

OUDE-VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN

**Rechtsbronnen van Woudrichem
en het Land van Altena**

UITGEGEVEN DOOR
MR. K. N. KORTEWEG

TWEEDE STUK

1948
KEMINK EN ZOON N.V. — OVER DEN DOM — UTRECHT

INDEX.

N.B.: De getallen verwijzen naar de nummers der bronnen; eventueel tusschen haakjes daarachter geplaatste getallen verwijzen naar de artikelen.

LIJST VAN AFKORTINGEN, GEBEZIGD IN DEN INDEX OP DE PERSOONSNAMEN.

- A. = Altena
- B. = Babilonienbroek
- E. = Emmichoven
- G. = Giessen
- H. = Holland
- R. = Rijswijk
- S. = Sleeuwijk
- Wa. = Waardhuizen
- Wo. = Woudrichem
- a. = aartsdiaken
- b. = burgemeester
- bs. = bisschop
- dijkgr. = dijkgraaf
- dr. = drossaard
- g. = graaf of gravin
- h. = heemraad
- k. = kanunnik
- p. = proost
- r. = rechter
- rentmr. = rentmeester
- s. = schepen

stadh. = stadhouder van de leenen

INDEX OP DE PERSOONSNAMEN

Aalburg, van. Zie: Claes Spierinck. Aart. Zie: Arend.

Abel van Coulster 370, 381, 390.

Abcoude, van. Zie: Sweder; Jacob van Gaesbeek.

Adam van Cleve 307, 341.

— —, Millinc 227, 236.

Adolf, g. van Nieuwenaar en Meurs, heer van A. 415-417. Echtgenoot van -.
Zie: Walburg van Nieuwenaar en Meurs.

Adriaan, Mr. 372.

— —, Adriaansz., h. te De Werken 331.

-- — —, 403.

— —, zn, van Anthonis (Doydenz.) 360, 366.

— —, zn. van Aart Colen, s. te Wo. 338.

— —, Dammesz., s. te Wo. 380.

— —, Dirksz., b. te Gorinchem 401.

— —, — —, h. te S. 404.

— —, van Dockenbeeck, s. te Wo. 371.

— —, (van Emmichoven?). Zie: Adriaan, zn. van Jan Zegersz.

Adriaan, Engelbrechtsz. 299.

— —, — —, Jansz, van den Gheest, s. te WO. 333.

— —, van Giessen 299.

— —, Govertsz. 391.

- —, Cornelisz, Havelaar 398.
- —, Hendriksz., h. te S. 404.
- —, van Herlaer, dr. van A., r. te G. 315, 332, 345
- —, — —, 392.
- —, Dirksz, van den Heuvel 403.
- —, van der Houff 404.
- —, zn. van Jan Arendsz., h. te De Werken 272, 284.
- —, zn. van Jan Zegersz., h. te E. en Wa. 404.
- —, Claesz. 403.
- —, van Malburch 273.
- —, Michielsz. 340.
- —, van Rijswijk, s. te Wo. 394, 408.
- —, Jansz, van der Wetering, h. en r. te B. 345, 357, 361.
- —, Woutersz., h. te E, en Wa. 404

Aest, van. Zie: Wierik.

Albrecht van Beieren, ruwaard, later g. van h. 117, 124, 125, 132-135, 138, 149, 151, 160, 161, 169, 172, 177, 178, 180, 197, 201, 206, 207, 209-211, 216-225, 228, 229, 232, 297. Echtgenoot van -. Zie: Margaretha van Liegnitz.

-, Scutmouwe 277.

Alburg, echtgenoot van Gerard den vleeschhouwer 26.

Aleid, weduwe van Liebrecht Godevaertsz. 154, 155.

— —, vrouwe van Putten en Strijen, echtgenoot van heer Nicolaas 55, 56.

— —, dochter van Willem Scolpen, echtgenoot van Arend van Weyborch 224.

— —, echtgenoot van Lannickin de Werpa (Lammerken van den Worpe) 26,

Alkemade, van. Zie: Willem.

Allaard Dirksz. 403.

Almkerk, van. Zie: Herman; Cornelis Jansz.

Almonde, van. Zie: Jacob.

Altena, van. Zie: Diederik; Sophia; Altena, heer van.

Alva, hertog van 407 (noot), 411 (6),

Amejde, van der. Zie: Dirk Jansz.

Amerongen, van. Zie: Geertruid; Hendrik.

Andel, van. Zie: Aart; Diederik; Elisabeth Dirksdr.; Engelbert; Gerard; Hendrik; Rijswijnt; Steesken Dirksz.

Andries Liebrechtsz, van den Zande 52.

Angeli. Zie: Jan Angeli (of: Engelsz.) van Lezaenen.

Anna van Egmond, g. van Horne, vrouwe van A. 383, 384, 386, 387, 389, 390, 392, 405, 406,

— —, Jans, subprioeres van nonnenklooster to Wo. 394.

Annel, van. Zie: Aart,

Annock. Zie: Pieter.

Anthonis. Zie ook: Teunis.

— —, Doedijnsz. 391.

— —, Michiels 307, 309,

— —, van Wijffvliet. Weduwe van -. Zie: Geertruid van Amerongen van Wielesteyn.

Antwerpen, van, Zie: Neesken.

Arend (Arent, Aernt, Aernout, Aernoldus, Aart).

— —, Adriaansz., h. to B. 357, 359.

— —, van Amstel. Zie: IJsselstein.

— —, van Annel (Andel). Erfgenamen van - 233.

— —, van Arkel 97.

- —, Boekelaar 368, 370, 371.
- —, Bruynsz., nabuur to G. 404.
- —, van Emmichoven, s. to Wo. 345, 346?
- —, van Gent, zn, van Pieter van Giessen 212.
- —, pachter der tollén 251, 259.
- —, van Giessen 28, 42, 43, 47.
- —, Vastradsz, van Giessen 173, 184, 197.
- —, van Goorle 233.
- —, van Heesbeen 43, 166.
- —, Hyelaert 299.
- —, Hoevelman 52.
- —, van Horne, bs. van Utrecht, later van Luik 115, 136, 143.
- —, Jansz., bode van de leenkamer van A. 377,
- —, zn. van Jan Noydenz. 285, Dochter van -. Zie: Elisabeth.
- —, de Jeude, heer van Hardinxveld 395, 401.
- —, Kemp 417 (Aant. opgave vindplaatsen).
- —, Claesz 118.
- —, van Coudenhoven, h. te E. 234, z37.
- —, van Kraaiestein 67.
- —, van Kruiningen 133.
- —, van Leyenberch 244.
- —, Neysenz., s. te Wo. 198.
- —, Neudenz. 76.
- —, Nicolay 404.
- —, van der Porte 43,

- —, Robbrechtsz., h. te E. 175.
- —, Reiniersz, van den Zande, priester 116, 118.
- —, Sandelijn 326, 343.
- —, Sasbout 390, 404.
- —, heer van Zevenbergen, Noordeloos en Nieuwkoop 389.
- —, de Slaper 214.
- —, van de Sluis, k. van St. Marie te Utrecht 99.
- —, de Slusen 28.
- —, Spierinck van Well 358, 363.
- —, van Uitwijk 24.
- —, — —, 47-51, 96. Echtgenoot van -. Zie: Heilwig.
- —, 96, 162.
- —, domdeken te Utrecht 34.
- —, Vettekin 26. Echtgenoot van -, Zie: Lysa.
- —, van der Voort, plaatsvervanger van den drossaard van A. 391.
- —, Robbijnsz. van Weyborch 224. Echtgen. van -, Zie: Aleid. — —, van Weyborch, s. te Wo. 372, 374, 377
- —, van Weyburch (Weienburch) 169.
- —, van Wijk, Echtgenoot van -, Zie: Scholastica.
- —, — —, heer van Onzenoord en Nieuwkuijk 293, 294?
- —, Willemsz., priester 315.
- —, h. te Andel 404.
- —, zn. van Willem Vinkenz., h. te E. 175.
- —, Wisscaert 96.
- —, Wolfsz., schout van den Hil 390.

Arkel, van, Zie: Arend; Herbaren; Jan; Claes; Koenraad; Otto; Arkel, heer van.

Arkelschen, de 235, 238.

Arnoud. Zie: Arend.

Asperen, van. Zie: Jan Volpertsz.

Assendelft, van, Zie: Gerrit.

Baex, van. Zie: Lenel Aartsz.

Back(e). Zie: Bartout; Daniel.

Balen, van. Zie: Gerrit Jonclcers; Jan.

Balten Jansz, van Goor, nabuur to G. 404.

Bammelroy. Zie: Johan.

Barnier. Zie: Willem.

Bartout Back, h. to G. 315. Barthoutsz. 326, 343.

Bartruyt, dochter van Jan Moleman 333;

Beatrix, dochter van Lodewijk den kastelein, echtgenoot van Jan van de Merwede 23.

— —, bastaarddochter van Willem VI, g. van H., echtgenoot van Philips van Dorp 243.

Beeck, van. Zie: Gernt.

Beele Jacobsz. Kinderen van - 116.

Beieren, van. Zie: Albrecht; Jacoba; Jan; Lodewijk; Willem.

Bentinck. Zie: Hendrik.

Berend de Smid, s. te Wo. 67.

Berendrecht, van. Zie: Willem.

Bergen. van J. 417 (16).

— —, Zie: Maximiliaan:

Berck, van. Zie: Hendrik.

Berkel, van. Zie: Herman Jacobsz.; Jacob Woutersz.; Vastraad Jacobsz.; Willem Jacobsz. Berlaymont 397.

Bernard 26. Echtgenoot van - 26.

— —, pastoor to Vuren 42.

Berthout. Zie: Floris.

Besoijen, van. Zie: Willem,

Betto Blic, k. van Oudmunster to Utrecht 99.

Bye, de. Zie: Hendrik Petersz.; Philips.

Bisschop, den. Zie: Gerrit.

Blasenborch, van, Zie: Zweer.

Blic. Zie: Betto.

Bloom. Zie: Gerrit; Jan.

Bloys, van. Zie: Jan.

Bloc, Zie: Hugo.

Blonde, de. Zie: Herman; Houken.

Boey(e). Zie: Jacob; Jan.

Boekelaar. Zie: Arend; Dirk Rutgersz.; Godschalk; Catharina Robbijnsdr.;
Lodewijk; Robbrecht; Wouter Pietersz.

Boeven. Zie: Jacob.

Boisot 397.

Bommel, van. Zie: Jacob; Jan.

Boo(m)gaert, van den. Zie: Dirk.

Boon. Zie: Cornelis.

Borch, van der. Zie: Jacob; Jacob Jacobsz.; Lambrecht Jacobsz.

Borchgrave, de. Zie: Diederik; Diederik Hendriksz.; Gerrit; Hendrik; Jan; Jan
Diederiksz.; Jan Dirksz.; Jan Hendriksz.; Jan Jansz.; Jan Willemsz.;
Willem.

Borghman. Zie: Diederik; Lodewijk, den kastelein.

Borchoven, van. Zie: Willem.

Borselen, van. Zie: Floris; Frank; Gerard.

Bot, Zie: Gijsbert; Hendrik; Willem.

Botterman. Zie: Wouter Gijsbertsz.

Boudewijn (Baldewinus, Bouden, Boudijn, Bouwen).

— —, van Dubbelmonde. Voogd over de kinderen van - 200.

— —, van Gent, zn. van Pieter van Giessen 213.

— —, van Reimerswaal 133.

— —, Dankertsz. van de Werken 202.

— —, Jansz. van de Werken 264.

— —, van den Worpe, schout te Wo. 49, 50, 51.

Boullin. Zie: Jan.

Bourgondie, van. Zie: Karel; Maria; Philips.

Boxtel, van. Zie: Willem.

Brabant. Zie: Hendrik.

— —, van. Zie: Jan.

Brakel, van. Zie: Diederik; Steesken.

Brasser. Zie: Gijsbert.

Brederode, van, Zie: Gijsbrecht; Reinoud; Brederode, heer van.

— —, kinderen van 233.

Brien Aartsz. 391, 392.

— —, van Honswijk 97.

— —, Jansz. 372.

— —, van Weyborch, h. te S., schout en s. te Wo. 127, 142, 155, 162, 198, 226.

— —, van Weyborch, b. te Gorinchem 309.

— —, Willemsz, Erfgenamen van - 246.

Brievonc. Zie: Storm.

Bruelis, van. Zie: Jan.

Brugge, van der. Zie: Willem Reiniersz.

Bruinjs de Witte, kastelein van het slot te Wo. 258.

Bruisten van Herwijnen, baljuw en rentmeester van A. 216, 218.

— —, Jacobsz. 375.

— —, Lodenz. 299.

— —, Voogdsz, 159.

Bueren, van. Zie: Dirk; Gerrit; Jan.

Buys. 133-135. Zie ook: Claes.

Buyser. A. 417 (16).

Cecilie. Zie: Gerard,

Daem Claesz., h. te Wa. 191,

Dalem, van. Zie: Laurens; Roelof.

Dalckin. Zie: Jan.

Dam, van. Zie: Jan; Claes; Willem. Damhoudre 397.

Daniel Backe, h. te De Werken 202, 246, 264, 265.

— —, van de Merwede 133, 183, 184.

— —, de Smid, s. te Wo. 26.

Dankert van de Werken 233, 264, 265.

David van Goorle 420.

Deil, van. Zie: Elia.

Deliaen Haghens, prioeres van nonnenklooster te Wo. 394.

Diederik (Theodericus, Thericus, Didderic, Dieric, Dyrck, Dirck).

— —, 11 van Altena 2, 5-9, 11, 12, 15.

- —, Jansz, van der Ameyde 375.
- —, van Andel 47.
- —, Noudenz. van Andel 140. Dochter van -. Zie: Rijswijnt. Echtgenoot van -. Zie: Heilwig. Zoon van -, Zie: Gerard.
- —, Rutgersz. Boekelaar 264, 265, 284.
- —, van den Boo(m)gaert, monnik te Mariendonk 310, 331.
- —, de Borchgrave 47, 67.
- —, Hendriksz, de Borchgrave 232, 273.
- —, Borghman 17. Echtgenoot van -, Zie: Gisela.
- —, van Brakel 152.
- —, van Bueren, biechtvader van nonnenklooster te Wo. 394.
- —, van Dockenbeeck, s. te Wo. 346.
- —, van Echt 73.
- —, Gijsbrechtsz., h. te G. 283.
- —, Glimmersz. Zie: Dirk Glimmersz. van Rijswijk.
- —, Heermansz., h. te Wa. 191.
- —, van Heukelum, dr. van A. 283.
- —, III van Horne, heer van A. 13, 18-20.
- —, van Horne, a. en p. van Oudmunster te Utrecht en k. van St. Lambert te Luik 28-34, 102.
- —, van Horne, heer van Perwez, Duffel, Cranenburch en Herlaer, voogd van A. 101, 103, 115, 130, 131, 136, 138.
- —, Loef van Horne, heer van A., later van Herstal en Montcornet 113, 115, 122, 124, 128-138, 219.
- —, broeder van Jacob uit het gasthuis 52.
- —, Evertsz. Keye, s. te Wo. 330, 341.
- —, V, g. van Cleve 7, 8.

- —, VIII, h. van Cleve 89, 90, 92, 101.
- —, van Klootwijk 299.
- —, de kok 26.
- —, Loyaertsz. 193.
- —, van der Made 77, 78. Echtgenoot van -. Zie: Elisabeth van de Merwede.
- —, van de Merwede, heer van Eethen, Meeuwen en 's-Gravenmoer, kastelein van Heusden 293, 294, 298.
- —, van Nuerden, h. te E. 175, 214, 215.
- —, Oem 72.
- —, van Oosterzeel 292.
- —, Glimmersz. (van Rijswijk ?) 299?
- —, van Rijswijk 368.
- —, Roeder, rentmeester van A. 408.
- —, Rommel, h. te G. 283.
- —, van den Zande, r. te De Werken 246.
- —, van Zevender, schout te R. 418.
- —, Zoetemelk 226.
- —, Steesz., nabuur te Andel 404.
- —, Stephensz., h. te B. 345.
- —, van Thienen (Th. de Thenis) 111.
- —, van Uitwijk 24, 50.
- —, Herbarensz. van Uitwijk 50.
- —, van Uitwijk 162, 167, 168.
- —, Vastertsz. (Vastradsz.) 233.
- —, van Waardhuizen 48-So.

— —, van Waetselaer 368.

— —, van de Werken 246, 252, 264.

— —, zn. van Jan Dankertsz., r. te De Werken 264, 265.

— —, Wever 174.

— —, Rutgersz. van den Wiel 202.

— —, de Wolf, s. te Wo. 107.

Dielye, dochter van Jan (de) Pape 107.

Dietger Zoudenbalch, k. van St. Pieter te Utrecht 48.

Dijk, van. Zie: Jan Gerritsz.

Dimmer. Zie: Jan d'Immer.

Dockenbeeck, van. Zie: Dirk; Adriaan Dirksz.

Dolivera, Zie: Martijn Forts d'Olivera.

Dongen, van. Zie: Willem.

Donck, van der. Zie: Jan.

Doornik, van. Zie: Helmich.

Dorp, van. Zie: Philips,

Drongelen, van. Zie: Hesselinus; Johannes (Jan); Wouter.

Dubbelmonde, van. Zie: Boudewijn.

Dublioul 367.

Duyn, van der. Zie: Jacob.

Dukinc. Zie: Willem.

Dunen, van. Zie: Jan.

Dussen, van der. Zie: Floris; Jan.

Duvenvoorde, van. Zie: Jan; Willem.

Echt, van. Zie: Diederik; Gillis.

Eem, van der. Zie: Eme, van der.

Eethen, van. Zie: Gillis; Jan Gerardsz.; Jan.

Egbert, zn. van heer Jan 231.

Egmond, van. Zie: Anna; Willem; Karel van Gelre; Egmond, heer van.

Eyke, van der. Zie: Jan Woutersz.; Lodewijk; Willem Scobbeland; Wouter:

Eylart. Zie: Willem.

Eleonora van Montmorency, douairiere van Hoogstraten 413 (noot).

Elia van Deil, pastoor te Uitwijk 45.

Elisabeth (Lisebet) Dirksdr. van Andel 193.

— —, dochter van Arend Jan Noydenz. 285.

— —, Dankertsdr. 159.

— —, van Emmichoveri, echtgenoot van Claes van Arkel 62.

— —, van Horne 115.

— —, dochter van Jan Doedijn, echtgenoot van Wouter van Klootwijk 204.

— —, Jansdr., weduwe van Gillis Schellaert 381.

— —, van de Merwede, echtgenoot van Diederik van der Made 77, 78.

Eme, van der. Zie: Hendrik; Jan; Claes (Nicolaas); Claes Jansz.; Johanna, vrouwe van Gennep en van der Eem; Reinoud van Brederode.

Emmichoven, van. Zie: Aart; Adriaan; Elisabeth; Hendrik; Jan Zegersz.; Jan; Claes Arendsz.; Reyngout; Robbrecht; Roelof (2x); Zeger Jansz.; Zeger Woutersz. (2x); Wouter Zegersz.

Ems, van (van der Eme?) Zie: Jan.

Enesa 26.

Engelbert (Engbrecht, Engebrecht) van Andel 67, 70, 72, 99

— —, -- — —, 193.

— —, -- — —, 299.

— —, van Horne, k. van St. Lambert te Luik, scholaster, a. en p. van Oudmunster te Utrecht 28-31, 45.

Essen, van. Zie: Hendrik.

Everard Jansz. Keye, s. te Wo. 285, 292, 295?

— —, van der Marck, heer van Aremberg, van Mirwar en van Nieuwenberg, erfvoogd van Haspengouw en van St. Hubrecht 354, 364?

— —, van der Marck Jr. 354. Echtgenoot van -. Zie: Margaretha van Horne.

— —, de Veer 371.

Everdey. Zie: Jan.

Fave. Zie: Robbrecht.

Feyter, de. Zie: Jan Brienensz.

Floris (Florens) Berthout, heer van Mechelen 57,

— —, van Borselen 113, 133.

— —, van der Dussen 200.

— —, Hermansz., s. te Wo. 374.

— —, IV, g. v. H. 20, 25, 25.

— —, Jacobsz. 387.

— —, van Kijfhoek, baljuw, rentmr. en dijkgr. van A., pachter der tolleren 245, 254, 259, 286, 288.

— —, van Klootwijk 272.

— —, van Tule zlz, 213.

— —, van Wevelickhoven, bs. van Utrecht 158.

— —, Willemsz. 375.

Foyken Foykenz., heer van Waalwijk, dr., rentmr, en dijkgr. van A. 206, 231, 233, 243. Erfgenamen van - 256.

Folpert. Zie: Volpert.

Franciscus Cobel 357, 368, 370.

Frank (Vranke) Arneutekenz., s. te We. 70.

— —, van Borselen 133, 135.

— —, Jongh 191.

— —, de Mersman Sz.

Frans Caell, s. te We. 408.

Frederik Barendsz. 340.

— —, van Horne, heer van Montigny 338.

— —, g. van Meurs, heer van A. 287.

Gaesbeek, van, Zie: Jacob.

Ganswijk, van. Zie: Gerrit; Hoeven.

Gaveren, van. Zie: Coppeken.

Geenken Willemsz. de Hoghe 52.

Geertruid van Amerongen van Wielesteyn, weduwe van Anthonis van Wijffvliet 372.

— —, weduwe van Hoyft 193.

Gheest, van den. Zie: Adriaan Jansz.

Geyster. Zie: Heyneman; Claes (Nicolaas).

Gellicum, van. Zie: Gillis; Claes; Otto.

Gelre, van, Zie: Karel; Reinoud.

Gennep, van. Zie: Johanna, vrouwe - en van der Eem.

Gent, van. Zie: Arend; Boudewijn; Gerrit; Jan; Claes; Wouter.

George van Horne, h. van Houtkercken 413 (noot).

Gerard (Gerardus, Gheraert, Gheraet, Gheryt, Gerrit).

— —, zoon van Diederik Noudenz. van Andel 140, 141.

— —, Anthonisz., h. te R. 404.

— —, Arendsz. (Aartsz.), h. te E. 237. Kinderen van - 246

- —, heer van Assendelft 307, 317, 335.
- —, — —, 381, 390.
- —, van Assendelft, h. te G. 315, 341.
- —, Jonckers van Balen, proost te Honswijk 394.
- —, van Beeck, kelweerder van Mariendonk 375.
- —, den Bisschop 403 .
- —, Bloem, pastoor te Neer-Andel 157, 158.
- —, de Borchgrave 299.
- —, van Borselen 135,
- —, van Bueren 315.
- —, Cecilie 26.
- —, zn. van Dirk Lyonisz. 341.
- —, Doedijnsz., s. te WO- 333.
- —, Evertsz. 392.
- —, van Ganswijk, h. te E. 237.
- —, van Gent 362.
- —, van Giessen 197.
- —, Claesz. van der Goude 341.
- —, van Gronselt 335.
- —, Haec, s. te Wo. 61, 67, 70.
- —, van Heemskerk 104.
- —, de Hoghe, r. te De Werken 246, 284.
- —, van Horne, heer van A., Perwez en Herlaer 28, 33-44, 46-48, 52-57, 62-65, 69, 83, 84, 99, 379.
- —, II van Horne, heer van A. 99-101.
- —, zn. van Jan Doedijn 204.

- —, Jansz., h. te R. 404.
 - —, Jonckers van Balen, proost te Honswijk 394.
 - —, Ketelaer 391.
 - —, Pietersz. Lens (Leens), s. te Wo. 67.
 - —, Lens, b. te We. 198.
 - —, van de Maelstede 133.
 - —, van Malsen, dr. van Wo. en A. 391. Echtgenoot van - 403.
 - —, van Merxem 104.
 - —, van der Mije 340 (?), 368.
 - —, van Nederveen 125.
 - —, Noot, zn. van Wouter Boeyen, r. te Almkerk 185.
 - —, Arnoudsz. van Oversteghe 70.
 - —, Paulusz. 403.
 - —, Smoutriem 277.
 - —, Spierinck van Well, kastelein te Heusden 391.
 - —, van Uitwijk 382.
 - —, de Vette, s. te WO. 304, 310.
 - —, de vleeschhouwer 26. Echtgenoot van -. Zie: Alburg.
 - —, van Voorne, burggraaf van Zeeland 85.
- Ghese, dochter van den grutter te Wo. 61, 64.
- Ghibe van der Haren 52.
- Gielis. Zie: Gillis.
- Gier, de. Zie: Hillen.
- Giessen, van. Zie: Adriaan; Arend; Arend Vastradsz.; Gerrit; Hugeman; Jan Vastradsz.; Jan; Jan Vastradsz.; Jan Pietersz.; Joachim; Kerstijne Jansdr.; Koenraad; Pieter; Steesken; Vastrad Vastradsz.; Vastrad

Arnoudsz.; Vastraad Jansz.; Vastraad; Arend van Gent; Bouden van Gent; Jan van Veen.

Gijsbert (Gijsbrecht), zn. van Anthonis (Doydenz.) 359, 360, 362.

— —, Bot 28.

— —, Brassier 107.

— —, van Brederode, domp. en p. van Oudmunster te Utrecht 307, 309.

— —, Gerritsz., h. te E. 237.

— —, van Hemert 293, 294, 391

— —, Lambrechtsz. 340.

— —, Neyse, s. te Wo. 118, 119.

— —, Arendsz. Neyse, s. te Wo. 285, 288, 292.

— —, Pijn 302, 303.

— —, Quekel 331, 332.

— —, van Riede, s. te Wo. 67.

— —, — —, s. te We. 154.

— —, Gijsbrechtsz. van Riede 226.

— —, van Rode (of van Riede?) 121.

— —, van den Zande 47.

— —, Zas 375.

— —, uter Spijk, r. te E. en Wa. 175, 191

— —, — —, Valk 392.

Gillis (Gielys, Gielis, Gelys) van Echt 64.

— —, van Eethen 166.

— —, van Gellicum 127.

— —, "persona" van Giessen 107.

— —, de Hoghe 172.

— —, uten Campe. Weduwe van -. Zie: Creyne.

— —, van Nulant, abt van Berne 374.

— —, Schellaert, rentmr. en stadh. van A. 372, 377, 381

-- Weduwe van -. Zie: Elisabeth Jansdr.

— —, Schellaert 392.

— —, van Uitwijk 162.

— —, van Wijk 299.

Ghize Laurensz. 63.

Gisela, echtgenoot van Diederik Borghman 17.

Goch, van. Zie: Jan.

Godevaert (Godeken) van Honswijk, s. te We. 304.

— —, zn. van Jan Doedijn 204.

— —, Liebrechtsz. 52.

— —, — —, 229.

— —, Mebrechtsz. 52.

— —, van Nispen 341.

— —, Liebrechtsz. de Rijke, s. te Wo. 118, 119, 127, 154.

— —, de Vos, h. te S. 127.

— —, Walwijn 275.

Godfried van Rhenen, bs. van Utrecht 1,

— —, van Tule, k. van St. Pieter te Utrecht 99.

— —, s. te Wo. 26.

Godschalk, abt van Berne 275.

— —, Boekelaar, heer van Herpt 391.

— —, van den Hil, h. te B. 212.

— —, van Oudheusden 386. 384, 392.

Godtconincx. Zie: Hendrik; Hendrik Mathijsz.

Goor, van. Zie: Balten Jansz.; Jan; Jan Willemsz.; Jan; Lambrecht; Melchior; Wolfert.

Goorle, van. Zie: Aart; David.

Goude, van der. Zie: Gerrit Claesz.

Goudt. Zie: Willem.

Grave (Greve), de. Zie: Jan Diederiksz.; Willem Gorisz.; Willem Diederiksz.

Graward. Zie: Jan.

Gregorius IX, paus 4.

Grevenbroek, van. Zie: Robbrecht.

Grieke. Zie: Maurijs.

Groesbeek, van. Zie: Jan.

Gronselt, van. Zie: Gerrit.

Gruythuyse, van de. Zie: Johanna; Lodewijk.

Guillam Zegers, heer van Wassenhoven 404.

Haastrecht, van. Zie: Paulus.

Haec. Zie: Gerard.

— —, Heermansz. 52.

Haeften, van. Zie: Claes; Cornelis.

Haestenberch, van. Zie: Claes van Zevender.

Haew. Zie: Simon.

Haghens. Zie: Deliaen.

Hac. Zie: Hendrik Arnoudsz. ,

Hacken. Zie: Iwan.

Halewijn, van. Zie: Jan.

Hambroeck, van. Zie: Herman.

Haneton, M, 364.

Hanic. Zie: Jan.

Hanne Dreden. Kinderen van - 74.

Hannekin, zn. van Hildegond 26.

Haren, van der. Zie: Ghibe.

Hartbern. Zie: Herbaren.

Havelaar. Zie: Adriaan Cornelisz.; Cornelis; Mathijs Cornelisz.

Haven. Zie: Roelof.

Heda, de 384.

Hedel, van. Zie: Jacob; Jan; Wouter.

Hedikhuizen, van. Zie: Willem.

Heemskerk, van. Zie: Gerard.

Heenvliet, van. Zie: Hugo.

Heesbeen, van. Zie: Arnoud.

Heyde, van der. Zie: Jan.

Heyman van Rijswijk 31.

Heyneman Geyster 193.

— —, Lemkensch., h. te Andel 193.

— —, van Uitwijk 60.

Heilwig, echtgenoot van Arnoud van Uitwijk 49.

— —, echtgenoot van Diederik Noudenz. van Andel 140, 141.

Helmich van Doornik 200, 254.

— —, Pietersz., h. te S. 404.

Hemert, van. Zie: Gijsbert; Johan; Pieter; Liebrecht Torck. Hendrik (Henricus, Henric, Heynric),

- —, van Amerongen (H. Ameronghen) 112.
- —, van Andel 155, 157-159, 162, 193.
- —, Bentinck, dr. en dijkgr. van A. 411 (aanhef en 6).
- —, van Berck, prior van Mariendonk 33;
- —, Bigghen. Erfgenamen van - 202.
- —, Petersz. de Bye 214, 215.
- —, de Borchgrave 167, 168, 232.
- —, Bot 65.
- —, Brabant 224.
- —, van der Eme 11.
- —, van Emmichoven 47, 62.
- —, van Essen 340.
- —, Godtconincx, s. te Wo. 371.
- —, Mathijsz. Godtconincx, s. te Wo. 408.
- —, Arnoudsz. Hac. 141.
- —, Hendriksz., h. te R. 404, 418.
- —, van Heukelum 126, 127.
- —, zn, van Jan Maechez. 304.
- —, Cornelisz. 374.
- —, van Cronenborch 344.
- —, Lodichsz., h. te De Werken 233.
- —, van Loosen, s. te WO. 403.
- —, van der Mije 340(?)
- —, Paulusz., h. te B. 357.
- —, Poppenz, (H. Popponis) 111, 112.

- —, van den Roeve 127.
- —, de Roomer, s. te Wo. 408.
- —, van Zevenbergen 342.
- —, Stagge 250.
- —, Stesenz. 358.
- —, Stoke, r. te Andel 193.
- —, uter Stove 209
- —, van Uitwijk 24.
- —, Utenhove 307, 309.
- —, abt van St. Paulus te Utrecht 102.
- —, Walwijn 175, 214.
- —, de Weent 213.
- —, van der Wiel, r. te E, 237.

Henegouwen, van. Zie: Jan II; Willem III; Willem IV, graven van H.; Margaretha.

Henne Liebrechtsz. van den Zande 52.

Herbaren (Hartbern, Herberen).

- —, Aartsz. Erfgenamen van - 341.
- —, van Arkel 68.
- —, Jacobsz., r, te Andel 159, 174.
- —, zn. van Jan Neudenz., h. te B. ziz, 213.
- —, van Riede 156, 194.
- —, van Uitwijk 24, 31, 50.

Herlaer, van. Zie: Adriaan; Johanna.

Herman Jacobsz.. van Berkel 70.

- —, de Blonde 72.

— —, van Hambroeck, priester te Berne en proost te Honswijk 339.

— —, Jacobsz., h. te R. 404.

— —, Jansz., h. te Andel 399, 404.

— —, van Luxemburg, k. van Oudmunster te Utrecht 99.

— —, g. van Nieuwenaar en Meurs, heer van A. 413.

— —, van Ommeren, monnik van de abdij te Oostbroek 185, 186.

— —, Jansz. Pieck 391.

— —, Rutinc 52,

— —, Melisz. Schoor, h te S. 404.

— —, van Uitwijk. Kinderen van - 152.

Herwijnen, van. Zie: Bruisten; Corstiaan.

Hesselinus van Drongelen, ontvanger der abdij van St. Truyen 123.

Heukelum, van, Zie: Dirk; Hendrik; Jan.

Heus, den, van. Zie: Jan.

Heuvel, van den. Zie: Adriaan Dirksz.

Hyelaert. Zie: Aart.

Hil, van den. Zie: Godschalk.

Hillen de Gier (Hillinus Ghier), baljuw van A, 123.

Hoer, de. Zie: Jan.

Hoelman. Zie: Aart.

Hoeven van Ganswijk, h. te E. 234.

Hoghe, de, Zie: Geenken Willemsz.; Gerrit; Gillis; Jan; Jan Willemsz.; Zeger;
Willem (2x); Willem Willemsz.

Hogelande, van. Zie: Jasper.

Hoy, van. Zie: ,Jan.

Hoyft. Weduwe van -. Zie: Geertruid.

Holland, van. Zie: Otto; Holland, graaf van.

Hongarije, van. Zie: Maria.

Honswijk, van. Zie: Brien; Godevaert; Jan Arend Wisschaardsz.

Hoogstraten, van. Douairiere -. Zie: Eleonora van Montmorency.

Horne, van. Zie: Diederik III; Diederik (p. en a. van Oudmunster); Diederik (heer van Perwez) ; Diederik Loef; Elisabeth; Engelbert; Frederik; George; Gerard I; Gerard II; Jacob I; Jacob II; Jacob III; Johan (bs. van Luik); Johan; Lambert; Margaretha; Oda; Rijckard; Willem I t/m VII.

Houff, van der. Zie: Adriaan.

Houken Blondenz. Kinderen van - 237.

Houwelingen, van. Zie: Huibert Herbarensz.

Houweningen, van. Zie: Robbrecht.

Hubrecht (Hubert, Huibert).

— —, Herbarensz. van Houwelingen, schout te Almkerk 380.

— —, Ottoosz. van Zoelen 97.

— —, Woutersz. van Zoelen 97.

— —, proost van St. Marie te Utrecht 34.

— —, zn. van Willer 26.

— —, Woutersz., schout te Op- en Neer-Andel 380, 391, 392, 404

Hugeman van Giessen 37, 43

Hugo (Huyge, Huge) Bloc 135

— —, Goeswijnsz., h. te De Werken 202, 233, 246.

— —, van Heenvliet 232.

— —, Jacobsz., h. te De Werken 284.

— —, Quekel 341.

— —, Jansz. Voet 185, 186, 191.

— —, Volprechtsz. 65, 67.

— —, van Wielesteyn 246, 253.

Huibert. Zie: Hubrecht.

Ymmonet Koenraadsz. Royers, lombard te Wo. 180.

Ypelaer. Zie: Jan.

Immer, d'. Zie: Jan.

Iwan Hacken 377.

— —, van Vuren 72.

Jacob (Jacop) van Almonde 340.

— —, Andriesz. 52,

— —, zn. van heer Andries 76.

— —, Aartsz., h. en r, te B. 357, 359-362.

— —, Woutersz, van Berkel 70.

— —, Bocy 246, 284.

— —, Boeven 184.

— —, van Bommel, h. te Andel 141, 193

— —, van der Borch. Echtgenoot van -. Zie: Wilhelma.

— —, Jacobsz. van der Borch 310

— —, Boudijnsz. 370.

— —, zn. van Dirk Heermansz., h. te Wa. 341.

— —, van der Duyn 205, 207, 234, 237.

— —, van Gaesbeek 281, 297, 305, 309, 340

— —, uit het gasthuis 52.

— —, Ghibenz., h. te E. 234.

— —, van Hedel, h. te E. 234.

— —, Hermansz. 159.

- —, I, heer (later graaf) van Horne, heer van A., Cortessem, Montigny en Cranendonck, 294, 296, 297, 299-303, 305-309, 311-314, 316, 317, 319, 320, 323, 327, 329, 332, 338, 340. Echtgenoot van -. Zie: Johanna van Meurs.
 - —, II, g. van Horne, heer van A., Cortessem en Cranendonck 329, 334-338, 340, 343, 344. 347-350, 353-358, 363, 364, 368, 369, 389
Echtgenoot van -. Zie: Johanna van de Gruythuyse.
 - —, III, g. van Horne, heer van A., ridder van het gouden vlies 364, 367, 369, 372, 373, 375, 376, 395.
 - —, Jacobsz. Kinderen van - 159.
 - —, Jansz., h. te E. 214, 237
 - —, van Cats 309.
 - —, de kleermaker 26.
 - —, de Knijf, s. te Wo. 295.
 - —, uter Coken 159.
 - —, Leeuwevelt 417 (aant. opgave vindplaatsen).
 - —, Ruisch 335, 340.
 - —, Liebrechtsz, van den Zande 52.
 - —, Zasse 226, 351. Echtgenoot van -. Zie: Zegerade.
 - —, Dirksz. Spierinck 350, 351. -
 - —, Petersz. Sporckman(s) 333.
 - —, zn. van Willem (den zoon van Jan Neudenz.), s. te Wo. 226.
- Jacoba van Beieren, g. van H., echtgenoot van Jan van Brabant 266, 267, 269-273, 286, 288, 292.
- Jan (Johannes, Johan).
- —, Adriaansz., h. te B. 366.
 - —, schout te Wa. 390.
 - —, 403,
 - —, Anthonisz., h. te B. 357, 359-362, 366.

- —, zn. van Anthonis Doydenz. 361.
- —, X van Arkel 43, 46, 48, 62.
- —, XI van Arkel 52; 85, 201.
- —, van Arkel, bs. van Luik en g. van Loon 136, 138, 144, 145.
- —, XII van Arkel 297.
- —, Volpertsz. van Asperen 401,
- —, van Balen, slijkh. te WO. 419.
- —, Bammelroy 408, 415, 417 (aant. opgave vindplaatsen).
- —, van Beieren 277-281.
- —, Bloem, h. te Wa. 341.
- —, van Bloys, heer van Schoonhoven en Gouda 134, 135.
- —, Boeye, pastoor te Wo. 264, 285.
- —, van Bommel, kelweerder van Mariencroon 362, 366.
- —, Diederiksz, de Borchgrave 65, 67,
- —, Hendriksz. de Borchgrave 142, 1911.
- —, de Borchgrave 289.
- —, Dirksz. de Borchgrave 299,
- —, Jansz, de Borchgrave 299.
- —, Willemsz. de Borchgrave 299.
- —, Boullin 335, 337.
- —, hertog van Brabant 274. Echtgenocte van -. Zie: Jacoba van Beieren.
- —, Briensz., s. te Wo. 61, 67, 70.
- —, van Bruelis 113.
- —, Bruistenz., h. te De Werken 202.
- —, van Bueren 111.

- —, Dalckin 26.
- —, van Dam 390.
- —, Gerritsz. van Diik 340.
- —, Doedijn, s. te Wo, 154, 204
- —, van der Donck 233.
- —, van Drongelen 123.
- —, van Dunen 264, 265.
- —, van der Dussen 200.
- —, van Duvendoorde, heer van Warmond 70, 381.
- —, Gerardsz, van Eethen 52,
- —, van Eethen, s. te Wo. 288.
- —, Woutersz. van der Eyke 234.
- —, van der Eme 26(?) 52.
- —, Zegersz, van Emmichoven, r. te E, 275, 299.
- —, van Emmichoven, schout te Wa. 380, 392.
- —, van Ems 26.
- —, Everdey 308.
- —, Brienensz. de Feyter 405.
- —, Geerborgenz. Sz.
- —, van Gent 213.
- —, zn. van heer Gerard 95.
- —, Gerritsz. 345.
- —, — —, nabuur te Andel 404.
- —, zn. van Ghese, grutter te Wo. 61, 64.
- —, Vastradsz, van Giessen 43.

- —, van Giessen 197.
- —, Vastradsz. van Giessen 203.
- —, Pietersz, van Giessen, h. te B. 212, 213.
- —, van Goch, abt van Mariencroon 284.
- —, van Goor 171, 182.
- —, Willemsz. van Goor, schout te Andel, ambachtsheer van G. 299, 314, 319, 321-323, 325, 33-, 349, 350, 356.
- —, van Goor, schout te G. 380, 388, 390, 392, 404.
- —, Diederiksz. de Grave (Greve); s. te Wo. 186, 198, 233.
- —, Graward, k. van Oudmunster te Utrecht 99.
- —, van Groesbeek 67.
- —, van Halewijn 317, 335, 337.
- —, Hanic, h. te De Werken 233.
- —, van Hedel 392.
- —, van der Heyde, s. te Wo. 292.
- —, Heynenz., h. te De Werken 246, 264, 265.
- —, van Hemert 332.
- —, Hermansz. 184.
- —, — —, 341.
- —, van Heukelum 126, 127.
- —, heer van Heusden 2.
- —, — —, 20, 28.
- —, de Hoer 403.
- —, de Hoghe, s. te Wo. 49, 50, 52.
- —, Willemsz. de Hoghe 52.
- —, van Hoy, k. van Oudmunster te Utrecht 99.

- —, II, g. van h. 29, 30.
- —, Arend Wisschaardsz. van Honswijk, s. te Wo, 141.
- —, van Horne, bs. van Luik 347.
- —, g. van Horne, heer van A. 378-380,
- —, Houtsz. 59.
- —, Ypelaer 366.
- —, d'Immer 401.
- —, Jansz. 174.
- —, zn. van Jan Hermansz., h. te Andel 193.
- —, de Jeude, heer van Hardinxveld 395.
- —, de Jonge 381.
- —, uten Campe 61, 74.
- —, — —, s. te Wo. 118, 119.
- —, Willemsz. uten Campe, s. en b. te Wo. 154, 186, 198, 200, 204.
- —, Claesz, uten Campe, s. te Wo. 225, 226.
- —, uten Campe 307.
- —, Adriaansz. Kemp 392.
- —, van Kessel 142.
- —, Kever, buur te Wa. 48.
- —, de Klerk (Clerc) 48-50.
- —, Dirksz. van Klootwijk 350.
- —, van Klootwijk 392.
- —, Koye, s. te Wo. 154.
- —, van Cronenburch 232.
- —, heer van Cuyk 42.

- —, Kuyst, h. te h. 283.
- —, van Langerak, dr. en rentmr. van A., kastelein van Loevestein en het slot te Wo. 245, 249, 250, 255, 258, 260.
- —, van Lannoy, heer van Lannoy 302, 303, 307, 309, 340.
- —, Laureysz, 233.
- —, uten Leen, k, van Oudmunster te Utrecht 99.
- —, Angeli (of Engelsz.) van Lezaenen 404.
- —, Liebrechtsz. 52.
- —, van Loe 158.
- —, Loye, s. te Wo. 107.
- —, Lonis, s. te Wo. 154.
- —, Maechsz. Erfgenamen van - 304. Zoon van -. Zie: Hendrik.
- —, van de Merwede 23, 43. Echtgenoot van -. Zie: Beatrix.
- —, bastaard 359, 361, 362.
- —, de Mol van Andel 141.
- —, Mombaar 345.
- —, g. van Nassau, heer van Breda, kastelein van Heusden 312.
- —, van Oyen 65.
- —, de Ongevoeg (of Ongenoeg), buur te Almkerk 185.
- —, de Pape, s. te Wo. 49, 50, 52.
- Dochters van — —, Zie: Dielye; Oda (Oede).
- —, Paulusz. (Pouwelsz.) 381.
- —, van Petershem 136, 138.
- —, Pieck, schout te G. 401, 404.
- —, van Polanen, heer van de Lek en van Breda 95, 115, 116, 1118, 136, 138, 146-148.

- —, Pontiaansz. 330. Erfgenamen van - 417 (I6).
- —, van Raamsdonk 162, 184, 191, 192, 195.
- —, van Rapenburch 390.
- —, van Rijswijk 31, 47-50, 65
 - Broeders en zusters van - 31.
- —, Willemsz. van Rijswijk, baljuw van A. 183, 184, 198.
- —, Glimmersz, van Rijswijk 299.
- —, van Rijswijk 350.
- —, Robijnsz. 375.
- —, Ruychrok 307, 309.
- —, van den Zande, k. van Oudmunster te Utrecht 99.
- —, Schellaert, dr., rentmr. en dijkgr. van A. 380, 381, 391, 392, 399, 403
- —, Schellaert, slijkh, te WO. 419.
- —, van Schinveld 332, 350, 351
- —, de schoenmaker 26.
- —, van Schoonhoven 340.
- —, van den Schoor, h. te B. 212, 213.
- —, Schot 341.
- —, Dielisz. van der Zijdewij 362.
- —, Smeets, Smeeds h. te De Werken 331
- —, Spiegel, s: te Wo. 403.
- —, Jansz. Spierinck, h. te B. 366.
- —, Petersz. Sporckman(s) 333.
- —, Stael 99
- —, van der Stael, mbachtsheer te s. 404.

- —, Jansz. van Strijen, s. te Gorinchem 375.
- —, van Zwijndrecht, k. te Heusden 328.
- —, Todeman, h. te Andel 141, 19, 193
- —, Gijsbrechtsz, Tueling, s. te WO. 419.
- —, van Veen, zn. van Pieter van Giessen 212
- —, van Vlijmen. Erfgenamen van - 159.
- —, Hugenz. Voet 185, 186.
- —, Jansz. Voet 185, 186.
- —, van Waardhuizen 96.
- —, van Wioldrecht 43, 46.
- —, van Wijffvliet, h. te Wa. 341.
- —, Wickersz. 107.
- —, Willemsz, gS.
- —, — —, buur te Almkerk 185.
- —, zn, van Willer 26.
- —, de Wit 392.
- —, Dirksz. de Wolf, s. te We. 408.
- —, Woutersz. 358.
- —, Jaspar (Jasper) Adriaansz., s. te Wo. 380.
- —, Lievensz. van Hogelande 370, 381, 390.

Jeude, de. Zie: Aart; Jan, Joachim van Giessen 392.

Johanna, vrouwe van Gennep en van der Eem, echtgenoot van Reinoud van Brederode 146-148.

- —, van de Gruythuyse, echtgenoot van Jacob II van Horne 336, 346-348, 350, 351, 354, 363--I van Herlaer, echtgenoot van Pieter van Hemert gSo.
- —, van Meurs, echtgenoot van Jacob I van Horne 338.

— —, van Montigny, echtgenoot van Willem VII van Horne 271.

Johannes Zie: Jan,

Jonge, de. Zie: Jan.

Jongh. Zie: Frank.

Jonckers. Zie: Gerrit - van Balen.

Joost Adriaansz., h. te E. en Wa. 404.

— —, zn. van Peter Willemsz. 358.

— —, van Rijswijk 390.

— —, van Weyborch, s. te WO. 341, 346.

— —, Westvelinc, r. te De Werken 202, 265.

— —, van Wijk 346.

Jutte, echtgenoot van Wouter van Keppel 68.

Caell. Zie: Frans.

Campe, uten (van den). Zie: Gillis; Jan; Jan; Jan Willemsz.; Jan Claesz.; Jan; Claes (3x); Leonius; Reingoud Tielmansz.; Tielman (2x); Tielman Jansz.; Tielman; Willem Tielmansz.

Cardinael. Zie: Willem,

Karel van Bourgondie, g. van H. 322, 329, 334, 335, 337, 340

— —, hertog van Gelre 373.

— —, V (van Oostenrijk), keizer van Duitschland 369, 375, 378, 384, 387, 390, 392, 393, 397, 402.

Kateline, dochter (of echtgenoot?) van Hanne 75.

Catharina Robbijnsdr. Bokelaer 273.

— —, weduwe van Paulus Hugemansz. 357.

Cats, van. Zie: Jacob.

Keye. Zie: Dirk Evertsz.; Everard Jansz.; Jan Koye.

Kemp. Zie: Aart; Jan Adriaansz. Keppel, van: Zie: Wouter. Kerstiaan, klerk van baljuw van

Zuid-Holland 108.

— —, van der Visschen 52.

Kerstijne (Korstijn) Jansdr. van Giessen 268.

— —, Quekels 339, 342?

Kessel, van. Zie: Jan; Mathijs.

— —, Ketelaer. Zie: Gerrit.

Kever. Zie: Jan.

Kijfhoek, van, Zie: Floris.

Kille moy 278.

Claes (Nicolaas, Clays) Andriesz., s. te Wo. 52.

— —, Aartsz., h. te B, 357, 359, 360, 362, 366.

— —, van Arkel 62, 120. Echtgenoot van -, Zie: Elisabeth van Emmichoven.

— —, Boudekensz, 52,

— —, Buys, b, te Heusden 391.

— —, van Dam 3z6, 343, 370(?).

— —, Dirksz., h. te De Werken 331.

— —, — —, h. te R. 404.

— —, van der Eme 11.

— —, Jansz. van der Eme 52.

— —, Arendsz. van Emmichoven, r. te E 215,

— —, Geyster, schout te Wa. 48.

— —, van Gellicum. Dochter van -, non 127.

— —, (van) Gent. Kinderen van - 345.

— —, Gerard 204.

- —, van Haefden 350.
- —, van Haestenberch: Zie: Claes van Zevender.
- —, Jacobsz. 315.
- —, uten Campe, s. te Wo. 52.
- —, — —, s- te Wo- 150, 153, 154.
- —, dr. en kastelein van Heusden 298 (noot, 3).
- —, zn. van Clauwaert de Smet (de smid) 52.
- —, Willemsz. den Coninck 391.
- —, Cornelisz. 375.
- —, van Cronenborch (Cronenberge) 344, 353.
- —, van Malsen, h. te De Werken 284.
- —, van de Merwede 142. Zusterszoon van -. Zie: Willem van Borchoven.
- —, van den Molen, s. te Wo. 26.
- —, Petersz, 175, 214.
- —, heer van Putten en Strijen 38, 39. Echtgenoot van -, Zie: Aleid.
- —, Kervijn van Reimerswaal 224.
- —, van Rode 246.
- —, Oeke van Zevender (van Haestenberch), baljuw, rentmr., dijkgr. en kastelein van A. 154, 155, 162, i 63.
- —, Florisz, Spierinck, r. te B. 212.
- —, Spierinck van Aalburg 350.
- —, Stuuc 95.
- —, Teunisz., h. te E. en Wa. 404.
- —, Voogd. Kinderen van -. 212, 213
- —, de Vriese 307, 309.
- —, Welf 74.

— —, Wisscaertsz., s. te Wo. 198.

— —, de Wolf, s. te Wo. 154, 192, 204, 205.

— —, zn. van Wouter Holenz. 52.

— —, Clauwaert de Smet (de smid) 52.

Klerk, de. Zie: Jan.

Cleve, van. Zie: Adam;, Cleve, graven , van.

Klootwijk, van. Zie: Dirk; Floris; Jan Dirksz.; Jan; Reyver; Zeger; Wouter Arendsz.

Knijf, de. Zie: Jacob.

Cobel. Zie: Franciscus.

Koenraad (Conradus, Coenraet, Coen),

— —, van Arkel, k, van St. Pieter te Utrecht 48.

— —, van Giessen 295.

— —, van Malsen, abt van Berne 391, 392, 394

— —, van Oosterwijk 224.

Koye. Zie: Keye,

Coken, uter. Zie: Jacob.

Coninck, den. Zie: Claes Willemsz.

Coppeken van Gaveren 52.

Cornelis Jansz. van Almkerk 406.

— —, Boon 381.

— —, zn. van Jan Buysz. 359, 362.

— —, van Egmond van der Nyenburg 404.

— —, Engelbrechtsz., h. te Andel 404.

— —, van Haefden 387, 390.

— —, Havelaar 398.

— —, Cornelisz. 374.

— —, van Mierop 381.

— —, Quekel 375.

— —, Rijckesz., h. te Andel 404.

— —, Zweersz. van Rijswijk, ambachtsheer van R. 403, 404.

— —, Robijnsz., s. te Wo. 389.

— —, Suys 381.

— —, Hendriksz. van Weldam 390.

Corstiaan. Zie: Kerstiaan.

— —, van Herwijnen, r. te De Werken 284.

Korstijn. Zie: Kerstijne.

Coudenhoven, van. Zie: Arend.

Coulster, van. Zie: Abel.

Kraaiestein, van Zie: Arend.

Creyne, weduwe van Gillis uten Campe 118, 119.

Croy, van. Zie: Willem.

Cronenberge (Cronenborch, Cronenburch), van. Zie: Hendrik; Jan; Claes.

Kruiningen, van. Zie: Arend (Arnoud).

Cuyk, van. Zie: Jan; Cuyk, heer van.

— —, C. 417 (16).

Kuyst. Zie: Jan; Roelof; Teunis Jansz.

Lambrecht (Lambert, Lammeken, Lammcrken, Lannickin),

— —, zn. van Bele 52.

— —, Jacobsz. van der Borch 310.

— —, neef van Ghibe van der Haren 52

— —, van Goor 142.

— —, van Horne, s. te Wo. 338.

— —, prior van Mariencroon 359-361.

— —, Millinc 142, 227, 344.

— —, Adamsz. Millinc 236.

— —, van den Worpe (Lannickin de Werpa) 26. Echtgenoot van -. Zie: Aleid.

Langerak, van. Zie: Jan:

Lannoy, van. Zie: Johan.

Lau. Zie: Louken,

— —, Hendriksz. 375.

Laurens van Dalem, s. te Wo. 198.

— —, Cloetsz. 118, 119.

— —, Rutgersz. 299.

Leen, uten. Zie: Jan.

Leeuwevelt. Zie: Jacob.

Leyenberch, van. Zie: Arend.

Lenel Aartsz. van Baex, r. te G. 283.

Lens, Zie: Gerrit Pietersz.; Gerrit; Pieter.

Lent, van, Zie: Roelof.

Leonius, burggraaf van Brussel 15. Echtgenoot van -. Zie: Sophia van Altena.

— —, uten Campe 99, 111, 112.

Lezaenen, van. Zie: Jan Angeli (of Engelsz.) van Lezaenen.

Levynis van Weyborch 392.

Liebrecht Godevaertsz., s. te Wo. 141, 154. Weduwe van -. Zie: Aleid.

— —, zn. van Jan Merersz. 52.

— —, zn. van Liebrecht Pelser 154, 155

— —, zn. van Pieter Helvoertsz. 154, 155.

— —, Torck, heer van Hemert 377.

Liegnitz, van. Zie: Margaretha.

Lyonys Jan Piersijnsz., s. te Wo. 345.

Lysa, echtgenoot van Arnoud Vettekin 26.

Lisebet. Zie: Elisabeth.

Lodewijk, Zie: Louken; Ludeken.

— —, van Beieren, roomschoning, keizer 69, 88, 90, 91, 101, 379.
Echtgenoot van -. Zie: Margaretha van Henegouwen,

— —, Boekelaer 31.

— —, van der Eyke 307, 309, 335.

— —, van de Gruythuyse, g. van Winchester 317, 335-337.

— —, zn. van Jan Bartoutsz., buur te Almkerk 185.

— —, de kastelein (van A.) 28. Echtgenoot en zonen van - 23.

— —, van Treslong 307, 309.

— —, Dankertsz, van De Werken 202.

Loe, van. Zie: Johan.

Loye. Zie: Jan.

Loo, van 397.

Loosen, van. Zie: Hendrik; Mathijs.

Louken Woutersz. 207.

Ludeken de Wilde, rentmr. en kastelein van A., tollenaar te Wo. 160, 172, 187, 193, 198.

Luxemburg, van. Zie: Herman. Maarten Jansz, 212.

— —, — —, s. te Wo. 408.

— —, van Naerden 404.

Maas, zn. van Dirk Maasz. 340.

— —, Gijsbrechtsz., h. te s. 127.

Made, van der. Zie: Diederik.

Maechs. Zie: Jan.

Maelstede, van de. Zie: Gerard.

Maerle, van. Zie: Medaert.

Malburch, van. Zie: Adriaan.

Malsen, van. Zie: Gerrit; Claes; Koenraad.

Margaretha van Henegouwen, echtgenoot van Lodewijk van Beieren 101,

— —, van Horne, echtgenoot van Everard van der Marck Jr. 354.

— —, van Liegnitz, echtgenoot van Albrecht van Beieren 233-135, 160, 161.

— —, van Parma 407.

Maria van Bourgondie, echtgenoot van Maximiliaan van Oostenrijk 337, 340

— —, van Hongarije 396,

Marck, van der. Zie: Everard; Everard Jr.; Robbrecht.

Martijn Fons d'Olivera, kastelein te Gorinchem 331.

Mathijs (Tijs) Cornelisz. Havelaar 398.

— —, van Kessel 167, 168.

— —, van Loosen 392.

— —, van Muilwijk, h. te s. 127.

— —, — —, 372.

Maurijs Grieke 107.

Maximiliaan van Bergen, heer van Zevenbergen 389.

— —, van Oostenrijk 340, 347, 348. Echtgenoot van -. Zie: Maria van Bourgondie.

Medaert van Maerle, dr. en stadh. van A. 350, 351.

Medemblik, van H. 417 (16).

Meer, van der. Zie: Willem Willemsz.

Meeus Spierinc. Dochter van - 276.

Meyns Jansz., h. te De Werken 264, 265.

Melchior van Goor 321, 323, 349.

Melis Dirksz. 328, 345.

— —, de Vos, r. te Andel r41.

Merwede, van de. Zie: Daniel; Dirk; Elisabeth; Jan; Jan; Claes; Odilia.

Merxem, van. Zie: Gerard.

Meurs, van. Zie: Frederik; Johanna; Adolf van Nieuwenaar; Herman van Nieuwenaar; Walburg van Nieuwenaar.

Michiel Joostenz, 391.

Michiels. Zie: Anthonis.

Mierop, van: Zie: Cornelis.

Mije, van der. Zie: Gerrit; Hendrik; Philips Willemsz.

Millinc. Zie: Adam; Lambrecht; Lambrecht Adamsz.

Mol, de. Zie: Jan.

Moleman. Zie: Bartruyt, dochter van Jan.

Mombaar. Zie: Jan.

Montmorency, van. Zie: Eleonora; Philips.

Muilwijk, van. Zie: Mathijs.

Naerden, van. Zie: Maarten.

Nassau, van. Zie: Jan; Willem van Oranje.

Nederveen, van. Zie: Gerrit.

Neesken van Antwerpen, procuratrix van nonnenklooster te Wo. 394.

Neyse. Zie: Aarti; Gijsbrecht; Gijsbrecht Arendsz.

Neude, zn, van Frank de Mersman 52, 64.

— —, Rutgersz. 141.

— —, Willemsz., h. te Andel 141, 159.

Nieuwenaar, van. Zie: Adolf; Herman; Walburg.

Nyenburg, Zie: Cornelis van Egmond van der -.

Nicolaas. Zie: Claes.

Nicolay. Zie: Arend (Aernout),

Nispen, van. Zie: Godevaert.

Noot. Zie: Gerrit; Pieter Gerardsz.

Noude. Zie: Neude,

Nuerden, van. Zie: Diederik.

Nulant, van. Zie: Gillis.

Oda (Oede), dochter van Jan (de) Pape 107

— —, van Putten en Strijen, echtgenoot van Willem IV van Horne 38, 55, 56, 71, 79, 80. 85.

Odenkerk, van. Zie: Willem.

Odilia. Zie: Dielye.

— —, van de Merwede, vrouwe van Eethen en Meeuwen 312.

Odoen Perchenaelsz. Royers, lombard te Wo, 180.

Oerden, van. Zie: Diederik van Nuerden.

Oyen, van. Zie: Jan.

Olivera, d'. Zie: Martijn Fons.

Oliverus, Abt van klooster van St. Marie te Middelburg 91.

Ommeren, van. Zie: Herman.

Ongevoeg, de. Zie: Jan.

Oorden, van. Zie: Diederik van Nuerden.

Oostenrijk, van Zie: Karel V; Maximiliaan; Philips (de Schoone); Philips II,

Oosterzeel, van. Zie: Dirk.

Oostervant, van. Willem. Zie: Willem van Beieren.

Oosterwijk, van. Zie: Koenraad (Coen).

Oranje, van, Zie: Willem.

Otto van Arkel 144, 145, 150, 153, 206, 297

— —, van Gellicum 345

— —, van Holland, bs. van Utrecht 14.

— —, g. van Cleve 40, 44-

— —, van Zoelen 97.

Oudheusden, van. Zie: Godschalk.

Overloope, d' 397.

Oversteghe, van Zie: Gerard Arnoudsz.

Pape, (de). Zie: Jan; Weluken.

Parma, van. Zie: Margaretha.

Paulus (Pouwels) van Haastrecht 183, 184.

— —, Hugemansz. Weduwe van -Zie: Catharina.

Peter. Zie: Pieter.

Petershem, van. Zie: Jan.

Philips (Philips) de Bye 392

— —, 1 van Bourgondie, g. van H. 289, 290, 294, 296, 298, 299, 301-303,
305-308, 311, 317, 318, 340

— —, van Dorp, dr., rentmr. en dijkgr. van A. 243. Echtgenoot van -. Zie:
Beatrix.

— —, Willemsz. van der Mije 330.

- —, van Montmorency, g. van Horne, heer van A., ridder van het gulden vlies 383, 384, 387, 392, 395-397, 400-413, 407, 409 (aanhef, 7, zo en slot), 410, 413. Echtgenoot van -. Zie: Walburg van Nieuwenaar en Meurs.
- —, van Oostenrijk (de Schoone) 347, 348, 363, 364, 367, 369.
- —, II (van Oostenrijk), koning van Spanje 397, 400, 402-404, 406, 407, 411 (aanhef, 2, 5, 6), 413, 414.
- —, van Polanen 134, 135.
- —, Andriesz. Royers, lombard te Wo. 180.
- —, Ruychrok van der Werve 340.
- —, van Spangen 368.
- —, van Uitwijk 382, 39z.
- —, van Weyborch 392, 403,
- Pieck, Zie: Herman Jansz.; Jan.
- Pieter (Peter) Annock 345.
- —, zn. van Badelog 118.
- —, Dirksz., h. te R. 404.
- —, van Giessen i97.
- —, zn. van Hendrik de Weent, r. te B. 213.
- —, van Hemert, heer van Poederoyen 350
- —, Hendriksz., h. te De Werken 331
- —, Jansz. 340.
- —, Lens, s. te Wo. 52, 61, 67.
- —, Gerardsz. Noot, bode te Wo. 189.
- —, zn. van Pieter Grietenz., h. te Wa. 191.
- —, zn. van Scaert Vassen 212, 213.
- —, Scoyaert, h. te E. 175.

— —, Scholten, buur te Wa. 48.

Pijn. Zie: Gijsbrecht.

Poederoijen, van. Zie: Willem, natuurlijke zoon van Hugeman.

Polanen, van. Zie: Jan; Philips.

Pons Heestensz., nabuur te G. 404.

Porte, van der. Zie: Arnoud.

Putten en Strijen, van. Zie: Aleid; Claes (Nicolaas) ; Oda; Putten, heer van.

Quekel. Zie: Gijsbert; Hugo; Kerstijne; Cornelis.

Quintijn Weytsen. 404.

Raamsdonk, van. Zie: Jan.

Rapenburch, van. Zie: Johan. 35

Reyner Hugemansz., h. te B. 345, 361, 362.

— —, Claesz., schout te De Werken 375.

Reyver van Clootwijck, pastoor te Hardinxveld 375.

Reimerswaal, van. Zie: Boudijn; Claes Kervijn.

Reingoud (Reyngout) van Emmichoven, pr. der abdij van Berne 175, 208, 214, 215.

— —, Tielmansz. uten Campe, r. te S. 127.

Reinoud van Brederode, heer van Gennep en van der Eem 146, 148.

Echtgenoot van -. Zie: Johanna, vrouwe van Gennep en van der Eem.

— —, graaf van Gelre 44.

Rembout Godertsz., s. te Heusden 391

— —, de Vlieger 330.

Rhenen, van, Zie: Godfried.

Renze van Waardhuizen, buur te Wa. 48.

Riebeeck, van. Zie: Willem.

Riede, van. Zie: Gijsbrecht (2X); Gijsbrecht Gijsbrechtsz.; Herbaren; Riede, vrouwe van.

Rijckhard van Horne 392.

Rijswijk, van. Zie: Adriaan; Dirk Glimmersz.; Dirk; Heyman; Jan; Jan Willemsz.; Jan Glimmersz.; Jan; Joost; Cornelis Zweersz.; Willem.

Rijswijnt, dochter van Diederik Noudenz, van Andel 140, 141. ,

Ricout Hendriksz. 341, 352.

— —, Steeskensz., h. te Andel 159. Willemsz., r, te Wa. 341.

Robbrecht (Rubbeken) Aartsz. 304.

— —, Bokelaer, priester 237, 273

— —, Diederiksz., h. te De Werken 202.

— —, van Emmichoven 175.

— —, Fave 345, 351, 352.

— —, van Grevenbroek 210, 233.

— —, van Houweningen 221.

— —, van der Marck 354

— —, Schrieck, r. te De Werken 233,

— —, Willemsz., s. te We. 310, 330.

Rode, van. Zie: Claes; Gijsbrecht van Riede (of van Rode).

Roeder. Zie: Dirk.

Roelof van Dalem 95.

— —, van Emmichoven 31.

— —, 167, 168, 208.

— —, Haven 193.

(Roelof), Hendriksz., r, te De Werken 331.

— —, Kuyst, h. te G. 283.

— —, van Lent 285, zgz, 304.

— —, Melisz., h. te Andel 159.

— —, Reyndersz., h. te B. 361.

— —, de Taem, s. te Wo. 127.

— —, Aartsz. Westvelinc 265.

Roeve, van den. Zie: Hendrik; Wouter,

Rogge, W. J., secretaris van Eethen en Meeuwen 142.

Rovers. Zie: Ymmonet Koenraadsz.; Odoen Perchenaelsz.; Philips Andriesz.

Rommel. Zie: Dirk.

Roomer, de. Zie: Hendrik,

Rubbeken. Zie: Robbrecht.

Ruychrok. Zie: Jan; Philips.

Rutsch. Zie: Jacob.

Rutger Meynsenz. 331.

Rutinc. Zie: Herman. Zadelbogier 224.

Zande, van den. Zie: Andries Liebrechtsz.; Arend Reiniersz.; Diederik;
Gijsbrecht; Henne Liebrechtsz.; Jacob Liebrechtsz.; Jan; Severijn
Reiniersz.; Willem Reiniersz.

Sandelijn. Zie: Arend.

Sander Frederiksz. Erfgenamen van - 341.

— —, Geerborgenz. Sz. Sasbout. Zie: Arnoud.

Zas(se). Zie: Gijsbert; Jacob.

Schellaert. Zie: Gillis (2x); Jan (2x).

Schinveld, van. Zie: Jan.

Scoyaert. Zie: Pieter.

Scholastica, echtgenote van Aart van Wijk 213.

Scolpen. Zie: Willem.

Schoonhoven, van. Zie: Jan.

Schoor (van den). Zie: Herman Melisz.; Jan.

Schot. Zie: Jan.

Schouten. Zie: Willem.

Schrieck, Zie: Robbrecht.

Scutmouwe. Zie: Albrecht.

Scutte. Zie: Wouter.

Zeeland, van. Zie: Willem,

Zeger Woutersz. van Emmichoven, ambachtsheer van en r. te E, 176, 214, 234

— —, — —, van Emmichoven 299.

— —, Jansz. van Emmichoven 341

— —, Florisz., baljuw van A. 223.

— —, de Hoghe 172.

— —, van Klootwijk 399.

— —, van Uitwijk 293, 294, 299, 309

Zegerade, dochter van Albrecht Zegersz., echtgenoot van Jacob Zasse 226.

Selekinus Vos van Emmerik 99.

Zevenbergen, van. Zie: Hendrik; Arend, heer van.

Zevender, van, Zie: Dirk; Claes Oeke.

— —, H. 401, 403, 405, 408.

Severijn Reiniersz. van den Zande 76.

— —, Willemsz., s. en b. te Wo. 141, 154, 198.

Zijdewij, van der. Zie: Jan Dielisz.

Simon Haew 330.

Sc. Zie: Sch.

Slaper, de. Zie: Arend.

Sleeuwijk, van. Zie: Tielman Jansz. uten Campe.

Slotemaker. Zie: Willem van Hedikhuizen.

Sluis, van de. Zie: Arnoud.

Slusen, de. Zie: Arnoud.

Smeets, Smeeds. Zie: Johannes.

Smoutriem. Zie: Gerrit.

Zoelen, van. Zie: Otto; Hubrecht Ottoosz.; Hubrecht Woutersz.

Sophia van Altena, echtgenoot van Leonius, burggraaf van Brussel 15.

Zoudenbalch. Zie: Dietger.

Spangen, van, Zie: Philips.

Spiegel. Zie: Jan.

Spierinck. Zie: Arend - van Well; Gerrit - van Well; Jacob Dirksz.; Jan Jansz.;
Claes Florisz.; Claes - van Aalburg; Meeus.

Spijk, uter. Zie: Gijsbrecht; Willem.

Splinter van Voern 344.

Sporckman(s). Zie: Jacob Petersz.; Jan Petersz.

Stael. Zie: Jan.

Stael, van der. Zie: Jan,

Stagge. Zie: Hendrik.

Steesken (Stees) Dirksz. van Andel 159.

— —, Aartsz., h. te B, 345.

— —, — —, h. te Andel 404.

— —, van Brakel, baljuw en rentmr. van A. 99, 103.

— —, van Giessen 276.

— —, Ricoutsz., h. te Andel 141.

— —, Jansz. Vos 299.

Stephanus, domdeken te Utrecht 26, 27.

Steven Cornelisz. Volkier, s. te Gorinchem 375.

Stoke. Zie: Hendrik.

Storm Brievoonc 200.

Stove, uter. Zie: Hendrik,

Striene, van. Zie: Willem.

Strijen, van. Zie: Jan Jansz.; Arend, heer van Zevenbergen; Aleid van Putten en -; Nicolaas van Putten en -; Oda van Putten en -.

Stuuc. Zie: Claes.

Suys, Zie: Cornelis.

Sweder (Zweer) van Abcoude 115.

— —, van Blasenborch 310.

Zwieten, van. Zie: Willem.

Zwijndrecht, van. Zie: Jan.

Taem, de. Zie: Roelof.

Telekin, zn. van Hildegond 26.

Teunis (Thonis). Zie Anthonis.

— —, Jansz., s. te Wo. 389.

— —, zn, van Jan Kuyst 391.

— —, Michielsz. 403.

Tielman, zn. van Jan Riebrechtsz. 52.

— —, Jansz., s. te Wo. 64.

— —, uten Campe 24.

— —, — —, k. van Oudmunster te Utrecht 99.

— —, Jansz. uten Campe van Sleeuwijk 74, 98.

— —, uten Campe 229, 257, 288.

— —, Willemsz. 64, 95.

Tijs. Zie: Mathijs.

Torck, Zie: Liebrecht.

Treslong, van. Zie: Lodewijk.

Tueling. Zie: Jan Gijsbrechtsz.

Tule, van. Zie: Floris; Godfried; Willem (2x).

Uitwijk, van. Zie: Arend (Arnoud, 3x); Diederik; Diederik Herbarensz.; Diederik; Gerard; Gillis; Heyneman; Hendrik; Herbaren; Herman; Philips; Zeger; Willem.

Utenhove. Zie: Hendrik,

Utencampe. Zie: Campe, uten.

Valk. Zie: Gijsbrecht.

Vastraad Jacobsz. van Berkel 70

— —, Vastradsz. van Giessen 43, 46.

— —, Arnoudsz. van Giessen 43, 46, 47, 65.

— —, Jansz. van Giessen 133-135, 139, 155

— —, van Giessen 183, 184, 193, 276.

Veen, van. Zie: Jan,

Veer, de. Zie: Everard.

Vette, de. Zie: Gerrit.

Visschen, van der. Zie: Kerstiaan.

Vlieger, de. Zie: Rembott.

Vlijmen, van. Zie: Jan.

Voet. Zie: Hugo Jansz.; Jan Hugenz.;, Jan Jansz.

Volkier. Zte: Steven Cornelisz.

Volpert Mathijsz., secretaris te Gorinchem 375.

Voogd. Zie: Bruisten; Claes.

Voorn, van. Zie: Splinter.

Voorne, van, Zie: Gerard.

Voort, van der. Zie: Aart.

Vos. Zie: Selekinus; Steesken Jansz. -- de. Zie: Godevaert; Melis.

Vrank. Zie: Frank,

Vriese de. Zie: Claes.

Vuren, van. Zie: Iwan.

Waal Nodenz. 299.

Waardhuizen, van. Zie: Diederik; Jan; Renze.

Waetselaer, van. Zie: Dirk.

Walburg, gravin van Nieuwenaar en Meurs, vrouwe van A., echtgenoot van 1e Philips van Montmorency, 2e Adolf van Nieuwenaar en Meurs 414, 420.

Walwijn. Zie: Godevaert; Hendrik.

Wassenhoven, van. Zie: Guillam Zegers.

Weent, de. Zie: Hendrik.

Weyborch, van. Zie: Arend Robbynsz.; Arend; Arend van Weyburch; Brien (2x); Joost; Levynis; Philips.

Weytsen. Zie: Quintijn.

Weldam, van. Zie: Cornelis Hendriksz.

Welf, Zie: Claes.

Well, van. Zie: Arend Spierinck; Gerrit Spierinck,

Weluken, zn. van Gillis Pape 52.

Werken, van de. Zie: Boudewijn Dankertsz.; Boudewijn Jansz.; Dankert; Diederik (2x); Lodewijk Dankertsz.

Werve, van der. Zie: Philips Ruychrok.

Westvelinc. Zie: Joost; Roelof Aartsz.

Wetering, van der. Zie: Adriaan.

Wevelickhoven, van, Zie: Ploris.

Wiel, van der. Zie: Diederik Rutgersz.; Hendrik.

Wieldrecht, van. Zie: Jan.

Wielesteyn, van. Zie: Hugo; Geertruid van Amerongen.

Wierik (Quiricus) van Aest, k. van Oudmunster te Utrecht 99.

Wijffvliet, van. Zie: Anthonis; Jan. Wijk, van. Zie: Arend (2x); Gillis; Joost.

Wilde, de. Zie: Ludeken.

Wilhelma, echtgenoot van Jacob van der Borch 310.

Willem, zn. van A, 26.

— —, Adriaansz., h. en r, te B. 359, 362, 366.

— —, van Alkemade 317.

— —, Gijsbrechtsz. Barnier 285.

— —, van Beieren, g. van Oostervant, heer van A., later g. Willem VI van H. 173, 176-184, 187, 189, 191-196, 199, 200, 202, 203, 225, 227, 230, 231, 235, 236, 238, 245, 247-249, 251-259, 261, 262, 264, 267, 296, 297, 311.

— —, van Berendrecht 340.

— —, Jacobsz. van Berkel 70.

— —, van Besoijen 184, 193.

— —, de Borchgrave, r. te Almkerlc 121.

— —, van Borchoven 142.

— —, Bot 116, 118.

— —, van Boxtel 42.

— —, Reiniersz. van der Brugge, h. te G. 315.

- —, van Dam 406.
- —, Danielsz., s. to Wo. 49, 50.
- —, van Dongen 97.
- —, Dukinc 152.
- —, van Duvenvoorde, heer van Oosterhout 71, 96, 97.
- —, van Egmond 307.
- —, Scobbeland (van der Eyke) 234.
- —, Eylart, priesterbroeder van het Duitse huis to Utrecht 27,
- —, Geerborgenz. Sz.
- —, Gerritsz., h. te B. 212, 213.
- —, Goudt 371.
- —, Gorisz. de Grave (Greve), s. te Wo, 187, 198.
- —, Diederiksz. de Grave (Greve), s. to Wo 204, 205,
- —, van Hedikhuizen, gezegd Slotemaker 141,
- —, Hermansz., h. to G. 315.
- —, de Hoghe 52.
- —, — —, 172.
- —, Willemsz. de Hoghe 172.
- —, III, g. van H. 43, 46, 57-60, 63, 66, 71, 73-81, 83-85, 87-95.
- —, IV, g. van h. 101
- —, V, g. van H. 104, 108, 111-113.
- —, VI, g. van H. Zie: Willem van Beieren.
- —, I van Horne, heer van A. 6, 8, 12, 13, 15, 16, 18.
- —, II — —, — —, 13 10-13, 15, 18-31, 35, 41, 41, 44, 101, 141.
- —, III — —, — —, 23, 18-34, 41, 44, 102.

- —, IV — —, 38, 55, 66, 67, 71, 72, 77-87, 89, 92-94, 98, 100, 178 (5), 201, 238 (29), 379, Echtgenoot van -. Zie: Oda van Putten en Strijen. Erfgenamen van - 115.
- —, V van Horne, heer van A. 86 (noot), 101, 103, 104, 109-112, 114.
- —, VI — —, — —, en Cortessem 136, 138, 139, 142-145, 149, 155, 156, 162-171, 174.
- —, VII — —, — —, 266-271, 283, 297. Echtgenoot van -. Zie: Johanna van Montigny.
- —, Jacobsz, 118.
- —, zn. van Jan Neudenz. 118, 263.
- —, Jansz., nabuur to Andel 404.
- —, Tielmansz. uten Campe 116.
- —, Cardinael, k. van Oudmunster to Utrecht 99.
- —, van Croy, heer van Chievres 367.
- —, Willemsz. (van der Meer) 381.
- —, Mettenz. 159
- —, van Odenkerk, k, van Oudmunster te Utrecht 99.
- —, Oekenz. 52.
- —, van Oostervant. Zie: Willem van Beieren.
- —, prins van Oranje 406.
- —, Pietersz., nabuur to Andel 404.
- —, Pijnsz. 381.
- —, natuurlijke zoon van Huge man van Poederoijen 141.
- —, van Riebeeck, dijkgr. van A. 377, 391, 392.
- —, van Rijswijk 99, 104 (noot), 124, 127.
- —, Remiersz, van den Zande 73. Kinderen van - 116, 118.
- —, Scolpen 204, 224.

- —, Schouten 411.
- —, van Zeeland, h. te De Werken 233, 246, 264, 265.
- —, uter Spijk 200.
- —, van Striene, s. te Wo. 58, 61, 64, 67.
- —, van Zwieten 340,
- —, Teunisz. (Thonysz.). Erfgenamen van - 202.
- —, Teunisz., 264, 265, 284.
- —, van Tule, s. te Wo- 70, 75.
- —, — —, 212, 213.
- —, van Uitwijk 50, 60.
- —, zn. van Willem Hermansz., s. te Wo. 333.
- —, Willemsz. 350.
- —, Zie: Willem Willemsz. van der Meer.
- —, Wisse, s. to Wo. 67, 118.
- —, van (den) Worpe, s. to Wo. 26.
- Winnock Jacobsz. alias Goedeskock 340.
- Wisse, Zie: Willem.
- Wit, de. Zie: Jan.
- Witte, de Zie: Bruinijs.
- Wolf, de. Zie: Diederik; Jan Dirksz.; Claes.
- Wolfert van Goor, dr. en stadh, van A. 353, 355.
- Worpe, van den. Zie: Boudewijn; Lammerken (Lannickin); Willem.
- Wouter (Waltherus) Arendsz., h. to Andel 141.
- —, Pietersz. Boekelaar, h. to S. 105, 127.
- —, Gijsbertsz. Botterman, s. te Wo. 408,

- —, bastaard van Drongelen 123.
- —, van der Eyke 234.
- —, Zegersz. van Emmichoven, ambachtsheer van E. 380, 392, 404.
- —, van Gent 274.
- —, Ghevaert, h. to De Werken 284.
- —, van Hedel 72.
- —, Jacobsz., h. te Andel 141.
- —, van Keppel 68. Echtgenoot van -. Zie: Jutte.
- —, van Klootwijk, zn, van Arend Roelofsz. 204, 205, 207. Echtgenoot van -. Zie: Elisabeth, dochter van Jan Doedijn.
- —, Cornelisz 374.
- —, van den Roeve 72.
- —, Scutte 141.

1. BISSCHOP GODFRIED VAN UTRECHT GEEFT DE TIENDEN VAN DRIEL, GIessen EN WoudRICHEM, WELKE HIJ ZICH HAD TOEGEEIGEND IN DE MEENING DAT ZE NOVALE TIENDEN WAREN, TERUG AAN HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT.

1178 April 9.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 158;

Sloet, no. 349; Oorkondenboek Sticht, no. 498.

Litt.: Inleiding, blz. 54-55

2. DIEDERIK II VAN ALTENA EN JAN VAN HEUSDEN SLUITEN EEN VERDRAG. EVENTUEEL VOORKOMENDE GESCHILLEN ZULLEN OP VREDELIEVENDE WIJZE WORDEN OPGELOST.

1212 z. d.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 228.

3. GEKOZEN SCHEIDSRECHTERS DOEN UITSPRAAK IN HET GESCHIL TUSSEN DEN PROOST VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT EN HET KAPITTEL OVER HET GENOT DER INKOMSTEN VAN HET AARTSDIAKONAAT EN HET BEHEER DER PREBENDEN. ALLE INKOMSTEN UIT DE TIENDEN VAN DE KERKEN VAN WoudRICHEM,

DRIEL, WIJK EN VLEUTEN ZULLEN, NA HET VACANT WORDEN VAN DE PASTOORSPLAATSEN, ONDER HET BEHEER VAN DE PROOSDIJ, TEN BEHOEVE VAN DE ADMINISTRATIE DER PREBENDEN, GEBRACHT WORDEN.

1224 Februari 1.

Gedrukt: Oorkondenboek Sticht, II, no. 716.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

4. PAUS GREGORIUS IX BEVESTIGT HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT IN HET BEZIT VAN ZIJN HOVEN EN TIENDEN TE GIESSEN, BRAKEL, GASPERDE, WIJK, UITWIJK EN VLEUTEN EN VAN ZIJN OVERIGE GOEDEREN.

1228 Januari 29.

Gedrukt: Oorkondenboek Sticht, II, no. 777.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

5. DIEDERIK II, HEER VAN ALTENA, MAAKT BEKEND, DAT HIJ ZICH JEGENS GRAAF FLORIS IV VAN HOLLAND VERBOND, HET SLOT ALTENA AAN NIEMAND OP TE DRAGEN VOOR DEN EERSTKOMENDEN 24 JUNI. HIJ BELOOFT OP EEN BEPAALDEN DAG BINNEN HOLLAND TE KOMEN, BIJ WELKE GELEGENHEID DE GRAAF HEM ZIJN EIGENDOMS- EN LEENRECHTEN ZAL BEZEGELEN. WANNEER HIJ DIEN DAG NIET ZAL VERSCHIJNEN EN GEEN GEGRONDE REDEN VOOR ZIJN AFWEZIGHEID KAN AANTOONEN, ZAL HIJ ZIJN GOEDEREN AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND OPDRAGEN.

1230 Maart 30.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 328 (aldaar ten onrechte op 1231 gedateerd);

Van Mieris, I, blz. 206.

Litt.: Prfschr., blz. 14.

6. DIEDERIK II, HEER VAN ALTENA, ERKENT DAT ZIJN SLOT ALTENA EN AL ZIJN ALLODIAAL GOED IN ZUID-HOLLAND, IN DE WOUDRICHEMERWAARD EN IN "HOETTE", HET EIGENDOM IS VAN GRAAF FLORIS IV VAN HOLLAND EN DAT HIJ, TEZAMEN MET ZIJN BLOEDVERWANT WILLEM VAN HORNE, DAT SLOT EN HETGEEN DAARTOE BEHOORT GEZAMENDERHAND VAN DEN GRAAF IN LEEN HOUDT.

1230 Mei 7.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 322;

Van Mieris, I, blz., 207.

Litt.: Inleiding, blz. 60; prfschr., blz. 14.

7. DIEDERIK II, HEER VAN ALTENA, MAAKT BEKEND, DAT HIJ ZIJN SLOT ALTENA AAN DEN GRAAF VAN CLEVE HEEFT OPGEDRAGEN ALS OPEN HUIS TEGEN AL 'S GRAVEN TEGENSTANDERS, MET UITZONDERING VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND.

1234 z. d.

Omnibus Christi fidelibus notum esse volo, quod ego Th(eodericus) de Altena domino meo Th(eoderico), comiti Clyvensi, cuius homo sum, castrum meum Altena liberum contradidi et quavis in tempore contra omnes suos adversarios, excepto camite Hollandrie, ad beneplacitum suum eidem sine contradictione adaperiam. Ut ergo hec collatio seu dacio a nemine dissolvatur set firma permaneat, presentem paginam in testimcnium ipsi conscribi fecimus et sigillo nostro roborari. Acta sunt anno Domini MCCXXXVIII.

Oorspr. - Staatsarchiv Dusseldorf, Kleve-Mark, no. 3.

8. WILLEM I, HEER VAN HORNE, VERKLAART ZICH TE ZULLEN HOUDEN AAN HET VERDRAG DAT ZIJN OOM, DIEDERIK VAN ALTENA, SLOOT MET GRAAF DIEDERIK VAN CLEVE, WELK VERDRAG INHIELD, DAT HET KASTEEL ALTENA VOOR DEN GRAAF EEN OPEN SLOT ZOU ZIJN TEGEN AL DIENS VIJANDEN, MET UITZONDERING VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND.

1235 z. d.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, 1, no. 358.

9. DIEDERIK II, HEER VAN ALTENA, SCHENKT AAN HET KLOOSTER ST. ELIZABETHSDAL O.M. EEN JAARLIJKSCHE SOM GELDS UIT ZIJN VISSCHERIJ BIJ WOUDRICHEM (WALTRECHE), ALSMEDE 2000 HARINGEN (ALLECES) 'S JAARS.

1240 October 9.

Gedrukt: Miraeus, Opera diplom., IV, blz. 549.

Regest: Publ. du Limbourg, XVII, 1880, blz. 7-8 en 59.

Litt.: Inleiding, blz. 58.

10. HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT BEPERKT, BIJ GELEGENHEID VAN DE VERKIEZING VAN EEN NIEUWEN PROOST, DE BEVOEGDHEDEN VAN DEZEN EN VAN ZIJN OPVOLGERS. DE NIEUWE PROOST ZAL VOOR ZICH EN ZIJN OPVOLGERS, DE SCHENKINGEN, DOOR VROEGERE PROOSTEN AAN HET KAPITTEL GEDAAN, MOETEN BEVESTIGEN. TOT DEZE SCHENKINGEN BEHOORT DIE VAN DE KERK TE GIESSEN MET VERSCHIEDENE TIENDEN EN ANDERE TOEBEHOOREN, VAN WELKE KERK DE COLLATIE EENS TOT DE PROOSDIJ BEHOORDE. HIJ ZAL VOORTS MOETEN BELOVEN, DAT HIJ OP GEEN ENKELE WIJZE INBREUK ZAL MAKEN OP DE SCHENKING VAN

DE TIENDEN, BEHOORENDE BIJ DE KERKEN VAN WOUDRICHEM, DRIEL, UITWIJK EN VLEUTEN, WELKE TIENDEN PROOST LODEWIJK AFSTOND AAN DE PREBENDEN VAN HET KAPITTEL.

1241 Januari.

Gedrukt: Oorkondenboek Sticht, II, no. 961.

Litt.: Welding, blz. 55.

11. DIEDERIK II, HEER VAN ALTENA, VERKLAART VERZOEND TE ZIJN MET NICOLAAS VAN DER EME EN DIENS ZOON HENDRIK. MOCHTEN DEZE HUN VERPLICHTINGEN NIET NAKOMEN, DAN ZULLEN DE DOOR HEN GESTELDE BORGEN IN LEISTING GAAN.

1241 juni 26.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no.381.

Litt.: Inleiding, blz. 58

12. PROOST, DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER GEVEN, NA HET OVERLIJDEN VAN DIEDERIK II VAN ALTENA, DE TIENDEN, DIE DEZE IN ERFPACHT HIELD, AAN ZIJN OPVOLGER WILLEM VAN HORNE IN ERFPACHT.

1242 Juni.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 386;

Oorkondenboek Sticht, II, no. 983.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

13. WILLEM I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, TESTEERT EN LAAT (O.A.) DE HEERLIJKHEID HORNE NA AAN ZIJN OUDSTEN ZOON WILLEM, DE HEERLIJKHEID ALTENA AAN ZIJN TWEEDEN ZOON DIEDERIK.

z. j. e. d. (Juni 1242 - October 1264).

Afschr. - Universiteitsbibliotheek Utrecht, Ms. no. 1646, P. C. Bockenberg, Annotationes de nobilibus familiis Neerlandicis, fol. ,165, no. 8.

14. DE ABDIJ VAN ST. TRUYEN STAAT AAN DE ABDIJ TE BERNE HAAR TIENDEN TE BERNE EN HERPT AF, TEGEN BETALING VAN 21 ZALMEN PER JAAR, WELKE ZALMEN GEVANGEN ZULLEN MOETEN WORDEN TUSSEN WOUDRICHEM EN DRIEL. MOCHT HET GEBEUREN, DAT DIT AANTAL ZALMEN TUSSEN DE GENOEMDE PLAATSEN NIET WERD GEVANGEN, DAN ZAL DE ABDIJ TE BERNE KUNNEN VOLSTAAN MET DE BETALING VAN VIER KEULSCHE MARKEN PER JAAR.

1246 Januari 25.

Gedrukt: Sloet, no. 671 (dateering volgens den Paaschstijl); De Fremery, Supplement Oorkondenboek Holland, no. 92. Bekrachtigd door bisschop Otto van Utrecht in 1246, Oorkondenboek Sticht, no. 1103.

Litt.: Inleiding, blz. 58.

15. LEONIUS, BURGGRAAF VAN BRUSSEL, EN ZIJN VROUW SOPHIA VERKLAREN DE GOEDEREN, WELKE HUN TOEKWAMEN UIT DE NALATENSCHAP VAN DIEDERIK II VAN ALTENA, TE HEBBEN AFGESTAAN AAN HEER WILLEM VAN ALTENA, ZULKS MET INBEGRIIP VAN CRUCHTENE EN WERTE.

1247 z. d.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, I, no. 443.

16. WILLEM I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ERKENT, DAT HIJ VAN PROOST, DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT DE TIENDEN VAN WOUDRICHEM EN ANDEL EN DE HELFT VAN DE TIENDEN TE GIESSEN VERKREGEN HEEFT VOOR ZIJN LEVEN OF GEDURENDE HET LEVEN VAN DEN PROOST.

1258 Maart 21.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 52 (aldaar ten onrechte op 1259 gedateerd).

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, I, no. 1382.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

17. THEODERICUS DICTUS BORGHMAN EN ZIJN VROUW GISELA OORKONDEN, DAT ZIJ AAN DE ABDIJ VAN BERNE VIJF EN TWINTIG MORGEN LAND, DE VROUWENWEIDE GENAAMD, HEBBEN GESCHONKEN TOT STICHTING VAN EEN KAVEL; TE BEDIENEN DOOR EEN DER KANUNNIKEN VAN DE ABDIJ ¹⁾, ONDER BEPALING DAT DIT PERCEEL GROND VRIJ ZAL ZIJN VAN DIJKPLICHT EN VAN DE VERPLICHTING EEN WATERGANG TE VERSCHAFFEN, EN ONDER VOORWAARDE DAT DE ABDIJ DAARAAN VIJF EN TWINTIG MORGEN VAN HAAR NABIJ GELEGEN GROND ZAL TOEVOEGEN. NA DEN DOOD VAN DE SCHENKERS ZULLEN ER EENS PER JAAR MISSEN WORDEN GELEZEN TE HUNNER NAGEDACHTENIS, WAARTOE DE ABDIJ TWINTIG HOLLANDSCHE SCHELLINGEN 'S JAARS UIT DE VROUWENWEIDE ZAL TREKKEN.

1264 Februari 7.

Gedrukt: De Fremery, Supplement Oorkondenboek, no. 147.

¹⁾ *Uit een oorkonde van omstreeks 1458 (archief der abdij van Berne, Cart., I, no. 477) blijkt, dat de ingevolge deze dotatie gestichte kapel die te Honswijk was.*

18. DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT GEVEN DE GOEDEREN, WELKE WIJLEN WILLEM I VAN ALTENA VAN HEN IN ERFPACHT HIELD, AAN ZIJN ZOON DIEDERIK IN ERFPACHT.

1265 April 29.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 125 (aldaar abusievelijk gedateerd: 1265 April 22).

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, I, no. 1577,

Litt.: Inleiding, blz. 55.

19. DIEDERIK III, HEER VAN ALTENA, BELOOFT DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT GEEN MOEILIKHEDEN IN DEN WEG TE LEGGEN BIJ DEN VERKOOP DER TIENDEN VAN WOUDRICHEM, GIESSEN EN ANDEL.

1272 Augustus 1.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 238.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

20 JAN, HEER VAN HEUSDEN, MAAKT BEKEND, DAT HIJ MET GRAAF FLORIS V VAN HOLLAND EEN OVEREENKOMST HEEFT GESLOTEN MET BETREKKING TOT DE SCHOUW VAN DE ZIJDEWINDE EN DEN HOOFDIJK. DE HEER VAN ALTENA ZAL AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND EN DEN HEER VAN HEUSDEN GEVEN HETGEEN HUN TOEKOMT VAN DEGENEN, DIE IN HET LAND VAN ALTENA WONEN. IN HET GRAAFSCHAP HOLLAND ZULLEN ZES HEEMRADEN ZIJN, IN HET LAND VAN HEUSDEN VIER EN IN HET LAND VAN ALTENA TWEE. WANNEER DEZE TWAALF HEEMRADEN GEEN OVEREENSTEMMING ZULLEN BEREIKEN OVER BE HOOGTE OF BREEDTE VAN DEN DIJK, DAN ZULLEN DE HEEMRADEN VAN HOLLAND DE BESLISSING GEVEN.

1273 Februari 12.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 248 (Deze oorkonde moet wel volgens den Paaschstijl gedateerd zijn, daar Willem II van Altena getuige is, terwijl op 1 Augustus 1272 zijn broeder Diederik nog als heer van Altena voorkomt).

Litt.: Prfschr., blz. 17.

21. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART, DAT DE GESCHILLEN TUSSCHEN HEM EN DE ZIJNEN EENERZIJD EN DE STAD UTRECHT ANDERZIJD BEEINDIGD ZIJN.

1275 November 1.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 297

22. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELOOFT HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT NAAR VERMOGEN TE ZULLEN BIJSTAAN BIJ HET BEHEER VAN ZIJN GOEDEREN.

1277 Juni.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 337.

Litt.: Inleiding, blz. 55.

23. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN ZIJN OUDSTE ZOON WILLEM VERKLAREN DE TIENDEN VAN UPPEL IN ERFPACHT GEGEVEN TE HEBBEN AAN LODEWIJK, DEN KASTELEIN VAN ALTENA. DIENS ECHTGENOOTE EN ZONEN HEBBEN DIE TIENDEN GEGEVEN AAN LODEWIJKS DOCHTER BEATRIX EN HAAR ECHTGENOOT JAN VAN DE MERWEDE.

1277 April 25.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 332 (aldaar een drukfout in de dateering. Men leze: in die beati Marci Ewangeliste, i.p.v. Matthei.).

Geinsereerd in de oorkonde van 1371 Augustus 15. Litt.: Inleiding, blz. 60.

24. OPSOMMING VAN DE GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA, WELKE VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND IN LEEN GEHOUDEN WORDEN.

z. j. e. d. (ca. 1280).

311. Haer Arnout van Utwike, die es mijns heren man van den goede, dat leghet in den Groeten Wert tUthoven. Des lants es achtendertich morghen, ende daer af zijn XXVI morghen tientvri.

312. Thileman van den Campe, die es mijns heren man worden van enen tventtich morghen lants, die licghen te Woudrikem beneden der wimolen, die ene acker heitet die Vorstweide, die ander heitet die Middelweide ende die darde camp heitet dOude broec.

313. Henric van Utwike, die es mijns heren man worden van sire hoestede ende sine husinghe, daer hi op wonet, ende van enen campe, die after zijn huus leghet.

314. Didderic van Utwike, die es oec mijns heren man worden ende heft hem op ghegheven sine ghesate ende sine husinghe ende vier marghen lants, ghelegghen te Honsewike.¹⁾

315. Haer Hartbernen van Utwike, die es mijns heren man van ere hoeven lants, die heitet Coppelhoeve ende leghet in den Spike in des heren lande van Altena.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 5, fol. 90.

Gedrukt: S. Muller Hz., Het oude register van graaf Florens, Bijdr. en Med. Hist. Gen., XXII, 1901, blz, 266.

Litt.: Prfschr., blz. 15, 41.

¹⁾ *De later bijgeschreven aantekening, betreffende de opvolgers van Diederik van Uitwijk in dit leen, is hier weggelaten. Men vindt ze bij Muller.*

25 GRAAF FLORIS V VAN HOLLAND VERKLAART, DAT DE POORTERS VAN WOUDRICHENI VAN VRIJDAG, BIJ HET OPGAAN VAN DE ZON, TOT DEN ZONSONDERGANG OP ZONDAG TOLVRIJ MOGEN VAREN VOORBIJ S GRAVEN 'OL TE NIEMANDSVRIEND. SLECHTS VAN DOOR HEN VERVOERDEN WIJN ZAL TOL GEHEVEN WORDEN. ALLE ONDERDANEN VAN HEER VUILLEM VAN ALTENA, DIE ZIJN TIENDEN OF PACT KOOPEN, ZULLEN IIAARMEDE TOLVRIJ VOORBIJ DEN TOL MOGEN VAREN, ALS WAREN ZIJ POORTERS. DE POORTERS VAN DELFT, DORDRECHT EN ZIERIKZEE, DIE LAKEN VERVOEREN, TEN EINDE DAT TE WOUDRICHEM EN GIessen TER JAARMARKT TE BRENGEN, ZULLEN, TEN TIJDE VAN DIE NIARKTEN, EVENZEER VRIJ ZIJN VAN TOL. VOORTS HOliDT HEER WILLEM IN LEEN TIEN KEULSCHE MARKEN OF DERTIEN HOLLANDSCHE PONDEN 'S JAARS UIT DE OPBRENGST VAN DIEN TOL, EN ACHTTTIEN PONDEN 'S JAARF, UIT DE MUNT TE DORDRECHT.

1283 Maart 28.

Gedrukt: Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 474.

Litt.: Inleiding, blz. 64.

26. SCHOUT, SCHEPENEN EN DE GEMEENE POORT VAN WOUDRICHEM MAKEN BEKEND, DAT EENIGE POORTERS ZICH, OF VERBEURTE VAN EEN BOETE VAN HONDERD POND, HEBBEN ONDERWORPEN AAN DE SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK VAN STEPHANUS, DOMDEKEN TE UTRECHT, MET BETREKKING TOT HET GESCHIL OVER EEN HUIS EN ERF BINNEN WOUDRICHEM, WELK GESCHIL, GEREZEN TUSSCIEN HEN EENERZIJD, EN DEN COMMANDEUR EN DE BROEDERS VAN HET DUITSCHE HUIS TE UTRECHT ANDERZIJD, HANGENDE WAS VOOR DEN PRIOR VAN ST. PAULUS TE UTRECHT, ZIJNDE DEN DOOR DEN APOSTOLISCHEN STOEL AANGEWEEZEN RECHTER. SCHOUT, SCHEPENEN EN GEMEENE POORT VAN WOUDRICHEM STELLEN ZICH BORG VOOR DE NAKOMING DER SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK DOOR DEZE POORTERS.

1290 September 9.

Universis presentes litteras inspecturis, nos, scultetus, scabini et uni.versitas oppidanorum de Woudrichem notum facimus quod Gerardus Cecilie, Theodericus coqus, Johannes de Ems, Enesa, Johannes Dalckin, Arnoldus Vettekin, Lysa, ejus uxor, Gerardus carnifex, Alburgis, ejus uxor, Lannickinus de Werpa, Aleydis, ejus uxor, Wilhelmus filius A... is, Johannes sutor, Jacobus sartor, Bernardus et ejus uxor, Johannes et Hubertus, filii Willeri, Hannekinus et Telekinus, filii Hildegundis et eorum in lite consortes et complices compromiserunt pro se sub pena centum librarum Holland. denariorum legalium in ven. virum, dominum Stephanum, decanum ecclesie Trajectensis, tanquam in arbitrum arbitratorem sive amicabilem compositorem super causa, questione et discordia, que vertebatur inter eos ex una parte et commendatorem et fratres domus Theutonice Trajectensis ex altera, coram domino priore monasterii Sancti Pauli T'rajectensis, iudice a sede apostolica delegato, super quadam'domo et area, sitis in oppido de Woudrichem et super dampnis, injuriis, expensis et interesse inde habitis. Qui promiserunt quod quicquid predictus dominus decanus super premissis ordinaverit, statuerit, dixerit aut pronunciaverit arbitrando per viam juris sive amicabilis compositionis, quod hoc ratum habebunt sub dicta pena et inviolabiliter observabunt; pro qua pena nos obligavimus et obligamus tanquam principales debitores et fidejussores apud eosdem commendatorem et fratres et pro omnibus supradictis, promittentes, quod si ipsi non servaverint prononciationem et ordinacionem dicti domini decani in premissis aut in contrarium venerint quaquo modo, quod nos dictas centum libras persolvemus sine qualibet contradictione commendatori et fratribus memoratis. In cujus rei testimonium, quia opidum nostrum sigillo caret, presentes litteras sigillis quatuor scabinorum ejusdem opidi, videlicet Wilhelmi de Worpe, Nicolai de Molendino, Godefridi de... de et Danielis fabri pro nobis communiter rogavimus communiri. Et nos jam prenominati scabini confitemur sigilla nostra ad rogatum predictorum sculteti, scabinorum et universitatis opidi de Woudrichem, presentibus in premissorum testimonium appendisse. Datum anno Domini M.^{mo}-CC.^{mo} nonag.^{mo}, in crastino nativitatis beate Marie virginis.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, coll. Bondam.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2362; Van den Bergh, Oorkondenboek, II, no. 758.

Litt.: Inleiding, blz. 55, noot 4; 64..

27. STEPHANUS, DOMDEKEN TE UTRECHT, DOET UITSPRAAK IN HET GESCHIL TUSSCHEN COMMANDEUR EN BROEDERS VAN HET DUITSCHE HUIS TE UTRECHT EN EENIGE POORTERS VAN

WOUDRICHEM OVER EEN HUIS EN ERF ALDAAR, HETWELK EERTIJD TOEBEHOORDE AAN WILLEM LYLART, PRIESTERBROEDER VAN HET DUITSCHE HUIS. HIJ BESLIST, DAT BEDOELD HUIS EN ERF IN VOLLEN EIGENDOM AAN HET DUITSCHE HUIS ZAL TOEBEHOOREN, BEHOUDENS HET RECHT VAN DEN HEER VAN ALTENA, ZOOALS VANOUDS HET GEVAL PLACHT TE ZIJN. DE POORTERS ZULLEN TEN OVERSTAAN VAN HET WERELDLIJK GERECHT VAN WOUDRICHEM VAN HUN RECHTEN OP HET HUIS EN ERF AFSTAND DOEN, OVEREENKOMSTIG HET RECHT EN DE GEWOONTE VAN DIE "POORT" (OPPIDUM), TEN BEHOEVE VAN DE BROEDERS. BOVENDIEN ZULLEN DL POORTERS OP HET ERF EEN LANGEN HOUTEN PAAL MOETEN OPRICHTEN; MET EEN KRUIS DAARAAN BEVESTIGD, ALS ZICHTBARE ERKENNING VAN HET EIGENDOMSRECHT DER BROEDERS. DE POORTERS ZULLEN BOETE DOEN VOOR HET ONRECHT, DEN BROEDERS AANGEDAAN, IN DIER VOEGE, DAT ZIJ OP DRIE ACHTEREENVOLGENDE ZONDAGEN OP BLOOTE VOETEN EN MET ONTBLOOTE HOOFDEN IN PROCESSIE ZULLEN GAAN ROND DE KERK VAN WOUDRICHEM. PARTIJEN BELOVEN ZICH AAN DEZE UITSPRAAK TE ZULLEN HOUDEN.

1290 September 28.

Gedrukt: J. J. de Geer tot Oudegein, Archieven der ridderlijke Duitse orde, balie van Utrecht, deel I, no. 279, blz. 331.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2368;

Van den Bergh, Oorkondenbaek, II, nalezing, no. 74 (aldaar abusievelijk gedateerd: 1291).

28. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BEPAALT, DAT DE BEWONERS EN ERVEN VAN DE GERECHTEN VAN UITWIJK, WAARDHUIZEN, EMMICHOVEN, BABILONIENBROEK, ALMKERK EN HET BOVENSTE DEEL VAN DE WERKEN, VRIJ ZULLEN ZIJN VAN HET MAKEN VAN DEN MERWEDEDIJK IN ZIJN GEBIED EN VAN DEN DIJK TUSSEN WERKENDAM EN VEENREGRAVE.

1292 October 18.

Nos Wilhelmus, de Hoern et de Altenae dominus, universis presentes litteras inspecturis salutem et noscere veritatem. Noveritis quod nos hanc gratiam indulsumus omnibus et singulis hominibus ac hereditatibus, jurisdictionibus infra nominandis commorantibus et constitutis, videlicet in jurisdictione de Uutwijck, Werthuysen ¹⁾, Emminchoeven, palude Babilonie, Almekerck et de superiori parte Wercke, in perpetuum et hereditarie, ut liberi sint et immunes a constructu seu factu aggerum supra litus Merwede infra limites et terminos terre nostre seu infra Werkendam et Verne grave ²⁾ jacentium seu sitarum. Et ut gracia sive indulgentia, hujusmodi firma permaneat et inviolata, ipsam concessimus sub testimonium nobilium virorum, hominum nostrorum, videlicet domini Johannis ³⁾ de Huesden, domini Aernoldi de Slusen ⁴⁾, Ghijsberti dicti Bot, aliorumque quam plurimum nostrorum ministerialium et hominum. Insuper ad confirmationem et certitudinem premissorum presentes litteras sigillo nostro et sigillis filiorum, nostrorum videlicet domini Wilhelmi, militis, et domini Theodrici prepositi sancti Salvatoris Trajectensis et canonici Leodiensis, adhibito concensu ac voluntate Engelberti et Gherardi, filiorum nostrorum, fecimus communiri. Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo 2, in die Luce ewangeliste.

Afschrift van een vidimus, d.d. 1347 Mei 29. - Rijksarchief te Utrecht, Cartularium St. Laurens abdij te Oostbroek, fol. 68 verso.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2478.

¹⁾ *De tekst heeft: Wthuysen.*

²) *De tekst heeft: Verme gracie.*

³) *De tekst heeft: dominus Johannes.*

⁴) *Vermoedelijk zal men moeten lezen: Ghiesen.*

29. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ZIJN OUDSTE ZOON WILLEM EN ZIJN ZONEN DIEDERIK, PROOST VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT, GERARD EN ENGELBERT, KANUNNIK VAN ST. LAMBERT TE LUIK, BETUIGEN HUN ONSCHULD AAN DEN MOORD OP GRAAF FLORIS V VAN HOLLAND EN BELOVEN AAN GRAAF JAN II VAN HOLLAND, OP VERBEURTE VAN LIJF EN GOED, IN LEISTING TE ZULLEN GAAN OP EEN DOOR DEN GRAAF AANGEWEEZEN PLAATS EN DAAR TE BLIJVEN, TOTDAT DEZE DE ZAAK ONDERZOCHT ZAL HEBBEN. WANNEER DE GRAAF, NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, ZAL BEVINDEN, DAT DE HEER VAN ALTENA EN ZIJN ZONEN SCHULD HEBBEN AAN DEN MOORD, DAN ZULLEN ZIJ HUN LIJF EN GOED VERBEURD HEBBEN.

1300 Februari 4.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 6.

30. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ZIJN OUDSTE ZOON WILLEM EN ZIJN ZONEN DIEDERIK, PROOST VAN OUDMIUNSTER TE UTRECHT, GERARD EN ENGELBERT, KANUNNIK VAN ST. LAMBERT TE LUIK, BELOVEN, OP VERBEURTE VAN LIJF EN GOED, IEDER VOOR ZICH EN DE EEN VOOR DEN ANDERE, DAT, WANNEER GRAAF JAN II VAN HOLLAND HUN ALLEN OF EEN VAN HEN ZAL VERGUNNEN UIT DE LEISTING TE GAAN, ZIJ OP DE EERSTE AANMANING OP DE DOOR DEN GRAAF AANGEWEEZEN PLAATS EN TIJD ZULLEN VERSCHIJNEN.

1300 Februari 10.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 7.

31. WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERZOENT ZICH MET DEN HEER VAN RIJSWIJK EN ZIJN FAMILIE. JAN VAN RIJSWIJK EN ZIJN BROEDERS EN ZUSTERS GEVEN DEN HEER VAN ALTENA DE HALVE TIENDEN TERUG, WELKE HEER HEYMAN HAD GEKOCHT. DE HEER VAN ALTENA GEEFT AAN JAN VAN RIJSWIJK IN ONVERSTERFELIJK

ERFLEEN HET DAGELIJKSCH GERECHT VAN RIJSWIJK TOT TIEN SCHELLINGEN TOE. VAN DE BOETEN BOVEN TIEN SCHELLINGEN, WELKE BINNEN HET GERECHT VAN RIJSWIJK VERVALLEN, ZAL DE HEER VAN ALTENA TWEE DERDE GENIETEN EN DE HEER VAN RIJSWIJK EEN DERDE. VOORTS ZAL JAN VAN RIJSWIJK ZIJN HUIS EN EENIG LAND VAN DEN HEER VAN ALTENA IN LEEN HOUDEN.

1300 April 29.

Wi her Willem, ridder, heere van Hoerne ende van Altena, graeten mit kennissen der waerheyten allen den ghenen, die desen brief sullen sien ofte horen lesen. Wi doen U dat cont mit desen brieve dat alle die brueken ende alle die misdaden, die haer Heyman, die ridder van Rijswijk, ende Jan, sijn sone, ende anders sijn kynder ende sine vrient hebben misdaen hier tevoeren ende tot desen dach, huden dat dese brief ghegheven wart, jeghens ons, jeghens onse kynder ende jeghens onse vrient, dat die sullen sijn alle volcomelike te broeken ende versoent mit desen vorwaerden, die hierna volghen, bescreven in desen brieve. Ende aldus sijn die vorwaerden, dat die selve Jan van Rijswijk ende sine broeder ende sine zusteren sullen ons wedergeven die halve tiende, die si hadden ghemene mit haren Herthere ¹⁾, den ridder van Uutwijk, ende die her Heyman, haer vader, jeghens ons hadde ghecoft. Ende want ons die tiende was vergouden, soe hebben wi ghegheven den vorgenoemden Janne ende sinen nacomelinghen voer die guldene te leen dat daghelics ghericht van Rijswijk tote tien scillinghen toe. Ende alle verval, dat binnen then gherechte vervallet boven tien scillinghen, dat sal wesen tweedeel onse ende onse nacomelinghe ende dat derdendeel sal sijn desselven Jans ende sijnre nacomelinghe. Voert soe sal die selve Jan van ons houden te lene sijn huus, sijn haf; ende ¹⁾. gheven hem oerlof, sine mueren te helen, sijn poerthuis te maken ende een kemmenade daerbinnen te tymmeren, alsoe groet alsoe haxen Willem, onsen sone, Lodewijch Boekelaer ende Roelof van Emmichoven goet ende moeghelijc sal duncken wesen. Voert sal die selve Jan van ons houden te lene zes morghen lants in den Gherstcamp, die voer sijn huus leghet ende enen camp van vijf morghen, die heet Overhoef, die oec leghet voer sijn huus ende vijf morghen in Vrederix campe.

Ende alle dit vorgenoemde goet, beyde, gherecht, huus ende hof ende lant, dat sal die dicke ghesegede Jan ende sine nacomelinghe van ons ende van onsen nacomelinghen houden ende besitten ewelike in gherechten erfleeren, alsoe dat des selven Jans nacomelinghe, est sone est dochter, est neve est nichte, ende gherechte erfnamen sijn, nemmermeer van den vorgenoemden goede sullen sijn ontervet mit haren rechten heergewade. Ende ommedat wi willen, dat hem ende sinen nacomelinghen alle dese voerghesproken vorwaerden van ons ende van onsen nacomelinghen vaste bliven ende

ghestade, soe hebben wie hem ghegheven desen brief, beseghelt mit onsen zeghele ende mitten zeghelen anser kyndere, haren Willems, des ridders, haren Diederic, des proefsts van Oudemunster, ende haren Enghebrechts, des scoelasters van Oudemunster ende haren Gheraert, des ridders. Dese brief wart ghegheven ende ghescreven int jaer Goets, alse men scrivet dertienhondertich jaer, des Vriendaghes na sinte Marcsdaghen des Ewangelist.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 15 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 186 (op het jaar 1330, met een noot, dat ook 1300 gelezen kan moeten worden. Dit laatste is zonder twijfel het geval. De dateering is volkomen duidelijk en de namen van de zonen van den heer van Altena sluiten elken twijfel uit).

Litt.: Inleiding, blz. 69.

¹⁾ *Men zal moeten lezen: Hertberen.*

²⁾ *De tekst heeft hier nog het woord: en.*

32. DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT EN WILLEM III VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, MAKEN BEKEND, DAT TUSSEN DEKEN EN KAPITTEL EENERZIJD, EN WIJLEN WILLEM II VAN HORNE EN WILLEM III ANDERZIJD, EEN GESCHIL IS GEREZEN. DEKEN EN KAPITTEL VORDEREN BETALING VAN DE PACT VAN DE GOEDEREN IN ALTENA, VVELKE DE HEEREN VAN ALTENA VANOUDES VAN HEN IN ERFPACT HEBBEN, IN DE UTRECHTSCHEN MUNT, IN DE ERFPACTOORKONDEN GENOEMD, OF DE WAARDE DAARVAN IN ANDERE MUNT. DE HEER VAN ALTENA ECHTER STAAT OP HET STANDPUNT, DAT HIJ BIJ HET VOLDOEN VAN DE PACT KAN VOLSTAAN MET HET BETALEN VAN EEN BEPAALD AANTAL MUNTEN, ZOOALS DEZE OP HET OOGENBLIK VAN DE BETALING IN GEBRUIK ZIJN. PARTIJEN DRAGEN DE BESLISSING VAN DIT GESCHIL OP AAN HEER DIEDERIK, PROOST VAN OUDMUNSTER, BROEDER VAN WILLEM III VAN HORNE, EN BELOVEN ZICH AAN DIENS UITSPRAAK TE ZULLEN HOUDEN, OP VERBEURTE VAN EEN BOETE VAN VIJFHONDERD POND. DE PROOST NEEMT DEZE OPDRACHT AAN.

1301 Januari 28.

Universis presentia visuris seu auditoris, decanus et capitulum ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, necnon Wilhelmus, dominus de Altenae, salutem et noscere veritatem. Orta inter nos, decanum et capitulum jam dictos ex una parte et nobilem virum quondam dominum Wilhelmum, dominum de Altenae, dum viveret, ac nos Wilhelmum predictum ex altera, materia questionis, super ea videlicet, quod nos, decanus et capitulum de bonis ecclesie nostre in Altenae, que idem dominus Wilhelmus senior et sui progenitores pro annua certa pensione ab ecclesia nostra hactenus tenuerunt, et in quibus nos, Wilhelmus predictus, ex successione paterna succedimus, legitimam, certam et legalem monetam Trajectensem aut ipsius monete in alia pagamento valorem seu estimationem petivimus et petimus nobis dari, prout in instrumentis, super hoc confectis, plenius continetur, dicto domino Wilhelmo, dum viveret, et nobis, Wilhelmo predicta, in contrarium asserentibus, videlicet quod c~ pensione bonorum predictorum pagamentum in Trajecto pro teln~ pore usuale et non amplius solvere teneamur. Nos ex utraque par~e deliberatione diligenti prehabita, paci et concor[di]e intenc~ere cupientes, ad dietam questionem decidendam et funditus terminendam in venerabilem virum, dominum Theodericum, dicte ecclesie prepositum necnon Wilhelmi [antedicti frat]rem carnalem tanquam in arbitrum communiter et concorditer compromisimus et compro

m.ittimus per presentes in hunc modum: Quod ipse prepositus visis, intellectis et diligenter consideratis litteris, instrumentis et rationibus et ipsarum circumstantiis, quas nos decanus et capitulum [ex parte nostra] et nos Wilhelmus ex nostra, prad[iveri]mus seu allegaverimus aut allegari fecerimus super negocio pagamenti seu monete antedicte, pronuntiare et [arbitrari]

possit et debeat secundum [verum jus], que partium nostrarum predictarum potius jus habeat in premissis et qu[ale] pagamentum seu moneta nobis, decano et [capitulo, dari et] solvi de bonis debeat prenominatis, promittentes per presentes nos, decanus et capitulum, [pro nobis et ecclesia] nostra et nos Wilhelmus, pro nobis et successo [ribus et here] diebus nostris, stipulatione sollempni, quicquid dictus prepositus in premissis secundum verum)us dix[erit, pronuntia]verit seu arbitratus fuerit infra festum Pasche nunc proxime affuturum, in scriptis vel sine scriptis si[.]ne [..] sedendo, die feriato [vel non] feriato, inviolabiliter abservare, nec contravenire in futurum per nos vel per alium aut alios, publice vel occulte, aiqu[o ra . g . n]o ratione vel causa, [de jure] vel de facto, sub pena quingentarum librarum Trajectensium legalium denariorum pro parte media dicto preposito et pro alia [me]dietae parti observanti [arbitrium] ipsius prepositi a parte resiliente et non observante integraliter solvendarum. Quam penam, si nos Wilhelmus predictus, quod absit, incurrere contigerit, [fide] prestita in manu [dicti] prepositi, fratris nostri, corporaliter prestita per presentes promittimus, quod de bonis in Altenae predictis nos omnino non intromitemus nec aliquis ex parte seu auctoritate nostra se intromittet, antequam ipsa pena fuerit integraliter persoluta, litteris et instrumentis super dictis bonis a predecessoribus nostris decano et capitulo supradictis traditis in suo robore duraturis; renuntiantes nos, decanus et capitulum pro nobis et ecclesia nostra et nos Wilhelmus, pro nobis et heredibus nostris, per presentes omnibus constitutionibus, actionibus, beneficiis, exceptionibus, defensionibus, juribus canonicis et civilibus et omnibus aliis, que nobis conjunctim vel diversim contra premissa in toto vel in parte possent quomodolibet suffragari. Et nos, Th. prepositus predictus pace et concordia dictarum partium, prout tenemur, ex debito intendentes, dictum compromissum secundum formam suprascriptam in nos acceptavimus et acceptamus hiis presentibus, promittentes per presentes, ipsum infra terminum prefixum supra, prout jus suadebit, fideliter terminate. In cujus.rei testimonium fortius et munimen, nos decanus et capitulum sigillum ecclesie nostre, et nos prepositus et Wilhelmus predicti sigilla nostra huic apposuimus compromisso. Actum et datum anno Domini millesimo tricentesimo, in octava beate Agnetis virginis.

Met uithangend zegel van het kapittel van Oudmunster in bruine was, cverige zegels verloren.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, 1, no. 625 (Het tusschen haakjes geplaatste, in het oorspr. onleesbaar, hoofdzakelijk aangevuld naar het afschrift van Brom).

Met transfix d.d. 1301 Maart 27.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2938; Muller, Regesta Hannonensia, blz. 1 (op 1300).

33. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, HECHT ZIJN GOEDKEURING AAN DE OVEREENKOMST, DOOR DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER EN WILLEM III VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, 1301 JANUARI 28 GESLOTEN, TER BEEINDIGING HUNNER GESCHILLEN. HIJ BELOOFT ZICH AAN DE UITSPRAAK VAN ZIJN BROEDER, PROOST DIEDERIK, TE ZULLEN HOUDEN, OP VERBEURTE VAN DE BOETE, IN DE OVEREENKOMST GENOEMD.

1301 Maart 27.

Nos Gerardus, dominus de Altenae, notum facimus universis, quod nos compromissum, inter venerabiles viros, decanum et capitulum ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, ex una parte, et dominum Wilhelmum, bone memorie, quondam fratrem nostrum~ cui in dominia succedimus, ex altera, super questione de' pagamento pensionis bonarum in ipso, compromisso contentorum, facimus, conscriptum et sigillatum, gratum et ratum, pro nobis et heredibus nostris habemus, et ipsi compromisso consentimus in omni sui forma, promittentes sub penis, in ipso compromisso contentis, nos et heredes nostros ratum et gratum habere et tenere ac firmiter abservare quicquid dominus Th. prepositus ecclesie sancti Salvatoris predicte, frater noster, dixerit, pronuntiaverit, seu arbitratus fuerit in premissis.

In cujus rei testimonium presens scriptum sigillo nostra transfigi premissis fecimus compromisso. Actum et datum anno Domini millesima tricentesimo, in crastino Dominice palmarum.

Met uithangend zegel in roode was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, I, no. 627. Getransfigeerd door de oorkonde van 1301 Januari 25.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2945.

34. DIEDERIK VAN ALTENA, PROOST EN AARTSDIAKEN VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT, DOET UITSPRAAK IN HET GESCHIL TUSSEN DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER EN GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA. HIJ BESLIST, DAT DE HEER VAN ALTENA DE PACT VAN DE GOEDEREN, WELKE HIJ VAN OUDMUNSTER IN

ERFPACHT HEEFT, MOET VOLDOEN IN WETTELIJKE UTRECHTSCH
MUNT, OF DE WAARDE DAARVAN IN ANDERE MUNT MOET BETALEN.

1301 Maart 31

In Dei nomine, amen. Nos Theodericus de Altenae, Dei gratia prepositus et archidiaconus ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, arbiter electus et assumptus inter partes subscriptas, virtute com= promissi seu arbitrii inter venerabiles viros dilectas nobis in Christo~ decanum et capitulum ecclesie sancti Salvatoris predictae ex una parte et dominum Wilhelmum, dominum de Altenae, fratrem nostrum, dum viveret, ac postmodum dominum Gerardum, fratrem nostrum, ipsius Wilhelmi in dominio successorem, ex altera, super moneta seu pagamento dictis decano et capitulo de bcnis in Altenae solvenda, in nos assumpti, visis, auditis et diligenter una cum juris peritis examinatis rationibus, juribus et instructionibus ex utraque parte propositis, arbitramur pronuntiando et pronuntiamus arbitrando: dictum dominum Gerardum et heredes suos, dictorum bonorum pro tempore possessores, de mero jure teneri dare ac solvere imperpetuum decano et capitulo supradictis et earum successoribus veram et legalem sell legitimam monetam Trajectensem aut ipsius in alio pagamento valorem seu estimatiam, non obstante, si forte legalis Trajectensis denarius pro tempore in usu non fuerit, non obstantibus etiam rationibus quibuscumque in contrarium propositis sell etiam allegatis, precipientes dictis partibus sub pena in dicto compromisso contenta, arbitrium sell pronuntiationem nostram hujusmodi firmiter abservare. In cujus rei testimonium et munimen presens arbitrium et pronuntiationem nostram sigillo nostro una cum sigillis venerabilium virorum dominerum Arnoldi, decani majoris, et Huberti, prepositi sancte Marie ecclesiarum Trajectensium, qui interfuerunt predictis, fecimus sigillari. Et nos Arnoldus decanus et Hubertus prepositus predicti, quia predictis interfuimus, presens arbitrium et pronuntiationem sigillis nostris sill fecimu4, ad preces dicti prepositi in testimonium premissorum. Actum Trajecti, die ultima mensis Marcii, feria videlicet sexta Parasceves, capitulo ecclesie sancti Salvatoris predictae presente et ipsum arbitrium et pronuntiationem nostram acceptante, anno Domini millesimo tricentesimo primo.

Met drie uithangende zegels in bruine was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, S. f.

Regest: Brcm, Regesten van oorlionden, II, no. 2946; Muller, Regesta Hannonensia, blz. 6.

35. DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT GEVEN DE GOEDEREN, WELKE WIJLEN WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VAN HEN IN ERFPACHT HIELD, AAN ZIJN ZOON GERARD IN ERFPACHT.

1301 Juni 28.

Decanus totumque capitulum ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis universis presentia visuris et auditoris salutem in vero Salutari. Noverit universitas vestra, quod nos bona, que tenuit a nobis et ecclesia nostra nobilis vir Wilhelmus, dominus de Altenae, bone memorie, sub annuo pacto, viro nobili Gerardo, gjusdem Wilhelmi filio et sibi in dominio de Altenae successori, concessimus, et per presentes concedimus sub pacto viginti sex marcarum Coloniensium, pro qualibet marca viginti septem solidis et sex denariis Trajectensium legalium denariorum computatis, nobis solvendarum annis singulis suis periculis, laboribus et expensis in nostra ecclesia in die nativitatis beati Johannis baptiste, vel prius, et ecclesiam nostram in omne tempus sequens tanquam fidelis pactianarius ecclesie nostre in bonis acquisitis vel adhuc postmodum acquirendis pro suo posse et nosce fideliter prolxlovebit. Ad hujusmodi vero salutionem debito die et loco faciendam ac impensa promotionis in bonis nostris faciendam, suo juramento prestito in altari sancti Salvatoris predicti corporaliter, presente capitulo nostro ac quibusdam ministerialibus suis, idem dominus Gerardus firmiter se astringit. Et si ipse dominus Gerardus solutionem dicti pacti dicto die et loco salvere neglexerit, ipse dominus Gerardus personaliter cum duobus militibus Trajectum intrabit, inde non exiturus, nisi dictum pactum cum dampnis et expensis, exinde provenientibus, cum integritate debita fuerit persolutum. Adjectum est etiam quod quicumque legitimus heres ipsYus domini Gerardi in bonis predictis extiterit, in receptione bonorum corundem dabit ecclesie nostre ad vinum in recognitionem receptionis decem marcas Colonienses, pro marca viginti septem solidis et sex denariis, ut dictum est computatis, antequam se de bonis predictis modo aliquo intromittat.

In cujus rei testimonium presens scriptum sigillo nostro ecclesie et sigillo dicti domini Gerardi fecimus sigillari ad perpetuam firm* tatem. Nos vero, Gerardus, dominus de Altenae predictus, qui presentibus sigillum nostrum apposuimus, recognoscimus nos ad omnia et premissorum singula obligatum. Datum anno Domini Me tricentesimo primo, in vigilia Petri et Pauli apostolorum.

Met uithangende zegels van het kapittel van Oudmunster enl Gerard van Horne in bruine was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, S. no. 12,

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2964; Muller, Regesta Hannonensia, blz. 5.

36. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ERKENT DE GOEDEREN VAN OUDMUNSTER IN ALTENA TE HOUDEN OP DE VOORWAARDEN, VERVAT IN DE UITSPRAAK D.D. 1301 MAART 31.

1301 Juni 29.

Regest: Brom, Regesten van oorkonden, II, no. 2965.

37. RECHTER, SCHEPENEN, RAAD EN GEMEENE POORT VAN WOUDRICHEM OORKONDEN, DAT GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, KRACHTENS DE GESLOTEN OVEREENKOMST NAAR EIGEN GOEDDUNKEN HANDELDE MET HET HUIS TE GIessen, DAT DE GRAAF VAN GELRE HEM IN ONDERPAND GEGEVEN HAD, NADAT HUGEMAN VAN GIessen, ACHT DAGEN VOORDAT HET HUIS TE GIessen WERD VERNIETIGD, VAN DE POORTERS VAN WOUDRICHEM EN DEN HEER VAN ALTENA ACHT EN TWINTIG STIEREN EN TIEN VARKENS HAD AFGENOMEN.

1302 Januari 29.

Wi richter, scepene, raet ende die ghemeene poert van Woudrichem maken cont ende kenlijc met ter waerheit alle denghenen, die desen brief soelen sien ende horen lesen, dat her Gheraert, onse here, die here van Horne ende van Althena, dat huus te Ghiecen, dat hem die grave van Gilette tenen onderpande gheset hadde, alsoe vore sine ghevanghen, wittelie ende wale hilt ende alle dien voerwaerden, dat hem gheset was, tehent there tijt dat her Hugheman van Ghiecen ende sine knapen namen onsen porteren van Woudrichem ende up onsen here achte ende tvintich hoeft vers ende tien verken, ende dat was acht daghe vaer then dach dat huus van Ghiecen te broken wart. Ende dat betoende onse here van Horne den grave van Ghelre ende daerof en wart hem gheen bericht. Ende want hem daerof gheen bericht en wart, dede hi sinen wille met sinen onderpande, alsoe alsoe sine voerwaerden waren.

In oirconde van desen brieve beseghelt met anser ghemeenre poert seghelen ende ghegheven int jaer ons Heren dertienhandertich jaer ende vive, des Vriendaghes voer onser Vrouwen lichtmisse.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 77.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 16.

Litt.: Inleiding, blz. 55, noot 4; 64; 78.

38. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, MAAKT BEKEND MET NICOLAAS, HEER VAN PUTTEN EN STRIJEN, EEN OVEREENKOMST TE HEBBEN AANGEGAAN, MET BETREKKING TOT EEN TE SLUITEN HUWELIJK VAN GERARDS ZOON WILLEM MET OEDE, DOCHTER VAN NICOLAAS VAN PUTTEN. HEER GERARD BELOOFT ONDER MEER AAN ZIJN ZOON WILLEM DE HEERLIJKHEID ALTENA TE ZULLEN AFSTAAN, ZOODRA DEZE TWAALF JAAR OUD ZAL ZIJN.

1305 Mei 4 ¹⁾.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 78, fol. 41-43.

Ander afschrft: Leenkamer Holland, no. 80, fol. 46 verso - 49 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 13.

¹⁾ *Dinsdag na Meidag 1305.*

39. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERBINDT VOOR DE NAKOMING VAN ZIJN VERPLICHTINGEN, VOORTVLOEIENDE UIT DE MET NICOLAAS, HEER VAN PUTTEN EN STRIJEN, GESLOTEN OVEREENKOMST, EENIGE AAN HEM TOEBEHOORENDE GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA, WAARONDER DE TIENDEN VAN RIJSWIJK, UITWIJK EN ZANDWIJK. MANNEN VAN ALTENA EN SCHEPEFEN VAN WOUDRICHEM, TEN OVERSTAAN VAN WIE DIT GESCHIED IS, BEZEGELEN DE OORKONDE MEDE.

1306 Maart 29 ¹⁾).

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 80, fol. 40 verso - 41 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 16.

¹⁾ *Dinsdag na Palmzondag 1306.*

40. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELOOFT AAN GRAAF OTTO VAN CLEVE, DAT HIJ ALLE MANNEN EN DIENSTMANNEN UIT HET LAND VAN ALTENA, VOORZOOVER HIJ DIT VAN DEN GRAAF VAN CLEVE HOUDT, ZAL VONNISSEN EN RECHT DOEN NAAR HET DAAR VANOUDS GELDENDE RECHT.

1306 April 10

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 54.

41. GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART, DAT WOUDRICHEM EN DE WOUDRICHEMERWAARD EN VOORTS AL HETGEEN WIJLEN ZIJN VADER EN ZIJN BROEDER WILLEM IN LEEN HIELDEN VAN HET GRAAFSCHAP CLEVE, DOOR HET KINDERLOOS OVERLIJDEN VAN DEN BROEDER AAN DEN GRAAF WAS

TERUGGEVALLEN, ZODAT HIJ, GERARD, DAAROP GEEN RECHT HAD. HIJ HEEFT DIE GOEDEREN NU NIETTEMIN IN LEEN GEKREGEN, ONDER VOORWAARDE DAT HIJ DEN GRAAF DESVERLANGD IN DEN OORLOG ZAL STEUNEN MET TWINTIG BEREDEN WELGEBOREN MANNEN.

1306 April 14.

Afschr. (copia copiae) - Archief Altena, no. 3, Gevidimeerd d.d. 17 Oct. 1307.

Dit vidimus gedrukt: Van Mieris, II, blz. 53 en 54.

Litt.; Prfschr., blz. 6, 9, 16, 17, 26-29.

42. JAN VAN CUYK, WILLEM VAN BOXTEL EN BERNARD, PASTOOR VAN VUREN, OORKONDEN, DAT IN HUN TEGENWOORDIGHEID ARNOUD VAN GIESSEN OP HET KERKHOF TE RIJSWIJK DOOR WILLEM (II) VAN HORNE BELEEND WERD MET HET HUIS TE GIESSEN.

1307 Maart 17 of 1308 April 5.

Wi Jan, here van Kuyc, Willem, here van Boecstele, ende Beriaert, de pape van Vueren, doen cont allen luden, dat her Arnout Jan Ghiesene, heren Vastraedts sone van Ghiesene, quam te Risewijc op den kerchof ende ontfinc sijn huis te Ghiesene van heren Willeme, den here van Horne, die doet es, die vader was des heren van Horne, laer wi in jeghenwaerden waren. Ende omme dat ons dit cont ende ~enlcec es, soe hebbe wi desen brief besegelt met onsen segelen. Die vart ghemaect in jaer ons Heren doe men screef dusentech drie londert ende zevene, des Vriendaghes voer Palmesonnendaghe.

Met uithangend zegel van Jan van Cuyk in bruine was. Beide andere zegels verloren.

Oorspr. - Archaef Altena, no. 30.

Regest: Muller. Regesta Hannonensia. blz_ zc_

43. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND DOET UITSPRAAK IN DE GESCHILLEN TUSSCHEN GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EENERZIJD, EN JAN VAN ARKEL, VASTRAAD VAN GIESSEN EN DIENS OOM VASTRAAD, ANDERZIJD. VASTRAAD VAN GIESSEN EN ZIJN MEDESTANDERS, DIE DOOR DEN HEER VAN ALTENA VAN HUN GOEDEREN VERJAAGD ZIJN, ZULLEN HUN BEZITTINGEN TERUG KRIJGEN. ZIJ ZULLEN ECHTER 2000 POND MOETEN BETALEN, WAARVAN 1000 POND AAN DEN HEER VAN ALTENA WEGENS HET MISDRIJF, JEGENS HEM BEGAAN, EN 1000 POND TER VERGOEDING VAN DE SCHADE, DOOR ZIJN MANNEN GELEDEN. DE HEER VAN ALTENA ZAL HET HUIS TE GIESSEN WEER MOETEN LATEN OPBOUWEN. VOOR HET OVERIGE MOETEN BEIDE PARTIJEN ELKANDER OVER EN WEER DE SCHADE KWIJT SCHELDEN, WELKE ZIJ GELEDEN HEBBEN SINDS HET BEGIN DER TWISTEN TOT 23 MEI 1307. DE BESLISSING VAN DE OVERIGE, TUSSCHEN DE TWEE PARTIJEN HANGENDE GESCHILPUNTEN HOUDT DE GRAAF AAN ZICH, TEN EINDE DAAROVER LATER UITSPRAAK TE DOEN. BEIDE PARTIJEN WORDT EEN ZOEN OPGELEGD. WORDT DE ZOEN GEBROKEN, DAN ZAL ELK VAN BEIDE PARTIJEN DE HELFT VAN HET BEDRAG, OP VERBEURTE WAARVAN ZIJ ZICH AAN HET ZEGGEN VAN DEN GRAAF HEEFT ONDERWORPEN, AAN DEZEN MOETEN TER HAND STELLEN. DE GRAAF ZAL DAN VERVOLGENS BESLISSEN, DOOR WELKE VAN BEIDE PARTIJEN DE BOETE VERBEURD IS. BREEKT EEN ONDERDAAN VAN EEN DER BETROKKEN HEEREN DEN ZOEN, DAN ZAL ZIJN HEER ZOO IEMAND AAN DEN GRAAF MOETEN UITLEVEREN, EVENALS ZIJN GOED. IS HIJ GEVLUCHT, DAN MOET ZIJN GOED UITGELEVERD EN DE MAN ZELF VERBANNEN WORDEN. ZIJ, DIE HUN LEEN IN VERBAND MET DEN OORLOG AAN HUN HEER AFSTONDEN, ZULLEN HET TERUG ONTVANGEN. DE GRAAF BEHOUDT ZICH HET RECHT VOOR ZIJN UITSPRAAK NADER UIT TE LEGGEN, ALSOOK ZIJN RECHT OP BETERING WEGENS HET MISDRIJF, TEGEN 'S GRAVEN HEERLIJKHEID BEGAAN, EN ZIJN RECHT OP VERGOEDING DER DOOR HEM GELEDEN SCHADE. DE GIJZELAARS ZULLEN IN GIJZELING BLIJVEN.

1307 September 24.

Wij Willaem, grave van Henegouwen, van Holland, van Zeland, ende here van Vriesland, maken cond allen luden, dat edele luden, onze ghetrouwe manne, hare Gheraert, here van Horne ende van Altena, onze lieve neve, voer hem, voer zine maghe ende voer sinen helpers an de eene zide, zoe waer zi woenachten zijn, haer Jan, here van Arkele, onze lieve neve, Vastraed van Ghiesen ende Vastraed zijn oem, voer hem, haren maghen ende voer haren helpers, an die ander zide, soe waer zi woenachtich zijn, van allen tviste, van a.lre scade ende van alre broeke, ist in luden, in doeden, in ghewonden ende

in goede, in wat maniere dat gheschiet si, ist binnen der graefscap van Holland of daer buten, in wat steden dat is, ist binnen vrede of buten vrede, die gheschiet zijn inne den tviste te Ghiesendamme, int jaer onz Heren MCCC ende viere, des Manedaghes na sinte Jansdagh te midden zomer, of daer tevoren, van zaken, daer die tvist voerseit of roerde of roeren mochte, ende van allen andren tviste ende scade, die tusschen den partien voerseit gheschiet tot op den dach van heden zijn, in wat maniere dat si gheschiet zijn of ghedaen zijn, op onz bleven, van hoghe ende van leeghen, dat wij daerof onsen zegghen zegghen moeghen, die partien gheroepen, weder dat si commen soe ne doen, tot ere stood ofte meer, dat zegghen te zegghen, al of in dele, na onzen goeddinken op eene zeker pijn, dat is te verstante, die here van Horne vorss. op tienduzent pond Holl. ende die here van Arkele voernoemt op 'Evintich duzent pont Holl., ende Vastraed van Ghiesen, Vastraed, zijn oem, Jan van der Merewede, Arncud van Hazebeen ende Arn(oud) van der Porte ghezameder hand op haer lijf ende op haer goed, onzen zegghen te houdene zo waer wijt zegghen, dat wi zegghen zullen binnen den graefscap van Hollant, alsoe dat wijt in punten verlinghen moeghen na onzen goeddincken.

Ende in den name Gods, onz Heren, zoe zegghen wij onze zegghen van den sticken voerscreven, bede partien gheroepen ende bede theghenwoerden waren tote sinte Gherdenberghe, des Zonedaghes voer sinte Bavendaghe int jaer ons Heren MCCC ende zevens, wel vorpinst ende bi rade wiser lude, in der maniere die na volghet.

In den eersten, zoe is onze zegghen, dat Vastraed van Ghiesen, heren Arn(ouds) soene, heren Hughemans van Ghiesen ervename, ende Jans, sijns broeders, ende Vastraed her broedere, Jan van der Merewede, ende al hare helpers, die verdreven zijn van den haren bi den here van Horne ende bi zijne helpers, weder zullen commen oppet hare, zo waer dat ghelegghen is, alsoe als sijt vinden, in denzelven rechten ende vrieden, daer zi in waren doe de zaken eerst roerden, daer die tvist eerst of quam. Ende hierbi zo zullen haren Hughemans ervenamen, Jans, sijns broeders, ende Vastraed haer broeder, Jan van der Merewede ende haer helpers, die met hem verdreven waren, gheven voer hare misdaet, die si thieghens den here van Horne misdaen hebben, ende over die scade, die sij zijnen luden ghedaen hebben, tweeduzent pond zware torn., die eene duzent pond te ghevene den here van Horne over die mesdaet, die si jeghen hem mesdaen hebben, ende die ander duzent pond te ghevene zijne lude, die scade van hem ghenomen hebben, ende die te ghevene eenen man, die wijre toe zetten. Ende hi zal se voert gheven den luden, die de scade ghenomen hebben, elken na der grote van sire scade, na dat hijt vint. Ende dit voerss. gelt zal men betalen te viere terminen, telken termine een vierendeel, ende daerof zal die eerste dach wesen van nu Karstdach coemt over een jaer, ende alsoe voert van jare te jare op dienzelven dach een vierendeel te betalen, teint alle die penninghen voerss. vergouden zijn. Ende tot elken daghe zoe zal die here -van Frlorne tsine nemen of doen nemen, ende onze bode tander deel ter lude behoef. Ende dit ghelt zal men betalen ter kerke te Houweninghe.

Voert zoe is onze zegghen, dat die here van Horne thuis te Ghiesen weder zal doen maken, alsoe groet ende alsoe vaste alsoe wijt zegghen zullen, of ghelden tonsen zegghen, zo welk hare onz beter denct, ende met boven der werde dat tevoren was, ende den kinde van den scade van sinen renten sulc verset te doene alsoe onz goed denken zal, binnen ere tijt, die wire toe zetten zullen, de wareide ondervonden hoe de dinghen eerst toequamen, dats te verstane tusschen hier ende Dartiendaghe naest commende.

Voert zegghen wij, dat van allen scaden, die gheschiet zijn tusschen den partijen voerss., ist in doeden luden, in ghewonden ende in goede, in wat manieren dat si gheschiet zijn of in wat steden, zeder dat die tvist voerss. eerste roerde tote des Dinxendaghes na beloken Pinxtren, alsoe de wijch ghevochten was te Sleewijch, int jaer onz Heren MCCC ende zevene, elke partie voerseit den ander quite zal scelden; ende elke partie zal haer helpers ende hare vriend still_en, alsoe dat deene partie den ander niet eesschen en zal van wat scaden dat is, in manieren alst voerscreven is. Ende of sie hieraf maechgelt gaderen zullen van haren maghen, die hem des orloghs met en onderwonden, dat houden wi tonsen verclaersen. Ende zegghen tusschen de partijen voerss, eene alinghe zoene ende ene ghestade, van allen zaken voerss. ende voerscreven.

Ende van der misdaet, die an Janne van Wieldrecht ghedaen was van zire doot ende van sire misdaet, die hi ghedaen hadde tjegghens den here van Horne, houden wij tonsen verclaersen ende tonzen zegghen tusschen hier ende jaersdach naest commende, ende ghebieden op lijf ende op goed al Jans raaghen vorss., dat si dese zoene vaste ende ghestade houden op onzen zegghen.

Voert zegghen wi van alre scade, die gheschiede tusschen den here van Hoerne voerscr. ende sine helpers, an dene zide, ende den here van Arkle ende sine helpers, an dander zijde, te Sleewijc op den dach voernoemt ende in de porte van Woudrichem in den lande van Althema, of in wat ander stede dat bet was of daerna gheschiet es tot op den dach van heden, ist in doeden luden, ist in wonden, ist in brande, ist in roeve, ist in nemen of in goede, in wat manieren of hoe dat si gheschiet zijn, of in wat stucken, dat bond wi tonzen zegghen ende tonzen verclaersen tusschen hier ende Dertiendach naeste commende. Want dnz die zaken so claer met en zijn ancommen, dat wire nu ter wijle onze zegghen of zegghen mochten of wouden, want wi binnen der tijt vorss. de zaken bet ondervinden zullen.

Voert van den leene, dat die here van Horne zeghet, dat die here van Arkele van hem houden zoude, ende van der visscherie, dat houde wi tonzen verclaersen ten daghe vornoemt. Ende dit zal wesen behouden al onzer macht, die daghe te verlinghene zonder al argelist, of wire met toe commen en mochten bi zaken, die onz deren mochten, waert van onz zelve of van onzen lande.

Ende hierbi zoe zegghen wij tusschen de partijen ene alinghe zoene ende die wettelike te houdene op die pijn vorss. Ende zoe welke hare partijen these breict, daer sullen wi of nemen die helft van der pine voernoemt ende de

partie, daer si op gbroken word, dander helft, behouden onz ende onze nacommelinghe, grave van Holland, te kenne ende te zegghen, of de pine verburd is of en es. Ende daer soe en zal die eene partie der ander met of eessen toter tijt, dat wi onzen zegghen daerof ghekent hebben, verclaert ende gheseit, of si verburd is of en es. Ende al waer si verburd, zoe zoude nochtan dit zegghen vorss, vaste ende ghestade bliven ende men zoude de pine betalen alst vorss. is. Ende al eist dat wi desen termijn soe langhe ghenomen hebben, nochtan zulle wi zegghen onzen zegghen, daer of, alse tijde als wi moghen. Ende sullen den partien vorss. acht daghe tevoren zegghen als wij onze zegghen zegghen wille. Ende ware dat zake dat iement van den helpers der varss. partien dit zoendinc brake, alsoe verre alse wi kennede, dat van then stuken vorss. roerde oft om die stuken quamen, zoe zoude die here, onder wi hi ware woenendc, die man onz levren zijn lijf ende zijn goed, onze wille mede te doene. Ende ontrumed hi, zo zoud hine ballinc maken ute sire heerscap ende eweleke daer ute te houdene ende zijn goed onz te leverne, zulke misdaet mede te beterne tonsen wille, als hi mesdaen hadde. Ende emmer zal onze zegghen vaste bliven.

Voert zegghen wi, dat alle deghene, die haer leen opghaven haren heren, daer slit of hilden, dor wez wiile dat was, om des orloghs wille, in wat manieren dat was, haer leen zullen behouden ende besitten zonder ander ontfanghen, in denzelven rechte dat sijt hadden heer zijt opgaven. Ende deden die van Ghiesen ende haer hulpers enighe scade op then dach, dat men den wijck te Slewijc vacht, den here van Horne ende sinen helpers, of zeder die dach tot op den dach van heden, dat hauden wi tonsen verclaersen ende tonzen zegghen ten daghe alse wi onse ander zegghen zegghen zullen. Ende dit zegghen varss, hebbe wi gheseit behouden onze vulle macht alle die punten vorss. of elken bi hem, die wi gheseit hebben of noch zullen zegghen tusschen den partien vorss., of die die zaken aneghinghen of ane gaen mochten, te verclaersen ende te bedieden, zonder al harghlist, na onzen verstannisse, behouden oec altoes der betringhe van der misdaet, die onz ende onser heerlichede mesdaen is, ende den scade, die wire of ghehad hebben, in wat manieren dat si ghevallen is in den zaken varseit of noch ghevallen mach.

Ende omme de meere zekerede van al desen punten vorseit, zoe wille wi, dat de ghisele ende de ghevanghene, die hier omme gheghiselt ende ghevanghen waren, voert in onze hand zullen bliven staen, ende die borghen in denzelven point dat si borghen worden, toter willen dat onze zegghen hier of volseit es ende verclaerst.

Ghedaen, gheseit ende ghemaect ende bezeiglet met onzen zeigle, ten Berghe voerseit, des Zonedaghes vaer sinte Bavendaghe voerscreven, int jaer onz Heren MCCC ende zevens.

Uithangend zegel verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 29.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 23.

Litt.: Prfschr., blz, 16.

44. GRAAF REINOUD VAN GELRE EN GRAAF OTTO VAN CLEVE VIDIMEEREN DE OORKONDE VAN 1306 APRIL 14, WAARBIJ GERARD, HEER VAN HORNE, VERKLAARDE, DAT WOUDRICHEM EN DE WOUDRICHEMERWAARD EN VOORTS AL HETGEEN WIJLEN ZIJN VADER EN ZIJN BROEDER WILLEM IN LEEN HIELDEN VAN HET GRAAFSCHAP CLEVE, DOOR HET KINDERLOOS OVERLIJDEN VAN DIENS BROEDER AAN DEN GRAAF WAS TERUGGEVALLEN, ZODAT HIJ, GERARD, DAAROP GEEN RECHT HAD, DOCH DAT HIJ DIE GOEDEREN NU NIETTEMIN IN LEEN HEEFT GEKREGEN, ONDER VOORWAARDE, DAT HIJ DEN GRAAF DESVERLANGD IN DEN OORLOG ZAL STEUNEN MET TWINTIG BEREDEN WELGEBOREN MANNEN.

1307 October 17.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 53 en 54

45. ENGELBERT VAN HORNE, PROOST EN AARTSDIAKEN VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT, STELT ELIA VAN DEIL AAN TOT PASTOOR VAN UITWIJK EN GEEFT IN VERBAND DAARMEDE INSTRUCTIES AAN DEN DEKEN TE WOUDRICHEM. ¹⁾

1307 October 24.

Eng(elbertus) de Horne, prepositus et arch(idiacanus) ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, discreto viro domino Hermanno de Almekerke, decano nostro de Woudrichem, salutem. Cum Elye dicto de Deyl de ecclesia de Uter[wij]ch providerimus curam animarum et reliquiarum custodiam sibi ejusdem ecclesie in Dei nomine committendo, vobis mandamus, quatenus-accedentes ubi propter hoc fuerit accedendum, prefatum Elyam presbiterum in dicte sue ecclesie possessionem inducatis sollempnitatibus debitis et consuetis, precipientes universis et singulis dicte ecclesie parochianis, ut eidem Elye tanquam suo vera rectori reverenter in omnibus abediant et intendant, sibique de redditibus, proventibus, juribus et oblatibus ejusdem sue ecclesie integre respondeant loco et tempore oportunis. Registrata littera sigillata. Datum anno Domini MCCC septimo, feria tertia post Xl cim milia virginum.

Met afhangend zegel in bruine was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, S. z07.

Regest (waarbij de inhoud der oorkonde op onjuiste wijze wordt samengevat): Muller, Regesta Hannonensia, blz. 23.

¹⁾ *Dr. A. J. Maris te Utrecht was zoo vriendelijk mij erop te wijzen, dat deze oorkonde slechts op Uitwijk, betrekking kan hebben. Dit was een afzonderlijke parochie. Uterspijk of Spijk bij Emmichoven, de eenige plaats, welke, behalve Uitwijk, in aanmerking zou kunnen komen, is daarentegen nimmer een zelfstandige parochie geweest (Vgl. Geschiedkundige atlas van Nederland, Tekst bij kaart IX, De kerkelijke indeeling omstreeks 1550, Mr. S. Muller Hzn., Het bisdom Utrecht, blz. 4m e.v.).*

46. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND DOET, NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, NADER UITSPRAAK IN DE GESCHILLEN TUSSCHEN GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN ZIJN MEDESTANDERS, EENERZIJD, EN JAN VAN ARKEL MET ZIJN AANHANGERS, ANDERZIJD. ALLE, OP 23 MEI 1307 TE SLEEUWIJK OF ELDERS GEMAAKTE GEVANGENEN ZULLEN IN VRIJHEID WORDEN GESTELD EN ONTSLAGEN ZIJN VAN HUN BELOFTEN, GEDURENDE HUN GEVANGENSCHAP GEDAAN. VOOR HET GEDURENDE HUN GEVANGENSCHAP GENOTEN LEVENSONDERHOUD ZULLEN ZIJ EEN REDELIJKE VERGOEDING BETALEN. DE HEER VAN ARKEL EN ZIJN AANHANGERS ZULLEN AAN DE INWONERS VAN WOUDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA 2000 POND BETALEN VOOR VERGOEDING DER DOOR HEN VAN 23 MEI TOT 24 SEPTEMBER 1307 GELEDEN SCHADE. MET DE BETALING VAN DIT BEDRAG ZULLEN ALLE AANSPRAGEN TOT VERGOEDING VAN IN DIE PERIODE GELEDEN SCHADEN TE NIET GEDAAN ZIJN. DE GRAAF ZAL NADER UITSPRAAK DOEN OVER HETGEEN NA LAATSTGENOEMDEN DATUM IS GESCHIED. HIELD DE HEER VAN GIESSEN ZIJN HUIS IN LEEN VAN DEN HEER VAN ALTENA, OF WAS HET ZIJN EIGEN GOED, DAN MOET DE HEER VAN ALTENA HEM 1000 POND BETALEN. DE HEER VAN GIESSEN OF ZIJN NAKOMELINGEN ZULLEN IN DIT GEVAL IN HET LAND VAN ALTENA ZONDER TOESTEMMING VAN DEN HEER NIMMER MEER VERSTERKINGEN MOGEN BOUWEN. WAS HET HUIS TE GIESSEN ECHTER EEN LEEN VAN DE GRAFELIJKHEID VAN HOLLAND, DAN ZAL DE HEER VAN ALTENA HET HUIS WEER MOETEN LATEN OPBOUWEN. MET BETREKKING TOT DIT PUNT ZAL EEN WAARHEIDSONDERZOEK WORDEN INGESTELD DOOR DRIE PERSONEN, VAN WIE EEN ZAL WORDEN AANGEWEEZEN DOOR DEN HEER VAN ALTENA, EEN DOOR DE HEEREN VAN ARKEL EN GIESSEN EN EEN DOOR DEN GRAAF. OVER DE OVERIGE PUNTEN IN GESCHIL ZAL DE GRAAF LATER UITSPRAAK DOEN. BEIDEN PARTIJEN WORDT EEN ZOEN OPGELEGD, OP VERBEURTE VAN EEN BOETE ALS IN HET EERSTE ZEGGEN OMSCHREVEN. DE GRAAF BEHOUDT ZICH WEDEROM ZIJN RECHTEN VOOR. DE BORGEN ZULLEN AANSPRAKELIJK BLIJVEN OP DE PUNTEN MET BETREKKING WAARTOE ZIJ BORG ZIJN GEBLEVEN.

1308 September 11.

Wij Willaem, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeland, ende here van Vrieslant, maken cond allen luden, dat edele lude, onse lieve neven, heren Gherard, here van Horne ende van Altena, voer hem, voer sine helpers ende voer sine maghe, op die eene zide, ende heren Jan van Arkele, voer hem, voer zine helpers ende voer zine maghe, op die ander zijde, op ons bleven waren ende bleven zijn van hoghe ende van leghen, van allen tvisten, van alre scade ende van allen eisschen, die dene den andren eysscheden jof noch eysschen mochte, hoe si gheschiet of gheroert waren of in wat manieren

dat si gheschien jof gheroeren mochten, ist in doeden, in wonden, in roeve, in brande, in scaden, in claghen, jof in wat dinghen jaf in wat onrechte dat toe commen mochte, die gheschiet zijn tusschen den partijen vorseit, jof van wat zaken there of roeren mochten tote den daghe dat men screef Zonedaghe voer sente Bavendaghe int jaer ons Heren duzent driehondert ende zeven, dat naest leyden is, of van wat stucken die daerna daerof comen machten, alsoe dat wi mochten zegghen van harre claghen of van haren eysschen tote eenre stont ofte meer, na onsen goeddencken onse zegghen.

Ende wi wel voerpinst ende bedocht van stucken, die ons cond waren, ende de wareit wel ondervonden hadden, zoe zeyde wi onse zegghen tuschen den partijen vorseit op den dach voernomt, alsoe alsoe die brief hout van ansen zegghen dier op ghemaect is, ende gheseit tote sinte Gherdenberghe in onse eersten zegghen. Ende van den andren painten, die wi helden tonsen zegghen ende tonsen verclaersen na der macht, die ons ghegheven was ende is van den partijen vorseit, zoe zegghen wi onse zegghen ende onse verclaersen, alsoe verre als wi de wareit ondervonden hebben, in den name ons Heren, in der manieren dat hierna volghet.

In den eersten zoe is onse zegghen, dat alle die ghevanghene, die ghevanghen waren te Sleewijc in den wijch, of waer dat was binr.en sheren lande van Altena, des Dinxendaghes na belokene Chinxen als men screef tjaer ons Heren duzent driehondert ende zevene, quite ende vrij zullen wesen van der vanghenesse ende van alre beloften, die sire af beloft hebben, alsoe dat si betalen zullen redenleke cost, die si ghedaen hebben in der vanghenesse.

Voert is onze zegghen, dat boven alle dese ghevanghene, die w: quite gheseit hebben ende quite zegghen, die here van Arkele ende sine helpers gheven zullen den luden van Woudrichem ende uter lande van Altena voer al haren scade, die si namen in roeve ende in brande in den lande van Altena op den dach voerss., dat men den wijck te Sleewijc vocht, tote den daghe dat wi onse eersten zegghen zeiden te sinte Gherdenberghe, tvintich hondert pont zwarter tornoise, eenen groeten tornaisen voer zestien penninghen, te betalen binnen tve jaren naest comende, dats te verstane: vijfhondert pont te sinte Pietersdaghe in de vasten naest commende, ende die ander vijfhondert pont te sinte Martinsmesse in die winter daer naest comende, ende int ander jaer daer naest tote elken termine vorseit vijfhondert pont desselves paiement. Ende dit ghelt zal men betalen ;elken termine te Houweningherkerke. Ende dat zullen ontfanghen tve mannen van der poerte van Woudrichem ende tve mannen uteri lande van Altena, there thoe gheset zullen worden bi sheren opene lettren van Horne. Ende hierbi zal elke partie hare lude ende hare

.helpers stillen ende zvighen doen van alre scade, van allen claghen i ende van allen eysschen, die si malic andren eysschen moeghen van

den dinghen, die gheschieden op den dach vorseit, dat men vacht te Sleewijc, ist in doeden, in wonden, in brande, in roeve, jof in wat scaden dat si gheschieden)of gheschiet zijn, tote op den dach dat wi onse eerste zegghen zeyden tote sinte Gherdenberghe voernomt. Ende die stucken, die sint

gheschiet zijn tot op den dach van heyden, jof die tevoren gheschiet waren, daer wi die wareit noch met af en hebben ondervonden, die houden wi tonsen verclaersen ende zegghen na der proeve, die wi der op doen zullen.

Voert zegghe wi: want kint van Ghiesen onmondich was, als wi ter wareit vonden hebben, doe zijn huus te broken was, ende waest dat hi thuus helt van den here van Horne of dat huus des kints eyghen was, zo zal hem gheven die here van Horne tvalef hondert pont zvarter tornoise, den groeten tornoisen voer zestien penninghe. IIII, Ende dat kint noch zinc nacommelinghe en zullen nemmermeer vesten maken noch daen maken int lant van Altena buten sheren wille van Altena, dat den here van Altena jof sine nacommelinghe scaden mach. Ende ist dat zake dat men dat huus vorseit van ons hilt ende wi dat vinden ter wareit, zoe zalt die here van Altena ii weder doen maken alsoe goed alst was eer dat het te broken wart, bi tve wittachtigghen marine, die wire toe zullen zetten. Ende te deser warede tondervindene zal die here van Horne eene man nemen, die here van Arkele ende tkint van Ghiesen eenen andren man, ende ; wi sulre den darden toe doen zetten. Ende alse die wareit is onder vonden bi den drien vorseit ende bi ons gheopenbaert, ende draghet dan de wareit dat men thuus helt van den here van Horne jof dat het des kints eyghen was, zoe zal die here van Horne den kinde voernomt de voerseyden penninghe gheven bin eere tijt die wi hem dan zetten zullen. Ende vinden wijt dat men dat huus van ons hilt ende schuldich is te houdene, zo zalt die here van Horne weder maken jof doen maken alst vorseit is, binnen den daghe dat wi hem zetten zullen.

Voert zegghe wi, dat alle zaken, die deene partie jeghens dander mesgrepen hebben zider den dach dat wi onse eerste zegghen zeyden te sinte Gherdenberghe tot op den dach van heyden, alse die drie vorseit die wareit daer af ondervonden hebben ende voer ons brocht, dat beter(en) zellen tonsen zegghen.

Voert zegghe wi, dat die van Ghiesen ghene maghzoenne gadren en zullen over recht, men wilt hem doen bi vrienscepen, van der misdaet die si mesdaen hebben jeghens den here van Horne, daer wi onse zegghen af gheseit hebben.

Voert so wille wi, dat die drie vorseit, die den onderzouc doen zullen van den huuse van Ghiesen, dat si onderzouken ende proeven wat scaden dat dat kint van Ghiesen van zinen renten nam of ghenomen hevet, in wat manieren, van den daghe dat mondich was tote op den dach dat wi onsen eersten zegghen zeyden tot sinte Gherdenberghe, dat wi houden tonsen verclaersen na der wareit onderwonden bi den drien vorseit.

Voert van der manschepe, die die here van Horne eischt den here van Arkele ende van der visscherie, daer si om twien, houden wi tonsen verclaersen ende tonsen zegghen na der wareit van den drien vorseit daer af ondervonden ende voer ans brocht.

Voert van Jans doot van Wieldrecht houden wi tonsen verclaersen ende tonsen zegghen, na der wareit ondervonden hoe die zaken toequamen bi tve

wittachticghen mannen, die wire toe zetten zullen. Ende den onderzouc van allen stucken ende van allen pointen vorseit wille wi dat men doe tusschen hier ende Alrehelighendaghe naest commende. Ende waert dat wi jof die onderzoukers binnen der tijt vorseit bi eenreghe dinc belet worde, zoe moeghen wi de tijt verlinghe na onsen goeddencken. Ende alsoe die zaken zijn ondervonden ende voer ons brocht, zo zullen wi den partien vorseit eenen dach zetten, onse zegghen te verclaersens ende te zegghen. Ende dat xullen wi hem acht daghen tevoren laten weiten. Ende hierbi zo wille wi, dat die zoenne dat wi eersten zeiden, van allen stucker die gheschiet waren voer den dach dat wi onse zegghen zeyden

Gherdenberghe, vaste ende stade blive, alst dat zegghen hout. Ende alle stucken, die sint gheschiet zijn tot op den dach van heyden, die wi ghehouden hebben tonsen verclaersene ende tonsen zegghen, zegghe wi eene vaste zoenne ende eene stade, ende ghebienden se te houdene op de pijnne, die in den eersten zegghen staet bescreven, alsoe die eenre partie der ander niet eysschen en mach, noch en sal, van ghene stucken, die gheschiet zijn jof hierna gheschiet zullen, roerende van den orloghe vorseit, mar men zalt ons toghen ende wijt zullent doen betren denghenen die misdaen is ende onz zelve, iia der wareit, die wire af zellen vinden, behouden altoes [dat wi] de wareit van den stucken, die gheschiet zijn jof gheschiet zullen, moghen ondervinden na onsen goeddincken ende bi wittachticghen luden, zonder partie. Ende daerof zullen wi gheloeft wesen. Ende dit zal wesen behouden anser voller macht alle stucken ende elc bi hem, die gheschiet zijn jof hierna gheschiet zullen, te verclaersens, ende - ist noet - zegghen daerof te zegghen na onsen verstant nader wareit die wire af vinden zullen, tere stont ofte meer, er.de de daghe te verlinghene van pointen daert ons oerbaer af dinct, ende de pijnne die sire ons op gheloft hebben te eesschen, waert dat si ons zegghen verbraken, in alder maniere dat ons eerste zegghen hout dat wi zeyden ten Berghen vorseit.

Ende ware dat zake dat iement jegghens onse zegghen vorseit dede, ende hi in de pijnne viele, zo zoude wi dat doen betren ende de pijnne nemen alsoe dicken alst ghevallen zoude; ende die zoenne vorseit ende onse zegghen zoude altoes vast ende stade bliven, zonder al arghlist, behouden oec altaes der betringhe van der misdaet, die ons ende onser heerlicheede misdaen is ende der scade ende den cost, die wire bi ghehad hebben, in wat manieren si ghevallen zijn in den zaken vorseit jof noch ghevallen moeghen, dat wi tonsen verclaersens ende tonsen zegghen behouden.

Ende omme de meerre zekerheit van al desen pointen vorseit, zoe wille wi, dat de boerghen vorseit bliven in al denselven pointen als si borghen worden; heer wi onse segghen zeyden, tater wilen dat wi onse zegghen hieraf volseit ende verclaerst hebben.

Ende in kennesser_ ende in vestnesse hierof hebben wi desen open brief bezeglet met onsen zegle. Gheseit, ghedaen ende ghegheven tot sinte Gherdenberghe, des Woensdaghes na onser Vrouwendaghe als si gh.boren was, int jaer ons Heren duzent driehondert ende achte.

Met uithangend zegel in groene was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 29.

Regest: Muller, Regesta Hannanensia, blz. 27.

Litt.: Prfschr., blz. 16.

47. LEENMANNEN VAN ALTENA OORKONDEN, DAT VASTRAAD VAN GIESSEN TEN BEHOEVE VAN DEN HEER VAN ALTENA AFSTAND DEED VAN AL ZIJN RECHTEN OP DE GERECHTEN VAN GIESSEN EN ANDEL.

1311 Maart 12.

Wi Jan van Risewijc, riddre, Aert van Uutwijc, Henric van Emmekoven, Diederic de Borchgrave, Ghisebrecht van den Zande enclé Diederic van Anle, cnapen, orconden, dat wi daerover waren, gheroepen van rechtsweghen alsoe te kennen alsoe man ons lieves heren, heren Gheraerds, here van Horne, van Althena ende van Perweis, dat Vastræet, heren Aernoudssone van Ghiesene, quam met sinen moetwille ende machtech sijne sinne, enclé droech op onsen here van Horne vorseit die gherichten van Ghiesene ende van Anle, alsoe groet enclé alsoe cleine alsoe Vasteraet vorseit of sine oudere hadden enclé hilden van onsen here van Horne voerghenoemt of van sinen ouderen, enclé verteech daerop enclé dede daeraf allet therecht, dat wi ende anders ons heren man vorseit wijssden dat hi sculdech was te doene. Ende omme de meerre sekerheit cnde vestenisse van al desen vorscrevenen worden ende navolghende in desen jeghenwordeghen brief, soe hebbe wi ghebeden Vastræede van Ghiesene vorseit, dat hi desen brief mede besegele met sinen segele in beghieden woerden. Ende ic Vastræet voerseit beghie enclé lye alle deser voerscrevenre voerwaerden enclé navolghende in desen brief, dat die waer sijn enclé ic noch mine nacomelinghe minen here van Horne vorseit noch sinen nacomelinghen daerof nummermeer niet eisschen en selen noch en moghen met enghenen wittleken rechte.

In orconscape ende in vestenissen alle deser voerghenoemder vorwaerden, sae hebbe wi, die hiervore staen bescreven, desen jeghenwordeghen brief open besegelt met onsen segelen; die waert enclé ghegheven int jaer ons Heren, daer men screef dusent driehondert enclé elleve, in sente Gregorysdaghe.

Met de uithangende zegels van Jan van Rijswijk, Aart van Uitwijk, Hendrik van Emmichoven en Diederik de Borchgrave in bruine was, alsmede die van Gisbrecht van den Zande, Diederik van Andel en Vastraad van Giessen in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 80.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 45.

48. ARNOUD VAN UITWIJK DRAAGT, TEN OVERSTAAN VAN HET GERECHT VAN WAARDHUIZEN, 26½ MORGEN LAND, ONDER DIE JURISDICTIE GELEGEN, IN EIGENDOM OVER AAN DEKEN EN KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT EN ONTVANGT DIT LAND VERVOLGENS IN ERFPACHT TERUG.

1311 April 7.

Universis presentia visuris seu auditoris ega Arnoldus de Utwijn, famulus, notum facio, quod ego propter hoc in iudicio meo de Werthusen, quod a nobili viro, domino Gerardo, domino de Horne, in feodum teneo, constitutus, viginti sex cum dimidio jugera mee proprie terre in parochia de Werthusen et in jurisdictione de Werthusen predicta inter terrain Johannis dicti Cleric et Theoderici de Werthusen a parte orientali et terram dmini Johannis de Rijswijk militis a parte occidentali jacentia effestucando cum sua libera proprietate resignavi libere in manibus dominorum Tydgeri Zoudenbalch et Conradi de Arkel, canonicorum ecclesie beati Petri Trajectensis, ad opus et ad usus decani et capituli ecclesie beati Petri predictae. Quo facta ego Arnoldus de Utwijn predictus ipsam terram a dictis decano et capitulo recepi conducti titulo hereditarie perpetuo de herede in heredem possidendam sub annuo pacto triginta librarum nigrorum denariorum grosso bcno regio turonense, pro sedecim denariis colnputato, ipsis decano et capitulo infra octo dies post festum beati Petri ad cathedram annis singulis sine aliquo impedimento et sine ulla diminutiane seu defulcatione persolvendo. Quod si aliqua anno non facerem, extunc ipso facto cado ab omni jure quod michi in dicta terra competebat et tamen solvere tenebor pactum non solutum, et sic de herede in heredem. Et dicti decanus et capitulum de ipsa terra disponere poterunt pro sua libera voluntate. Acta sunt hec in Werthusen, Nycolao dicto Geyster, sculteto meo ibidem vice mea et ex mandato meo speciali iudicio presidente, presentibus Renzen de Werthusen, Petro Scolten, Johanne Kever et aliis pluribus convicinis ibidem ad ipsam jurisdictionem pertinentibus et ipsam

terram ab omni occupatione liberam et absolutam per jus et sententias pronunciantibus prius et decernentibus ita quod ego de ipsa vendere et obligare, transferre seu alias quocumque modo. disponere libere possem pro meo libito voluntatis. In cuius rei testimonium dictis decano et capitulo hanc litteram dedi sigillis nobilium virorum dominarum Gerardi, domini de Horne, et Johannis, domini de Arkel, ac meo sigillo proprio roboratam.

Et nos Gerardus, dominus de ¹⁾ Horne et Johannes, dominus de Arkel, ad preces Arnoldi de Utwijc, qui premissa omnia et singula coram nobis recognovit esse vera, sigilla nostra cum sigillo Arnoldi predicti presentibus appenso apposuimus huic scripto in testimonium premissorum. Datum et actum anno Domini MCCC undecimo, feria quarta post festum Palmarum.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, Cartularium Archief St. Pieter, inventaris no. 1, fol. 30. - 30 verso.

Regest: S. Muller Fz., Regesten van het kapittel van St. Pieter, no. 143; P. L. Muller, Regesta Hannonensia, blz. 39.

Litt.: Inleiding, blz. 18, 86.

¹⁾ *Hier heeft het handschrift nog het woord Arkel, hetwelk is doorgestreept.*

49. RECHTER EN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM OORKONDEN, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEN ARNOUD VAN UITWIJK, VOOR ZICH EN ALS VOOGD OVER ZIJN VROUW HEILWIG; TEN BEHOEVE VAN DEKEN EN KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT AFSTAND DEED VAN 26½ MORGEN LAND, GELEGEN ONDER DE JURISDICTIE VAN WAARDHUIZEN.

1311 Juni 13.

Universis presentia visuris nos Baldewinus van den Worpe, judex, Johannes dictus Paepe, Johannes dictus Hoghe, et Willelmus Danielis, scabini in Woudrichem, notum facimus tenore presentium publice protestando, quod constituta in iudicio coram nobis Heylewigis, uxor Arnoldi de Utwijc, petivit in iudicio munburnum sibi dari. Igitur predicto ejus marito per jus et sententias in munburnum sibi dato, idem Arnoldus pro se et uxore sua predicta et cum

manu ipsius uxoris resignavit ad usus dominorum decani et capituli ecclesie beati Petri Trajectensis viginti sex cum dimidio jugera terre, jacentis in parochia et in judicio de Werthusen inter terram Johannis dicti Clerc et Theoderici de Werthusen indivise a parte orientali et terram domini Johannis de Rijswijc a parte occidentali, et recognovit se ipsam terrain in judicio de Werthusen in quo ipsa terra jacet prius resignasse et se debere ipsam terrain ab omni aggere, slusa et exactione liberam imperpetuum conservare. In cujus rei testimonium nos Baldewinus, judex, Johannes Pape, Johannes Hoghe et Willelmus filius Danielis, scabini predicti, sigilla nostra apposuimus huic scripto. Datum et actum in Woudrichem, anno Domini MeCCCe undecimo, die Dominico post octavas 1'enthecstes.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, Cartularium archief St. Pieter, inventaris no. 1, fol. 30 verso-31.

Regest: S. Muller Fz., Regesten van het kapittel van St. Pieter, no. 145.

Litt.: Inleiding, blz. 18; 89, noot 2; 93; 95; 97; 104.

50. RECHTER EN SCHEPENEN VAN WOULDRICHEM OORKONDEN, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN, ARNOUD VAN UITWIJK EN DRIE BORGEN BELOOFDEN, DEKEN EN KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT GEDURENDE JAAR EN DAG TE ZULLEN VRIJWAREN TEGEN STOORNIS IN HET BEZIT VAN 26½ MORGEN LAND ONDER WAARDHUIZEN. MOCHT DIT BEZIT BINNEN GENOEMDEN TERMIJN GESTOORD WORDEN, DAN ZULLEN ARNOUD VAN UITWIJK EN ZIJN BORGEN IN GORINCHEM IN LEISTING GAAN.

1311 Juni 13.

Universis presentia visuris nos Baldewinus de Worpe, judex, Johannes Pape, Johannes dictus Hoghe, et Willelmus filius Danielis, scabini in Woudrichem, notum facimus, quod constituti in judicio coram nobis Arnoldus de Utwijc, principalis, Willelmus et Theodericus, ejus fratres, et Theodericus de Utwijc, filius domini Herberni militis, fidejussores, promiserunt manu conjuncta venerabiles viros, decanum et capitulum ecclesie beati Petri Trajectensis in viginti sex cum dimidio jugeribus terre, jacentis in parochia et judicio de Werthusen inter terrain Johannis dicti Clerc et Theoderici de Werthusen indivise a parte orientali et terram domini Johannis de Risewijc, militis, a parte occidentali et in ejus possessione warandizare et tenere per

annum et diem sub hac forma, quod si ipsam terram infra annum et diem aliquis impeteret, extunc ad monitionem dictorum decani et capituli seu ipsorum certi nuncii Arnoldus de Utwijc, Willelmus, Theodericus et Theodericus predicti intrabunt unum hospicium, ita qui primo moneatur, primo intrabit in oppido Gorinchem, ipsis per dictos decanum et capitulum seu ipsorum certum nuncium assignandum, ibidem comedendo et dormiendo horis debitis et consuetis, inde non recessuri nisi prius ipsa terra a dicta impetitione fuerit liberaliter absoluta. Addito quod si aliquis ipsorum non jaceret vel interim moreretur per hoc alii se non excusabunt set jacebunt ut est dictum. Et si aliquis ipsorum prapter metum aut corporis egritudinem aut propter aliquam aliam causam jacere in loco predicto non posset, ille alium equivalentem sibi pro se ponet; et ibidem jacebunt suis propriis expensis. In cujus rei testimonium nos Baldewinus, iudex, Johannes Paepe, Johannes Hoghe et Willelmus, filius Danielis, scabini predicti, sigilla nostra apposimus huic scripto. Datum et actum anno Domini MCCC undecimo, die Dominico post octavas Penthecostes.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, Cartularium archief St. Pieter, inventaris no. 1, fol. 31-31 verso.

Regest: S. Muller Fz., Regesten van het kapittel van St. Pieter, no. 146;

P. L. Muller, Regesta Hannonensia, blz. 40.

Litt.: Inleiding, blz. 18.

51. ARNOUD VAN UITWIJK ERKENT DOOR HET KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT VOLDAAN TE ZIJN VAN EEN SOM VAN 300 POND ZWARTE PENNINGEN, WEGENS DEN VERKOOP VAN 26½ MORGEN LAND ONDER WAARDHUIZEN.

1311 Juni 16.

Regest: S. Muller Fz., Regesten van bet kapittel van St. Pieter, no. 147.

Litt.: Inleiding, blz. 18.

52. SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM GETUIGEN, DAT TWEE PARTIJEN, DIE TE WOUDRICHEM GEVOCHTEN HEBBEN, ZICH TE DIER ZAKE HEBBEN ONDERWORPEN AAN HET ZEGGEN VAN GERARD VAN HORNE. DEZE LEGT, NA VERSCHEIDENE PERSONEN ONDER EEDE GEHOORD TE HEBBEN, PARTIJEN EEN ZOEN OP. EEN VAN BEIDE PARTIJEN MOET 250 POND BETALEN. WORDT DIT BEDRAG NIET OP DE VASTGESTELDE TIJDSTIPPEN VOLDAAN, DAN ZAL DE HEER HET BIJ DE LOMBARDEN MOGEN OPNEMEN. DESGEVRAAGD ZULLEN DE SCHULDIGEN DAN HOOFDSOM EN RENTE MOETEN VOLDOEN. BLIJVEN ZIJ DAARMEDE IN GEBREKE, DAN ZULLEN ZIJ IN LEISTING MOETEN GAAN. ZIJN ZIJ VEERTIEN DAGEN IN LEISTING GEWEEST, DAN ZAL DE HEER TOT EXECUTIE MOGEN OVERGAAN. DE BORGEN BLIJVEN AANSPRAKELIJK.

1313 Juli 25

Wi Jan de Pape, Claes uten Campe, Claes Andriessone, Peter Lens ende Jan de Hoghe, scepenen tot Wouderechem, maken cont ende kenleke allen denghenen, die desen brief selen sien ende hoeren lesen met kennissen der waarheit, dat wi daerover gheroepen waren alsoe scepenen, dat en edel man, onse lieve here, mijn here van Horne er.de van Althena ende van Peruweis, en seggen ane heme nam tusschen twee partijen, die ghevochten hadden te Wouderechem, dats te verstante dene partie Willem de Hoghe ende Hovelman ende al hore helperen ane dene side, ende Boudene van den Worpe ende sine helperen ane dander side, ende beide dese partijen ende hore helperen verborghet hebben ende versekert elc voer tsine in ghesamender hant ende onghescheiden ende kennen, dat onse here van Hoerne voerghenompt sijn segghen gheseyt heeft met alsulken worden, alsoe huerna ghescreven staen.

Wi Gheraert, here van Hoerne, van Althena ende van Pereweis, maken cont allen denghenen, die desen brief selen sien ende hoeren lesen met kennisse der waarheit, dat Willem de Ho-,he ende Hoevelman ende al hore helperen ane ons bleven sijn van enen twee ende vechtene, die ghevallen es tusschen Willeme ende Hoevelmanne ende horen helperen ane dene side ende Boudene van den Worpe ende sinen helperen ane dander side, welc twee ende vechten gheschiede des Manendaghes na belokenen Paesken, dat naestleden es, ende wi ons daerop versien hebben ende beraden met onsen maghen, met onsen mannen ende met onsen vrinden, soe segge wi onse seggen bi alsulker waarheit, alsoe wi vernomen hebben van goeden lieden ende wittachteghen ende bi hren ede, dat Willem ende Hoevelman ende hore helperen voerghenompt jeghen ons ende jeghen onse heerlecheit met hoverden ghedaen hebben in onser port van Wouderechem, dat wi verbeteret willen hebben, ende seggen, dat Willem ende Hoevelman ende alle hore helperen voerseit ons gheven selen tweehondert pond ende vijftich pond, enen groeten ouden conincs tornoysen voer sestien penninghe of payment daerjeghen alsoe goet, te ghevene ende te betaelne half te sente

Mertensmisse naesttoecomende ende dander helfft te Kersavonde daerna naestvolgende; hieraf selen gheven Willem de Hoghe ende sine twee zonen, Jan ende Gheenken, tsesteh pond, Aert Hoevelman tvinteh pond, Jan Liebrechtssone tvinteh pond, Godeken, sijn brueder, ellef pond, Jan van der Eme ende sine sone Claes vijf pond, Clauwaert de Smet ende Claes, sijn sone, twee pond, Vranke de Mersman ende Noyde, sijn sone, sestien pond, Claes Baudekenssone tien pond, Henne Liebrechtssone van den Zande ende Jacop ende Andries, sine brueder, tvinteh pond, Kerstiaen van der Visschen twee pond, Ghibe van der Haren een pond, Lammerken, sijn neve, en pond, Coppeken van Ghaveren drie pond, Willem Oekensone vijf pond, Jan Gherardssone van Eten twee pond, Claes Wouter Holensone vijf pond, Jan, Sander ende Willem Geerborghen kinder drie ende derteh pond, Lammeken Belensone ses pond, Herman Rutinc twee pond, Liebrecht Jan Mererssone twee pond, Jacop Andriessone tien pond, Welueken, heren Gilijs Papensone, vijf pond, Haec Heermanssone en pond, Jacop uteri Gasthuze en pond, Diederic, sijn brueder, en pond, Ghodeken Mebrecht en pond, Tielman Jan Riebrechtssone vijf pond. Waert dat sake, dat men ons dese voerghenomde somme van ghelde met en ghave ten voerseiden daghen, soe mochte wijt te coste winnen ter lombaerde, dat pond omme viere penninghe de weke, tot ons selves seggens. Ende alsoe wi daer niet langher in staen en willen, soe selense ons quiten beide van coste ende van hoestoles. Ende deden sijs niet, soe souden si in comen tot onser maninghen of ons ghewarechs boden te Wouderechem, te leistene op horen eighenen cost in ene herber-he, die anse bode hen wisen sal, ende niet uut te scheidene, si ne hebben ons ghequyt beide van' coste ende van hoeftde. Ende alsoe vertinnacht gheleist hebben, soe moghe wi ons doen rechten, ghelijc dat wi ons van verboernessen doen rechten. Voert sae es onse seggen, dat alle die borghen, die besegelt sijn onder der scepene zegele, doe wi tseggen ane ons namen, borghen selen bliven in ghesamender hand ende ongescheiden. Voert soe es onse seggen, dat Willem de Hoghe ende Hoevelman ende alle hore helperen voerseit versoent selen sijn jeghen Boudene van den Worpe ende sinen helperen eweleke ende ummermeer. Waert dat sake, dat yeman van desen voerghenomden partien ende horen helperen onse seggen of onse zoene brake, die hadde verboert sijn lijf ende sijn goet. Ende waert oec alsoe, dat yeman van desen voerghenomden partien heme becroende, dat zoene op heme te broken ware, dat saude staen tot onser provinghe, weder si te broken ware of en ware. Ende ware si te broken, dat soude wi doen beteren tot onsen goetdinkene; nochtan soude dese zone vaste ende stade bliven.

Ommedat wi, scepene varseit, daerover gheweest hebben, daer alle dese voerscrevene stucken gheschieden, soe hebbe wi onse zegele ane desen brief ghehanghen in oronscape ende vestinesse alre dine. Dit waert ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert ende dertiene, in sente Jacopsdaghe.

Met de uithangende zegels van Jan de Pape, Claes uten Campe, Peter Lens en Jan de Hoghe in bruine was (zegel van Claes Andrieszoon verloren).

Oorspr. - Archief Altena, no. 16.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 50.

Litt.: Inleiding, blz. 66.

53. GERARD I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERLEENT AAN DE ABDIJ VAN BERNE HET VOORRECHT DAT DE KLOOSTERLINGEN, NOCH DE GOEDEREN DER ABDIJ, IN HET LAND VAN ALTENA IN ARREST GENOMEN OF IN RECHTEN BETROKKEN ZULLEN MOGEN WORDEN, TENZIJ ZIJ TEN OVERSTAAN VAN EEN RECHTERLIJKE AUTORITEIT IN HET LAND VAN ALTENA EENIGERLEI VERBINTENIS OP ZICH GENOMEN ZOULDEN HEBBEN. MOCHT BIJ VERHOEFSLAGING VAN DEN MERWEDEDIJK DE ABDIJ ALS EIGENARES VAN DE VROUWENWEIDE DIJKPLICHTIG WORDEN, DAN ZAL DE HEER VAN ALTENA DIEN DIJKPLICHT OVERNEMEN.

1314 Januari 4 of 1315 januari 3.

Wi Gheraerd, here van Hoerne, van Althena ende van Parweys, doen kont ende kenlec al denghenen die desen brief zolen zien of horen lesen met kennessen der waerhey, dat wi gheloeft hebben ende gheloven den abt van Berne ende sinen convente ende die onder hem sijn, omme sunderlinghe vrienſcap die wi ende onse houderen ghehadt hebben ende hebben ten voerseeghden abt ende den canvente, dat niemen hem noch hore goet besetten, noch beclaghen enne mach binnen onsen lande van Althena, en si dat si ghelaefden ghedaen hebben of noch doen voer ons of voer onse richter of voer onse scepenen of voer onse heemraderen van onsen lande van Althena, uut[gese]t al ons rechts ende onser heerlecheyt dat si die gheloefden voldoen zolen. Voert hebben wi gheloeft ende gheloven, waert dat eneghe cavelinghe viele op den dijc ane de Merwede ende de Vrouweweyde dijc moeste nemen, so souden wi then dijc nemen ende hauden of then dlic die onse was, die de moneke van der Vrouwenweyde ghehouden hebben.

Ende ommedat dese dinghe aldus sijn, so hebben wi desen brief open ghezeghelt met ansen zeghele int jaer ons Heren doe men screef duzentech drieondert ende viertyene, tsVridaeghs voer Dertyendach.

Zegel verloren.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., F, no. 103 (I, 33).

54. GERARD, HEER VAN ALTENA, HORNE EN PERWEZ, LAAT DE RADEN EN DE GEHEELE BURGERIJ VAN LUBECK WETEN, DAT HIJ DE BURGERS VAN LUBECK ALLE KLACHTEN, WEGENS DEN AANVOER VAN HUN GOEDEREN, EN ALLE MISDADEN OF OVERTREDINGEN IN ZIJN GEBIED KWIJTSCHELDT, EN DAT HIJ DIE BURGERS IN ALLES ZAL BEGUNSTIGEN ¹⁾).

1315 Mei 16.

Gedrukt: Urkundenbuch der Stadt Lubeck, deel II, ze helft, 1858, no. 1042, b1z. 969.

¹⁾ *Her is niet zeker, doch m.i. waarschijnlijk, dat hier speciaal bedoeld is op aanvoer in de heerlijkheid Altena. Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde is, blijkens den gepubliceerden tekst, met andere hand aangeteekend: Hanc litteram procuravit vobis Liborius, vester hospes in Riocto. In een voetnoot deelt de uitgever mede: "Vom Ortsnamen ist nur zu lesen: Riocto, mit der gebräuchlichen Abbrüviatur für ua oder ra über dem i." Ik waag de veronderstelling, dat wij hier met een verbastering van Woudrichem te doen hebben. De brief is gegeven te Wyerthe, d.i. Weert.*

55. GERARD VAN HORNE HEER VAN ALTENA, MAAKT BEKEND, DAT HIJ MET VROUWE ALEYD, VROUWE VAN PUTTEN EN STRIJEN, OVEREENGEKOMEN IS, DAT ZIJN OUDSTE ZON WILLEM EN ALEYDS DOCHTER OEDE MET ELKAAR ZULLEN TROUWEN OP DE IN DE OORKONDE IN DEN BREEDE OMSCHREVEN VOORWAARDEN. HEER GERARD STELT BORGEN VOOR DE NAKOMING ZIJNER VERPLICHTINGEN. WANNEER HIJ DIE VERPLICHTINGEN NIET MOCHT NAKOMEN, ZULLEN HIJ EN DIE BORGEN IN LEISTING GAAN.

1315 December 21.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 78, fol. 40 verso-41.

(Brief van Aleyd van denzelfden datum, ibidem, fol. 43-43 verso en Leenkamer Holland, no. 80, fol. 18-20).

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 61,

56. GERARD VAN HORNE HEER VAN ALTENA, VERKLAART VAN VROUWE ALEYD, VROUWE VAN PUTTEN EN STRIJEN 100 POND ZWARTE TOURNOIS ONTVANGEN TE HEBBEN, ALS GEDEELTELIJKE BETALING VAN DE HUWELIJKSGIFT VAN HAAR DOCHTER OEDE.

1316 Februari 28

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 78, fol. 41.

57. Graaf WILLEM III VAN HOLLAND MAAKT BEKEND DAT GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VOOR DEN GRAAF BORG IS GEBLEVEN JEGENS FLORIS BERTHOUT VOOR DE KOOPPRIJS VAN DE STAD MECHELEN EN BELOOFT HEM GERARD VAN HORNE, DESWEGE SCHADELOOS TE ZULLEN HOUDEN.

1316 Maart 11

Met uithangend zegel in groene was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena no. 31

Gedrukt van Mieris, II blz. 151 (aldaar onjuist gedateerd)

Litt.: Prfschr., blz. 16

58. GAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT WILLEM VAN STRIENE EEN HUIS MET DRIE MORGEN LAND TE WOUDRICHEM IN LEEN, WELK HUIS EN LAND DEZE DE GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1317 Februari 5.

Willem, grave van Henegouwen etc. Makent cont allen luden dat Willaem van Strienen ons upghedraghen heeft die woninghe daer hi in woent, met drien morgen lants, die daer ane gelegen sijn, binnen Woudrichem, welke woeninghe ende lant hi van ons in manschepen ontfanghen heeft, van ons houdende ende van onsen nacomelinghe tote ene rechten erfleene. in orconde desen brieve beseghelt met onsen zeghele. Ghegheven tote sente Gherdenberge den Zaterdaghes na onser Vrouwendach lichtmisse, int jaer ons Heren MCCC ende zestiene.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 2.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 2 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 70.

59. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT JAN HOUTSZOON EEN HUIS MET ZES MORGEN LAND ONDER SLEEUWIJK IN LEEN, WELK HUIS EN LAND DEZE DEN GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1317 Maart 19.

Willaem, grave van Henegouwen, etc. maken cont allen luden, dat voer ons quam Jan Houts sone ende droech ans up toec enen vrien eyghen sine Rroninghe ende sine husinghe met zesse morghen lants, legghende binnen den gherechte van Selewijn, ende wi hebbent hem weder verliet van ons ende van onsen nacomelinghen, hem ende sinen nacomelinghen tote enen rechten eerfleene. In orconden desen brieve bezeghelt met onsen zeghele.

Ghegheven in 1Vliddelburch, des Saterdaghes na midvastene int jaer ons
Heren MCCC ende zestiene.

*Afschr. - Leenkamer Holland, no, 22, fol. 2. Regest: Muller, Regesta
Hannanensia, blz. 71.*

60. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT WILLEM HEYNEMANSZOOM VAN UITWIJK EEN HUIS MET HOF EN VIJF MORGEN LAND ONDER UITWIJK IN LEEN, WELK GOED DEZE DEN GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1317 Maart 19.

Willaem, grave van Henegouwen, etc., maken cont allen luden, dat voer ons quam Willaem Heynemans sone van Uutwijk ende droech ons up toet enen vrien eyghen sijn huis ende sijn hof met vijf morghen lants, daer ane legghende binnen den gherechte van Uutwic, ende wi hebbent hem weder verliet van ons ende van onsen nacomclinghen hem ende sinen nacomelinghen tote enen rechten eerfleene. In erconden desen brief bezeghelt met onsen seghele. Ghegheven in Middelburch, des Zaterdaghes na midvasten int jaer ons Heren MCCC ende zestiene.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 2 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 71.

61. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM SCHELDT GHESE, DE DOCHTER VAN DEN GRUITER, HAAR MOEDER AL DATGENE KWIJT, WAAROP ZIJ KRACHTENS EEN DADING, MET BETREKKING TOT HET RECHT VAN DE GRUIT TE WOUDRICHEM GESLOTEN, AANSPRAAK ZOU KUNNEN MAKEN. VERVOLGENS DRAAGT ZIJ DIT RECHT AAN HAAR ZOON OVER.

1317 Juli 4.

Wi Peter Lens ende Gheraet Haec, scepen tot Woudrichem, oirconden ende kennen met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat voer ons quam, alse voer scepen, Ghese sgruters dochter, ghesons lijfs ende machtich hare sinne, ende scaut quite hare moeder van then dadinghe, dat si hadde alse van der hantveste van der gruten van Woudrichem. Voert quam si voer ons scepen ende droech op Jan, horen sone, die grute met alle horen recht ende horen onrecht, dat hcre bestorven is van horen vader, ende gontste hem der

hantveste wale van der gruten van Woudrichem, die hi ghiede ende liede dat hi hadde, ende gaf hem dat uteschrift van der voerghenoemder hantveste, ende verteech daerna op ende verhalmede na op alse tot Jans behoef voerseeght. Hierover waren alse marine des heren van den lande Jan uten Campe ende Jan Brienssone ende Willem van Strine. Ghegheven int jair ons Heren dusent driehondert ende seventien, des Manendaechs na sinte Peters ende sinte Pauwelsdach.

Met de uithangende zegels van Peter Lens en Gerard Haee in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 82.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 74.

62. JAN VAN ARKEL BELOOFT, UIT NAAM VAN ZIJN BROEDER CLAES EN DIENS ECHTGENOOTE LISEBET VAN EMMICHOVEN, DAT DE HEER VAN HORNE HET GERICHT VAN EMMICHOVEN EN UTERSPIJK ZAL MOGEN LOSSEN TEGEN EEN REDELIJKE SOM GELDS.

1321 Januari S.

Wi Jan, here van Arkel, maken cont ende kenleke allen denghenen, die desen brief selen sien ende horen h.sen, met kennissen der waerheit, dat wi ghcloeft hebben ende gheloven voer Clase, onsen broeder, ende Lisebetten, sinen wive, Heinrics dochter was van Emmekoven, enen edelen manne, den here van Hocrne, dat hl of sine gherven quiten mach of quiten moghen na heme, dat gherichte van EmmekGVen ende Uterspijc, omme enen redeleken ende mogheleken penninc, sonder enegherhande argelist.

In orconscape hieraf soe hebbe wi desen brief open doen segelen met onsen segele. Dit waert ghedaen int jaer ons Heren dusement driehandert ende een ende twintech, des Manendages na Jaersdaghe.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 32. Regest: Muller,

Regesta Hannonensia, blz, 102 (op 1322 Jan. 4).

63. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND BEVEELT GHIZE LAURENSZOOM DE ZAKEN, WELKE DEN HEER VAN HORNE AANGAAN, AANHANGIG TE MAKEN VOOR DEN BALJUW VAN ZUID-HOLLAND. DE GRAAF WAARBORGT DE RECHTEN, WELKE DE HEER VAN HORNE IN HOLLAND HEEFT.

1321 Februari 21.

Wi Willaem, grave van Heneghouwen, van Holland, etc., maken kond allen luden, dat wi Ghize Laurens sone bevolen hebben ende bevelen mit desen brieve, recht te pleghen voer onsen baelju van Zuytholland, also van sheren

weghen van Hoirne, ende ghewaren hem in dien rechte mit desen brieve alse van sulken goede alse die here van Hoirne in onsen lande heeft, behouden ons rechts ende sulker machte ende beveelnesse als wi onsen baelju van Zuytholland bevolen hebben, ghedurende tot onsen wedersegghen. In orkonde desen brieve, etc. Ghegheven tote Mabougen up sinte Pietersavond in den lenten int jaer ons Heren MCCC ende twintich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. zz, foi, 14. In margine is aangeteekend: per dominum. Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 92.

64. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAGEN TIELMAN WILLEMSZOOM, NEUDE VRANKENSZOOM EN GIELIS VAN ECHT GEZAMENDERHANDS HET RECHT VAN DE GRUIT TE WOUDRICHEM OVER AAN HEER GERARD VAN HORNE.

1321 September 6.

Wi Willem van Striene ende Tielman Janssone, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat voer ons quamen, alse voer scepen, Tielman Willemsone, Neude Vrankensone ende Gielijs van Echt, ghesons lieves ende machtigher sinne, ende drobhen op met ghesamender hand heren Gheraede, heere van Hoerne, die hantveste van der grute tot Woudrichem ende enen scepenenbrief van Woudrichem, sprekende, dat Gheese sgrueters dochter quite scaut voer scepen ende voer des heren manne van Hoerne een dedinghe, dat si teghen hare moeder hadde van der hantveste van der grute tot Woudrichem, ende dat Gheese voerseeght Janne den Gruter, haren sane, die voersproken handveste wale gondc, die hl ghiede ende liede, dat hl haddc. Ende dese voerghenaemde Tielman, Neude ende Gielijs gaven heren Gheraede, here van Hoerne voerseeght, die voersprokene brieve ende alle hore recht ende alle hore onrecht, dat si daerane hadden, ende si verteghen daerna op ende verhalmeden daerna op alse tot sijnre behoef. Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert ende een ende twintich, des Sonnendaghes na sinte Gielijsdach.

Met de uithangende zegels van Willem van Striene en Tielman Janszocn in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 82.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 98.

Litt.: Prfschr., blz. 40.

65 GERARD I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELEENT ZIJN AANVERWANT JAN DE BORCHGRAVE MET DERTIG MORGEN LAND, DIE GELEGEN ZIJN "TEN WIELE".

1321 September 26.

Wij Gheraert, heere van Hoern, van Altena, van Perweys ende van Herlaer, maken cont, allen luden die desen brief sullen sien of horen lesen met kennisse der waerheyt, dat wi verlijt hebben Jan den Borchgreven, onsen zwagher, dertich morghen lants, die ghelegen sijn ten Wiele, met der hofstat, die daertoe behoert, tenen rechten erfleen. In orconde onser mannen heren Jans van Rijswijc, ridder, Heinrics Botse, Vastraits van Ghiessen, Jans van Oyen ende Hughen Volprechts soens. In orconde der waerheyt hebben wi desen brief open beseghelt met onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren dertienhndert ende ene ende twintich des Saterdagdes voer sinte Bavendach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 30.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 98.

66. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND VERGUNT AAN WILLEM VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EEN NIEUWE SLUIS TE BOUWEN IN DEN MAASDAM.

1322 Augustus 27.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 300.

Litt.: Pfschr., blz. So.

67. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERBINDEN JAN VAN GROESBEEK EN ZIJN BORGEN ZICH JEGENS DEN GEMACHTIGDE VAN WILLEM (IV) VAN HORNE AAN DEZEN 220 POND TE BETALEN, VOOR HET GEVAL DE TIENDEN VAN DE WERKEN BIJ VONNIS AAN DEN HEER VAN HORNE WORDEN TOEGEWEZEN.

1322 September 3.

Jan Briens sone, Bcrnt die Smit, Gheraet Peter Leens sone, Gheraet Haec, Willem Wisse ende Ghisebrecht van Riede, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat voer ons quamen also voer scepen Jan van Groesebeec, Arnt van Creienstein, Didderic die Borchgraeve, Jan sijn sone, Willem van Striene ende Hughe Volprechts sone ende gheloveden met ghesamender hand, also sakewoude, Enghebrechte van Andle tot Willems behoef van Hoerne van der tiende van der Werken, tusschen Irics wal ende Wouter Heyen sloet gheleghen, twee hondert pont ende twintich pont svarten torn., den goeden groten conincs torn. te payen voer sestien penninghe ofte payment daer voer also goet ende te gheldene die een helft tot Paeschen ende die ander helft toter Ghiecenre merckt, die nu naest comende sijn, in maniren also hyrna bescreven is: dat Willem van Hoerne die voersproken tiende anespreken sal ende kalen~ gieren voer Paeschen nu naest comende. Ende waer dat sake dat Willem voerseeght die tiende wonne met rechte voer Paeschen, so sal hi dit voersproken ghelt opheffen. Waer oec dat sake dat hi die tiende voer Paeschen niet en wonne, ende dat bleve in deedinghe ende in vonnisse, so dat dese voersproken daghe van desen ghelde leden, so macht Jan van Groesebeec dit voersproken ghelt opheffen, maer dese sakewoude souden voert bliven in die gheloeft van desen ghelde tot dire tijt dat dat gheeindt ware met rechte ende met vonnisse. Wonne Willem van Hoerne voerseeght die voersproken tiende met rechte ende met vonnisse, so selen si hem dit veersproken ghelt gheven des anderdaghes. En gaven si hem dat ghelt dan niet, so selen si hem twiscat pande gheven van horen ghereetsten goede daer hiet bewisen mach ende die sijn eighen te blivene. Waer oec dat sake dat Willem van Hoerne die tiende niet en wonne also voerscreven is, so selen Jans borghen van Groesebeec voerseeght quite sijn van desen ghelde. Waer oec dat sake dat Willem van Hoerne voerseeght dese voersproken tiende niet ane en sprake voer Paeschen nu naest r_omende, so selen Jans borghen van Groesebeec voerseeght quite sijn van desen ghelde ende Jan van Greesebeec soudt opheffen. Ende die houder des brieves is maenre des ghelts.

Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert ende twee ende twintich, des Vriedaghes na sinte Jansdach also hi onthovet wart.

Met de afhangende zegels van Jan Brienszoon, Berend de Smid, Gerard Peterszoon, Gerard Haec, Willem Wisse en Gijsbrecht van Riede in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 84.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 110.

68. WOUTER, HEER VAN KEPPEL, EN ZIJN ECHTGENOOTE JUTTE DRAGEN HUN GOED IN HET LAND VAN ALTENA, GENAAMD DEN KETTELDUNC, OVER AAN HEER HERBEREN VAN ARKEL. WOUTER BELOOFT, DAT HIJ TEN OVERSTAAN VAN DEN HEER VAN ALTENA, VAN WIEN HET GOED IN LEEN WORDT GEHOUDEN, AFSTAND ZAL DOEN VAN ZIJN RECHT, EN DAT HIJ ZIJN STEUN ZAL VERLEENEN, OPDAT HEER HERBEREN HET IN LEEN ZAL KRIJGEN. HIJ STELT TWEE BORGEN VOOR DE NAKOMING ZIJNER VERPLICHTINGEN.

1323 Mei 21.

Met restant van het uithangend zegel van Wouter van Keppel in groene was; dat van jutte verlcen.

Oorspr. - Archief Altena, no. 99.

69. DE ROOMSCH-KONING LODEWIJK (VAN BEIEREN) GEEFT AAN GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, DEN MARKTTOL TE WOUDRICHEM IN PAND, DIEN HIJ TEVOREN VAN DEN KEIZER TE LEEN HIELD.

1323 December.

Lodowicus, Dei gratia Romanorum rex, semper augustus, universis presentes litteras inspecturis gratiam suam et amne bonum. Attendens grata obsequia que nobilis vir, Gerardus de Hornn, de Althema et de Peruwijis, nobis et imperio impendit et impendere poterit in futurum, thelonium in oppido de Woudrichem, quod ab itnperio tenetur, quadque dictus nobilis quibusdam terminis per annum de dıversis mercimoniis recipere consuevit bcniqıtate regia approbatus, extunc inantea titulo pignoris obligamus eıdem et suis heredibus seu successoribus pro vigınti milibus librarum turnensıum parvorum, continue recipiendum qua(u)sque nos aut nostri successores theoloneum hujusmodo pro dictis viginti milibus librarum obligatum volu(er)imus liberare ¹⁾ et acquitare. Et ut premissa inviolabiliter observentur et robur habeant firmitatis, presentes literas sigillo majestatis nostrae duximus communiri. Datum Colanie mensis Decembrıs anno Domini millesimo CCC XXIII, regia vero nostra manu propria.

¹⁾ *Het hs. waarnaar is afgedrukt heeft: luere.*

Afschr. - Archief Altena, no. 10.

Ander afschr.: Archief Altena, no. 37.

Gedrukt: Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, XLIX (d932), S. 535, no. 17; S. 548, III.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 123.

Litt.: Prfschr., blz. 18-22, 50.

70. SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM OORKONDEN, DAT ENGELBERT VAN ANDEL TEN OVERSTAAN VAN HEN VERKLAARDE DE GROOTE EN KLEINE TIENDEN VAN GIESSEN VAN DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER VOOR ZIJN LEVEN IN PACTH TE HEBBEN GEKREGEN. VIJF PERSONEN STELLEN ZICH GEZAMENDER BAND BORG, DAT ENGELBERT VAN ANDEL DE UIT HOOFDE VAN DEZE PACTH OP HEM RUSTENDE VERPLICHTINGEN ZAL NAKOMEN. MOCHT ENGELBERT ZIJN VERPLICHTINGEN NIET NAKOMEN, DAN ZULLEN HIJ EN DE BORGEN TE WOUDRICHEM IN EEN HERBERG IN LEISTING GAAN.

1324 October 11.

Wi Jan Briens sone, Vranke Arneutekens sone, Gheraet Haec ende Willem van Tule, scepen tot Woudrichem, Grconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat voer ons quam Enghebrecht van Andle, knape, ende beliede hem des voer ons, dat hi ontfanghen hevet in pachte tot sinen live, van eersamen lieden, den deken ende capetel van Oudemonster tot Utrecht alle horen tiende, beide, groet ende clene, die si ligghende hebben te Ghiecen ende die ter tienden van Ghiecen toebehoert tot allen tiendrecht, om hondert pont ende dertich pont svarter tornoysc, enen goden groten conincs tornoysc vor sestien penninghe ende enen goden hollanschen vor twee penninghe gherekent, oft paymeint daer jehghens, te betalen jaerlijcs op sinen arbeit ende op sinen coste, deser vorseider heren cameraer in hore kerken tot Utrecht, die een helft in grote Vastelavond ende die ander helft op sien Pincstedach vol ende al, oft binnen viertien daghen daerna ombegrepen van elken termine, met dusghedanighen vorwaerden: Waer dat sake dat Enghebrecht vorseid ter enighen vorsecrevene termine vcrbrake, alsoe dat hi sinen pacht niet en betaelde, so hoe dat toe quame, buten des vorseiden capetels scout, so vel hi van allen rechte, dat hi hadde an desen vorseiden tiende, sonder enich wedersegghen, ende dese tiende sonde dan vrieliken weder comen ane desen vorseidenheren, haren vrien wille mede te doene, waert dat sine ane nemen wouden, ende nochtan sal Enghebrecht voerghenoemt betalen sinen verseten pacht, metten coste ende scade, dien die deken ende capetel vorseid daer om doen ende doghen selen, tot hoers selves simpel segghen, oft eens van den capetel a-ft hoers ghewaerden boden, sonder eet ende sonder enich proeve meer daer om te doene. Ende om die meere sekerheit so hevet Enghebrecht voerghenoemt op alle dese vorsecreven evorwarde nborghen ghese tende sakewoud emet hem selven, alsoe Willem Jacobs sone van Berkel, Vastract Jacobs sone van Berkel, Herman Jacobs sone van Berkel, Gheraet Arnouds sone van Oversteghe ende Jacob Wouters sone van Berkel, met ghesamender hand, elc voer al ende onghesceiden in deser maniren: waer dat sake dat Enghebrecht voerghenoemt dese vorsecrevene vorwaerden niet en hielde vol ende al, oft in enighe punte verbrake, so soude hi ende sine vorseide borghen te maninghe des dekens ende des capetels

vorseid oft hoers beden in comen, sonder wedersebghen, also, so wien dat men iersten maende, die soude iersten in comen te Woudrichem in ene herberghe, daer se deser voerseider heren bode in wisede, aldaer des daghes rechte maeltiden tetene, hem selven ende den vorseiden bode te winnen, dane niet te sceiden, desen vorseiden heren, dien deken ende capetel, en si van desen vorscreven vorwarden valdaen. Ende also dese vorseide Enghebrecht ende sine borghen viertien daghe gheleist hebben, ist dats dese vorseide heren of hore bode beghert, so sal men hem u e panden al dat hem an desen vorscrevenen vorwarden ghebreket ende afterstadich is. Ende dese vorseide borgher en selen uter leistunghe niet varen, eer dat desen vorseiden heren voldaan is. Ende waer dat sake dat enich van desen vorseiden borghen hiren binnen storve, so sal Enghebrecht vorseid setten enen anderen goeden borghe in des gheens stat, die van sinen vorseiden borghen ghestorven ware, binnen viertien daghen na maninghe des dekens, des capetels oft hoers boden. Vort waert dat hi des niet en dade, so sal hi ende sine vorseide borghen te maninghe deser voerseider heren oft hoers boden in comen leisten te Woudrichem in ene herberghe in alle dien vorwarden also hyr voer bescreven staet, ende daer niet ute te sceiden, hi en hebbe enen anderen goden borghe gheset in des doeden stat.

Ende waert dat Enghebrecht voerghenoemt aft enich van sinen vorseiden borghen dan laghe voer ander scout of selve van kenliker noet niet leisten en mochte, die sal voer hem legghen enen goeden anderen cnape.

Ende wacr oec dat sake, dat dese vorseide Enghebrecht oft enich van sinen vorseiden borghen in desen voerscreven vorwaerdeu sijn trouwe verbrake - dat God verbiden moet -, daermede en moghen hem die ander niet bescudden, noch dese vorseide heren en sijn niemant sculdich trouwelaes te scelden ofte verwinnen met enighen rechte, si ne willent doen, noch men sals hem niet verghen.

In orconde ende vcstenisse deser dinghe, so hebben wi scepen voerghenoemt onse seghele an desen brief ghedaen. Ende wi Willem, Vastraet, Herman, Gheract ende Jacob voerghenaemt orconden ende kennen, onder seghele deser voerseider scepene, dat wi borghen ende sakewoude sijn ende verwilcoren ons met Enghebrecht voerghenoemt tot alle dien vorwarden, die hyr voer bescreven staen ende gheloven met ghesamcnder hand, elc voer al ende onghesceiden, alle dese vorscrevene vorwarden vast ende ghestade te houden ende vol te doen met goeden trouwen. Ghegheven int jaer ons Heren dertichhondert ende vier ende twintich, des Donredaghes na sinte Victorsdach.

Met uithangende zegels van Jan Brienszoon, Frank Arneutekenszoon, Gerard Haec en Willem van Tule in bruine was.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 134.

71. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND BELOOFT VROUWE OEDE, ECHTGENOTE VAN WILLEM IV VAN HORNE EN HAAR KINDEREN, NA WILLEMS DOOD TE ZULLEN HANDHAVEN IN HET BEZIT VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA.

1325 Maart 6.

Wi Willem, grave etc., maken cont allen luden, dat wi beloven joncfrouwen Oeden, des heren dochter van Putten, Willems wijf van Horne, ende haren kinderen, die si hebben zal bi Willem vorss., te houden na Willems doot in den goede van Outena, alset ghesproken was in den huwelic, doe Willem ende joncfrouwe Oede vorss. versamenden ende die here van Horne verborghet hevet ende met brieven versekert. In orconde etc. Ghegheven tote sente Gheerdenberghe, des eersten Woensdach in Maerte int jaer XXIIII.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 13, fol. 76.

In margine is aangeteekend: In Zuithollant. Per daminum comitem et Willelmum camerarium.

72. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN IWAN VAN VUREN EEN HALVE HOEVE LAND, GELEGEN AAN DE LAGE ZIJDE VAN DE WERKEN, ALSMEDE EEN TIEND, IN ERFLEEN.

1325 September 28.

Wi Willem van Hoern maken cont ende kenliken allen den ghenen, die desen brief soelen sien oft horen lesen met kennis der waerheyt, dat wi Yewane van Vuere hebben verlijt een halve hoeve lants, die ghelegen is acn die leghe side van der Werken tusschen her Wouters land van den Roeve aen die ene side ende Wouters land van Hedcl aen die ander side, tote enen rechten erfleen, ende die tiende die hl van ons hout in dien selven rechten verlijt. Hier cvn-r was mit ons Engbrecht van Andel, Dideric Oem ende Herman de Blonde, als man. Omdat wi willen, dat dit vast ende ghestade si, soe hebben wi dit bcseghct open mit onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren alsoe men scrivet MCCC vijf -ende twintich, op sinte Michiels avond.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 31.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 143.

73, GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT DIRK VAN ECHT EEN HUIS

EN HOFSTEDE BINNEN WOUDRICHEM IN LEEN, WELK HUIS EN HOFSTEDE DEZE

DEN GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1327 April 24.

Wi Willaem, grave van Henegouwen etc., maken cond allen luden, dat Dictie van Echt ons opghedraghen hevet in vrien eyghen sijn huys ende sine hofstede, legghende binnen Woudrinchem, binnen desen merken: Willaem Reynierszoens hofstede an die ostzide ende die ghemeente an die westzide. Wilc huys ende hofstede voirss. wi verlien ende verliet hebben Dictie voirss.

ende sinen nacomelinghen, van ons ende van onsen nacomelinghen te houden te rechten erfliene. In oirconde etc. Ghegheven te zente Gheerdenberghe, des Vridaghes na beloken Paeschen int jaer ons Heren MCCC zeven ende twintich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 45.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 54.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 161.

74. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT HET VEER TE SLEEUWIJK

EN EENIG LAND ONDER WOUDRICHEM IN LEEN AAN TIELMAN UTENCAMPE, DIE DIT VEER EN LAND AAN DEN GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1327 April 25.

Wi Willaem, grave van Henegouwen etc., maken cond etc., dat Thielman van Sleewijc Janszone Utencampe ons opghedraghen hevet in vrien eyghen dat vere tote Sleewijc ende dertien morghen lands, legghende in die henghemenghe in den ambocht van Woudrichem achter Jans zate Utencampe voirss., ende drie morghen lands in die henghemenghe int ambocht voirss. twischen Clays Welfs lande op die oistzide ende Hannen Dreden kinder land op die westzide. Wilke vere ende land voirss, wi verliet ende verliet hebben Tielmanne voirss. ende sinen nacomelinghen, van ons ende van onsen nacomelinghen te houden te rechten erfliene. In oirconde etc. Ghegheven te zente Gheerdenberghe, des Zaterdaghes na beloken Paeschen, int jaer ons Heren MCCC zeven ende twintich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 45.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 54 verso.

Gedrukt: Korteweg, De heerlijkheid Altena, enz., blz. 131-132.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 162.

Litt.: Prfschr., blz. 39, 48, 51 vlgg.

75. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT WILLEM VAN TULE EEN HUIS EN HOFSTEDE BINNEN WOUDRICHEM IN LEEN, WELK HUIS EN HOFSTEDE DEZE DEN GRAAF HAD OPGEDRAGEN.

1327 April 25.

Wi Willaem, grave van Henegouwen etc., maken cond etc., dat Willaem van Tule ons opghedraghen hevet in vrien eyghen sijn huys ende sine hofstede, legghende binnen Woudrichem binnen desen merken: an die oistzide Kateline Hannen boelenwif, dat hoer was, ende die ghemeente an die westzide. Wilc huys ende hofstede voirss. wi verliet ende verliet hebben Willame voirss. ende sinen nacomelinghen, van ons ende van onsen nacomelinghen in rechten erfliene te houden. In oirconde etc. Ghegheven te zente Gheerdenberghe, des Zaterdaghes na beloken Paeschen int jaer ons Heren MCCC zever. ende twintich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 45.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 54 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 162.

76. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT SEVERIJN VAN DEN ZANDE EEN HUIS TE WOUDRICHEM IN LEEN, DAT DEZE DEN GRAAF IN LEEN HAD OPGEDRAGEN.

1327 April 25.

Wi Willaem, grave van Henegouwen etc., maken cond allen luden, dat Severijn Reynierssone van den Zande ons opghedraghen hevet in vrien cyghen sijns huys ende sine zate, legghende binnen Woudrichem binnen desen merken: an die ene zide Jacob, heren Andrieszone, ende an die ander zide Arnt Neuydenzone. Wilc huys ende zate voirseyt wi verliet ende verliet hebben Severijn voirss. ende sinen nacomelinghen, van ons ende van onsen nacomelinghen te houden te rechten erfliene. In oirconde etc. Ghegheven te zente Gheerdenberghe, des Zaterdaghes na beloken Paeschen int jaer ons Heren MCCC zeven ende twintich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 45.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 54 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 162.

77. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND MAAKT BEKEND, DAT LISEBET JANSDOCHTER VAN DE MERWEDE, ECHTGENOOTE VAN DIERIC VAN DER MADE, TEN OVERSTAAN VAN DEN GRAAF EN 'S GRAVEN MANNEN AFSTAND DEED VAN HAAR AANSPRAKEN TEGENOVER DEN HEER VAN ALTENA.

1327 Juli 22.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 432 en 433.

78. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN LISEBET JANSDOCHTER VAN DE MERWEDE, ECHTGENOOTE VAN DIERIC VAN DER MADE, VEERTIG POND ZWARTE TOURNOOIS UIT HET BEBOUWDE LAND TE UITWIJK TEN BRABANTSCHEN RECHTE IN ERFLEEN, NADAT ZIJ, OP GROND VAN EEN "ZEGGEN" VAN GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND, TE ZIJNEN BEHOEVE AFSTAND HAD GEDAAN VAN HAAR AANSPRAKEN OP DE GERECHTEN VAN MUILWIJK, ALMKERK, ZANDWIJK, UPEL, UITHOVEN EN DE NEDERSCHOUWE, HET DERDE DEEL VAN ALLE VERVALLEN IN DIE AMBACHTEN EN EENIG ONROEREND GOED TE ZANDWIJK EN EMMICHOVEN.

1327 Juli 22.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 432 en 433.

79. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND BELOOFT WILLEM (IV) VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, DIE MET DEN GRAAF OP REIS ZAL GAAN, DAT HIJ HEM, ZIJN ECHTGENOOTE EN ZIJN KINDEREN ZAL HANDHAVEN IN HET BEZIT VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA, ZO LANG NIET DE HEER VAN ALTENA HET HEM TOEKOMENDE HEEFT ONTVANGEN.

1327 Juli 27.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 436.

80. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND DRAAGT DEN BALJUW VAN ZUIDHOLLAND OP, TIJDENS DE AFWEZIGHEID VAN DEN HEER VAN HORNE DIENS ECHTGENOOTE EN KINDEREN IN HET BEZIT VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA TE HANDHAVEN EN VOORTS ALLEN MOGELIJKEN STEUN TE VERLEENEN.

1327 Juli 27.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 437.

81. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND MAAKT BEKEND, DAT WILLEM VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, HEM EEN BALLING HEEFT UITGELEVERD EN BELOOFT IN DERGELIJKE OMSTANDIGHEDEN EVENZOO TE HANDELEN.

1329 Augustus 5.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 484. Litt.: Prfschr., blz. 17.

82. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, SLUIT EEN VERDRAG MET JAN VAN ARKEL. DAARBIJ WORDT BEPAALD, DAT DE POORTERS VAN GORINCHEM TOLVRIJDOM ZULLEN GENIETEN TE WOUDRICHEM EN OOK OMGEKEERD, DE POORTERS VAN WOUDRICHEM TE GORINCHEM. DE SCHEPENBRIEVEN VAN DE EENE "POIRT" ZULLEN RECHTSKRACHT HEBBEN IN DE ANDERE. MEN ZAL ELKANDERS POORTERS SLECHTS VASTHOUDEN EN OP HUN GOEDEREN BESLAG LEGGEN VOOR SCHULDEN, WAARVAN BRIEVEN ZIJN OPGEMAAKT. DE HEER VAN ARKEL ZAL HET VEERRECHT HEBBEN VAN DE "SPLISSE" TE WOUDRICHEM TOT DE KERK VAN SLEEUWIJK EN HET VISCHRECHT OVER DE GEHEELE BREEDTE VAN DE RIVIER VAN DE LINGE TOT SCHELLUINERSLOOT, DE HEER VAN ALTENA DOET AFSTAND VAN DE MANSCHAP, WELKE HIJ VAN DEN HEER VAN ARKEL PLACHT TE EISCHEN.

1392/1330 Februari 2.

Gedrukt: Korteweg, De heerlijkheid Altena, enz., blz. 130-131;

Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 18-20;

Drs. W. A. van der Donk, Gorcumsche oudheden (IV), Taxandria, 1941, blz. 257-260.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 112 (op 1323).

Litt.: Prfschr., blz. 44 vlgg., 56 vlgg.

83. GERARD I VAN HORNE BELOOFT ZIJN ZOON WILLEM TE ZETTEN IN ZIJN GOEDEREN, DIE TOT DE HEERLIJKHEID ALTENA BEHOOREN EN VAN DEN GRAAF VAN CLEVE IN LEEN GEHOUDEN WORDEN. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND BELOOFT DAARTOE ZIJN MEDEWERKING.

1330 Maart 13.

Wi Gheraerd, here van Hoirne, maken cond allen luden, dat wi hebben gheloeft heren Willem, onsen outsten zone, die wi hadden bi onsen eirsten wive, te goeden in alsulken goede, als toter heerscap van Outena behoirt

ende men van den grave van Cleve houdende es, wair dat ghelegghen sie, ende dairtoe also vele te doene, dat hem vaste ende stade si. Dese dinghe sien gheschiedt voir onsen lieven here, heren Willame, grave van Henegouwen etc. Ende omdat wi begheren, dat dese dinc ghescien onsen zone voirss. alinghe ende altemale, zo bidden wi onsen lieven here, den grave van Henegouwen etc., dat hi dairtoe helpen wille, dat hem dese dinc alinghe ende al ghehouden worde. Ende ommedat wi willen, dat dese dinc vaste ende ghestade si, zo hebben wi desen brief bezeghelt met onsen zeghel ende bidden onsen lieven here, den grave voirss., dat hijt met ons bezeghelen wille.

Ende wi Willaem, grave etc., omme bede willen des heren van Hoirne, hebben ghelocft heren Willem van Hoirne, here van Outena, onsen man, in ghoeden trouwen te helpen, sonder archlist, dat hem dese dinc ghescie. In kennessen hierop hebben wi desen brief etc., des Dinxendagh na zente Gregorijsdach int jaer ons Heren MCCCXXIX.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 53.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 66 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 185.

Litt.: Inleiding, blz. 15; pfschr., blz. 50.

84. GERARD VAN HORNE DEELT DEN GRAAF VAN CLEVE MEDE, DAT HIJ EEN OVEREENKOMST HEEFT GESLOTEN MET ZIJN ZOON WILLEM, WAARBIJ HIJ DEZEN ALLE GOEDEREN HEEFT AFGESTAAN, WELKE HIJ, GERARD, VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND IN LEEN HIELD. HEER GERARD DRAAGT NU, TEN BEHOEVE VAN DIENZELFDEN ZOON, AAN DEN GRAAF VAN CLEVE ALLE GOEDEREN OP, WELKE TOT DE HEERLIJKHEID ALTENA BEHOOREN EN WELKE HIJ VAN DIEN GRAAF IN LEEN HAD. HIJ VERZOEKT DEN GRAAF, OM WILLEM VAN HORNE MET DIE GOEDEREN TE BELEENEN.

1330 Maart 13.

Enen hogheu, edelen man, sinen lieven here, den grave van Cleve, Gheraet, here van Hoerne, in uwen dienst altoes bereet!

Lieve here, ghi sult dat weten, dat ic verdraghen ben met minen sonen ende dat ic hen ghedaen hebbe in alsulc goet, alsoe ic houdende ben van den grave van Holland> waerbi dat ic U updraghe tot mijns soens behoef Willaems, mijns outsten soens, dien ic bi minen iersten wive hadde, alsulc goet, als ic van U houdende ben, dat hoert totter heerscap van Outena, soe waer dat gheleghen si, ende bidde U vriendelijc ombe mijns dienstes wille, dat ghi hem dat verlien wilt ende doet hem des alsoe vele dats hem ghenoech si. Ghegheven te Valescijn, des Disendaghes voer halfvasten int jair ons Heren dusent CCC ende neghen ende twintich.

Met uithangend zegel in groene was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 4.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 185.

Litt.: Inleiding, blz. 15; prfschr., blz. 50.

85. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND MAAKT BEKEND, DAT DE HEER VAN HORNE ZIJN ECHTGENOOTE MET 'S GRAVEN TOESTEMMING HEEFT BEGIFTIGD MET EEN LIJFTOCHT UIT ALLE RENTEN IN HET LAND VAN ALTENA, WELKE HIJ VAN DEN GRAAF IN LEEN HOUDT.

1330 Maart 14.

Wi Willem, grave etc., maken cond etc., dat hair Willem van Hoirne, here van Outena, onse trouwe man, ghemaket hevet met onser hand vrouwe veren Oeden, sinen wive, tolt hare lijftocht VIIIc tornoys syaers, den groten voer zestien penninghen, op alle die renten, die hair Willem vairss. legghende hevet in den lande van Outena ende hl van ons hout, ende ghelovense dairin te houden, also zede ende custume es van onsen lande. Hierover waren onse lieve ende ghetruwe manne, hair Gheraerd, here van Voirne, burchgrave van Zeeland, hair jan, here van Arcle. In oircande etc. Ghegheven tote Valenchiennes tsWoensdaghes voir halfvasten int jaer ons Heren MCCC neghen ende twintich.

Af schr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 53.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 6, fol. 66 verso.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 185.

Litt.: Inleiding, blz. 15; prfschr., blz. 50

86. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELOOFT DE "POERTE" VAN WOUDRICHEM SCHADELOOS TE HOUDEN VAN DE RENTE VAN TWINTIG POND EN VIJF SCHELLINGEN, TOT DE BETALING WAARVAN ZIJ ZICH TE ZIJNEN BEHOEVE TE BRUSSEL MEDE VERBONDEN HAD ¹⁾).

1331 Juni 30.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, maken cont ende kenlijc allen denghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, dat wi gheloeft hebben ende gheloven onsen rechter, scepenen, statraet ende onse ghemeyne poerte van Wouderichem scadeloes te houden van twintich ponden ende van vijf scillinghen ouder grote conincs tornoyse sjaers lijftochten, die si mit ons tot Bruesel gheloeft hebben ende principaleec voer ons; daer die dach af van der eenre helfte tot onser Vrouwen lichtmisse ende die ander helfte tot sinte Petersmisse te ingaenden Oechst.

In kennissen van desen so hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert. ende een ende dertich des anders daghes na sinte Peters ende sinte Pauwelsdach der apostelen.

¹⁾ Bevestigd door Willem V van Horne bij een oorkonde, gedateerd 24 Augustus 1349 (zelfde reg. en fol.).

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol 7.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 197

Litt.: Inleiding, blz. 78, 81

87. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN RECHTER, SCHEPENEN, GEZWOREN RAAD EN GEMEENE POORT VAN WOUDRICHEM VERKLAREN DEN GRAAF VAN HOLLAND SCHADELOOS TE ZULLEN HOUDEN VAN DE VERPLICHTINGEN, DIE HIJ TEN BATE VAN HEN AANGING TEGENOVER POORTERS VAN BRUSSEL.

1331 Juli 22.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 519. Litt.: Inleiding, blz. 78.

88. KEIZER LODEWIJK STAAT DEN GRAAF VAN HOLLAND TOE, GEDURENDE TIEN JAREN TOL TE HEFFEN VAN DE GOEDEREN, WELKE TUSSEN HESINGEN EN CULEMBORCH LANGS DE LEK EN BIJ WOUDRICHEM LANGS DE MAAS EN WAAL WORDEN VERVOERD.

1332 Januari 29.

Gevidimeerd d.d. 16 Maart 1333.

Dit vidimus gedrukt: Van Mieris, II, blz. 526.

Litt.: Pfschr., blz. 20, 38.

89. DIEDERIK, GRAAF VAN CLEVE, VERKLAART, DAT HIJ ALLE RECHTEN, DIE HIJ HAD IN HET LAND VAN ALTENA, HEEFT VERKOCHT AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND EN DAT HIJ DEN HEER VAN HORNE VAN DIENS EED EN VERPLICHTINGEN ALS LEENMAN HEEFT ONTSLAGEN. HIJ BEVEELT DEN HEER VAN HORNE DEN GRAAF VAN HOLLAND MANSCHAP TE DOEN.

1332 November 15.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 536.

Litt.: Prfschr., blz. 17.

90. DIEDERIK, GRAAF VAN CLEVE, GEEFT DEN GRAAF VAN HOLLAND KWIJTING VOOR HETGEEN DEZE HEM VERSCHULDIGD WAS UIT HOOFDE VAN DEN KOOP VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA EN VERZOEKT DEN KEIZER DEZE TRANSACTIE TE CONFIRMEEREN.

1332 November 15.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 537

Litt.: Prfschr., blz. 17

91. OLIVERUS, ABT VAN HET KLOOSTER VAN ST. MARIE TE MIDDELBURG, VIDIMEERT DE OORKONDE VAN 1332 JANUARI 29, WAARBIJ KEIZER LODEWIJK AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND TOESTAAT, GEDURENDE TIEN JAREN TOL TE HEFFEN VAN DE GOEDEREN, WELKE TUSSCHEN HESINGEN EN CULEMBORCHI LANGS DE LEK EN BIJ WOUDRICHE;VI LANGS DE MAAS EN WAAL WORDEN VERVOERD.

1333 Maart 16.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 526.

92. DIEDERIK, GRAAF VAN CLEVE, MAAKT BEKEND, DAT HET GOED, DAT DE HEER VAN HORNE VAN HEM IN LEEN HAD GEHOUDEN, EEN RECHT MANLEEN WAS. EVENTUEELE BIJZONDERE VOORWAARDEN WAREN DEN HEER VAN HORNE KWIJT GESCHOLDEN, VOORDAT DE GRAAF VAN CLEVE ZIJN RECHTEN AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND HAD VERKOCHT. DERHALVE VERZOEKT DE GRAAF VAN CLEVE DEN NIEUWEN LEENHEER, OM HET GOED ALS EEN RECHT MANLEEN AAN DEN HEER VAN HORNE TE WILLEN GEVEN.

1333 October 1

Wij Dydderyc, greve van Cleve, maken cond allen luden, die desen brief saelen sien of hoeren lesen, dat al dat guoet, dat een edel man, her Willam, here van Hoerne ende van Altenae, van ons hilt, hadde tot enen rechten manleen van ons. Ende waren enygherhande sunderlinge vorwairden bij onsen ouderen of bij onsen tiden up dat leen gemaect, of brieve dair gegeven of, dye nye vairwarden hadde wij alle quyt gescouden vuer dyer tijt, dat wij ons recht hebben vercoft enen hoghen, vermoghenden here, den greve van Hollant, dat wij hadden an desen voirss. leen des heren van Hoernen. Dairom zoe bid wij den greve van Hcllant voergenoemt, dat hij den voerscrevenen here van Hornen dit vorsproken guoet belye ende beleen tot enen rechten manleen, des wij hem desen brief geven, bezegelt mit onsen zegel.

Gegeven in jair ons Heren dusent driehondcrt drie ende dertich, up sinte Remigiusdaghe.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. rib', cap. Heusden, fol. ro verso.

Onder het afschrift is aangeteekend: collatio facta est cum originali littera.

Vidimus: Archief Altena, no. S.

Regest: Muller, Regesta Hannoncnsia, blz. 218. Litt.: Prfschr., blz. 27.

93. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND BELEENT WILLEM (IV) VAN

HORNE MET HET LAND EN DE POORT VAN WOUDRICHEM C.A., OP DEZELFDE WIJZE ALS DEZE HET TEVOREN VAN DEN GRAAF VAN CLEVE IN LEEN HIELD.

1334 November 4.

Wij Wilhelm, grave van Henebouwe, van Hollant, van Zeelant ende heer van Vrieslant, maeken condt allen luyden, dat wij heer Wilhelm, den heere van Hoorne ende van Althema, onzen trouwen ridder ende man, verleent hebben ende verleenen mits dezen brieffve van ons ende van onzen naecoemelingen (te) houden dat lant ende die poorten van Woudrichem metter heerschapie ende alle dat daertoe behoort in alle dier manieren ende rechte alzse haer Wilhelm, heer van Hoornc ende van Althema voorss., helt van den grave van Cleve op den zelven dach ende van dier tijt doen wij cochten tegens den grave van Cleve vaorss.

In oirconden dezen brieff bescgelt met onzen segel. Gegeven tot Dordrecht, des Vreidaechs naer Allerheyligendach, int jaer ons Heeren duysent dryhondert vier ende dertich.

Afschr. - Archief Altena, no. 10.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 228.

Litt.: Inleiding, blz. 60.

94. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, MAAKT BEKEND, DAT DE GRAAF VAN HOLLAND HEM HET LAND EN DE POORT VAN WOUDRICHEM MET ALLE ANDERE GOEDEREN IN LEEN GAF OP DEZELFDE VOORWAARDEN, WAAROP HIJ DIE GOEDEREN VAN DEN GRAAF VAN CLEVE IN LEEN HAD GEHAD.

1334 November 4.

Gedrukt: Van Mieris, II, blz. 569.

Litt.: Inleiding, blz. 60; prfschr., blz. 7.

95. GRAAF WILLEM III VAN HOLLAND GEEFT ROELOF VAN DALEM EEN HALVE HOEVE LAND MET WONING TE SLEEUWIJK IN LEEN, NADAT DE VORIGE LEENMAN, TIELMAN WILLEMSZOOM, DIT GOED AAN DEN GRAAF HEEFT OPGEDRAGEN.

1336 September 21.

Wi Willaem, grave van Henegouwen, etc. maken cond etc., dat Tielman Willems sone ons opghedraghen hevet die hem ane quamen van Jan Willems sone, sinen broeder, die se van ons helt ten rechten erfliene tote Roelofs behoef van Dalem die zate, die Jans voirss. was ende ene halve hoeve lands dair die zate in staet, ligghende in Slewijk binnen descn

mercken: des heren land van Hoirne ane die oestzide, jan heren Gherardssoens land an die westzide, streckende ane den dijc nochtwaerd ende an die wateringhe zutwaerd, wilke zate ende land wi verliet hebben ende verliet Roelof voirss. ende sinen nacomelinghen van ons ende van onsen nacomelinghen te houden ten rechten erfliene. In orconde etc. Ghegheven tote sente Gheerdenberghe op sinte Matheusdach int jair ons Heren MeCCCe ses ende dortich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 22, fol. 67 verso.

In margine is aargeteekend: per dominum et Johannem de Pollanen, Clays Stuuc.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 161.

96. ARNOUD VAN UITWIJK VERKLAART AL ZIJN RECHTEN OP DE GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA, WELKE HIJ VAN DEN HEER VAN ALTENA IN LEEN HOUDT, AAN HEER WILLEM VAN DUVENVOORDE VERKOCHT TE HEBBEN. HIJ ZAL DIE RECHTEN, TEN BEHOEVE VAN HEER WILLEM, AAN DEN HEER VAN ALTENA OPDRAGEN, EVENALS HET GERECHT VAN UITWIJK, DEN MOLEN VAN UITWIJK EN WAARDUIZEN, EENIGE RENTEN EN TWEE MORGEN LAND TE WAARDHUIZEN. DEN MOLEN EN DE RENTEN ZAL HIJ VAN HEER WILLEM WEDEROM IN LEEN ONTVANGEN. HIJ BELOOFT, WANNEER HIJ

DEZE VERPLICHTINGEN NIET ZOU NAKOMEN, TE DORDRECHT IN LEISTING TE ZULLEN GAAN.

1337 Januari 24.

Ic Arnout van Utwike make cond ende kenlike allen luden, die desen brief sellen sien of hoeren lesen, dat ic vercoft hebbe heren Willame van Duvendoerde, here van Oesterhout, alle mine leenmanne, die le hebbe, ware dat si wonachtech sijn, roerende van alsulken goede als ic houde van minen lieven here, den here van Hoerne ende van Altena; dat sijn omtrent hondertech ende vive ende tseventech marghene lants, die gheleghen sijn in den lande van Altena, met alle den recht, dat mi daerof verschenen is. Ende dese leenmanne ende goede voerscreven hebbe ic gheloeft ende gheloeve bi mire trouwen, bi mire witten ende bi mire zekerheit, dat ie opdragen sel minen lieven here van Hoerne ende van Altena voerss. ende quite scelden voer sine manne als recht is, tote heren Willaems behoef voerscreven, of desgheens die hi begheert, soe ie alre eerst mach of wanneer dat hijs mi vermaent of yeman van sinen weggen, sander arghen liste. Voerdaen gheloeve ic also voerscreven is, dat te opdragen sel minen lieven here van Hoerne ende van Altena voerss., tote heren Willaems behoef van Duvendoerde mede voerss., tgherechte van Utwike, dat Aernt Wisscaert, mijn neve, van mi houd te leene, in al dien rechte dat hijt van mi houd. Ende mede gheloeve ie hem noch op te draghen tote heren Willaems behoef voerscreven die molen ende die molenstede van Utwike ende van Warthusen met alle den rechte, dat ics houde van minen lieven here van Hoerne voerss. te leene, drie pond zwarter turnoise sjaers op dat vere te Warthusen, vijfttech scillinghe turnoise sjaers op die oeterdike te Utwike ende te Warthusen ende dertech scillinghe turnoise sjaers, die ie hebbe op enen anderen dike, mare har Willaem voerscreven sal mi weder verlyen tote enen eerfleene voer mi ende voer mine nacomelinghe die molen ende die molenstede voerscreven, drie pond zwarter turnoise sjaers op dat vere te Warthusen ende vijfttech scillinghe turnoise sjaers op die oeterdike te Utwike ende te Warthusen ende dertech scillinghe turnoise sjaers op enen anderen dike voerscreven, van hem ende van sinen nacomelinghen te houden also voerscreven is. Vaerdaen soe sal ic mede opdragen heren Willame voerseit, of dien hijt beveelt, twee marghene lants, die Jan van Warthusen van mi houd te leene ende gheleghen sijn in den lande van Altena, oppe alsulke vorwaerde: ware dat sake dat ic niet en voldede alle die vorwaerden ende elke besomder, die in desen brieve voerscreven staen, soe gheloeve ic bi mire trouwen, bi mire witten ende bi mire zekerheit, dat ic incomen sel te Dordrecht in een herberghe, die mi har Willaem voerss. of sijn ghewaerde bode bewisen sal, binnen vier daghen na dien dat ics vermaent worde, die ic mi selven winnen sal, ende vandaer niet ute sceyden, ie en hebbe heren Willame voerss. alle vorwaerden voerscreven voldaan sonder arghen liste.

In orconde desen brieve beseghelt met minen seghele. Ghegheven int jaer ons Heren MCCC seven ende dertech, des Vriendaechs na sente Agnetendach.

Uithangend zegel verloren.

Oorspr. - Alg. Rijksarchief, Nassausche domeinraad, inv, no. 687.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 252 (op 23 Jan. 1338).

Litt.: Inleiding, blz. 18.

97. BRIEN VAN HONSWIJC EN VIER BORGEN NEMEN EEN VRIJWARINGS-VERPLICHTING OP ZICH JEGENS HEER WILLEM VAN DONGEN, TER ZAKE VAN DE ONROERENDE GOEDEREN TE WOUDRICHEM, WELKE HEER WILLEM VAN BRIEN VAN HONSWIJC GEKOCHT HEEFT. MOCHTEN ZIJ HUN VERPLICHTINGEN NIET NAKONTEN, ZOO ZULLEN ZIJ IN LEISTING GAAN OF IEMAND ANDERS ZENDEN, TEN EINDE VOOR HEN IN LEISTING TE GAAN.

1342 Mei 31.

Wi Brien van Honswijc, knape, Acrnt van Arkel, Otte van Zuolen, ridders, Hubrecht haren Ottenzoen voerss. ende Hubrecht Wouterszcen van Zuolen, knapen, maken cont ende kennclike allen luden, dat wi gheloeft hebben ende gheloven met ghesamender hand, alsoe zacweldighe, haren Willaem van Donghen, ridder, haren Willaems zoene van Duvenvoorde, heren van Oesterhout, alle eyghen goed, dat Brien voerss, hadde in den gherechte van Wouderichem, dat haer Willaem voerss. jeghen hem ghecoft heeft, te waren jaer ende dach, als men erve sculdich is te waren binnen der vriheit van Wouderichem, ende alle voerplecht ende voercommer of te doen twe jaer lanc. Ende waer dat zake dat haer Willaem voerss. scade of commer daer of quame, die hl met scepen of met scepenebrieve van Wouderichem betoghen mochte, die zel wi hem ghelden ende oprechten tot dusent ponden toe. En dede wi des niet, ze ghelove wi ende hebben gheloeft dien voerghencenden haren Willaem tot zijre maninghe of zijns ghewaerden boden in te comen bi onser zekerhede ende bi onser trouwen binnen Wouderichem of binnen zente Gheertrudenberghe of binnen Mechelen, binnen welc hl ons wisen zal of doen wisen, elc ridder met tween paerden, elc knape met enen paerde, niet vandaen te sceiden wi en hebben van allen voersprokene vorwaerden haren

Willaem voerss. ghenoech ghedaen. Wacr dat zake dat a-i zelve niet leisten en mochten, zo mach elc ridder enen ridder voer hem zeinden of twe eersommiche knapen in zinen name ende in zijn stede, ende elc knape enen eersammichen knape alse voorseit is. Ende opdat dat vaste ende ghestade zi, zo hebbe wi desen brief open beseghelt met onsen zeghelen. Ende ic Brien van Honswijk voerss. ghelove alle die andere, die met mi gheloeft hebben, scadeloes te houden.

Ghegheven int jaer ons Heren duscnt driehondert ende twe ende viertich, opten lesten dach in Meye.

Met de uithangende zegels van Brien van Honswijk, Arend van Arkel, Otto van Zoelen, Hubrecht van Zoelen Ottooszoon en Hubrecht van Zoelen Wouterszoon, het eerstbedoelde in bruine, de overige in groene was,

Oorspr. - Alg. Rijksarchief, Nassausche Domeinraad, inv. no. 507.

(In dorso: dits die brief alse van warnisse van Bricns goede).

98. WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN TIELMAN VAN SLEEUWIJK EEN WAARD TE SLEEUWIJK IN ERFPACHT.

1343 Mei 8.

Nos, Wilhelmus de Hoerne et de Althena dominus, notum facimus universis presentes litteras visuris et auditoris, quod nostra ac heredum nostrorum utilitate in hoc diligentius prepensata, concessimus et concedimus per presentes Tilmanno dicto de Slewijck erga nos pro se et suis heredibus conducenti et recipienti, insulam nostram Slewijck situatam cum omnibus ejus augmentatombus et diminutionibus que sibi accidere poterint, habendam, tenendam et possidendam per predictum Tilmannum et suos heredes pro censu hereditario videlicet quadraginta solidis nigrorum thurorensium parvorum, solvendis nobis vel nostris heredibus per prefatum Tilmannum et ejus heredes perpetue et hereditarie singulis annis in festo beate Walburgis virginis aut infra quindenam postea sine captione. Quod si non fecerint, extunc dicta insula in omni modo et forma prout tempore seu termino illo quo predictus Tilmannus vel ejus heredes solutionem prenotati census hereditarii nobis seu nostris heredibus ut premittitur faciendam neglexerint, situata fuerit, nobis vel nostris heredibus devoluta erit libere et solute, contradictione cujuslibet non obstante, sic quod cum eadem insula nostram disponere poterimus quamlibet voluntatem. Eciam est conditio natum quod idem

Tilmannus vel ejus heredes nobis seu nostris heredibus predictam insulam pro prefato censu quocumque ipsis conveniens fuerit, dimittere poterint et resignare, soluto tamen nobis seu nostris heredibus censu pro termino illius anni, in quo hujusmodi resignatio fecerint, competente, omni fraude et dolo exclusis penitus in premissis. Hujus in testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum feria quinta post festum beatorum Philippi et Jacobi apostolorum, anno Domini MCCC^{mo} quadragesimo tercio.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. Sz, ze ged., fol. 30 verso (Aldaar ook een vertaling in het Nederlandsch).

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. z88.

99. TEN OVERSTAAN VAN NOTARIS SELEKINUS VOS EN GETUIGEN VERZOEKT GERARD VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, AAN KANUNNIKEN VAN HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT, DAT HEM DE GOEDEREN IN PACT GEGEVEN ZULLEN WORDEN, WELKE ZIJN VOORVADEREN IN PACT PLACHTEN TE HEBBEN. DE KANUNNIKEN WILLIGEN DIT VERZOEK, OP ZEKERE VOORWAARDEN IN. GERARD VAN HORNE STELT BORGEN VOOR DE NAKOMING VAN ZIJN VERPLICHTINGEN. BLIJFT HIJ DAARMEDE IN GEBREKE, DAN ZULLEN DE BORGEN TE UTRECHT IN LEISTING GAAN.

1344 Juli 1.

In Dei nomine, Amen. Anno nativitatis Ejusdem millesimo trecentesimo quadragesimo quarto, indictione duodecima, prima die mensis Julii, hora campletorii vel quasi, in venerabilium virorum dominorum Johannis de Hoy, Johannis de Zande, Johannis Graward, Tielmanni ex Campo, Quirici de Aest, Hermanni de Lutselenborch, Johannis uten Leen, Wilhelmi de Odenkercke, Wilhelmi Cardinael et Bettonis Blic, canonicorum capitularium ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, meique notarii publici subscripti et testium infrascriptorum, ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum), constitutus nobilis vir, dominus Gerardus de Horne et de Altenae, idem nobilis eosdem dominos humiliter requisivit ut sibi quedam bona que progenitores sul hactenus a capitulo dicte ecclesie sancti Salvatoris sub annuo pacto tenere consueverunt ¹⁾, sub modo et forma quibus dicti sul progenitores ca tenuerunt, concedere dignaverent. Qui domini, producta per eos quadam littera veris sigillis ecclesie sancti Salvatoris predictae ac quondam domini Gerardi de Altenae, dicti nobilis progenitoris, sigillata prout prima facie apparuit, eidem responderunt in hunc modum, quad hujusmodi bona dicto nobili concedere vellent, sub modo et forma quibus sul progenitores ca ab ipsis et corum ecclesia hactenus tenuerunt et juxta littere predictae continenciam et tenorem, cujus quidem littere tenarem transscribi et transsumi sub sigillis dicte ecclesie et ejusdem nobilis mandaverunt, volentes ut due littere fierent sub equali forma ex eadem, quarum unam idem nobilis retinere deberet aliamque eisdem dominis exhibere. Quibus sic actis idem nobilis se ad solvendum decem marcas prout in dicta littera narratur et exhibicionem ejusdem littere dictis dominis infra hinc et festum beate Marie virginis assumpcionis astrinxit, nisi medio tempore legitimis litteris seu aliis documentis ostendere possit quod ad solucionem dictarum decem marcarum minime teneatur, super quarum marcarum solucionem et dicte littere exhibicionem, ut predictum est, dictus nobilis discretos viros Engeibertum de Angle et Leonium ex Campo constituit suos fidejussores sub tali modo et forma, quod si idem nobilis hujusmodi decem marcas infra tempus predictum eisdem dominis non solveret nec litteram suo sigillo sigillatam exhiberet, extunc dicti fidejussores ad requisicionem et monicionem dictorum dominorum seu eorum certi nuncii intrare ²⁾ deberent civitatem Trajectensem, non exituri vel recessuri nisi prius dictis dcmnis dicte decem marce essent integraliter persolute et prefata littera

esset eis tradita cum effectu. Et hec premissa dicti fidejussores eisdem dominis legitime stipulantibus fide prestita promiserunt. Insuper promisit idem nobilis fide prestita corporali quod si aliquem suorum fidejussorum ab hac luce migrare contingat, quod absit, dictis dominis de premissis non satisfactis, quod extunc dictus fidejussor superstes una cum dicto nobili ad monitionem dictorum dominorum seu eorum certi nuncii civitatem Trajectensem intrabunt ut predictum est, non recessuri donec alter fidejussor idoneus in loco defuncti fuerit constitutus.

Deinde dicti domini una cum dicto domino Gerardo nobili ad ecclesiam sancti Salvatoris predictam accesserunt et prestito a nobili predicto in altari sancti Salvatoris ibidem juramento manu sua dextera corporaliter, tactis de premissis condicionibus per ipsum servandis et quod ecclesiam sancti Salvatoris predictam in omne tempus sequens tamquam fidelis pactionarius ecclesie predicte in bonis acquisitis seu adhuc-acquirendis postmodum pro suo passe et nosse fideliter promovebit, quibus sic actis dicti domini eidem nobili bona hujusmodi concesserunt. Acta fuerunt hec Trajecti in domo dicti domini Johannis de Hoy et in choro ecclesie sancti Salvatoris predicte sub anno, indictione, mense, die et hora supradictis, presentibus ibidem discretis viris dominis Arnolda de Slusa, sancte Marie et Godfrido de Tuel, sancti Petri ecclesiarum Trajectensium canonicis, Wilhelmo de Risewijc, milite, Staeskino de Brakel, armigero et Johanne dicto Stael, clerico, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Selekinus dictus Vos de Embrica, clericus Trajectensis dyocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus et singulis superius per me conscriptis et narratis, una cum dictis testibus presens interfui, ea vidi et audivi et in hanc formam publicam redegi meoque signo solito et consueto signavi rogatus.

Met teeken van Selekinus Vos.

1) De tekst heeft hier, klaarblijkelijk ten onrecht., ingevoegd: concedere.

2) Het woord presentia is uitgevallen.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, no. 140.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 293

100. DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT GEVEN DE GOEDEREN, WELKE WIJLEN WILLEM IV VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VAN HEN IN ERFPACHT HIELD, AAN ZIJN ZOON GERARD IN ERFPACHT ¹⁾).

1344 Juli 1.

Regest: Muller, Regesta Hannonensia, blz. 293.

¹⁾ *Deze oorkonde is vrijwel woordelijk gelijkloidend aan die van 1301 Juni 28 en daarom niet in extenso afgedrukt.*

101. KEIZER LODEWIJK BELEENT DIEDERIK VAN HORNE, ALS VOOGD OVER DEN MINDERJARIGEN WILLEM VAN HORNE, MET HET KASTEEL ALTENA EN AL HETGEEN DAARBIJ BEHOORT, OP VOORWAARDE DAT HIJ DEN EED VAN TROUW EN MANSCHAP AAN DIEDERIK GRAAF VAN CLEVE ZAL ZWEREN.

1345 December 20.

Nos Ludowicus, Dei gratia Romanorum imperator, semper augustus, ad universorum notitiam valumus pervenire, quod nos, non solum propter grata et accepta servicia, que nobis et imperio strenuus vir, Gerhardus de Hurnein, bone memorie, fideliter exhibuit, verum eciam pro eo, quod idem spectabili Wilhelmo, pie recordationis, quondam comiti Hollandie, sororio nostro predilecto, cujus comitatus, dominiorum seu terrarum, per ipsum dimissorum, serenissima domina Margaretha imperatrix, conthoralis nostra liarissima, de jure ac terre consuetudine heres existit et successor generalis sit, constanter apposuit ac suis adherebat serviciis, ut crudelitatem mortis ejus amore et studio subire minime formidaret, Thericum de Hurnein, fidelem nostrum dilectum, de castro Altena ac universis pertinenciis ipsius, quod dictus Gerhar[du]s reliquit et de quo a prefato comite Hollandie infcodatus fuit, quod eciam Wilhelmo, fratri prefati Gerhardi tanquam vero heredi et proximiori jure successionis et hereditatis debetur, nomine ipsius Wilhelmi, cum adhuc infra annos discretionis existat, infeodavimus et presentibus infeodamus et contendimus quidquid sibi in hoc de jure vel racione imperii, seu successionis dicti, comitatus, ut supra conferre possumus et debemus, non obstante ejus absentia, cum ipsum presentem quoad actum infeodacionis istius reputemus, ita tamen quod prefatus Thericus prenomiatum castrum cum universis suis pertinenciis et obventionibus dicto Wilhelmo tanquam tutor legitimus portat, teneat et conservat, tamdiu donec ipse Wilhelmus ad pubertatem et temporis maturitatem, qua eadem feoda personaliter recipere valeat et tenere deveniat et decurrat. Volumus eciam, quod sepedictus Thericus, nostro et imperii nostri

nobili viro, Therico, comiti Clevensi, fideli nostro dilecto, fidelitatis et homagii prestat. juramentum.

In cujus rei testimonium presentes nostre majestatis sigillo jussimus communiri. Datum in oppido nostro Monaci XX die mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo quinto, regni nostri anno tricesimo secundo, imperio nostro decimo octavo.

Met uithangend zegel van Keizer Lodewijk in witte was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 34.

102. HEINRICUS, ABT VAN ST. PAULUS TE UTRECHT, VIDIMEERT DE OORKONDE VAN 1292 OCTOBER 18, WAARBIJ WILLEM II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BEPAALT, DAT DE BEWONERS EN ERVEN VAN EENIGE DORPEN IN ALTENA VRIJ ZULLEN ZIJN VAN HET MAKEN VAN DEN MERWEDEDIJK.

1347 Mei 29.

Heinricus, Dei gratia abbas sancti Pauli T'rajectensis, notum facimus universis, quod nos vidimus et cum diligentia perlegimus litteras, sigillis nobilium virorum scilicet Wilhelmi de Hoern, domini de Altenae, domini Wilhelmi, militis, et domini Theodrici, prepositi ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, prout nobis apparuit, sigillatas, continentem tenorem qui sequitur in hec verba:

Nos Wilhelmus, de Hoern et de Altenae dominus, etc. (caeteris omissis). Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo ze, in die Luce ewangeliste.

Et nos Heinricus, Dei gracia abbas sancti Pauli Trajectensis, presens transscriptum duximus sigillandum in testimonium premissorum. Datum anno Domini millesimo cce XL septimo, feria 3a. proxima post festum Trinitatis.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, cartularium St. Laurens abdij te Oostbroek, fol. 68-68 verso.

103. WILLEM V VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN ZIJN GEWEZEN
VOOGD DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN PERWEZ EN
CRANENBURCH, GEVEN DECHARGE AAN STAESSKEN VAN BRAKEL
ALS BALJUW EN RENTMEESTER VAN HET LAND VAN ALTENA EN
MONNIKENLAND.

1349 September 1.

*Afschn. - Universiteitsbibliotheek Utrecht, Ms. no. 1646, P. C. Bockenberg,
Annotationes de nobilibus familiis Neerlandicis, fol: 178, no. 39.*

104. GRAAF WILLEM V VAN HOLLAND BELEENT WILLEM (V) VAN HORNE

MET DE HEERLIJKHEID ALTENA ¹⁾.

1351 April 21.

Willem, hertoghe van Beyeren, grave van Hollant, van Zelant ende heer van Vryeslant, maken cond allen luden, dat wi verlyet hebben ende verlyen bi onsen meynen rade ende bi onsen steden van Hollant, te weten die stat van Dordrecht, van Delf, van Leyden, van Haerlem ende van Aemsterdam, Willem, heer van Hoerne ende van Altena, die heerlijcheyden van Altena met huse, met lande, met mannen ende met allen hoeren toebehoeren also alst zine ouders plaghen te houden ende haerbracht hebben van ons ende van onsen ouders. Hier waren over onse trouwe manne, te weten onse lieve neve, die heer van Arkel, die heer van Egmonde, her Gheraet van Heemskerc, her Gheraet van Mercshem ende anders vele goeder lude.

Ende omdat wi willen, dat hem ende zinen nacoemelinghen dit witteijc ende wael werde ghehouden van ons ende van onsen nacoemelinghen, so hebben wi hem desen brief daerop ghegheven tot enen betoene der waerheyt open beseghelt met onsen zeghel, op den een ende twintichsten dach in Aprille int jaer ons Heren MCCC een ende vijftich.

¹⁾ Reeds op 26 September 1347 had Willem van Rijswijk, namens Willem van Horne, den graaf om dit verlei verzocht (Leenkamer Holland, no. 47, fol. 29 verso, no. 229).

Met uithangend zegel in groene was (los en geschonden)..

Oorspr. - Archief Altena, no. 35

Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde staat: Jussu domini duels; presentibus domino Geraert de Heemskerck, Geraert de Merxem et villa Dordrecht, Delf, Leiden, Haerlem et Aemsterdam.

Afschrift: Leenkamer Holland, no. 34 fol. 4.

Litt.: Inleiding, blz. 60.

105. WOUTER BOEKELEER VERKLAART VAN DEN HEER VAN ARKEL TEN RECHTEN ERFLEENE ONTVANGEN TE HEBBEN EEN HUIS EN HOFSTAD TE ZANDWIJK MET TWEE MORGEN LAND EN EEN STUK GROND BUITENDIJKS AAN DE ALM, "STRECKENDE VAN DEN DIJC TEN DYEPEN TOE VAN DER ALME".

1352 April 17

Gedrukt: Codex diplomaticus Neerlandicus, uitg. Hist. Gen. te Utrecht, ze serie, dl. I, blz. 70.

106. BURGERS VAN DORDRECHT "VINDEN", NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, WAARBIJ DE OUDRAAD EN DE OUDSTE EN WIJSTE MANNEN DER STAD GEHOORD ZIJN, DAT DE MERWEDE EN MAAS, VAN DE SLUIS TUSSEN VUREN EN DALEM AF BENEDENWAARTS, AAN DEN GRAAF BEHOORT, BEHOUDENS DE RECHTEN, WELKE DOOR DEN GRAAF OF DIENS VOORGANGERS AAN DERDEN VERLEEND MOCHTEN ZIJN.

1354 Maart 5.

Aldus hebben die goede luyde van Dordrecht vonden in der waerheyt, bi den ouden rade ende bi den ousten ende vroetsten cnapen van der stede, die bi der Maze opwaerd ghevaren hebben, dat, van der sluus beneden Vuren, die jeghen tland van Dalem leghet, nederwaerd ghaende, die Marwede ende die Maze, uut toter halver zee, dat die stroom onsen lieven here, den grave, toebehoord, ten waere of yement mit goeden brieven ende hantvesten betoghen mochte claerlic, dat him onse here, die grave, jof sine vorvorders, enich recht hier an verliet ende overghegheven hadden, des die goede luyde van der stede noch niet en weten, noch verhoerd en hebben.

Ende dit was ghedaen int jaer ons Heren, als men screef MCCC drie ende vijftich, op den vijften dach van Marte.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 31, fol. 35.

Gedrukt: Drs. W. A. van der Donk, Gorcumsche oudheden (IV), Taxandria, 1941, blz. 291.

Vergelijk: J. Smits en G. D: J. Schotel, Beschrijving der stad Dordrecht, I, 1844, blz. 145.

Litt.: Prfschr., blz. 19; J. F. Niermeyer, Dordrecht als handelsstad in de tweede helft van de veertiende eeuw; B. V. G., 8e reeks, III, 1941, blz. 203 vlg.

107. TEN OVERSTAAN VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT MAURIJS GRIEKE DEN EIGENDOM VAN EEN HALF ERF OVER AAN JAN WICKERSZ., DIE VAN ZIJN RECHT VAN NAASTING GEBRUIK HEEFT GEMAAKT. JAN WICKERSZ. DRAAGT HET GOED VERVOLGENS OVER AAN DE DOCHTERS VAN JAN PAPE, DIE HET VAN MAURIJS GRIEKE GEKOCHT HEBBEN.

1354 Mei 4.

Wi Didderic die Wolf ende Jan Loye, scepen tot Woudrichem, oerconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Jan Wickersone voer ons quam met sinen blikende penninghe ende boet den los ende den naerrecepe die Dielye ende Oede Jans Papen kynder ghecoft hadden tseghen Maurijs Grieke, als van dien halven erve dat ghelegghen is tusschen heren Gielijs erve, persoene van Giecen, aen die een side ende Ghisebrecht sBrassers erve aen die ander side. Doe quam Maurijs voersz. ende sloech ¹⁾ op dit voersproken erve den voerghenaemden Jan Wickersone tot eenen vrien eighendome. Doe quam Jan Wickersone ende ghaf Dellen ende Oeden voernoemt dien cope voersz. ende verteech daerop ende verhalmeder na op tot Dellen ende Oeden behoef voerscreven.

Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert ende vier ende vijftich, des Sonnendaghes na Meydach.

¹⁾ *Men zal moeten lezen: droech i.p.v. sloech.*

Met de afhangende zegels van Dirk de Wolf en Jan Loye in gele was.

Oorspr. - Archief van de abdij van Berne te Heeswijk, cart. I, no. 180 (XV, 15).

Litt.: Inleiding, blz. 89.

108. GRAAF WILLEM V VAN HOLLAND GELAST DEN INWONERS VAN HET BALJUWSCHAP VAN ZUID-HOLLAND, HET LAND VAN ALTENA EN HET LAND VAN PUTTEN, OM HETGEEN ZIJ SCHULDIG MOCHTEN ZIJN AAN INWONERS VAN HET STICHT UTRECHT TE BETALEN AAN KERSTIAEN, KLERK VAN DEN BALJUW VAN ZUID-HOLLAND.

1356 Januari 11.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 25, fol. 12 verso-13.

**109. WILLEM V VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN
HANDVEST**

AAN WOUDRICHEM ¹⁾).

1356 September 17.

Wi Willem, here van Horne ende van Altena, maken cont ende kenlijc allen denghenen, die desen brief selen sien of horen lesen, dat wi, bi rade ende consent onser liever naester maghe ende hogher heren ende onser ghetrouwer vriende ende manne, ghegheven hebben ende gheven voer ons ende onse nacomelinghe met goder ghonsten ghemeenlijc onsen porteren van Woudrichem, die nu sijn of wesen selen, die binnen der vriheit van Waudrichem wonechtich sijn ende el niemant, alsulke vrieheit ende rechte al hierna bescreven staen, ewelijc in goden trouwen te houden om hons lieve porte te meerren, te beteren ende voert te setten in allen goeden saken.

1. In den iersten, dat ons porteren van Woudrichem tallevri varen selen ende hoer goet overal in onser macht, te water ende te lande.
2. (46) Voert gheven wi onsen porteren voerscreven dese vriheit: waert, dat yemant yet te segghen hadde op enighen porter van Woudrichem van saken, die ghevallen sijn of vallen binnen der vriheit van Woudrichem, die en sal daerof niet hebben dan vonnys der scepen, noch wi en selen daerof niet eysschen, noch onse nacomelinghe ^{a)}).
3. (47) Voert gheven wi onsen porteren van Woudrichem, dat van allen zaken, die ter scepenvonnisse ghestaen hebben tot her to, daerof onsen poneren recht ende vonnisse te donen hebben sonder enich wedersegghen of beswaernisse ^{b)}). Ende waer dat sake, dat enighen porter van Woudrichem recht ende vonnisse gheweighert worde, daerof sal die portere den balju ende den richter, die dan ter tijt sijn aan onsenweghen, vermanen voer scepenen, dat men hem recht ende vonnisse doe. Ende waert dat die balju ende richter den poerter dan gheen recht en deden, dat selen ons porteren ons laten weten in onser teghenwordicheit of met horen brieven, so waer wi sijn. Ende als dese weet ghedan is ende worde dan niet dat onrecht afghedaen ende den poerter gheen recht noch vonnisse ghesciede, so wille wi ende setten sterkelijc, dat voertaen ons scepenen ons, noch niemant, gheen recht te done noch vonnisse en wisen tot diere tijt, dat dien poerter recht ghescie ende onrecht bi ons of bi onse richter af wert ghedaen. Ende oft gheviel, dat ons scepen daerom gheen recht noch vonnisse en wijsden, daerom en selen wi onsen scepenen ende onsen porteren van Woudrichem gheen moysel noch letsel doen, noch laten ghescien aen hoer lijf noch aen hoer goet.

4. (43) Voert waer yemant van den omseteren, die ennighen poerter ghewelt dede aen sijn goet, dat hij met recht ende sonder becroen besaet, dat onrecht sal ons richter van Woudrichem ^{c)} bi vonnisse der scepenen berichten.
5. (49) Vort alle erfnisse der poerteren, buten der vriheit van Woudrichem ghelegghen, sal binnen bants daert ghelegghen is, sijn dike, sijn slote, sijn weterynghe, sijn merghenghelt, sijn sluseghelt ende sijn verwaernisse doen ghelijc den anderen erve also als heercomen is.
6. (50) Voert dat men onsen poerteren van Woudrichem hoer lijf, noch hoer goet, nergliet besetten noch becommeren en mach binnen der tuunen ons lants ^{d)}, et en waer dat si enich gheloeft deden buten der vrijheit van Woudrichem, des si betughet worden als daer recht is, daer si die gheloeft deden; ende daeraf selen si daer ghenoech doen.
7. Voert misdeden enich poerter buten der vrijheit van Woudrichem binnen onsen lande, dat sal hi beteren na den recht ter stede daer hij misdede ^{e)}.
8. (51) Voert waert dat een poerter of yemant van buten int gherichte quaem van becroen ende die hemselven onsculdighen soude, die sal sijn anscout thans ^{f)} doen int ghericht met hande ende met monde; meer sal hi hem onsculdighen met orconden, so hevet hi twee weken vorst hem te beraden, alsa dat poerter (over poerter) tughen mach; ende een simpel poerter sal sveren dat bi tughet, maer scepen ende ghesvoren tughen op hoer ede ^{g)}.
9. (52) Voert enghone porter van Woudrichem en mache hogher tughen van scoude dan tot vijf ponten to.
10. (53) Voert wert yemant ghedaeghet van scoude van ghelde, dat sal wesen bi den richter of bi den bode voer twe poerters ghemaent, ende in die maninghe ende daghinghe sal men die somme groten. Ende dieghene die ghedaicht is, en coemt hi niet voer op sinen dach, so vervolghet die clagher also groet als hij en ghedaeghet hadde; ende diegheen, die ghedaeghet was, is den richter sculdich III schillinghen ende der clagher twe scillinghe.
11. (54) Voert waer dat enich poerter int ghericht quaem van scoude van ghelde ende gheen hantplicht ghedaen en hadde, noch voer scepen niet ghelaeft en hadde, die sal hem met sijnre hant ende met sinen monde onsculdighen.
12. (55) Voert worde yemont van erfnisse ghedaecht als recht is, ende quaem hi op den iersten dach niet, die hem met den recht gheset waer, (so) sal men ghedaghen op den anderen dach; ende coomt hi dan niet, so sal men ghedaghen op den derden dach; ende coemt hi dan niet voer, so sal hi den richter ghenoech doen daeraf van tween daghen van elken twe scillinghe, ende hi verliest sijn sake ende die arfennisse, daer

hi af ghedaghet was, werdt den clagher to ghewijst. Ende waer dat sake dat de clagher ennighen dach versumede van den drien, so verloer hi sijn sake altemale.

13. (56) Voert waer dat yemant sveren sal van scoude van ghelde, sveert hi na den woerden quellijc, die die staver voerseet, of teghen die maniren van sveren, so verliest hi sijn sake. Maer sal hi sveren van erfnisse, so mach hi hem eens of twewarf verhalen; maer sveert hi derdewerf quelleec (of) teghen die maniren van sveren, so verliest hi sine sake, ende die arfenisse, daer hi af ghedaghet was, wert hem afghewijst ende den clagher toeghewijst. Ende alsoe dicke alse hi quelleec sveert, is hi den richter⁹⁾ sculdich twe scillinghe.
14. (57) Voert een rustelijc besittinghe van erve en mach men met vesten noch proeven dan met, scepenen of met ghesvoren binnen vriheiden³⁾ h).
15. (58.) Vaert worde yemant binnen sijnre woninghe ghesocht van luden; daer hi ghenen twyst tot dire tijt teghen ghehad en hadde, hoe menich hier doet sloeghe hemselven mede te bescudden, van elken deden waer hi ons sculdich mer penninghe of onsen nacomelinghen.
16. (59) Voert waer dat yemant begrepen worde, dat hi ghedaen soude hebben graet svaer overdaet, waert in dieften of in brande of in roven of in venijn te gheven oft in vrouwencraft of in vrede te breken of in moerde of in valsche of in enighen punten, daer men tlijf mede verboren machⁱ⁾, daer selen onse richter ende ons scepenen van Woudrichem een heymelijc stille waerheit af besitten ende recht ende vonnisse bi den scepenen af doen na der waerheit; die si vinden over denghenen, die aengesproken worde⁴⁾.
17. (60) Voert waer dat yemant enen dief grepe in sijn huus, dien dief sal hi houden, mach hi, ende sal sijn ghebuer daerto ropen, soe hi meeste mach, ende then dief sal houden ghebonden met sirien ghebueren, dat hi en den richter leveren mach alst scoen dach is, ende tgoet, dat hi ghestolen heeft op sinen rugghe ghebonden; ende dan salder die richter mede recht doen met. den scepenen. Ende waer dat sake dat yemant enen dief, aldus ghevanghen, willens liet gaen, ende daerof verwonnen worde met scepene, die soade ons beteren tot onsen ghenaden^{j)}.
18. (61) Voert waer dat ennich porter boten verboert int ghericht, ende hi alsoe vele eyghens goets besit in die poertrecht^{k)} als die boeten draghen, die poerter mach ghaen van den ghericht sonder borghen; maer en besaet hi also vele goets niet, als die boeten beliepen, die moest borghen setten.
19. (62) Voert waer dat yemant di scepen verspraec int ghericht of haer vonnis, die si wijsden met ghemeinen rade hoer scepen na der porte recht, wedersede, is sculdich ons tien pont ende elken scepen een pont. Maer waer dat yemant sede int ghericht voer die scepen daer sijt

hoerden, dat haer vonnis, dat si ghewijst hadden, valsche ende quaet waer, of diet ghericht stoerde binnen der viercaren, alsdat die richter gheen recht ghedoen en const, die verboerde lijf ende goet ⁵).

20. (63) Voert waert dat yemant die met erren moede yerst sloghe met der hant of stiet met den voet, ende daeraf verwonnen worde met scepenen, (die) sal gheven voer sijn beteringhe vijftien scillinghen, van welken vijftien schillinghen ons toebehoeren vijf schillinghen, der poerten vijf schillinghen ende die daer gheslagen is vijf schillinghen. Ende waert dat zake dat dieghene, die daer gheslaghen is, sonder beraet ten yersten wederslaet sonder bloetreise ende sonder leemt, die en sal niet ghelden.
21. (64) Voert wie den anderen bloetriset sonder wapen verboert een pont.
22. (65) Voert met gheslepen wapen ghevochten is vive ende viertich schillinghen.
23. (66) Voert gheslepen wapen ghetoghen is vive ende viertich schillinghen.
24. (67) Voert een hofwonde is die boete vijf dalf pont.
25. (68) Voert huusstoetinghe is die boete tien pont.
26. (69) Voert wapendrenken sonder doet te bliven is die boete tien pont.
27. (70) Voert waert dat yemant den anderen doedde verboert teghen ons lijf ende goet.
28. (71) Veert waert dat yemant den anderen leemde sonder leede af te slaen verboert teghen ons tien pont. Waert dat yemant den anderen ontleedde aen ennighe leede verboert teghen ons vive ende twintich pont.
29. (72) Voert waert dat yemant eens vrede wegherde verboerde vive ende viertich schillinghen; ende alsoe dicke als hem die vreden, mer om weint tot drierwen toe, tot elken verboert hl vive ende viertich schillinghen. Ende als hem die vredenemer drierwf om gheweint heeft sal hl vrede ghebieden te houden op hoer lijf ende op hoer goet; ende die den vrede darenboven braec verboerde teghen ons lijf ende goet.
30. (73) Voert die enen onrechten aenvanc doet verboert vive ende viertich schillinghen.
31. (74) Voert wie enen poerter van Woudrichem of sijn goet beset of becommert buten der vriheit te onrecht, verboert vijf dalf pont ¹).

32. (75) Voert die eenen poerter of sijn goet beset binnen der vriheit van Woudrichem verboert vive ende viertich schillinghen.
33. (76) Voert alle boeten sijn twyvout binnen mercten.
34. Voert waert dat die poerter van Woudrichem vocht teghen den anderen poerter van Woudrichem buten onsen lande, die verboerde alsoe vele teghen ons of si binnen der vrijheit van Woudrichem vochten.
35. (78) Voert moghen ons scepenen van Woudrichem coren legghen tot vive ende viertich schillinghen toe ende niet hoegher binnen der vriheit van Woudrichem; ende die boeten, die daerof quamen, soude wi half hebben ende ons poerte half ⁶⁾.
36. (79) Voert alle boeten, die hier niet in bescreven en sijn, selen staen ende wesen alsoe als heercomen is.
37. (80) Voert waert dat yemant drincken ghinghe in een taveerne, soe sal hem die wert wijn brenghen met rechter maten. Ende als hl ghenoech ghedroncken heeft, is hl poerter, ende gherekent hevet, mach hijs thans ^{m)} niet ghelden, soe mach hl ghaen tot des anders daghes ende ghelden den wert sinen dranc voer den middaghe. Ende betaelde hl voer den middaghe niet, als dat die wert den richter croent, soe saelt hem die richter utpanden; ende die richter sal drie schillinghen hebben ⁿ⁾ ende die weert twe schillinghen. Ende waert dat hem die drenker missakede dat hem die weert hyessche, so macht die weert houden tot vijf schillinghen toe ^{o)} met sinen ede; ende datselve recht is van mede ende van biere.
38. (81) Voert waert dat vele ghesellen tegader drancken in wine, in mede of in biere, ende een gheselle gaen woude eer die anderen, ende hi rekende ende dede ghenoech den weert van sinen aendeel, soe mach hi vrien wech ghaen.
39. (82) Voert waer yemant begrepen worde of vonden met onghebernder maten ende met scepen verwonnen worde, die is ons sculdich drie pont voer sijn boete.
40. (83) Voert waert dat een man, die gheen wittighe gheboert en hadde, nacm een wijf, die oec gheen wittighe gheboert en hadde, ende storver een ende si gheen wittighe gheboert after hem en lieten, die levende mach al ghereet goet ruerende, dat si beide besaten doe si leveden, sinen vrien wille mede doen; mer onruerende goet ende effenisse, die si beiden besaten, weder et is comen van den levenden of van den doden of dat sijt tegader ghecreghen hadde, sal die levende besitten vrijleec sijn lijftocht ^{p)} mar erfenisse, die die levende bracht ende half die erfenisse, die si beide vercreghen hadden, die mach die levende vercopen ende versetten ende doen daer sinen vrien wille mede; maer die ander helft van der erfenisse, tegader vercreghen, ende alle arfenisse, die van den doden ruerende is, en mach die levende niet

vercopen noch versetten, maer na des levendes doet selen die erfenisse comen op die recht arfnamen des doeden, die voer doet was. Ende waer dat sake, dat die levende noet ende ghebrecke hadde; dat hi toebrenghen mocht met sinen ghebueren, die wittighe lude waren ende dat svoeren, soe mach die levende die erfnisse vercopen ende versetten, allencken sijn noetdorft af te nemen ende sijn ghebrec mede te verlichten ⁷). Ende waer dat daer een storve ende wittighe gheboert van hem beiden daer bleve, soen mach die levende gheen arfenisse vercopen noch versetten, tenwaer in sijnre noet als voerscreven is.

41. (84) Voert waert dat sake dat die levende ennich goet vercreghe in sinen wedustoel, etsi erfenisse of ghereet goet, daer mach hi sinen vrien wil mede doen ⁷).
42. (85) Voert waert dat eens wijf, die enen man ghehad hadde, die doet waer, ende van die man ghebuert behouden hadde, eenen anderen man name ende daer gheboert bi creghe; ende dat wijf dan storve, soe soude die ghebuert, die si bi den iersten man hadde, al hoer arfenisse, die si bi hoeren iersten man besat, alleen hebben; maer die arfenisse, die die ander man aen dat wijf bracht ende die helft van den goede, dat si tegader vercreghen hadde, sal die nagheboert alleen hebben. Ende die ander helft van den ghecreghen goede tegader sal die ierste ghebaert ende die nagheboert hoede ende hoede ghelijc dellin. Ende datselve recht is, of een wijf nacm. den derden man of den vierden of meer ende bi elken ghebuert creghe. Ende datselve recht is, waert dat een man sijn wijf storve ende meer wiven nacm (ende) bi elken ghebuert creghe ⁸).
43. (86) Voert waert dat man en wijf soen of dochter bestaeden in den helen bedde tot witteliken huweliken ende hom erfnisse ghaven, die soen of die dochter, willen si deillen met susteren ende broederen na haers vader ende moeder doet, soe selen si inbrenghen die erfnisse, die hem in huwelijc ghegheven was. Ende willen si, so moghen si buten bliven sonder wedersegghen hoere broederen ende hoere susteren ¹).
44. (87) Voert waert dat sake dat ennich vleischouwer coft een runt of een verken of een scaep, te slaen tusschen Bamis ende Kersavondt, ende daer een pcerter van Woudrichem bi quaem, die dat hebben woude tot sijns selves orbaer, die sal gheven den vleeschouwer van den runde acht penninghe meer dan coste, van enen verken vier penninghe meer ende van enen scaep twe penninghe meer dant coste ⁹).
45. (15) Voert waert dat ghestolen goet worde vonden onder enen wittighen man, diet wittelijc ghecoft hadde met orcunden, ende die rechte besitter des goets dat goet sijn maeckte met ghetughe, die sal hem sincn cost ghelden ende nemen dat goet na hem, of hi wil. Mer worde enich ghestolen goet heimeliken vonden onder yema(n)t, die sal daerof liden dat recht is, als boven bescreven staet ¹).

46. (16) Voert gheve wi den voerghenoemden porteren, dat niemant, noch van buten noch van binnen, noch ridder noch poerter, den porter of wie hi si enighen poerter van Woudrichem te campe eyschen mach binnen der poerten ^{s)} van Woudrichem, noch nerghent in onser machten, om gl:eenrande zaken, hoe si waren.
47. (17) Voert niemant van buten en mach tughen over ene poerter van zaken, die vallen binnen der vriheit van Woudrichem.
48. (18) Voert waert dat yemant ruerende goet te pande hadde ende besaet dat goet ombecroent een jaer of langher, ende veronrecht hem daer yemant in, soe sal hijt met sinen ede houden wat recht hi aen dat goet heet.
49. (19) Voert vonnis eens scepen met rade ende ghevolch sijnre medescepen en mach niemant teniet maken, noch wederropen, noch wedersegghen; et en sal goet ende stantrechtich bliven').
50. (20) Voert ter scepenen rade en sal niemant comen, hi en werde van scepene gheropen. Ende si moghen tot horen rade nemen. die si wenen dat hem nut si.
51. (21) Voert waert dat ennich wijf croende op enen man, dat hi hoer craft ende ghewout ghedaen hadde, ende dat met alsulke provinghe toebrecht, dat den scepenen docht dat die goet waer ^{t)}, ende si die man verwonnen int ghericht, die man waers op die hoechste boet. Ende ontviel dat wijf van diere provinghe, dat soude si beteren tot onse ghenaden.
52. ^{u)} Voert sette wi, dat ons scepen van Woudrichem hoer recht buten der vriheit niet sueken en selen, maer willen si vonnis halen, die si niet vroet en sijn, moghen si halen tot tsErtoghenbosch ²⁾).
53. (22) Voert papenkynder ende bastaert en moghen niet tughen, dat cnighen poerter litten of deren mach aen sijn lijf of aen sijn goet.
54. (23) Voert sae moeghen wi of ons balju ^{v)} van onsenweghen tot allen tiden as wi willen scepenen ende ghesvoren tot Woudrichem setten ende ontsetten. Ende soewie wi daertoe nemen of ons baelju van onsenweghen, die poerter sijn tot Woudrichem ende daer gheghoedt ende gheboren sijn ^{w)} als recht is, die en moghent niet wedersegghen ³⁾).
55. (41) Voert en sal gheen scepen van Woudrichem tughen metten monde buten brieven dan een jaer na den daghe dat hi ontset wert.
56. (42) Voert en sal geen scepenbrieve van Woudrichem van simpelre scout stat of macht houden dan tien jaer na den daghe van der betalinghe der brieve.

57. (43) Voert alle verwaerden ende gheloeften, die tot Woudrichem voer scepen gheloeft is ende ghemaect werden in brieven of buten brieven sal ons richter metten scepenen bi vonnis der scepen binnen alle onsen lande van Altena buten der vriheit van Woudrichem uut varen richten; ende daer sal die richter af hebben tien scillinghen ende die scepen tien schillinghen, ende dat pont sa] ghelden dieghene, daer men aen richt; ende die rechts begheert die salt uutlegghen. Ende met dire richtinghe sal men varen als recht is ende heercamen tot Woudrichem is.
58. (44) Voert gheve wi onsen porteren van Woudrichem: waer dat sake dat ennich twyst of vechteleec gheviel binnen der vriheit van Woudrichem van onsen parteren of van anderen luden, daer niemant doet en bleve, ende dat driewerf ghevreedt worde na der poerte ^x) recht ende darenbinnen niet versuent en worde, so moghen ons baelju ende ons scepen van Woudrichem dat suenen behoudelijc ons ons rechts. Ende als ons baelju ende ons scepenen een soen gheseet ende ghemaect hebben, ghebieden wi ^y) den 'partijen aen beiden siden die sone wittelijc ende wael te houden ende te voldoen. Ende waer dat yemant dese sone niet houden en woude, die selen buten onse lande varen, ende wi selen hoer goet aenvaen ende ghebruken also langhe, tent si die soen houden ende voldoen ^z). Ende wat wi van haren gode opheffen ^{*}), dat en selen wi hem niet wedergheven teint si die soene houden, uutghenomen allen punten voerscreven, bisonder alle arghelist. Ende omdat wi willen, dat alle vriheide ande recht voerscreven wittelijc ende wael ghehouden werden, ende van ons ende van onsen nacomelinghe onverbroken bliven, soe hebben wi desen brief open beseghelt met onsen seghelen. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert ses ende vijftich, op sente Lambrechtsdach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 4 vlgg.

Litt.: Inleiding, blz. 21 vlgg., en voorts passim.

¹) *De nummers van de artikelen tusschen haakjes zijn die van de handvest van 1410 Januari 31 (Leenkamer Holland, no. 55, fol. 87 verso vlgg.); die handvest is verdeeld over drie brieven van denzelfden datum; ter bevordering van de overzichtelijkheid nummerde ik de artikelen echter door. Het tweede artikel van bovenstaande handvest is het eerste van den derden brief van 1410. De voornaamste verschillen, waardoor die latere tekst zich van den hier afgedrukten onderscheidt, vindt men weergegeven in de noten ^a) en volgende.*

²) *Litt.: Inleiding, blz. 78*

³) *Litt.: Inleiding, blz. 78, 105*

⁴) *Litt.: Inleiding, blz. 71, noot 2; blz. 74, noot 2.*

⁵⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75*

⁶⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 65.*

⁷⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 109-110.*

⁸⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 109-110.*

⁹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75.*

¹⁰⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 21*

¹¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 77, 78, 82, 83.*

^{a)} *Ende wij en sullen dair of anders niet eysschen.*

^{b)} *dair of sullen onse poirteren voirscr. recht ende vonness hebben sonder wederseggen van yemunde, na custume van boeren poirtrecht.*

^{c)} *onse rechter aldair.*

^{d)} *nergent bezetten of becommeren mogen of recht dair up vorderen buyten hoire vrijheit in onsen lande van Althena voirss.*

^{e)} *Dit artikel ontbreekt in de handvest van 1410.*

^{f)} *terstont.*

^{g)} *ons*

^{h)} *Item so en sal men bynnen onser stede vriheit voirss. nyement mogen erven oft onterven dan bij onsen scepenen ende gezwoeren aldair.*

ⁱ⁾ *in moerde, in moerdbrande, in vrouwencracbte, in vredebreken, in dieften, in roven, in venijn te geven of in enigen punten dair hi tlijf mede verbeurt muchte hebben.*

^{j)} *De laatste zin ontbreekt in den tekst van 1410*

^{k)} *bezaete bynnen onser vrijheit voirscr.*

^{l)} *De tekst van 1410 heeft hier en bij een'ge andere dergelijke bepalingen ingevoegd: tegens ons.*

^{m)} *terstont,*

ⁿ⁾ *ende des sal hi ons betalen drie scellingen.*

- o) *De woorden: tot vijf schillinghen toe ontbreken in den tekst van 1410.*
- p) *sal die levende bezitten sijn leven lang.*
- q) *Dit artikel is het laatste van den derden brief van t $\frac{1}{2}$ io.*
- r) *De laatste vier woorden ontbreken in den tekst van 1410*
- s) *binnen onser stede (deze wijziging staat in verband met de inmiddels plaats gehad hebbende ommuring der stad, vgl. nos. 167 en 168).*
- t) *datten scepenen redelic dochte*
- u) *Dit artikel ontbreekt in de handvest van 1410.*
- v) *onse bailju aldair.*
- w) *van onzen poirteren voirseit, die bynnen onsen lande van Althena voirss. gegoet ende geboeren sijn.*
- x) *onser stede.*
- y) *die sal onse bailju voirscr. gebieden van onsenwegen.*
- z) *ende onse rechter voirn. sal hoir goeden aenvaerden tot onser behoef.*
- *) *Ende so wes onse rechter tot onser behoef van hoeren goeden dairom upbuert.*

110. WILLEM V VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN PRIVILEGE BETREFFENDE DE WEEKMARKT TE WOUDRICHEM ¹⁾.

1356 September 17.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, maken cont allen denghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, dat wi die weeckmarct tot Wouderichem ghemaect ende gheleet hebben altoes te houden opten Solanendach, ende vrien die marct. Ende wi gheven een vast zeker gheleyde allen -denghenen, die tot onser weeckmarct comen tot Wouderichem, alsdat men hem noch haer goet voer scepenen, noch voer poerteren tot Wouderichem (sal besetten(?)), uutghenomen alle dieghene, die teghen ons mitter hant verboert hadden.

Voert soe ghebieden wi ende bevelen alsoe ernsteliken alsoe wi moeghen allen onsen luden binnen onser poerten van Wouderichem ende ghemeynliken allen onsen luden binnen onsen lande van Altena, dat sij alle haer goet, dat si in weeckmarcten vercopen willen, sullen brenghen tot Wouderichem drie merctdaghe, eer sijt buten onsen lande van Altena erghent voeren te cope. Ende waer dat sake, dat yemant goet voerde te vercopen buten onsen lande van Altena, eert tot Wouderichem drie merctdaghe gheweest hadde, die verboert teghens ons alsoe dicke alsoe hijt dede, also dicke vijf ende,viertich SCIIIIlghe.

Ende dat ghebieden wi ende bevelen onsen baliul ende onsen richter tot Wouderichem ende allen richteren binnen onsen lande van Altena, dat si die boeten utpanden ende niet en laten. Want wi onse poerte van Wouderichem gheerne ghevordert zaghen.

In kennissen der waerheyt beseghelt open mit onsen zeghel. Ghebheven int jaer ons Heren dusent driehondert zes ende vijftich, op sinte Lambrechtsdach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, ze ged., fol. 7.

Litt.: Inleiding, blz. 66.

¹⁾ *Vergelijk den brief van 1388, September 28 (no. 179).*

111. GRAAF WILLEM V VAN HOLLAND SLUIT EEN OVEREENKOMST MET WILLEM (V) VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, IN VERBAND MET HET FEIT, DAT DEZE IN GEBREKE WAS GEBLEVEN, DEN GRAAF, ZIJN LEENHEER, IN DIENS STRIJD TEGEN DEN BISSCHOP VAN UTRECHT TE STEUNEN. DE HEER VAN ALTENA ZAL DEN GRAAF VOORTAAN MOETEN DIENEN MET TWINTIG WELGEBOREN MANNEN, GEDURENDE TWEE MAANDEN. HET LAND VAN ALTENA ZAL 1200 OUDE SCHILDEN BETALEN.

1356 November 30.

Hertoghe Willem van Beyeren, grave van Henegouwen, etc., dat wij van alre broke, die wij te segghen mochten hebben tot desen daghe toe op Willem, jonchere van Hoerne, omdat hi ende sijn lant ons in onsen oirloghe, dat wij hadden jehghens den biscop van Utrecht, niet en dienden alse Willem ende sijn lant van Altena ons sculdich

zijn te dienen, na onsen brleve die wi) dalrol hebben, met Willem voerss. overdraghen sijn in der manieren, als hiernaevolcht:

In den eersten, zal ons Willem voerss. dienen mid XX mannen, welghebren luden, II maende lang, buten lants, op sijns zelves cost, wanneer ende waer wij willen, dairt Willem voerss. mid eren doen mach tot ere tijd, op onse vermanen.

Item, soe sal dat lant van Altana: gheven XIIc oude scilde; des zullen wij hebben IIIc oude scilde ende Willem VII(c) oude scilde.

Item, soe zal Willem voerss. onsen dienstluden ende bedeluden recht ende vonnesse doen.

Item, soe zullen die lude quite wesen van Doorne, behoudelic Willem sinen dienst van, den moniken aldair,.

Ende hiermede zullen verlies ende dienste quite sijn. Ende Willem sal ons voert doen na onser ouder brieven ende wi sullen him doen alle, dat ene here sinen trouwen man sculdich is te doenen.

In orkonde etc. Datum in den Haghe op sinte Andriesdach anno LVI.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 25, fol. 19 verso.

Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde staat: Jussu domini comitis. Ad relationem domini Leo. de Campe, militis, H. Popponis, presbiteri, et mgri. Th. de Thenis; Jo, de Bueren. S. domini de IJselsteyn. -

112. GRAAF WILLEM V VAN HOLLAND MAAKT BEKEND, DAT DE TOL VAN NIEMANDSVRIEND NAAR WOUDRICHEM IS OVERGEBRACHT. OPDAT WOUDRICHEM HIERVAN GEEN NADEEL MOGE ONDERVINDEN, ZAL VAN DE GOEDEREN, WELKE DAAR TER MARKT WORDEN GEBRACHT, GEEN TOL WORDEN GEHEVEN, MET UITZONDERING VAN DE VAN ELDERS LANGS DE RIVIER AANGEVOERDE GOEDEREN.

1356 December 2.

Hertoghe Willem van Beyeren, greve van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende heere van Vrieslant, doen cont allen luden, dat wi onse tollen, die tot Nyemantsvriend te legghen plach, tot Wouderichem gheleyt hebben, ende Willem, heere van Hoern, onsen trouwen man toegheseghet hebben, dat wi niet en willen, dat ilire scade bi lide of sijn poerte van Wouderichem; soe willen wi ende ontbieden onsen tolnaren aldaer, dat si gheen tollen en nemen van goede, dat men op sijn marcte vercoept, tensij van wine, van stale, van houte, van colen ende anders goet, dat op onsen stroem voerbi onse tollen vaert.

In orconde desen brieve beseghelt mit onsen zeghele. Ghegheven in den Haghe des Vridaghes na sinte Andriesdach int jaer ons Heren MCCC zes ende vijftich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 7 verso,

Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde staat: Jussu domini comitis; per Lon. de Campe, militem, et H. Popponem, presbiterem, H. Ameronghen. Signavit dominus de Yselsteyn.

Andere afschriften: Leenkamer Holland, no. 25, fol. 19 verso; Leenkamer Holland, no. 27, fol. 1.

Twee afschriften van een vidimus: Archief Altena, no. 10.

Litt.: Inleiding, blz. 61; prfschr., blz. 21.

113. GRAAF WILLEM V VAN HOLLAND BELEENT DIEDERIK LOEF VAN HORNE MET HET LAND VAN ALTENA.

1357 April 3.

Wi hertoghe Willem van Beyeren, grave van Henegouwen, van Holland, van Zeeland ende here van Vriesland, doen cond allen luden, dat wi verlyet hebben ende verlyen, verleent hebben ende verlenen jonchere Dirc Loef van Hoerne die heerscappye mitten huse van Altenae ende mid allen den toebehoren ende aenhanghen van hoghen ende van laghen, te water ende te lande, him ende sinen nacomelinghen van ons ende van onsen nacomelinghen te houden totten rechten lene mid alsulken dienste, voerwaerden ende vervalte alsct sijn ouders van onsen ouders, graven te Holland, te hude ne plaghen, behouden enen ygheliken sijns rechts. In oirkonde desen brieve beseghelt mid onsen zeghele. Ghegheven in Middelburch, des Manendaghs nae Palmensonendach int jaer ons Heren MCCC zesse ende vijftich,

Met uithangend zegel in bruine was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 36.

Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde staat: Jussu domini comitis; per dominum Flor. de Bersalia et dominum Johannem de Bruelis.

Litt.: Inleiding, blz. 60.

114. RECHTER, SCHEPENEN, RAAD EN GEMEENE POORT VAN WOUDRICHEM VERSTAAN, DAT VERKRACHTING - ALS GENOEMD IN ARTIKEL 51 VAN DE HANDVEST VAN 1356 - ZAL WORDEN GESTRAFT MET DE VERBEURTE VAN LIJF EN GOED. DE ACCIJNZEN, GEMEENE GRONDEN EN RENTEN, WELKE DE HEER VAN HORNE AAN DE POORT GESCHONKEN HEEFT, ZULLEN TEN BATE VAN DE POORT WORDEN AANGEWEND. DE BURGEMEESTERS ZULLEN REKENING EN VERANTWOORDING AFLEGGEN.

1357 Mei 25.

Wi richter, scepen, raet ende die ghemeine poerte van Woudrichem maken cont ende kenlijc allen denghenen, die desen brief selen sien of horen lesen, dat dat punte, dat in die hantveste van Woudrichem staet, die ons ons lieve jonchere Willem, here van Hoerne ende van Altena, ghegheven heeft int jaer van ses ende vijftighen, als van vrouwencracht, waer dat zake dat enich man verwonnen worde van vrouwencracht met den recht, dat hi verboerde die hoechste boet, dat is te verstaen ende daer verwilcoer wi ons in, dat die man verboert lijf ende goet.

Voert heb wi ghelovet ende gheloven in goeden trouwen, dat alle assijns, alle ghemeynten ende alle reynten, die ons lieve jonchere van Hoerne dier poerten van Woudrichem ghegheven heeft, dat wi die keren selen ende legghen in der poerten orbaer; ende daer selen die borghermeester besceyden rekcinghe af doen voer ons jonchere vriende van Hoerne, die hi daerbi set, ende voer die scepenen van Woudrichem, ende alle dinc sonder arghclyst.

In kennisse der waerheit soe hebben wi desen brief open beseghelt met onser ghemeinre poerten 'seghel van Woudrichem. Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert seven ende vijftich, des Donrddaghes na ons Heren opvaet.

Mlet uithangend zegel van Woudrichem in groene was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. zz.

Litt.: Inleiding, blz. 55, noot 4; 78; 79; 81.

115. TEN OVERSTAAN VAN SCHEPENEN VAN BRUSSEL. KOMEN DE ERFGENAMEN VAN WILLEM IV VAN HORNE, DIE HUN GESCHILLEN HEBBEN ONDERWORPEN AAN DE UITSPRAAK VAN DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN PERWEZ, EN JAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BREDa, OVEREEN, DAT DIEDERIK, HEER VAN HORNE, ZIJN BROEDER ARNOUD EN ZIJN ZUSTER LISEBET, DE HEERLIJKHEDEN HORNE, ALTENA, HERSTAL, HEEZE EN LEENDE, MONTCORNET EN CORTESSEM ZULLEN BEHOUDEN. SWEDER VAN ABCOUDE ZAL GAESBEEK BEHOUDEN ALSMEDE LOON OP ZAND. DIEDERIK, HEER VAN HORNE, ZAL DE DONCKHOEVEN IN HET LAND VAN ALTENA VAN DEN HEER VAN ABCOUDE LOSSEN.

1357 October 10.

Gedrukt: Wolters, Notice historique sur l'ancien comé, de Hornes, Annexes, no. 11, blz. 229-230.

116. JAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BREDa, MACHTIGT WILLEM UTENCAMPE 8½ MORGEN LAND, GELEGEN ONDER WoudRICHEM, WELK LAND DEZE TOT DUSVER VAN DEN HEER VAN POLANEN IN LEEN HIELD, IN VOLLEN EIGENDOM OVER TE DRAGEN.

1358 Juni 8.

Wi Jan van Pollanen, here van der Lecke ende van Breda, maken cont allen luden, die desen brief selen sien of horen lesen, dat wi machtich maken met desen openen brieve Willem uten Campe Tielmanssone een vrie ghifte ende een eyghendom te -lieven van onserweghen van neghendalven merghen lants, die gheleghen sijn in den -berichte van Woudrichem ende Willem voerss. van ons te houden plach te leene. Voert soe hebbe wi quyt ghesconden ende scelden quyt ons manscap, onsen cyghendom ende alle recht, dat wi hadden aen dese neghendalf merghen lants voerscreven, van welken lande voerss. gheleghen sijn vijf merghen int Creyenvelt tusschen Willem sBots lant aen die een side ende Beele Jacobssoens kynderen lant aen die ander side, viertien hont lants in die henghemcnghe tusschen des voerseys Willems lant uten Campe aen die een side ende den lande, dat der cappelrien toebehoert, die men heit sinte Jans outaer, aen die ander side, ende scven bont lants, gheleghen apt Hoghe lant, daer her Arnt Reynerssone, priester, ende Willem sijns broeder kynderen lant gheleghen is aen beiden siden.

In kennissen der waerheit soe hebben wi desen brief open beseghelt met onsen seghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert acht ende vijftich, des Vridaechs na sinte Bonifaesdach.

Met afhangend zegel van Jan van Polanen in groene was. Oorspr. - Archief Altena, no. 100.

117. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, GEEFT DEN POORTERS VAN WOUDRICHEM TOLVRIJDOM IN GEHEEL HOLLAND,

1358 September 19.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 57.

Litt.: Prfschr., blz. 21.

118. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT JAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BREDa, AAN LAURENS CLOETSZOON, ALS VERTEGENWOORDIGER VAN GODEVAERT DE RIJKE, 8½ MORGEN LAND, GELEGEN ONDER WOUDRICHEM, IN VRIJEN EIGENDOM OVER, BEHOUDENS DAT JONKVROUW CREYNEN, WED. VAN GIELYS UTENCAMPE, HAAR LIJFTOCHT ZAL BEHOUDEN.

1359 Maart 15.

Wi Jan van den Campe ende Ghisebrecht Neyse, scepen tot Woudrichem, oerconden met desen brieve, beseghelt met onsen scghelen, dat her Jan van Palanen, here van der Lecke ende van Breda, droech op ende ghaf tot eenen vrien eighendom Laurens Cloetsscme tot Godevaerts Riken behoef neghendalf merghen lants, gheleghen in den ghericht van Woudrichem, van welken lande voern. gheleghen sijn viertien hont in die henghemenghe tusschen sinte Jans altaers lant aen die een side ende Willem Reynerssoens erfnamen lant ende seven merghen lants, die Willem Wissen waren, aen die ander side, ende seven hont lants apt Hoghe lant, gheleghen tusschen heren Arnts lant van den Zande ende Willem Reynerssoens erfnamen lant aen beiden siden, ende twee merghen lants int vorste Creyenvelt tusschen Willem Botslant aen die een side ende Willem jan Neudensoens soens lant ende Willem Jacobssoens lant aen die ander side, ende derdalf merghen lants, gheleghen int efferste Creyenvelt, tusschen Willem Botslant aen die een side

ende Arnt Claessoens lant ende Peter Badeloghenssoens lant aen die ander side, ende eenen halven merghen lants, gheleghen in den enghe tusschen dghastuus lant van Woudrichem aen die een side ende onser Vrouwen altaers lant aen die ander side. Ende hi verteechter na op ende verhalmeder na op tot Godevaerts Riken behoef, behoudelijc joncfrou Creymen Gielys wijf was uten Campe hoere lijftochten ende hoers rechts. Voert soe quam her Jan van Palanen, here van der Lecke ende van Breda, ende ghelovede den voerghenoemden Laurens Cloetssone, tot Godevaerts Riken behoef, dit voersproken lant te waren, in allen manieren als men tot Woudrichem erve sculdich is te waren.

Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert neghen ende vijftich, des Vridachs na Suite Gregorijsdach.

Met de uithangende zegels van Jan van den Campe en Gijsbrecht Neyse in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 101. Met transfix d.d. 1359 Maart 28.

119. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT LAURENS CLOETSZOON 8½ MORGEN LAND, GELEGEN ONDER WOUDRICHEM EN NADER OMSCHREVEN IN DEN SCHEPENBRIEF VAN 1359 MAART 15, IN EIGENDOM OVER AAN GODEVAERT DE RIJKE.

1359 Maart 28.

Wi Jan van den Campe ende Ghisebrecht Neyse, scepen tot Woudrichem, oerconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Laurens Cloetssone opdroech ende ghaf tot eenen vrien eyghen-dom Godevaert den Riken dien brief, daer desen brief doersteken is, ende neghendalf merghen lants, die die brief begrepen heeft. Ende hi verteechter na op ende verhalmeder na op tot Godeverts Riken behoef voern., behoudelijc joncfrau Creymen Gielys wijf was van den Campe haere lijftochten ende hoers rechts.

Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert neghen ende vijftich, des Donredaechs na onser Vrouwendach annunciatio.

Met de uithangende zegels van Jan van den Canzpe en Gijsbrecht Neyse in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. zor. Getransfigeerd door den brief van 1359 Maart is.

120. IN EEN OPSOMMING VAN DE GOEDEREN, WELKE DE HEER VAN ARKEL VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND IN LEEN HOUDT, WORDEN O.M. GENOEMD: NEGEN MORGEN LAND MET EEN HUIS, GELEGEN IN HET GERECHT VAN EMMICHOVEN EN WAARDHUIZEN, WELK LAND EN HUIS AAN DEN HEER VAN ARKEL WAREN GEKOMEN VAN ZIJN OOM, CLAES VAN ARKEL.

1359 z. d.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 95.

121. TEN OVERSTAAN VAN WILLEM DIE BORCHGRAVE, RECHTER, EN HEEMRADEN VAN ALMKERK DRAAGT GHISEBRECHT VAN RODE (VAN RIEDE?) AAN DEN GEMACHTIGDE VAN DEN HEER VAN ARKEL EEN ONROEREND GOED, DEN GHEERBEEMDT GEHEETEN EN GELEGEN IN HET GERECHT VAN ALMKERK, IN EIGENDOM OVER.

1361 November 14.

Gedrukt (in verkorten vorm): Codex diplomaticus Neerlandicus, uitg. Hist. Gen. te Utrecht, 2e Serie, dl. 2, blz. 187.

122. DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT DEN POORTERS

VAN WOUDRICHEM HET RECHT ZIJN VISCHWATEREN TE BEVISSCHEN,
TEGEN BETALING VAN DEN VIJFDEN PENNING. ¹⁾

1362 Juni 3.

Wij Dirc, here van Huerne ende van Althena, maken cond ende kenlic allen luden, die desen brief sullen sien of horen lezen, dat wij ghegheven hebben ende gheven onsen poirteren van Woudrichem ende onsen poirterskinderen gemeenlic op onse visscherien te visschen op horen vijften penninc, ende dat elc man houden mach een vierendeel van eenre zeghen ende een half vlu ende niet meer.

In oirconde des briefs soc hebben wij desen brief open besegelt mit onsen segele. Gegeven int 'are ons Heren MCCCLXII, drie dagen in Wedemaent.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 248 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 66; prfschr., blz. 123, 125, 126.

¹⁾ *Bevestigd door hertog Albrecht op 15 Augustus 1397 (Zie no. 219).*

123. HESSELINUS VAN DRONGELEN, ONTVANGER VAN DE ABDIJ VAN ST. TRUYEN, BEKLAAGT ZICH EROVER, DAT HILLINUS GHIER, BALJUW VAN ALTENA, DEN TIEND VAN BABILONIENBROEK VERKOCHT AAN WOUTER, NATUURLIJKEN ZOON VAN HEER JOHANNES VAN DRONGELEN.

1362 Augustus 29.

Gedrukt: Ch. Piot; Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond, I, p. 569.

Litt.: Inleiding, blz. 16.

124. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, GEEFT HET HUIS EN DE HOFSTEDEN TE RIJSWIJK, GELEGEN TUSSEN DE STEDE ENDE DE MASE IN LEEN AAN HEER WILLEM VAN RIJSWIJK, NADAT DEZE DIE GOEDEREN AAN DEN HERTOG TEN BEHOEVE VAN DIENS BROEDER HAD OPGEDRAGEN.

1363 Juni 3.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 149.

125. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, OORKONDT, DAT HIJ DE EDELHOEVE ONDER DUSSEN EN DE KETELDONCSE HOEVE IN HET LAND VAN ALTENA IN LEEN HEEFT GEGEVEN AAN GHERYT VAN NEDERVEEN, OMDAT DEZE DOOR MIDDEL VAN EEN EED MET EEDHELPERS BEWEZEN BEEFT, DAT HIJ DE RECHTE LEENVOLGER IS. DE HERTOG BELOOFT HEM IN HET BEZIT VAN DEZE GOEDEREN TE ZULLEN HANDHAVEN, TOTDAT HIJ MET BETER RECHT ERUIT GEWONNEN ZAL WORDEN.

1363 Juni 14.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 149.

Litt.: J. Ph. de Monét ver Loren, De historische ontwikkeling van de begrippen bezit en eigendom, blz. 516.

126. DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKOOPT AAN HEER JAN VAN HEUKELUM DE HELFT VAN 49 MORGEN LAND TEGEN BETALING VAN HET BEDRAG VAN DE BEDE, HETWELK DE VROEGERE EIGENAAR, HENDRIK VAN HEUKELUM, AAN DEN HEER WAS SCHULDIG GEBLEVEN.

1363 November 7.

Wi Didderic, here van Hoerne ende van Altena, make cont ende kenlijc allen denghenen, die desen brief selen sien of horen lesen, dat wi vercoft hebben metten recht heren jan, here van Hoekelem, die helft van viertich merghen lants, ghelegghen in den ghericht van Slewijc, ende die helft van neghen merghen lants, ghelegghen in den ghericht van Almkerc, die Heynrics van Hoekelem waren, als voer ons beedc ende vcer ons wittighe scout, die ons Heynric van Hoekelem voernoemt ende dat voerscr. lant metten recht sculdich waren. Voert hebben wi gheloeft ende gheloven heren jan, here van Hoekelem voerss., die helft van den voersprokenen neghen ende viertich merghen lants te waren ende daerin te houden van anser heerlijkheyt weghen.

Ende hierover waren onse manne in den lande van Altena ende onse scepen van Woudrichem. In kennisse der waerheyt soe hebben wi desen brief open beseghelt met onsen seghel. Ghegheven int jaer ons Heren dertienhondert drie ende tsestich, op sinte Willibroerdsdach.

Met uithangend zegel in groene was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 19.

Litt.: Inleiding, blz. 91.

127. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN SLEEUWIJK, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN HENDRIK VAN HEUKELUM, HEER WILLEM VAN RIJSWIJK, BRIEN VAN WEYBORCH EN HENDRIK VAN DEN ROEVE AAN HEER JAN VAN HEUKELUM HEBBEN OPGEDRAGEN DE HELFT VAN VEERTIG MORGEN LAND, ONDER SLEEUWIJK GELEGEN. VERVOLGENS BELOOFT HENDRIK VAN HEUKELUM HEER JAN VAN HEUKELUM GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN.

1363 November 8.

Wi Godevaert die Rijke ende Roelof die Taem, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Reyngout Tielmanssone uren Campe, als richter tot Slewijc, Brien van Weyborch, Mathijs van Muulwijn, Wouter Boekeleer Peterssone, Maes Ghisebrechtssone ende Godevaert die Vos, als heemraet tot Slewijc, ane ons brochten, dat si daerover waren, als richter ende heemraet tot Slewijc, dat Heynric van Hoekelem, her Willem van Risewijc, ridder, Brien van Weyborch, heemraet voerseid, ende Heynric van den Roeve opdroeghen heren Jan, here van Hoekelem, die helft van viertich merghen lants, alsoe als ghelegghen sijn in den ghericht van Slewijc, die Gyelijs van Ghellichems waren, ende dat si ute diere helft van den voersproken viertich merghen lants ghebannet worden ende her jan, here van Hoekelem voernoemt in, ende dat si daerop vertegghen ende verhalmeden daerna op tot sijnre behoef, als vonnis der heemraet voerss. wisede dat recht was. Voert quam Heynric van Hoekelem voerss. voer ons, als voer scepen, ende ghelovede den voerghenoemden heren jan, here van Hoekelem, die helft van den voersproken viertich merghen lants te waren jaer ende dach, alsoe men erve sculdich is te waren binnen vrieheyden, ende alle voerplicht ende alle voercommere af te doen, behoudeliken der nonnen Claesdochter was van Ghellichem twelf pont tsjaers, die si hevet op vijf merghen lants ute desen voersprokenen lande tot hoere lijftocht. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert drie ende tsestich, des Woensdaechs na sinte Willibroerdsdach.

Met de uithangende zegels van Godevaert de Rijke en Roelof de Taem in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 102,

Litt.: Inleiding, blz. 86; 89; 90; 9z, noot I.

128. DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT HET LAND VAN ALTENA EEN HANDVEST MET BEPALINGEN BETREFFENDE DE RECHTSPLEGING IN STRAFZAKEN.

1365 Januari 22.

Wi Dyderic, heere van Hoerne ende van Altena, doen cont ende kenlijc allen luden, dat wi ghegheven hebben ende gheven allen onsen luden ghemeenlijc in den lande van Altena alsulc recht als hierna ghescreven staet, dat is te wetene:

Waer dat zake dat wi of onse baljit of yemant van onsenweghen yemant aentaelden in den lande van Altena van enighen brujeken, die si teghens ons misdaen mochten hebben, waerof si roerende waren, dat wi hem daerof recht. ende vonnisse doen zouden in den lande van Altena, na den recht van den lande voerss., binnen den eersten twee maenden naestcomende dat hi aenghetaelt worde van onsenweghen. Ende deden wi des niet, so soude hi qwijt wesen van alsulken brueken daer hi of aenghetaelt waer. Ende waer dat ons kenlijc noetsaken deden, so souden wi hem recht ende vonnisse doen of doen doen binnen der derder maent daerna naestcomende, na den recht van den lande voerscr., of hi soude qwijt wesen.

Voert waer dat sake dat yemant aenghetaelt worde van onsenweghen ende hem verborgen conde mit goeden borghen, dat den mannen van den lande voerscr. dochte, dat hi wael ende zekerlijc verborcht waer, daermede soude sijn lijf ende sijn goet verborcht sijn. ende die en soude men in gheenre helden doen ende nerghent viteren buten den lande van Altena. Ende die hem niet verborgen en conde, dien moegen wi in helden doen binnen den lande van Altena, ende doen hem recht ende vonnisse in alsulker manyeren als voerscr. is.

Voert hebben wi gheloeft ende gheloven voer ons ende voer onse nacomelinge, in goeden trouwen, den luden in den lande van Altena ghemeenlijc, alle dese voerscr. punten ende vorwaerden te houden ende nerghent daerteghen te doen.

In kennisse der waerheyt so hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Gegheven int jaer ons Heren dusent driehondert vijf ende tsestich, des anderen daghes na sinte Angnietendach.

Afsch., - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 11 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 17, 37.

129. DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT HET LAND VAN ALTENA EEN HANDVEST MET BETREKKING TOT DE VOOGDIJ ¹).

1365 Januari 24.

Wi Didderic, heer van Haerne ende van Altena, maken cont ende kenlijc allen luden, dat wij ghegheven heb[ben ende gheven] allen den luden ghemeynlijc in den lande van Althema alsulc recht als hierna bescreven staet, dat is te weten:

Van [allen on]mondighen kinderen, die binnen twelf jaren sijn, dat hore recht voecht penninghen ende ponden sal alle hoer tilbaer [have], ende hore scout ende onscout rekenen sal, binnen den naesten ses weken, als den voecht die voghedye verscenen is, bi [den richter] ende bi den heemraet van binnen bans, daer die onmoncjighe kinder wonechtich sijn. Ende wes dat hem boven hare scout bleve, dat sa1 hoer voecht bejegghen binnen den lande van Altena op twiscatten erve, bij des heemraets prisinghe van binnen bans, daer dat erve ghelegghen is, binnen den iersten halven jaer. Ende waert dat hi des niet en dcde, alsoe dicke als hi hoer goet aevinghc, dat sonde wesen op die hoechste boete van drie marke. Ende daerof sal die voecht die jaerscaren bruken tot sijnre nutscap ende die kindere houden ende hoer noedorft gheven. Ende tot haren mondighen daghen soe sal se haer voecht weder setten op hoer erve ende op hoer goet sonder scout. Ende waert des sake dat haer recht voecht der voghedyen afghinghe of dat si ghenen rechten voecht en hadden, soe moghe wi se verwoechden in allen manieren al., voerscreven is. Voert soe hebben wi gheloeft ende gheloven voor ons ende voer ons nacomelinghen, in goeden trouwen, alle dese voerscr. punten ende voerwaerden te houden ende daer nerghent teghen te doen.

In kennisse der waerheit soc hebben wi desen brief open beseghelt met onsen seghelen. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert vive ende tsestich, op sinte Pauwelsavont conversio.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 13

Afschrift: Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol, 12

Litt.: Inleiding, blz. 17, 37.

¹⁾ *Het tusschen [] geplaatste is in het oorspronkelijk onleesbaar en aangevuld naar het afschrift.*

130. DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART DE BESLISSING VAN HET GESCHIL, HETWELK HIJ MET DEN ABT EN HET CONVENT VAN ST. TRUYEN HEEFT OVER EEN TIEND IN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA, OVER TE LATEN AAN ZIJN OOM DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN PERWEZ EN CRANENBURCH, AAN WIENS SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK HIJ BELOOFT ZICH TE ZULLEN HOUDEN.

1365 Maart 5

Gedrukt: Ch. Piot, Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond, I, p. 598

Litt.: Inleiding, blz. 16.

131. DIEDERIK, HEER VAN PERWEZ, CRANENBURCH EN HERLAER, DOET, NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, UITSPRAAK IN HET GESCHIL OVER EEN TIEND TE BABILONIENBROEK, TUSSCHEN DEN HEER VAN ALTENA EN DEN ABT EN HET CONVENT VAN ST. TRUYEN, EN WIJST DEN TIEND AAN LAATSTGENOEMDEN TOE. HIJ BEHOUDT ZICH VOOR DE UITSPRAAK OVER DE VRAAG, AAN WIE VAN BEIDE PARTIJEN DE OPBRENGSTEN VAN DEN TIEND OVER DE LAATSTE DRIE JAREN, WELKE OPBRENGSTEN TEN ONRECHTE DOOR OF VANWEGE DEN HEER VAN ALTENA ZIJN GEIND, UITEINDELIJK ZULLEN TEN GOEDE KOMEN.

1365 Maart 9.

Gedrukt: Ch. Piot, Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond, I, p. 599

Litt.: Inleiding, blz. 16.

132. DIEDERIK LOEF VAN HORNE VERKLAART TER ZAKE VAN ALLE KLACHTEN, WELKE HERTOG ALBRECHT OVER HEM HEEFT, "GEBLEVEN" TE ZIJN AAN HERTOG ALBRECHT EN ZIJN GEMALIN, TEN EINDE DAAROVER EEN "ZEGGEN" UIT TE SPREKEN, HETWELK HIJ BELOOFT TE ZULLEN HOUDEN.

1368 Februari 25.

Afschr. - Algemeen rijksarchief 's-Gravenhage, Handschriften, 3e afd., no. 383.

Litt.: Inleiding, blz. 16.

133. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, EN ZIJN GEMALIN DOEN UITSPRAAK OVER DIEDERIK LOEF VAN HORNE. DE TOLHEFFING TE WOUDRICHEM IS ZONDER RECHT GESCHIED. DE OPBRENGST VAN DE BEDEN, WELKE DIEDERIK LOEF MET GEWELD VAN WAPENEN IN HET LAND VAN ALTENA GEVORDERD HEEFT, ZAL ONDER 'S GRAVEN BALJUW MOETEN WORDEN GEDEPONEERD. ALBRECHT ZAL NADER MET ZIJN RAAD BESLISSSEN, WAT MET DIT GELD ZAL MOETEN GEBEUREN. DIEDERIK LOEF HEEFT ZIJN RECHTEN OP WOUDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA VERBEURD, DOORDAT HIJ NIET DE DIENSTEN HEEFT BEWEZEN, WELKE HERTOG ALBRECHT VAN HEM HAD GEVORDERD. HIJ ZAL DOOR EEN ONSCHULDSEED MOGEN BEWIJZEN, DAT HIJ NIET WIST, DAT DE DOOR HEM IN BRAND GESTOKEN GOEDEREN VAN DEN HEER VAN ARKEL, VAN DE GRAFELIJKHEID VAN HOLLAND IN LEEN WERDEN GEHOUDEN. VOORTS ZAL HIJ DE INWONERS VAN ALTENA MOETEN ONTSLAAN VAN DEN AAN HEM GEZWOREN EED, DAAR NIET HIJ, MAAR ZIJNS BROEDERS ZOON, DE RECHTMATIGE HEER VAN ALTENA WAS. DE INWONERS VAN ALTENA ZULLEN AAN DE LOMBARDEN MOETEN TERUGBETALEN HETGEEN ZIJ VAN HEN GELEEND HEBBEN. HEEFT DIEDERIK LOEF HUN ECHTER DIT GELEENDE GELD AFGENOMEN, DAN ZAL HIJ HET AAN DE LOMBARDEN MOETEN TERUG BETALEN. DE BENDEN VAN DIEDERIK LOEF HEBBEN EEN AANTAL SOLDATEN VAN HERTOG ALBRECHT GEVANGEN GENOMEN, TOEN DEZE TEGEN EDINGEN OPTROK. DIEDERIK LOEF ZAL DEZE GEVANGENEN AAN DEN HERTOG MOETEN UITLEVEREN VOOR 16 APRIL, OF, BIJ GEBREKE DAARVAN, 2000 MOTTOENEN MOETEN BETALEN. HIJ ZAL AAN VASTRAAD VAN GIESSEN MOETEN BETALEN HETGEEN HIJ AAN DEZEN NOG SCHULDIG IS. OVER DE KLACHTEN, DOOR VERSCEIDENE PARTICULIEREN GEDAAN, ZAL DE HERTOG LATER UITSPRAAK DOEN. DIEDERIK LOEF ZAL ZEKERHEID MOETEN STELLEN, DAT HIJ ZIJN VERPLICHTINGEN UIT DEZE UITSPRAAK ZAL NAKOMEN. HIJ ZAL MIDDELBURG NIET MOGEN VERLATEN, VOORDAT HIJ DEZE ZEKERHEID GESTELD HEEFT.

1368 Maart 28.

Dit is mijns heren, hertoghe Aelbrechts, segghen ende mijne vrouwen der hertoghinnen, also also hair Dirc Loef van Huerne aen hun ghebleven is mit sinen open brieven, van alzulken punten ende croenen, also mijn here die hertoghe heren Dirc of besculticht heeft tot desen daghe toe.

Eerst, want mijn here vindt, dat sinen ouderen die stroem van Hollant toe den stroem toe van Ghelreland toebehoirt ende men die graeflicheit van Hollant houdt van den Keyser, soe ne mach die KeVser dat lien niet bezwaren, noch tolne daerin legghen buten consente des graven van Hollant. Aldus seide mijn here, dat hair Dirc Loef die tolne, die hij te Woudrichem leghet, mit onrechte

upgheheven heeft ende ghenomen. Ende want alle tolne, die up den stroom gheleyt worden, mijnen heren billicker toebehoeren dan yemand anders, so seyde mijn here ende mijn vrouwe die tolne an hun te bliven, ter tijt toe dat ment hun mit enen beteren besceyde bewijst ende aenghebracht wort, so dats mijnen heere ende sijnen rade ghenoecht.

Item van de bede, die hair Dirc den luden van Altena of ghereden heeft ghewapender hand, ende die lude veel croent hebben, dat sij hun mit dwanghe of ghenomen is, ende daer hair Dircs boden mijnen here of loveden, dat alsulc gheld alse ontfaen was, onder mijns heren bal ju soude leydt worden, ende dat andere den luden bliven solide, des niet gheschiet en es, so is mijns heren segghen ende mijnre vrouwen, (lat hij alle dat hij dair of ontfaen heeft, noch onder mijns heren balju bringhen sal twuschen nu ende sinte Jansdach te middesomer in den jare achte ende tsestich, om mijnen here dair of te ordinieren dat him ende sinen rade bescheydelyc duncken sal.

Item van den dienste, die de heren van Altena mijnen heren sculdich zijn te doen, jof dat verliesen, ende hair Dirc toe vermaent. was van mijnen here, hertoghe Aelbrecht, ende him hair Dirc of ontsculdichtde ende dies diensts niet en dede, so seyt mijn here ende mijn vrouwe, dat hij dair mede verboirt heeft alle recht, dat hij heeft an den landen van Woudrichem ende van Altena, als die verbandbrieve houden.

Item van den brande, die hij dede uut mijns heren lande end,- an mijns heren eyghen, dat die here van Arkel van mijnen here houdt, des hij an mijnen here ghebleven is, is mijns heren segghen ende mijnre vrouwen, dat hij him ontschuldighen zal met sinen eede, dat hij niet en wiste, dat men dat van mijnen here helt, dat hij baernde; ende hadde hijt gheweten, dat hijs niet ghedaen en hadde. Ende en woude hij des niet doen, so zal hijt beteren tot mijns heren wille.

Item van den eede, die hij van den luden van Altena ghenomen heeft ende den briefven dair up, alse dat sij him voir here houden zellen, is mijns heren segghen ende mijnre vrouwen: want er een recht oer is van Huerne, alse zijns broder soen, ende hij mids dien ghen recht here billic dair of wesen en mach, also langhe alse die oer levet, dat hij den luden dies eeds verdraghende ende quite schelden zal ende hun hoir brieve weder gheven, die hij heeft van dien stucken, ende sekeren ende loven, dat hij him mit dien eede ende brieven nimmermeer behelpen en sal.

Item van dien ghelde, dat hair Dirc van Huerne den luden van Altena afghenomen scude hebben ende die lumberdens weder anderwerwe heyschen, 'of yemand van horen wegghen, so is mijns heren segghen ende mijnre vrouwen, dat die lude sculdich zijn te betaelne ende betalen zullen elc also veel alse die lumberde kenlike maken moghen, dat die lude hoeftghelds eerst van hun gheleent hebben, ende niet meer. Ende so wat hair Dirc van den luden ontfaen heeft van desen ghelde rorende, van also veel sel hij elken man, dair hijt of ontfaen heeft, ontheffen tueghen die lumberde voirss. Ende van dien en sullen die lumberde die lude niet moeyen moghen, noch enghien here van Woudrichem jof van Altena en sal hun vorder recht af doen.

Item van den luden, die sine soudeniens ende sijn gheselschap, dair hij hoeftman was, venghen in mijns heren reyse ende oerloghe van Adinghem, die mijns heren waeren na der voirwerde, waert zij dienden up mijns heren ghewin ende verlies, die wilke mijne here gheheyscht heeft ende him hair Dirc niet ghelevert en hevet, so is mijns heren segghen ende mijne vrouwen, dat hij mijnen here dairvoir gheven zal tweedusent mott(oenen), of die vanghen te leveren twuschen dit ende beloken Paeschen. Ende wat vanghen hij mijnen here levere hierenbinnen, die sal him mijn here of corten vair also veel als zij ghescaet worden.

Item van Vastrate van Ghiesen, dien hij niet voldoen en heeft, alse mijns heren segghen was, so seydt mijn here ende mijne vrouwe, dat hij him voldoen zal, na alle dat mijns heren segghen inhoudt, so wat Vastraet dairof noch ghebreect van der scoude ende brieven, die Vastraet hevet, alse van der helft alse mijns heren segghen inhoudt.

Item van alrehande punte ende claghen, die mijnen here gheclaghet zijn ende overghegheven van alrcnande singhularen luden, sal mijn here om doen besien om dat ghestant ende om twair; ende dairentenden houtet mijn here an him, te sinen segghen ende verclaren.

Item is mijns heren zegghen ende mijnre vrouwen, dat hair Dirc van Huerne gheloven ende sekeren sal an mijns heren handt bij sinre eeren, eede, trouwen ende sekerheit, uuter stede van Middelburch niet te sceyden, noch te varen, vair dier tijt, dat hij mijnen here alsulke sekerhede ende vestichede ghedaen heeft, dit segghen in al ende in deel te houden ende te voldoen, so dats mijnen here ende sinen rade ghenoecht.

Ende ware dat sake dat hierin enich gheschil jof twivcl vyele in alle jof in deel, dat houden wij tot onsen verclaren. Ende want wij, hertoghe ende hertoghinne vairss., dit segghen gheseydt hebben bij der macht, die wij hebben mitten brieven, die ons hair Dirc voirss. ghegheven heeft ende ghelevert onse segghen te houden, so hebben wij in kennisse van dien dit segghen ende desen brief beseghelt mit onsen seghelen. Ende hierover waren onse lieve ende ghetrouwe rade, die here van Arkel, die here van Putte, hair Florens van Bersel, hair Daniel van der Marwede, hair Gherart van der Maelstede, hair Aernout van Cruninghen, hair Vrancke van Borsel, hair Boudijn van Remerswael, die here van Haemsteden. Dit was gheseyt ende ghedaen in Middelburch, des Dynxdaghes na onser Vrouwendach annunciationis, int jair ons Heren MCCC seven ende tsestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief 's-Gravenhage, Handschriften, 3e afd., no. 383.

Onder het afschrift is aangeteekend: Ghecollacioneert jegens zijnen originaelen, bezegelt mit twee groene uuythangende zegelen. Is bevonden accorderende van woorde te woorde. Bij mij, Buys.

Litt.: Inleiding, blz. 16; prfschr., blz. 21, 29.

134. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, EN ZIJN GEMALIN DOEN NADER UITSPRAAK OVER DIEDERIK LOEF VAN HORNE. DEZE ZAL IN EEN OPEN BRIEF MOETEN VERKLAREN, DAT HIJ AFZIET VAN DEN DAGELIJKSCHEN TOL TE WOUDRICHEM EN DAT HIJ ERKENT, DIEN TOL ZONDER RECHT TE HEBBEN GEHEVEN. SLECHTS DEN MARKTTOL ZULLEN HIJ EN ZIJN OPVOLGERS MOGEN BEHOUDEN. HIJ ZAL VOORTS BIJ OPEN BRIEF MOETEN ERKENNEN, ALS VOOGD VERPLICHT TE ZIJN AAN DEN HERTOG DE DIENSTEN TE BEWIJZEN, WAARTOE DE HEER VAN ALTENA KRACHTENS DE LEENBRIEVEN GEHOUDEN IS, EN DAT HIJ TEVOREN TEN ONRECHTE DE VAN HEM GEVORDERDE DIENSTEN GEWEIGERD HAD. ZIJN ONDERDANEN ZULLEN AAN DE LOMBARDEN MOETEN BETALEN, HETGEEN ZIJ DEZEN SCHULDIG WAREN OP HET OOGENBLIK, DAT DIEDERIK LOEF HUN VERBOOD TE BETALEN. DE RENTE, WELKE VAN DAT OOGENBLIK AF VERSCHULDIGD IS, ZULLEN ZIJ NIET BEHOEVEN TE BETALEN. DIEDERIK LOEF ZAL ZEKERHEID MOETEN STELLEN VOOR DE 2000 MOTTOENEN, DIE HIJ AAN DEN HERTOG ZAL MOETEN BETALEN. OOK VOOR HETGEEN HIJ AAN VASTRAAD VAN GIESSEN SCHULDIG IS, ZAL HIJ ZEKERHEID MOETEN STELLEN. WANNEER DIEDERIK LOEF DE UITSPRAAK IN ALLE OPZICHTEN NAKOMT,

ZAL HIJ, TOT WEDEROPZEGGENS, IN HET GENOT MOGEN BLIJVEN VAN ALLE INKOMSTEN UIT WOUDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA. DE HERTOG ZAL ER AMBTENAREN AANSTELLEN, DIE DE NETTO OPBRENGSTEN AAN DIEDERIK LOEF ZULLEN UITKEEREN.

1368 April 2

Aelbrecht, bij Gods ghenade hertoghe in Beyeren, palensgrave bij den Rijn, ruwaert van Henegouwen, van Hollandt, van Zeeland ende van Vriesland, ende Margriete, bij der zelve ghenaden hertoghinne van Beyeren, palensgravinne bij den Rijn, doen cond allen luden, dat wij alsulc zegghen alse wij gheseit hebben over heren Dirc Loef van Huerne, bij der macht, die hij ons ghegheven hadde met sinen open brieve, bezegelt mit zijnen zeghele ende mit zeghelen ons ljeves neven, heren Jans van Bloys, here van Schoenhoven ende van der Goude, des heren van Broderode ende heren Philips van Polanen, alse orcande, daer hijs mede an ons ghebleven was van allen punten, daer wine af besculdicht hadden, te dien daghe toe, verclaret hebben ende verclaren mit desen brieve bij der macht van enen punte, dat in

onsen zegghen staet, alse dat wij onsen verclaren belden, waer dat enich stoet jof ghescil jof twivel viele.

In den eersten, van den punte van der tolne te Woudrichem, zel her Dirc mit zine open brieve quite scelden die tolne, die tot Woudrichem leget, ende loven, dat hij daeran nimmermacls heischcn noch talen en zal, noch neghemant van zijnre wegghen. Ende dat hij bekent, dat hijse mit onrechte voertijts ontfaen hevet te desen daghe toe, macr die heren van Huerne ende here Dirc, also langhe als hij in der bruceRrare van den goede ende lande van Altena wesen zel, zellen behouden ende hebben de rechte maercttolne, also alse zij plaghen te wesen bij ouden tijden, eer de Keyser sine brieve ghaf van der tolne scadelickc te nemen.

Item van der bede, die haer Dirc onder onsen baelju brenghen zoude voer sinte Jans dach int jare achtendestich, verclaren wij, dat hij daer af onbelast ze1 wesen tot enre maent toe na onsen vermanen, solider arghelist.

Item van den punte van den dienste is onse verclaren, dat haer Dirc ons sinen brief-heven zcl, dat hij alse voecht ons dien dienst bekent schuldich te wesen, zoe wele tijt hijs vermaent wort dien dienst te doene, alse de verbande begripen; ende dat lij voertijts ons weygherde te doenc, dat dat was bij wanen weten ende mit onrechte.

Item up dat punt van den brande is onse verclaren, dat hij sine onscoude daerof doen zel, sonder vertrec, als hijs van ons vermaent wort, na dier tijt dat ons de here van Arckel betoent hevet, dat men dat van ons helt, daer hij den brand an dede.

Item van den punte van den eede, die him de lude van Woudrichem ende van den lande van Altena ghezworen hebben, is onse verclaren, dat hij dat doen zcl sonder vertrec, alst zegghen inhoud.

Item van den punte van den luden, die den lumberden sculdich waren, is onse verclaren, dat sij den lumberden, lof demghenen, dies machtich is tontfane van der lumberden wegghen, betalen zellen also vele also de scoude ende de vorwerde beloept lof upgedragen was ter tijt toe, dat hun haer Dirc verboet den lumberden te betalen, wantet tot dier tilt toe stont bij hoers zelves vorwerde, wille jof verzumenisse, maar wattet daarna upghelopen ware, daer en zellen zij niet af gheven. Ende so wat haer Dirc van desen stucken ontfacn hevet, voer lof na, dat zel hij den lnden af doen corten, diet him gheghevcn hebben.

Item zel ons her Dirc kenlihe zekerhedc doen voer de t.wedusent mottoene van den ghevanghen te betalen tot enen termijn, dien wij daertoe zetten zellen.

Item zal hij Vastrade van Ghiesen aisulcke zekerheide doen, dats ons ghenocht, voer dat -helt dat him noch ghebrect na onsen zegghen, te betalen tot sulcken termine als wij ordineren zellen. Ende van der ander helfte, daer

wij noch niet af verclaert en hebben, zel haer Dirc doen, alsc wij noch zegghen zellen.

Item van den goede ende lande van Woudrichem ende van Altena, daer wij gheseit hebben dattet verboert is ende an ons ghehouden hebben, so verclaren wij: also verre also haer Dirc voldoet alle stucken, also zij voer verclaert zijn, den anderen punten van den zegghen, die niet verclaert en zijn in hore macht blivende, so verclaren wij, dat haer Dirc van Huerne bij graciën, niet van rechte, hebben ende ghebruken zel alle der renten ende der vervalte, die mit rechte ende mit vonnisse verscinen zellen in den lande van Woudrichem ende van Altena, sonder iemand te belasten)of te bezwaren boven rechte ende vonnisse. Ende dat haer Dirc in der brucwaer daerof bliven zel, dat zel ghedueren tot onsen wederzegghen ende dat zel hij bekennen mit sinen open bricve, dien hij ons dacraf gheven zel. Ende wij zellen in der stede ende lande van Woudrichem ende van Altena ambochtsluden zetten van onser hant, die die ambechte bedriven ende bewaren zellen om redelicke wedden. Ende die ambt-

luden zellen rekenen voer heren Dirc ende zellen him uytreiken so wat daer af coemt boven den wedden ende boven dien datter van rechte sculdich is u(te) te gane, durende totte onsen wederzegghen. Maer die daghelics tolne zel bliven an ons, also voerscreven es.

Ende ghevielc hierin jof in den zegghen namaels enich twivel jof glaescil, dat houden wij an ons ende tot onsen verclaren. Ende omdat wij willen, dat onse eerste zegghen mjt desen verclaren ghecorrigeert ende verwandelt zij, ende dese punten voerscreven also stade ende vaste bliven, als jof wijse mit onsen eersten zegghen gheseit hadden, so hebben wij in kennisse van dien desen brief open ghezeghelt mit onsen zegghen. Ghedaen ende ghegheven in Middelborch, up der Palmenzonnendach int jare ons Heren dusent driehondert zeven ende tsestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief 's-Gravenhage, Handschriften, 3e afd., no. .383.

Onder het afschrift is aangeteekend: Ghecollacioneert jegens de originaele, uuythangende bezegelt mit twee zegelen in dobbel steerte. Accordeert van woorde te woorde. Bij mij, Buys.

Ander afschrift: Archief Altena, no. 37. Litt.: Prfschr., blz. 21, 29.

135. DIEDERIK LOEF VAN HORNE LEGT VERSCHEIDENE VERKLARINGEN EN BELOFTEN AF, TER VOLDOENING AAN HET "ZEGGEN" VAN HERTOOG ALBRECHT VAN BEIEREN EN ZIJN GEMALIN. ALS VOOGD DOET HIJ AFSTAND VAN DEN DAGELIJKSCHEN TOL TE WOULDHICHEM EN ERKENT HIJ, DIEN TOL ZONDER HECHT TE HEBBEN GEHEVEN. HIJ ERKENT, ALS VOOGD AAN DEN GRAAF VAN HOLLAND DE DIENSTEN SCHULDIG TE ZIJN, WAARTOE ZIJN VOORVADEREN JEGENS DEN GRAAF VAN CLEVE GEHOUDEN WAREN. HEEFT HIJ DIE DIENSTEN OOIET GEWEIGERD, DAN IS ZULKS TEN ONRECHTE GESCHIED. WANNEER DE HEER VAN ARKEL AANTOONT, DAT HIJ DE DOOR DIEDERIK LOEF IN BRAND GESTOKEN HUIZEN IN LEEN HIELD VAN DE GRAFELIJKHEID VAN HOLLAND, DAN ZAL, HIJ, DIEDERIK LOEF, DAT BETEREN OF DOOR EEN ONSCHULDSEED BEWIJZEN, DAT HIJ NIET WIST, DAT DIE HUIZEN VAN DE GRAFELIJKHEID IN LEEN WERDEN GEHOUDEN, EN DAT, ALS HIJ DAT WEL HAD GEWETEN, HIJ ZE NIET IN BRAND ZOU HEBBEN GESTOKEN. DE INWONERS VAN WOULDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA ONTSLAAT HIJ VAN DEN AAN HEM GEZWOREN EED. HIJ ZAL AAN DEN

HERTOG 2000 MOTTOENEN SCHADEVERGOEDING BETALEN, WEGENS HET GEVANGEN NEMEN VAN EEN AANTAL SOLDATEN VOOR EDINGEN, EN VOOR DAT BEDRAG ZEKERHEID STELLEN. HIJ BELOOFT AAN VASTRAAD VAN GIESSEN 1TE ZULLEN VOLDOEN HETGEEN HIJ AAN DEZEN NOG SCHULDIG IS. HIJ ERKENT ZIJN RECHTEN OP WOULDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA VERBEURD TE HEBBEN, DOORDAT HIJ DE VAN HEM GEVORDERDE DIENSTEN NIET AAN DEN HERTOOG HEEFT BEWEZEN. HIJ ZAL DEN HERTOOG IN HET BEZIT STELLEN VAN DE HEERLIJKHEID VOOR DEN TIJD, DAT ZIJN VOOGDIJ NOG VOORTDUURT. HET IS EEN GUNST, DAT HIJ TOT WEDEROPZEGGING IN HET GENOT VAN DE NETTOINKOMSTEN GELATEN WORDT.

1368 Mei 28.

Allen denghenen, die desen brief zullen zien of horen lezen, doe ic, Dirc Loef van Huerne cond ende kenlic, dat ic eens segghens ghebleven was an mijnen lieven ende gheduchten here, herteghc Aelbrechte van Beyeren, ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, ende mijnre vrouwen, der hertoginnen, van allen zaeken ende punten, die ic, alse Dirc Loef, of alse voecht ende mombaer mijns lieve neven van Huerne jeghens mijnen here ende mijnen vrouwen vorss. of hore heerlicheit ghebreket mochtv hebben, of die mijn here ende mijn vrouwe up mij ghetoecht hadden tot den daghe toe des blivens, ghelikerwijs dat mijn brief inhoud dien ic mijnen here ende mijne vrouwen vorscr, daerof over gaf onder mijnen zeghele ende onder zeghele heren Jans van Blois, des heren van Brçderode, ende heren Phillips van Pollanen, alse ghetuge. Ende ii;ant ie in dien brieve ghelovet hebbc bij

mijne trouwen ende eeren te houden ende te voldoen alsulc segghen, als mijn voernoemde ghechuchte here ende vrouwe daerof segghen soude, die welke hoer segghen gheseit hebben ende daer in alre punte ghezeghet hebben, die ic loven soude te houden ende te voldoen met mijnen openen brieve, soe love ic ende zekere bij mijne zekerheit, trouwen ende eere ende bekenne alsulcke punte, alsoe hierna ghescreven staen.

In den eersten, soe sceldic, alsoe voecht, quite tot mijns heren behoef vorss. die tolne, die ic daghelix tote Woudrichem plach up te boeren ende te nemen, ende love daeran nimmermeer te eyschen, noch te antalen, noch mijns heren tolne daeromme of daeran te deeren of te hinderen, noch nyemant van mijne weggen. Ende helle ende bekenne, dat ic dien daghelixen tol met onrechte daer ghelegget ende upgheboert hebbe te desen daghe toe, behoudelic mij, also lange

als ie voghet bin mijns neven vorseit, ende daerna den rechten ore van Huerne ende van Altena, den marctolne, als men dien te nemen plach, eer des Keyzers brieven van den daghelixen tol ghegheven waren.

Voert ghelie ic ende bekenne, alsoe voecht, mijnen here vorss. of den rechten grave van Hollant sculdich te wesen alsulken dienst, als mijne vorvorder den grave van Cleve ghelovet hadden ende mijn here met openen brieven of met uitschriften onder des graven zeghel van Cleve bewijzen mach, in allen manieren alsoe die brieve begripen. Ende bekenne: is dat sake dat ic hem dien dienst tot enigher tijt ghewichert hebbe, dat helft gheweest bij wanen weten ende met onrechte.

Voert ghelovic mijnen here vorss., dat soe wanneer die here van Arkel kenlic maect, dat hij dat van mijnen here houdende was, daer ic of mijnen helpen brand an daden vor den huuse te Gorinchem, soe lovic mijnen here dat te beteren of mij te ontsuldighen met mijnen eede, dat ic niet en wiste, dat ment van hem helt; ende haddict gheweten, dat ics niet ghedaen en hadde.

Voert sce sceldic quite ende vrij alle de lude van Woudrichem ende van den lande van Altena van allen eeden ende beloften, die zij mij ghedaen hebben, met monde of met brieven, als dat zij mij vor rechte here van Woudrichem ende van den lande van Altena houden soudent ter tijt toe dat ick met rechte uut ghewonnen worde.

Voert ghelove ic mijnen here vorss. te betalen tot eenen termijne, die mijn here daerof ordineren sel, vor die ghevanghen, die mijn ghesinde venghen voer Adinghem, twee dusint mottone ende hem daer alsulke bcloefte ende zekerheit vor te doene dats hem ghenoecht.

Vort sce ghelovic Vastrade van Ghiesen te voldoen ende te betalen so wes hem aen mij ghebrect na sinen brieven boven seshondert mottonen, die ic hem betaelt hebbe van der helften van dien, dat die brieve begripen, alsoe alsoe mijn here vorss. sijn segghen daerof gheseit helft, alsoe dats mijnen here ghenoecht.

Voert want ic mijnen here vorss. niet te dienste en quam alsoe hij mij vermaende ende ic hem schuldich was te doene na den beloften, die mijne vorvorders den grave van Cleve vortijts verbonden waren te doen, dacr dat ander punt vorscr. mensie of macet, ende ie daarmede vervallen was van allen rechte, die ic hadde tote goede ende lande van Woudrichem ende van Altena, soe bekenne (ic), dat ¹⁾ mijne her, vorss, daerin setten sel sinen ambochtluden, bailluwen ende castellainen, rentemeesters ende rechters, ghelikerwijs als ic plach te doene, alsoe langhe als den tijt van mijnre voechdien duren sal. Ende hij hevet mij ghegheven van gracie, ende niet van rechte, dat ic hebben ende ghebruken sal alle der renten ende vervalte, die met rechte ende mit vonnisse verscinen zullen in der stede ende lande van Woudrichem ende van Altena, binnen der tijt dat mijne voechdie duren sal, twelke duren sal tot mijns heren wedersegghen. Ende dien hijt bevelen sel, daer en sel ic niet jeghen doen ruit rade, noch met dade, noch niemant van mijnen wegghen, bij mijne trouwen ende zekerheit. Ende die ambochtluden, die mijn here in den lande setten sal, die zullen daerof hebben uuten renten ende vervalte redelicke wedden ende mij van horen ambochten rekenynghe doen ende uitreiken soe wes daer of compt boven dien, datter met rechte uut gaen sel. Ende daer en boven en sel ic hem niet eysken. Oec en zullen die ambochtlude nyemant bedrucken, noch niet af nemen, dan met rechte ende met vonnisse ende van rechten renten ende na den lantrechte verscinen sal; ende niet meer en sel ic eysken, noch mij bewinden van den goeden ende landen vorscr.

Ende ommedat mijn lieven here ende vrouwe vorss. de punte vorss. over mij gheseyt hebben bij crachte van alsulken bliven als ic aen hem ghebleven was, ende van zulken brieven als ic hem daerof ghegheven hebbe, alsoe vorscr. is, soe hebbic ghelovet ende love bij mijne trouwen, eeren ende zekerheit, alle dese vorscr. punte wel trouwelic ende wittelick te houden ende te voldoen ende daer jegghens nimmermeer te commen, noch mij der slote des lants noch der steden varss. niet meer te bewinden dan voer verclaert is, noch niemant van mijne wegghen, tenware dat mij mijn heere vorss, bij gracie meer ontrumen woude. Ende waer dat ic daer jegghens dede, in allen of in deele, soe kennic mij selven zekerheitlocs, trouwcloes ende eereloes vor allen goeden luden.

In orconde van allen desen hebbic desen brief bezeghelt met mijnen zeghel. Ende omme die meer zekerheit soe hebbic ghebeden den abt van Middelburch, heren Phillips van Pollanen, heren Vranke van Borsele, heren Huce Bloc ende Gheraide van Borsele, dat zij dit met mij bezeghelen willen alsoe orconden.

Ende wij, abt van Middelburch, here Phillips van Polanen, here Vranke van Borsele, here Huce Bloc, ridder, ende Gherart van Barsele, knape vornoemt, hebben omme bede wille ende versoecs heren Dirc Loefs van Huerne vorss., alsoe tughe desen brief met

hem bezeghelt met onsen zeghele. Ghegheven in Middelburch, achte ende twintich daghe in Meye, int jaer ons Heren MCCC achte ende tsestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief 's-Gravenhage, Handschriften, 3e afd., no. 383.

Onder het afschrift is aangeteekend: Ghecollationeert jegens zijnen originaelen, uuythangende bezegelt met zes groene zegelen. Accordeert van woorde te woorde. Bij mij, Buys.

¹⁾ De tekst heeft hier het woord ic ingevoegd, hetwelk voor dat ontbreekt.

136. JAN VAN ARKEL, BISSCHOP VAN LUIK EN GRAAF VAN LOON, DIEDERIK VAN HORNE, HEER VAN PERWEZ EN DUFFEL, JAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BRED A, EN JAN, HEER VAN PETERSHEM, BESLISSEN DE ERFENISGESCHILLEN TUSSEN DIEDERIK LOEF VAN HORNE EN ZIJN BROEDER ARNOUD EENERZIJD EN WILLEM (VI) VAN HORNE ANDERZIJD. DE HEERLIJKHEDEN HERSTAL, HEEZE EN LEENDE, MONTCORNET EN BEAUCIGNIES ZULLEN AAN DIEDERIK LOEF EN ARNOUD KOMEN. DIEDERIK LOEF ZAL HET HUIS LOEVESTEIN HEBBEN ONDER ENKELE BEPERKENDE BEPALINGEN. WILLEM VAN HORNE KRIJGT DE HEERLIJKHEDEN HORNE, WEERT, WESSENI, CORTESSEM EN ALTENA, BENEVENS HET MONNIKENLAND.

1368 October 31.

Gedrukt: Felix-Victor Goethals, Dictionnaire genealogique et heraldique des familles nobles du royaume de Belgique, III, 1850, blz. 219-222.

Litt.: Inleiding, blz. 16.

137. DIEDERIK LOEF VAN HORNE, HEER VAN HERSTAL, MONTCORNET EN HEEZE, BELOOFT ZICH TE ZULLEN HOUDEN AAN DE SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK VAN 1368 OCTOBER 31.

1369 Februari 20.

Gedrukt: Als boven, blz. 222.

Litt.: Inleiding, blz. 16.

138. DIEDERIK LOEF VAN HORNE EN ZIJN NEEF WILLEM KOMEN OVEREEN, DAT LAATSTGENOEMDE ALTENA BEZITTEN ZAL OP DE WIJZE, ZOOALS IS BESCHREVEN IN DEN BRIEF D.D. 1368 OCTOBER 31, DOOR JAN VAN ARKEL C.S. OP DIT STUK GEGEVEN. DIEDERIK VERZOEKT HERTOG ALBRECHT, WILLEM MET DE HEERLIJKHEID TE BELEENEN.

1369 Mei 3.

Wi Dyric Loef van Hoerne, here van Heerstal ende van Monkoernet, doen kont allen luden mit desen openen brieve, dat wi ghescheiden ende verliket sijn mit onsen lieven neve Willam, here van Hoerne ende van Altenae, van zulken heerlicheiden ende goeden, also onse ouders, heren van Hoerne ende van Altenae, achterghelaeten hebben, :n zulken manyeren dat Willam, onse neve voerss., hebben ende bezitten sal die heerlicheit van Hoerne ende van Altenae mit hoeren toebehoeren in allen dier vueghen als die brief inhoudt, die onser twyer heren ende maghen daerap beseghelt hebben, dat is te weten onse lieve here, her Johan van Arkel, bisscop tot Ludic ende greve van Loen, her Dyric van Hoerne, here van Perweys ende van Duffle, her Johan van Polanen, here van der Lecke ende van Breda, ende her Johan, here van Petershem. Waerom wi verzueken ende vriendcliken bidden enen hoeghen edelen vorste, onsen lieven here, hertoghc Aelbrecht van Beyeren, ruwart van Heneghouwen, van Hollant ende van Zelant, d[at] hi Willam, here van Hoerne ende van Altenae, onsen neve voerss., belenen ende verlyen wille die heerlicheit ende landt van Altenae mit alle hoeren toebehoeren, also men si houdende is van der graeflicheit van Hollant, ende dat onse lieve here, hertoghe Aelbrecht voerss., daerin doen wil als een here zinen man sculdich is te doen.

In kennisse der waerheit hebben wi onse zegel aen desen brief ghedaen. Ghegeven tot Curingen, int jaer ons Heren duscnt dryehondert neghen ende tsestich; op des Heilichs Cruysdach invencio.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 38.

Litt.: Inleiding, blz. 16.

139. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN VASTRAET VAN GIESSEN VERSCHEIDENE GOEDEREN IN LEEN, WAARONDER DIE HOFSTAT, DAER DAT HUUS TOT GHIESSEN OP TE STAEN PLACH, MET SINEN GRAFTEN, DAT VEERE TOT ANDEL TUSSCHEEN VEENREGRAVEN ENDE DIE KERC VAN RIJSWIJC, ENDE DAT HOGHE GHERICHT ENDE DAT LEEGHE GHERICHT IN POEDEROYEN".

1369 Juni zq..

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 24.

140. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN ANDEL, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN DIEDERIK NOUDENZ. VAN ANDEL AAN DE ABDIJ VAN BERNE EEN HUIS MET ERF EN BOOMGAARD EN VIJF MORGEN LAND ONDER ANDEL IN EIGENDOM OVERDROEG EN DAT DIEDERIK, ALSMEDE ZIJN VROUW, DOCHTER EN ZOON, BELOOFDEN DE ABDIJ GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN. VERVOLGENS GAF DE ABT DIE GOEDEREN AAN DIEDERIK IN RECHTEN ERFTINS.

1369 November 19.

Geïnsereerd in de oorkonden van 1369 November 25 en van 1416 Maart 17.

141. TEN OVERSTAAN VAN NOTARIS HENDRIK ARNOUDSZ. HAC EN GETUIGEN BEKRACHTIGEN WILLEM, NATUURLIJKE ZOON VAN HUGEMAN VAN POEDEROYEN, EN GERARD, ZOON VAN DIEDERIK NOUDENZ. VAN ANDEL, DEN VERKOOP DOOR LAATSTGENOEMDE AAN DE ABDIJ VAN BERNE VAN EEN ERFTINS UIT ONROERENDE GOEDEREN TE ANDEL, WELKE VERKOOP IS GESCHIED BLIJKENS EEN WOUDRICHEMSCHEN SCHEPENBRIEF D.D. 1369 NOVEMBER 19, WAARVAN DE INHOUD WORDT INGELASCHT.

1369 November 25.

In nomine Dcmini, amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a nativitate Dommi millesimo trecentesimo sexagesimo nono, indictione septima, mensis Novembris die vicesima quinta, hora none vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Urbani, divina providentia Pape quinti anno septimo, in mei notarii publici infrascripti testiumque subscriptorum ad (hoc) vocatorum et rogatorum presentia personaliter constituti viri discreti et honesti Wilhelmus filius naturalis Hughemanni de Poederoyen et Gerardus filius Thcoderici Noudonis de Anle, non ad hoc inducti maliciose vel coacti, sed spontanie, ut apparere videbatur, effestucando resignaverunt omni modo et forma quibus melius et forcius potuerunt, ad et supra viginti duas libras annuatim et hereditarie.census, ad opus domini abbatis et conventus monasterii beate Marie Bernensis, Premonstratensis ordinis, et ad eorum petanciam, quas dictus dominus abbas ad opus sul et conventus ad eorum petanciam erga Theodericum filium

Noudonis de Anle emir ad et supra domum et mansionem atque pmerium, necnon supra quinque jugera terre in villa seu in parochia de Anle situata, cum omnibus earum attinentiis, secundum formam et tenorem litterarum scabinorum de Woudrichem, ad informacionem judicis et heemradorum de Anle confectarum, quarum tenor talis est: Wi (Jan) ¹⁾ Aernt Wysschaertsoen van Honswijk, Severijn Willemssoen ende Liebrecht Godevaertssoen, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve beseghelt met onsen seghelen, dat Melijs die Vos, richter van Andel, Wouter Aernts soen, Wouter Jacopssoen, Jan Todeman ende Steesken j Ricoutssoen, heemraet tot Andel, aen ons brochten alsoe aen scepen, dat si daer over ende aen waren alsoe richter ende heemraet tot Andel, dat Didderic Noudensoen van Andel opdroech ende gaf tot enen vrien j eyghendom den abt van Berne, tot behoef des ghemeyns convents van Berne tot hoerre pitancien behoef een huys ende een ghezeete ghelegghen tot Andel mit sinen bogaert binnen graften ende buten graften ende met allen sinen toebehoren, daer Noude Willemssoens lant ghelegghen is aen die een side ende Jacops lant van Boemel aen die ander zide, ende ; dat Didderic voerseeght den voerghenoemden abt van Berne tot 1 behoef des ghemeyns convents van Berne tot hoerre pitancien behoef ; voert opdroech ende gaf tot enen vrien eyghendom vijf marghen lants ghelegghen in den ghericht van Andel in den Binant ²⁾ tuschen ~ die twee weteringhen, daer Noude Willemssoens lant ghelegghen is aen die een zide ende Noude Rutgherssoens lant aen die ander zide, ende dat hl daerop verteech ende verhalmden daerna op totter pitancien behoef des ghemeyns convents van Berne, ende dat Didderic voerseeght uten voersprokenen goede ghebannen waert ende die abt van Berne in, tot behoef dier pytancien des ghemeyns convents van Berne, ende dat Didderic Noudensoen voernoemt, joncfrouwe Heylwich sijn wittich wijf, joncfrouwe Rijswijnt sijn dochter ende Gheraet Diddericssoen voerscreven gheloefden met ghcsamender hant ah.e zakewoude den voerghenocmden abt van Berne tot [b]choef dier pitancien des ghemeyns convents van Berne die voersproken huys ende gheseete ende die voersproken vijf marghen lants in allen manieren alsoe voerscreven staet te waren jaer ende dach, als men erve sculdich is te waren binnen lants daer die voersproken goede ghelegghen sijn, ende alle voerplicht ende alle voercommer af te doen. Ende doe quam die abt van Berne voerghenoemt ende gaf den voerseyden Didderic Noudensoen die voersproken goede weder tot enen rechten erftijns, eles jaers om twee ende twyntich pont, ende te betalen allen jaer tot sente Mertensmisse in den wynter of binnen veertien daghen daerna. Ende waert dat zake, dat hl hem sinen tijns niet en gave elcs jaers tot dien voerghenoemden daghe der betalinghen, sce mach die abt van Berne tot behoef der pitancien des ghemeyns convents van Berne die voersproken huys ende gheseete ende boghaerde ende vijf merghen lants voerscr, aenvaen alsoe dier pitancien des ghemeyns convents van Berne eyghen goet ende keeren in haer orbaer, scnder yemants wederzegghen. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert ende neghen ende tsestich, des Maendaghes na sente Lebuinsdach in den wynter - promittentesque contra premissa seu eorum aliqua per se vel per alios non venire seu procurare quomodolibet in futurum, omnibus exceptionibus doli mali et fraudis, juris et facti, canonici et civilis et omnibus aliis quibus premissa impediri potuerint renunciando. Et super premissis dictus dominus abbas peCHT sibi fieri publicum instrumentum.

Acta sunt hec in monasterio Bernensi, in aula dicti domini abbatis, sub anno, indictione, mense, die, hora, loco ac pontificatu quibus supra, presentibus ibidem viris discretis Walthero dicto Scutte, clerico, Johanne de Mol de Andel et Wilhelma de Hedechusen dicto Sloetmaker, testibus fide dignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis. Et ego Henricus Arnoldi dicti Hac, clericus Trajectensis Dyocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, resignatione, promissione et omnibus aliis prout superius scripta sunt una cum testibus antedictis

122

presens interfui eaque fieri vidi et audivi, hoc presens publicum instrumentum exinde confeci, diversis negociis impeditus per alium fidelem scribere feci meaque propria manu litteram subscripsi et in hanc publicam formam redegei et signo meo solito et consueto signavi in testimonium omnium premissorum rogatus.

Met handmerk van den notaris.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart. 1, no. 232 (XV, 1).

In dorso staat: XXII \mathcal{L} in Andel, solvitur Martini.

Chijns van 22 pont tot Andel op een huys en geseet en 5 merge lants voor de pytancie van Berne, Ao, 1369.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 89, 90.

¹⁾ *Dit woord is aangevuld naar de lezing in de oorkonde van 1416 Maart 17 (no. z63).*

²⁾ *De oorkonde van 1416 Maart 17 heeft: Bivant i.p.v. Binant. Waarschijnlijk moet men lezen: Bivanc.*

142. TEN OVERSTAAN VAN WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN LEENMANNEN VAN ALTENA, DRAAGT CLAES VAN DE MERWEDE AAN LAMBRECHT MILLINC TWEE DERDE VAN DE GROOTE TIENDEN TE UPPEL OVER, ALSMEDE DEN BRIEF VAN 1217 APRIL 25.

1371 Augustus 15.

Wij Willem, heere van Huerne ende van Althena, doen cond allen luden, dat voer ons comen is her Claes van der Merweyde, ridder, ende droech op heren Lambrecht Millinc, ridder, dat tweedeel van den greeter tienden tot Uppel, met alzulken pacht, als op die tweedeel stact ende alzulke brieve als hij daeraf hadde, sprekende van woerde te woerde als hierna bescreven staet:

Wilhelmus de Althena et de Horne, et (caeteris amissis),

Datum anno MCC LXXVII, in die beati Marci Ewangeliste; behoudelic Willem van Borchoven, heren Claes zuster zoen voerscr, een derder deel van der voernoemder tienden met zulken pacht als op dat dordcndeel staet. Ende hierop heeft hi voer ons vertegen tot heren Lambrechts behoef voerss., als recht is, ende ons gebeden, dat wij dit besegelen wouden ende heren Lambrecht daerin houden om zijnen pacht als voerscr, is, dat wij gherne ghedaen hebben ende doen willen om haerc beyde wille.

Hierover waren onse lieve ende getrouwe manne, her Jan van Kessel, ridder, Lambrecht van Goer, Jan die Borchgrave ende Bryen van Weyborch, knapen. In kennisse der waerheit soe hebben wi desen brief open besegelt met onsen segel. Ghegeven tsinte Ghertrudenberge int jacr ons Heren MCCC een ende tseventich, op onser Vrouwendach assumptio.

Afschr. - Papier, Archief Altena, no. 83.

Onder het afschrift is aangeteekend: Gecollacioneert tegens den originalen brief, in franchijn gescreven, met eenen gruenen uuythangenden segel van Hoerne, gans gave ende ongecancelleert. Ende is dese copie daarmede accorderende. Bij mij, secretaris tot Ethen ende Meuwen, W. J. Rogge.

143. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART VOOR ZICH EN ZIJN NAASTEN LEENVOLGER OP BEPAALDE VOORWAARDEN EENIGE TIENDEN EN VISSCHERIJEN IN PACTH TE HEBBEN GEKREGEN VAN HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT.

1372 April 30.

Allen denghenen, die desen brief sullen sien of horen iesen, doe wij verstaen, Willam, heer van Hoerne ende van Althena, dat wij ontfanghen hebben voir

onss ende voir onsen naesten navolgher, heer van Althena, van cersamen luden ende besceiden deken ende capittel der kerken van Oudemunster tUtrecht alsulc goet, tienden ende vischerijen, als in den lande van Althena geiegen sijn ende hiernac ghenoeemt sijn, die hem ende horen G-odshuysc toebehoren, ende onse ouders ende voirvaders, heeren van Althena, van hem in pachte hebben gehouden, als: die tienden van Rijswijc, van Utwijc, van Zandwijc, van Weerthuysen, van Emmychoven, van Uppel, van Upalme ende van der Werken, item die vischerijen van der zeghenwcrpe tot Woudrichem, die vludreve tot Woudrichem, ende die vludreve tot Rijswije, omme enen jaerlijcschen pacht als omme dertien marcken goets fijns zilvers van ghewichte der statt van Utricht, of die weerde daervoir in anderen paymente, dat in der tijt der betalinghen binnen Utricht ghengh ende -have sijn sal, die wij' betalen sullen den voirscr, hceren alle jaer op onsen cost, anxt ende arbeit, in haerre kerken tot Oudemunster tUtricht, up sinte Jhansdach Baptiste te midsomer, of binnen veertien daghen daerna, onbegrepen. Ende waert dat wij een maent beiden, dat wij niet en betaelden na den voirss. viertien daghen, so waren wij sculdich dubbelen pacht, ende beiden wij twee maende, so waren wij sculdich drie pacht, ende also voirt, van maende te maende, tot enen jaer toe. Ende waer dat sake dat wij binnen dienselven jaer dien vorescr. pach mitter peynen niet en betaelden, so vallen wij ende onse navolgher voirss., die na onss comen sal, van allen recht, dat wij aen dese voirss. goede hadden, ende alsulc goet, tienden ende vischerijen quame dan vrij ende ledich weder den heeren van Oudemunster voirss., horen vrijen wille daermede te doen, behouden hem haers versetens pachts, die hem dan afterstadich ware.

Voert sijnt vorwaerde, dat onse navolgher voirscr., die volgher ende besitter wesen sel van desen voirss. goeden, binnen jaers na onsen doot comen sal binnen Utricht in sijns selfs persoene met sinen eyghenen live ende versuecken dit vairss, goet, tienden ende vischerijen van den deken ende capittel voirscr.; ende in kennissen daerof, dattet hem verleent is, so sal hi gheven den voirss. heeren te wijn vijf marck silvers, of die weerde daervoer als voirss. is, eer hi hem des goets voirscr. onderwynden sal. Ende waer dat sake dat hi des niet en dede, so velle hi van allen recht, dat hem daer aenbestorven waer overmids onsen doot ende deser brieve, ende dat goet quame dan vrij ende ledich aen den heren voirscr., ten waer dattet hem benamen wittelike kenlike ncotsaken, die hi dan den deken ende den capittel voirss. ter goeder tijt sel laten weten.

Voirt hebben wij gheloeft den heeren voirss. ende onss ende onsen voirss. navolgher daerin verbonden, dat wij ende onse navolgher voirss., eer wij ons des voirscr. goets sullen anderwynden, comen sullen binnen Utricht in onss selfs persoene, ende zweren daer up sinte Salvatoers altaer, voor dat capittel, alle puynten ende vorwaerden vairscr, witteliken te houden ende te vitldoen, ende mede nyewe brieve nemen ende gheven, sprekende in allen manieren also dese spreken, ende den deken ende capittel, haer kerke ende hoer goet, ghewonnen ende onghewonnen, so waer dattet geleghen is, daer wij macht over hebben, tot allen tiden als een trouwe pachter bescermen sullen ende gehulpich wesen na alle onser macht, ende hem ghene hinder daeraen te doen, met rade noch met dade, noch nyement van onsenwegen, noch oec

ghene scatteringhe, commer noch onraet up ennych goet, dat: haerre kerken toebehoert, doen sullen noch laten doen, na alle onser macht.

In oirconden des briefs bcsegelt met onsen segle; ende hebben ghebeden onsen lieven heer ende onsen oem, heren Arndt van Hoerne, biscop tUtrecht, desen brief mede met cnss te beseglen.

Ende wij Arndt, biscop tUtrecht, omme beden wille Willams, onss neven voirgenoemt, hebben onsen zegle voer aen desen brief gehanghen in kennissen der waerheit. Gegheven int jaer ons Heren dusent drichondert twee ende tseventich, upten lesten dach van Aprille.

Afschr. - Leenkamer- Holland, no. 51, 2e ged., fol. 24 verso,

144. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, SCHENKT HET LAND VAN ALTENA EEN HANDVEST, HOUDENDE BEPALINGEN OVER DE BEDEN, VOOGDIJ, SCHOUW EN PANDKEERING.

1373 November 24.

Wi Willem, heere van Hoerne ende van Aitena, maken cont ende kerlijc allen denghenen, die desen brief soelen sien of horen lesen, dat wi ghegheven hebben ende gheven mit goeder gunsten, bi rade ende consent ons%of hogher maghe ende liever vriende, ghemeenlijc onsen goeden luden in den lande van Altena, die nu sijn of namaels comen moeghen, alsulc recht ende punten alst hierna bescreven staen, dat is te weten:

1. Dat wi se nyet scatten noch beden sullen, uutgheset als wi ridder werden, als wi wittelijc hylc doen, als wi een wjttafte dochter bestaden, ende of dat wi ghevangen worden - des ons God verbieden moet -, dat si ons dan gheven sullen een moeghelike bede.
2. Voert gheven wi hem, dat men der onmondiger kynder gherede goet die rechte voecht binnen eenre maent, nadat hem die voechdie verscenen is, penningen ende ponden zal, bi den richter ende bi den ghebueren binnen bans, daer dat goet gheleghen is. Ende wat van dien ghereden goede over die scout comen mach, dat sal hi belegghen op erve in den lande van Altena, bi den rechter ende bi den heemraeds, daer dat erve gheleghen is. Ende vaaert dat die ve-echt gheen erve en hadde, so soudc hi dat ghelt verborghen bi den richter, tots kynts mondighen daghen uut te reyken, soedat dat zeker waer. Ende dit sal die vœcht doen binnen enen halven jaer na der tijt, dat dat gherede goet ghepenningt is. Ende die voecht sal den kynde zijn noetorft gheven ende des goets ghebruken tots kynts mandighen daghen toe ende dan dat kynt commervrij op sijn goet zetten. Ende waer dat sake dat die voecht des niet en dede als voerseyt is, als hi die voechdie aengevangen hadde, also dicke als yemant van des kynts maghen ons dat toenden, also dicke verboerde die voecht teghens ons vijftehalf pont. Ende waer dat onmondige kynder ghenen gherechten voecht en hadden, of dat die rechte voecht die voechdye niet aen en vinghe binnen eenre maent, als voerseyt is, soe selen wi dat kynt doen vervoechden in allen vorwaerden ende punten als voerseyt staen.
3. Voert gheven wi onse luden voerss.; alle scouwen, die onse rechter ende heemraet scouwen binnen bans, dat onse richter die niet nemen, noch hogher bestaden en soelen dan totter heemrader scieringhe; ende daerof sal die richter nemen twiscat ghelt. Ende gheven si dat ghelt ter goeder tijt niet, daer mach hi hem voer of panden vierscatte pande.

4. 4. Voert hebben wi hem ghegheven: waer dat sake dat yemant pande verwilcoerde scout ende dat die pande ghekeert werden, ende dieghene, die se keerde, aen den onrechte bleve, so hadde hi sijn pande verloren ende hi verboerde jeghens ons twewerf vijftalf pont; ende die pande sal die pander hebben, of wi sellen hem sijn eenscat ghelt gheven ten eersten dat dat recht gheeynt is.
5. Voert gheven wi onsen luden voerss.: waer dat zake dat yemant aengesproken worde mit recht van scoude, binnen onsen lande voerss., die mach tot sinen recht comen sonder vancheyligen

Ende alle dese voerscr. gheloften ende punten hebben wi ghelocft ende gheloven in goeden trouwen te houden ende te voldoen, voer ons ende voer anse nacomelingen, onsen goeden luden voerscr., tot ewcliken daghen. Ende waer dat sake dat dese brief verloren worde ende verderft, so hebben wi gheloeft ende gheloven een vidimus, dat hieruut ghemaect is, beseghelt onder enichs goets mans zeghel, te houden ende te voldoen in allen punten voerss., ghelijc oft dese selve brief waer.

In kennissen der waerheit ende ommedat wi willen, dat alle punten voerscr. vast ende ghestade ghehouden werden, van ons ende van onsen nacomelinghen, ende onverbrocken, sa hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Ende omme die meerre vestenissen wille so hebben wi ghebeden onsen lieven oemen, Jan van Arkel, bisscop te Ludic ende greve te Loen, ende Otten, heere van Arkel, desen brief open mit ons te zeghelen.

Ende wi, Jan van Arkel, bisscop te Ludic ende greve te Loen, ende Otte, heere van Arkel, om beden wille Willems, ons neven, heere van Hoerne ende van Altena, hebben desen brief open beseghelt mit onsen zeggellen. Gegheven int jaer ons Heren dusent driehondert drie ende tseventich, op sinte Katrinenavont.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 11.

Litt.: Inleiding, blz. 37.

145. WILLEM VI VAN HORVE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN HANDVEST AAN WOUDRICHEM ¹).

1373 November 24.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, maken cont ende kenlijc allen denghenen, die desen brief zoelen zien of horen lesen, dat wi bi consente ende bi rade onser hogher maghe ende onser liever vriende ghegheven hebben ende gheven mit goeder gonsten onser poerten van Wouderichem ende onsen poerteren van Wouderichem, die nu sijn of namaels wesen zoelen alle punten, alle vorwaerden ende alle zaken, die hierna bescreven staen, tot eweliken rechte te houden ende te hebben.

1. (1) In den eersten, so wie in ernissen of in jaerghelde coemt, daer hi een gifte of heeft voer scepen tot Wouderichem, dat gheen tochtgoet en is, ende jaer ende dach in besit, dat is te weten een jaer ende zes weken, onbestoert ende onbecroent van yemant als recht is, dat erve ende dat jaerghelt sel erfliken ende eweliken ghewaert bliven sonder enich wedersegghen ²⁾).
2. (2) Voert waer dat sake dat yemant quame in ernissen of in jaerghelde dat tochtgoet waer, ende die dochter ende alle dieghene, die ment in tochten verhielt op die tijt als hijt afghinghe ende alle dieghene mede of ghinghen, die men tot diere tijt in tochten verhielt ende verghiften voer scepene, ende dat erve of jaerghelt jaer ende dach ghewaert werde onbestoert of onbecroent van yemant als recht is, dat erve ende jaerghelt soude erfliken ende eweliken ghewaert bliven sonder enich wedersegghen ^{a)}).
3. (3) Voert gheven wi onsen poerteren van Wouderichem, dat die richter van Wouderichem mitten daghelicschen heemraet binnen bans van Wouderichem sal scouwen die hoecsloten ^{b)} aen beyden eynden in die Oude Broeke int Slewijcs ghericht tot Wolfaertsweteringhe toe ende veert Wolfaertsweteringhe al uut ende neven Blomensteghe totter Werken toe, ghelijc dat si binnen den ban van Wouderichem scouwen. Ende die richter van Wouderichem sal weet doen des Sonnendaghes tevoeren ^{c)}, daer hi se sculdich is te doen.
4. Voert hebben wi ghegheven hem, dat alle scouwen, die de richter van Wouderichem mitten scepen van Wouderichem scouwet binnen der vriheyte van Wouderichem, dat en sal die richter niet hogher bestaden noch nemen te maken dan ^{d)} totter scepene scieringhe; ende daerof sullen wi hebben twyscat ghelt, uutghenomen die zeewaerde van den werven. Ende voert alle scouwen, die de richter van Wouderichem mitten daghelixschen heemraet van Wouderichem scouwet, die en sal hi niet hogher bestaden noch nemen te maken dan totter heemraet scieringhe; ende daerof sullen wi hebben twyscat ghelt ^{e)}).
5. (4) Voert gheven wi onsen poerteren van Wouderichem voerscr. ende den ghemeynen lande van Altena, dat wi se niet beden noch scatten en zcelen tot gheenre tilt, dan alsoe wi ridder werden, alsoe wi witteliken hyljic doen of een wittaftege dochter bestaden, of dat wi ghevangen

werden - des ons God verbieden moet -; dan soudē si ons gheven een moeghelijc bede.

6. (5) Veert gheven wi hem, dat alle weet, al inghebieden ende alle los te bieden van rechtsweghen, dat valt voer scepen tot Wouderichem allen denghenen, die buten den lande van Altena gheseten sijn, dat sal die ghesworen bode tot Wouderichem doen op sinen eed. Ende die bode voernoemt zal van elker mile hebben twe groet payments; ende dat sellen ghelden die de scout sculdich sijn.
7. . (6) Voert hebben wi ghegheven ende gheven onser poerten van Wouderichem ende den scepenen van Wouderichem: waert dat yemant in des anders goet quaem mit allen volcomeliken rechte, dat sellen drie scepen of meer beseghelen ⁴⁾.
8. (7) Voert gheven wi onser poerten ende poerteren voerscr., dat die scepene van Wouderichem, die nu sijn of namaels wesen zullen, enige vonnisse, die si drie gheecht ghedraghen hebben ende niet vreet en sijn, die vonnissen en zal men tsHertoghenbossche ^{f)} niet halen. Ende die scepen sullen kiezen een herberghe tot Wouderichem; dacr sullen si opten derden dach in gaen nadien dat sijs niet vreet en sijn; ende die scepene en selen uter herberghe niet sceyden ten dede naetsaken van heer of van brande of tenwaer bi des baljuwes ^{g)} oerlove. Ende die scepen sellen inlegghen drie daghe opter partien cost; ende sijn sijs binnen drien daghen niet vreet, se soelen si also langhe voert inlegghen op haers selfs cost theynt sijs vroet sijn ⁵⁾.
9. (8) Voert sullen die partijen aen beyden siden der scepen cost verpanden eer si in gaen ligghen.

Ende alle punten, alle vorwaerden ende alle saken voerscr, hebben wi gheloeft ende gheloven in goeden trouwen onsen poerteren van Wouderichem, die nu sijn of namaels wesen zullen, te houden ende te veldoen ten ewelijken daghen sonder enich wedersegghen. Ende omdat wi willen, dat alle dese voerscr. punten, alle vorwaerden ende alle zaken, witteliken ende wael ghehouden werden van ons ende van onsen nacornelinghen, ende onverbroeken, sec hebben wi in kennissen der waerheyte desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Ende omme die meerre vestenissen wille, sec hebben wi ghebieden onsen lieven oemen Jan van Arkel, bisscop tot Ludicke ende greve tot Leen, ende Otten, heere van Arkel, desen brief open mit ons te seghellen.

Ende wi, Jan van Arkel, bisscop tot Ludick ende greve tot Loon, ende Otte, heere van Arkel, om beden wil Willems, ons neven, heere van Hoerne ende van Altena, hebben desen brief open mit hem beseghelt mit onsen zeghellen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert drie ende tseventich, op sinte Katrinenavont.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 6 en 6 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 37 vlgg.

¹⁾ De nummers van de artikelen tusschen haakjes zijn die van het privilege van 1410 Januari 31 (Leenkamer Holland, no. 55, fol. 87 verso vlgg.); de voor'naamste verschillen, waardoor die latere tekst zich van den hier afgedrukten onderscheidt, vindt men weergegeven in de noten ^{a)} en volgende.

²⁾ Litt.: Inleiding, blz. 106

³⁾ Litt.: Inleiding, blz. 106, noot 2.

⁴⁾ Litt.: Inleiding, blz 101.

⁵⁾ Litt.: Inleiding, blz. 37.

^{a)} De tekst van dit artikel is ongetwijfeld corrupt. Wellicht moet men lezen: Voert waer dat sake dat yemant quame in ernissen of in jaerghelde dat tochtgoet waer, ende die tochter of ghinghe ende alle dicghene mede of ghinghen, die ment op die tijt als hijt af ghinghe in tochten verhielt ende verbhifte voer scepene, etc.

^{b)} boof sloten.

^{c)} De tekst van t4ro heeft hier aangevuld: in der kercken.

^{d)} Het handschrift heeft in plaats van dan abusievelijk dat.

^{e)} Dit artikel ontbreekt in de handvesten van i4to; men vgl. echter de artikelen io (= art, m van de handvest van 1388) en 14 van die handvesten.

^{f)} die en sullen sij nergent buyten balen.

^{g)} ons rechtens oirlove.

146. JOHANNA, VROUWE VAN GENNEP EN VAN DER EEM, EN HAAR ECHTGENOOT REINOUD VAN BREDERODE, HEER VAN GENNEP EN

VAN DER EEM, VERPANDEN AAN JOHAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BREDEN, DE HEERLIJKHEID VAN DE ALM EN DE EEM MET TOEBEHOOREN. GELEGEN IN ZUID-HOLLAND, HET LAND VAN ALTENA EN HET LAND VAN HEUSDEN, MET HET HUIS TE ALMSTEYN EN NIET DE IN DIE HEERLIJKHEID GELEGEN GERECHTEN VAN EEMKERK, OP-ALM, UIT-ALM EN VORENZATERWAARD, ZULKS VOOR HET DOOR HEN VAN JOHAN VAN POLANEN GELEENDE BEDRAG VAN DERTIENDUIZEND OUDE SCHILDEN.

z. j. e. d. (1374)

Gedrukt: A. F. van Beurden, Eenige charters betreffende Almkerk, uitg. Prov. Gen. v. K. en W. in Noord-Brabant, blz. 62 vlg.

147. VROUWE VAN GENNEP EN VAN DER EEM, EN HAAR ECHTGENOOT REINOUD VAN BREDERODE, HEER VAN GENNEP, BELOVEN, DAT ZIJ HEER JOHAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BRED A, VRIJELIJK DE INKOMSTEN ZULLEN LATEN INNEN UIT DE DOOR HEM IN PAND GENOMEN HEERLIJKHEID VAN DE ALM EN DE EEM. ZIJ NEMEN EEN VRIJWARINGSVERPLICHTING OP ZICH GEDURENDE JAAR EN DAG EN ZULLEN HEM IN HET BEZIT STELLEN VAN DE TOT DE HEERLIJKHEID BEHOORENDE GOEDEREN, GELIJK DAT RECHTENS BEHOORT, D.W.Z. TEN AANZIEN VAN DE LEENGOEDEREN DOOR HET VERKRIJGEN VAN DE BELEENING DOOR DEN LEENHEER EN TEN AANZIEN VAN DE ALLODIA DOOR OVERDRACHT VAN DEN EIGENDOM. VOORTS ZULLEN JOHANNA EN REINOUD VAN BREDERODE HEER VAN JOHAN VAN POLANEN SCHADELOOS HOUDEN VAN ALLE AANSPRAKEN DIE DERDEN OP DE VERPANDE GOEDEREN MOCHTEN HEBBEN OF KRIJGEN UIT HOOFDE VAN DOOR HEN OF HUN ERVEN GESLOTEN OVEREENKOMSTEN. ZIJ ZULLEN DEN HEER VAN POLANEN VOOR PASCHEN EEN BRIEF VERSCHAFFEN VAN DEN HEER EN DE VROUWE VAN LIENDEN, DIE EEN

VORDERING VAN VIJFHONDERD POND HADDEN WAARVOOR DE HEERLIJKHEID VAN DE ALM VERBONDEN WAS, INHOUDENDE, DAT DEZEN NAAR HUN GENOEGEN "BEWISINGE" IS GEDAAN OP ANDERE GOEDEREN.

1374 Februari 12.

Gedrukt: Als boven, blz. 67 vlg.

148. JOHANNA, VROUWE VAN GENNEP, EN HAAR ECHTGENOOT REINOUD VAN BREDERODE, HEER VAN GENNEP, ERKENNEN, DAT ZIJ HEER JOHAN VAN POLANEN, HEER VAN DE LEK EN VAN BRED A, VERSCHIEDENE BEDRAGEN SCHULDIG ZIJN WEGENS DOOR HEN ONTVANGEN PACHTEN, TIJNSEN EN TIENDEN, WELKE DEN HEER VAN POLANEN TOEKWAMEN UIT HOOFDE VAN HET FEIT DAT HIJ DE HEERLIJKHEID VAN DE ALM EN DE EEM IN PAND NAM.

1374 October 10.

Gedrukt: Als boven, blz. 70-71

149. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, MAAKT BEKEND, DAT DE HEER VAN ALTENA HEEFT DOEN HELPEN BIJ EEN DIJKDOORBRAAK TE WERKENDAM. OM DIE REDEN BELOOFT HIJ, DAT OMGEKEERD OOK DE BEVOLKING VAN ZUID-HOLLAND DEN HEER VAN ALTENA ZAL HELPEN, WANNEER ER IN DIENS GEBIED EEN DIJKDOORBRAAK MOCHT PLAATS HEBBEN.

1374 October 28.

Aelbrecht, bi Goeds ghenaden palensgrave upten Rijn, hertoge in Beyeren, ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, doen cont allen luden, dat Willem, heere van Hoernc ende van Altena, onse neve, ende sijn ghemeyn lant van Altena ons hebben helpen diken in den wiel tot Werkendam, acht daghe lang mit vijftich mannen tsdaghes ende mit twalef scepen tsdaghes op haers selfs cost om gunsten wille ende gracien ende om anser bede wille ende niet van rechtsweghen. Daerom hebben wi hem gheloeft ende loven: of si onser te doen hadden in gheliken saken - des God verbieden moet - dat waer of daer een wiel scaerde jof noet van water hadden, daer si ons op vermaenden, so sullen wi ende Zuuthollant hem weder te helpen comen op onsen cost in allen manieren alse voerscr. is, van gracien ende van gitnsten ende niet van rechtsweghen.

In orcande desen brieve beseghel mit onsen zeghel. Ghegheven in den Haghe op sinte Symon (ende) Judendach int jacr ons Heren MCCC vier ende tseventich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. fz, ze ged., fol. 8. Litt.: Prfschr., blz. 23.

150. VOOR SCHEPENEN VAN WOLDRICHED-I SCHELDT HEI;R OT1'0 VAN ARKEL DE MANSCHAP KWIJT VAN EEN HUIS NIET ERF, GELEGEN TL SSCHEN HET ERF VAN CLAES VAN DEN CAMPE EN DE GRACHT VAN WOULDRICHEM. VERVOLGENS DRAAGT OTTO VAN ARKEL DIT HUIS MET ERF OVER AAN DEN GEMACHTIGDE VAN CLAES VAN DEN CAMPE.

HIJ NEEMT DE VERPLICHTING OP ZICH, DEN NIEUWEN EIGENAAR
GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN.

1375 Juli 14,

*Gedrukt: Codex diplomaticus Neerlandicus, uitg. Hist. Gen. te Utrecht, 2e
serie, dl. 1, blz. 84 (met foutieven kop).*

Litt.: Inleiding, blz. 64.

151. NADAT TEN GEVOLGE VAN DE DIJKDOORBRAKEN IN DE
GROOTE WAARD OOK HET LAND VAN HEUSDEN EN WOULDRICHEM EN
HET LAND VAN ALTENA GEVAAR LIEPEN OVERSTROOMD TE WORDEN,
VERPLICHTTEN DE INWONERS DIER LANDEN ZICH BIJ DE HERDIJKING
TE HELPEN. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND,
BEVEELT DEN DIJKGRAAF EN HEEMRADEN VAN DE GROOTE WAARD,
VOOR HET GEVAL DE LIEDEN VAN DE LANDEN VAN HEUSDEN EN VAN
ALTENA IN GEBREKE ZOULDEN BLIJVEN DE VEREISCHE HULP TE,
BIEDEN, HEN NAAR LAND- EN DIJKRECHT DAARTOE TE DWINGEN.

1375 November 14.

Gedrukt: Van Mieris, HI, blz. 316;

*A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere
waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 308, blz. 369-371.*

152. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN VIER HEEMRADEN VAN
ALMKERK DRAAGT WILLEM DUKINC, ALS VOOGD OVER DE KINDEREN
VAN HERMAN VAN UTWIJC, AAN DIDDERIC VAN BRAKEL DRIE MORGEN
LAND, GELEGEN TE ZANDWIJK, IN EIGENDOM OVER.

1375 December 5.

Regest: P. N. v. Doorninck, Inventaris van het oud archief der heerlijkheid en gemeente Neder-Hemert, no. 17.

153. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM GEEFT CLAES VAN DEN CAMPE AAN OTTO VAN ARKEL DEN SCHEPENBRIEF D.D. 1315 JULI 14, BENEVENS HET IN DIEN BRIEF GENOEMDE HUIS MET ERF.

1376 December 10.

Gedrukt: Codex diplomaticus Neerlandicus, uit-. Hist. Gen., 2.c serie, dl. I, blz. 84.

154. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAGEN BURGEMEESTERS VAN WOUDRICHEM AAN CLAES VAN HAESTENBERCH ALLE RECHTEN OVER, WELKE DE POORT HEEFT OP EEN HUIS EN ERF IN DE OUDE STEENSTRAAT, DAT VAN LIEBRECHT LIEBRECHTS WAS EN DAT VOOR EEN SCHULD VAN DEZEN VAN 52 POND KRACHTENS SCHEPENVONNIS AAN DE POORT WAS GEKOMEN¹⁾

1381 Januari 7.

Wi Claes van den Campe, Jan Lonis, Jan Doedijn, Godevaert de Ryede Liebrechts soen²⁾, Claes de Wolf, Ghisebrecht van Riede ende Jan Koye, scepene tot Wouderichem, orconden mit desen brieve, beseghelt mit onsen zeghellen, dat Jan van den Campe Willems soen ende Severijn Willems soen, alse borghermeysters tot Wouderichem, van der poerte weggen van Wouderichem, bi rade ende goetduncken der goeder lude van Wouderichem, veer ons quamen alse voer scepen ende droeghen op ende gaven Claese van Haestenberch alle recht, dat si hadden aen die husinge ende ghescet mit horen toebehoren, die gheleggen sijn in die oude Steenstrate, dat Liebrecht Liebrechts Pelsers soens plach te wesen, daer Aleyde Liebrecht Godevaerts soens wijf was ende hare kynder huus ende hcfstat gheleggen sijn aen die een side ende Liebrecht Peter Helvoerts soens huus ende hofstat aen die ander side, in welc husinge ende gheseet vaerss, die poerte van Wouderichem comen was met allen volcomenen rechte ende bi vonnisse der scepenen van Woudrichem, als voer twe ende vijftich pont, die Liebrecht Liebrechts Pelsers soen sculdich was der poerten voerss., welc twe ende vijftich pont die voerss. Liebrecht Liebrechts Pelsers sone den borghermeesteren van Wouderichem gheloeft hadde voer scepene tot Wouderichem, ende si verteghen daer op ende verhalmeden daer na tot Claes

van Haestenberchs behoef voernoemt. Ghegheven int jaer ons Heren MCCC een ende tachtich, des Manendaghes na Dertiendendach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 14.

Litt.: Inleiding, blz. 17; 79; 81, noot 4.

¹⁾ Vermoedelijk was Liebrecht Liebrechts eigenaar geweest van het huis en was de heer van Altena eigenaar van den grond. Aanvaardt men deze oplossing niet, dan is de inhoud van deze oorkonde moeilijk te combineeren met dien van de volbende, welke kennelijk hetzelfde huis betreft. De daar genoemde Claes van Zevender is ongetwijfeld dezelfde persoon als Claes van Haestenberch. Op verzoek van den rechter te Almkerk bezegelde hij als Claes Oeke van Haestenberch, baljuw van het land van Altena, de oorkonde van 5 Dec. 1375 (no. 152). Vergelijk hiermede no. 163.

²⁾ Men zal waarschijnlijk moeten lezen: Godevaert de Rijke.

155. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT HET HUIS IN DE OUDE STEENSTRAAT TE WOUDRICHEM, GENOEMD IN DEN SCHEPENBRIEF VAN 1381 JANUARI 7 AAN CLAES VAN ZEVENDER TEN RECHTEN ERFLEEN, TEGEN BETALING VAN TWEE HOENDERS PER JAAR. HIET HUIS IS AAN DEN HEER GEKOMEN BIJ SCHEPENVONNIS, OP GROND VAN HET FEIT, DAT DEGENE, DIE HET IN TINS HAD, DEN TINS NIET BETAALDE.

1381 Februari 9.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, doen cont allen luden mit desen open brieve, dat wi ghegheven hebben ende gheven Claes van der Zevender, onsen neve, ende hebben hem verlijt van ons ende van onse nacomelinghen te houden, hem ende sinen nacomelinghen tot enen rechten erfleen een huus ende een hofstat mit allen sinen toebehoren, dat ghelegghen is in onser poerten tot Wouderichem in die oude Steenstrate, dat wesen plach Liebken Liebrechts Pelsers soen, daer aen die een side ghelegghen is mit huus ende mit erve Alijt Liebrechts ende hoer kynder ende aen die ander side mit huus ende mit erve Liebrecht Peter Helvoerts soen, behoudelijc twe hoenre sjaers, alle jaer te betalen op sinte Lambrechtsdach. Ende gawe Hi se ons niet, of sijn

nacomelinghen, op desen dach voerss., so moeghen wi se hem twiscat of doen panden bi der scepen prisinghe van onser poerten voerss., sonder enigherhande meerre versumenisse, welc huus ende hofstat voerss, onse ouder in voertiden uitghegheven hadden te tinse in descr manieren ende vc-rwaerden, als dat men jaerlix desen tins vorghenoemt betalen soude op sinte Lambertsdach. Ende en deden si des niet, so mochten wi weder onse hant slaen of doen slaen aen dit huus ende hofstat voerscr. als aen anse eyghen erve ende goct. Des en werdt desen tins vorghenoemt niet betaelt in menighen jaren, also dat onse rentemeyster van onsen wegghen dat huus ende hofstat voerss. aenvinc voer enen verseten verloren tijns als ons eyghen erve tot onsen behoef mit allen rechte also die scepen van onser poerten vorg. wijsden dat recht was. Hier waren over ende aen onse lieve ghetrcuwe manne Brien van Weyborch, Vastræt van Ghiessen Jans soen ende Heriric van Andel.

In kennissen der waerheyt so hebben wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende tachtich, des Zaterdaghes na onser Vrouwendach purificacio.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 14.

Litt.: Inleiding, blz. 17.

156. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN HERBEREN VAN RIEDE IN LEEN: "DIE BEDRACH, TGHERECHT, DIE TIENDEN ENDE DIE MOELEN MET HOREN TOEBEHOREN TOT WERKENDAM", "DEN MIDDELWEERT, GHELEGHEN VOER WERKENDAM, VOERT EEN VISSCHERIE ENDE EEN OPTOEGHE OP DEN WEERT VOERNOEMT, WELKE VISSCHERIE GHELEGHEN IS TUSSCHEN DEN WEERT VOERSCR. ENDE DEN MERWEYDEDIJC, STRECKENDE VAN DER HAVEN TOT WERKENDAM WESTWAERT TOT DEN AMBOCHT VAN HOUWENINGHEN TOE". "VOERT DAT CORTE AMBOCHT, DAT GHELEGHEN IS TUSSCHEN DEN AMBOCHT VAN HOUWENINGHEN ENDE DEN AMBOCHT VAN SLIERECHT".

1381 November II.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 18.

157. DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT EN HENDRIK VAN ANDEL VERKLAREN TE ZIJN OVEREENGEKOMEN, DAT DE KAPEL TE NEERANDEL VOORTAAN EEN PAROCHIEKERK ZAL ZIJN. HET HUN GEZAMENLIJK TOEKOMENDE PATRONAATSRECHT ZAL IN DIER VOEGE WORDEN UITGEOEFEND, DAT DEKEN EN KAPITTEL EN DE HEER VAN ANDEL OM BEURTEN EEN PRIESTER ZULLEN AANWIJZEN.

1382 April 1.

Wij, deken ende capitel der kerken van Oudemunster tUtrecht ende Henric van Andle, knape, maken cont ende kenlic allen Inden, dat wi om ghemene oorbaer ende nootzake overdragen sijn van der capellen tot Uutandle, als dat die voerss. capelle voertaen een kerspelkerke wesen zel, daertoe behoren zel dat derp tot Uutandele mit alle sinen toebehoren alst gheleghen is. Ende wanneer her Gherijt Bloem, die nu die eerste cureyt wesen zel van den vorss. kerken, oflivich wert of die voerseide kerke oflaet, zo zellen wi, deken ende capitel vorss. enen goeden man, die ons gheniteghet, kiezen ende dien goeden man dien zellen wi, deken ende capitel ende Henric vorss. tesamen presenteren. Ende wanneer dat dan die voerscr. kerke daer naest open valt, zo zcl ic Henric vorss. enen goeden man kiezen, dien mi ghenueghet, ende dien goeden man zellen wi, deken ende capitel ende Henric vorss. dan tesamen presenteren. Ende voertaen zellen wi in ewighen tiden alternatis vicibus kiezen ende presenteren in allen manycren als vorss. is. Voert, wanneer enich cureyt cjeser vorss. kerke permuteren wil, die zel consent nemen van ons, deken ende capitel ende Henric vorss. ghemeenlic. Ende overmits des consents ende der permutacien en zel die naeste ghifter nyet ververret wesen zijns rechts van der ghifte der vorss. kerke, als dieghene stervet of oflaet, die overmits dier permutacien die vorss. kerke ghecreghen heeft. Voert wanneer enich man tot deser vorss. kerke presenteert wert ende een institucie vercrighet van der vorss. kerken, zo zel hi ons, deken ende capitel, ende Henric vorss. copien van rijne presentacien, proclamacien ende institucie gheven op sinen cost, als wi se van hem eyschende sijn. Ende als ic, Henric vorss., oflivich werde, zo zel tot ewighen daghen een, mijn oudste naeste manlike erfnaem alleen, mit den vorss. heren ghifter wesen van der vorss. kerken, in allen manyeren ais vorss. is.

Alle dese vorss. vorwaerde gheloven wi, deken ende capitel ende Henric vorss., voer ons ende voer onse nacomelinghe vast ende stade te houden ende nyet te verbreken. In kennisse der wareyt hebbe wi, deken ende capitel ende Henric voerghenoemt, desen brief bezeghelt mit onsen zeghelen. Deser

briefe zijn twe sprekende alleens ghegheven int jaer ons Heren dused
dryehondert twe ende tachtich, opten eersten dach van Aprille.

*Met uithangende zegels van deken en kapittel van Oudmurtster en van Henric van
Andel in bruine was.*

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, 1e afd., no. 1035.

138. BISSCHOP FLORIS VAN UTRECHT MAAKT DE KAPEL TE NEER-ANDEL, MET TOESTEMMING VAN DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER, DE KERK TE GIESSEN EN HENDRIK VAN ANDEL, TEZAMEN PATRONEN DER KAPEL, TOT EEN AFZONDERLIJKE PAROCHIEKERK EN INSTITUEERT GERARDUS BLOEME, TOT DUSVER RECTOR VAN DE KAPEL, ALS RECTOR VAN DE NIEUWE PAROCHIEKERK.

1382 April 3.

In nomine Domini, amen. Ad perpetuam rei memoriam Florentius, Dei gratia episcopus Trajectensis, universis presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Inter alias nostri pastoralis curas officii sacrorum canonum ammonitione precepti constringimur et debemus ecclesias per congrua et utilia loca erigere divinjs precibus sacrandas, ne deficientibus pastoris moderamine gubernante, celestibusque disciplinis et ecclesiasticis sacramentis eidem ministrandis populus Domini gregis per injuria¹) fidei

hostis callidi rapiatur insidiis aut ab unitate, quod absit, ecclesie per dessuetudinem frequentacionis ejus quam aliter non commode posset attingere periculosius evagetur. Hujus ergo rei sollicitudine moti dilectorum nobis in Christo incolarum districtus seu ville dicte UytAndle, site in parochia de Ghesen, nostre diocesis, asserunt, quod villa predicta tantum distat ab ecclesia parochiali, ut tempore hyemali inundantibus aquis et aliis impedimentis legitimis obsistentibus candem nequeant ecclesiam sine magna difficultate adire, neque congruis temporibus pro sua devocione officii interesse divinis, nec posse necessitatis tempore propter longi itineris intervallum ecclesiastica consequi sacramenta in grave suarum periculum animarum, quodque dicta ecclesia tantis aliis competentibus habundet redditibus salvis infractis in illorum augmentum addendis, quod preter illius ville proventus minister ejus sufficientem valebit sustentacionem habere, nobisque devote supplicancium, ut cappellam in dicta villa constructam de patronatu honorabilis viri Henrici de Andle, armigeri, aut²) fundatoris existentem in parochialem ecclesiam erigere ac parochialem ecclesiam inde facere et sacerdotem in canonica forma instituere dignemur, supplicacionem rationabilem duximus admittendam. Hinc est, quod nos super premissis et eorundem veritate assertorum recepta informacione diligenti suadente utilitate publica, de consensu venerabilium virorum, dominorum decani et capituli ecclesie sancti Salvatoris Trajectensis, predicte matricis ecclesie, et ipsius Henrici de Andle, armigeri, ejusdem capelle patronorum, in et ad infrascripta sub moderacione concordie de jure patronatus ipsius nove ecclesie necnon limitacione finium ejusdem nove parochie et competenti provisione dicte matricis ecclesie, mediantibus certis bonis eidem matri ecclesie in recompensam assignatis vel assignandis per et inter ipsos patronos rationabiliter ardinatis et conventis prestito, capellam antedictam sufficienter, ut accepimus ciotatam in novam parochialem ecclesiam, per

presentes erigimus, et erectam ab ipsius olim matricis ecclesie subjectione qualibet separamus, venerabilem virum, dominum Gerardum Bloeme alias dicte capelle nunc vero dicte nove ecclesie rectorem modernum in ipsam novam ecclesiam erectam pro presenti sacerdotem instituentes dicte ville obvenciones ecclesiasticas percepturum, decernentes in eadem nova parochiali ecclesia sic erecta exnunc inantea curam animarum, custodiam reliquiarum, conservacionem et ministracionem sacramentorum, liberam ecclesiasticam sepulturam et quaevis alla insignia parochialia exercenda fore et exerceri debere fontemque baptismalem inibi tenendam premissa et gubernacionem plebis dicte nove parochie cum regimine animarum et aliis ad curam parochialem spectantibus sacerdoti predicto committentes ac universa et singula bona ad dotem predictae capelle ab olim pertinencia in dotem ipsius nove ecclesie assignantes, illis cum dictis aliis obvencionibus et proventibus ecclesiasticis ad ejusdem vite suffragia sacerdotis pro temporis usu de cetero applicandis.

In quorum omnium testimonium sigillum nostrum ad causas duximus presentibus appendendum. Datum anno a nativitate Domini millesimo tricentesimo octuagesimo secundo, mensis Aprilis die tertia.

Met uithangend zegel ad causas van den bisschop in roode was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht; Oudmunster, 1e afd., no. 1036.

Met onderschrift: Johannes de Loe, per dominum vicarium.

¹⁾ *De in den tekst voorkomende letters geven den indruk, dat er staat "mia", met een afkortingsteeken boven deze drie letters, Men zou hiervoor willen lezen "misericordia", doch dit geeft geen zin. Mej. Dr. A. J. Maris, chartermeester bij het rijksarchief te Utrecht, was zoo vriendelijk mij de hier gevolgde oplossing aan de hand te doen, waarbij men "injuria" als pluralis neutrum moet opvatten.*

²⁾ *Dit woord is later bijgeschreven. Mogelijkerwijs moet men lezen: et i.p.v. aut.*

159. DE RECHTER VAN ANDEL OORKONDT, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, 1e. HENDRIK VAN ANDEL AAN JACOB UTER COKEN VEERTIEN HONT LAND IN EIGENDOM OVERDROEG; 2e. HENDRIK VAN ANDEL EN STEESKEN DIRKSZOOM VAN ANDEL AAN JACOB UTER COKEN, TEN BEHOEVE VAN HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER, DE PASTOORSPREBENDE EN DE KERK TE GIessen, IEDER EEN HOFSTEDE IN EIGENDOM OVERDROEGEN, WELKE

HOFSTEDEN DE VOORMALIGE EIGENAARS VERVOLGENS WEDEROM
IN RECHTEN ERFTINS KREGEN. HENDRIK EN STEESKEN VAN ANDEL
BELOOFDEN JACOB UTER COKEN q.q. GEDURENDE JAAR EN DAG TE
VRIJWAREN.

1382 April 4.

Ic Herberen Jacobs soen, richter tot Andel, doe kont ende kenlijc allen luden, die desen brief zullen zien of horen lesen, dat ic daer over gheroepen was van rechts weghe, als een ghewaert richter tot Andel ende met mi Neude Willems soen, Roeloef Melijs soen, Jan Todeman ende Ricout Steeskens soen, als heemraders tot Andel, daer Heynric van Andel gaf Jacob uter Coken een vrie ghifte van viertien hont lands, ghcleghen in die afterste henghemenghe tusschen Jacob Hermans soen lant ocstwaert ende Bruusten sVoghets soen lant weestwaert, alsoe groet ende alsoe cleyne alsi daer ghelegghen sijn. Voert soe quam dese vorscreven Heynric ende gaf desen vorss. Jacob een vrie ghifte van eenre hoofstaet, ghelegghen an den dijc tusschen Lisebete Danckaerts hoofstact oestwaert ende Willem Metten soens hoofstact weestwaert, tot behoef des capittels van Oudemonster ende der papenliker proven ende der kerken te Ghyesen. Voert soe quam dese voerss. Jacob van des capittels weghe vorss. ende van der papenliker proven ende kerken van Ghiesen weghe ende gaf desen vorss. Heynric dese vorss. hoofstaet weder tot enen rechten eerftijns om anderhalf pont goets ghelds sjaers, te betalen tot sente Petersmisse in den Zulle. Voert soe ghelocfde Heynric vorss. dit vorss. erve ende hoofstact te waren jaer ende dach alsoe men erve seuldich is te waren binnen den banne van Andel, ende af te doen alle vorplicht. Voert soc quam Steesken Dirx soen van Andel ende gaf een vrie ghifte van eenre hoofstat, ghelegghen tot Andel tusschen Jacobs Jacobs soens kynderen lant ocstwaert ende erfghenamen Jans van Vlimen wcestwaert, Jacob uter Coken tot behoef des capittels van Oudemonster ende der papenliker proven ende der kerken behoef van Ghyesen. Voert soc quam dese voerss. Jacob van des capittels ende der papenliker proven ende der kerken weghe vorss. ende gaf Steesken vorss. dese vorss. hoofstaet weder tot enen rechten eerftijns, om twee pont goeds ghelds sjaers, te betalen tot sente Petersmisse in den Zulle. Voert soc ghelocfde dese vorss. Steesken dese voerss. hoofstact te waren jaer ende dach, alsoe men erve seuldich is te waren binnen den banne van Andel, ende af te doen alle voerplicht. Want wi, Neude, Roeloef, Jan Todeman ende Ricout Steeskens soen, heemraders vorss., ghenen seghel en hebben, soe hebben wi ghebeden Herberen Jacobs soen voerss., dat hij desen brief over ons beseghden wil.

Ende ic, Herberen voerss., om beden wil der heemraet vorss., ende in orconden der waerhcyt, soe heb ic desen brief open beseghelt met minen seghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert twcentachtentich, up den goeden Vridach.

Met uithangend zegel in gele was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht; Oudfununster, 1e afd., no. 1038.

Litt.: inleiding, blz. 87; 95, noot 1.

160. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, WAS VERTOORND OP DE STAD DORDRECHT EN OP DE AMBACHTSHEEREN EN INGEZETENEN VAN DE GROOTE WAARD, HET LAND VAN ALTENA EN HET LAND VAN HEUSDEN, OMDAT DE DIJK, DIEN MEN BEGONNEN WAS TE MAKEN OVER DE GORS, GENAAMD DE OVERDRAGE, WAS DOORGESTOKEN. HERTOGIN MARGARETHA DOET NU UITSPRAAK IN HET ALDUS ONTSTANE GESCHIL EN BEPAALT ONDER MEER, DAT ALLEN, DIE ONROERENDE GOEDEREN, RENTEN OF TIENDEN HEBBEN IN DE LANDEN VAN ALTENA EN HEUSDEN, ALS BOETE EN SCHADEVERGOEDING ZULLEN BETALEN ZES GROOTEN VAN ELK MORGEN LAND, VAN ELK POND ERFRENTE 'S JAARS EN VAN ELK MORGEN TIENDEN. VAN DEZE ZES GROOTEN ZAL EEN VIERDE DEEL BETAALD MOETEN WORDEN OP 1 OCTOBER A.S. EN ELKEN VOLGENDEN EERSTEN OCTOBER TELKENS WEDEROM EEN VIERDE DEEL, TOTDAT ALLES BETAALD IS. DIJKGRAAF EN HEEMRADEN ZULLEN DEZE GELDEN ZOO NOODIG INNEN NAAR DIJKRECHT. OVER DE KOMST VAN LUDEKIJN DEN WILDE TE DORDRECHT ZAL DE HERTOGIN NADER BESLISSSEN.

1382 April 12.

Gedrukt: P. h. van de Wall, Handvesten en privilegeën der stad Dordrecht, I, blz. 325;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 326, blz. 391-392.

161. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, VERKLAART ZICH TE ZULLEN HOUDEN AAN DE

SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSpraak ZIJNER GEMALIN VAN
DENZELFDEN DATUM.

1382 April 12.

Gedrukt: P. H. van de Wall, Handvesten en privilegieën der stad Dordrecht, I, blz. 327;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 327, blz. 392-393.

162. WILLEM V I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA; GEEFT AAN JAN VAN RAAMSDONK HET DAGELIJKSCH GERECHT VAN WAARDHUIZEN IN LEEN, INGAANDE NA DEN DOOD VAN AREND VAN UITWIJK.

1382 Juli 12.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, doen cont ende kenlijc allen Inden, dat wi verlijt hebben ende verlien Jan van Raemsdonc, onsen neve, dat daghclics gherecht tot Weerthusen mit sincn toebehoren, alsa groet ende alsoe cleyn alst Gelijs van Uutwijn van ons houdende was, hem ende sinen nacomelingen, van ons ende van onsen nacomelinghen te houden tot enen erfleen na dode Aernts ,

van Uutwijn. Hier over waren onse trouwe manne Claes van der Zevender, onse neve, Dyrck van Uutwijn, Henric van Andel ende Brien van Weyborch. In kennissen der waerheyt soe hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert twe ende tachtich, op sinte Margrieten avont.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 25.

163. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART 1500 OUDE ; SCHILDEN GELEEND TE HEBBEN VAN CLAES VAN ZEVENDER, EN BELOOFT HEM, OF ZIJN ERFGENAMEN NIET TE ONTZETTEN UIT ZIJN AMBTEN VAN KASTELEIN, BALJUW, RENTMEESTER EN DIJGRAAF VAN ALTENA, UIT DE MARKTTOLLEN VAN ALTENA EN HET RENTMEESTERSCHAP VAN MONNIKENLAND, ZOOLANG DIT BEDRAG HEM NIET TERUGBETAALD IS.

1382 November 8.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 391.

164. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EENIGE VOORSCHRIFTEN MET BETREKKING TOT HET SCOUWEN VAN DEN HOOGENDIJK, EN VERGUNT DEN INWONERS VAN HET LAND VAN ALTENA HUN KOREN TE DOEN MALEN OP WELKEN MOLEN ZIJ WILLEN, TEGEN BETALING VAN HET ZESTIENDE GEDEELTE.

1382 December 12.

Wi Willem, heere van Hoerne ende van Altena, maken cont ende kennelijc allen luden mit desen open brieve, dat wi ghegheven hebben ende gheven voer ons, voer onse erven ende nacomelingen, onsen goeden ende ghetrot.iwen luden, ondersaten ende die ghercft zijn in onsen lande van Altena, tot enen ewcliken rechte te ghebruchen ende te bcsitten: Of dat zake waer dat cnich dike, die si opten Hogl:ndike ligghende hebben, niet verborcht en worde in de eerste .,

scouwc of in aic ander scouwc niet glxenomen en worde te maken, als recht waer opeen dihe voerscr., also dat die dike mit vonnisse ons heemraeds acn ons ghewijst wordc, dien soelen, noch dien moe-hen wi, onse dijcgreven, noch nyemant, hegher bestaden, noch nemen te maken, dan tots hoechsheemraets scicr'nghe. Ende so wat c'cse hoglse hecmraet vorgheuoemt schiert, dat die dijc voerss. costen zal te maken, als wi of onse dijcgreve van onsenweghen dat uutghcleecht hebben of ghdocve daervoer ghedaen hebben, soe moeghen wi, of onse dijcgreve in der tijt, dat ghelt van desgheens ghercetste Pet, dat hl in onsen lande van Altena heeft, dies dien dijc voerscr. sijn is, die tot des heemraeds schieringe bestaet is als voerscr. staet, weder nemen aen twiseatten -helde of aen vierscatten panden. Ende en waer sijn rede goet niet goet ghenoech voer den cost als: voerscr. stact, soe sullen ende moeghen wi, of onse dijcgreve van onsenweghen, dat ghebrec voert verpanden aen sijn erve in allen manyeren als voerscr, staet.

Voert hebben Nvi ghegheven ende gheven onsen goeden lnden voerscr., hem ende haren nacomelinghen ghemeenliken, voer een ewelike recht te besitten ende te ghebruchen, dat si malen moegen binnen onsen lande van Altena aen wat moelen dat si willen, die onse is, zonder enighe boeten ofte brueken te verboeren daerof teghens ons of onsen erven ende nacomelinghen, om horen rechten molster, dat is te weten dat zestiendendeel.

Ende ommedat wi willen, dat alle dese voerscr. punten ende zaken wel ghehouden werden van ons ende van onsen nacomelingen ende onverbroeken, soe hebben wi desen brief tot eenre kennissen der waerheyt open beseghelt mit onsen zeghel. Gegeven int jaer ons Heren dusent driehondert twe ende tachtich, op sinte Lucyenavont.

165. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN PRIVILEGE BETREFFENDE HET WATERSCHAPSRECHT AAN DE STAD WOUDRICHEM.

1382 December 12.

Wi Willem, heere van Hoern ende van Altena, maken cont ende henlijc allen luden mit desen open brieve, dat wi ghegheven hebben ende gheven voer ons, voer ons erven ende nacomelinghen, tot enen cwighen recht te besitten ende te ghebruken onsen lieven ende ghetrouwen luden ende ondersaten onser poerten van Woudrichem:

Of tot enighen tiden dier werve enich opter Merweyde, also verre also die scout mitten scepenen van Wouderichem scouwen mit scouwerecht, aen ons of acn onsen nacomelinghen quamen, dien sullen, noch en moeghen wi, onse scout, noch nyemant, hogher bestaden, noch nemen te maken, dan totter scepen schieringhe van onser poerter voerss. Ende so wat dese scepen vornoemt schieren, dat die voersejde dijc of werf costen sal te maken, als wi of onse scout vornoemt van onsenweghen dat uutgheleet hebben of gheloeve daervoer ghedaen hebben, soe moeghen wi of onse scout in der tijt dat ghelt van desgheens ghereetste goede weder nemen aen twyscatten ghelde of aen vierscatten panden, dies die dijc sijn is. Ende en waer sijn rede goet niet goet ghenoech voer den cost also voerscr. is, so sellen ende moeghen wi of onse scout van onsenweghen dat ghebreck voert verpanden aen sijn erve in allen manieren also voerscr. is. Ende dese werve voerscr. sellen die scout ende scepene voernoemt voertaen scouwen in allen recht ende manieren also die dijcgreve ende hoghe heemraet den Hoghendijc in onsen lande van Altena scouwen sellen, dies wi onsen ghemeynen lande vornoemt een recht ende hantvesten daerof ghegheven hebben.

Ende omdat wi willen, dat alle dese voerscr. punten ende zaken wel ghehouden werden van ons ende van onsen nacomelingen, ende onverbroken, soe hebben wi tot eenre kennissen der waerheyt dcsen brief open beseghelt mit onsen zcghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert twe ende tachtich, op sinte Lucyenavont.

166. WILLEM VI VAN HORPNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART EEN PERCEEL BUITENDIJKSCHEN GROND ONDER ALMKERK VERKOCHT TE HEBBEN AAN DE ABDIJ VAN BERNE.

1386 Februari 21.

Wi Willem, here van Hilern, van Althema ende van Kurterssem, maken kint allen luden, dat wi quijt ghesconden hebben ende quijt scelden tot behoef des goedshuys van Beern alle alsulc recht ende toeseegghen, als wi tot desen daghe toe ghehadt mogen hebben aen een uutlant dat gheleghen is in den ghericht van Almkerc in die Hoeven buten der straten ter Almen waert, alsoe groot ende alsoe cleyn als dat dacr gheleghen is, met allen sinen toebehoren, dacr lant gheleghen is alre naest oestwert Gyelijs van Eten ende westwert Arnt van Heesbeen. Ende gheloven dit voirscr. erve te waren voer ons ende voer onse nacomelinghe den goedshuyse voirscr. ten ewighen daghen, bellaudelijc mutegheliken waterganc, want ons dit voirscr. erve wittelijc ende wael betaelt is den iersten penninc met den lesten.

In kennesse der waerheit soe hebben wij onsen zeghel aen desen openen brief ghehanghen int jaer ons Heren MCCC LXXXVI, op sente Petersavent ad cathedram.

Met uithangend zegel van Willem van Horne in groene was.

Oorspr, - Archief der Abdij van Berne te Heeswijk, Cart. I, no. 277 (1, 35).

167. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, SCHENKT AAN WOUDRICHEM EENIGE VOORRECHTEN TEN BEHOEVE VAN DE OMMURING.

1386 Mei 10.

Wi Willem, heere van Hoern, van Altena ende van Kurtersem, doen cont ende kenlijc allen luden, dat wi een overdracht ghemaect hebben met onsen

goeden luden van onser poerte van Wouderichem, dat is te weten: dat wi hem verdraghen hebben paerde te houden zes jaer lang naestcomende in manieren, dat elc man, die te peerde gheset was of die rijc ghenoech waren of werden peerde te houden, dat si dat ghelt van dien peerden, dat is te weten elc peert vijftien oude scilde, der poerten van Wouderichem gheven sullen, hoer mueren ende vesten mede te maken; ende een yghelijc van der poerten van Wouderichem daerna na beloep helden selen van horen goede. Ende dit ghelt sal men setten bi den richter, scepen ende borghermeysters van Wouderichem ende bi tween van onsen vrienden, die wi daerbi scicken.

Voert hebben wi ghegheven ende gheven onser poerten van Wouderichem voerscr. alle grutghelt ende assijns, die ons toebehoerden binnen onser vrihede van Wouderichem dese voersproken zes jaer uut.

Voert hebben wi hem ghegheven, dat si alle assijns binnen der vrihede van Wouderichem hoghen moeghen op hemselves bi den vorghenoemden luden dese zes jaer uut vo::rss.

Oec hebben wi hem ghegheven, dat si moeghen enen steenoven ende tychelrye setten in onsen lande van der Monickelant buten dijcs opt scoer boven den Golchweert, te minster scade, ende daer oerde te graven steen af te backen tot hare nutscap.

Ende alle dit ghelt voerscr. sal men een derden deel gheven tot pinxsteren naestcomende, dandcr derdeel tot Bamisse daernaestcomende ende dat derde derdeel tot sinte Petersmisse in Zulle daernaestcomende. Ende tenden desen jaer so sal onse poerte van Wouderichem bi ons comen ende sellen ons tesamen beraden, waer men meer ghelts nemen sal mede te mueren ende te vesten; soe soelen wi hem te hulpc comen, ghelijc ons nutte ende orbaer dunct sijn.

In kennissen der waerheyt so hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zcghel. Ende want haer Mathijs van Kessel, ridder, Dyrck van Uutwijk, Roelof van Emmichoven, pastoer van Mareys, ende Henric die Borchgreve, knapen, onse ghetrou raed, hierbi over ende aen gheweest hebben, soe hebben si desen brief mit ons beseghelt mit horen zeghelen om onser bede wille. Ghegheven int jaer ons Heren MCCC zes ende tachtich, opten tienden dach van Meye.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. fr, ze ged., fol. 7 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 65, 79, 81

168. RECHTER, SCHEPENEN EN RAAD DER "POERT" VAN WOUDRICHEM VERKLAREN ZICH TE ZULLEN HOUDEN AAN DE BEPALINGEN, VERVAT IN DEN BRIEF VAN DEN HEER VAN HORNE (VAN DENZELFDEN DATUM).

1386 Mei 10.

Wi richter, scepen ende raet der poerten van Woudrichem maken cont ende kenlijc allen luden, dat wi gheloeft hebben ende gh.eloven van der poert weggen van Woudrichem onse lieven ghenadighen here, den here van Huern, van Althena ende van Kurtersern, alle vorwaerden, die hi ons gheloeft ende beseghelt heeft, ghelijc als die brief inhoudt, die wi hebben van onsen lieven ghenadighen here voorscreven, wael te houden ende te voldoen ende ongebreekelijc.

In kennissen der waerheyt soe hebben wi desen brief open beseghelt met onser ghemeynre poerte seghel van Woudrichem.

Ende om die meerre zekerheit ende vestenisse onsen lieven ghenadighen here vooscr. hieraf te hebben om te voldoen, soe hebben wie ghebeden ende bidden heren Mathijs van Kessel, ridder, Didderic van Uutwijk, Roelof van Emmichoven, pastoer van Mareys ende Heynric die Borchgreve, ons liefs heren raet van Huern vooscr., want si hierbi, over ende aen ghewcest hebben, dat si desen brief met ons beseghelen willen met horen seglelen.

Ende wi Mathijs van Kessel, ridder, Didderic van Uutwijk, Roelof van Emmichoven, pastoer van Mareyis, ende Heynric die Borchgreve, knapen, want wi hier over ende aen gheweest hebben, soc hebben wi desen brief om der poert beden wille voerss, open beseghelt mee onsen seghelen. Ghegeven int jaer ons Heren MCCC ses ende tachtich, op den tienden dach van Meye.

Met de uithangende zegels van Woudrichem, Matthijs van Kessel, Diederik van Uutwijk, Roelof van Emmichoven en Hendrik de i; Borchgrave in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 12.

Litt.: Inleiding, blz. 55, noot 4; 65; 79; 81.

169. ALBRECHT VAN BEIEREN, RUWAARD VAN HOLLAND, OORKONDT, DAT HIJ, NU HET LAND VAN ALTENA BIJ VONNIS VAN LEENMANNEN VAN ZUID-HOLLAND AAN HEM IS TOEGEWEEZEN, AERNT VAN WEIENBURCH (WEYBURCH) ALLE BREUKEN EN MISDADEN HEEFT VERGEVEN, DIE DEZE IN HET LAND VAN ALTENA BEGAAN HEEFT. DE HERTOG GEEFT AERNT TEVENS ZIJN GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA TERUG, WELKE HEM DOOR DEN HEER VAN HORNE WAREN ONTNOMEN.

1386 September 9.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 446.

Litt.: Inleiding, blz. 65;

prfschr., blz. 22.

**170. TARIEF VAN DE VIER MARKTTOLLEN TE WOUDRICHEM EN DEN
MARKTTOL TE GIESSEN.**

z. j. e. d. (voor 1387)

tRecht van den vier marcttollen tot Woudrichem, die den here van Hoern
toehoerden, ende van der marcttol van Ghiesen.

van enen groten sac vlas xij g.

van iiiij tonnen staels i ouden scilt.

van ic weghens ijsers ij d.holls.

van iiijc nestken ¹⁾ staels voer i tanne.

van i sac wollen vj oude g.

van i vlet houts van den knye ij oude g.

van i craken van den overganc iiiij oude g.

van houte dat in een scip gheladen is v $\frac{1}{2}$ vls. g.

van i paer moelensteen xijij oude g.

van i last querensteen iij vls, g.

van i kerren weden ix oude g.

van i vaet asschen i VIS. g.

van i last harinx iiiij vls. g.

van c kesen iiiij vls. g.

van i tonne boteren i vls. g.

van i last biers xij g. vls.

van i vat olyen i vls. g.

van i tonnen harinxsmouts i vls. g.

van i pac bontweracs vj oude g.

van vj Cuels voeder wijns i ouden scilt.
van i bael meden i vls. g.
van i corf visch lij vls. g.
van i corf cabelliaus vj vls. g.
van i scepe ghegotens visch vr/2 vls. g.
van i zalm i ouden holl.
van i tonnen visch i vls. g.
van i stoer lij vls.g.
van i mande witinx i vls. g.
van i meze buckincs ij g.
van i coppel froyts xij d. holl.
van i bosch kenneps lij vls. g.
van enen wollen laken iij d. hol.
van enen ijdel scepe i vls. g.
van i scuyt iij j d. hol.
van i gheladen scepe van opwaert xxvj oude hol.
van enen gheladen scepe met enen hantroeder ghelike.
van e1ken rende ij d. holl.
van i perde iij d. hol.
van i gheladen scrlyte xxij hol.
van i hoet gaghels ilij oude g.
van i pac vacht vj oude g.
van i sentenaer herssen ij oude hol.
van i hoede arweten of boenen vl/'z vls. g.
van i tafel loets ij vls. g.

van allen goede van ghewichte, zidc of zidewerc ix oude g.

van i hoet haveren i g., weyt of rogge ij g., gherst 1½ g²).

van i rijs leyen xij d. hol.

Item in die vier mercten tot Woudrichem is niemont vri te lande dan die poerter tot Woudrichem is. Alst merct³) van beesten is, dan sal men nemen, als daer ghecreyert is, van enen perde iij wit, van i ronde ij wit, van i verken 1 ~2 witten, van i scaep i doytken, diet coept half ende diet vercoept half.

Item die van Dordrecht, oec wat si gheladen hebben, gheven van den scepe i vls. g. ende niet meer.

Item tot Ghiesen is niemont vri te lande dan die poerter tot Woudrichem ende tot Hoesden is. Ende van allen goede sa1 men ontfaen van der tollcn als men tot Woudrichem doet; ende dat hier niet bescreven en staet is als heercomen is.

Item die marct tot Wouderichem van Palmen gaet in des Dinxdages tavontide na halfvasten.

Item die marct van Wouderichem tot sinte Jacobsmisse gaet in drie daghe voer sinte Jacobsavont.

Item die marct van Wouderichem tot onser Vrouwenmisse nativitas gaet in drie daghe voer onser Vrouwenavont.

Item die coude marct gaet in drie daghe voer sinte Lucasavont. Item op sinte Margrietenavont, op sintc Jacobsavont, op onser Vrouwenavont nativitas ende op sinte Lucasavont so ist vol marct ende dan creyicr men die marcten zoalst payment gaen sel ende wanneer men ghewant sniden sal van marcte te marcte.

Item die marct tot Ghicssen mact in drie daghe voer sinte Margrietenavont.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 45, fol. 22 verso-23.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 33 verso en 34.

¹) *Mogelijk moet belezen worden: neseken.*

²⁾ De woorden "weyt" en volgende zijn bijgeschreven. In het tweede afschrift staan zij in den tekst, doch daar is voor de drie soorten veldvruchten hetzelfde bedrag van 1½ gr, genoemd.

³⁾ De tekst heeft hier nogmaals het woord "marct".

171. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN JAN VAN

GOER TWEE ONROERENDE GOEDEREN, "DEN WENVAERT" EN "DEN INSCIT", IN ERFLEEN.

1387 April 15.

Regest: Verslagen R. O. A., 1897, XX, blz. 125, no. 13.

172. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM LEGGEN, WILLEM DE HOGHE EN ZIJN ZONEN ZEGER EN GILLIS GEZAMENDERHAND AAN LUDEKEN DEN WILDE, TEN BEHOEVE VAN HERTOG ALBRECHT, DE BELOFTE AF, DAT ZIJ WILLEM DE HOGHE WILLEMSZOOM, ZOODRA DEZE BINNENSLANDS KOMT OF BINNEN EEN HALF JAAR DAARNA, AFSTAND ZULLEN LATEN DOEN VAN EEN HUIS EN HOFSTEDE TE WOUDRICHEM, TEN BEHOEVE VAN DEN HERTOG.

1387 Juni 24.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 462.

173. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN AREND VAN GIESSEN HET GEHEELE VEER TE ANDEL EN EEN UITERWAARD IN LEEN.

1387 Juli 5.

Willaem etc. doen cond allen luden, dat wi verlyet hebben ende verlyen mit desen brjeve Aernt van Ghiesen dat veer tot Andel an beyden ziden van den water tusschen Veenregrave ende Rijswik kerc, item enen uterdijc die gheheten is die Middelwaert, die belegen is mitter Maz'e an deen zide vor Andel ende an dandcr zide dat gherecht van Poederoyen, te houden van ons ende van onsen nacomelinghen him ende sinen nacomelinghen in allen manieren als hijt van den hofstede ende heerscappie van Althena te houden plach. In orkunde etc. Ghegheven in den Haghe sVridages na Nlertijn translatio anno LXXXVII.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 4.

174. WILLEM VI VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT HERBAREN JACOBSZ. EEN HOFSTEDE ONDER ANDEL IN EIGENDOM, DIE DEZE TOT DUSVER IN LEEN HIELD.

1387 Augustus 17.

Wi Willem, heere van Hoern, van Altena ende van Kurtersem, maken cont ende kenlijc allen luden, dat wi machtich ghemaect hebben ende maken Herberen Jacobs soen een vrie ghifte te gheven van eenre hofstat, ghelegen in den gherechte van Andel tusschen Jan Jans soens erve aen die oestside ende Dircs Wevers erve aen die westside, mit horen toebehoren, welc hofstat van ons houdende is tot enen lechten erfleen. Ende wi gheloven die varghenoemde hofstat te waren voer allen denghenen die ten rechte comcn willen.

In kennisse der waerheyt so hebben wi desen brief open beseghelt mit onsen zeghel. Gegheven int jaer ons Heren MCCC zeven ende tachtich, des Zaterdaghes na onser Vrouwendach assumptio.

Afschr. - opgeplakt strookje papier op los vel, met potlood genummerd (fol.) 40, achter in Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged.

175. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN EMMICHOVEN DRAAGT ROBBRECHT VAN EMMICHOVEN TWEE EN EEN HALF MORGEN LAND IN EIGENDOM OVER AAN ZIJN BROEDER REYNGOUT. ROBBRECHT BELOOFT REYNGOUT GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN.

1388 Maart 19.

Ic Ghijsbrecht uter Spijc, richter in den ghericht van Emmichoven, doe cont ende kenlic allen luden, dat ic daer over gheroepen was als een richter ende met mi Peter Scoyaert, Dirc van Nuerden, Aernt Willem Vinkenzoen ende Aernt Robbrechtszoen als heemraderen, dat voer ons quam Robbrecht van Emmichoven ende gaf een vri ghift haren Reyngout van Emmichoven, sinen brueder, van dordalf merghen lants, ghelegghen in den ghericht van Emmichoven, dat men ghemeynliken hiet die vijf marghen, daer naest ghelegghen is oestwaert Heynric Walwijn ende westwart Claes Peterszoen, met allen zinen toebehoeren. Ende Robbrecht voern. verteech ende verhalmdede op dit vcrscr, lant tot behoef haren Reyngouts voirsch., als vonnes der heemraderen wijsde ende recht is. Ende Robbrecht voern, ghelofde haren Reyngout voerseit dit voersch. lant te waren jaer ende dach, als men een vri eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voercommer ende voerplicht af te doen.

In kennissen der waerheit heb ic, Ghijsbrecht, richter voern., desen brief open beseghelt met minen zeghel, int jaer ons Heren dusent driehondert tachtich ende acht, tsDonredages na sinte Gheertrudendach.

Met uithangend zegel van Gijsbrecht uter Spijk in groene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart. I, no. 284 (XV, 5).

Litt.: Inleiding, blz. 87, 95.

176. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA GEWORDEN, GEEFT AAN SEGER WOUTERSZOOM (VAN EMMICHOVEN) EEN HOEVE, SMALTIENDEN EN HET DAGELIJKSCHE GERECHT TE EMMICHOVEN TEN RECHTEN ERFLEENE, GELIJK HIJ DIE GOEDEREN OOK VAN DEN HEER VAN HORNE IN LEEN PLACHT TE HEBBEN.

1388 Maart 22.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 457 en 458 (aldaar ten onrechte gedateerd: 1387 April 3).

177. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT HET LAND VAN

ALTENA EEN HANDVEST.

1388 Augustus 15.

In den naem ende eren der enigher ende onghesceydenre Drievoudicheyt, amen. Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, bi der ghenaden Goeds greve van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen cent allen luden, dat wi omme oetmoedighes vervolghens ende minliker bede van onsen goeden luden ghemvenliken van onsen lande van Altena, omme te verclaren sommighe punten van rechte, die si begherende zijn, daer wi bi rade ons liefs heren ende vader, heere van Hollant, sijns raeds ende den onsen, goedertierliken hebben ghehoert die bede onser goede lude voerss., ende hebben hem ghegheven ende gheven voer ons ende voer onsen nacomclingen, hem ende horen nacomclingen, omme menighen trouwen dienst, die si onsen voervaderen, heren tot Hollant, dicwyl ghedaen hebben ende ons ende onsen nacomclingen noch doen zullen, zulke punten ende recht, alse hierna gescreven staet, eweliken te houden ende te doen houden sonder verbreken.

1. In den (iersten), so hebben wi gheconsenteert onsen goeden luden voerscr. alle brieve, hantvesten, privilegien, die si hebben van ons ende van onsen voervaderen, heren tot Hollant, of van den heren van Hocrn ende van den lande van Altena, ende gheloeft te houden in allen punten, soe si begripen ende ghescreven staen.
2. Item waer dat sake dat enich man of wijf, ghezeten in den lande van Altena, sijn lijf of sijn goet verboerde teghens ons, die en solide sijns wijfs of sijnre kyndere of sijnre gherechte erfnamen goet niet verboeren, si en soudent half hebben. Ende sijn wittaftighe scout sal voren van den ghemeynen goede gaen sonder arghclit ¹⁾
3. Item worde enich lantman of wijf aengesproken, dat hi sijn lijf of sijn goet verboert hadde, die sal hem verborghen mi borghen, die also gaet sijn als sijn lijf ende als sijn goet. Ende en can hi hem so niet verborghen, so mach men houden in helden sonder pincn tot Altena. Ende binnen den eersten zes weken, dat hi ghchouden of verborcht is, sal men aenspreken mitten rechte; ende en spreekt men binnen dier tijt niet aen mit rechte, so sal hi qwijt ende vri wesen van der zaken, daer hi of aengesproken of voer ghevanghen is.
4. Item -heen wijf en sal bastaerd moeghen winnen. Ende of yemant sinen bastaerd enich goet gheeft ende die bastaert sterft sonder wittaftighe gheboorte levende after hem te laten, so sal dat ghegheven goet weder comen an denghenen, dier ghegheven heeft of aen sinen

gherechten erfghenamen. Maer vercreghen goet van den bastaert sal comen alsoet vanouts haerghecomen is ²).

5. Item enich lantman, die wi van sinen live aenspreken willen lof aen doen spreken, dien sal men aenspreken in den dorpe of ambochte, daer hi ghebroect heeft, ende hem daer verwinnen mitten rechte, ende hem uter vierscaer van Wouderichem enen dach van rechte legghen ende een weet te doen ³).
6. Item soe wie weeskynder voecht wesen sal van rechte, die sal al hoer gherede goet penninghen ende panden bi den heemraders of scepenen, daert gheleghen is, binnen zes weken na dode vaders of moeder, alsoet recht gheleghen is, ende belegghent op twescatten erve, hem dat weder nut te reyken tot horen mondighen daghen.
7. Item en sullen wi, noch nyemant van onsenweghen, gheen vreemde scape houden, noch laten houden, in onsen lande van Altena.
8. Item alle hoenre, die op uutlande of dijcke gheset zijn ende mit onrechte daerop gheset waren, laten wi of ende scelden se qwijt.
9. Item wi en sullen gheen beter payment nemen van onsen boeten, brueken of verfayten, dan wi in onsen marctcn sullen doen roepen ende ghebieden.
10. Item waer dat sake dat de heer; van Hcern in enighen dadinghe quame mit ons omme weder te comen toten lande ende heerlicheyt van Altena, soe beloven wi, dat onse lieve heere ende vader van Hollant, alsoe overheer, ende wi ende onsen nacomelinghen onsen goeden luden van den lande van Aitena ende haren nacomelinghen houden sullen ende doen houden ai allen horen rechte, hantvcstcn ende privilegien, die si hebben van onsen lieven heeren ende voervaderen van Hollant, van ons ende van den heer, van Altena, sodat een yghelijc hebben zal recht ende vonnisc na den recht van den lande sonder argelist.
11. Item alle beroepen vonnissen int hofghed:rghe, dacr sullen wi onsen balju of enen ghcliken man toe zetten te 'berechten mit onsen brieve van beveelnisse, af wi die selvc niet berechten en mceghen of en willen. Ende waert dattet gheen ghelijc man en waer, ende ons daer claghe of quame, so sullen wi dien ofdoen ende hem enen gheliken redelicken man wedersetten die beroepen vonnissen te berechten, of sel.ve onse recht aen ons houden ende rechten als recht is ⁴).
12. Item waer dat wi des te doen hadden ende wi peerde gheboden te houden, so sal een yghelijc selve mit sinen peerde dienen also verre, als bi daer nutte ende oerbaerlijc toe is.
13. Item en sal men ghenen dijc, wegghen, wateringhen, slusen, zilen noch zeghedammen in ghenen scouwen hogher bescouwen, bescaden noch besteden, noch onraet op drven, dan ter heemrader scieringhe.

14. Item so mach alle man, gheseten in onsen lande van Altena, varen malen omme tsestiende vat tot wat moelen dat si willen binnen onsen lande van Altena, sonder verboeren teghens ons.

Ende ommedat wi willen, dat dese punten voerscreven alle vast '~ ende ghestade ghehouden sullen werden van ons ende van onsen na' camelinghen onsen goeden luden voerss. ende horen nacomelinghen, so hebben wi desen brief beseghelt mit onsen zeghele. Ende om die meerre zekerheyde ende die beter vestenissen, so hebben wi ghebeden ende bidden onsen lieven heere ende vader, dat hi desen brief ende hantvesten gheloven wille te houden ende te doen houden ende init ons beseghellen wille.

Ende wi Aelbrecht, bi Goeds ghenaden palensgrave bi den Rijn, hertoge in Beyeren, ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, hebben om bede wille Willem, onsen outsten soen, alle dese voerghescreven punten mit hem ghelooft te houden ende te doen houden voer ons ende voer onsen nacomelinghen den goeden luden van den lande van Altena ende haren nacomelinghen, ende hebben des te orconde desen brief voer beseghelt mit onsen zeghele mit Willem, onsen soen voerss.

Dit was ghedaen in den Haghe, int jaer ons Heren dusent drie~ hondert achte ende tachtich, op onser Vrouwendach assumptio.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 9 en 9 verso.

Andere afschriften: Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 6 en 6 verso;

Leenkamer Holland, no. 50, fol. 277 en 278.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 513 en 514.

Litt.: Inleiding, blz. 38.

¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 114-115*

²⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 117-120.*

³⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75.*

⁴⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75*

**178. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN
HANDVEST AAN WOUDRICHEM ¹⁾**

1388 Augustus 15.

In den name ende eren der enigher ende onghesceydenre Drievoudicheyt, amen. Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant van Zelant, bi der ghenaden Goeds greve van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen cont allen luden, dat wi om oetmoedighes vervolgens ende om minliker bede van onsen goeden luden ghemeenliken van onser peerte van Wouderichem, omme te verclaren sommige punten van rechte, die si begherende zijn, daer wi bi rade ons liefs heren ende vader, ons heren van Hollant, sijns raeds ende den onsen, goedertierliken hebben gheheert die bede onser goeder lude der poerten van Wouderichem voerseyt, ende hebben hem ghegheven ende gheven voer ons ende voer onsen nacemelingen hem ende horen nacomelingen, om menighen trouwen dienst, die si onsen voervaderen, heren tot Hollant, dicwijl ghedaen hebben ende ons ende onsen nacomelingen noch doen zullen, alsulken punten ende recht, als hierna ghescreven staet, eweliken te houden, sonder verbreken.

1. In den eersten gheloven wi te houden ende te doen houden alle brieve, hantvesten, privilegien, die onse goede lude van Wouderichem hebben van ons ende onsen voervaderen, beren te Hollant, of van den heere van Hoerne of van den lande van Altena, in allen punten, soe si begripc,n ende ghescreven staen.
2. (27) Item waer dat zake dat enich poerter sijn lijf of sijn goet verboerde, die en seude zijns wijfs of sinre kynder of sijnre gherechten erfghenamen goet niet verboeren; si en soudent half behouden, ende sijn wittaftige scout sal voer van sinen goede naen ghemeyne van wive of sine erfghename, sonder argelist ^{a)} ²⁾ .
3. (26) Item wordc enich poerter aengesproken, dat hi sijn lijf of sijn goet verboert sonde hebben, die mach hem verborghen mit borghen, die also goet zijn als sijn lijf ende als sijn goet. Ende en can hi hem zo niet verborghen, so mach men houden in vanckenisse sonder te pinen, binnen onser vriheyt van Wouderichem, ende aenspreken binnen den eersten zes weken, dat hi ghehouden of verborcht is metten rechte. Ende en spreect mens niet aen mitten rechte (bynnen den zes weken voirscre. ^{b)}), so sal die poerter vri ende qwijt wesen van dier zaken, daer hi of aengesproken ende voer ghevanghen is.
4. (28) Item gheen wijf en zal bastaert mocghen winnen. Ende of yement zinen bastaert enich ghoet gheeft, ende die bastaert sterft sonder wittaftighe gheboorte levende after hem te laten, so sal dat gheglieven goct weder comen an denghenen, diet ghegheven heeft of aen sijn

ghcrechte erfghenamen, maer vercreghen goet van den bastaert sal comen alsoet van outs haercomen is ^{c)} 3)

5. (29) Item hebben wi gheloeft ende loven onsen voerseijden poerteren te qwiten ende scadeloes te houden van der lijfpensie van Brucsele ^{d)}, ghelijc als die heere van Hoern der poerten van Wouderichem daerof brieven ghegheven heeft.
6. (30) Item zo wie weeskynder voecht wesen zal, die zal al hoer gherede goet penningen ende ponden bi den rechter ende scepenen binnen der vriheyt van Wouderichem, binnen zes weken na doeden vader of moeder of daert hern of bestorven mocht wesen, ende belegghent op twescatten erve ^{e)}, hem dat weder uut te reyken tot horen mondeghe daghen ende ombecommert op hoer goet te zetten.
7. (31) Item en sullen wi noch nyemande van onsenweghen gheen vreemde scape houden, noch laten houden, in onsen ambochte ende vrihede van Wouderichem.
8. (32) Item en sullen wi gheen beter payment nemen van onsen boeten, broeken of verpayten, dan wi in onsen marcten zullen doen roepen ende ghebieden.
9. (33) Item waer dat zake dat die heere van Hoerne in enighen dedinghen quame mit ons, om weder te comen totter poerte van Wouderichem, lant ende heerlicheyt van Altena, soe gheloven wi, dat onse lieve heere ende vader van Hollant, alsoe overheere ^{f)}, ende wi ende onse nacomelinghen hem ende horen nacomelinghen houden zullen ende doen houden in allen horen rechte ende hantvesten, die si hebben van onsen lieven heeren ende voervaderen, heren van Hollant, van ons ende van den heren van Altena, dat een yghelijc hebben zal recht ende vannisse trouwelijc sonder verbreken ^{g)}.
10. (34) Item so en sal men nyemant te peerde bieden ^{h)} binnen der poerte van Wouderichem, hi en zal daer zelve mede dienen also verre als hi daer nutte ende oerbaerlijc toe is.
11. (10) Item en zal men ghenen dijc, weghe, wateringhe, slusen, zilen, werven, straten noch zeghedam in ghenen scouwen hogher hescouwen, besteden, bescaden noch onraet op driven, dan toter heemrade of scepen scieringhe.
12. (35) Item so mach een poerter van Wouderichem sijn coern doen malen in den lande van Altena tot wat moelen dat hi wille, om tsestiende deel, sonder verboeren jehens ons.
13. (36) Item en zal nyemant onse zegheworpen belegghen dan onse poerters van Wouderichem, daer si nu ter tijt sijn of namaels vallen moeghen binnen onser heerlicheyt van Altena. Ende daerof sullen wi hebben den vijften penninc. Ende of si zegheworpe niet en beieyden,

alst ons ende onsen vroemmeesters nuttclijc ende oerbaerlijc waer, soe moeghen wi of onse vroemmcesters onse worpen doen bevisschen tot onser nutscap ende ocrbaer ⁴).

14. (37) Item dat alle poerters van Wouderichem tollevrij varen zullen al Hollant doer tot Hoesden ende vander nu ghesetter tollen ten Berghe, ende alles rechts ghenyeten ghelijc den vrien steden van Hollant.
15. (38) Item so wat goede dat een poerter van Wouderichem coept of vercoept binnen der vriheyde van Wouderichem, daer en sullen si noch niemant tollen of gheven.
16. Item waer dat zake dat bi onghevalle van brande of anders verout of verloren worde dese hantvesten, soe gheloven wi onsen poerteren van Woud,-richem so wes, dat si mit uutghescriften bewisen moeghen onder twe of meer goeder lude zeghelen, dat wi hem dat weder zeghelen zullen, of onse nacomelinghen, sonder haren cost.

Ende ommedat wi willen, dat alle dese punten voerss. vast ende ghestade ghehouden sullen werden van ons ende van onsen nacomelinghen onsen goeden luden voerss. ende horen nacomelinghen, so hebben wi desen brief beseghelt mit onsen zeghele. Ende omme die meerren zekerheyden ende die beter vestenissen, so hebben wi ghebeeden ende bidden onsen lieve heere ende vader, dat hi desen brief ende hantvesten gheloven wille te houden ende te doen houden, ende mit ons voren beseghelen wille.

Ende wi Aelbrecht, bi Goeds ghenaden palensgrave bi den Rijn, hertoghe in Beyeren, ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, hebben om beden willen Willems, onsen outsten soens, alle dese voerghescreven punten mit hem gheloeft te houden ende te doen houden, voer ons ende voer onsen nacomelingen, den goeden luden van der poerten van Wouderichem ende horen nacomelinghen, ende hebben des te orconde desen brief voren beseghelt mit onsen zeghele mit Willem, onsen soen voerscr.

Dit was ghedaen in den Haghe int jaer ons Heren dusernt driehondert acht ende tachtich, op onser Vrouwendach assumptio.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 1 en 1 verso.

Andere afschriften: Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 5 verso en 6;

Leenkamer Holland, no. 50, fol. 277 en 277 verso.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 512 en 513.

Litt.: Inleiding, blz. 38 vlgg.

¹⁾ Men vergelijke noot i) op blz. 82. De handvest van 1410 is verdeeld over drie brieven van denzelfden datum; ter bevordering van de overzichtelijkheid nummerde ik de artikelen echter door. Het derde artikel van deze handvest is het eerste van den tweeden brief van 1410.

²⁾ Litt.: Inleiding, blz. 114-115

³⁾ Litt.: Inleiding, blz. 117-120,

⁴⁾ Litt.: Prfschr., blz. 123

^{a)} sal voir uut van den gehelen goeden gaen gemeyn.

^{b)} Deze woorden zijn in den tekst van 1410 ingevoegd,.

^{c)} aen sijn rechte erfgenamen of sijnre gebrake, Mar vercre;en goet van den bastairden voirsch. sal aen ons eomen, als tot haertoe gewoenlic geweest is.

^{d)} van sulken lijfrenten, als wij den steden van Brabant of hoeren poirteren jairlix sculdich sijn.

^{e)} Tekst 1410 heeft ingevoegd: bynnen onsen lande van Althena gelegen.

^{f)} De woorden onse lieve heere ende vader van Hollant, alsoe overheere, ontbreken uit den aard der zaak in den tekst van 1410.

^{g)} sonder verbreken oj zvederseggen.

^{h)} up pairde zetten te houden.

179. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, VERZET DE WEEKMARKT TE WOUDRICHEM VAN ZONDAG OP WOENSDAG.

1388 September 28.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, bi der ghenaden Goeds greve van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen cont allen luden, dat wi om goede jonste, die wi draghen tot onser poerten van

Wouderichem ende om bede ende versoecks wille, die onse poerteren aen ons ghedaen hebben, soe hebben wi verleyt end:, verlegghen die wekemarct, die ghelegghen heeft in onse poerte van Wouderichem opten Sonnendach, dat si voertaen legghen ende wesen sal op den Woensdach, in allen den rechte te wesen ende voertaen eweliken te houden alse men se opten Sonnendach te houden plach.

In orconde desen brieve beseghelt mit onsen zeghel. Ghegheven in den Haghe des

Manendaghes na sinte Mauriciusdach int jaer ons Heren MCCC acht ende tachtich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 8.

**180. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT
VERSCHEIDENE VOORRECHTEN AAN DE LOMBARDEN TE
WOUDRICHEM.**

1388 September 29.

Willem van Beyeren, van Henegouwen ende van Hollant, greve van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen te weten alle denghenen, die desen brief zullen zien of horen lesen, dat ons lief is ende bi onsen wille ende daertoe sijn wi verwilkoert ende verwilcoren, dat onse goede vrienden Ymmonet Koyers, heren Coenraed Royers soen, ende sijnre broeder kynder, als Odoen Perchenael Royers soen ende Philips Andries Royers soen van Aest ende hoer erfghenamen ende hoer ghesellen, die si van horenweghen daertoe voeghen, ende alle hore ghesinde, moeghen woenen ende bliven binnen onser poerten van Wouderichem ende in onsen lande van Altena also als hem ghenoege zal alre best, van den dage der date van deser littere tot vijf ende twintich jaren toe gheheel ende vol, dat een na tander naestvolghende.

1. Ende hebben gheerloft ende oerloven, dat die voerss. coepmannen, hoer ghesellen ende hoer ghesinde, moeben in onser voerscyder poerten ende in onsen lande van Altena voerss., alle den termijn voerscr., copcn, vercopen, bejaghen, wisselen ende comanscap doen mit horen ghelde, also als si sullen wanen best; doen hoer vordel, orbaer ende profijt; die welke coepmanne, hoer ghesellen ende hoer ghesinde, hoer goede ende alle hoer zaken gheheelic wi hebben ghenomen, nemen ende ontfaen in onsen gheleyde, zekerhede, bescermenisse ende bewaringhe, ingaen(de), incomen(de), in bliven(de) ende alle hoer zaken doende in onser voerss. poerten ende in alle onsen lande vornocmt, alle den termijn uut voerss.
2. Ende wi gheloven hem ende hebben bevoorwaert, dat wi niet en sullen laten noch ghedoghen, dat enigherhande cooplude, Tuskanen, Joden, Cauwersinen noch nyemant anders, ghelike neringhe doende, zullen wonen noch bliven in onser poerten ende lande voerss. binnen alle dien termijn vornoemt, ten ware bi wille ende consente den voerss. coepmannen ende hore ghesellen of bi horen specialen onthete. Ende gheschiede oec dat die coopmannen, of enich van hem, wanneer dattet waer, binnen den termijn voerss. wilden of wilde sceyden uut onser poerten ende lande voerss., dat mocghen si doen ende vercopen ende wisselen haer deel van haren goede ende van horen catcylen, die si hebben zullen in onser poerten ende lant voerss., sonder forpcl ende quade boesheyte. Ende van datter ghedaen sal sijn, dat die partye kennen sal of dat blihen sal bi hulpen der poerten ende lant voerss., als bi onsen kennemannen of bi anderen openbaren instrumenten, dat sullen wi doen houden als -ilecre.

3. Ende wi hebben den voerss. coepmannen, haren ghesellen ende haren ghesinde gheleqwt, qwiten ende vrien van alre scattungen, lote, bede, tinsc, tolmen, heervaerden van reysen, van allen cost ende dienste, ons te doen of yemande van onsenweghen, oec mede van allen anderen onghelike ende cvcrdaden, die wi hem wilden of mochten cysschen of doen eysschen van onsenweghen; mer wi zullen hern behoeden ende bewaren trouwelyc teghens denghenen, die hem onrechte, moynissc of scade willen doen. Ende ghevcit dat enich der coepmannen, haer ghesellen of haer ghezinds voerss, of haer goede, worden opgehouden of ghearresteert in enighe stede, so sijn wi sculdich hem te bejaghene hoer deliverancie ende dat si ontrasteert worden mit goeden trcuwen op horen cost, also wi doen souden ende sculdich waren te doen onsen mannen ende onsen poerteren.
4. Ende wi en moeghen, noch en willen niet besculdigen die voerss. coepmannen, haren ghesellen, noch haren ghesinde, yet te eysschen van enighen zaken, die verleden sijn, hoe ghedaen si moeghen sijn of hadden ghewecst, in wat manycren dattet waer.
5. Ende gheschiede oec dattet voerss. coepmannen, hare ghesellen of haers ghesinds doet bleve binnen den voerss, termijn, die testament ghemaect hadde, wi en souden niet eysschen van sinen goede dode hant, noch ander dinc, maer wi souden dat testament doen houden ende souden so doen, dat sijn goet worde ghekeert na der settinge van sinen testamente, als waerlijc hecre. Ende storve hi oec sonder testament te maken, waer hi eyghen of bastaert, wi willen, dat sijn goet kere ende blive op sijn naest oer ende gheslachte na der wet ende kostume van den lande, daen hi is, ende scelden hem qwijt alle recht, dat ons mochte of seuldich ware te vervallen van enen eyghen of bastaert of van horen goede.
6. Ende gheschiede dat enich der coepmanne voerss., van horen ghesellen of van horen ghesinde, misdede enighe misdaet; hoe ghedaen si waren, wi en moeghen niet nemen noch eysschen van denghenen, die onsculdich sijn, noch tasten aen hoer goet, sonder alleen aen denghenen, die die misdaet sal ghedaen hebben, in manyeren dat wi om gheenrehande misdaet, die hi mach hebben misdaen, sonder van doetslage ende van vredebrake, en moegen eysschen meer dan vijf ende twintich pont zwarten tornoyse alsulc als ghenge ende gave is. Ende waer die misdaet minre, wi souden min daerof nemen na vonncsse der scepene ende der ghesworen der poerten voerss., of ciaer hi die misdaet ghedaen heeft. Ende hiermede sal die misdadige qwijt sijn ende qwijt bliven teghen ons ende teghen die cnse. Ende scelden oec mede qwijt van alle die deel, dat ons verscinen soude of mochte van koeren ende van boeten, daer si in bevallen souden of mochten in onser poerten of lant voerss. om zaken, die men zeghet van spreken sonder wijsheyt tontstede; noch om oerloge, die wi hebben souden of mochten, om ¹⁾ dat die coepmannen hebben mochten onder hem, of die ander liede hebben moeghen; wij

willen se, noch en Lnoeghen besculden, noch doen besculden, bi ons, noch bi anders nyemande van onsenweghen.

7. Ende ghevielt dat enighe pandel verstolen of tonrecht ontdraghen, gheset worden in der voerss. coepmannen huus, wi en willen nyet, dat si yet wedergheven voer dien tijd, dat wel ende al betaelt sijn van horen cateylen ende van horen cost, waer of men se sculdich is te gheloven, of hore enich van hem, sonder quaet of forpel, bi horen slechten woerden, sonder ander proeven te doen of yet daerteghens te segghen.
8. Ende wi willen oec ende begheren, dat, ghevyele dat die voerss. coepmannen, hoer ghesellen of haer ghesinde, ghehouden hadden pande ende ghewacht jaer ende dach, dat si se after dien tijt vercopen moeghen tot haren wille sonder aenspreken van yemand.- ende sonder misdaden teghens ons of teghens yemande van onsenweghen. Ende dat si se jaer ende dach sullen ghehouden hebben, dat sal men hem gheloven tot horen simplen segghen, sonder ander proeve te doen.
9. Ende wi gheloven ende hebben gheloeft den voerss. coepluden te doen ghelden mit zulker munten ende weerden, als daer si mede ghecomenscept sullen hebben, also verre als haer letteren, hoer cyrographen ende hoer machten daerof hebben sullen ende houden. Ende van allen dien dat si ghecomenscept zullen hebben, daer gheen letteren, cyrographen, noch machten of en sijn, nochtan sijn wi hem sculdich te doen ghelden mit zulken payment, als daer si mede ghecomanscept zullen hebben, also verre als dieghene, die hem sculdich sijn, goet hebben. Ende des moeten die coeplude voerss, gheloeft sijn bi horen slechten woerden, sonder anders proeve te doen.
10. Ende overmids alle den vorwaerden, die dese tieghenwordige brief boven ende beneden begriipt, so sijn ons die voerss. coepmans sculdich te gheven ende te betalen, elx jaers van den vijf ende twintich jaren voerss., tsestich oude scilde, goet van goude, gherecht van ghewichten, alle jaer te ghelden op sinte Jacobsdach in Julio, daer tyerste jaer of inghinc op sinte Jacobsdach in den zoemer in der maent van Julio int jaer acht ende tachtich lestleden; ende scelden hem qwijt mit desen brieve van allen verleden jaerpacht ende tinse, die si ons sculdich hebben gheweest van onser poerten ende lande voerss. roerende tot sinte Jacobsdaghe toe des apostels in der maent van Julio int jaer acht ende tachtich voerss., ende daerof houden wi ons van hem wel ghepayt.
11. Ende ghesciede oec dat die ²⁾ voerss. coeplude sceyden wouden uut onser poerten ende lande voerss. binnen den termin vornoemt, dat moeghen si doen sonder wederscgghen ende onghecalengiert, wanneer dat si betaelt ende ghenoech ghedaen hebben van zulken tinse, als si verseten hebben. Ende voeren si wech binnen den voerss. termijn, wanneer het ware, si souden ons ghelden den voerss. tinse tot

der tijt toe dat si wechvoeren, also die tijt beliepe, die si verseten hadden.

12. Ende waert dat gheschiede - dat niet gheschien en moet -, dat des-, voerss. coeplude, hoer ghesellen of hoer ghesinde, hadden enighen scade, zwaerheyt of wederstoet, overmids ghebrec van ons of bi ons, in wat manyeren dattet ware, dien scade sijn wi hem sculdich te ghelden mit goeden trouwen.
13. Ende boven alle desen hebben wi ghegheven den voerss. cocpmannen, horen ghescllen ende horen ghesinde, twc jaer termijns om te woenen in onser poerten ende lande voerss., sonder enighe' comenscepe te hantieren, also vrilijc ende also quitelijc als boven ende beneden is besceyden van allen zaken, na' den voerss. vijf ende twintich jaren of binnen den vijf ende twintich jaren voerss., als si henen sceyden wouden van onser poerten ende lande voerscr., sonder enighen tins ons te gheven. In welken tween jaren si ingaderen moeghen haer scult ende haer comenscepe, behouden dien dat si sijn te doen weten den uitganc van den termijn, of als si sceyden wouden uut onser poerten ende lant voerscr., tot allen denghenen, die pande hadden in horen huse, dat si quarnen ende lossende hoer pande. Ende alle die pande, die hem bliven zullen na den tween jaren voerscr., wi begheren ende willen, dat sire haren wille mede moeghen doen, sonder misdoen teghens ons of yemande van onscrweghen. Ende dan sijn wi se sculdich te doen gheleyden zeker ende vri, hem, haer ghesellen, haer ghesinde, alle haer goet ende alle haer zaken, totten eynde toe van onsen lande, van onser hecrscap ende van onser macht, tot wat ziden dat si willen trecken.
14. Ende wact dat cnich ontbieden, ghcbieden of bidden qu:~me aen ons van enighen weerliken heere of van der heylicher kercken of van anders enighen persoer., hoc ghedaen hi wacr, om te vanghen of te arresteerne die voerss. coepmannen, haer ghesellen of haer ghesinde, haer goet of hare enichs goet, of te doen rumen onse poerte voerss. of onse lant, nemmermeer om zulc ontbieden, ghebieden of bidden en souden wijt doen, noch ghedocghen te doen, hem, noch enich van hem, noch an horen goede, enich onghelike of arresteringhe; maer wi souden se wachten ende bescermen wel ende ghetrouwelijc alleen den termijn vornoemt.
15. Voert sijn dese voerss. coepmanne, haer ghesellen, haer ghesinde, in onser protexien ende bescermenisse mit horen goede, dat si hebben, bi tiden, in onser poerten ende lant voerscr., ende zullen se daerin bescudden teghens enig hen heere of teghens yemende, die se beletten of veronrechten woude.
16. Ende wi gheloven hem ende hebben gheloeft, dat wi hem zullen doen hebben alle sculden, die men hem sculdich zal sijn binnen onsen lande voorss, ende binnen onser macht. Ende wi en willen hem, noch en sijn sculdich te versaeken, enich respijt te gheven horen sculdaren, tensi bi

horen wille ende bi horen ghemoede. Om welc scult hem te doen hebben ende te doen ghelden, wi hebben hem gheloeft te doen hebben ende te doen deluerende enen serjant, om hem in te doen comen haer sculden, die men hem voertaen in scepenbrieven of in anderen brieven of gheloften verliën sal of voertijts verlijt heeft, bi tsheren tiden van Hoerne, van binnen ende buten onser poerten ende baljuscap van den lande van Altçna, tot horen vermanen ende verzoeke, also dicke als die voerss. serjant zal versocht sijn van den voerss. coepmannen of van hore een, sonder te verbeyden anders gheboeds of beveelnisse van ons of van anders yemande van onsenweghen.

17. Ende willen dat alle dicghcne, die ghcarresteert, hehouden of ghcvangen sijn sullen binnen onser poerten of lant voerss., om scult den voerss. cocpmans of hare ghesellen, dat onse torremeyster van onser poerten voerss., wie dat hl is op dien tijt, die lude honden in onser vangenissen op den cost ende tere der voerseyder sculdaren, ter tijt toe, dat die voerss. coepmannen sullen sijn vol ende al ver- gouden ende betaelt. Ende waert dat die sculdaren, man of wijf, niet en hadden horen cost mede te doen, so is onse torrcmeyster voerss. dieghene sculdich te houden ten cost ende tere der voerss. coepmannen, mit ghevoegheliken cost, na den state ende der voorss. vangnissen. Ende nyemant en mach bewisen, noch proeven, dat si desen voerss. coepmannen betact hebben of -henoech ghedaen hebben, tensi mit scepenbrieven van der stat dacr si die scult of vorwaerden ghedaen hebben.
18. Voert en willen wi niet ghedogen, dat dcse veerss. cocpmannen, haer ghesellen of haer ghesinde, om gheenrehandc zaken, in onsen lande te campe aenghesproken werden.
19. Oec verliën wi hem ende willen, dat si ghenen scade liden en zullen in onsen lande, omdat si onse tale niet en kunnen. Ende waer oec dat sake, dat si enighe ede doen souden, dien sullen si doen na hore talen voer hoer dore.
20. Ende wi en sullen nyemants scult aen ons trecken, maer wi willen, dat si haer scult innen, also verre als si selve willen ende mceghen.
21. Voert ghelovcn wi den voerss. coepmannen, dat wi op hem of haer ghesellen of op haer ghesinde of op horen goede - waert ghelegghen is, roerende ende onroerende - gheen recht en sullen doen, noch doen doen, noch laten vorderen, in onser poerten ende lande voerss., van enigherhandc bitichten of zaken, die hem yemant betyen of opsegghen mochten of aenspreken woude, tensi of si voer scepenen of in scepenbrieven in onser poerten ende lande voerss. gheloeft hadden; ende engheen recht vorderen of laten vorderen op yemandc anders dan op dieghene, die voer scepenen of in scepenbrieven in onser poerten ende lant vornoemt gheloeft ende verbonden hadden.

22. Oec en moeghen wi, noch en willen, den voerss. coepmannen, horen ghesellen, noch horen ghesinde, nyet besculden noch eyschen veer ons, voer yemant anders, noch nyemant van onsenweghen, van enighen zaken, die voerleden sijn - hoe ghedaen si sijn moeghen of hadden gheweest, in wat manyeren dattet ware , ende scelden si daeraf qwite ende houden ons wel ghepayt van hemluden voerscr.
23. Waer oec dat sake dat enich vrouwenname quame binnen horen huse of ghehuste, om hope ende troestghelt te winnen of wat ander zaken dattet ware, ende over dese voerss. coepmannen ende over haer ghesinde claghede, dat haer cracht ende ghewelt ghedaen ware, des souden wi ons nyet aentrecken, noch hoer enich berecht daerof doen, ende si en souden daerof ghenen scade liden.
24. Waer oec dat zake dat yemant van desen coepmannen -helt ghenomcn hadde ende namaels quame ende croende, dat dat ghelt quaet ende valsch waren, dat mceghen dese voerss. coepmannen, haer ghescllcen ende haer ghesinde wedersegghen mit horen simplen woerden, dat si des onsculdich sijn ende buten hore weet is; ende dat sullen wi hem daermede gheloven ende daeraf qwijt houden ende onsculdich.
25. Voert en sullen wi dese coepmannen, horen ghesellen, noch horen ghesinde, niet dvinghen noch laten dvinghen in gheenre wijs, cm ons enich ghclt te lenen.
26. Ende wi willen, dat die voerss. coepmannen, haer ghesellen of haer ghesinde of enich van hem, also dicke als si willen, moeghen nemen haer gheloefften, haer zekerheyden ende haer vorwaerden van onsen kennemannen voer die hulpe van onser poerten veernoemt ende voer die hulpe van onsen andere steden, daer gheen coepmannen en woenen; ende in onsen steden daer coepmanne woenen moeghen si se cec nemen, maer dattet si bi dier coepmanne wille, die daer sijn of sullen woenen.
27. Ende wi gheloven hem ende hebben besproken mede, dat wi die scepenen van onscr poerten voerss. sullen hebben alsulc, dat si wesen zullen ende comen over haer vorwaerden ende gheloften, die hem die lude sullen moeten ende willen doen binnen den voerss. termijn, ende dar hem die scepenen zeghellen zullen haer letteren van haren sculdaren ende hem oerdeel ende recht doen na den vorwaerden daerop ghemaect.
28. Ende wi willen oec, dat ghecn statute of ordinancie, die de scepenen of die ghesworene van onser poerten of lande hebben ghemaect of sullen maken binnen den termijn voerss., deren, verswaren, noch scaden sullen enich der coepmannen, horen ghesellen of horen ghesinde voerss.
29. Ende tot allen desen vorwaerden voernoemt ende tot elken van hem in zulker manyeren als si besceyden sijn ende ghevisicrt, boven ende

beneden, also alst ghescreven is in desen tieghenwordighen letteren - hebben wi bevoorwaert ende gheloven den voerseyden coepmannen, haren ghesellen ende haren ghesinde, te houden ende te voldoen wel ende ghetrouwelic den termijn vornoemt, sonder teghens te gaen of te verbreken in enigher manyeren. Ende waert dat die voerss. caepmannen, haer ghesellen, haer ghesinde of enich van hem, gheleden scade of deden cost of teringhe, hoe dattet ware, bi den ghebreke van onsen vcrwarden voerss. of bi enich van dien, of bi der daet of scult van ons of van onsen luden, dat gheloven wi hem te ghelden ende weder te gheven trouwelic, bi ghetrouwen woerden, tot horen wille ende bi horen simpelen segghen ende tot horen versoeke, of desgheens, die dese tieghenwordige letteren bi hem hadde, sonder ander proeve te doen.

30. Voert moeghen die voorss. ceepmannen, haer ghesellen ende haer ghesinde, in onser poerten ende lant voerss. allen den termine uut wapen draghen, hoe ghedaen si willen, bi nachte ende bi dage, onverseyt van ons of van yemande van onsenweghen ende sonder boeten daeraen te verboeren of te ghelden.
31. Ende waert dat ghesciet ware, of namaels ghesciede, dat dese coepmannen of haer ghesellen yemande in onser poerten of lande vornoemt ghelt leende of gheleent had de, dacr si aen heerliken goede an die jaerscaer of richten mosten, na den recht ende castume van onsen lande ende heerscap voerss., so gheloven wi hem, dat wi, noch nyemant van onsenweghen, dat heerlike goet, daer die jaerscaer an waer ghepant ende ghericht, sinen rechten leenvolgher, noch nyemande, en sullen verlyen bi desghenen levenden live, sonder enich argelist, dies dat heerlike goet ware of hadde gheweest, die voerss. coepmannen ende haer ghesellen en hadden eerst alle hoer sculden, die si mit horen scepenbrieven daerof betoghen mochten ende alle horen cost, die si daerom ghedaen hadden, tot horen simpelen woerden, of enichs van hem.
32. Ende ghevielt oec namaels dat binnen enich den jaren, die dese coepmannen, haer ghesellen ende haer erfnamen, van ons hebben voerss., dat desen lande ende heerscap van ons weder quamen ende vervreemden an den heere van Hoerne, aen sinen erfnamen of aen yemande anders, nochtan gheloven wi ende hebben gheloeft voer ons ende voer onsen nacomelinghen den voerss. coepmannen, horen ghesellen ende horen erfnamen, te houden ende te doen houden, alle hoer jaren ende termijn uut, die si hebben, ende alle hoer vorwaerden, daerop ghemaect voerss., ghelikerwijs als wi sullen ende sculdich sijn te doen, of dcsen lande ende heerscap an ons ende an onsen erfnamen onvervreemt bleve.
33. Ende waert dat dese tieghenwordige brief tot enigher tijt binnen desen termijn worde ghestolen, verloren, verbrant, vcrscoert, verarghecet in enigher manyeren, jof datter enich zeghel acn brack ofte broken worde, so sullen wi ende hebben gheloeft den voerseyden coepmannen, horen

ghesellen ende horen ghesinc, tot hore maninghen, of cnichs van hem, te gheven enen goeden brief, wel beseghelt mitten zeghellen, daer dese brief mede beseghelt is, na inhouden van sinen transscrifte, beseghelt mit enen zeghel autentike.

Ende ommedat wi willen, dat alle dese punten voerscr. vast ende ghestade sullen werden ghehouden van ons ende van onsen nacomelinghen den vorghecnomden coepmar.nen, horen ghesellen ende horen crfinanell, se hebben wi desen brief beseghelt mit onsen zeghele. Ende omme die meerre zekerheyt ende die beter vestenisse, so hebben wi ghebeden ende bidden onsen lieven heere ende vader, dat hi desen brief gheloven wille te houden ende te doen houden den termijn uut voerscr. ende mit ons voren beseghellen wille.

Ende wij Aelbrecht, bi Goeds ghenaden palensgrave bi den Rijn, hertoge in Beyeren, ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Vrieslant, hebben om beden willen Willems, ons soens vorgheenoemt, alle dese voerscreven punten ghelooft mit hem te houden ende te doen houden, voer ons ende voer onsen nacomelinghen, in allen manieren als voerscr, is, ende hebben des der orconde desen brief voren beseghelt mit onsen zeghele mit Willem, onsen seen vorgheenoemt.

Dit was ghedaen in den Haghe int jaer ons Heren dusent driehondert achte ende tachtich, op sinte Michielsdach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 2 vlgg.

Litt.: Inleiding, blz. 66.

¹⁾ *In plaats van "om" moet men waarschijnlijk lezen: "of".*

²⁾ *Het hs. heeft abusievelijk "dat".*

181. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, VERBIEDT HET VISSCHEN MET KORVEN IN DE ALM.

1388 October 31.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, bi der ghenaden Goeds grevc van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen cont allen luden, dat wi omme tgrote ghecroen, dat wi ghehoert hebben van onsen goeden luden van Andel, van Ghiessen ende anderen luden die wateren doer die Alme van zwaren verliese ende groten scade die si liden bi denghenen die in der Almen pleghen te visschen mit korven ende kubben daer si den toeganc omme pleghen te dammen ende te stoppen ende waterkeringhen te maken, daer die laghe lande zeer bi verderft werden ende boer water qualicken omme loesen mceghen ende omme dat te verhoeden dat onse goede lude ende lande niet verderflicken ghemaect en werden, soe hebben wi ghegheven ende gheven voer ons ende voer onsen nacomelinghen onsen goeden luden voerscr. ende horen nacomelingen, dat men voertane in der Almen mit ghenen korven visschen en zal, noch wi noch nyemand van onserweghen, anders dan met netten. Ontbieden ende bevelen onsen rentmeyster van onsen lande van Altena die nu is of namaels wesen zal dat si die Alme ende visscherien daerin anders niet en verhueren dan voerscr. is. Ende waer si yemant anders bevisschede dan voer ghescreven staet souden verboeren jehens ons die korve ende tien pont darenboven so dicke hl dat dede ende onse rentmeyster ter waarheyt bevinden conde. Ende ommedat wi willen alle dese punten vast ende ghestade ghehouden hebben, so hebben wi desen brief beseghelt mit onsen zeghelc.

Gegheven in den Haghe op Alreheyliгенаvont int jaer ons Heren dusent driehondert achte ende tachtich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 9 verso.

182. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BEVESTIGT JAN VAN GOER IN ZIJN RECHTEN OP "DEN WENNAERT" EN "DEN INSCIT", WELKE GOEDEREN HIJ VAN DEN HEER VAN ALTENA IN ERFLEEN HAD GEKREGEN.

1388 December i o.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 126, no. 14.

183. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN DANIEL VAN DE MERWEDE HET RECHT VAN ZWAANDRIFT VAN DORDRECHT TOT WERKENDAM EN HET VEER EN AMBACHT VAN ALMSVOET IN LEEN.

1389 Februari 24.

Item heer Daniel van der Merwede heeft ontfangen van minen here van Oostervant die zwaenrie van Dordrecht tot Werkendam toe, tveer ende ambt van Almsvoet, te houden in allen scijn als hijt van den here van Hoern helt ende des sel hi sijn brieve daer of togen so wanneers mijn here begeert. Hier waren over alsoe manne heer Pouwels van Haestrecht, Vastræet van Ghiesen ende Jan van Rijswijc, heren Willaems zone. Ghedaen in der Hage op sinte Mathijs dach anno LXXXVIII.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 5.

184. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT VASTRAAD VAN GIESSEN DE HOFSTEDEN, WAAR HET HUIS TE GIESSEN PLACHT TE STAAN, HET HOOGHE EN LAGE GERECHT VAN POEDEROYEN, EENIGE UITERWAARDEN, EEN POND PEPPER EN EEN PAAR ZWANEN IN LEEN.

z.j.e.d. (1389 Februari 24) ¹).

Item Vastræet van Ghiesen heeft ontfangen van minen here van Oostervant eerst die hofstat, daer thuyt te Ghiesen op te staen plach mit horen graften; item dat hoghe ghericht ende dat laghe ghericht in Poederoyen tusschen Zuelichcm ende der Monkenland; item alle cterdijc ende uutweerde, die nu sijn

of nam--ls comen mogen, die gheleghen sijn in den ghericht van Andel ende van Ghiesen, uutgheset ver Ydenweert van Veenregrave tot Jacop Boeven toe recht uut in der Maze gaende, Willems worp van Byzoyen ende den Middelwert die Aernt van Ghiesen Vastraetszonc voerss. van minen here van Oestervant ontfangen heeft. Item die oterdijc dye gheleghen sijn binnen dijcs an de Alme in den gherecht van Ghiesen tuschen Jan Hermans zone an dat oestende ende Jans erve van Raemsdonc an dat westeynde. Item een pont pepers van den vleyschoudcren in der marct te Ghiesen ende I paer zwaen te houden in den lande van Althena, te houden in allen scijn als hijt van den here van Althena te houden plach. Ende des sel hi sijn brieve voer mijn here van Oestervant daerof brenghen tot sinen vermanen. Hier waren over alse manne die here van der Merwede, her Pouwels van Haestrecht ende Jan van Rijswijc, heer Willaems zoen.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 5.

¹⁾ De opsomming van de leenmannen, ten overstaan van wie deze beleening geschiedde, doet het vrijwel zeker zijn, dat dit stuk op denzelfden datum als het voorgaande gesteld moet worden.

185. DE RECHTER VAN ALMKERK OORKONDT DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN GEBUREN, JAN VOET EN ZIJN ZOONS JAN EN HUYGE 80 OUDE SCHILDEN SCHULDIG ERKENDEN AAN DE ST. LAURENSABDIJ TE OOSTBROEK BIJ WANBETALING DE PANDEN AAN HUN ROERENDE GOEDEREN TOT HET DUBBELE BEDRAG.

1389 Maart 17.

Ick Gherydt Noet Wouter Becyensoen, richter in den gericht van Almkerck, doe condit ende kenlick allen luyden, dat lek dairover geroepen was als een richter, ende met mij Jan Willems., Jan die Ongevoich ende Lodewich Jan Bartoutz soen als gebuer, dat voir ons quamen Jan Voet Huygens., Jan ende Huyge, zijn kinderen, ende geloeffden met gesamender handt ende elck voor all haeren Harman van Omeren, monick tot Oestbroick, tot behoeff des abts van Oestbroick, tachtich goude gulden oude scilde off payment dat dair voer alsoe guedt is in der tijdt der betailinge. Ende dit voirss. gelt sall Jan Voet, Jan ende Huyge, zijn kinder voirss., betaelen tot des abts vermaenyngen off zijns gewairden bode. Ende wair dat saeke, dat dese voern. dit voirseide gelt dan

niet en betaalden als voirschr. is, soe mach hij se panden off doen panden aen tweescatten panden aen hoeren gereetste gueden, dair hijt bewijsen can ende tenden viertien daegen nac der pandinge die pande zijn eygen te zijn als hij se eygende, die heere en wilde se lossen.

In kennissen der wairheytt scc heb ick, Geryt Noet, richter voe(r)n. descn brieff open besegelt met mijnen segell int jair ons Heeren duysent driehondert negen ende tachtich, op sente Geertrudendach.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, inv. kleine kapittelen, no. 531, fol. 146.

186. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DOEN JAN VOET EN ZIJN ZOONS JAN EN HUYGE, MEDE NAMENS DE OVERIGE KINDEREN VAN EERSTGENOEMDE, AFSTAND AAN DE AANSPRAKEN; WELKE ZIJ JEGENS DE ST. LAURENSABDIJ TE OOSTBROEK ZOULDEN KUNNEN GELDEND MAKEN.

1389 Maart 17.

Wij Jan van den Campe Willemssoene ende Jan die Greve Didrickz., scepen tot Wouderickhem, circonden met desen brieve, besegelt met onssen segelen, dat Jan Voet ende Jan ende Huyge, zijn kindren, quyt scouden heeren Herman van Omeren, priester, tot behoiff des abts ende des gemeyns convents van Oestbroeke, van allen scaede, arbeyt, cost, aenspraeke, anxt ende van allen saeken, die zij op den abt voirss. off opt convent van Oestbroeke moegen hebben tot desen dacgc toe. Ende Jan Voet, Jan ende Huye sijn hindcre voirss., hebben den abt ende dconvent voirseit mede qayt gescouden voer alle Jan Voeten kinderen hierin nyet bij namen gencemt, ende dairoff gcloefft scadcloes te houden den abt ende dconvent voirnoemt, behoudelic den abt ende dconvent van Oestbroicke eenen brieff, sprekende van tachtich oude scilden, die zij den abt ende den convent voirss. sculdich zijn, die die richter van Almkerck besegelt heeft.

Gegeven int jair ons Heeren MCCC negen ende tachtich, op sente Geertrudendach.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, inv. kleine kapittelen, no. 531, fol. 145 verso.

187. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BEVESTIGT WILLEM DE GREVE IN DE ERFPACHT VAN DE MOERASSEN VOOR DE ECHT.

1389 Mei 2.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, bi der ghenaden Goeds 'greve van Oestervant ende heere van Altena, doen cont allen luden, dat wi alsulke zoetslaghen, also groet ende also cleen also onse stede van Wouderichem legghende heeft voer lie Echt, die sij uutghegeven ende verpacht hebben tot enen erftinse Ludekijn den Wilden, nu ter tijt onse rentmeyster van onsen lande van Altena ende tolnaer tot Wouderichem, om een quartier van enen Dordrechtsche gulden des jacrs, welken pacnt Ludeken voerss. mit allen den recht, dat hi daeraen heeft, bi onsen consente, wille ende goetduncken, overghegeven heeft Willem den Greven Gorijssoen, behouden dat Willem de Greve voerscreven ons daerof gheven zel enen capoen des jaers ende dat Ludeken voerss. dien viver endo putte, dien hi in dien doetslaghen heeft doen graven, bruken ende oerbaren sal alreiere vissche in te houden, zamelijc mit Willem vorghenoemt. Ende gheloven voer ons ende voer onse nacomelinghen Willem den Greven ende sinen nacomelinghen in dien zoetslaghen ende pacht te houden ende te waren, mit onser stede voerscreven, ewelijc ende erflijc, na custume ende recht van onsen lande.

In orconde des bricfs beseghelt mit onsen zeghele. Gegeven in den Hage, des Sonnendages na Meyedach int jaer ons Heren MCCC neghen ende tachtich.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, ze ged., fol. 17 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 65.

188. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT SCHOUT, BURGEMEESTERS EN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM HET RECHT OM KEUREN TE MAKEN.

1389 October 23.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, grave van Oestervant ende here van Altena, doen cont allen luden, dat wi om rusten ende om vrede te houden onder anse goede luden, onsen poerteren van Woudrichem ende oec landluden, die daerondcr te doen hebben in onser steden van Woudrichem, ghegheven hebben ende gheven met desen brieve, dat onse schoute metten borgermeesteren ende scepenen van Woudrichem nyewe koren ende ghebode legghen moghen bi rade ons baeljuwes ende rentmeesteren van onsen lande van Altena om orbaer der poerteren of des meere deels der poerteren, opdatter onse recht in behouden blivc. Ende wes si daerop setten sullen wi hebben die twcedcel ende onse stede metten gherecht dat derden deel; dit moghen si aflaten of aenhouden alsoe langhe, als hem nittte ende o'rbaerlije ditncken sal. Ende dit sal gheduren tot onser wedersegghen.

In oerconden desen brieve beseghelt met onsen seghel. Ghegheven tsente Gherdenberghe int jaer ons Heren MCCC neghen ende tachtich op den drie ende twintichsten dach in Octobri.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol, 10.

Litt.: Inleiding, blz. 65, 79.

189. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT PIETER NOOT HET BODE-AMBACHT VAN WOUDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA VOOR ZIJN GEHEELE LEVEN.

1389 October 23.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, grave van Oestervant ende here van Altena, doen cont allen luden, dat wi ghegheven hebben ende gheven met desen oepenen brieve Peter Noet Gheractssone dat bodeambacht van Woudrichem ende van den lande van Althena met sinen toebehoeren sijn leven lanc durende, te bedriven ende te bewaren ofte doen bewaren tot onser eren ende orbaer als een bode sculdich is te bewaren. Ontbieden onsen baelyuwe, die nu is of namaels wesen sal, dat si Peteren voerss. daerin houden sonder meer beveelnissen hem van ons te gheven. In oerconden desen brieve beseghelt met onsen seghel. Ghegheven tsente

Gheerdenberghe, int jaer ons Heren MCCC neghen ende tachtich, drie ende twintich daghe in Octobri.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 13.

190. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM EN LEENMANNEN VAN ALTENA BELOVEN DRIE PERSONEN, DIE ZICH OP DE GIESSENSCHEN MARKT HEBBEN SCHULDIG GEMAAKT AAN HANDELINGEN WAARDOOR ZIJ BREUKSCHULDIG ZIJN GEWORDEN, VOOR DEN HEER VAN ALTENA TE ZULLEN VERSCHIJNEN, WANNEER DEZE TE WOUDRICHEM OF ALTENA ZAL KOMEN. DRIE ANDERE PERSONEN STELLEN ZICH BORG VOOR HEN.

1389 November 18.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Monté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, deel II, blz. 22 (aldaar abusievelijk gedateerd: 1389 November 10).

191. DE RECHTER VAN WAARDHUIZEN OOKKONDT DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, JAN VAN RAAMSDONK AAN JAN DEN BORCHGRAVE, ALS GEMACHTIGDE VAN WILLEM VAN BEIEREN, EEN HOFSTEDEN MET EEN BOOMGAARD TE WAARDHUIZEN IN EIGENDOM OVERDROEG.

1390 Maart 19.

Ic Ghisebrecht uter Spijc, richter in den gherechte van Weerthusen, doe cont ende kenlijc allen luden, dat ic daer over gheropen was alsoe een richter, ende mit mi Dyrck Heermans soen, Hughe Jans soen, Daem Claes soen ende Peter Peter Grieten soens soen, alsoe heemraden, dat voer ons quam Jan van Raemsdonck ende gaf een vrie ghifte Jan den Borchgrave Henrix soen, tot

behoef mijns liefs gheduchts heren van Ocstervant ende van Altena, een hofstat mit enen boegaert ende mit allen sinen toebehoren, die gheleghen is rot Weerthusen, dacr naest gheleghen is Jan van Raemsdonc voerg. aen die oestside ende aen die westside allo naest V rancke Jonghen hofstede. Ende Jan van Racmsdonc voerss. hecft gheloeft dit voerscr, erve te waren jaer ende dach, also men eyghen erve sculdich is te waren, ende allen voorcommer of te doen, die hl mit recht sculdich is of te doen. In kennisse der waerheyte so heb ic, Ghisebrecht uter Spijc, richter voerss., desen brief open beseghelt mit minen seghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende tneghentich, des Zaterdaghes na sinte Gheertruden dach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 25.

Litt.: Inleiding, blz. 18, 87, 95

192. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BELEENT JAN VAN RAEMSDONC ONDER MEER MET HET DAGELIJKSCH GERECHT VAN WAARDHUIZEN EN DE HOFSTEDE EN DEN BOOMGAARD GENOEMD IN DEN HEEMRAADSBRIEF VAN WAARDHUIZEN VAN 1390 MAART 19.

1390 Maart 23 ¹⁾).

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 25.

Litt.: Inleiding, blz. 18.

¹⁾ *De volledige date-ring is: Middelburg, Woensdag na sinte Gheertrudendach int jaer ons Heren MCCC neghen ende tachtich, na custume des hoefs van Hollant.*

193. HENDRIK STROKE, RECHTER TE ANDEL, OORKONDT DAT TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN HENDRIK VAN ANDEL AAN

LUDEKEN DEN WILDE, OPTREDENDE VOOR DEN GRAAF VAN OOSTERVANT, HEEFT OVERGEDRAGEN EEN STUK LAND MET EEN BOOMGAARD EN EEN HOFSTEDE TE ANDEL, ALSMEDE EEN GRIEND EN EEN WAARD BUITENDIJKS.

1390 April 10.

Ic Heynric Stoke, richter tot Andel, doe cont ende kenlic allen luden, dat ic daerover was also een ghewaert richter tot Andel ende met mi also hiemraet tot Andel Jan Jan Hermanssoens zone, Jan Todeman, Heyneman Lemkenszoen ende Jacop van Boemel, dat voer ons quam Heynric van Andel ende droech up ende -haf Ludeken den Wilden, rentmeysLer ons liefs heren van Oester valt ende van den lande van Altena, tot ons liefs heren behoef van Oestervant, een stuccke lants, gheleghen in den gherichte van Andel met boemghaerde ende hofstaden, die daertoe behoren, after Heynrics ghesete van Andel, daer hi nu ter tijt up woent, streckende van der ghemeynre straten tot Didderic Loyaerts hove toe, Roelofs Haven hof, Gheertruyt Hoyfts wijf was hoven toe ende Heyneman Gheysters hove toe ende oestwaert lant gheleghen Engbrecht van Andel ende westwaert des papen lant van Uut-Andel ende joncvrouwe Liscbetten erve Dircsdochter was van Andel, uutghenomen Heynrics hofstat van Andel twintich roeden breed ende twintich roeden langc, dat hi houdende es van der hofstat tot Altena. Voert droech hi hem up zelic griende ende weerde, also hi liggende heeft buiten dijcs teghen dit vcerghescr. erven binnen dijcs tot Vastraits zande van Ghiesen tot den dijc toe, daer Willems lant van Bysoyen gheleghen westwaerts buiten dijcs ende Engbrechts erve van Andel oestwaert, ende hi verteech daerup ende hi verhalmden na up tot ons liefs heren behoef van Oestervant ende Heynric voernoempt wert uut desen voerscr. erve ende -hoede h.-bannen ende Ludchen voerghenoempt in tot ons liefs heren behoef van Oestervant also vonnesse der hecmrade voirss. wiseden dat recht was. Ende Heynric voerss, ghelocfde Ludeken den Wilden tot behoef ons heren van Oestervant dat voerghescr. erve te waren jaer ende dach also men eyghen erve sculdich is te waren binnen bans also recht is.

In kennessen der waerheyte ende want wi Jan Jan Hermanssoens zone, Jan Todeman, Heyneman Lemkenszoen ende Jacop van Boemel, heemraet voerseit, ghene zeghelen en hebben, zoe hebben wi ghebeden Heynric Stoken, onsen richter, dat hi desen brief mede op ons bezeghelen wille.

Ende ic Heinric Stoke, richter voerscr., hebbe omme beden wille des hiemraets voirss. desen brief mede up hem bezeghelt met minen zeghelle. Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende tneghentich, upten tienden dach van Aprille.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 16.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 95.

194. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN HERBEREN VAN RIEDE IN LEEN DE GOEDEREN, GENOEMD IN DEN BRIEF VAN 1381 NOVEMBER 11; EN VOORTS "DIE GRUUTSCAT TOT WERKENDAM".

1390 September 21.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 18.

195. JAN VAN RAEMSSDONC VERKLAART DAT WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, TE ALLEN TIJDE HET GERECHT AAN WAARDHUIZEN ZAL MOGEN LOSSEN VOOR HET DOOR HEM DAARVOOR BETAALDE BEDRAG.

1391 Maart 12.

Ic Jan van Raemssdonc, knape, doe cont allen luden, dat ic gheloeft hebbe ende ghelove in goeden trouwen, minen ghenedighen heere van Oestervant, dat hi dat daghelix gerichte van Weerthusen, also also hijt mi verlijt heeft, loessen mach, wanneer hi wil, teghen mi ende minen nacomelingen, voer alsulc ghelt alst mi ghecost heeft ende ic ter waerheyt bewisen mach. Ende also hi mi daer of voldoet, so sel ic hem dat gherecht weder overgheven tot sijre behoef ende nyemant anders, solider enich wedersegghen. In orconde des bricfs beseghelt mit minen zeghel.

Ghegheven int jacr ons Heren MCCC een ende tneghentich op sinte Gregoriusdach.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 25 verso.

196. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, DOET, NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, MET ZIJN RAAD UITSPRAAK IN DE ZAAK

TEGEN DE LIEDEN DIE ZICH OP DE GIESSENSCHE MARKT HEBBEN
SCHULDIG GEMAAKT AAN HANDELINGEN WAARDOOR ZIJ
BREUKSCHULDIG ZIJN GEWORDEN.

1391 April 18.

*Gedrukt: Van Riemsdijk - De Monté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf
van Holland, II, blz. 23*

197. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, DOET MET ZIJN RAAD UITSPRAAK IN EEN GESCHIL TUSSCHEN AREND EN JAN VAN GIESSEN. AREND VAN GIESSEN ZAL DEN SCHEPENBRIEF DIEN HIJ HEEFT, MOETEN GEVEN AAN DEN BALJUW OF AAN DEN KASTELEIN VAN ALTENA. DE BROERS VAN JAN VAN GIESSEN, DIE NOG MINDERJARIG ZIJN, ZULLEN, MEERDERJARIG GEWORDEN, "OORVEDE DOEN." AREND VAN GIESSEN ZAL DEN HEER VAN CUIJK VERZOEKEN, JAN ENDE GERRIT VAN GIESSEN TE BELEENEN MET DE GOEDEREN, DIE HIJ, AREND, THANS VAN HEM IN LEEN HEEFT. JAN VAN GIESSEN, DE BROEDER VAN PIETER, ZAL AAN AREND VAN GIESSEN EEN BRIEF VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM GEVEN, WAARIN HIJ VERKLAART, DAT AREND VOLDAAN HEEFT AAN DEN INHOUD VAN HET "ZEGGEN", DAT DE HEER VAN HORNE MET VIER SCHEIDSLIEDEN GEZEGD HEEFT. DE TUSSCHEN DE GEBIEDEN VAN AREND EN JAN GEMAAKTE GRENSSCHEIDING ZAL DOOR DEN BALJUW EN DEN KASTELEIN IN OOGENSCHOUW WORDEN GENOMEN EN DIE SCHEIDING ZULLEN ZIJ VAN 'S GRAVENWEGE DOEN HOUDEN.

1391 April 18.

*Gedrukt: Van Riemsdijk - De Monté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf
van Holland, III, blz. 240.*

**198. SCHOUT, BURGEMEESTEREN EN SCHEPENEN VAN
WOUDRICHEM GEVEN EEN KEUR IN VERBAND MET DEN BRAND VAN
DE STAD.**

1391 Mei 7.

Wi Brien van Weyborch, scout, Severijn Willemsone, Gherit Lens, borgermeesteren, Lourens van Dalem, Jan van den Campe Willemsone, Willem die Grave Gorijsone, Claes die Wolf, Claes Wisscaertssone, Jan die Grave Dircssone ende Aert Neysensone, scepenen tot Woudrichem, doen cont allen luden, dat wi om niets wille ende groten scade van brande, die wi gheleden hebben ende ons gheviel in den jaer ons Heren MCCC een ende tneghentich op den Meynacht in onser steden van Woudrichem, ende alle af verbrande tusschen der havenbrugge ende den twee poerten, die men utrijdt tot Dordrecht ende tot Altena, ende om weder te begripen onse stede te betimmeren ende wi onse poerteren te bet bieen houden moghen, soe hebben wi gheordineert met ons ende metten ghemeynen ouden rade ende vroetscappen onser stede voerss. ende bi wille ende consent Jans van Rijswijc, onsen baelyu, Ludeken den Wilden, casteleyn van Altena, ons ghenedighen heren amptlude van Oestervant, alrehande pnnten, hierna ghesoenet, die wi ghelceft hebben ende gheloven ende op ons gheset ende ghewilcoert hebben te houden sonder verbreken:

1. In den iersten. Alle onsen poerteren of die mede in onser steden gheseten waren voer den brande, af die tymmeringhe van huysen hadden in onser steden ende verbrant sijn op den Meynacht voerseid, die sullen van allen horen sculden, die si voer sculdich waren, alsoe verre als onsc recht gact, dach hebben, ende sal staen sonder cost of winsel; ende men salre gheen recht op doen van Bamisse naestcomende over een jaer daernaestvolghende. Mer van sculde, die si nu voert maken sullen, sullen si ghelden elc tot sinen daghen, die si daerof maken sullen. Ende dit recht sullen ghenieten dieghene, die verbrant sijn ende weder tymmeren; ende hierin is uutgheset ons ghenedighen heren ende onscr poert scult.
2. ¹⁾ Item alle hofsteden, die men besit in lijftochten ende daer nu die huuse af verbrant sijn, die mach elc man of wijf, besitter der lijftochten, weder betimmeren alsoe dat die verbeyder dier lijftochten niet meer hebben en sal, noch besterven, dan dat erve half, soe het nu ter tijt wcerdich is ende men dat nu scatten sal bi den here ende den gherichte. Ende of die besitter der lijftochten dat erve niet betimmeren en mochte, soe mach een gherechte erfname, bi wille den besitter dier lijftochten, dat erve betimmeren ende bliven in den rechte, ghelike die besitter der lijftochten wesen soude, of hijt selve betymmert hadde. Dese manieren sullen wesen onder ¹⁾ suster ende broeder of suster

ende broederkindere; ende daer die lijftocht in vremder hand erven soude, daer sal men dat gheheel erve afschaffen, soe moghelike is.

3. Item soe wie lant ghesayt heeft, dat tochtgoet is, of bescaert heeft in weydinghen, ende die techter storve, het waer wijf of man, die sal sinen scoef bruken die jaerscaer ende die weyde behouden; ende die volgher die sal hebben een moghelike huer bi den ghericht, of si niet verdraghen en mochten.
4. Item alle tijnsen, die op hofsteden staen ende te swaer sijn, die sal dat aenbrenghen den here ende den gherichte. Dat sullen si alsoe middelen ende alsoe redelijc setten, soedats die tijnsenaer ghewesen mach dat erve te betymmeren.
5. Item alle dieghene, die rentmeester gheweest hebben enegher lude, wie dat si sijn, uutghesceden cnsen ghenedighen heren rentmeesteren van Oestervant, ende ghelt ghebuert hebben ende dat verloren hebben in desen brande ende dat ten heylighen houden willen met hem dorden, dat si dat ghelt verloren hebben, soe voerseid is, die sullen van dien ghelde quite wesen. Ende wes dat si met haren cede niet behouden willen, dat sullen si betalen, alsoe voerseid is.
6. Item alle brieve, die nu in desen brande verloren of verbrant sijn, hetsi van erve of van sculde, van tijns- of hoe si sijn, dat sullen dieghene, die die brieve verloren hebben, besceydeliken aenbrenghen den here ende den gherichte, soedat si des gheloven moghen; ende dan sal men hem weder muwe brieve gheven.

Ende omdat wi alle dese punten voerseyt vast ende stade houden willen, soe hebben wi tot eenre orconscap desen brief beseghelt met cnsen se-helen, ende hebben ghebeden ende bidden om die meerre vesticheyt alre dinc voerseyt Jan van Rijswijc, onsen baelyu, ende Ludeken den Wilden, casteleyn van Altena, dat si desen brief op ons ende met ons voren beseghelen willen; ende hebben daertoe onser steede se-hel mede aen desen brief ghehangen om die beter ghedenckenisse.

Ende wi Jan ende Ludeken hebben om beden wille der steeden voerseit onse seghelen mede aen desen brief ghehanghen.

Dit was ghedaen int jaer voerscreven, des Sonnendaghens na Meydach.

Afscr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e fol. 10 en 10 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 80; 81 noot 4.

¹⁾ *Vergelijk artikel 39 van de handvest van 1410 (nr. 238).*

²⁾ *De tekst heeft abusievelijk onser in plaats van onder.*

199. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, HECHT ZIJN GOEDKEURING AAN DE KEUR, DIE DOOR SCHOUT, BURGEMEESTEREN EN SCHEPENEN IN VERBAND MET DEN BRAND VAN WOUDRICHEM GEMAAKT IS, EN GEEFT EEN SPECIALE REGELING OVER DE BETALING VAN SCHULDEN.

1391 Juni 3.

Willem van Beyerens, van Henegouwen, van Hollant, bi der ghenaden Gods greve van Oestervant ende heere van den lande van Althena, doe cont allen ludcn, dat wi omme noet wille ende groten scade, die gheleden hebben onse goede lude van Woudrichem in den brande, die gheviel op den Meynachte lestleden, overghesien hebben die ordinancie, die si op hemselven ghwilcoert ende ghemaect hebben. te houden, omme te bat bieen te bliven ende onse stede weder te begripen ende te betymmeren, gheliken di:, brief inhoudt daer onse brief daersteken is; ende hebben alle die punten gheconsenteert ende gheloeft te houden *ende te doen houden* ¹⁾, also heere, aenghesien dese punten verclaert, dat alle dieghene, die verbrant sijn ende elcanderen sculdich sijn, elc den anderen betalen sullen ende voldoen bi redeliken taxacien ende ordineringsen ons baeljuwes, ons casteleyns ende ons ghemeynen gherichts van onser stede van Woudrichem; ende hebben hem gheloeft: waer ycmont die verbrant is, ende die enighe sculde ghebreect aen enighen onsen ondersaten binnen onser steden of daerbuten in onsen lande van Altena aen luden, die niet ghebrant en sijn, dat wi hem die sculde selen doen utricten ende rechte betalinghe doen ghesien sondcr wederscgghen, opdat hem, die verbrant sijn, hemselven metten horen een ycgheleke te bat behelpen mach mede weder te tymmeren. Mede aenghesien die luttel verloren hebben in den brande ende vael meer sculdich sijn, ende niet waer vermoghende en sijn te betalen, die sullen selcdanighe betalinghe doen of zekerheyden te betalen ten daghe die gheset is lof die onse baelyu, casteleyn ende gherichte setten sellen, soe hem daerof redeliken ende mogheliken duncken sal.

Dese punten sijn ghemaect behoudeliken onsen Lombaerden van Woudrichem alsulc brieve, also onse lieve here ende vader ende wi hem ghegheven ende beseghelt hebben.

In orconder. desen brieve beseghelt met onsen zeghcle. Ghegheven op onsen huse tot Altena int jaer ons Heren MCCC een ende tneghentich, op den derden dach der maende van Junio.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 10 verso.

¹⁾ De cursief gedrukte woorden zijn bijgeschreven.

200. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT ZIJN KAMERLING HELMICH VAN DOORNIK EEN HOEVE LAND MET HOFSTEDE EN GERECHT IN MUILKERK IN LEEN.

1391 Juni 9.

Willem van Beyeren, van Henegouwen, van Hollant, bi der ghenaden Goeds greve van Oestervant ende heere van den lande van Altena, doen cont allen luden, dat wi alsulke hoeve lants alsoe haer Florens van der Dussen te houden plach van der hofstat van Altena ende na zijnre doet quam op Jan van der Dussen, sinen outsten sone, die si van onsen voervorderen ende ons helden tot ellen rechten leen ende ons bi Jans dode van der Dussen nu ane ghecomen is, welke hoeve lants mitter hofstat ende gherichte ghelegghen in den gherechte van Muylkerk, die wilen Jan van der Dussen cofte teghens Boudens kynder mombarc van Dubbelmondc ende hebben dieselve hoeve lants mitter hofstat ende gherichte ghegheven ende gheven Helmich van Doernic, onsen kamerling, omme trouwen dienst dien hi ons ghedaen heeft ende noch doen sel, hem ende sinen nacomelinghen van ons ende van onsen nacomelingen te houden tot enen gherechten erfleen. Hierover waren ons liefs heren vader ende onse manne haer Jan uten Camp, Storm Brievoonc, Willem uter Spijc. In orconde des briefs besegelt mit onsen zeghel. Ghegheven tot Scoenhoven des Vridaghes na sintc Bonifaesdach int jaer ons Heren MCCC een ende tneghentich ¹⁾).

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 21.

¹⁾ Deze oorkonde heeft niets met het land van Altena te maken. Muilkerk lag in Zuid-Holland. Ik druk ze slechts af, omdat D. Th. Enklaar eruit afleidt, dat de heeren van Altena er een kamerling op na hielden (De ministerialiteit in het graafschap Holland, 1943, blz. 64). Ten onrechte evenwel. Helmich van Doornik was kamerling van Willem van Beieren, den Hollandschen troonopvolger, die in 1391 toevallig ook heer aan Altena was. Hij bekleedde deze functie ook toen Willem graaf van Holland was geworden. In dienzelfden tijd was hij belast met de bewaring van de grafelijke zegels en bleef dit, nadat Willem door Jacoba was opgevolgd (Van Riemsdijk, Tresorie en Kanselarij, blz. 212, 235-236, 246).

201. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND. BESLIST, NA EEN BRIEF GEZIEN TE HEBBEN, WELKEN DEN HEER VAN ALTENA EERTIJD AAN DEN HEER VAN ARKEL GEGEVEN HEEFT, DAT DE VISSCHERIJ TUSSCHEN DE LANDEN VAN ARKEL EN ALTENA AAN DEN HEER VAN ARKEL TOEBEHOORT.

1392 Januari 3.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 586; Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 39-40.

Litt.: Prfschr., blz. 45, 49

202. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN DE WERKEN DRAAGT DIEDERIK VAN DEN WIEL, ALS GEMACHTIGDE VAN WILLEM VAN OOSTERVANT, HEER VAN ALTENA, AAN DEN PRIOR VAN HET KLOOSTER MARIENDONK BIJ (OF MARIENCROON TE?) HEUSDEN ZEVEN EN TWINTIG MORGEN LAND IN EIGENDOM OVER. HIJ BELOOFT q.q. HET KLOOSTER GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN.

1392 Juli 6.

Ic Joest Westvelinc als een ghewaert richter in den ghericht van der Werken doe cont ende kenlijc allen luden, dat ic daer over ende aen was als een richter voerscreven ende met mi als heemraet in denselven ghericht Jan Bruustijnssone, Robbrecht Diddericssone, Daniel Backe ende Hughe Goeswijnssone, dat voer ons quam Didderic van den Wiel Rutgheerssone ende gaf een vrije ghift den prior der monyken van Huesden tot behoef des ghemeyns convents der monyken voerseyd van seven ende twintich merghen lants, gheleghen in den ghericht van der Werken, des sevcntien merghen lants gheleghen sijn aen die hoghe side van der Werken, daer Heynrics Bigghen erfnamen lant gheleghen is aen die een side oestwaert ende Wyerincswalle ende Willem Thonysssoens erfnamen lant aen die ander side westwaert, streckende van der Werken uut, alsoe groet ende alsoe cleyn als daer gheleghen sijn, ende tien merghen lants gheleghen aen die leghe side van der Werken, daer Lodewijchs lant van der Werken Danckaertsssoens gheleghen is aen die een side oestwaert ende ons liefs ende ghenadichs heren des graven van Oestervant ende here van den lande van Althena eyghendom aen die ander side westwaert, streckende van der Werken totter Vycen toe, alsoe groet ende alsoe cleyn als daer gheleghen sijn ende der vrouwen van Ryede plach te wesen ende den nonnen hadde ghegheven tot enen rechten testament. Ende dese voernoemde vrije ghift van den voerscr. lande gaf Didderic voerncemt totter monyken behoef voersz. bi beveil ende wille ons liefs heren van Oestervant vaerseyd ende van sijnre weggen, daer onse lieve here voerscr. sijn open brieve af seynde Didderic van den Wiel voern. daer hi Didderic voerseid in mechtichde onder sinen zeghel den monyken voernoemt een vrije ghift te geven van den voersprokenen lande, welc open brief bes eghelt is met ons liefs heren zeghel van Oestervant voerscreven, dien wi richter ende heemraet voerseyd ghesien ende ghehoert hebben, daer wi heemraet voernoemt op wiseden een vonnisse met vollen ghevolch, dat Didderic van den Wiel voerscr. wael mocht geven een vrije ghift van den voersprokenen lande metten voerscr. brieve, open beseghelt met ons liefs heren ze.-hel voerseyd. Ende Didderic van den Wiel voernoemt verteech op dat voerghenoemde lant ende verhalmede daerna op tot des ghemeyns convents behoef van Huesden voerscr. van ons liefs heren weggen van Oestervant voerseyd. Ende Didderic van den Wiel voernoemt wart uut dcsen voerghenoemde seven ende twintich merghen lants ghebannen van ons liefs heren weggen van Oestervanz voerseyd ende die prior voern. in tot des ghemeyns convents behoef, als vonnisse der heemraet voerscr. wisede dat recht was. Voert quam Didderic van den Wiel voerscr, van ons liefs heren weggen van Oestervant voern. ende ghelovede den prior voerseid tot behoef des ghemeyns convents voerscr. dat voerghenoemde lant te waren jaer ende dach van ons liefs heren weggen voerseyd alsoe men erve sculdich is te waren binnen bans. Ende want ic Joest Westvelinc, richter voern., ende wi Jan Bruustijnssone, Kobbrecht Diddericssone, Daniel Backe ende Hughe Goeswijnssone, heemraet voerscr., selve op dese tijt gheen seghelen en hebben, soc hebben wi ghebeden ende bidden Bonden van der Werken Danckaertssone, dat hi desen brief open op ons beseghelen wille met sinen zeghele.

Ende ic Bonden van der Werken Danckaertssone voernoemt hebbe om beden wille Joests Westvelincs, richters voernoemt, ende Jan Bruustijnssone,

Robbrecht Diddericsoens, Daniel Bacs ende Hughen Goeswijnssoens, heemraet voerseyd, desen brief open beseghelt met minen zeghel.

In kennissen ende in ghetughe der waerheyt alrc zaken die voer ghescreven staen, ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert twee ende tneghentich, des Saterdaghes na sente Meertijnsdach translatio in den somer.

Met uithangend zegel van Bouden van de Werken in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariëndonk buiten Heusden, no. 42,

In dorso staat: littera de bonis an der Werken institucionis.

Litt.: Inleiding, blz. 87.

203. WILLEM BEIEREN, HEER VAN ALTENA, GEEFT, TEN OVERSTAAN VAN MANNEN, AAN JAN VAN GIESSEN VASTRAEDTZOON HET DAGELIJSCH GERECHT VAN GIESSEN MET ZIJN TOEBEHOOREN, TOT TIEN SCHELLINGEN TOE EN DAAR BENEDEN, IN ERFLEEN.

1392 Juli 23.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 125, no.11.

204. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAGEN JAN DOEDIJN, ZIJN ZONEN GERARD EN GODEVAERT, EN WOUTER VAN KLOOTWIJK, ECHTGENOOT VAN JAN DOEDIJNS DOCHTER LISEBET, AAN CLAES GERARD DRIE MORGEN LAND IN EIGENDOM OVER. DE VERKOOPEERS BELOVEN GEZAMENDER HAND DEN KOOPER GEDURENDE JAAR EN DAG TE ZULLEN VRIJWAREN. ZIJ VERKLAREN DEN VERKOOPPRIJS ONTVANGEN TE HEBBEN.

1393 Maart 19.

Wi, Jan van den Campe Willems sone, Claes die Wolf ende Willem die Grave Didderics sone, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Jan Doedijn, Gheraet ende Godevaert, sijn kindere, ende Wouter [van] Cloetwijn, Aernt Roelofssoens sone, wittighe man Lisebetten Jan Doedijns dochter, opdroeghen ende gaven Claes Gheraet dri[e m]erghen lants, gheleghen in die eferste weyde, alsoe groet ende alsoe cleyn als daer gheleghen sijn, met h[oir]e toebehoeren, daer des cureyts lant der kerken van Woudrichem gheleghen is aen die een side oestwaert, ende Willems Scolpen lant aen die ander side westwaert, ende si verteghen daer op ende verhalmeden daer na op tot Claes [G]h[er]jaets behoef voerscreven. Voert quamen Jan Doedijn, Gheraet ende Godevaert, sijn kindere, ende Wouter van Cloetwijn, Aernt Roelofssoen sone, wittghe man Lisebetten voerseyd ende gheloveden met ghesamende hand, [alse] sake woude, den voerghenoemden Claes Gheraet die voersproken drie merghen lants te waren jaer ende dach, alse men erve sculdich is te waren binnen vryeheyden, ende alle voorcommer ende alle voerplicht a[ff] te doen. [Voert quam] en Jan Doedijn, Gher[ae]t ende Godevaert, sijn kinderen ende Wouter van Cloetwijn Aernt Roelofssoens sone, als witteghen [man] Lisebetten voerseid ende gllieden ende lyeden voer ons, dat hem Claes Gheraet voernoemt [den eersten penninck] met den lesten van den voersprokenen drien merghen lants vol ende alle betaelt heeft ende sco[ld]den dac[raf] [vrij ende] quijt erfliken ende eweliken.

Gheghevcn int jaer ons Heren MCCC drie ende tne] ghentich, des Woensdagh[es] na sente Ghertrudendach.

Met rest van een uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 103. .

205. VOOR DEN GRAFELIJKEN RAAD KOMEN WOUTER VAN CLOETWIJC EENERZIJD EN JAN VAN DEN CAMPE CLAESZON, CLAES DE WOLF EN WILLEM DE GRAVE DIRCSOON, SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM, ANDERZIJD. LAATSTGENOEMDEN LEGGEN EEN GESCHRIFT OVER, WAARUIT HUN STANDPUNT BLIJKT EN WAARBIJ ZIJ VOLHARDEN. WOUTER VAN CLOETWIJC ZEGT, DAT HIJ EEN BEDRAG AAN GELD ONDER SCHEPENEN HEEFT GEDEPONEERD EN DAT HIJ - ANDERS DAN SCHEPENEN ZEGGEN - ER NIET BIJ WAS, DAT ZIJ DAT GELD AAN JACOB VAN DER DUYN OVERGAVEN.

1393 October 21.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Monté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, deel II, blz. 76.

206. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, GEEFT AAN HEER OTTO VAN ARKEL VEERTIEN MORGEN LAND, GELEGEN IN DEN BAN VAN WOUDRICHEM, IN VOLLEN EIGENDOM TERUG. DEZE VEERTIEN MORGEN WAREN DEN HEER VAN ARKEL ONTNOMEN IN DEN TIJD, DAT' FOYKEN HET LAND VAN ALTENA BESTUURDE. VOORTS GEEFT DE GRAAF AAN HEER OTTO VAN ARKEL EEN HOFSTEDE BINNEN WOUDRICHEM IN VOLLEN EIGENDOM.

1394 Februari 6.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol, 113.

207. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, DOET, NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK, UITSPRAAK IN HET GESCHIL TUSSCHEN WOUTER VAN CLOETWIJC EN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM. OMDAT SCHEPENEN HEBBEN TOEGELATEN, DAT JACOB VAN DER DUYN HET GELD MEDENAM, MOETEN ZIJ ELK VIJFTIG DORDRECHTSCH GULDENS GEVEN, BEHOUDENS HUN RECHT DAARVOOR HUN VERHAAL TE ZOEKEN OP DENGENE DIE HET GELD NAM. OMDAT HET GELD WERD WEGGENOMEN UIT HOOFDE VAN EEN BREUKE, DIE LOUKEN WOUTERSZOOM VERBEURD ZOU HEBBEN, WORDT BEPAALD, DAT LOUKEN VIJFTIG DORDRECHTSCH GULDENS MINDER ZAL HEBBEN DAN HET BEDRAG BELIEP, DAT WOUTER ONDER DE SCHEPENEN BAD GEDEPONEERD. MOCHTEN SCHEPENEN OF IEMAND ANDERS AAN DIT "ZEGGEN" NIET VOLDOEN, DAN ZAL DE BALJUW VAN ALTENA OF DE SCHOUT VAN WOUDRICHEM HEN MOETEN ARRESTEEREN EN IN DE GEVANGENIS ZETTEN, TOTDAT ZIJ AAN HET "ZEGGEN" VOLDOEN.

1394 Februari 25.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Mont, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, deel II, blz. 77.

208. ROELOF VAN EMMICHOVEN DOET, TEN GUNSTE VAN DE ABDIJ VAN BERNE; AFSTAND VAN ZIJN AANSPRAKEN OP DE GOEDEREN, NAGELATEN DOOR ZIJN BROEDER REYNGOUT, WAARONDER ZES EN EEN HALF MORGEN LAND TE EMMICHOVEN, ZULKS NADAT SCHEIDSLIEDEN NA EEN WAARHEIDSONDERZOEK UITSPRAAK HADDEN GEDAAN TEN GUNSTE DER ABDIJ.

1394 Mei 11.

Met uithangend zegel van Roelof van Emmichoven in groene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., I, no. 303 (XV, 5).

209. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, HERSTELT HENDRIK UTER STOVE IN HET BEZIT VAN VIJF MORGEN LAND IN HET LAND VAN ALTENA, WAAROP HIJ BEWEZEN HEEFT EEN BETER RECHT TE HEBBEN DAN DEGENE, DIE HET NU IN BEZIT HEEFT. HIJ ZAL ECHTER OP ZIJN BEURT MOETEN WIJKEN, WANNEER EEN ANDER BEWIJST NOG BETER RECHT TE HEBBEN.

1394 Juni 7.

Aelbrecht etc. doen cond allen luden, want Heinrick uter Stove voer ons gecomen is en heeft ons clageliken getoent, hoe dat hi veronrecht was van vijf mergen lants, gelegen in onsen lande van ulthena, ende him dat gedaen

hadde, daer wi doen een waerheide ende een ondersoec om deden doen, hoe die saken daerof geschiet ende haer gecomen wairen, daer wij doe dairna mit onsen rade die waerheide ende dat ondersoec op deden ende besagen ende vonden daerin, dat Heinrick voerss. in den beteren recht wair van den vijf mergen lants voerss. ende dat hi daerin verenrecht was, ende hebben daerom him daerin geset, die te gebruiken ende te oerbaren tot sinen wille ende besten oerbacr ter tijt toe, dat se him of gewonnen worden mit enen beteren recht, na den recht van onsen lande van Althena. Ende ombieden ende bevelen Onsen bailju van onsen lande voirn., die nu is of hier namels wesen sal, dat hi Heinrick voirss. in dat voerss. lant sette, stive ende sterke ende daerin houde tiegen enen yegeliken, die him daerin hinder, letsel of moyenisse doen woude ter tijt toe, dat him dat of gewonnen worde mit beteren recht, als voerscr. is. Ende so wie Hcinrick voerss. hierenboven aen den vijf mcrgen lants voerss. hinder of scade dede, dat wilden wij houden aen sijn lijf ende aen sijn goet, als aen denghenen, die ons van onser heerlicheit verminderen wilde. In oerc(cnde etc.). Gegeven in den Hage, upten VIIsten dach -,an Junio anno XCIII.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 127.

210. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, DOET MET ZIJN RAAD UITSPRAAK IN EEN GESCHIL OVER ONROEREND GOED, GELEGEN TE DE WERKEN IN HET LAND VAN ALTENA, TUSSCHEN DE MONNIKEN VAN HET ST. MARIACONVENT (HET KLOOSTER MARIENCROON) TE HEUSDEN EENERZIJDS EN ROBBRECHT VAN GREVENBROEC ANDERZIJDS.

1394 Juni 27.

Gedrukt: J. Ph. de Monté, ver Loren, De historische ontwikkeling van de begrippen bezit en eigendom, blz. 98-99 (aldaar abusievelijk op 25 Juni gedateerd).

211. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, BELOOFT DEN DIJK IN HET AMBACHT BROEK, WELKE IN 1393 WAS DOORGEBOKEN, TE ZULLEN DOEN HERSTELLEN MET BEHULP VAN DE LANDEN VAN HEUSDEN EN ALTENA EN DE TIESELENSWAARD.

1394 October 10.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 614;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 347, blz. 415-417

212. DE RECHTER VAN HET NEDEREINDE VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA OORKONDT, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, JAN VAN VEEN AAN DEKEN EN KAPITTEL VAN DEN DOM TE UTRECHT DRIE VIERDEDEEL VAN DE BUGGELEMSCHE HOEVE IN EIGENDOM OVERDROEG. JAN VAN VEEN EN ZIJN BROEDERS AERNT VAN GHENT EN JAN VAN GHIESEN BELOOFDEN DE NIEUWE EIGENAARS GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN EN JAN VAN VEEN BELOOFDE ZIJN BROEDERS DESWECE SCHADELOOS TE HOUDEN.

1395 Januari 8.

Ic Claes Spyerinc Florys soen, richter op dnerste eynde van den Broec van mijns heren weghen van Hollant in den lande van Altena ende met mi Goetscalc van den Hil, Herberen Jan Neuen soen, Jan van den Scoer ende Willem Gherijts seen als heemrade in denselven ambacht doen kont, dat wi daer over ghestaen hebben van rechts weghen, dat Jan van Veen Peters soen van Ghiesen een vri ghifte gaf Marten Jans soen tot behoef des dekens ende des capittels ten Doem tot Utrecht drie vierdel van eenre hoeven lands, die gheheite is die Bubghelemsche hoeve ende die drie vierdel houden vijftien marghen ende drie hont lants, met dijc, sloet ende watinghe, die daer metten recht toe hoeren, streckende van Hollant ter Uutgraven toe, daer naest gheleghen is ocstwaert Willem van Tule ende Florijs sijn brueder, Clacs Ve.echts kynder, ende westwaert Peter Scaert Vassen soen ende op dese voerss. arffenisse heeft Jan van Veen voerss. verteghen als recht was. Voert gheloefde Jan van Veen voerss., Aernt van Ghent Peters soen, sijn brueder, ende Jan van Ghiesen Peters soen dese voe(r)ss, arffenisse te waren jaer ende dach ende allen voercommer af te doen na den recht van den lande, ende Jan van Veen voerss. gheloefde die ander twe scadeloes te houden.

Ende want wi richter ende heemract voerss. al -heen zeghel en ¹⁾ hebben op dese tijt, soe heb wi ghebeden Claes Spierinc voerss. dat hi desen brief over ons bezeghel. Ende want ic Claes Spierinc, richter voerss., metten voerss.

heemraet over dese vaerss. zaken ghestaen heb, soe heb ic om beden wil der hcemraet voerss. desen brief over hem ende mi bezeghelt. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert ende vive ende tneghentich, opten dorden dach nae Dartiendach.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht; Dom, inv. no. zozo (re afd., nc. Szz). ' 1

Litt.: Inleiding, blz. 19, 87, 95.

1) Er staat een afkortingsteeken boven dit woord.

213. DE RECHTER VAN HET NEDEREINDE VAN BABILONIENSROEK IN HET LAND VAN ALTENA OORKONDT, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, BOUDEN VAN GENT EN JONKVROUWE SCHOLASTICA , AAN DEKEN EN KAPITTEL VAN DEN DOM TE UTRECHT EEN VIERDEDEEL VAN DE BUGGELEMSCHE HOEVE IN EIGENDOM OVERDROEGEN, MET BELOFTE TOT VRIJWARING GEDURENDE JAAR EN DAG.

1395 Februari 4.

Ic Peter van Ghiesen, Heynric des Weends soen, richter opt dnederste eynde van den Broec van mijns heren weggen van Hollant, in den lande van Altena, ende met mi Herberen Jan Neuen seen, Jan van den Scoer, Jan van Ghiesen Peters soen ende Willem Gherijts seen als heemrade in denselven ambacht doen kont, dat wi daer over ghestanden hebben van rechts weggen, dat Bouden van Ghent Peters soen van Ghiesen ende joncfrou Scolastica Aerts wijf van Wijc was met haren voecht, die haer met recht ghegheven was, een vri ghifte ghaven jan van Ghent tot behoef des dekens ende des 192

capittels ten Doem tot Utrecht een vierdel van eenre hoeven lands, die gheheyten is die Bugghelems hoeve ende dat vierdel houdt vijf merghen ende een hont lands, met dijc, sloet ende wetringhen, die [da]er metten recht toe hoeren, streckende van Hollant ter Uytghraven toe, daer naest gheleghen [is o]estwaert Willem van Tule ende Flicrijs sijn brueder, Claes Voechts kynder ende westwaert Pet[er Sc]jaert Vassen soen ende op dese versceven

erffnisse heeft Bonden van Ghent ende joncfrou Scolasti[ca] met haren voecht voerss, verteghen als recht was. Voert gheloefde Bouden van Ghent ende joncfrou Scolastica met haren voecht voerss, dese voerss. erfenis te waren jaer ende dach ende allen voercommer af te doen nae den recht van den lande.

Want wi richter ende hcemrade voerss. al gheen seghel en hebbe op dese tijt, soe heb wi ghebeden Peter van Ghiesen voerss., dat hi desen brief over ons beseghel. Ende want ic, Peter van Ghiesen richter voerss. metten voerss. heemraet over dese vcerss. zaken ghestaen heb, soe heb ic om beden wil der heemraet voerss. desen brief over hem ende mi beseghelt. Int jaer ons Heren duser driehondert ende vive ende tneghentich opten derden dach na onser Vrouwendach als men carssen bornt.

Zegel verloren.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht; Dom, inv. no. 2010 (1e afd., no. 823).

Litt.: Inleiding, blz. 19, 87, 95.

214. HENDRIK DE BYE EN DIEDERIK VAN OERDEN ERKENNEN GEEN RECHT TE HEBBEN OP DE GOEDEREN, WELKE WIJLEN HUN ZWAGER REYNGOUT VAN EMMICHOVEN, PROOST VAN DE ABDIJ VAN BERNE, HAD NAGELATEN EN BIJ TESTAMENT AAN DE ABDIJ HAD VERMAAKT.

1396 Maart 20.

Wi Heinric die Bye Peterssoen ende Dideric van oerden doen cont ende kenleec allen luden die desen brief soelen sien of hoeren lesen, dat wi voermaels ghecroent hebben opten abt van Berne, sijn convent ende haer godshuys tot Berne als van erfenissen ende goeden die heren Reyngouts van Emmichoven, proefst tot Berne was, ons swaghers wileneer, waren, ende hi na doede sijns afterghelaten soude hebben, dat is te weten: vijf merghen lants ghelegghen in den banne van Emmichoven, die men ghemeynlike heit die vijf merghen, daer naest ghelegghen is oestwaert Heinric Walwijn ende westwaert Claes Peterssoen ende anderhalven merghen lants ghelegghen in den selven banne, daer naest ghelegghen is oestwaert Aernt die Slaper ende westwaert Jacop Jans, ende oec van allen anderen goeden, beide, erfenisse ende ghercden goeden ende haven, soe waer ende in wat namen die ghcleghen ende gheheiten sijn, ciie heren Reyngouts ons swaghers gheweest hadden

ende hi afterghelaten mochte hebben, daer wi meynden dat wi toe gherecht waren als erfghenamen sijns, van onser beider wive weggen die sijn susteren waren. Ende want wi in der waerheit ende in den rechte vonden hebben ende vynden, bi goeden vroeden knapen, dat wi totten goeden ende erfenissen vcerscreven, noch tot gheenen anderen goeden ende erfenissen die heren Reyngouts ons swaghers voerscreven gheweest mochten hebben, -heen rechte en hebben, overmids der ordene rechte testament, - ende brieve die die voerghenoemde her Keyngout, onse swagher, den abde van Berne, sinen canvente ende haren godshuse, dacraf ghemaect ende ghegheven heeft, soc kennen wi openbaerlike ende lijen, dat wi met onrechte opten abt van Berne, sijn convent ende haer godshuys voerscreven ghecroent hebben, ende dat wi totten goeden ende erfenissen voerscreven noch tot gheenen anderen goeden die heren Reyngouts ons swaghers voerscreven gheweest mochten hebben ende hi den abde van Berne, sinen convente ende haren godshuse, ghelaten, ghemaect ende ghegheven heeft, gheen recht, noch reden, noch toeseeggen en hebben in gheenre manieren, ende schelden den voerghenoemden abt van Berne, sijn convent ende haer godshuys daerof ende van allen ghecroene, calaengien ende toeseeggen, dat wi op hem hebben mochten, voer ons, onse erfghenamen ende nacomelingen quijt tot ewighen daghen. Ende gheloven hem in goeden trouwen voer ons, onse erfghenamen ende nacomelingen daer nemmermeer tot enighen tiden na te staen noch te vraghen, heymelike of openbaer, in gheenre manieren. Ende want wi Heinric die Bye ende Didderic van Oerden voerscreven -heen proper seghele en hebben op dese tijt, soc hebben wi ghebeden ende bidden Segher Wouterssoen, ambochtshere van Emmichoven, dat hi desen brief oepen voer ons ende op ons beseghelen wille in kennisse der waerheit.

Ende ic Segher Wouterssoen, ambochtshere van Emmichoven, om beden wille Heinrics Byes ende Didderics van Oerden voerscreven, soe hebbe ic desen brief cepen beseghelt met minen seghele, in kennisse der waerheit alre saken voerscreven. Ghegheven int jaer ons Heren dusent driehondert ses ende tneghentich, opten tweyntichsten dach in Meerte.

Met uithangend zegel van Zeger Woutersz. in geelgroene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heesac)ijk, Cart., I, no. 315 (XV, 5).

215. TEN OVERSTAAN VAN CLAES AERNTSSOEN VAN EMMICHOVEN, RECHTER, EN HEEMRADEN VAN EMMICHOVEN LEGGEN HEINRIC DIE BYE PETERSOEN EN DIDDERIC VAN OERDEN EEN VERKLARING AF, SOORTGELIJK AAN DIE, WELKE IS VERVAT IN HUN BRIEF VAN DENZELFDEN DATUM.

1396 Maart 20.

Met uithangend zegel van Claes Arendsz. van Emmichouen in gele was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., I, no. 313 (X V, S).

216. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, MAAKT BEKEND, DAT HET SCHOUWEN VAN DE DIJKEN IN HET LAND VAN ALTENA VOORTAAN DOOR DIJGRAAF EN HEEMRADEN VAN DE GROOTE WAARD ZAL GESCHIEDEN; DAAR GENOEMDE WAARD TENGEVOLGE VAN DE VERWAARLOOZING DER DIJKEN IN ALTENA GROOTE SCHADE HEEFT GELEDEN.

1396 April 9.

Die Grote Waert van Zuuthollant.

Aelbrecht etc. doen cond allen luden, dat onse steden ende lant van den Groten Waert in Zuuthollant zwaerliken in verderfnissen ghecomen sijn van den lande van Althema, dair een wiel in ghebroken is mit versumenissen ende quaden toesien, die tot haertoe in dien lande gheweest heeft ende dair onse goede lude van den Groten Waert ons mit ernste om vervolcht hebben ende ons getoent horen coste, scade ende verlies, dair onse lant ende steden tot ewigen daghen om verderft souden bliven, soedat wij des bi onsen rade voirsien ende voirhoeden willen. Ende hebben ghegheven ende gheven onsen goeden luden ende den steden voirsch., om desen scade tot ewigen daghen te voirhoeden voir ons ende voir onsen nacomelingen, hun ende horen nacomelingen, sulc recht als hierna ghescrevcn staet.

Dat is te weten: dat onse dijgrave ende die ghezwoeren van den Groten Waerde voirsch., die nu sijn of namels wesen sullen, die scouwe in den lande van Althema voirt hantieren ende voeren sullen van onsenwegen, gelikerwijs ende in allen rechte als zij se van onserwegen voeren in de Groten Waert.

Voirt soe hebben wij voirsien, om onse lant in goeder behoudenissen tot ewighen daghen te bliven, dat die van Woudrichem mitten bailju twee hiemraders setten sullen altois op sinte Pietersdach, ghelijc dat men in den Groten Waert doet, die mitten ghezwoiren voirt scouwen sullen in den lande van Althema op horen eet. Ende die sal onse dijgrave eeden, alse recht is.

Voirt so staet onse lant alle daghe tot meerre verderfenisse overmids ghebrec van waterscip ende van nuwen werke, dat voirhoet meet wesen om des ghemeens lants orbaer. Ende wes onse dijcgrave ende die gcsworen van den Groten Waert voirn. dairin kueren ende wisen op horen eet, om onse lant tot nutscappen te brengen, dat sullen ghelden alle dieghene, die in desen dijckaedsen legghen, merghen merghenghelijc, so wie sij sijn, hetsij van vrijen lande, veenlande die ¹⁾ of anders, want si' alle ghemeen die nutschap ghelijc dairof hebben sullen. Ende of hier yemant onghehoersamich of wederstandich in wesen woude, dat scuden wij of onse dijcgrave rechten aen sijn lijf ende goed bi vonnisse der hicmraders. Ende of dair yet jeghen gedaen wordc, soc ombieden wij ende bevelen onsen Steden van Dordrecht ende van sinte Ghcerdenberge, dat sij onsen dijcgrave dairin houden ende starken dat te wederstaen, als aen denghenen, die ons lants verderfenesse meent. Ende wes sij dairin doen, dat sullen wij hun staen, ghelikerwijs of wijt selve gedaen hadden, behoudelic dat her Brustijn van Herwinen also langhe als bi onse bailju slands van Althena wesen sal, opboeren sal die boeten ende winsel, die ons verschinen sullen mitten dijcrechte binnen sinen bedrive, dair hi ons goede rekeninghe of doen sal. Ende dairna so sal onse dijcgrave, ter tijt wesen sal, die voirss. boeten ende winsel opbueren, dair hi ons oic goede rekeninghe of doen sal, ghelikerwijs als men gewoonlic is te doen van onsen dijcgraefscip van den Groten Waerde in Zuuthollant.

In circonde etc. Gegeven in den Hage opten neghensten dach van der maent van Aprille int jair ons Heren MCCCXCVI.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 204 verso.

Litt.: Prfschr., blz. 23.

¹⁾ *Men zal moeten lezen: leenlande.*

217. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, VERKLAART DE ORDONNANTIE VAN 9 APRIL 1396 TE ZULLEN HANDHAVEN EN BEVESTIGT DEZE EN ALLE ANDERE HANDVESTEN VAN DE GROOTE WAARD.

1396 Mei 16.

Ailbrecht etc. doen cont allen luden, want bi versumenisse onser lude ende ondersaten uten lande van Althena die Maesdijc bi Woudrichem tot desen winter lestleden ingegaen was ende diep gewielt, dair onse steden van Dordrecht, van sinte Geerdenberge ende onse gemeen lant van den Groten Wairde zwaerlic bi bevloyt sijn ende tlant noch onder water staet, dair sij hoir jegenwoerdige jaerscaer bi verliesen sullen ende verderflic bi bescaet worden ende wij dairam, overmits oetmoedichs vervolchs onscr steden ende lants van den Groten Wairde voirse. ende om te verhoeden sulcs ongevals meer te geschien in onsen lande van Althena voirss., gegeven hebben den voirgen. onsen steden ende lande van den Groten Wairde ander dijcrecht in onsen lande van Althena voirss. te pleghen ende te hantieren, geliken or.se besegelde brieven ende lantvesten, die wij hem dairaf gegeven hebben, clacrliken inhouden ende begripen, so meynen wij noch bi denselven laesten di' crecht, brieven ende hantvesten te bliven ende hebben die ende alle ander brieve van dijcrechte, die onsc steden ende lant van den Groten Wairde voirss. hebben, geccnfirmeert ende vestiget, confirmeren ende vestighen mit desen brieve ende geloven voir ons ende voir onsen nacomelingen onsen steden van Dordrecht, van sinte Geerdenberge ende den gemenen lande van den Groten Waerde ende onsen goeden luden ende ondersaten dair binnen wonende onse brieve ende hantvesten voirsc. ende anders alle dijcrecht, die onse voirvorders of wij hun luden gegeven hebben, te houden ende te doen houden onverbroken tot ewigen daghen, noch dairtegens tot ghenen tiden enigerhande brieven, hantvesten of vrihede te gheven dair die voirss. brieven, hantvesten ende dijcrecht bi vermindert of ghecreynct mochten worden.

In orc. etc. Gegeven in den Haghe XVI daghe in Meye anno XCVI.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 212 verso.

218. ALBRECHT VAN BEIEREN. GRAAF VAN HOLLAND, GEEFT AAN HEER BRUISTEN VAN HERWIJNEN HET LAND VAN ALTENA EN WOUDRICHEM EN DE WOUDRICHEMERWAARD, ALSMEDE HET BALJUWSCHAP, RENTMEESTERSCHAP, MARKTTOLLEN, VISSCHERIJEN, EN ANDERE TOEBEHOOREN, TE BEWAREN, OP EEN WEDDE VAN 200 HOLLANDSCHE SCHILDEN 'S JAERS. HEER BRUISTEN LEENT AAN HERTOG ALBRECHT 7000 DORDRECHTSCHER GULDENS.

1396 Juli 20.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 2e ged., fol. 36 verso.

Litt.: Jhr. Mr. W. A. Beelaerts van Blokland, Een geldersch edelman in hollandschen dienst en het beleg van Loevenstein in 1397, Bijdr, en Meded. Gelre, deel XV, 1912, blz. 519;

Inleiding, blz. 77.

219. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND; BEVESTIGT HET RECHT VAN DE POORTERS VAN WOUDRICHEM, HUN DOOR DEN HEER VAN HORNE VERLEEND. OM DE RIVIER VOOR WOURICHEM TE BEVISSCHEN TEGEN BETALING VAN DEN VIJFDEN PENNING.

1397 Augustus 15.

Aelbrecht etc. doen cond allen luden: want wij onderwijst sijn mit goeden wittachtigen betoghe, dat die here van Hiterne ende van Althena in tiden verleden onsen luden ende poirteren ende poirterskinderen van Woudrichem vriede ghegheven heeft te visschen op onsen stroem ende visscherie voir Weudrichem opten vijften penninc, te ghevcn van allen horen gevanghe tot ons vroens behoef, soe hebben wij geconfirmeert ende gevestiget, confirmeeren ende vestighen mit desen brieve voir ons ende onsen nacomelinghen die vriede voirscr., na allen ynhouden ende begripcn der brieve, die sij van den here van Hilerne voirss, dairaf hebben. Ende gebieden ende bevelen onsen bailju van den lande van Althena, die nu is of namens wesen sal, dat hi nyemande en ghedoghe te visschen opten vrien ende visscherie van Woudrichem, dan onse poirtereue ende poirterkinder voirscr., na ynhouden hore brieven ende hantvesten voirss., ende dairaf sulke boeten sette tot onser behoef, sonder enich verdrach dairaf te doen, dat him dez een yegelic hoeden moghe. Ende des niet en late. In oirc(onde, etc.). Gegeven in den Haghe op onse Vrouwendach assumptio, anno XCVII.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 248 verso.

220. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, BEPAALT, DAT DE INGEZETENEN VAN GENDEREN NIET ZULLEN BEHOEVEN MEDE TE DRAGEN IN DEN AANLEG VAN NIEUWE DIJKEN, SLUIZEN EN ANDERE NIEUWE WATERSTAATS-WERKEN IN HET LAND VAN ALTENA. ZIJ MOETEN SLECHTS HUN DIJK IN HET LAND VAN ALTENA ONDERHOUDEN.

1397 September 9.

Aelbrecht etc. doen cond allen luden, hoe dat een geschil geweest heeft tusschen onsen goeden luden van Ghenderen aen die een zide ende den lande van Althena aen die ander zide, roerende van der dijckaedsen, die onse lude van Ghenderen voerss. hebben in den lande van Althena, so dat die van Althena meynden, dat die van Ghenderen mit him ghelden souden alle onraet ende oncost van inlagen, van slusen, wan sluysgelde ende van nuwen dijcrecht te copen ende alle ander nywerk, dat in den lande van Althena gevalt, waerof dat wij mit goeden bescheide ende waerachtigen betoge also onderwijst sijn, dat wij gevonden hebben in twaer, dat onse goede lude ende ondersaten van Ghenderen voerss. gheen recht noch reden daertoe en hebben te -helden mit dien van Althena van den stucken ende onraet voerscr., want sij daerof vrij ende ombelast van yemande geseten hebben ende geweest hondert jaer lanc ende meer. Waerom dat wij onsen goeden liden van Ghenderen voern. gegeven hebben ende gheven mit desen openen brieven voer ons ende voer onsen nacoInclingen him ende horen nacomelingen, tot ewigen dagen duerende, dat sij vrij, ombelast ende ombecommert wesen sullen van allen inlagen, slusen ende sluysgelt, van nyen dijcrecht te copen ende alle ander nywer onraet ende oncost, die in den lande van Althena gevallen moghen in eniger maten, behoudelickn dat die van Ghenderen voerss. horen dijk, die sij in den lande van Althena hebben, altoes vclcomeliken maken ende houden sullen. Ende ombieden ende bevelen onsen bailju, dijcgrave ende hiemraet van den lande van Althena, die nu sijn of hier namaels wesen sullen, dat sij onsen luden ende ondersaten van Ghenderen voirss. hierenboven niet en belasten noch himluden enigen hinder, schade of moyenissee doen of laten doen in eniger manieren.

In oerconde. Gegeven tot Voerne, tSonnendages na onser Vrouwendach nativitas, anno XCVII. ,

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 253.

Ander afschrift: Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 133 recto-133 verso.

221. AANTEEKENING, DAT ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, AAN ROBBRECHT VAN HOUWENINGEN, VOOR DEN DUUR VAN ZIJN LEVEN, HET BODE-AMBACHT VAN WOUDRICHEM GAF.

Item, upten XVsten dach van October, anno XCVII, gaf mijn here mit sinen brieve Rubbeken van Houweningen tboedambocht van der stede van Woudrichem, sijn leven lang, etc.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 258 verso.

222. IN EEN RAMING, HOE DE STEDEN VAN HOLLAND DEN GRAAF IN DEN OORLOG TEGEN DE FRIEZEN ZULLEN DIENEN, WORDT OOK WOUDRICHEM GENOEMD, EN BEPAALD, DAT DEZE STAD ZAL BIJDRAGEN MET 60 GEWAPENDEN, 3 TIMMERLIEDEN, 2 SMEDEN EN 2 METSELAARS.

1398 Mei 2.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 670.

Litt.: Inleiding, blz. 66; Prfschr., blz. 24.

223. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, GELAST DEN BALJUW VAN HET LAND VAN ALTENA, ZEGER FLORISZ., 150 GEWAPENDE LIEDEN UIT HET LAND VAN ALTENA, BUITEN DE STAD WOUDRICHEM, OP TE ROEPEN EN HEN OP 24 JUNI A.S. TE ENKHUIZEN TE DOEN ZIJN, TEN EINDE TEGEN DE FRIEZEN TEN STRIJDE TE TREKKEN.

1398 Juni 2.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 680.

224. AANTEKENING, DAT ALBRECHT VAN BEIEREN. GRAAF VAN HOLLAND, ALIJT WILLEMS SCOLPENDOCHTER BELEENDE MET EEN HOFSTEDEN EN HUIS BINNEN WOUDRICHEM, DAT HAAR VADER VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA IN LEEN HIELD. ALIJTS ECHTGENOOT DOET, ALS HAAR WETTIGE VOOGD, NAMENS HAAR DEN GRAAF HULDE EN MANSCHAP.

1398 Juni 9.

Item opten IXden dach in Junio anno XCVIII verlyede mijn here, belloudelic him ende enen yegeliken sijns rechtz, Alijt Willems Scolpendochter een hofsteden ende husinghe mit allen horen toebehoren, gelegen binnen Woudrichem, dair Heinrich Brabant mit sinen huse ende hofstat naest gelegen is aen die westside ende die Kercstraet, geheten die verweyde, aen die oestside, te houden van minen here ende sinen nacomelingen Alijt voirss. ende horen nacamelingen tot enen rechten erflien, gelikerwijs als dieselve hofsteden ende husinge mit horen toebehoren aenbestorven was Alide voirscr. van Willem Scolpen, horen vader, ende hi die te houden plach van den hofsteden van Althena ende die brieve begripen, die dairaf sijn. Ende hierof heeft Aernt van Weyburch Robbijnszone, also wittachtighe voecht ende man van Alide voirscr. minen heere hulde ende manscip ghezwoeren ende gedaen voir Alide voirscr. Hier waren over als mijns heren manne, here Claes Kervinc van Keymerswale, here Coen van Oesterwijn ende Zadelbogher.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 52, fol. 288.

225. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA. GEEFT EENIGE VOORRECHTEN AAN DE STAD WOUDRICHEM ¹).

1399 Februari 21.

Willem etc. doen cond allen luden, dat wij om oitmoedichs vervolchs ende bede wille onser getruwer stede van Woudrichem, om liefde ende gimst, die wij tot him dragen ende om menigen dienst, die si ons gedaen hebben ende, oft God wil, noch doen sullen, den~ selven onser goeder stede voirss. gegeven hebben ende geven mit desen brieve alsulke punten van pryvilegien ende hantvesten als hierna ghescreven staen.

1. (9) In den eersten; waert zake dat een poirter van onser stede van Woudrichem aengesproken worde van sinen live of van sinen goede, dien sal men betugen ende bewairheiden mit vier wittachtigen poirteren. Ende of yemande anders gevangen worde binnen der vrihede die onse poirter niet en wair, dien sal men betugen mit drien poirteren of mit drien wittachtige knapen of mit meer, dat hi dat gebrict heeft binnen der vriheit van Woudrichem, of hi sal quijt sijn van dier aansprake of dair hi voir gevangen is.
2. (11) ²⁾ Item so sal men die scouwe upten Hogendijk scouwen na den dijcrechte van onsen lande van Althana mit zeven heemraders uten lande van Althana, die dairtoe gegoet ende geboren sijn. Ende worde enich man aengcsproken van den dijcgrave of voir den hogen heemraders, dat hi eerde genomen soude hebben van sinen dike, die geloift wair binnen coers, dair sal hi sijn onscult voir doen dat hijs niet gedaen en heeft, noch doen doen yemande van sijnrewegen, diegene dies die dijc is, ende dairmede sal hi quijt wesen. van dier aansprake.
3. (12) Item wair dat zake dat enich wiel scoirde in enen geloifden dike binnen onsen lande van Althana ende diegene, dies die dijc wair, dien dijc niet en onderstonde te maken, als men vrezen soude ende hi aen ons quaem, die en sal dair niet meer laste noch scade of hebben dan tgemeyn lant van Althana. Ende waert dat enich wiel scoirde in enigen geloifden dijc in onsen lande van Althana voirscr. ende onse dijcgrave dair geen vreeze op en scouwede, dair en sal diegene, dies die dijc is, geen last noch scade meer of hebben dan tgemeyn lant voirss.; ende tgemeyn ambocht, dair die dijc in leit, sal dat lencsel gelijc nemen.
4. (13) Voirt so hebben wij onsen poirteren van Woudrichem voirscr. noch ghegheven: wair dat zake dat enich man mit scepenenbrieven in erffnisse quame, dat in onsen lande van Althana leit buten der vriheit van onser stede voirss. mit rechte, ende dat erve vircoft worde ende sijn drie gebode hadde up drie Zonnendage openbairlic in der kerken binnen den ban, dair dat erve gelegen wair, so sal diegene, die mitten scepenenbrief voirscr, int erve gecomen is, dat erve moeten bestoren mit enen scout ende twee scepenen van onser stede van Woudrichem of mit meer voir den rechter ende heemraders binnen bans, dair dat erve gelegen is binnen jair ende zes weken, alsverre als diegene binnen lands is, die mitten scepenenbrief voirscr. int erve gecomen wair; ende waert dat hijs binnen der tijt voirscr. niet en bestoird, so zullen die scepenenbrieve buten hoirre machte wesen. Ende die buten slands is, die salt dan bestoren binnen den eersten jair ende zes weken nadat hi binnen lands gecomen sal wesen. Ende wordc enich erve

vercoft, dat sijn drie gebode niet en hadde dair een mit scepenenbrieven in gecomen wair, dat hem dan die coip ende gifte geen ondstade doen en sel aen sinen rechte³⁾.

5. Item so geloven wij alle brieve ende hantvesten, die hem onse lieve genadige heere ende vader, hertoge Aelbrecht van Beyeren, grave van Henegouwen ende van Hollant, wij ende die heer van Huerne ghegheven ende bezeghelt hebben, ende alle rechten ende oude heercomen te houden voir ons ende voir onsen nacomelinghen onsen poirteren voirss, ende horen nacomclinghen tot ewigen dagen.

Ende hebben in kennisse hierof etc. Gegheven in den Hage, des Vridaghes op sente Pietersavont ad cathedram, anno MCCCXCVIII na den lope etc.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, le ged., fol. 12 verso en 13.

Litt.: Inleiding, blz. 38.

¹⁾ *Men vergelijke noot ¹⁾ bij nr. 109.*

²⁾ *Als tiende artikel heeft de handvest van 1410 het elfde artikel van de handvest van 1388 Augustus 15.*

³⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 89, 90, 92, 107*

226. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT JACOB ZASSE, ALS ECHTGENOOT VAN ZEGHERADE ALBRECHTSDOCHTER, AAN GIJSBRECHT VAN RIEDE ANDERHALF MORGEN LAND IN VRIJEN EIGENDOM OVER. DE OUDE EIGENDOMSBEWIJZEN GEEFT HIJ MEDE OVER.

1399 April 13.

Wi Brien van Weyborch ende Jacob Willem Jan Noydensoens sone, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, bcseghelt met onsen seghelen, dat Jacob Zasse, wittachtighe man Zegheraden Aelbrecht Zegherssoens dochter opdroech ende gaf Ghisebrecht van Ryede, Ghisebrechtssone van Ryedc, anderhalven merghen lants, gheleghen opt Ocken, daer Diderics Zuetmeles erve gheleghen is noortwaert, die vaertsteghe oostwaert, die vorste weydesteghe zootwaert ende Janslant van den Campe Claessoens westwaert. Ende hi verteech daerna op ende verhalmede daerna op tot Ghisebrechts behoef van Ryede voerscreven. Voert quam Jacob Zasse voorseyd ende ghelovede den voerghenoemden Ghisebrecht van Ryede die voersproken [an]derhalven mer[g]hen [l]ants te waren jaer ende dach alsamen erve sculdich is te [war]en binnen vrycheyde, ende alle voerplicht ende alle voercommere af te doen. Voert quam Jacob v[o]erno[em]t ende droech op ende gaf Ghisebrecht van Ryede voerscreven alsulc brieve als hi van desen vo'ersprokenen lande hadde, ende hi verteech daerna op ende verhalmedv daerna op [to]t Ghisebrechts behoef van Ryede voerseyd.

Gheg[hev]en int jaer ons Heeren MCCC neghen ende tneghentich, dertien daghe in Aprille.

Beide zegels verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 104.

227. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BELEENT ADAM MILLINC, RIDDER, MET DERTIEN MORGEN LAND, GELEGEN IN DEN BAN

VAN RIJSWIJK, EN VIER EN EEN HALF MORGEN LAND, GELEGEN ONDER WOUDRICHEM, EN VOORTS MET TWEE DERDE VAN DE GROOTE TIENDEN TE UPPEL, ALLE WELKE GOEDEREN HEM ZIJN AANGEKOMEN VAN ZIJN VADER, HEER LAMBRECHT MILLINC.

1399 Augustus 28.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol, 16 verso.

228. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, BEPAALT, DAT DE INWONERS VAN HET LAND VAN STRIJEN VOORTAAN IN HET ONDERHOUD VAN DEN DIJK VAN DE GROOTE WAARD SLECHTS ZULLEN BEHOEVEN BIJ TE DRAGEN NAAR DE GROOTTE HUNNER LANDEN, EVENALS DE INWONERS VAN DE LANDEN VAN HEUSDEN, ALTENA EN ZEVENBERGEN.

1402 Februari 5.

Gedrukt: Van Mieris, III, blz. 755.

Litt.: Prfschr., blz. 23.

229. AANTEEKENING, DAT WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, HET GOED, DAT EERTIJD AAN GODEVAERT LIEBRECHTSZON TOEBEHOORDE, MET EEN PAAR ZWANEN, AAN TIELMAN VAN DEN CAMPE IN ONVERSTERFELIJK ERFLEEN GAF.

1402 Mei 26.

Item, sFridages na des heiligen Sacramentsdach int jaer XIIIc ende II gaf mijn here Tyelman van den Campe, om menigen truwen dienst wille, die hi hem gedaen had, Godevairt Liebrechtssoens goet, also groet ende also cleyn, als hijt hadde in den [lande] van Althena optie tijt, doe hem lijf ende goet mit recht van mijns heren wege ofgcwonnen wert ende uptie tijt sijn hiet te wesen, mit allen sinen tcebehoeren, te houden van minen here ende sinen nacomelingen Tyelman ende sinen nacomelingen tot enen rechten onversterflichen erflicer., mit een paer zwane, die hi houden sal in den lande van Althena, geliken die hantveste dairof inhoud.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 24 verso.

230. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BELOOFT DEN INGEZETENEN VAN WIJK EN VEEN, STEEDS HUN VAART IN HET LAND VAN ALTENA OPEN TE ZULLEN HOUDEN EN GEEFT VOORSCHRIFTEN OMTRENT DE SCHOEW VAN DIE VAART.

1403 Mei 4.

Willaem etc. doen cont allen luden, dat wij enen waterganc hebben doen virslaen, die gelegen is in onsen lande van Althena ende toebehoerende is dien van Wijc ende dien van Veen, bi anbrengen dat ons dairof angebrocht is, welken waterganc voirss. ons onderwijst is ende bevonden hebben in der waerheit, dat wij sculdich sijn desen voirgen. waterganc te openen ende geloven dien van Wijc ende dien van Veen desen voirss. waterganc open te houden ende te doen houden tot ewigen dagen ende hem dair up een scouw te hebben ende te scouwen in alre manieren ende rechten gelijk als sijt tot haer toe gebrocht hebben, dat is te weten:

So wanneer die van Wijc ende die van Veen een scouwe hebben willen ende tot wat daghen dat sij die legghen up desen waterganc voirss. ende die virsueken mit horen heemraders an die van Andel ende an die van Ghiessen, gelijk als sijt tot haer toe virsocht hebben, dat is te weten, dat die rechteren van Andel ende van Ghiessen dien scoudach condighen sullen des eersten Sonnendages daerna als sise begeert hebben. Ende dan sullen die richteren van Andel ende van Ghiessen up desen voirss. waterganc den scoudach wachten ende den heemraet van Wijc ende van Veen ende hem dair up manen ende dese voirss. heemraet hem dair up wisen in allen den rechten gelijk als sijt gewijst ende haer gebrocht hebben, bchoudelic dien dat die van Wijc ende van Veen den voirss. waterganc altoes rumen ende scoen houden sullen ende doen doen alst te doen is, gelijk als die van Ghiessen ende van Andel doen. Ende desen waterganc ende water voirss. geloven wij tontfangen

in die Alm ende voirt; mi t onsen water te leveren in die Zuutzee. Ende alle dese voirss. punten ende rechten gelijk alse voirss. sijn, geloven wij hem te houden ende te doen houden voir ons ende voir onse nacomelingen, heren van den lande van Althena, dien van Wijc ende dien van Veen ende horen nacomelingen tot ewigen dagen.

In oirconde etc. Gegeven upten IIIIden dach van Meye int jaer ons Heren MCCCC ende drie.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 51, 1e ged., fol. 25 verso-26.

231. WILLEM VAN BEIEREN, HEER VAN ALTENA, BEVEELT EGBERT JANSZON, ALLE UITERWAARDEN IN HET LAND VAN ALTENA IN BEZIT TE NEMEN EN VOOR BEN HEER TE BEWAREN.

1403 Mei 18.

Item upten XVIIIsten dach van Meye int jaere MCCCC ende drie beval mijn here Egbrecht, heren Jans zone, an te tasten alle alsulke uutsande ende uterwaerde, als mijn here leggende heeft in sinen lande van Althena, te bewaeren ende te bedriven tot mijns heren eren ende oirbair. Ende dair sal hi Foykijn tot mijns heren behoef goede bewisinge of doen, tot wat tiden dat hijs van hem vermaent wart. Dit sal geduren tot mijns heren wedersegghen.

Oorspr. - opgeplakt strookje achter in Leenkamer Holland, no. 51.

232. ALBRECHT VAN BEIEREN, GRAAF VAN HOLLAND, GEEFT AAN DIRK DEN BORCHGRAVE HENDRIKSZON IN LEEN EEN HOFSTEDE MET EEN DAAROP STAANDE WONING EN EEN HALVE HOEVE LAND, GELEGEN TE MUILWIJK IN HET GERECHT VAN ALMKERK, WELK LEEN BINNEN DEN ZESDEN GRAAD NIET ZAL VERSTERVEN.

1403 Mei 26.

Aelbrecht etc. doen cent allen luden, dat wij behoudeliken ons ende enen ygeliken sijns rechts verliet hebben ende verliet mit desen brieve Dirc den Burchgrave Henrics zoen een hofstat mit eenre husinge dair up staende in den lande van Althena in den gerechte van Aelmkerke tot Muiltwijck, ende een halve hoeve lands dair aen gelegen ende him aengecomen sijn ende bestorven bij doden Henri c Burchgrave sijns vaders, te houden van ons ende onsen nacomelingen Dirc ende sinen nacomelingen tot enen rechten eefflien, binnen afterzusterskynt niet te virsterven, in alre manyeren alst Henric sijn vader van ons te houden plach ende die principael brieve dair of inhouden

ende begripen. Hier waren over onse getruwe rade ende manne her Hüge van Heenvliet, her Jan van Cronenburch. In oirconde etc. Gegeven in den Hage upten XXVI dach in Meye anno MCCCC ende drie.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 53, fol, 26.

233. DE RECHTER VAN DE WERKEN OORKONDT, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, JAN VAN DER DONCK DE HELFT VAN 11 MORGEN LAND TE DE WERKEN EN VIJF MORGEN VAN DE ANDERE HELFT IN EIGENDOM OVERDROEG AAN FEYKEN. JAN VAN DER DONCK BELOOFDE VOORTS DEN KOOPER GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN. DRIE ANDERE PERSONEN HEBBEN ZULKS NEVENS HEM BELOOFD.

1403 October 25.

Ick Robbrecht Scrick, richter aen die Wercken, doe kont ende kenlijck allen luyden, dat lek daer over geropen was als een richter ende met mij als heemraders Huyge Goeswijnsz., Willem van Zelant, Jan Hanic, Hcynrick Lodichz., dat voer ons quam Jan van der Donck ende gaff een vrij ghyft over Feyken, als vonnisse der hemraders wijsde ende recht is, die helft van een ende tseventich mergen lants ende van der ander helft vijff mergen, liggende aen die hooge zijde van der Wercken, streckende van der Wercken totter Hollansche grave toe, alsoe groot ende alsoe cieyn als zij daer gelegen sijn, met allen sijnen toebehoern. Ende voert, dyt voer genomde erve is gelegen te vier steden, die overste hoeve helt achten twyntich mergen, aostwaert dat godtshuys van Postell erve, weestwaert die kynder van Brederode erve; ende noch vierthien mergen lants gelegen sijn nederwaert, daer lancks gelegen is oastwaert Aert van Goerl, weest-

6V0 - waert dat godtshuys van Postel; ende noch viertien mergen lants

voert nederwaert, lancks gelegen is oostwaert Aerts eerfg(enamen) van Annel ende Dirck Vastertsz., weestwaert dat godtshuys van Postel; ende noch XV mergen lants nederwaert, lancks gelegen is oostwaert dat gothuys van Postel lant, gelegen weestwaert heer Robbrecht van Grevenbroeck. Voert soe quam

Jan van der Donck voersz. ende verteech ende veralmede van der helft van een ende tseventich mergen lants ende van vijff mergen, alsoe vonnyse der hemraderen wijsden ende recht is. Ende voert geloefde Jan van der Donck tlant te waeren jaer ende dach, als men een vrij eygen erve schuldich is te waeren, ende alle voercommer ende voerplicht aff te doen. Ende dit voergenoemt erve heeft geloeft met hem Danckaert van der Wercken ende Jan die Greve ende Jan Laucrijsz. te waeren.

In kennisse der waerheyt soc hebben wij, hemraders, gebeden Robbrecht Scrieck, richter aen die Wercken.

Ende ick, om beede wil der hemraders, soe heb lek desen brief open beseegelt met mijnen zegel. Ghegeven int jaer ons Heeren dusent vierhondert ende drie, des Donredachs na sente Lucasdach.

Afschr. - Papier, Archief Altena, no. 105.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 95.

234. DE RECHTER VAN EMMICHOVEN OORKONDT, DAT WOUTER VAN DER EYKE TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN EMMICHOVEN AAN JACOB VAN DER DUYN EEN ONROEREND GOED HEEFT OVERGEDRAGEN.

1404 Juli 4.

Ic Segher Wouterssoen, richter in den ;bericht van Emmichoven, doen cont ende kenlijc allen luden, dat ic daerover was alsoe een richter ende met mi Jacob van Hedel, Arnt van Coudenhoven, Hoeven van Ganswijc ende Jacob Ghibensoen, alsoe heemradere, dat voer ons quam Wouter van der Eyke ende gaf over een vrije ghift Jacob van der Duyn van alsulken erve, alsoe hi ligghend, hadde in den ghericht van Emmichoven in den Dorenbosche, ende hem aenbestorven was van Willem Scobbelant, sinen broeder, dat is te weten: seven hont lants ende een dordendecl int ghesete. Ende Wouter voerscr. vertcech ende verhalmdede op dit vorscr. erve, alsoe vonnisse der heemradere wijsde ende recht is, tot behoef Jacobs van der Duyn voerscr. Voert gheloefde Wouter voerscr, ende jan, sijn soen, dit voerscr. erve te waren jaer ende dach, alsoe men een vrij eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voercommer ende voerplicht af te doen, die men van rechtweghen sculdich is af te doen. Ende Wouter vcerscr. gheloefde jan, sijnen soen, scadeloes te houden.

In kennissen der waerheyt hebbic Segher, richter voerscr., desen brief open beseghelt met minen seghel, int jaer ons Heren dusent vierhondert ende vier, cp sente Mertensdach translatio.

Zegel verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 106.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 95.

235. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND BEPAALT, DAT ALLE TEVOREN UITGEGEVEN OORKONDEN VAN ONWAARDE ZULLEN ZIJN WELKE DOOR DE ARKELSCHEN UIT WOULDRICHEM ZIJN MEDEGENOMEN. INGEZETENEN, DIE AAN DIE BRIEVEN EENIG RECHT ONTLEENDEN, ZULLEN HET FEIT, DAT ZIJ DIE BRIEVEN BEZATEN, DOOR GETUIGEN OF DOOR EEN EED MET TWEE EEDHELPEREN MOGEN BEWIJZEN. ZIJ, WIER BEZITTINGEN TE WOULDRICHEM VERBRAND ZIJN EN DIE GELD SCHULDIG ZIJN AAN PERSONEN, WIER EIGENDOMMEN NIET VERBRAND OF BESCHADIGD ZIJN. KRIJGEN EEN UITSTEL VAN BETALING VOOR DEN TIJD VAN TWEE JAREN.

1405 April 10.

Willem etc. doen cont allen luden, want onse goede lude van onser stede van Woudrichem ende andersaten ons lants van Althena mit ongeval cortelic groet verlies ende onvcrwinlike scade van rove ende brande van den Arkelssen geleden hebben, so hebben wij dairom ende om mcnigen trouwen dienst, die sij ons gedaen hebben ende of God wil noch doen sullen, ons wacl beraden mit onsen rade ende onsen poirteren ende andersaten veirscr. alsulke gracie gedaen, dat alle lienbrieve, scepenbrieve, poerterbrieve, hyemradsbrieve ende rechtersbrieven, die tot Woudrichem in onser stede voirss. op die tijt van den Arkelssen wech gevoert mochten wesen, van geenre waerde wesen en sullen, behoudelic of yement van onsen andersaten hem enige brieve vermaten, die zij ghehadt mochten hebben, die sullen comen voir onsen baelju, burgermeysters, scepenen ende rechters van onser stede van Woudrichem, hyemraden ende rechteren ons lants voirscr., ende sullen dan warachtich cont ende kenlic maken mit goden, eerbaren, wittachtigen tuygen van alsulken brieven, als sij hem vermeten die sij voir desen tilt gehadt mogen hebben, ende die sullen dan van waerden wesen. ende daermede sullen sij volle recht mogen vorderen in onser steden ende lant voirscr. Ende waer oec yemendt

van onsen poirteren of ondersaten voirss., die ten heyligen houden wouden mit twien goeden wittachtigen knapen, die sal men hoir brieve weder vernuwen ende besegelen van onsen scepenen ende stede voirss, ende des so en sullen alle die ander brieve van voirgeleden tijden van geenre waerde wesen.

Voirt alle scout, die gemaect was, doe die Arkelssen Woudrichem verbranden, dair die dagen of geleden of toecomende sijn, sal apstaen twee jaer lang na den datum des briefs, dats te weten die tot Woudrichem voirscr. verbrant ende bescadicht sijn tiegens diegene, die niet verbrant noch bescadicht en sijn, uutgenomen sulken scout als men ons sculdich is. Ende alle die brieve, die tot Woudrichem in onser voirss. stede genomen waren van den Arkelssen op die tijt, doe sijt branden, die sullen tot ewigen dagen wesen ende bliven nut horen machten ende daer en sal nyement tot enigen tijden recht mede mogen vorderen. Dit sal geduren tot onsen wederseggen.

In oirconde desen brieve besegelt mit onsen zegele. Gegeven in den Hage upten tienden dach in Aprille int jaer ons Heren dusent vier hondert ende vier, na den lopen van onsen hove.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 306, fol. 28.

Litt.: Inleiding, blz. 80.

236. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND BELEENT LAMBRECHT MILLINC ADAMZOOM MET DERTIEN MORGEN LAND, GELEGEN IN DEN BAN VAN RIJSWIJK EN VIER EN EEN HALF MORGEN LAND, GELEGEN ONDER WOUDRICHEM, EN VOORTS MET TWEE DERDE VAN DE GROOTE TIENDEN TE UPPEL, AL HETWELK HEM VAN ZIJN VADER WAS AANBESTORVEN.

1408 Mei 20.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 54, fol. 48 verso.

**237. DE RECHTER VAN EMMICHOVEN OORKONDT DAT, TEN
OVERSTAAN VAN HEM EN HEEMRADEN, JACOB VAN DER DUYN AAN
ROBBRECHT BOKELAER DEN GEHEELEN DORENBOSCH IN EIGENDOM
OVERDROEG.**

1408 November 13.

Ic Heinric van den Wiel, richter in den ghericht van Emmichoven, doe cont ende kenlic allen luden, die dezen brief zullen zien of horen lezen, dat ie daer over gheroepen was, als een richter, ende met mi Gheryt Arntszoen, Ghijsbrecht Gherytszoen, Jacop Janszoen ende Gheryt van Ganswijk, als heemrader, dat voer ons quam Jacop van der Dune ende gaf een vrije ghift heren Robbrecht Bokelaer, priester, van den alinghen Dorenbosch met alle zinen toebehoren ende hl zijn is, gheleghen in die Spijc, tusschen dat lant van Coudenhove aen die een zide ende dat lant, dat Houkens Blonde[.]zoens kynder toebehoert ende Gheryt van Ganswijk met den loeten aen die ander zide, also groet ende also cleyn, als hi daer gheleghen is. Ende Jacop voernoemt verteech ende verhalmdede op dit voerseyde erve tot behoef heren Robbrecht voernoemt ende gheloefde hem dit voerseyde erve te waren jaer ende dach, ~Is men een vrije eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voercommer ende voerplicht af te doen, die hl met recht sculdich is af te doen, als vonnisse der heemrader voerscr. wijsde ende recht is.

In kennessen der waerheyt so hebbe ic, Heinric, richter voernoemt, dezen brief open bezeghelt met minen zeghele. Ghegheven int jaer ons Heren veertienhondert ende acht, op den dertienden dach in November.

Zegel verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 106.

Litt.: Inleiding, blz. 87.

238. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND, HEER VAN ALTENA, VERNIEUWT DE HANDVESTEN DER STAD WOUDRICHEM, DIE DOOR, BRAND VERLOREN ZIJN GEGAAN ¹⁾

1410 Januari 31.

Willem etc. doen cond allen luden: want onse getruwe stede ende poirteren van Woudrichem bij ongeval van brande verloeren hebben ende tenyete geworden sijn alle alsulke hantvesten ende privilegien, als si van ons ende van onsen voirvaders, graven te Hollant, ende van den heren van Hoern, heeren wileneer tslans van Althena, vercregen mochten hebben, soe hebben wij om gunsten ende om oetmoedichs vervolchs willen ende om menigen truwen dienst wille, die sij ons ende onsen voirvaderen voirscr., zeliger gedachten, tot veel stonden gedaen hebben ende ons ende onsen nacomelingen - oft God wille - noch doen sullen, ende om groot verlies, scade ende afterwesen, die sij om onsen wille in onsen oirloge tegens den Erkelschen geleden hebben, derselver onser getruwer stede voirscr. ende hoeren poirteren weder vernuwet ende gegeven, vernuwen ende geven dieselve hantvesten ende privilegien, eweliken duerende, in allen manieren, als wij die copien dair of bi onsen clercken in onsen registerboeken clairliken bescreven gevonden hebben, inhoudende van punte te pvnte vervolgende, als hierna gescreven stait:

1-8: de artt. 1-3 en 5-9 van de handvest van 1373 (nr. 145).

9: art. 1 van de handvest van 1399 (nr. 225).

10: art. 11 van de handvest van 1388 (nr. 178).

11-13: de artt. 2-4 van de handvest van 1399 (nr. 225).

14. Item wairt sake dat enigen dijck, wateringhen, sluysen, zijlen, werven, miteren, straten of zegedam in enigen scouwen aen ons quamen, so wes een dijckgrave ofte onse scout van Woudrichem voirn. oft anders enige van onsen scouten in onsen lande van Altitena voirscr. dair of mit recht uutleyde, dat sullen sij weder inbueren an twiscatte gelde of an vierscatte pande van desgenen reetsten goede, dair dese onralt op geheert sal worden. Ende waert sake dat desgenen, die dus in desen onralt verviele, sijn reet goet niet also goet en waere, als die onralt belopen mochte, so sal ment vcirt nemen van sulken erve, als dair dese onralt up geheert wort, alsa verre alst goet genoeg is. Ende en wair dat erve voirss. niet goet genoeg voir den onralt voirn., so

sal die onralt voirt gaen upten bozem, dair dat erve utcomen is, dair dese voirn. onralt up gelieert is.

15-23: de artt. 45-51 en 53-54 van de handvest van 1356 (nr. 109.).

24. Item dat onse rechter van Woudrichem voirsch. den groten vliet, gelegen in den gerechte van der Wercken, scouwen sal mogen mit zeven hyemraders, dats te weten: twee van Woudrichem, twee van Sleewijc ende twee hiemraders van der Werken ende een van Mitylkerck, in allen manieren alst tot haertoe gewoenlic geweest is.

25. Item waert zake dat onse getruwe stede ende poirteren voirnt. dese tgegenwoirdige hantvesten aft enige andere hantvesten, die zij van ons vercregen mogen hebben, mit ongeval van brande of van oirloge verbrant worden of te nyete quamen, verouden, of dat die zegelen braken of anders bi ongevalle, in wat manieren cjattet wair, dair of vervreemd worden, so geloven wij voir ons ende voir onse oacomelingen onsen getruwen poirteren voirsch. of l:ceren nacomelingen sulke hantvesten weder te geven ende te doen geven scnder hoeren cost na inhout van onsen registerboeken of copien, wittachtiglic dair of mit segelen van attentycke besegelt, die si ons of onsen nacomelingen dair thonen sullen mogen ²).

26-38: de artt. 3, 2, 4-10 en 12-15 van de handvest van 1388 (nr. 178).

39- Item alle hofsteden, die men besit in lijftochten, dair die huise of verbrant sijn of namaels verbernen mogen, - dat God verhueden moet -, die mach elc man of wijf, die bezitter is dier lijftochten voirsch. weder betymmeren of hl wille, in sulker manieren, dat die verbeyder der tochten voirn. dair of niet meer hebben en sal of aenbesterven en mach, dan die wairde van half den erve bij goetduncken ende prijse ons gerechts, die in der tijt aldair wesen sullen. Ende of die bezitter der lijftochten dat erve niet betymmeren en conde oft en woude, so mach een gerecht ernacm bij consente ende wille dez besitters der lijftochten dat erve betymmeren ende bliven in den rechte als die bezitter der lijftochten wesen sonde gelijk of hijt selver betymmert hadde. Ende desc manieren sullen wesen onder broeders ende susteren, broederkynder ende susterkinder, mar dair die lijftochte voirsch. in vreemder hant erven soude, dair sal verbeyder der tochten die wairde van den gehelen erve hebben bij goetduncken ende prijse van onsen gerechte voirsch. Ende dit voirsch. gelt van den voirss. erve sal men betalen dergenen, die dair verbeyders of sijn en enen vierendeel jairs nadat bezitter des erfs aflivich geworden is ³).

40. Item alle brieve, die in den brande voirsch. verbrant ende verloeren sijn of van den Arkelschen genomen ende elwaert gevoert mogen sijn, hetsi van erve, van thijnze, van sculde of hoedanich si sijn, updat diegene, die hoir brieve dus verloeren hebben, onsen bailju, scout ende gerechte van Woudrichem voirsch. dat so besceidelic aenbrengen, dat mens geloven mach, die geloven wij hem weder van nuwes te geven ende te doen geven in allen manieren als si te voeren hadden, of als men naist geraken kan, so wat tijden si des begcrende wesen sullen.

41-44: de artt. 55-58 van de handvest van 1356 (nr. 109).

45. Voirt geven wij onser getruwer stede van Woudrichern ende onsen poirteren voirscr., dat si hebben ende behouden sullen alle alsulke exchijnze van wijn, van bier, van mede en van allen anderen drancke om hoeren onrait mede te gelden ende onse stede voirscr. mede te vesten, te beteren ende in hoeren wesen te houden, gelikerwijs ende in allen manyeren als si die vairst. exchijnze tot haertoe gehadt ende gebruyct hebben ⁴).

46-87: de artt. 2-44 van de handvest van 1356, behalve artikel 7 (nr. 109).

Ende want wij onser getruwer stede van Woudrichem ende allen onsen poirteren voirn., die nu sijn of namaels wesen sullen, alle dese voirscr. punten ende elken bisonder houden ende gehouden willen hebben voir ons ende voir onse nacomelingen tot ewigen dagen, vaste ende gestade, onverbroken, so hebben wij in getugenis der wairheit mit onser rechter wetentheyten onsen segel aen desen brieve doen hangen. Gegeven in den Hage, opten lesten dach in Januario int jair ons Heren duysent vierhondert ende negen, na den loip van onsen hove.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 55, fol.. 87 verso - 92 verso. De artikelen 10-45 vindt men ook in afschrift in: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 77-81 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 38 vlgg.

¹) *Deze handvest bestaat eigenlijk uit drie brieven van denzelfden datum, die alle drie met dezelfde inleiding beginnen en met dezelfde slotformule eindigen. De reden voor die verdeeling in drieën kan dan ook geen andere zijn, dan dat alle artikelen niet op een stuk perkament geschreven konden worden; het scheen mij daarom het beste van deze handvesten een geheel te maken en alle artikelen door te nummeren.*

²) *Dit artikel is het laatste van den eersten brief.*

³) *Vergelijk het tweede artikel van de keur van 7 Mei 1391.*

⁴) *Dit artikel is het laatste van den tweeden brief.*

239. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND BEVEELT ZIJN DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA, HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE

UTRECHT HET RUSTIG GEBRUIK TE LATEN VAN DE TIENDEN VAN DE
UITERWAARD TE GIessen.

1410 April 11.

Willem, bi der genaden Goids palensgrave upten Rijn, hertoge in Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zelant ende heere van Vrieslant, ombieden u ende bevelen onsen drossate ons lands van Althenae ende anders allen onsen dieneren ende goeden luden aldair mit ernste, dat -hl den eerberen capittel van Oudmunster tUtrecht rustelic ende vredelic laet gebruiken den tyenden van den uuterweert tot Ghiessen, of denghenen, dien si dien verpacht mogen hebben, geliker anderen hoeren tyenden off goeden aldair ommetrint gelegen, sonder hem enygerleye moeynesse of hynder dair in te bewizen toter tijt toe, dat wij u anders dairaff weten sullen laten. In oirconde desen brieve ende onse signet hier up gedruet. Gegeven in den Hage, upten elfsten dach in Aprille int jair ons Heren MCCCC ende tyen.

Met opgedrukt zegel in roode was.

Oorspr. - Papier; Rijksarchief te Utrecht; Oudmunster, ze afd., no. 517.

240. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND VERGEEFT DEN HEEMRADEN VAN DE GROOTE WAARD EN DIEN VAN ALTENA ALLE ZAKEN VAN DIJKRECHT WAAROM ZIJ DOOR DEN DROSSAARD VAN HEUSDEN GEVANGEN GENOMEN WAREN.

1410 Mei 1.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 141;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 356, blz. 426.

241. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND REGELT DE GESCHILLEN, WELKE BESTONDEN TUSSEN DE STEDEN DORDRECHT EN GEERTRUIDENBERG, HET LAND VAN ALTENA EN DE GROOTE WAARD EENERZIJD, EN STAD EN LAND VAN HEUSDEN ANDERZIJD, MET BETREKKING TOT DE GROOTE DER BOETEN, WELKE BIJ HET SCHOUWEN VAN DE DIJEN IN HET LAND VAN HEUSDEN VERBEURD Zouden worden.

1410 Juni 3.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 144;

J, van Oudenhoven, Geschiedenis en beschrijving der stad Heusden, blz. 246;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 357, blz. 426-427

242. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND GEEFT EEN HANDVEST AAN DE STEDEN DORDRECHT EN GEERTRUIDENBERG, DE GROOTE WAARD EN HET LAND VAN ALTENA. DE DIJKGRAAF VAN ZUID-HOLLAND, ZES HEEMRADEN UIT DE GROOTE WAARD EN TWEE HEEMRADEN UIT HET LAND VAN ALTENA, ZULLEN, TEZAMEN MET DEN DROSSAARD EN VIER HEEMRADEN VAN HEUSDEN, IN HET LAND VAN HEUSDEN DEN DIJK SCHOUWEN. ZIJ ZULLEN IN DIJKZAKEN KEUREN MOGEN MAKEN EN VONNISSEN WIJZEN. KUNNEN DE HEEMRADEN NIET TOT EEN BESLISSING KOMEN TEN AANZIEN VAN DE LENGTE, BREEDTE OF HOOGTE VAN DEN DIJK, DAN ZULLEN DIE VAN DE GROOTE WAARD BESLISSEN.

z.j.e.d. (concept)

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 145-146;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, nos. 360 en 359, blz. 431 en 429-431.

243. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND BELAST HEER PHILIPS VAN DORP, TER GELEGENHEID VAN DIENS HUWELIJK MET 'S GRAVEN BASTAARDDOCHTER, MET HET DROSSAARD-, RENTMEESTER- EN DIJKGRAAFSCHAP VAN HET LAND VAN ALTENA. EN MET DE KLEINE TOLLEN. ZIJN ERFGENAMEN ZULLEN MET DEZE AMBTEN BEKLEED BLIJVEN, ZO LANG DE GRAAF HUN NIET BETAALD HEEFT HETGEEN HIJ ZAL BLIJKEN AAN HEER PHILIPS SCHULDIG GEBLEVEN TE ZIJN.

1410 Juni 18.

Willem etc. doen conu allen hielen, want onse getruwe tresorier, here Filps van den Dorp, bi onsen wille ende goetdunken vergadert is in wittachtige hilike mit vrouwen Beatrix, onse bastertdochter, so hebben wij, om sonderlinge liefden ende gonsten, die wij tot him beiden dragen, ende in rechter medegaven ende hilicschen vorwerden, onsen getruwen heren Philps voirnoemt gegeven ende bevolen, geven ende bevelen mit desen brieve, onse drossaitsc:p> rentemeisterscip ende dijcgraefscip van onsen lande van Althenae mit onse cleyne tolleren, die men noemt sheren tallen van Hitem, ende mit anders alle des dairtoe behoirt binnen onser stede van Woudrichem ende lande voirss., geliken onse getruwe Foyken, heere tot Waelwijck, ende andere drossaten aldair, die voir dese tijt van ons in bevelinge gehadt hebben, te bedriuen ende te bewaeren of te doen bewaeren tot onser ende ons lands eren ende oirbair, geliken dairtoe behoirt ende een drossait ende een goet amptman sculdich is te doen, duerende ons getruwen heren Philps voirsch. leven lang, behaudelic dat hi ons hierof goede rekeninge ende bewisinge doen sal, so wanneer hi des van ons off van onsenwegen mit onsen brieuen v,maent sal worden. Ende hierof sal hi hebben sulke nntscippen; wedden, vervallen ende profite, als dairtoe staen ende andere drossaten ende amptluden vcir dese tijt dairof gehadt hebben. Ende ombieden ende bevelen allen onsen goeden luden ende ondersaten, binnen onser drossaitscip ende ampte voirss. geseten binnen onser stede ende lande voirn., dat si) onsen drossait voirn. of sinen stedehoudc:r, die hi enige der diensten voirgenoeemt voirt bevelen sal, gehulpich, vorderlic ende bistantich sijn in allen onsen saken, die si van onsenwegen te doen sullen mogen hebben tot alre tijt, als si des van him of van hoire enich wesen vermaent sullen worden. Ende wair yemant, die dair overhorich in worde, dat wouden wij an dien houden ende verhalen als an dengenen, die ons van onser heerlicheden verminderen woude, sonder verdrach.

Ende geloven voir ons ende voir onsen nacomelingen, dat wij heren Philips voirsr. erfnamen na sijnre doot in onsen diensten voirsr. laten sullen, die te bedriven ende te bewaeren in der maten voirgenoemt, ende dair niet uutsetten en sullen, noch laten setten voir die tijt, dat si) vol ende al betaillt sullen wesen van des si ons mit onsen brieven of mit besceidenre rekeninge bewisen suilen, dat wij heren Philips voirss. upten diensten veirnoemt sculdich gebleven sullen sijn, den lesten penning mitten eersten.

In oirconde desen brief besegelt mit onsen segel. Gegeven in den Hage, upten XVIIIsten dach in Junio anno MCCCC ende tien.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 324b, fol. 18 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 77.

244. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND GEEFT AERNT VAN LEYENBERCH ZESTIEN BERGSCHEN SCHILDEN 'S JAARS IN ERFLEEN, TE ONTVANGEN UIT DEN TOL TE WOUDRICHEM.

1410 November 25.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 159.

245. AANTEEKENING, DAT DE GRAAF VAN HOLLAND FLORIS VAN KIJFHOEK AANSTELDE ALS BALJUW, RENTMEESTER EN DIJKGRAAF VAN HET LAND VAN ALTENA MET DE KLEINE TOLLEN TE WOUDRICHEM.

1411 April 6.

Item upten VIsten dach in Aprille anno ut supra beval mijn heere mit sine brieve Florys van Kijfhoek die baljuscap, rentemisterscap ende dijcgraefscip

van den lande van Althena mitten cleynre tollen tot Woudrichem ende mit anders allen hoeren toebehoren, duerende tot mijns heren of tot Jans van Langeraeck wederseggen.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 324b, fol. 21 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 77.

246. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN DE WERKEN DRAAGT HUGO VAN WIELESTEN AAN DEN PRIESTER JACOB BOEY TIEN MORGEN EN EEN HONT LAND IN EIGENDOM OVER. CLAES VAN RODE IS ALS NAASTINGSGERECHTIGDE OPGEKOMEN, DOCH HEEFT ZIJN RECHT OP DEN NAKOOP AAN JACOB BOEY OVERGEDRAGEN. MET HUGO VAN WIELESTEYN BELOVEN DIRK VAN DE WERKEN, CLAES VAN RODE EN ROBBRECHT SCRIEC JACOB BOEY GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN. TERWIJL HUGO BELOOFT DE DRIE ANDEREN SCHADELOOS TE HOUDEN.

1411 juni 16.

Ic Dirc van den Zande, richter in den ghericht van der Werken, doe cont ende kenlijc allen luden, dat ic daer over was als een richter ende met mi Willem van Zeelant, Daniel Bac, Jan Heynensoen ende Hughe Goeswijnssoen als heemraders, dat voer ons quam Hughe van Wielesteyn ende gaf over een vri ghift heren Jacob Boey, priester, van tien merghen lants ende een hont, gheleghen in den ghericht van der Werken in Lyonis hoeve met allen sinen toebehoren, also groot ende also cleyn als si daer gheleghen sijn, daer naest gheleghen is aen die een side oestwert Gherit Aertssoens kinder ende Brien Willemssoens erfghenamen ende aen die ander side westwert Hughe van Wielesteyn voersc., streckende van der Werken dese Lyonishoeve te gader totter Grave toe. Ende Hughe voersc. verteech ende verhalmdede op dit voersc. erve tot heren Jacobs Boey, priester voersc., behoef, als vonnis der heemraders wijsde ende recht is. Voert so is ghecomen Claes van Rode ende heeft gheboden de los ende den nacoep van desen voersc. erve met goude ende met silver met sinen blikende penninc als recht is. Voert so is ghecemen Claes voersc. ende heeft weder overghegheven desen los van desen erve voersc. heren Jacob Boey voersc., als vonnis der heemraders wijsde ende recht is. Voert so is ghecomen Hughe voersc. ende met hem Dirc van der Werken, Claes van Rode ende Robbe Scric ende hebben ghelooft heren Jacob Boey voersc. dit voersc. erve te waren jaer ende dach als men een vri

eyghen erve sculdich, is te waren, alle voercommer ende voerplicht af te doen die men van rechts wegghen sculdich is af te doen. Ende Hughe voersc. gheloefde Dirc, Claes ende Robbe voersz. scadeloes te houden.

Ende want ic Dirc, richter voersc., op dese tijt ghenen seghel bi mi en heb, so heb ic ghebeden Gherit den Hoghe, dat hi desen brief op mi beseghelen wil. Ende ic, Gherit den Hoghe voersc., om beden wil Dircs, richter voersc., so heb ic desen brief open beseghelt met minen seghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende elf, opten sestienden dach in Wedemaent.

Met uithangend zegel van Gerrit de Hoghe in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariëncroon te Heusden, no. 39.

In dorso staat: Werken. Buyten dijcks.

Met aangehechte brieven d.d. 1416 Augustus 10, 1416 Augustus 10 en 1425 Augustus 29.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 89.

247. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN DE STAD WOUDRICHEM EEN HANDVEST.

1411 Juli 13

Willem etc. doen cond allen luden, dat wij om goede gunste, die wij hebben ende dragen tot anser getruwer stede van Woudrichem ende cm menigen trouwen dienst wille, die si ons tot veel stonden gedaen hebben ende - oft God wil - noch doen sullen, derselver onser stede ende hoeren poirteren gegeven hebben ende geven mit desen brieve sulke hantvesten van vrijheden ende privylegien, als hierna gescreven staen.

1. Dats te weten, dat men genen poirter van Woudrichem nergent te ghisel en sal mogen leggen, noch gebieden van onsenwegen, mar enen yegeliken poirter voirscr. recht ende vonnisse doen na inhoud onser stede voirscr. hantvesten, rechten ende haercomen, van wat tichten, dat men hem van onsenwegen aenleggende sal mogen wesen.

2. Item wairt sake dat yemandt quame mit volcomen rechte in des anderen goede mit scepenenbrieven, die hl dair of hebben muchte, die en sal niet meer wynnen mogen up die voirscr. goede, dan die helfte meer, alse die scepenenbrievve voirscr. inhouden, mitten onrade, die dair mit rechte up geaen wair ¹).
3. Item wairt sake dat yemandt mit volcomende rechte quame in des anderen goede sonder scepenenbrievve mar mit wittachtigen kennissen of mit clachliken woirden, die en sal oick niet meer wynnen mogen uptie goede voirn., dan die helfte meer, dair hi om in die voirscr. goede mit rechte gecomen is, mitten onrade, die dair mit rechte up geaen wair ²)..
4. Item soe wye mit scepenenbrieven ende mit volcomenen rechte in des anderen goeden gecomen is, die sal dieselve scepenenbrieven brengen ende candigen onse gerechte scouten ende scepenen aldair up enen Manendach, alst dingdach is, bynnen jairs na datum desselven briefs, of die scepenbrievve voirscr. en sullen daerentenden van gheenre wairde wesen ³)..
5. Item so en sullen geen van onsen poirteren voirscr. jegens ons meer verboeren mogen aen diegene, die van onsenwegen geleyde hebben, dan of sij gheen geleyde en hadden, tenwair dat dat geleyde openbairlic gecondiget wair in onsen parochikercken van Woudrichem voirscr.
6. Item so en sal geen dijcgrave, die nu is of namaels wesen sal in onsen lande van Althena van onsenwegen, up genen dijk vragen mogen, hl en sal yerst up dien dijk wesen, dair hl mit recht up vragen wil,
7. Item wair yemant die dijk borgede of naem te maken, dat sal hl mogen doen sander enige brueken tjegens ons dair om te verbueren mit wantalen.
8. Item wair yemandt eerde ofgesteken tot des dijcx's behoef, die sal se eyschen bynnen jairs, off onse dijcgrave voirscr. en sal hem daerente.-lden -heen recht dair of doen mogen, ende die misdadige sal dair mede quyt wesen.
9. Item wair yemandt die eerde stake bynnen koers tjegens eens anders dijk, die sal diegene, dien den dijk toebehoert, mit sinen eede mogen houden, dat hl se niet en heeft gesteken, noch doen steken; ende dair sal hi mede quyt wesen.
10. Item alle diegene, die comen sullen in enige heringe upten Hogendijk, als van dijk, van kerdammen of van eerden, die en sullen onder hem allen niet meer betalen, dan dat dordendeel van des dijcgraven ende hielnraders cost, die bynnen die scouwen valt.

11. Item so en sal men genen van onsen poirters voirsch. in enigen dootslage mogen leggen, tensij dat die vier claghers van der doder handt mit hoeren eede houden, dat hi ⁴).des dootslages voirsch. sculdich is van hoeren doden maech.

12. Item so en sal geen bailju, scouten of dienre, die onder hem dienen sullen, die nu sijn of namaels wesen sullen van onsen wegen, enich recht aenvaerden oft voeren mogen binnen onser stede vriheit voirsch., si en sullen eerst derselver onser getritwer stede ende hoeren poirteren ten heiligen gezwoeren hebben rechte ende vonnisse te doen na onser stede recht, hantvesten ende haircomen.

Ende want wij voir ons ende voir onse nacomelingen onser getruwer stede ende hoeren poirteren voirsch. dese vairss. punten van vrieden gehouden willen hebben onverbroken tot ewigen dagen, so hebben wij onsen zegel aen desen brief doen hangen. Gegeven in den Hage, up sunte Margrietendach anno MCCCC ende elve.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 55, fol.- 87.

Ander afschrift: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 81 verso, 85-86.

Litt.: Inleiding, blz. 38 vgg.

¹) *Litt.: Inleiding, blz. 99-100, 102-103.*

²).*Litt.: Inleiding, blz. 99-100, 102-103.*

³) *Litt.: Inleiding, blz. 98 vgg.*

⁴) *Het handschrift heeft abusievelijk: si i.p.v. hi.*

248. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND, HEER VAN ALTENA, GEEFT AAN HET LAND VAN ALTENA EEN HANDVEST.

1411 Augustus 27.

Willem etc. doen cond allen luden, dat wij om menigen trouwen diensts wille, die ons onse gemeene goede lude ende ondersaten ons lands van Althema tot veel tijden gedaen hebben, ende off God wil noch doen sullen, denselven onsen goeden luden ende ondersaten gegeven hebben ende geven mit desen brieve sulke punten van hantvesten ende vrijheden, als hierna gescreven staen.

1. In den eersten, so en sal geen dijckgrave, die nu is of namaels wesen sal van onsenwegen, up genen dijck vragen mogen, hi en sal yerst up dien dijck wesen, dair hi up vragen wille mit recht.
2. Item wair yemand die dijck borgede off name te maken, dat sal hi mogen doen sonder enige brueken tegens ons dairom te brueken mit wantalen.
3. Item wair yemande aerde ofgesteken tot des dijckx behoefte, die sal se eyschen bynnens jairs of onse dijckgrave en sal hem daerentenden gheen recht dairof doen mogen, ende die britekinge sal dairof quyt wesen.
4. Item wair yemandt die aerde stake bynnen koers tegens eens anders dijck, die sal diegene, die den dijck toebehoert, mit sijnen ede mogen houden, dat hi se niet en heeft gesteken, noch doen steken. Ende dair sal hi mede quyt wesen.
5. Item alle diegene, die comen sullen in enige heringe upten Hagendijck, als van dijckcaedsen, van kardammen of van aerden, die en sullen onder hem allen niet meer betalen, dan dat derdendeel van dez dijckgraven ende hiemraden cost, die binnen derselver scouwen valt.
6. Item so en sal men nyemandt van onsen goeden luden ende ondersaten voirsr, in enigen dootslage mogen leggen, tensi dat die vier clagers van der doder hant mit hoeren ede houden, dat hi des dootslages sculdich is van hoeren doden maech.
7. Item worde yement van onsen ondersaten voirsr. aengetast van onsenwegen, omdat hi sijn lijff of sijn gaet tegens ons verbuert soude hebben, ende hi borge te zetten hadde bynnen onsen lande voirsr., also goet als sijn lijff off goet wair, die sal hem magen verborgen na den recht ons lands van Althema voirsr.
8. Item so en sal nyement van onsen ondersaten voirsr, tegens ons meer verboeren mogen aen dengenen, die van onsenwegen gelcyde hebben, dan of si geen geleyde en hadden, tenwair dat dat voirsr, geleyde gecondicht ware in een van den parochiekercken ons lants van Althema voirsr. of dat hi onse brieve van geleide hadde.
9. Item dat men genen van onsen ondersaten voirsr. nergent te ghisel en sal mogen leggen, noch gebieden van onsenwegen, mar enen yegeliken van onsen ondersaten voirsr. recht ende vonnisse doen na

inhout hoirre hantvesten, rechte ende haircomen, van wat rechten dat men hem van onsenwegen dat aenleggende sal mogen wesen.

10. Item soe en sal geen bailju, scoutte of dienre, die onder hem dienen sullen ende nu sijn of namaels wesen sullen van onsenwegen, crich recht aenvaerden of voeren binnen onsen lande voirsch., si en sullen eerst denselven onsen goeden luden ende ondersaten voirn. ten heiligen gezworenen hebben recht ende vonnisse te doen na ons voirsch. lands rechten ende haircomen.
11. Item so sullen onse ondersaten van onsen lande van Althena voirsch. tollevrij vaeren ende keeren mit hoeren goeden voirbij onse tolleren overal in den onsen, te water ende te lande, geliken anderen onse goeden steden van Hollant.
12. Item waert sake dat pement van onsen ondersaten voirsch. om twist af gescils wille malc mit anderen in vreden quamen, so en sal die vrede dairaf niet langer staende bliven noch gediteren, dan ter tijt toe, dat sij van den voirsch. gescille ende twisten onderling verzoent ende vorenicht sijn.

Ende omdat wij willen, dat onsen goeden luden ende ondersaten voirsch. alle dese voirsch. punten vaste ende gestade gehouden willen hebben van ons ende van onsen nacomelingen, so hebben wij in getugenisse hieroff onse segel aen desen brieffe doen hangen. Gegeven tot Scoenhoven, upten XXVIIsten dach in Augusto, anno MCCCC ende XI.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 55, fol. 86 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 38.

249. NAMENS GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND, HEER VAN ALTENA, WORDT EEN BODE GEZONDEN NAAR JAN VAN LANGERAK, DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA, MET EEN BRIEF, INHOUDENDE, DAT DE DROSSAARD AL DIEGENEN MOET ARRESTEEREN, DIE OP DEN VOORGAANDEN VRIJDAG TE WOUDRICHEM GEVOCHTEN HEBBEN, BIJ WELK GEVECHT DE KNECHT VAN DEN BALJUW DOODELIJK WERD GEWOND.

1411 October 12.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Mont, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, deel II, blz. 52.

250. HENDRIK STAGGE BETAALT EEN BOETE, DOOR HEM VERBEURD WEGENS HET DOODELIJK KWETSEN VAN EEN DIENAAR VAN DEN BALJUW VAN HET LAND VAN ALTENA.

z. j. e. d.

Gedrukt: Als boven.

251. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND GEEFT AAN AREND VAN GENT COMMISSIE ALS PACHTER VAN DE TOLLEN TE WOUDRICHEM EN SCHOONHOVEN.

1411 December 13.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 193.

252. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND SCHENKT DIRK VAN DE WERKEN DEN VOLLEN EIGENDOM VAN VIJF EN TWINTIG MORGEN LAND, TER KEUZE VAN DEN BEGIFTIGDE, UIT DE GOEDEREN WELKE HIJ VAN DEN GRAAF TE LEEN HOUDT.

1412 Juli 15.

Geïnsereerd in de oorkonde d.d. 1416 Augustus 10.

253. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND SCHELDT HUGÉ VAN WIELESTEIN FOYICINSZ. ALLE BREUKEN EN MISDADEN KWIJT WAAROM HIJ BALLING 'S LANDS GELEGD WAS EN VOORTS ALLE BREUKEN EN MISDADEN DIE HIJ BINNEN WOUDRICHEM EN IN HET LAND VAN ALTENA OF ELDERS TEGEN DEN GRAAF MOCHT HEBBEN GEPLEEGD, EN GEEFT HEM ZIJN GOEDEREN TERUG.

1412 Juli 15.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Moté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, II, blz. 129.

254. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND, HEER VAN ALTENA, VERGUNT AAN FLORIS VAN KIJFHOEK EEN NIEUWEN MOLEN TE ZETTEN TE GIessen IN HET LAND VAN ALTENA EN VERLEENT HEM HET RECHT DIEN TE GEBRUIKEN MET HET GEMAAL, DAT VANOUDS TOT DEN OUDEN MOLEN BEHOORDE. DE GRAAF BEHOUDT ZICH HET RECHT VOOR DEN MOLEN TEGEN BETALING VAN 120 ENGELSCHÉ NOBELEN TERUG TE KOOPEN.

1412 Augustus 17.

Willem, bi der genaden Goids palensgrave upten Rijn, hertoge in Beyerén, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zelant ende heere van Vrieslant, doen cond allen luden, dat wij gegonnet ende geconsenteert hebben, gonnen ende consenteren mit desen brieve Florys van Kijfhoeck een molen te setten in onsen lande van Althéna tot Ghiessen, tot sulker stede als dair die oude molen tevoren stont, die hi hebben ende gebruiken sal mitten gemale, alst vanouds dairtoe behoirt heeft, ende mit sulken nittscippen ende profijt als dairtoe staen, totertijt toe dat wij Florys voirss. betailt ende voldaeen sullen hebben hondertwintich engelsche noblen, die him die voirscr. molen gecost heeft ende noch costen sal, also dat wij dairmede die molen voirscr. aen ons

lossenen mogen up sinte Mairtijnsdach in den winter, so wanneer ons dat genitegen sal, behoudelic dat Florys voirss. dan upbueren ende hebben sal sulc profonde nutscip als tot dien daghen toe dairof verschenen sal wesen. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen zegele. Gegeven in den Haghe, upten XVIIsten dach in Augusto int jair ons Heren MCCCC ende twaleve.

Met uithangend zegel van graaf Willem VI en contra-zegel van Helmich van Dornic in roode was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 81.

Met transfix, d.d. 1485 April 12.

Litt.: Inleiding, blz. 91-92.

255. AANTEEKENING, DAT DE GRAAF VAN HOLLAND JAN VAN LANGERAK AANSTELDE ALS DROSSAARD, BALJUW EN RENTMEESTER VAN HET LAND VAN ALTENA EN ALS KASTELEIN VAN HET SLOT LOEVESTEIN ¹⁾).

1413 Mei 13.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 232.

Litt.: Inleiding, blz. 77.

¹⁾ Een geheel soortgelijke, doch iets korter geredigeerde, aantekening van een bevelingsbrief voor Jan van Langerak, d.d. 9 Maart 1411, vindt men in *Leenkamer Holland, no. 324b, fol. 20 verso.*

256. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND VERKOOPT AAN DE ERFGENAMEN VAN FOYKEN FOYKENSZ. ALLE ONROERENDE GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA DIE DOOR DEZEN NAGELATEN EN DOOR DEN GRAAF IN BESLAG GENOMEN WAREN.

1413 Juni 17.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Mont, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, II, blz. 130.

257. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND BEVESTIGT DE SCHENKING VAN DE OPBRENGST OVER EEN JAAR VAN DE VISCH-, WIJN- EN BIERACCIJNZEN, DOOR DE STAD WOUDRICHEM AAN TIELMAN UTEN CAMP GEDAAN, IN VERBAND MET HET FEIT DAT DEZE LOSGELD MOEST BETALEN, NADAT HIJ GEVANGEN HAD GEZETEN.

1413 Juli 27.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 309, fol. 108.

258. AANTEEKENING, DAT DE GRAAF VAN HOLLAND JAN VAN LANGERAK, DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA, AANSTELDE TOT KASTELEIN VAN HET NIEUWE HUIS EN SLOT BINNEN WOUDRICHEM.

1415 Februari 12.

Item lipten XIIsten dach in Februario anno XIIIle ende vierthien, na den lope tshoefs, beval mijn lieve heere mit sinen brieven plackaerd Jan van Langeraeck, sinen drussaert slans van Althena, dat nye huys ende slot bynnen der stede van Woudrichem, dat Bruenijs die Witte tot hertoe van mijns heeren.wegen bewaert heeft, te bedriven ende te bewaeren tot mijns heeren eer ende arbair, als een goet man ende casteleyn sculdich is te doen. Ende omboet Bruenijs voirn., dat hij tvoirss. huys ruymen ende Jan voirn. overleveren soude, behoudelic dat hij Bruenijs voirss. eerst uutreyken ende betalen saude alsulke jaerlixen renten, als hem tot deser tijt toe dairaf verschenen sijn etc., duerende tot mijns heeren wederseggen.

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 324b, fol. 52.

Litt.: Inleiding, blz. 61.

259. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND GEEFT AAN AREND VAN GENT EN FLORIS VAN KIJFHOEK COMMISSIE ALS PACHTERS VAN DE TOLLEN TE WOUDRICHEM EN SCHOONHOVEN.

1415 October 18.

Willem etc. doen' cont allen luden, dat wij bevolen ende verpacht hebben, bevelen ende verpachten mit desen brieve Aernt van Ghent ende Florys van Kijfhoeck onse tollen tot Woudrinchem ende tot Scoenhoven mit allen haren wachten ende toebehoren, te bedriven ende te bewaren tot onser eren ende orbair ofte doen bewaren ende dairaf op te bueren ende tontfaen alsulc profijt ende nutscip als recht ende costumelic is, behoudelic enen ygeliken sulker vrijhede, als hi van onsen voirvaderen ende van ons heeft.

Bez so en sullen onse tolners voirgenoemt -henen tolle nemen van eniger provyancie, toebehoerende onsen lieven brueder van Gelre of enigen anderen vorsten of heren, die wij kennen dat tot hairtoe vrij gevaren hebben.

Item so sullen onse tolners alle verbuernisse, die vair onse tollen geschien, ons ende onsen rade aenbrengen; ende wes wij dan mit onsen rade ondervynden, dat dairaf verbuert sij, dair sullen wij af hebben die een helft ende onse tolners die ander helft. Mar wairt dat die tolners dairaff heymelic verdinc maecten buten ons, dat men in der wairheit vonde, so souden sij ons also vele dairvoir wedergheven, alze dat verbuerde goet waerdich waer, sonder den tolners dair yet af te hebben. Wairt aic dat vement claechde, dat hem meer afgenomen wair dan recht is, so souden die tolners voir ons ter antwoerde dairaf staen. Ende vynt ment in der wairheit dat so is, so sullen die tolners dairvcir gheven vierwerven also veel gelts, als sij den anderen afgenomen sullen hebben dair wij af hebben sullen die een helft ende die clager dander helft.

Mede sijnt vorwairde: wairt dat binnen den tijt van desen pacht enige oirloge opresen, anders dan nu s' n, of dat yement vrijhede vercrege, die nu geen en heeft van tollerecht, sodat die tolners henlic scade dairbi leden, so sullen wij hem verset dairvoir doen, als sijs vermanen, bi tween van onsen rade ende bi tween goiden mannen, die die tolners dairtoe nemen sullen. Ende hiervoor sullen ons die tolners voirgenoemt jairlicx uutreyken ende betalen die somme van vijve ende dertich hondert gouden Vranxe cronen of payment hore waerde, te betalen tot tween termijnen van den jare, alze die een helft tot sinte Jansmisse te midzomer ende die ander helft opten heiligen Korssdach of

binnen acht dagen dairna, ombegrepen, van welken pacht ende somme voirscreven onse tolnaires uutreyken ende betalen sullen jairlix alsulke renten ende manleen, als wij mit onsen brieven dairop bewijst hebben. Oic so sullen dieghene, die aldair gebrieven sijn, horen cost hebben na inhoud hoir brieve.

Voirt wairt dat onse tolners vairnoernt den voirscreven pacht niet en betaidden tot sulken termijnen ende manieren als voirscreven is, so sullen sij dairna elcx sdages verbueren tegens ons tyen der cronen voirscreven ter tijt toe, dat sij dat hoiftgelt datter aen gebreken sal, mitten scaden vol ende al betailt sullen hebben. Ende so wez sij in onser tresorie tot onser behoiff - of denghenen, die dair renten of manleen op hebben als voirscreven is - uutreyken sullen, dair sullen sij quitancie of nemen, dair wij hem mede quiten sullen in here rekeninge, die sij ons doen sullen van den pacht voirscreven.

Ende onse talnaires voirgenoemt sullen onse tollenhuyze, dammen ende hoifden houden in golden rake. Ende so wanneer sij vervallen ende gebrec hebben, dat noot is te beteren, dat sullen sij onsen rade aenbrengen ende bi heren goitduncken doen maken ende verbeteren. Ende wez sij दौरaen uutleggen sullen, mit bescheidenre rekening te be-wijsen, dat sullen wij him corten tot elken termijn, als

ons dat aenbrengen sullen, van den pacht voirscreven. Ende desen pacht sal ingaen opten jairsdach naistcomende, duerende drie jair lanc dairna.

In oirconde etc. Gegeven in den Hage, op sinte Lucasdach int j air ons Heren MCCCC ende vijftien.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 32z4b, fol. 55.

260. WOUDRICHEM PACTTE VOOR DEN DUUR VAN EEN JAAR EN ONDER VOORWAARDEN, GELIJK AAN DIE, WAAROP DE GROOTE TOL TE WOUDRICHEM WERD VERPACT.

1415 October 18.

Opten dach ende int jair voirscreven heeft Jan van Langeraeck gepacht die cleen tolle tot Woudrichem, een jair lanc duerende, om achthondert gouden Vranx cronen, in manieren ende vorwairden, gelijc die bevel hiervoir van Woudrichem gescreven inhoud, uutgenomen dat punt van den tollenhuyse ende damsteden roerende.

Oorspr. - Leerzamer Holland, no. 324b, fol. 56/1.

261. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND DOET UITSpraak OVER DE GESCHILLEN WELKE GEDURENDE LANGEN TIJD BESTAAN HEBBEN TUSSEN DE INGEZETENEN VAN DE GROOTE WAARD EN DIE VAN HET LAND VAN HEUSDEN MET BETREKKING TOT DEN HEIDIJK. DE INGEZETENEN VAN DE GROOTE WAARD ZULLEN VOORTAAN EEN STUK VAN DEN HEIDIJK TER GROOTTE VAN ONGEVEER 275 ROEDEN MOETEN ONDERHOUDEN, ZONDER DAT DE INGEZETENEN VAN DE LANDEN VAN HEUSDEN EN ALTENA DAARIN ZULLEN HEBBEN BIJ TE DRAGEN.

1415 December 13

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 359;

J. van Oudenhoven, Geschiedenis en beschrijving der stad Heusden, blz. 249;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 365, blz. 434-435

262. GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND GEEFT EEN HANDVEST OVER HET SCHOUWEN VAN DEN HEIDIJK. HIEROVER ZULLEN DIJKGRAAF EN HEEMRADEN VAN DE GROOTE WAARD, HEEMRADEN VAN ALTENA EN DROSSAARD EN HEEMRADEN VAN HET LAND VAN HEUSDEN GEZAMENLIJK DE SCHOUW DRIJVEN. DIT ZAL GESCHIEDEN OP DE TIJDEN EN OP DE WIJZE, ZOOALS DE SCHOUW OVER DEN HOOGENDIJK GEDREVEN PLACHT TE WORDEN ¹).

1416 Januari 25.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 361;

J. van Oudenhoven, Geschiedenis en beschrijving der stad Heusden, blz. 250-251;

A. A. J. Meylink, Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterbesturen van Delfland, Bewijsstukken, no. 366, blz. 435-436.

¹). *In de gepubliceerde teksten staat abusievelijk eenmaal Hoogedijk in plaats van Heidijk.*

263. SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM OORKONDEN, DAT DE GEMACHTIGDE VAN DEN ABT VAN BERNE q.q. "MET ALLEN VOLCOMENEN RECHT ENDE BI VONNISSE" IS GEKOMEN IN EEN HUIS C.A. TE ANDEL, WAAROP HIJ ZIJN RECHT BEWEES MET BEHULP VAN DEN SCHEPENBRIEF D.D. 1369 NOVEMBER 19, WAARVAN DE INHOUD WORDT INGELASCHT.

1416 Maart 17.

Met uithangend zegel van Willem Jan Noydenzoonszoon in groene was; tweede zegel verloren.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., 1, no. 373 (I, 47); sterk beschadigd.

Litt.: Inleiding, blz. 73-74.

264. RECHTER EN HEEMRADEN VAN DE WERKEN GEVEN VIDIMUS VAN EEN OORKONDE VAN GRAAF WILLEM VI VAN HOLLAND D.D. 1412 JULI IS, WAARBIJ DIRK VAN DE WERKEN 25 MORGEN LAND IN VOLLEN EIGENDOM KREEG, DIE HIJ TEVOREN VAN DEN GRAAF IN LEEN HIELD. VOORTS OORKONDEN ZIJ, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN DANKERT VAN DE WERKEN AAN JAN BOEYE DRIE KAMPEN LAND IN EIGENDOM OVERDROEG. DANKERT BELOOFT, NEVENS DRIE BORGEN, DEN NIEUWEN EIGENAAR GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN EN ZAL DE BORGEN SCHADELOOS HOUDEN. HET KOREN, GEZAAID OP HET PERCEEL GROND DAT ACHTER DE IN EIGENDOM OVERGEDRAGEN KAMPEN LAND LIGT, ZAL DAAR OVER MOGEN WORDEN WEGGEREDEN. OVERIGENS ZAL DANRERT, ALS EIGENAAR VAN HET ACHTER GELEGEN PERCEEL, EVENMIN ALS ZIJN RECHTVERKRIJGENDEN, EEN UITPAD HEBBEN OVER DE VERKOCHE PERCEELEN.

1416 Augustus 10.

Ic Dirc van der Werken Jan Danckertszoens zoen, richter aen die Werken, doe kont allen luden die desen brief zullen zien of horen lesen, ende met mi Willam van Zeelant, Danel Backe, Jan Heinenzoen ende Meyns Janszoen, heemraet aen die Werken, dat wi ghesien hebben ende horen lesen enen openen brief, biseghelt met onses liefs ghenedighes heren zeghel van Hollant, sprekende van woerde te woerde als hierna biscreven staet:

Willam, bi der ghenaden Goeds palensgrave op den Rijn, hertoghe in Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende heere van Vrieslant, doen kont allen luden, dat wi ghegheven hebben ende gheven met desen openen brieve Dirc van der Werken den eyghendom van vive ende twyntich mrogen lands, soe waer bi die tot sinen orbairlijxte ende profitelijxte nemen ende kieser sal uut al alsulken lande als hi in den onsen liggende heet ende hi van ons te leen houdt ende verdraghen hem hulde ende manscap die hi ons daerof sculdich was ende orloven hem dat vorsz. lant te besitten, te bruken ende te vercoepen ende anders sinen vrijen wil daermede te doen, ghelijc met anderen sinen eyghen goey. Ende soe wie dit vorsz. lant van Dirc vorsz. met coep of anders wittelijc vercrighen sal, dien bekennen wi den rechten eyghendom mit desen brieve, biseghelt met onsen zeghel. Ghegheven in den Haghe op den vijftienden dach in Julio int jair ons Heeren MCCCC ende twelve.

Vort doen wi richter ende heemraet vorsz. kont ende kenlic allen luden, dat vor ons quam Danckert van der Werken ende droech op ende gaf meister Jan Boey, Jhoannes Boeyenzoen een vrije ghift van drie campen lands, gheleghen aen die leeghe zide van der Werken, soe groet ende soe clein als si daer gheleghen sijn ende Dirc van der Werken te leen plach te houden van minen lieven ghenedighen heere van Hollant, streckende van drie voet over die

Werken tot Danckerts erve toe vorsz. ende is gheheiten die Vijsen, aen die een zide gheerft sijn Dirc Boekelaer Rutgherzoen, Jan van Dvnen ende sijn stiefkynder oestwaert, aen die ander zide gheerft is Willam Toeniszoen westwaert. Vort verteech Dancliaert vorsz, op dit vorsz. erve tot behoef meister Jans vorsz., als vonnissen der heemrader vorsz. wijsden ende recht is. Vort wert Danckert vorsz. uut desen vorsz. erve uitghebannen ende meister Jan vorsz. van sheren wegghen in ghevreedt, als vonnissen der heemrader vorsz. wijsden ende recht is. Vort gheloven Danckaert vorsz., Dirc van der Werken, Dirc van der Werken jan Danckertzoens zoen, richter vorsz., ende Bouwen van der Werken Janszoen dit vorsz. erve'meister Jan vorsz, vrije te waren jaer ende dach, als men eyghen erve~ sculdich is te waren, ende alle vorcommer af te doen. Ende Danekert vorsz, ghelovet Dirc van der Werken, Dirc van der Werken Jan Danckertszoens zoen, richter vorsz., ende Bouwen van der Werken Janszoen vorsz. scadeloes van desen vorsz. gheloeft,n te houden. Voert sijnt vorwaerde dat Danckert vorsz. dese vorsz. Vijsen die teinden dese drie campen lands vorsz. leet, of wie se teghen Danckert vorsz. coept of huert af wie se bruket, niet bruken en sal vorwaert uut in gheenre wijs dan alst ghezeyt is tcoern vorwaert uut te mennen ende niet vorder.

In orconden der waerheyt soe heb ic Dirc van der Werken jan Danckertszoens zoen, richter vorsz., desen brief open biseghelt met minen zeghel,- int jaer ons Heeren MCCCC ende zestien, op sinte Laurenciusdach.

Met uithangend zegel van Dirk van de Werken in groene was. Oorspr. - Archief van het klooster Mariëncroon te Heusden, no. 39,

In dorso staat: Werken, littera de terris in Wercken. Gehecht aan den brief d.d. 1411 Juni 16.

Litt.: Inleiding, blz. 87.

265. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN DE WERKEN DOEN JOOST WESTVELINC EN ZIJN VADER ROELOF AARTSZ. AFSTAND VAN HUN AANSPRAKEN OP DE DRIE KAMPEN LAND, GENOEMD IN DEN HEEMRAADSBRIEF VAN DENZELFDEN DATUM.

1416 Augustus 10.

Ic Dirc van der Werken Jan Danckertszoens zoen, richter aen die Werken, doe kont allen luden die desen brief zullen zien of horen lesen ende met mi Willam van Zeelant, Danel Backe, Jan Heinenzoen ende Meyns Janszoen, heemraet aen die Werken, dat vor ons quamen Yoest Westvelinc Roelafzoen ende Roelof Aertzoen, sijn vader, ende hebben quijt ghescauden ende ghelaten alle ghescille ende toesegghen dat si hebben of ghehadt hebben tot desen daghe toe op drie eampen lands, ghelegghen aen die leeghe zide van der Werken int zijweer, soe- groet ende soe clein als si daer ghelegghen sijn, streckende van drie voet over die Werken tot Danckerts erve toe van der Werken ende is gheheiten die Vijsen, aen die een zide gheerft is Dirc Boekeleer Rutgherzoen, Jan van Ditnen ende sijn stiefkynder oestwert, aen die ander zide gheerft is Willam Toeniszoen westwert.

In orconden der waerheyd soe heb ic Dirc van der Werken, richter vorsz., desen brief open biseghelt met minen zeghel, int jaer ons Heren MCCCC ende zestien, op sinte Laurenciusdach.

Met uithangend zegel van Dirk van de Werken in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariëncroon te Heusden, no. 39

In dorso staat: Werken. Bynnen dijcks landt. Wercken. Gehecht aan den brief d.d. 1411 Juni 16.

266. JACOBA VAN BEIEREN GEEFT DE HEERLIJKHEID ALTENA MET DE STAD WOUDRICHEM EN HET SLOT ALTENA IN LEEN TERUG AAN WILLEM (VII) VAN HORNE, OP VOORWAARDE DAT DE STAD EN HET SLOT STEEDS VOOR DE GRAVIN EN HAAR ERFGENAMEN OPEN ZULLEN ZIJN. ,

1417 Augustus 3.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 414.

Litt.: Inleiding, blz. 60; Prfschr., blz. 24, 64.

267. WILLEM VII VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELOOFT, DAT HET SLOT ALTENA VOOR GRAVIN JACOBA EN HAAR ERFGENAMEN STEEDS

EEN OPEN SLOT ZAL ZIJN EN DAT HIJ DE BRIEVEN EN GIFTEN, DOOR WIJLEN GRAAF WILLEM VI AAN DE BEWONERS VAN HET LAND VAN ALTENA GEGEVEN, ZAL EERBIEDIGEN.

1417 Augustus 4.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 416-417

268. WILLEM VII VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT, TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN, AAN JONKVROUWE KERSTIJNE VAN GIESSEN JOHANDOCHTER HET DAGELIJKSCH GERECHT VAN GIESSEN MET ZIJN TOEBEHOOREN, TOT TIEN SCHELLINGEN TOE EN DAAR BENEDEN, IN ERFLEEN.

1417 Augustus 11.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 125, no. 12.

269. JACOBA VAN BEIEREN STELT WILLEM (VII) VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, AAN ALS KASTELEIN VAN HAAR HUIS EN SLOT BINNEN WOUDRICHEM.

1417 November 20.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 433.

Litt.: Inleiding, blz. 61.

270. WILLEM VII VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BELOOFT GRAVIN JACOBA, HAAR HUIS EN SLOT TE WOUDRICHEM GETROUW TE ZULLEN BEWAREN.

1427 November 20.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 433.

Litt.: Inleiding, blz. 61.

271. JACOBA VAN BEIEREN OORKONDT, DAT DE HEER VAN ALTENA ZIJN ECHTGENOOTE, DE JONKVROUWE VAN MONTIGNY, DE MINDERE HELFT VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA EN DE STAD WOUDRICHEM IN LIJFTOCHT HEEFT GEGEVEN. DE GRAVIN BELOOFT HAAR IN DIEN LIJFTOCHT TE ZULLEN HANDHAVEN.

1418 Januari 9.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 448.

272. JACOBA VAN BEIEREN OORKONDT, DAT FLORIS VAN CLOOTWIJCK EEN HUIS EN HOFSTEDE, GEHEETEN CLOOTWIJCK EN GELEGEN TE UPPEL IN DE PAROCHIE ALMKERK, ALSMEDE EENIG LAND, AL HETWELK HIJ VAN DEN GRAAF VAN HOLLAND ALS HEER VAN ARKEL IN LEEN PLACHT TE HOUDEN, AAN DE GRAVIN HEEFT OPGEDRAGEN TEN BEHOEVE VAN ADRIAEN JAN ARNTSZOON. DE GRAVIN GEEFT DEZE GOEDEREN VERVOLGENS AAN ADRIAEN JAN ARNTSZOON IN LEEN.

1418 Februari 24.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 462.

Litt.: Inleiding, blz. 51, noot 1.

213. JACOBA VAN BEIEREN OORKONDT, DAT CATHARINA BOKELAER TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN EEN ONROEREND GOED TE EMMICHOVEN, GENAAMD "SARIJS CAMP", HETWELK ZIJ VAN DE GRAVIN ALS VROUWE VAN ARKEL, IN LEEN HIELD AAN HAAR HEEFT OPGEDRAGEN TEN BEHOEVE VAN DEN PRIOR EN HET GEMEEN CONVENT DER KARTHUIZERS BIJ GEERTRUIDENBERG. DE GRAVIN GEEFT NU DIT ONROEREND GOED AAN GENOEMD KLOOSTER IN VRIJEN EIGENDOM EN MACHTIGT DIRCK DE BORCHGRAVE HET NAMENS HAAR VOOR HET BEVOEGDE GERECHT OVER TE DRAGEN.

1418 Maart 10.

Jacob, bi der genaden Goids hertoginne in Beyeren, daulphinne van Vyenne, gravynne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende vrouwe van Vrieslant, doen cond allen luden, want Catherine Robbijn Bokelaers dochter gecomen is in tegenwoirdicheit onser manne van leen, als Dirc die Burchgrave ende Adriaen van Malburch, alzo zij selve van outheden, na dat wij verstaen hebben, voir ons niet comen en konde, ende heeft ons upgedragen ende te goede gescouden tot behoef des prioirs ende gemenen convents van Sartroysen, bi onser stede van synte Geerdenberge, enen camp lands van vier morgen ende twee hont lants, groot luttel myn ofte meer, geheten Sari's camp, alzo die gelegen is in onsen lande van Althana in den gerechte van Emmichoven, in die Spijck, bi den Doerenbosch, ende Catherine voirn. aengecomen ende besturven sijn bi dode heren Rcbbrechts, hoirs broeders, ende die zelve van onsser hofstede van Arkel te leen te houden plach, dair die manscip of aen ons gecomen is, so hebben wij dat voirscr. land, om Goids willen ende om z'aliceit on.sser ende onsser ouder zielen, weder gegeven ende geven mit desen brieve den prioir ende gemenen convente voirss. tot enen vrijen eigen ende verdragen enen yegeliken sulke hulde ende manscip, als men ons dair of sculdich was. ©irloven ende consenteren hidn dat voirss. land te gebruyken, te verzetten, te vercopen ende anders hoeren vrijen wille dair mede te doen, geliken mit anderen hoeren eigenen goeden. Ende hebben mede des vorder machtich gemaict ende maken machtich mit desen tegenwoirdigen brieve Dirc den Burchgrave vcirn. van onssenwegen ende in onzen name over te geven der. prioir ende convente voirscr. of dengenen, dien zijen gegeven vaillen hebben, den vrijen eigendom van den lande voirscr.

in den gerechte dair dat behoert, ende dair of te vertijen, ghelikerwijs ende in alre manyeren of wij dair selve tegenwoirdich waeren. Ende so wes Dirc voirss. hierin doen sal, dat geloven wij vaste ende stade te houden, sonder argelist.

In oirconde desen brieve besegelt mit onsen segele. Gegeven in den Hage, upten tyensten dach in Mairte int jair ons Heren duysent vierhondert ende zeventhien, na den loip van onsen hove.

Uithangend zegel verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 107.

Gedrukt: Van Mieris, IV,-blz. 474.

274. HERTOG JAN VAN BRABANT GEEFT WOUTER VAN GENT COMMISSIE ALS PACHTER VAN DE TOLLEN TE WOUDRICHEM, SCHOONHOVEN, GEERVLIET EN IERSEKEROORD.

1418 December 31.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 508.

275. TEN OVERSTAAN VAN JAN VAN EMMICHOVEN ZEGHERSZ., RECHTER, EN HEEMRADEN VAN EMMICHOVEN DRAAGT GODEVAIRT WALWIJN AAN GOOTSCALC, ABT VAN BERNE, ANDERHALF MORGEN LAND ONDER EMMICHOVEN IN EIGENDOM OVER. VERVOLGENS GEVEN DE ABT EN HET CONVENT DIT LAND, EN NOG ZES EN EEN HALF MORGEN ERBIJ, AAN GODEVAIRT IN ERFTINS VOOR VIJF FRANSCHE KRONEN 'S JAARS. WORDT DIT BEDRAG NIET OP TIJD BETAALD, DAN MAG DE ABT HET MET TWEE GEBUREN OP HET ERF DOEN MANEN. VOLGT BINNEN VEERTIEN DAGEN DAARNA NOG GEEN BETALING, DAN MAG DE ABT HET GOED ALS VRIJ EIGEN TERUG NEMEN, BEHOUDENS HET RECHT VAN DE KERK VAN EMMICHOVEN OP TIEN SCHELLINGEN 'S JAARS, DAT ZIJ OP VIJF DIER MORGENS HEEFT.

1419 November 14.

Met uithangend zegel van Jan van Emmichoven in groene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., I, no. 384 (XV, 5).

276. VASTRAET EN STEESKEN VAN GIESSEN EN EENIGE ANDERE PERSONE BELOVEN TOT 'S 'GRAVEN RAAD TE ZULLEN KOMEN, ZOODRA ZIJ DAARTOE OPGEROEPEN WORDEN BIJ EEN DAGVAARDING, WELKE AAN DE KERK TE GIESSEN ZAL WORDEN BEVESTIGD, TEN EINDE HET ZEGGEN AAN TE HOOREN DAT DE GRAAF MET ZIJN RAAD ZAL UITSPREKEN INZAKE DE VERKRACHTING VAN MEEUS SPIERYNCS DOCHTER DIE ONTVOERD WERD, WAAROM ZIJ BALLING GELEGD ZIJN UIT 'S GRAVEN LANDEN. BINNEN ACHT DAGEN NA DE DAGVAARDING ZULLEN ZIJ TE GORINCHEM IN LEISTING GAAN, TOTDAT ZIJ AAN DE UITSpraak VOLDAAN HEBBEN. HEBBEN ZIJ, NA GEDURENDE VEERTIEN DAGEN IN LEISTING TE ZIJN GEWEEST, DAAR NIET AAN VOLDAAN, DAN MAG DE GRAAF MET HEN HANDELEN GELIJK MEN MET GEVANGENEN PLEEGT TE DOEN.

1420 Mei 9.

Gedrukt: Van Riemsdijk - De Monté, ver Loren, De rechtspraak van den graaf van Holland, III, blz. 184.

277. JAN VAN BEIEREN STELT GERRIT SMOU TRIEM AAN TOT "BESIENER" VAN DE TOLLEN TE GORINCHEM, DIE TOT DUSVERRE TE WOUDRICHEM GELEGEN HEBBEN.

1420 Juli 1.

Johan etc. doen condit allen luden, dat wij om truwen dienst, die ons Geryt Smoutrien, onse cleric, gedaen ende bewijst heeft ende noch doen mach, gegeven ende bevolen hebben, geven ende bevelen mit desen brief, dat besienreamp van den tolleren, grote ende cleyn, die te Woudrichem voir dese tijt gelegen hebben ende nu voirtaen tot Gorinchem liggen sullen, mit sulken nutscip ende profijt, als Aelbrecht Scutmouwe ende andere besienres dair voortijts aff gehadt hebben, te bewaeren off te doen bewaeren als voortijts costumelic heeft geweest. Dit sal gedueren twee jair lanch na datum des briefs ende daerenteynden tot onsen wederseggen toe; alle dinc sonder argelist. In orconde desen brieve ende onsen zegel hieran gehangen.

Gegeven in onsen leger voir Leyden, opten yersten dach van Julio int jair XX.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 324c, fol. 87 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 62.

278. JAN VAN BEIEREN BEVEELT ZIJN DIENAAR KILLEMUY, OM DE MISDADIGE ELEMENTEN, DIE HOLLAND EN ZEELAND ONVEILIG MAKEN, IN HET LAND VAN ALTENA OF WAAR ZIJ ZICH ANDERS MOGEN OPHOUDEN, TE VANGEN.

1422 December 12.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 666,

279. JAN VAN BEIEREN BEVEELT ZIJN AMBTENAREN, DE INWONERS VAN (O.A.) ALTENA, DIE WEIGEREN TE HELPEN BIJ HET BEDIJKEN VAN DE GROOTE WAARD, TE ARRESTEEREN EN HUN GOEDEREN IN BESLAG TE NEMEN, WANNEER ZIJ IN HET GEBIED VAN DEN HERTOG KOMEN, ZO LANG ZIJ NIET DE REDELIJKERWIJS VAN HEN TE VERLANGEN HULP BIJEN, BESTAANDE IN HET BEDIJKEN VAN 3000 MORGEN.

1423 April 24.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 672.

Litt.: Prfschr., blz. 24.

280. JAN VAN BEIEREN LAAT AAN DROSSAARD, BALJUW, SCHOUT, BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN EN DE GEHEELE GEMEENTE VAN WOUDRICHEM WETEN, DAT HIJ NIET WENSCHT TE DULDEN, DAT ZIJ WEIGEREN TE HELPEN BIJ HET BEDIJKEN VAN DE GROOTE WAARD EN DAT HIJ ZICH NIET AANSPRAKELIJK STELT VOOR DE GEVOLGEN VAN DIE WEIGERING.

1423 Juli 27.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 688.

Litt.: Prfschr., blz. 24.

281. EENIGE PERSONEN VERKLAREN, DAT ZIJ NAMENS HET LAND VAN ALTENA MET JAN VAN BEIEREN, JACOB VAN GAESBEEK, DE STEDEN DORDRECHT EN GEERTRUIDENBERG EN DE GROOTE WAARD ZIJN OVEREENGEKOMEN, DAT HET LAND VAN ALTENA, UIT GUNST EN GEHEEL ONVERPLICHT, MET EEN BEDRAG VAN 5000 BEIERSCHE GULDENS ZAL HELPEN BIJ HET BEDIJKEN VAN DE GROOTE WAARD. ZIJ BELOVEN IN LEISTING TE ZULLEN GAAN, WANNEER DEZE BELOFTE NIET WORDT NAGEKOMEN.

1423 Augustus 13.

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 694.

Litt.: Prfschr., blz. 24.

282. BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN EN RADEN VAN DORDRECHT EN GEERTRUIDENBERG EN HOOGHEEMRADEN BEKENNEN, DAT DE INWONERS VAN HET LAND VAN ALTENA, UIT GUNST EN GEHEEL ONVERPLICHT, MET EEN BEDRAG VAN 5000 BEIERSCHE GULDENS HEBBEN GEHOLPEN BIJ HET BEDIJKEN VAN DE GROOTE WAARD. MOCHT HET LAND VAN ALTENA TE EENIGER TIJD OVERSTROOMD GERAKEN, DAN ZAL DE GROOTE WAARD HARERZIJDEN BIJ HET WEDER BEDIJKEN TE HULP KOMEN.

1423 Augustus 13

Gedrukt: Van Mieris, IV, blz. 693.

Litt.: Prfschr., blz. 24.

283. BIJ VONNIS VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN GIESSEN WORDT BESLIST, DAT DE DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA BESCHERMD ZAL WORDEN IN HET BEZIT VAN EENIGE TIENDEN TE GIESSEN, TOEBEHOORENDE AAN OUDMUNSTER, WELKE TIENDEN

DOOR DEN DROSSAARD IN PANDING GENOMEN ZIJN VOOR HETGEEN
HET KAPITTEL VERSCHULDIGD IS UIT HOOFDE VAN DEN DOOR HET
LAND VAN ALTENA TE GEVEN FINANCIIELEN STEUN BIJ DE BEDIJNING
VAN DE ZUIDHOLLANDSCHE WAARD.

1424 Maart 1.

Ic, Lenel ¹⁾ Aerts soen van Baex, bastaert, richter in den ghericht van
Ghiessen, ende met mi Jan Kuyst Jan Aernt Wielen soen, Roelof Kuyst Jan
Eghen soen, Dirc Rommel Jacop Godevaerts saen ende Dirc Ghijsbrechs
soen, als heemraders, doen cont allen luden, dat ghepandt is van mijns liefs
heren wegghen van Huern ende van Dircs wegghen van Hitekelem, drossaet
dslands van Althena aen eiken merghen lands, ghelegghen in den ghericht van
Giessen tien leuwen tottcr dijckaedsen behoef van Zuythollant, ghelikerwijs als
mijn lieve here van Huern ende sijn goede lude uut stede ende uten lande den
goeden luden van Dordrecht ende van Zuythollant ghelooft hebben. Ende wie
die tien leuwen voersc. niet en betaelden binnen viertien daghen na datse
ghepandt waren, soe soude Dirc van Huekelem, drossaet voersc. die tien
leuwen voern. uutlegghen op sijn achtscat ghelt ende op sijn sestienscat
pande, want dat voer mijns liefs heren teghenwoerdicheit sijn ghemein
ondersaten uut stede ende uten lande ende die gheerf de verwilkoert hebben
ende dat met vonnis sijnre mannen ghewijst is, daer die pande af volstaen sijn
ende darenteinden gheeyghent is ende sijn drie verbodungen met recht
ghedaen sijn ende teinden den verboden gheprijst is van den richter ende den
heemraet voersc. aen der heren tienden van Oudemunster, dat is te weten
aen dertiendalven merghen tienden, ghelegghen in den ghericht van Giessen
opten Enghe, opten Nyscit, opten Weindacker ende die Musschentienden,
den merghen voer hondert hollantsche gulden, opten Enghe aen die oestside
in, als van vier hoeven ende twee merghen tienden, die die heren van
Oudemunster voersc. hebben in den ghericht van Giessen, daer haer summe
af loept vier merghen een hont ende achtien roeyen tienden, daer hem den
loss af gheboden is met recht ende want sijs niet ghelooft en hebben, soe
wijsde vonnis der heemrader, dat die heer van den lande Dirc van Hitekelem
den drossaet voersc. een waer wesen sal soe het van dijcrecht is, alle craft,
ghewelt ende onrechte hande af te doen van der voern. tienden.

In kennissen der waerheit soe heb ic Lenel van Baex, bastaert, richter voersc.,
desen brief open bezeghelt met minen zeghel over mi ende mede over den
heemraet voern. om haerre beden wil, overmids ghebrec haerre zeghelen.
Ghegheven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende vierentwintich, des
Woensdaghes na sente Mathijsdach apostel.

Met uithangend zegel in groene was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmursier, 2e afd., no. 627.

Litt.: Inleiding, blz. 102, noot 4.

¹⁾ Het is niet onmogelijk, dat men moet lezen: Level i.p.v. Lenel.

284. DE RECHTER VAN DE WERKEN OORKONDT, DAT TEN OVERSTAAN VAN DEN GEWAARDEN RECHTER EN HEEMRADEN DE PRIESTER JACOB BOEY MET ZIJN GEKOREN VOOGD AAN DEN ABT VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN TIEN EN EEN HALF MORGEN EN EEN HALF HONT LAND TE DE WERKEN IN EIGENDOM OVERDROEG. JACOB BOEY BELOOFDE HET KLOOSTER GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN.

1425 Augustus 29

Ic Gheryt die Hoghe, richter in den ghericht van der Werken, doe kont allen luden die dezen brief zullen zien of horen lezen, dat mi aenghebracht heeft Corstiaen van Herwinen, bastairt, dat hi dair over was als een ghewairt richter in den ghericht voirsz, ende niet hem Claes van Malsen, Adriaen Jan Aerntszoens zoen, Wouter Ghevaert ende Hughe Jacobszoen als heemradere, dat voir ons (lees: hem) quam her Jacob Boey, priester, met zinen ghecorenen voecht die hem met recht ghegheven was, ende gaf over een vrij ghift heren Jan van Goch, abdt des cloosters van sente Mariencroen tot Huesden tot behoef des cloosters voirsz. van elftalven merghen lants, ghelegghen in den ghericht van der Werken vcirsz. ende van een half hont, van welken lande voirsz. vijf merghen ende een half hont ghelegghen zijn in die Lyenissche hoeve ghemeyn metten susteren van Almkerk ende sestalve merghen lants zijn ghelegghen tusschen erve Diric Rutghairtszoens oestwairt aen deen zide ende vaestwairt Willem Thonyszoens aen dander zide, also groot ende also cleyn als zij dair ghelegghen zijn ende met allen horen toebehoren. Ende her Jacob met sinen voecht voirsz. verteech ende verhalmdede opt erve voirsz. tot behoef des cloosters voirsz., als vonnisse der heemradere voirsz. wijsde ende recht is. Voirt gheloefde her Jacob met zinen voecht voirsz. dit voirseyde erve te waren jair ende dach, als men een vrij eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voircommer ende voirplicht af te doen die men van rechts wegghen sculdich is af te doen.

In kennesse der wairheyte hebbe ic Gheryt, richter voirn., desen brief open bezeghelt met minen zeghele. Ghegheven int jair ons Heren duser.t vierhondert ende vijf ende twyntich, op sente Jansdach decollatio.

Met uithangend zegel van Gerrit de Hoghe in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariëncroon te Heusden, no. 39.

In dorso staat: Wercken. Littera I ac precipua.

Gehecht aan den brief d.d. 1411 Juni 16.

Litt.: Inleiding, blz. 87.

285. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM GEEFT PASTOOR JAN BOEYE AAN WILLEM BARNIER EEN HUIS TE WOUDRICHEM IN RECHTEN ERFENIS.

1432 April 11.

[Wij] Ghisebrecht Neyse Aerntssone ende Everaet Keye Janssoae, scepen tot Woudrichem, orcanden met desen brieve, beseghelt met onsen scghelen, dat her Jan Boeye, cureyt tot Woudrichem, verlyede ende gaff Willem Barnier Ghisebrechtssone tot enen rechten crftijns die huus ende hofstat daer Lisabetten huus ende hofstat Aernt Jan Noydensoens dochter is ghelegghen aen die een side oestwaert ende Roelofs huus ende hofstat van Lent aen die ander side westwaert cm enen hertoghe Aerntsgulden tsjaers, voer desen tijt geslagghen off payment daarvoer alsoo goet, welken gulden tsjaers erfeliken voerseyt die hem Willem Barnier voerscr. gheloeft heeft ende ghelovede te betalen alle jaer tot Meye off binnen viertien daghen claer naest comend,, in deser vorwaerden ende gheloeften, dat is te weten: en gawe hi hem jaerlijcs ende erfelijc sinen voersproken tijns dan niet, dat her Jan Boeye sal moghen aenvaen die voersejde huus ende Hofstat als sijn eygheli goet ende kren in sinen orbaer sonder yemans wedersegghen.

Ghegheven int jaer ons Heren viertienhondert twee ende dertich, opten elften dach in Aprili.

Met uithangend zegel van Gijsbrecht Neyse in groene was; dat van Everard Keye verloren.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariëndonk buiten Heusden, no. 82.

In dorso staat, behalve het een en ander dat niet meer leesbaar is: Donck prope Heusden. Woudrighem.

Met transfix d.d. 1460 Mei 5

286. JACOBA VAN BEIEREN GEEFT HET VOORMALIGE TOLHUIS TE WOUDRICHEM AAN FLORIS VAN KIJFHOEK IN VRIJEN EIGENDOM.

1432 Juni 1.

Jacob, bij der genaden Goids, hertogynne in Beyeren, gravynne van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, van Ponthieu ende vrouwe van Vrieslant, doen condt allen luden, dat wij voir sulken schade, als onse getruwe Florens van Kijfhoeck voirtijts om onser wille in der veden geleden heeft an sinen huzc in Zwijndrecht, dat him boven voirwairden ende bestande aff gebrant wart, gegeven hebben ende geven mit desen brieve den selven onsen getruwen Florens voirsch. tot enen vrijen eygen, onse tolhuys tot Woudrichem, dair men onse grote tolle in plach te bewaeren, staende an die Waterpoirt aldair, mit sinen erve ende toebehoeren, so groot, so breed ende so smal, also ons tot hair toe dat toebehoert heeft, ende gevens Florens voirsch. oirloff sinen vrijen wille dair mede te doen, gelilcen nit anderen sinen eygenen goeden. Ende so wie dat, off een deel dair aff, mit coope off anders wittelijck van him vercrigen sall, dien bekennen wij den rechten eygendom dair aff, sonder arch ende liste.

In oirconden desen brieve besegelt mit onsen segele, hieran gchangen. Gegeven in den Hage, upten eersten dach in Junio int jair ons Heren MCCCC twee ende dertich.

Met uithangend zegel in roode was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 85.

Litt.: Inleiding, blz. 62.

287. AANTEEKENING, DAT FREDERIK, GRAAF VAN MEURS, MET ALTENA BELEEND WERD.

1436 z.d.

Oorspr. - Papiertje, gehecht aan de oorkonde, d.d. 1447 Augustus 17,

Archief Altena, no. 42.

288. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT FLORIS VAN KIJFHOEK HET VOORMALIGE TOLHUIS TE WOUDRICHEM IN EIGENDOM OVER AAN TIELMAN VAN DEN CAMPE.

1438 April 22,

Wij, Ghisebrecht Neyse Aertssone ende Jan van Eeten, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Florens van Kijfhoek opdroech ende gaff Tielman van den Campe dat tolhuys, gheleghen tot Woudrichem, daer men die grote tolle in plach te houden ende te bewaren, staende aen die Waterpoert, met sinen erve ende toebehoeren, soe groet, soe breed ende soe smal, alst onser genediger vrouwen van Hollant, vrouwen Jacob, plach toe te behoeren. Ende hi verteech daer op ende hi verhalmeder na op tot Tielmans behoef van den Campe voerscreven. Voert quam Florens van Kijfhoek voerseyt ende ghelovede den voergenoemden Tielman van den Campe die voersproken huys met allen sinen toebehoeren voer hem ende voer sijn erven ende nacomelinghen te waren jaer ende dach, als men erve sculdich is te waren binnen vrijheyden, ende alle voerplicht ende alle voercommer af te doen. Voert quam die voersejde Florens van Kijfhoek ende ghicde ende lyede voer ons, dat hem Tielman van den Campe vorss. heeft wael betaelt den lesten penninc met den ycrsten, var. den huys met sinen toebehoeren voerscreven, ende hi scauten daer af vrije ende quijt, alle dinc sonder argelist.

Ghegheven int jaer ons Heeren viertienhondert acht ende dertich, op den twee ende twyntichsten dach in Aprille.

Met de uithangende zegels van Gijsbrecht Neyse en Jan van Eethen in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 85.

Litt.: Inleiding, blz. 6z-63.

289. AANTEEKENING, DAT PHILIPS VAN BOURGONDIE AAN JAN DE BORCHGRAVE ONROERENDE GOEDEREN TE MUILWIJK, DE WERKEN EN HONSWIJK IN LEEN GAF.

1439 April 10.

Opten Xen dach van Aprille anno XXXIX verlijde mijn genadige here van Bourg(oing)ne, behoudelic him ende enen ygeliken sijns rechts ver ¹⁾ Jan die Burchgrave een hofstat mitter huysingen dair

op staende, gelegen in den gerechte van Muylwijck mit eenre halver hoeve lants dair an gelegen, item een halve hoeve lants gelegen an die lage zijde van der Wercken, streckende van der Wercken totten Vicen toe, item XI mergen lants gelegen tot Honswijck in den gerechte van Rijswijc, te houden him ende sijnen nacomelingen ten erflien, na uitwijsinge onsen registeren. Presentibus (quibus supra, of de namen der raden).

Oorspr. - Leenkamer Holland, no. 114, fol. 118 verso.

¹⁾ Dit woord zal men moeten schrappen. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de klerk willen schrijven verliet, doch heeft hij dit woord niet voltooid, toen hij bemerkte, dat hij reeds met verlijde begonnen was. Dat hier ver in den zin van vrouwe bedoeld zou zijn, is niet aannemelijk. Het opschrift van de hier afgedrukte aanteekening luidt: Jan die Burchgrave

290. SEDERT DEN TIJD DAT DE GRAFELIJKE TOL VAN WOULDRICHEM NAAR GORINCHEM IS OVERGEBRACHT, ZIJN ER GESCHILLEN TUSSEN DE TOLLENAARS EN DE GORCUMERS OVER DE TE BETALEN TOLRECHTEN. DE GORCUMERS BEWEREN, DAT VREEMDE KOOPLIEDEN GEEN TOL VERSCHULDIGD ZIJN VAN AL HETGEEN ZIJ KOOPEN VAN OF VERKOOPEN AAN POORTERS VAN GORINCHEM. ZIJ DOEN EEN BEROEP OP HETGEEN GEBRUIKELIJK WAS, TOEN DE TOL NOG TE WOULDRICHEM LAG. BIJ ONDERZOEK IS HET VOLGENDE GEBLEKEN: ALLEEN VOOR GOEDEREN, WELKE DE POORTERS VAN WOULDRICHEM BINNEN WOULDRICHEM KOCHTEN EN VERVOLGENS DAAR IN HUN PAKHUIZEN OPSLOEGEN, BEHOEFDEN DE VERKOOPEERS GEEN TOL TE BETALEN. NADAT DIE GOEDEREN GEDURENDE EEN ETMAAL OPGESLAGEN 'WAREN GEWEEST, KONDEN ZIJ WEER

TOLVRIJ VERKOCHT WORDEN. KOCHTEN DE WOUDRICHEMERS HOUT OP DE RIVIER, DAN KON DIT SLECHTS TOLVRIJ VERDER VERKOCHT WORDEN, NADAT HET OP HET LAND WAS OPGESLAGEN OF IN DE HAVEN OP BALKEN GELEGD. DE POORTERS VAN WOUDRICHEM PLACHTEN ALTIJD OM DEN VRIJDOM VAN TOL VOOR HUN SCHEPEN OF GOEDEREN TE VRAGEN. PHILIPS VAN BOURGONDIE GELAST DEN GORCUMERS ZICH OP DEZELFDE WIJZE TE GEDRAGEN ALS DE WOUDRICHEMERS EERTIJD.

1440 November 14.

Gedrukt: Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 120-123.

291. VAN DE GOEDEREN, DIE DE POORTERS VAN WOUDRICHEM BINNEN WOUDRICHEM GEKOCHT OF VERKOCHT HEBBEN, IS TE GORINCHEM GEEN TOL, VERSCHULDIGD.

1440.

Gedrukt: Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 123.

292. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT DIRK VAN OOSTERZEEL AAN ROELOF VAN LENT HET VOORMALIGE TOLHUIS TE WOUDRICHEM OVER, HET. WELK EERTIJD AAN GRAVIN JACOBA TOEBEHOORDE. DAARBIJ GEEFT HIJ TEVENS DE BEWIJZEN VAN EIGENDOM OVER.

1444 April 25

Wij Ghisebrecht Neyse Aerntssone, Everaet Keye Janssone ende Jan van der Heyde, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghdt met onsen seghelen, dat Dirc van Oesterseel quam voer ons ende droech op ende

gaff Roeloff van Lent die husinghe ende die hofstat, gheleghen binnen Woudrichem, daer men die grote tolle in plach te houden ende te bewaren, staende aen die Waterpoert, met sinen erve ende toebehoeren, alsoe groet, soe breed ende soe smal alst der vrouwen van Hollant, vrouwen Jacobs, te wesen plach, ende met alle sulken brieven, als hi daerof hadde, alsoe ver als die brieve spreken op die voerscreven husinghe ende hofstat. Ende Dirc voernoemt verteech daerop ende hi verhalmeder na op tot Roelofs behoeff vcerscreven. Voert quam Dirc van Oesterseel voerseyt ende ghelovede den voergenoemden Roeloff van Lent die voersproken husinghe ende hofstat met horen toebehoeren te waren jaer ende dach, alsce men erve sculdich is te waren binnen vryeheyden, ende alle voerplicht ende alle voercommer af te doen, van welker husinghe ende hofstat veerseyt die nacoep afghedaen wart voer scout ende scepen, die Roeloff weder over heeft als recht is. Voert quam die voerseyte Dirc van Gcsterseel ende ghiede ende lyede voer ons dat hem Roeloff van Lent voernoemt van der voersproken husinghe ende hofstat vol ende al wael betaelt heeft den lesten penninc met den versten. Ghegheven int jaer ons Heren vicrtienhondert vier ende viertich op sente Marcusdach ewangelist.

Met de afhangende zegels van Gijsbrecht Neyse, Everard Keye en Jan van der Heyde in bruine was.

Oorspr, - Archief Altena, no. 85. Litt.: Inleiding, blz. 63, 89.

293. NAMENS JACOB VAN HORNE, ALS HEER VAN ALTENA, EENERZIJD, EN HET DORP GENDEREN ANDERZIJD, WORDT EEN ORDONNANTIE GEMAAKT OP DE DIJKAGE WELKE HET DORP GENDEREN TE ANDEL IN HET LAND VAN ALTENA HEEFT.

1444 April 29.

Wij Ghijsbert, heere van Hemert, ende Zegher van Uutwijck, vanwege Jacobs, heere van Hornes, van Altena, van Coterssem ende van Montayis, aen deen zijde, Dirck van der Merwede, ritter, heer van Ethen, van Meuwen ende van Gravenmoer, Aernt van Wijck, heere van Hondzoirde ende van Nierkuyck, scepenen ende bourgermeesteren der stadt van Huesden, vanwege des gemeyns dorps van Genderen, liggende in den lant van Huesden, aen dander zijde, doen kondt ende kenlijck eenen yegelicken, als hoedat wij een overdracht ende ordinancie gemaect ende overgedragen hebben, ruerende van alsalcke dijckaidzen, als dat gemeyn dorp van Genderen voirn. heeft in den lande van Altena tot Andel, gelijk die punten van woirde te woirde, hiernaes gescreven, dat clairlijcken inhouden ende uitwijsen.

1. Item in den eersten. Als die dijckgrave ende heemraet des laas van Altena een scouwe geleyt hebben opten Hogendijck des lants voirss, dien scoudach zullen zij mit eenen gezwoeren bode tot Genderen doen segger. den schout van Genderen oft twee gezwoeren gectstijts voir den eersten Sondach, dair den scoudach nae zijn zal, ten corsten des naisten Donredaeges dairan, opdat zijt in hoire kercken mogen doen zeggen, ~ eenen yegelijcken zijnen scade te scutten. Ende die scaudach te leggen in den tijden van den jaer, dat men mogelijk doen mach.
2. Item als die scoudach is sal eenen gesmoeren van Genderen, oft een ander voir hem, oft eenen yegelijck, mogen commen in der schouwen ende verborgen allen den dijck, dien van Genderen dair toebehoerende, oft alzoeluttel oft veel als hij wille, elcken eygen dairaf op eenen kuer ende eenen gemeynen eygen op enen dubbelden klier - ende elcken kuer zal zijn enen ouden Vlemschen grooten -, behoudelijcken wes dijck hij onverborget lalt, die sal bliven liggen op zijn dijckrecht. Ende wes kuer verboirt worden, die sal men houden aen die erffnisse, dair den dijck mit recht op geslagen is, ende diegheen, die den dijck verborcht heeft, die zal dairmede quijt ende ongehouden wesen, ende den dijck zal bliven liggen tot zijn dijckrecht.
3. Item soe en zal die dijckgrave noch heemraders niet mere hebben van eenre erffnisse te vynden dan van eenre daginge, als hoeveel eygendoms zij dairin vynden. Ende wes bruecken verboirt worden opten dijck, die bruecken sal men verhalen optie erffnissen, dair den

dijck mit recht op geslagen is, ende voirt optie erffenisse, dair den boesem voirt af gecomen is. Ende den naisten boesem eerst ende niet vorder. Ende wie den laetsten coop heeft, die zal alle die voircoipen hebben, of hij wille, gelijk die coepen dairaf gegaen zijn.

4. Item waert sake dat die dijckgrave slants van Altena eenich gelt uutleyde op die van Genderen mit recht bij den heemraet, dat is op zijn twyscat gelt. Ende dit uitgeleyde gelt sal die dijckgrave voirss. den drossaet slants van Huesden eysschen mit tweem heemraderen. Die sal hem dat twyscat gelt dan terstont zonder eenich vertreck utreyken op zijn vierscatte pande ende dat wederhalen op dat erve, als recht is na den dijckrecht als voirss, steet, behoudelicken dat die dijckgrave altoos die van Genderen'veertien daghen tevoiren in hoire kercken sal doen wairscuwen, hoiren scade te scutten binnen den veerthien dagen voirss.
5. Item waneer die richter ende heemraet van Genderen gedaicht zullen warden om eenighen dijck te heeren, die in bruecken gevonden (is), zo sal men opten yeersten dach hoire konde hoeren zonder vertreck, alzoeverre als die scouwe zoeverre compt, dair dien dijck gelegen is. Ende quaem die scouwe zoeverre niet op dien dach, zo soudmen hem van nuwes goets tijts weder een weet doen of zij en zouden niet verbueren.
6. Item sal men die airde dair men den dijck mit maken sal, nemen ter naister laghe ter minster scade, butendijcks om niet ende binnendijcks buten der dijckavelinge ter heemraits scheringe op hoeren eedt. Ende waert sake dat dair yemont onwillich wair, dat zij die airde niet halen en mochten nae des heemraits scheringe, so en zullen die luyde gheenen scade hebben; men sal hem airde vrijesen goets tijts veylich te halen, eer zij scade zullen hebben.
7. Item neemt yemont aen eenighen dijck te maken tegen die van Genderen, die zie, dat hij zulcke voirwairde neme van zijnen ghelde, dair hij aen gehouden is, want dye dijckgrave ende heemraders dair niemont gheen recht noch utreykinge af doen en zullen.
8. Item als die dijckgrave ennighen dijck bestaden sal, die aen den heere comen is, dat sal zijn ter heemraders scheringe.
9. Item off dair eenighe hoofde worden gekuert te leggen, die sal men magen liggen zonder den heere ennige voirlieve dairaff te geven mit voirwairden. Datgene zullen gelden die dat van ouden haircomen plegen te gelden ende dat goets tijts in der kercken van Genderen te seggen, dat elcken zijnen scade scutten mach.
10. Item soe zullen die van Ghenderen altijd hoiren dijck mogen verslaen, oft hem goetdunckt, zonder ennighe bruecken als van der heerlicheyte voirss.

11. Ende deser brieven zijn twee van woirdt te woirdt alleens sprekende. Ende want alle dese voirss, punten ende voirwaerden aldus mit goeder herten ende meyninghen geschiet, gemaect ende overdragen zijn, so hebben wij Jacob, heere van Hornes, van Altena, van Coterssem ende van Montagys, Ghijsbert heere van Hemert ende Zegher van Uutwijck voirss., aen deen zijde, Dirck van der Merwede, ritter, heere van Ethen, van Meuwen ende van sGravenmoer, Aernt van Wijck, heere van Hondzoirde ende van Nieukuyck, scepenen ende bourgermeesteren der stadt van Huesden voirn., ter beiden van den gemeynen dorp van Genderen voirss. aen dander zijde, onssen zegelen ende onsser stadt zegel van Huesden tot eenen getuge der waerheyt eendrachtelicken open aen desen brief gehangen, int jaer ons Heeren ciuysent vierhondert vier ende viertich, opten negen ende twyntichsten dach in Aprilli.

Afschr. - Archief Altena, no. 26.

Andere afschriften: Rijksarchief 's-Hertogenbosch, arc. 't Oudland van Altena, inventaris, no. 33, fol. 94-96;

Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhagel handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 234 recto-236 recto;

Archief der abdij van Berne te Heeswijk (1, 67);

Archief Hof van Holland, inv, no. 7, fol. 121 verso - 122 verso.

Afschrift van laatstgemeld afschrift: Hs. vervolg op van Mieris.

294. PHILIPS VAN BOURGONDIE CONFIRMEERT DE ORDONNANTIE, op 29 APRIL 1444 VANWEGE DEN HEER VAN ALTENA EN HET DORP GENDEREN GEMAAKT OP DE DIJKAGE WELKE HET DORP GENDEREN TE ANDEL IN HET LAND VAN ALTENA HEEFT.

1447 April 20.

Phillips etc., doen cond allen luden, also bij Ghijsbrecht, heere van Hemert, ende Zeger van Uutwijck vanwege ons liefs neven ende ;ctruwen Jacobs, here van Hoirn ende van Althana, bij onsen getruwen rade ende casteleyn tot Huesden, heren Dirc van der Merwede, heere tot Eten ende Meeuwen, Airnt

van Wijck, heere van Hointsoirde, ende bij scepenen ende burgermeesteren onser stede van Hucsden, om die gemeene vorderscippe, waelvairde ende profijte onser ende der gemeenre landen ende luden aldair in den jaere duysent vierhondert vier ende viertich, opten negen ende twintichsten dach In Aprill, zekere punten overdragen, geordineert ende gemaict sijn, roerende sulker dijckaidzen, als dat gemeen dorp van Genderen, leggende in den lande van Huesden, heeft in den lande van Althena tot Andel, ende onse getruwe praesident ende raden, bij ons gestelt ten saken onser lande van Hollant, die overdrachte ende ordinancie der punten voirss, duergesien ende gevisenteert, hebben bij zekeren redenen, dair veerre op gehoirt, bevoelen: wairt dat in de:-voirss. dijckaidzen mits den punten voirgenoemd niet voirsien en hadde geweest, dat wael geweest hadde te verduchten onse lant van Huesden, tlant van Althena ende andere landen, dairomtrent gelegen, te camen tot inbrekinge ende onverwinliker schade, so ist dat wij, die altijd gerne hebben als mogelic die vorderscippe, wailvairt ende profijte onser ende onser vriende lande ende luden, die punten der voirss. overdrachte ende ordinancie belieft ende geconsenteert hebben, believeen ende consenteren mit desen onsen brieve ende willen, dat die ende elc bijsonder gedaen ende nagevolcht worden tot oirbair ende profijte der gemeenre landen ende luden voirss., sonder dairtegen te gaen ofte doen in enigerwijs. Gebiedende ende bevelende dairop den dijckgrave ons lants van Huesden, dat hij, om alle saken hieroff te volcamen, den heemrade van den Hogendijck eede ende eet neme als dat behoirt, opdat men die saken mit rechte vorderen ende hantieren mach, tot behoudenisse des lants, tot alre tijt als des van noode is; ende dat hij noch nyemant hieroff in gebreke sij, so lieve als wij hirn sijn, want ons dit aldus gelieft gedaen te wesen, duerende tot onsen wederseggen. In oirconde etc. Gegeven XX dage in Aprill, anno XIIIlle XLVII.

Afschr. - Archief Hof van Holland, inv, no. 7, fol. 120.

Afschrift van dit afschrift: Hs. vervolg op van Mieris.

295. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAART KOENRAAD VAN GIESSEN, DAT HIJ AFSTAND DOET VAN ALLE AANSPRAKEN, WELKE HIJ JEGENS HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT ZOU KUNNEN GELDEND MAKEN, TER ZAKE VAN DE TIENDEN TE GIESSEN.

1447 Mei 20.

Wij Everaet Keye Jansscne ende Jacob die Knijff, scepen tot Woudriclzem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat voer ons quam Coenraet van Ghiecen ende scaut vrij ende quijt die heeren van Oudemutnster tUtrecht van allen ghescille, van allen ghebreke ende van allen ghecroen, dat hi hadde ende hebben mocht op die heeren voirscreven tot desen daghe toe, ruerende van den tienden tot Ghiecen.

Ghegheven int jaer ons Heeren viertienhondert seven ende viertich op den twyntichsten dach in Meye.

Met de uithangende zegels van Everard Keye en Jacob de Knijff in bruine was.

Oorspr. - Rijksarchief te Utrecht, Oudmunster, 1e afd. no. 2355.

296. PHILIPS VAN BOURGONDIE VERKLAART JACOB (I) VAN HORNE ZEVEN JAREN GELEDEN TE KEULEN MET HET LAND VAN ALTENA BELEEND TE HEBBEN, BEHOUDENS NADERE BEVESTIGING DOOR DE LEENKAMER VAN HOLLAND. NU IS JACOB VAN HORNE VOOR. DEZE KAMER VERSCHENEN. HIJ WORDT VERLEID MET "DAT LANT ENDE HEERLICHEIT, HOGE ENDE LAGE, VAN ALTHENA, MITTER STAD VAN WOUDRICHEM, MIT DEN SLOTE TOT ALTHENA ENDE MIT ANDERS ALLEN RENTEN, GOEDEN ENDE TOEBEHOREN, ALZOE ALS HEM DAT ANBESTORVEN IS VAN SIJNEN VADER", OP DEZELFDE WIJZE ALS ZIJN VOORVADEREN HET IN LEEN GEHOUDEN HEBBEN, BEHOUDENS DAT BRIEVEN EN GIFTEN, GEGEVEN DOOR WILLEM VAN BEIEREN, VAN KRACHT ZULLEN BLIJVEN EN DAT DE STAD EN HET SLOT VOOR DEN GRAAF EN ZIJN NAKOMELINGEN OPEN ZULLEN ZIJN.

1447 Augustus 17.

Met uithangend zegel in roode was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 42.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 116, cap. Althena, foh 1.

Afschrift van dit afschrift: Hs. vervolg op van Mieris.

Litt.: Inleiding, blz. 60.

297. VOOR HET HOF VAN HOLLAND PROCEDUREERT JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ALS EISCHER, TEGEN DEN JONKER VAN GAESBEEK, ALS DROSSAARD VAN GORINCHEM (MET WIEN ZICH DE PROCUREUR-GENERAAL HEEFT GEVOEGD), DE STAD GORINCHEM EN ANDERE BELANGHEBBENDEN, ALS GEDAAGDEN. EISCHER STELT, DAT SINDS MENSCHENHEUGENIS TOT DE HEERLIJKHEID ALTENA HADDEN BEHOORD: 1^e. DE VISSCHERIJ VAN WOUDRICHEM, WELKE ZICH UITSTREKT VAN "FLOERKENS ZIVEN" TOT DE DOVELINGE EN WELKE DE HEER VAN ALTENA VAN HET KAPITTEL VAN OUDMUNSTER IN PACHT HEEFT; 2^e. HET VISCHRECHT OP DE ZUIDELIJKE HELFT VAN DE RIVIER DE MERWEDE, VAN DE DOVELINGE TOT SCHELLUINERSLOOT; 3^e. EEN WAARD IN LAATSTGENOEMD GEDEELTE VAN DE RIVIER. DE HEEREN VAN ALTENA HADDEN HET RUSTIG BEZIT VAN DIE RECHTEN GEHAD TOT HET JAAR 1387, TOEN HUN HEERLIJKHEID DOOR HERTOG ALBRECHT VERBEURD VERKLAARD WERD. MAAR IN 1417 WAS ALTENA AAN WILLEM VAN HORNE TERUGGEGEVEN, GEHEEL ZOOALS ZIJN VOORVADEREN HET GEHAD HADDEN, EN DUS HADDEN TOEN OOK DIE BEIDE VISSCHERIJEN EN DE WAARD AAN HEM TERUGGEGEVEN MOETEN WORDEN. DIT WAS ECHTER NIET GEBEURD. NOG STEEDS IS DE JONKER VAN GAESBEEK, ALS DROSSAARD VAN GORINCHEM, IN HET BEZIT ERVAN. OP DIE GRONDEN VORDERT EISCHER, DAT DE GENOEMDE VISSCHERIJEN EN DE WAARD AAN HEM ZULLEN TOEGEWEEZEN WORDEN. DE GEDAAGDEN ONTKENNEN, DAT DE HEER VAN ALTENA EENIGE AANSPRAAK OP DE OMSTREDEN RECHTEN KAN DOEN GELDEN EN BEROEPEN ZICH TOT STAVING VAN HUN EIGEN RECHT OP HET FEIT, DAT HEER JAN VAN ARKEL DE BEIDE VISSCHERIJEN EN DE WAARD HEEFT DOEN VERPACHTEN, WELK FEIT ZIJ DOOR REKENINGEN UIT DE JAREN 1399 EN 1401 TE BEWIJZEN AANBIEDEN. OOK BEROEPEN ZIJ ZICH OP VERJARING EN OP HUN OUDE HANDVESTEN, WAARBIJ DEN POORTERS VAN GORINCHEM DOOR OTTO VAN ARKEL EN GRAAF WILLEM VI HET RECHT WAS GEGEVEN, MET UITSLUITING VAN IEDER ANDER, TEGEN BETALING VAN DEN VIJFDEN PENNING TE VISSCHEN OP HET TOT HET ARKELSCHE DOMEIN BEHOORENDE WATER. ZIJ MOETEN ECHTER

ERKENNEN NIET TE WETEN, HOE DE HEEREN VAN ARKEL AAN DIE RECHTEN WAREN GEKOMEN. HET HOF WIJST AAN EISCHER ZIJN EISCH TOE

1450 September 1.

Gedrukt: Korteweg, De heerlijkheid Altena, enz., blz. 132-135.

Litt.: Aldaar, blz. 44, 65.

298. KASTELEIN, DROSSAARD, STAD EN LAND VAN HEUSDEN EN HEER DIRK VAN DE MERWEDE EN ZIJN LAND VAN EETHEN EN MEEUWEN STELLEN EEN ORDONNANTIE VAST VOOR DE NIEUWE DIJKAGE, "DIE AENGAEN SAL ENDE BEGHINNEN METTEN EENEN EYNDE IN DEN BANNE VAN DRONGELEN BIJ CLARISSENHUYS, SOO VOORT OMGAENDE DOER HEER DIRCKS LANT VOIRSS. ENDE SOO VOORT AFGAENDE IN DEN LANDE VAN ALTHENA IN DEN BANNE VAN ANDEL ONTRENT DER ANDELSSCHER SLUYSEN ¹⁾).

1450 September 1.

Afschr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 36 verso-42 recto.

¹⁾ *Het plan tot deze bedijking, welke beschouwd moet worden als een maatregel tot gedeeltelijk herstel van de in dit gebied door den St. Elizabethsvloed aangerichte verwoestingen, is nimmer uitgevoerd (Zie: J. C. Ramaer, Geographische geschiedenis, blz. 242). Op ditzelfde, plan hebben betrekking:*

- 1. Handvest van Philips van Bourgondië, bepalende, dat de nieuwe dijkage, omvattend de dorpen Wijk, Genderen, Veen, Drongelen, Babiloniënbroek, Eethen en Meeuwen, beheerd zal worden door een dijkgraaf en vier heemraden, te benoemen door den kastelein van Heusden, en een dijkgraaf en vier heemraden, te benoemen door heer*

Dirk van de Merwede, 1450 Maart 2; handvestenbundel coll. Dr. Beekman, fol. 16 verso - 17 verso.

2. *Ordonnantie, vastgesteld door kastelein, drossaard en het gemeene land van Heusden, op den dijk, "die geleet is in den lande van Huesden, aengaende van Andel aen den Hoeghendijck, strekkende voort ter Ouder Maze toe" en op een dijk, te maken over de Oude Maas tot Drunen (In den handvestenbundel coll. Dr. Beekman aangeduid als: "den Zoutendijck, Genderschen dijck ende Zeedijck tot Druenen toe"), z. j. e. d.; gedrukt: J. v. Oudenhoven, Geschiedenis en beschrijving der stad Heusden, A'dam, 1794, blz. 263-266.*
3. *Bepalingen omtrent de verhoefslaging van den dijk, die "aengaen sal tot Drongelen omgaende tot omtrent der sluysen van Wijck toe", vastgesteld door Claes van den Camp, kastelein en drossaard van het land van Heusden, en schepenen en burgemeesters dier stad, z. j. e. d.; handvestenbundel coll. Dr. Beekman, fol. 42 verso - 43 verso. (Het ontwerp schijnt eenigszins gewijzigd te zijn. Immers, de dijk eindigt volgens dit stuk niet bij de sluis te Andel maar bij de Wijksche sluis. Hieronder moeten wel twee verschillende sluizen worden verstaan, want Andel en Wijk grenzen niet aan elkaar.)*
4. *Verhoefslaging van den dijk in Veen, Wijk, Babiloniënbroek en Genderen, 1465 April; handvestenbundel coll. Dr. Beekman, fol. 54 verso - 56 recto. Van den Zoutendijk, hierboven sub z genoemd, is reeds vóór 1450 sprake: Zie de handvest van Philips van Bourgondië, betrekking hebbende op het schouwen*

van den Hoogendijk in het land van Heusden en den Zoutendijk, 1435 Februari 13; gedrukt: J. v. Oudenhoven, a.w., blz. 376-378.

Hoewel de in de ordonnantie van 1 Sept. 1450 genoemde dijk eindigde in den ban van Andel, heb ik deze ordonnantie, evenals de overige hierboven vermelde stukken, niet volledig opgenomen, op grond, dat het hier een plan tot bedijking betreft van het land van Heusden en de heerlijkheid Eethen en Meeuwen, niet echter van het land van Altena, dat dan ook geheel buiten het beheer der bedijking staat (Zie hierboven sub 1; de daar gegeven bepaling is herhaald in 2),

welk plan bovendien niet tot uitvoering is gekomen.

299. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN HANDVEST AAN HET LAND VAN ALTENA.

1452 Februari 23.

In den nacm ende der eeren der heyligher ende onverscheydenre Drievoldicheit, amen. Wij Jacop, greve tot Hoeren, heere tot Althena, tot Cortershem ende tot Montengys, doen kondt ende kenlick enen yeghelijken, die desen teghenwoirdigen brief gheopenbaert ende ghetoeent woirdt, in toecoemende ende gheleden tijden, dat wij gegeven hebben ende geven voir ons ende onse nacoemelinghe mit gueder dunsten ende begheerten allen onsen goeden luyden ende ondersaten, die in onsen lande van Althena gheseten sijn, ende hueren erven ende nacemelingen, om menighen trouwen dienst, die sij onsen voirvaederen, heeren tot Hoerne ende tot Althena, dickwijl ghedaen hebben ende ons ofte onse naecomelinghe, oft God wil, noch doen sullen; al alsulke rechten ende punten, als hiernaes bescreven staen, eweJijke te houden, onverbroeken, dat is te weten:

1. In den yersten, dat wij se niet scatten en sullen, noch beeden en sollen, uutgheseyt dan als wij ridder woirden, off als wij wittachtyge huwelick doen, of als wij een wittachtyge dochter bestaeden, of als wij gevangen woirden, dair ons God voir behueden moet, dat si' ons dan gheven sullen moeghelijke beede op enen yeghelijken merghen lants, als dat vanouts ghewo,nlick is te gheschyen ¹).
2. Item soe willen wij doen setten ende ordinyeren sevzn guede, eerbaere, berve ^a) mannen uut onsen lande, ende die eeden ende setten als men scepenen behcirlick is te setten, dair alle saicken ende punten, hoege ende leghe, voir bedinget sullen woirden, die in onser stat van Wouderichem opter plaetsen, als men van live ende van guede dinghet, sollen sitten, of binnen onsen lande, wair ons dat ghenuecht ²).
3. Item alle andere saken sullen sij van veerthiennachte tot vcertyenoachten binnen lants dinghen ende aldair recht ende vonnisse wijsen eenen yeghelijken nae sijnre verdienten, beheudelijken elken ambochsheere in hoeren goeden rechten te blijven. Ende wat die meeste meenitige van onsen scepenen voir recht wijst, dat sall die minste volgen sonder wedersegghen ³).
4. Item soe sullen wij denselven onsen scepenen eenen goeden gheswoeren boede toesetten.
5. Item soe wie dese voirscr, scepenen wederspreect int gherecht, dat hvtere vonnisse, die si' ghewijst hebben, vals ende quaet waere, offte die dat gericht stoerde binnen der vierschaeren, soedat onse richteren gheene rechte gedoen en conden, die verboert teghens ons sijn lijf ende gcet.
6. Item wanneer yemcnt wair, die vonnisse boven vonnisse begheerde, offte scepenen wederseget, die sal verboeren teghens ons thyen ℥ ende elke van onsen scepenen een ℥⁴).
7. Item ofte onse voirscr. scepenen gedaecht woirden te recht te sitten tusschen twee partijen, die van erve ofte van guede dingden, die sollen alle dage, soe lange als sij over dat recht besitten, voir hueren coste

hebben elc een Wouderinchems mengelen wijns of die wairdc dairvoir.
Ende dat sal dieghene betaelen, die daer ondervellich blijft.

8. Item wie erve die een teghen den anderen aenvanckt, die ondervellich blijft sal aen ons verboert hebben thyen ℥ ende elke scepenen een ℥.
9. Item so sullen wij, (of) onse drcissaeten ofte amptluyde van onsenwegen, soe dicke ende soe menichwerff als ons dat ghenuecht, setten ende ontsetten onsen voirscr. scepenen, die welke gheervet sijn binnen onsen lande van Althena ende ghegoet tot hendert nobelen toe⁵).
10. Item gheven wij hem, dat men der onmondigher kynder ghereede goet die gherechte voicht, terstont als hij die voichdie anvanghende is ende hem die verschenen is, penningen ende ponden sal bij onsen ghericht. Ende dat van den ghereede goede over die scult comen mach, dat sal hij beliggen op erve in den lande van Althena bij ende overmits ons gherichts voirscr. In denwelken onse voirscr. ghericht den voirgenaemde voicht der onmondigher kynder guede vestinge ende sekerheyte doen sal, dat hij den onmondighen, als hij tot sijnen mondighen jaeren ende dage ghecomen ende tot sijnen ghesinnen, guede bewijs ende rekenscap doen sal, als van der overbaten, dat die voicht meer geheven ende geboert mach hebben, dan hij voir die onmondighen verlegget heeft, ende boven sijnre ncotdorft, soedat die onmondighen des seker wair. Ende dan sal hij dat kynt vrij, sonder coinmer, setten op sijne guede. Ende waert sake, dat die voicht des niet en dede als voirscr. is, alsoe hij die voichdye ar.genomen hadde, alsoe dicke als yemont van des onmondighen kynts maegen ons dat toende, alsoe dicke verboerde die voicht teghen ons vijftalff ℥, ende wair dat sake, dat die onmondighen kyndere ghenen rechten voicht en hadden, of dat die gherechte voicht die voichdie niet aen en vinghe binnen eenre maent, als voirscr. is, soe sullen wij dat kynt vervoichden in allen pitnten ende voirwairden als voirscr. staen.
11. Item voirt soe gheven wij onse luyden alle scouwen, die onse richter ende heemraet scouwen binnen lants, ende dat onse richter die niet nemen noch bestaeden en sal hoegher dan totter heemraeder schieringe; ende dairef sal die richter nemen twyscat ghelt. Ende en gheven sij dat ghelt niet ter goeder tijt, dair mach onse richter hem of panden vierscat pande.
12. Item en sall men dijck, weghe, weteringhe, sluysen, noch dammen, in ghenen schouwen hoegher bescouwen, beschaeden, noch besteeden, noch onraet dair op drijven, dan totter heemraeders schyeringe.
13. Item soe en sal gheen dijckgreve, die nu ys of naemaels wesen sal van onserweghen, op ghenen dijck vraegen moegen, hij en sal yerst op dyen dijck wesen, dair hij op vraeghen wil mit recht⁶).

14. Item wair yemont, die enige dijck berghede of naem te maken, dat sal hij moghen doen sonder enich broeken dairomme teghens ons te broeken mit wantaele.
15. Item wair yemont eerde of ghesteken totten dijck behoef, die salse eysschen binnen jaers, of ons dijckgrave en sal hem dair en teynden gheen recht dairof doen moegen, ende die broekinghe sal dairof quijt wesen.
16. Item wair yemont, die eerde stake binnen coers teghen eens anders dijck, dat sal dieghene, die den dijck toebehoirt, mit sijnen eede moghen houden, dat hij se niet en heeft ghesteken, noch doen steken, ende dair sal hij mede quijt wesen.
17. Item alle dieghene, die comen sullen in enighe heringe opten Hoghendijck, als van dijckagien, van karredammen of van aerden, die sullen onder hem allen niet meer betaelen dan eene dordendeel van des dijckgraven ende heemraeders cost, die binnen der schouwen valt.
18. Item wairt saeke, dat onse dijckgreve van onsen lande voirscr. yemont bestoerde, dat hij meende dat hij broeckte opten dijck in sijne teghenwoirdicheyt, soe sal dan rechtevoert onse dijckgreve vraeghen den hoegen heemraet, sonder dinghetaele, wes mit recht wesen sal als van dier tichten; ende dat sal onse heemraet rechtevoert wijzen of hijs vroet is.
19. Item voirt hebben wij hem gegeven: wairt sake, dat yemont pande verwilcoerde scout, ende dat die pande ghekeert woirde, ende dieghene diese keerde an den onrechten bleve, so hadde hij sijn pande verliceren ende hij verboerde teghens ons tweewerf vijftalff 1. Ende die pande sal die pandere hebben, of wij sullen hem sijn aenscat ghelt gheven, ten yersten als dat recht gheeyndet is.
20. Item wairt sake dat yemont onsen dijckgreve ofte heemraedere, nu sijnde of naemaels wesende, quaelick spraeke ofte dreyghede, om rechts wille, die sij op onsen dijck hantyerden, die sullen wij corrygeren, bij alsoe dat een ander dairan exempelen nemen sal.
21. Item wairt sake dat yemont aengesproeken woirde mit recht van sculde binnen onsen lande voirscr., die mach tot sijnen recht comen sunder vanckheylygen.
22. Item wairt saeke, dat enich man of wijf, gheseeten in den lande van Althana, sijn lijf 'ofte goet verboerde teghens ons, die en soude sijns wijfs goet, noch sij heers mans of hoerre kynder ofte gherechte erfgenaemen goet, niet verboeren; sij en soudent halff hebben ende sijne wittachtyghe scult sal voir uut den ghemeenen goede betaelt woirden sonder arghelest ⁷).

23. Item woirde enich man binnen onsen lande, ofte enich wijf, befaemt van stucken, dair hij of sij lijf af goet an verboert hadden. het wair van vredebraeke, van moortbrande, van vrouwencracht, van gheleyde brekinge, van diefte, van dootslaege, van huysstoetinge, ende voirt van alle gheweltlijke ende crimynaele saeke, lijf ende 1 goet antreffende, die sal men antasten, besaeken ende niet laten verborgen. Mer eer men dat besoeke doen sal, sal men yerst die faeme verhoeren ende betuyghen mit twe of drie wittachtige mannen, goet van naeme ende van faeme, ende hem dairnae goet ende onvertoeghen recht doen gheschyene ende terecht stellen voir die seven scepenen voirscr. uten lande, als voirseyt is. Ende of die seven voirscr. scepenen van dien of van enighen stucken of saeken niet vroet en wijs ghenoech en waeren, vonnisslick dat uut te wijsen, soe moegen sij hem mitten scepenen van der poirten van Wouderinchem ^{b)} beraeden (ende) alsdan wijsen dat recht is. Ende wat cost, dat binnen der beraedinghe ghedroeck, dat sal die partije, die in der saeken ondervellich blijft, verghelden ende oprichten ⁸⁾).
24. Item so wat ondersaeten wij aenspre[ken] van live ende guede, ende ghenen voirspraeke krijghen en conde, die sullen wij enen voirspraeke doen op hoeren cost.
25. Item dese voirscreven ghetuge sullen gheleyt woirden ende ghehoirt van onsen richter ende van onsen lantscepenen voirscr., nyet openbaere ^{c)}). Ende wanneere yemont voir die voirscr. scepenen te recht gheset wart of rechts ghesint, die en sal niet meer dan vijf chyen man op sijn dach brengen, noch niemont anders doen af laten brenghen. Ende of hij meer luyden dan voirscr. staen brocht, dairmede soude hij ondervellich blijven ende vervallen van sijnre saeken ⁹⁾).
26. Item elker man, gheseten ende wonachtich in onsen lande van Althena, sal moegen vrede eysschen ende neemen in presencie van twe of drie goede mannen, ende dien vrede terstont onsen amptluyden condyghen, dair dien vrede onder sijn bedrift gheschiede.
27. Item soe wie den vrede niet gheven en wolde ende sich weygherde, soe dicke hij sich weygherde, soe dicke sal hij an ons verboert hebben ende ghebroeckt vijftalff xl. Ende of hij den vrede weygherde ten vierden mael, die sal an ons lijf ende goet verboert hebben ⁹⁾).
28. Item soe wat vrede ghegheven ende ghestedicht is, dien sal men houden sess weken ende dien laitsten dach al, up te verboeren sijns lijfs ende goets, die den vrede braeke ⁹⁾).
29. Item dese voirscr. vrede en sal niet vorder reyken dan an die maesscappe totten vijften leede toe ende an diegheene, die hantplichtich sijn ende medeloepers ende in wegghen ende in stegghen sijn enighe bijstant te doene ⁹⁾).

30. Item soe en sal niemont van onsen gueden luyden ende ondersaeten voirsch. in enighe dootslaege ligghen moeghen, tensij dat vier clacghers van der dooder hant mit haeren eede hovden, dat hij des dootslacges sculdich is van haeren doden maech.
31. Item wat gheleyde wij offte onse droessaeten offte bailjuwe gheven onsen ondersaeten, of wie dat is, ende dat ghekondicht wair in enige van onsen prochyenkercken ons lants van Althema, of dat sij onse brieve offte teykene van gheleyde hadden, die oick in den kercken ghecondicht sijn, dat willen wij ghehouden hebben. Ende offte hij dairover selve dat gheleyde braeke of dat een ander an hem braeke mit vechtinghe of oploepinge, dair souden sij an verboert hebben hair lijf ende hair goet⁹).
32. Item wat geleide wij ghegheven hebben of gheven van scult, dat willen wij ghehouden hebben ende houden totter tijt toe, dat ons of onse amptluyden voirsch. ghecondicht woirdt van denghenen, die hij sculdich is, ende dan sal men hem sijn gheleyde opsegghen mitter sonnen⁹).
33. Item wairt saeke dat yemont van onsen ondersaeten voirsch. twist of ghesilde hadden ende mit malcanderen in vrede quaemen, soe en sal die vrede dairof niet langher staende bliven, noch ghedueren, ter tijt toe, dat sij van den voirsch. ghescille ende twiste onderlinghe vcrsoent sijn ende vereenich⁹).
34. Item als wij, onse droissaeten of bailjuwe, die scepen uten lande, die dit recht besitten sullen nae uutijsinghe deser hantvesten voirsch, setten ende ontsetten willen ende (dieselvde^d) dairtae ghedaicht woirden mit onsen richter binnen bans, dair hij woenachtich is, of mit onsen gheswoeren bode, alsoe dicke hij geboeden woirdt ende des niet en dede, noch en achte, in soemenighe boete van vijftalf U sal hij vervallen sijn ende verboeren teghens ons.
35. Item soe wie dat een messe treckt up eenen anderen, die sal teghens ons verboeren enen vrancrijxschen scildt.
36. Item soe wie yemont ene hoffwonde steeckt, die sal teghens ons verboeren drie vrancrijxsche scilden.
37. Item so menighe hoffwonde yemont den anderen steect off slaet, soe menichwerven sal hij verboeren drie vrancrijxsche scilden.
38. Item soe wie enen boghe spant op yemont, sal verboeren teghens ons twee vrancrijxsche scilden.
39. Item soe wie dat schiet nae enen anderen, sal verboeren teghens ons vier vrancrijxsche scilden.
40. Item soe wie yemont enighe vuystslaeghe gaeve, verboerde teghens ons thyen scillinghe.

41. Item soe wie yemont bloetreyssede, die sal teghens ons verboeren enen vrancrijcsche scilt.
42. Item soe (wie) den anderen oploept ende slaet mit ghesterchder hant, die sal teghens ons verboeren twe vrancrijcsche scilde.
43. Item soe wie yemont sloeghe of staeke mit enighe gheslepen waepen, die sal verbueren vier vrancrijcsche scilden.
44. Item soe wie yemont lam. slaet of ontleet, die sal ons beeteringhe doen, soe groot als hij der partijen doet.
45. Item alle ander broeken ende boeten, die hier niet gheruert en sijn, noch bescreven en staen, die sullen staen tot onser scepenen vonnisse.
46. Item wij en sullen gheen beeter payment nemen van onsen boeten, broeken ende foerefcyten, dan wij in onsen mercten doen roepen ende ghebieden.
47. Item wairt saeke dat enich van onsen ondersaeten ons, of yemont tot onser behoef, enich ghelt sculdich wair, het waere van reinten ofte van broeken ofte van enighen anderen onraet, ende hij dat niet te tijde en betaalde, so mach ons richter denghenen panden voir twe scepenen; ende als die pande veerthien dage ghestaen hebben, soe mach die richter twyscat pande nemen voir eenscat ghelt ende niet meer. Ende die pande sullen onse scepenen te landewart schieren op hoeren eedt⁹⁾.
48. Item gheen wijf en sal bastairden moghen winnen in hoere wittigen stoel.
Ende of yemont sinen bastairden eenich goet maicte of gave, ende die bastaert storve sonder wittachtige gheboert levende achter hem te laeten, soe sal dat gegheven goet wederom comen op den ghenen, die dat gegheven heeft of an sijn gherecht erffgenaemen. Mar vercreegen gueden van den bastairden sullen an ons coemen¹⁰⁾.
49. Item of enich bastairt in witte ghewonnen woirde, die en sal van den goede^{e)} niet boeren, want dat ongodlijck is ende anders een sterkenisse der sonde¹⁰⁾.
50. Item of enich man of wijf onnoselick sijn lijf verloere van yemonts waegen of uut yemont(s) scip ofte uut yemonts berch ofte in wat maenieren, dat die mensche sijn lijf annoselick verloere, dat goet, dairt die dode van gheschiede, dat sal aen ons verboert sijn, uutghescheyden tgoet, dat dair in den berch lecht.
51. Item of enich man off wijf doot bleef van sijnen huysse, soe en sal dat huys niet verbuert sijn, soe veere als men oirloeff eyscht an ons ofte onse amptluyden.

52. Item bleef enich dienstbode doos, dair en sal niet an verbuert sijn dan die huere, so veere sij oirloff eysschen.
53. Item bleeff een kynt doot, dair solden die vriende an ons verbuert hebben sess vrancrijcsche scilden ende nochtant oirloff an ons ofte onse amptluden eysschen.
54. Item wairt dat yemont van onsen landtluyde enich guet ghestoelen wair, dat hij in onser poirten off lande vonde, dat goet mach hij doen toeven, sonder verboernisse teghens ons, ter tijt toe, dat hij twe mannen of meer ghecrijghen can, in onsen lande van Althena gheseeten, ende dairvoir mach hijt aenevaen ende sijn maeken ¹⁰). Ende wairt sake dat tghestoelen goet yemont van onsen ondersaeten ghecoft had in onser vrijer mercten, ende dat toebrocht mit goeder wairheyte, so sal dieghene, die sijn goet weder hebben wil denghenen, diet ghecoft heet, alsoe weel ghelts weeder gheven als hij dairomme gegheven heet. Ende so sal ons bailjuwe hem sijn goet weeder gheven ende doen hebben denghenen, diet ghestoelen is, buyten sijnen cost ⁹).
55. Item soe sal men van merctrecht ende van allen rechten dingen mit onsen scepenen ende niemont anders, alseft buyten mercten wair.
56. Item soe en sal gheen lantman mit recht mogen besetten den anderen in onsen lande voirscr, voir onse scepenen voirscr. van onser poirten van Wouderichem.
57. Item dat men ghenen van onsen ondersaeten voirscr, nerghents te ghijssel en sal moghen legghen, noch ghebieden, van onsenwegen, mar eert yegelijck van onsen ondersaten recht ende vonnisse doen vcir richter ende scepenen, dair sij onder gheseeten sijn.
58. Item ofte onse poirteren voirscr, te recht ghestalt weirden voir onse richtere alhier, soe sal men onsen voirscr. poirteren alsulck cnvertoeghen recht doen, als men hem binnen onser poirten doet.
59. Item soe en sal gheen bailjuwe, scoutet of dienre, die onder hem dienen sullen, die nu sijn of hiernaemaels weesen sullen van onserwegen, enich recht aenveerden of voeren binnen onsen lande voirscr., si) en sullen verst denselven onsen goeden luyden ende ondersaeten voirscr. ten heylyghen gheswoeren hebben recht ende vonnisse te doen nae desen voirscr. hantveste ⁹).
60. Item wairt dat wijt te doen hadden, dat wij pairden ghebooden te houden, soe sal een yeghelick selve mit sijnen peerde dienen, alsoe veere als hij dair nut ende oirbairlick toe is.
61. Item so mach alle man, geseeten in onsen lande van Althena, vaeren maelen om dat sesthyende vat op alle moienen, ons binnen desen onsen lande toebehoerende, sonder verboeren vet teghens ons ⁹).

62. Item soe en sullen wij, noch niemont van onserweeghen, vremde scaepen houden, noch laten houden, in onsen lande van Althena.
63. Item alrehande heenre, die up uutlande ende op dijck gheset sijn, ende mit onrecht gheset waeren, laeten wij of ende schelden se quijt.
64. Item gheven wij hem, soe wye hij si), die recht te spreken heeft ende mit recht spreken wil voir onse scepenen voirscr., dat men een yeghelijken recht doen salle up dat corste ende binnen drie ghenachten, uutghenomen van live ende guede, dair sal men onvertoeghen recht of doen.
65. Item wair yemont binnen onsen lande van Althena voirscr., die den anderen dreyghede te misdoene an live of guede, dat kenlicke worde ghemaict, om enigherhande saeken wille, die men mit recht slijten mechte, ende die mit recht niet spreken en wolde, ende onsen dienrers, die dan ter tijt wesen sollen, kenlijken bijbrocht worde mit twe of drie guede mannen, soe sullen onse dienders denghenen, die den anderen ghedreycht hadden, antasten ten yerssten dat sij hem ghecrijgen connen binnen onsen lande van Althena ende houden totter tilt toe, dat hij verseekert heeft mit guede borghen den ghedreychden van hem niet te misdoen, noch misschien, an live ende an goede, behoudelick dat hij mit recht spreekken mach, off hij wille. Ende van der dreyghinge sal hij ons beeteringhe doen bij ons ende onse scepenen.
66. Item ofte yemont van onsen ondersaeten den anderen vet betyende wair ofte opsecht ende hij des niet bijbrengen en conde, die sal vervallen sijn in sulker peenen als die andere vervallen solde geweest sijn, off hij dat hadde connen bijbrenghen.
67. Item gheen van onsen poizteren van Wouderichem en sal buyten becommert off beset woirden, noch gheen van onsen ondersaten binnen lants en sal in onser stat van Wouderichem desghelijxs beset noch becommert woirden.
68. Item soe is onse ghebodt ende bevele, dat een yeghelicke in onsen lande voirscr, gheseeten sijn(de), volgher ende vangher wesen sal van overdacdyghen luyden, die teghens ons om enigherhande saeken wil hair lijf ende hair goet verbroeckt hebben, ende sullen ons die overleveren, of onse amptluyden, in der tijt wesende.
69. Item wairt sake dat yemont, (die) befaemt wair verboert te hebben teghens ons sijn lijf ende guet, van enighen onsen ondersaten ghehuyst offte ghehoeft worde, dat bij twee of drie wittafyge persoenen lienlick ghemaict worde, die sal dat beteren ende richten bij onsen gherichte voirscr.
70. Item wairt sake dat yemant spraeke op onse gherichte ende glieswoeren, om rechtswil of om andere ordinancien wil, of om koren wil, die sij om profijte ende oirbaire wil van ons of onss lants gheleet

ende gheordineert hadden, indien dat men se betugen mach mit twee off drie wittachtygen mannen, die sal staen ter correctyen van onsen scepenen van dat hem anruerende is.

71. Item van den meyneydt, die voir dat ghericht ghevalt. Die men dair of betugen can, dat hij eenen quaeden eedt gheswoeren heeft mit twee of drie wittachtyge mannen off ghetugen, die den scepenen wittachtich sullen ditncken wesen, die sal dairan verboert hebben sijn twe vingheren, die hij upgherecht had, doen hij den quaeden eedt swoere.
72. Item tot wat tijden wij, of onse dienders van onserwegen, te recht sullen sitten mit yemont van sijnen live ende sinen goede, mit scepenen, die sal comen ende recht hebben upten versten dach, die hem naemelinghe ende bescheydelick gheleet wort mit recht, dair hij een weet of hebben sal, als recht is. Eest dat hij in onsen helden is, so sal men dach van rechte ligghen over dwersnacht, ende is hij in onser helden niet, so sal men hem een weete doen, dair hij wonachtich is, mit onsen gheswoeren bode mit twe scepenen, sess daghe voir dien dach van rechte, of meere. Ende des sullen die scepenen sitten upten yersten dach op onsen cost. Ende (off) sij dair langher raede boven nemen wouden, dat sal wesen op hairselvs coste, mer sij sullen dat vonnisse uuten upden dorden dach ⁹).
73. Item off dat sake wair dat onse ondersaeten enighe hanttastinge ofte verbondenisse onder hem maicten, buyten ons of onse amptluyden, dat ons ofte onse heerlicheyt schaedelick of hynderlicke weere, die sullen teghen ons hair lijf ende goet verboert hebben, soe veere als men die mit twe of mit drieen wittachtygen mannen betugen mach ende in der wairheit bevynden mach, dattet alsoe ghesciet is.
74. Item ofte onse ondersaeten teghens ons of yemont hoir goet waepende, dat onse scepenen docht dat niet dan een bescudde waere, dat overgheven noch opdracht en sal van gheenre wairde sijn ¹¹).
75. Item soe en sullen gheen van onsen ondersaten hem behelpen mit enighen poortscappen of poirter warden, ofte mit enighe andere vrijheeden of rechten, dan nae uitwijsinghe deser onser voirsch. hantvesten ⁹).
76. Item so en sollen onse ondersaten voirsch. mit ghenen hantvesten ende privilegien hem moghen behelpen nu voirtan, die onse voirvaderen of onse heeren van Hollant vairtijts denselven onsen ondersaeten ghegheven moghen hebben, mar dier voirsch. hantvesten ane ende uitgaen, dair op renuncierende ende vertyende ten ewyghen daghen toe, behoudelick alsulke vrijheyden van tollen, als onse ondersaeten vercreegen hebben ende verworven van onsen heeren van Hollant voirsch., dieselve in huerre macht blivende; ende dair toe willen wij oeck behulpich ende reedich sijn ¹²).

77. Item off onse ondersaeten naemaels enighe brieven van privilegyen ende hantvesten voirscr. brochten, die en sullen van gheenre wairden sijn ende sij en sullen hem niet voertmeere moghen helpen, dan mit desen onsen hantvesten.
78. Item soe sullen alle wairheyden, van wat saken dat sij sijn, heymelicke vair scepenen ghehoert woirden.
79. Item oft sake waere, dat dese hantvesten voirscr. verrotten, verloeren off veronghevalden, het waere van roeve of van brande off in wat maten, dat sij veronghevalden, dairomme dat men se calegyeren mocht, soe sullen wij hem die wedergheven, vernvtwen ende bezeeghelen, ofte onse nacomelinghen, buten hoeren cost ende schade, alsoeverre als sij bewijsen connen mit uutschriften, mit goeden bescheyde ende mit gueder wairheyte, dat sij dese hantvesten ghehadt hebben.

Ende want wij willen, dat alle dese voirscr. punten ende rechten ende elke bijsimdere wittelijck ende wail, vast ende ghestede, ongebroekelijc ghehouden sullen weerden ten ewyghen daghen van ons ende van onsen naecoemelinghe, onser goeder weerde luyden ende ondersaeten ende hoeren naecoemelinghe, soe hebben wij Jacop, greve tot Hoern, here tot Althena, tot Cortershem ende tot Montengys, onse seegelen an desen brieve doen hanghen. Ende want onse lieve ghetrouwe onderseeten, mit namen Jan van Ghoer, Adryaen van Gyesen, Gielis van Wijck, Enghebrecht van Andel, Jan die Borchgrave Janssoen, Jan die Borchgraeve Willemssoen, Jan die Borchgraeve Dircxsoen, Gherit die Borchgraeve, Segher van Emmichoven Wouterssoen, Jan van Emmechoven Segherssoen, Jan van Rijswijck Glummerssoen, Dirc Glummerssoen, Segher van Uutwijck, Adryaen Enghebrechtssoen, Aert Hyelaert, Bruysten Lodensoen, Steesken Jans Vossoen, Wael Nodensoen, Laurens Rutgherssaen, Dirck van Cloetwijck, ghesamentlijke in onsen handen gheloefft hebben, voir onse ghemeyne lantvolck ende ondersaeten ende tot hoerre beeden, dese voirscr. hantvesten nae te gaen ende die te helden, ten ewygen dagen toe, van punte te punte als voir in deser hantveste begrepen staet, soe hebben die sommighe van den meesten hoepe hiervoor ghenoeft, die hoir seghelen bij hair hadden mit namen Adryaen van Ghiesen, Gielis van Wijck, Jan die Borchgraeve Willemssoen, Jan die Borchgraeve Dircxsz., Segher van Emmechoeven, Jan van Emmechoeven Seghersz., Jan van Rijswijck Glummersz., Segher van Uutwijck, Adriaen Engbrechtsz., Aert Hyelaert, Bruysten Lodensoen, Steesken Jan Vossoen, Wail Nodensoen, Dirck van Cloetwijck, mit ons hoere seghelen aen desen brief gehanghen ter beden des ghemeene lants van Aithena voirscr. Ende om meerre sekerheit wille ende ewygher stedicheyt, soe hebben wij gebeden ende overmits desen brief bidden ende begheeren aen den hoeghe gheboeren doirluchtyghen vurst, onsen lieven genaedighen heere, den harthoge van Buirgungien ende greve van Hollant etc., als onse overheere ende leenheere, alle ende yeghelijke dese voirscr. punten ende rechten te willen stercken, comfirmieren ende approbyeren, ende sijnder hoegher ghenaiden seghell an desen transfixe brieve doirghesteken te willen hanghen, dat sijne hoeghe ghenade, oft God wille, ons niet weygheren sall.

Ghegeven up den drieendetwyntichsten dach in Februario, int jaere ons Heeren dusent vierhondert tweendevijftich.

Met de uithangende zegels van Jacob van Horne en de in de oorkonde genoemde heeren in bruine was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 14 (twee exemplaren). - Met trans fix, d.d. 1452 Maart 7.

Afschriften: Gemeente-Archief Dordrecht, inventaris 1200-1572, X, no. 16, fol. 287-295 verso;

Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handschriften, 3e afd., no. 2b (hs. vervolg op van Mieris). Litt.: Inleiding, blz. 17, 40, 43, 68-69 en voorts passim.

¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 43; Prfschr., blz. 31.*

²⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 68, 74-75*

³⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 68-69.*

⁴⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75; Prfschr., blz. 36.*

⁵⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 77, 82.*

⁶⁾ *Litt.: Prfschr., blz. 25.*

⁷⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 43, noot 114-115*

⁸⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 71, noot 2; 74.*

⁹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 43.*

¹⁰⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 117.*

¹¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 104-105*

¹²⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 40.*

^{a)} *De afschriften hebben: beërfde i.p.v. berve.*

- b). De afschriften hebben: de stad Woudrichem.*
- c). De afschriften hebben ten onrechte: openbaerlick i.p.v. nyet openbaere,*
- d) Dit woord komt niet in het oorspronkelijk, doch wel in de afschriften voor.*
- e) De afschriften hebben hier ingevoegd: sijnder ouders.*

300. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN HANDVEST AAN DE STAD WOUDRICHEM ¹⁾.

z.j.e.d. (1452 Februari 24) ²⁾.

In den naem der glorioser Drievoldicheit ende onverscheyden Eynicheyt, amen. Wij Jacob, greve tot Hoorn, heer tot Althenae, tot Corthersem ende tot Montenghis, doen kondt eyne ygelicken, dye desen brief sullen syen off gheopenbaert werden, dat wij gegeven ende gegondt hebben ende myt desen brieve geven ende gonnen voir onss ende onssen naecoemelingen alsoe onse poorteren ende stadt van Woudrichem, hem ende haeren naecoemelingen ende erven, om sonderlynge bede wille ende begheerte ende om menyghen trouwen dienst wille, dye sij onssen vurvaderen, heeren van Hoorn ende van Althena, dyckwil gedaen hebben ende onss ende onssen naecoemelingen, offt Godt wil, noch doen sullen, all sulcke punten ende rechten, als hierna bescreven staet, onverbrekelijck te houden.

1. In den iersten, soe gheven wij ende gonnen denseiven onssen poorteren, soe wie hij sij, dye recht te spreken heeft ende myt recht spreken wil voir onse scepenen, dat men eyne ygelicken recht doen sal opt cortste bynnen drie ghenechten, uutghenoemen van lijve ende van guede, dair sal men onvertoghen recht aff doen.
2. Wair yemant bynnen onsser poorten vurss., dye den anderen dreyghede te mysdoen aen lijve off aen guede, dat kondlich woirde ghemact, om eynigherhande saiken wil, dye men myt richt sliten mochte ende dye myt recht nyet spreken en woude, ende onse dienren, die dan ter tilt wesen sullen, kondlicke bijbrochte worde myt twee off drie goede mannen, soe sullen onse dienres denghenen, dye den anderen ghedreycht hadde, aentasten ten iersten, dat sij hem gecrijgen connen bynnen onse lande van Althenae, ende den in helden houden tot der tijt toe, dat hij versekert heeft myt gueden borghen den ghedreychden van hem nyet te mysdoen aen lijve ende aen guede, behoudelick dat hij myt recht spreken mach off hij wil. Ende van den dreyghynghe sal hij onss beteringhe doen, als onse scepenen wijsen dat recht is ³⁾.

3. Wairt saike dat yemant, (die) befaemt wair verbuert te hebben teghen onss sijn lijf ende sijn guet, van eynighen onssen poorteren off ondersaten gehuyst off gehoift worde, dat bij twee off bij drie wittachtige personen kennelick gemaect worde, die sal dat beteren ende richten bij onsen gerichte vurss.
4. Soe is onss geboth ende beveel, dat eyn yegelyck, in onsser poorten vurss. gheseten, volgher ende vangher wesen sal van overdadighen luyden, dye teghen onss om eynigherhande saiken wil haer lijff ende haer goet verbuert hebben, ende onss dye overleveren sullen off onsen amptluyden, in der tijt wesende.
5. Onse gesworen bode sal moegen vrede roepen ende gebieden alomme ende omme bynnen onssen lande van Althena in allen gevechten ⁴).
6. Wairt saike dat yemant sprake op onsse gerichte om rechts wil off om ander ordinancien wil, off om kueren wil, dye si) om profijt ende orbaers wil van onss off van onssen lande gheordiniert hadden, indien dat men sy betuyghen mach myt twee off myt drie wittachtighen mannen, dye sal ter correctien van anss ende onsse scepenen staen van dat hem aenruerende is.
7. Van den -meyne eydt, dye voir dat gericht gevalt. Dye men dairaff betuyghen kan, dat hij eynen quaeden eydt gesworen heeft myt twee off myt drie wittachtighe ghetuygen, dy dye scepenen waerachtich sullen duncken wesen, dye sal दौरaen verbuert hebben sijn twee vyngheren, dye hij dair opgericht hadde, doen hij den quaeden eydt swoer.
8. Tot wat tijden wij offte onsse dienres van onsserweghen te recht sullen zitten myt yemant van sijnen lijve ende goede, myt schepenen, dye sal komen ende recht hebben opten yersten dach, dye hem naemelick ende bescheidenelick gheleet wordt myt recht, dair hij eyn weet aff hebben sal als recht is. Ist dat hij in oasen helden is, soe sal men hem dach van recht legghen over dwaersnacht. Ende en is hij in onssen helden nyet, soe sal men hem eyn weet dom, off dair hij woennachtich is, myt onssen gesworen bode ende myt twee scepenen, sesse daghen voir dien dach van recht off meer. Ende dess sullen dye schepenen sitten opten yersten dach op onssen kost. Ende off sij dan da ir langher rade boven nemen woude, dat sal wesen op haers selfs cost; mer sij sullen dat vonnisse uten opten dorden dach ⁴).
9. Item, warde yemant van onsse poorteren befaemt, hetsij wijff off man, van eynigen saiken, dair hij off sij haer lijff ende guet myt verbuert mochten hebben, het weer van vrede brecken, van diefften, van moortbrande, van vrouwencracht off van gheleyde breken off van dootslagen, van huysstotynghe ende voort van allen geweltlijcken saken ende criminale, lijff ende guet aentreffende, dye sal men aentasten ende besoecken ende nyet laiten verburgen. Mer eer men

dat besoeck doen sal, sal men yerst dye fame verhoeren ende dye betuyghen myt twee off drie wittachtige poorteren, bynnen drien daghen, *off dat bynnen der poirten geschiet is, ende ist buyten der poirten geschiet, soe sal men ze betuygen met twee wittachtige getuygen off mannen, oeck goet van naemen ende famen ^{a)}*, ende nae der getuychnisse der famen besoecken moeghen ende hem dairnae guet ende onvertogen recht doen geschien ende die te recht te stellen voir onsse schepenen onser poorten ⁵⁾.

10. Dese getuyghen sullen geleydt ende gehoert worden vur onse vurss. scepenen heymelick ende nyet openbair.
11. Wairt saike dat yemant van onsen poorteren voirss. om twist off gescille wil malck mytten anderen in vrede quamen, soe en sal dye vrede nyet langher staende blijven, noch gedueren, dan totter tijt toe dat sij van den vurss. gescille ende twist onderlinge ^{b)} verscent ende vereynclit sijn ⁴⁾.
12. Wairt saike dat dye eyn poorter van Woudrinchem vurss. teghen den anderen vochten buyten onse lande, dye verbuerde alsoe voel teghen onss, al off sij bynnen onser vrijheyden van onser stede vochten ⁴⁾.
13. Gheen wijff en sal moeghen bastart wyngen in haeren wittachtighen stoel. Ende off eynighe bastaerde in witte gewonnen worde, dye en sullen van den goeden nyet bueren, want dat ongodtlich is ende anders eyn sterckenisse der sonden wair ³⁾.
14. Offt saike wair dat onsse poorteren vurss. eynighe hanttastinghe off verbontenyssse onder hem buyten onss off onssen amptluyden macten, dat onss ende onsser heerlicheit scadelick wair ende hynderlich, dye sullen teghen onss verbuyren lijff ende guet, soeverre men dye myt twee off drie wittachtighe mannen betuyghen mach ende in der wairheit bevonden kan, dat het alsoe geschiet is.
15. Wanneer yemant voir dye scepenen te recht gestelt wordt off rechs gesyndt, dye en sal nyet meer dan vijffthien manss op sijnen dach brenghen, noch nyemant doen of laten brenghen. Ende off hij meer luyde brocht, dan vurss. staet, dairmede soude hij sijnre saiken ondervellich blijven ende vervallen sijn ⁴⁾.
16. Elck man sal vrede eysschen ende nemen in presencien van twee off drie gueder mannen ende den vrede derstont kundighen onssen amptluyden ⁴⁾.
17. Wye den vrede nyet gheven en wolde ende sich weygherde, alsoe dick als hij sich weyghert, soe dyck sal hij verbueren teghen onss vijffthalf pont. Ende off hij sich weygart ten vierden mael, soe sal hij aen onss sijn lijff ende guet verbuert hebben ⁴⁾.

18. Dese vurscr. vrede en sal nyet voorder reyken dan aen dye maesscappen totten vijfften leede ende aen dyeghene, dye hantplichterss sijn ende medelopers ende in weghen ^c). sijn om eynighen bijstant te doen ⁴).
19. Wat geleyde` wij off onse drossaet offte baljuwe gheven onssen ondersaten, offte wie dat is, ende dat gekondicht wair in onser prochikerken tot Woudrinchem, offte onse brieven van geleyde hadden, dye oick in der kercken gecondicht sijn, dye willen wij gehalden hebben. Ende off hij dairover selve dat geleye brake offte eyn ander aen hem breke mit vechtinghe off myt oplopinge, dair souden sij aen verbuert hebben haer lijff ende guet ⁴).
20. Zo. Wat gheleyde wij gegheven hebben van schult, dat willen wij gehalden hebben ende halden totter tijt toe, dat onss off onssen amptluyden den vurs. ^d) gecondicht wordt van denghenen, dye hij schuldich is; ende alsdan sal men hem sijn geleyde opsegghen mytter sonnen ⁴).
21. Item sullen ende moghen onse vurs. richteren ende scepenen onser stadt vurs. soenen bynnen den dorden vrede alle twiste ende kijve, dye onse poorteren myt malckanderen hebben. Ende soe wie dye soene nyet halden en wil, dess manss guet sullen wij aen onss slaen totter tijt toe, dat hij se gherne gheve. Ende alsdan sal hij nochtan aen onss verbuert hebben thien oude vranckense scilde ⁴).
22. Soe wie myt errenmoede den anderen slaet mytter hant off vuyst, off stoot mytten voet, dye verbuert teghen onss twyntich scillingen: onss thien der voirss. scillingen, onser stadt vijff ende der partijen, dye aldus geslaghen off gestoten weer, vijff scillingen.
23. Soe wie eyn hoofftwonde steeckt den anderen, dye sal teghen onss verbueren drye alde vranckrijckse scilde.
24. Soe mennighe hoofftwonde yemant den anderen steeckt, soe mennichwerven sal hij verbueren drye alde vranckrijckse schilde.
25. Soe wie eynen boghe spant op yemant sal verbueren teghen onss twee vranckrijcze scilden.
26. Soe wie myt eynen boghe nae den anderen schiet sal verbueren teghen onss vier vranckrijckse schilde.
27. Soe wye ymant eynighe bloetreysinghe doit, dye sal verbuert hebben eynen vranckrijckze schilt.
28. Soe wie den anderen oploopt ende slait myt gesterckter hant, dye sal verbuert hebben twee alde vranckrijckse scilde.

29. Soe wie yemant lam sclait off ontleedt, dye sal onss beteringhe doen alsoe groot, als hij der partijen dolt.
30. Soe wie den anderen huysstotinghe dolt, dye sal verbuert hebben vijff vranckrijckse scilde.
31. Soe wie den anderen wapendrenct sonder doot blijven sal verbuert hebben thien vranckrijckse scilde.
32. Soe wie eyenen onrechten aenvanck doit verbuert teghen onss twee vranckrijckse scilde.
33. Off dye eyn poorter van Woudrinchem den anderen buyten becommert off beseth buyten onse stede vrijheyde vurss., dye verbuert teghen onss twee vranckrijckse scilde.
34. Soe wie eyenen poorter vurss, bynnen der vrijheyte van onser stede becommert sal verbueren twee vranckrijckse scilde.
35. Alle boeten sijn twivout bynnen mercten.
36. Soe sullen ende moeghen onsse scepenen van Woudrinchem voirss. kuyren mogen legghen bynnen onser stede vrijheit vurgenaemt tot vijff ende viertich scillingen toe ende nyet hoegher. Ende dye boiten, dye dairaff koemen sullen, dye sullen wij halff hebben ende onse stede halff.
37. Alle brueken ende boeten, dye hier nyet in noch en staen, dye sullen staen op vonnisse onsser scepenen.
38. Wordt eynich poorter van onsser stede vurss, bynnen sijnre woningen myt nachte ende myt ontijde (ghesocht) van luyden, dye hem overvielen, dair hij nyet tot der tijt toe twist mede gehadt en heeft, hoe mennich dat hij er dier doot sloech, hemselven mede te bescudden, van elcken doden sal hij onss geven ende teghen onss verbueren vier pennynge ende nyet meer ⁴).
39. Soe wie van buyten bynnen deser onsser stadt eyn lanck messe draget ende gewapent gaet affter straten, hij en hadde consent van onss off onssen drossaet off het en wair onse dienaar, dien sal men sijn harnas off pantser uuttrecken ende hij sal teghen onss verbuert hebben vijff ende viertich scillingen en sijn messe off wapen, dat hij draecht. Ende desgelijck en sullen onse poorteren van bynnen oich gheen wapenen achter straten draghen, hij en sal verbuert hebben als vurss. is.
40. Wairt saike dat eynich wierdt off wierdynne bynnen deser onsser stadt dese wapende luyde vurss. herberchden ende hoen dese brueke nyct kondichde, noch en seyde, dye sullen dese vurss. brueken vur hoer gasten gelden.

41. Wairt saike dat eynich man off wijff off kynt onnoselick sijn lijff verloere in yemans huys off van yemans wagen off uut eyn scip off berghe, off in wat manyeren dat dye mensche onnoselick sijn lijff verloere, daer en sal nyemant aera gheen zijden eynighe scade off gebreck aff hebben, ende dye gerechte eerffgenaemen dessghenen, dye doot gebleven is, sullen sijn guet hebben ende bueren, behoudelick dat sij den doden mensche nyct aenvaerden en sullen, sij en hebben yerst aen onss, off aen onssen drossait off baljuwe van onsserweghen, orloff geeysset. Ende weert dat sij dat nyet en deden, soe souden sij tot onsser correctien staen, als onse scepenen wijsden dat recht wair.
42. Off yemant sijnen bastarden guet gave, ende dye bastaert storve sonder wit-tachtige gheburte achter te laten, soe sal dat gegeven guet wederom komen op denghenen, dye dat gegeven heeft off aen sijn gerechte erffgenaemen. Mer vercreghen gueden sullen aen onss koemen⁶).
43. Weert dat yemant. van onser vurss. poorteren eynich guet gestolen worde, dat hij in onsser poorten off lande vurss. vonde, dat guet mach hij doen vertoeven, sonder verbuernisse teghen onss, totter tijt toe dat hij twee manss off meer gecrighen kan, in onser poorten off lande vurss. van Althenae gheseten, ende dairvur mach hijt aenvanghen ende sijn maken⁴)
44. Wairt saike dat dat gestolen guet yemant van onsen ondersaten gecoft hadde in onser vrier mercten, ende dat toebrocht myt gueder wairheit, soe sal dyeghene, dye sijn guet weder hebben wil, dienghenen dyt gecoft hebben, alsoe voel gels weder geven, als hij dairom gegeven heeft. Ende soe sal onse baljuwe hem sijn guet weder doen geven, dat gestolen is, buyten sijnen cost⁴).
45. Wairt oick saike dattet nyet vercofi en wair bynnen mercten, soe sal onss baljuwe dat guet weder geven denghenen diet gestolen was, buyten sijnen cost⁴).
46. Soe sal men bynnen onser vrijheit van Woudrinchem van merctrecht ende van allen rechten dynghen myt onsen scepenen van Woudrinchem ende myt nyemant anders, alsofft buyten mercten wair.
47. Soe en sal egheen lantman den anderen myt recht moeghen besetten in onser vrijheyden van Woudrichem voir onse scepenen aldair.
48. Dat men gheen van onsen poorteren nergent te gijsel en sal moghen leggen, noch gebieden van onserweghen, mer eyn yegelick van onsen ondersaten recht ende vonnyse doen vur onssen richter ende scepenen.
49. Soe en sal gheen baljuwe, scoutet off dienre, dye onder hem dienen sullen, dye nu sijn off naemaels wesen sullen van onserweghen, cynich recht aenvaerden off voiren bynnen onsen lande vurss., sij en sullen

yerst denselven onsen gueden luyden ende poorteren vurss. ten heylighen gesworen hebben recht ende vonnyse te doen nae desen hantvesten ⁴).

50. Soe en sal gheen van onsen poorteren sich behelpen nuyt *ennige buyten-poorterschappe of vrijheyden*, noch buytenpoorter worden, dan myt onsen rechten nae uutrijsynghe deser onser hantvesten. Ende wie dair boeven dede, dye sall staen tot onser correctien ⁴).
51. Nyemant van onsen poorteren en sal sijn guet teghen onss wapenen, dairmede hij eynich bescudsel nemen mocht eynich quaet te doen; dat overgeven ende opdraghen en sal van gheenre weerden sijn. Ende off men yemant betuygen mocht, dye dat gedaen hadde, myt wairheyden, dattet alsoe geschiet wair, dye soude tot onser correctien staen ⁷).
52. Soe sal onse schoutet bynnen onser poorten legghen dat gedynghe van onsen poorters alle jair tweewerff: dat eyn dye leste week Meys, ende dat ander sunte Mertensmysse in den wynter, dair alsdan alle saihen van schult men bedyngghen sal. Ende soe wie dye scult belijt off dye nyet en bescudt ende myt recht verwonnen wordt, dye sal ghelt off pande den clagher leveren bynnen vierthien daghen dairnae ⁸).
53. Soe sullen alle gueden, dye versterven van haire twee, dye in huwelick tesamen geseten hebben ende gheen wittachtighe gebuerte achtergelaten en hebben, dat guet sal halff ende halff wederom gaen aen beyden sijden, daent guet coemen is ⁹).
54. Wairt saike dat eynich man ende wijff in hoiren huwelick een wittachtighe gebuerte creghen, ende dye man ende wijff beyde tsamen storven voir ende hoere geboorte nae van lijff ter doot quaemen, sonder eynighe gebuerte achter te laten, soe wat gueden denselven aengestorven waren van sijnen vader ende moeder, sullen halff ende halff aen beyden sijden sijns vaders ende moeders vriende, dye naeste sijn, dat voirseyde guet aensteren ¹⁰).
55. Soe wie weeskynder vocht wesen sal, dye sal alle hore gereyde guet pennynghen ende ponden bij onsen richter ende scepenen van Woudrinchem, bynnen sess weken nae dode vaders ende moeders off dair hem anders aenbesterven mocht wesen, ende legghen hem aen twyscat erve, bynnen onsen lande van Althenae geleghen, bij scepenen ende gerichte vurss. Ende als dit vurss. kynt tot sijnen mandighen daghen gecomen is ende des gesynt, soe sal dye vurss. voecht guet bewijss ende rekenscap doen als van sulker overbaten, als dye voecht meer geheven mach hebben ende gebuert, dan hij uutgeleet hadde totter nootorff des vurss, kynts; ende alsdan sal hij dat kynt commervrij in sijn guet setten. Ende dit te doen sal dye voecht vur scepenen ende gerichte den kynde guede vesticheit setten. Ende wairt sake dat dye voecht den onmondighen kynde dese vurss. punten nyet en volvoerde, noch en voldede, soe mach yemant van des kynts maghen hem dairtoe versoeken om te doen. Ende soe dicke hij

versocht worde ende des nyet en dolt, soe dicke verbuert hij tegen onss vijffthalf pont.

56. Wairt saike dat dy onmondighe kynderen ghenen rechten voecht en hadden, off dat dye rechte voecht dye voechdye nyet aen en vyinghe bynnen eyenen maent, als vurss, is, soe sullen wij dat kynt vervoechden *off doen vervoechden* in alre voirwaerden ende manyeren als vurss. is.
57. Soe en sullen wij, noch nyemant van onssenweghen, vremde scaep houden off laten houden bynnen onser vrijheyden van Woudrinchem vurss.
58. Soe en sullen wij gheen beter payment nemen van onssen boeten ende forefeyten, dan wij in onsen mercten hebben doen roepen ende gebyeden.
59. Soe en sal men bynnen onsser stede vurss. nyemant op peerde setten te houden, hij en sal dairmede selver wesen ende dienen moeghen alsoe verre, als hij dair nuth ende orbaerlick toe is ^e).
60. Soe moeghen onse poorteren van Woudrinchem vurss, haer koren malen overall in onssen landen van Althenae op allen onsen molenen, dair sij willen, ende om dat sestiende deel van den koren vurss., sonder yet teghen anss dair om te verbueren ⁴).
61. Alle hoffstaden bynnen onser porten vurss., dye men besith in lijfftochten, dair dye huysen aff verbrant sijn off naemaels aff verbernen moeghen - dat Godt verhueden moet -, die mach elck man off wijff, ende dye besitter is der lijfftochten vurss., weder betymmeren mceghen, off sij willen, in sulker manyeren, dat dye verbeyder der tochten vurss. nyet meer hebben en sal off aenversterven en mach, dan dye wederweerde van halff den erve, bij guetduncken ende prijse onss gemeyns gerchs, dye in der tijt dan dair aen wesen sullen ⁴).
62. Off dye besitter der lijfftochten dat erff nyet betymmeren en konde, noch en wolde, soe mach eyn rechte erffnaem, bij consent ende wille des besitters der lijfftochten, dat erve betymmeren ende blijven in den rechten als dye besitter der lijfftochten wesen soude, gelijk off hijt selver betymmert hadde ⁴).
63. Dese manyeren sullen wesen onder brueders ende susteren, onder brueders ende susterenkynderen. Mer dair dye lijfftochten in vremder hant erven soudent, dair sal dye verbeyder der tochten dye weerde van den gehelen erve hebben, bil guetduncken ende prijse van onsen gherichten vurss. Ende dat vurss. ghelt van den vurss. erve sal men betalen denghenen, dye dair verbeyders aff sijn, bynnen eyn vierdeel jairs, naedat dye besitter des erffs afflivich geworden is ⁴).
64. Voort geven wij onsser getrouwer stede van Woudrinchem ende onsse poorteren, dat sij hebben ende behouden sullen alle alsulke excijnse

van wijn, van bier, van mede ende van alle anderen drancke, om hairen onraet mede te gheldene ende onse stede mede te vesten, te beteren ende in hoiren wesen te houden, gelijckerwijs ende in alle manieren, als sij dye vurs. exvijnsse tot hiertoe gebruyct ende gehadt hebben ⁴).

65. Soe en sall -heen dijckgrave, dye nu is off naemaels wesen sal in onsen lande van Althenae van onserweghen, op gheen dijck vraghen moeghen, hij en sal yerst opten dijck wesen, dair hij op vragen wil ¹¹).
66. Wair yemant, dye dijck verborchde off aennaem te maken, dat sal hij moegen doen sonder eynich brueken tegen onss te verbueren met wantalen.
67. Wair yemant, dye eerde stake bynnen coors tegen eyns anders dijck, dye sal dyeghene, dye den dijck toebehoert, myt sijnen eyde moeghen houden, dat hij sij nyet en heft gesteken, noch doen steken, ende dair sal hij mede quijt wesen.
68. Alle dyeghene, dye coemen sullen in eynighe heringhe op den Hoghendijck, als van dijckagien, karrendammen off van eerden, dye en sullen onder hem allen nyet meer betalen dan dat dorden deel van des dijckgraven ende heemraders cost, dye bynnen der scouwen valt.
69. Wairt saike dat eynich poorter onss, off yemant tot onsen behoef, eynich ghelt sculdich wair, het wair van renthen off van brueken off van eynigen anderen cnraet, ende hij dat nyet te tijt betaelde, soe mach onsse richter denghenen panden met twee scepenen van Woudrinchem. Ende als dye panden vierthien daghen gestaen hebben, soe mach dye richter twiscatte nemen vur eynscat gelt ende nyet meer. Ende dye panden sullen scyren onse scepenen van Woudrinchem op hairen eydt ⁴).
70. Wairt saike dat onse dijckgrave van onse lande vurs. yemant bekuerde, dat hij meende, dat hij bruecte opten dijck in sijne teghenwoirdicheit, soe sal rechtevoort onsse dijckgrave vraghen den hoegen heemraet sonder dyngetael, wes myt recht wesen sall als van der tichten. Ende dat sall onsse heemraet dan rechtevoort wijsen, off hijs vroet is.
71. Alle wairheyden sal men voir scepenen heymelicke verhoeren ende nyet openbair.
72. Wairt saike dat yemant van onsen ondersaten eynighe brieven ghchadt hadden off hadden, sprekende op eynighe scult, dye hem yemant schuldich mach sijn, ende hij dye brieve verloren hadde off verloere myt ongeval, het weer bij vuer, bij rove off in wat manveren dat hem dat veronghevalt weer ende hij dier quijt weer, ende hij guede konde ende wairheit hadde van twee off drie mannen, dye hem dat tuychden, dat hij se gehadt hadde, dye brieven sullen hem dienen, all off hij se nyet verloren en hadde.

73. Soc en sullen onsse poorteren vurss. myt ghenen hantvesten (ende) privilegien, sich moeghen behelpen nu voirtaen, dye onse vurvaderen off onse heren van Hollant vurtijts denselven onssen ondersaten gegeven moeghen hebben, mer dye vurss. hantvesten ende privilegien aff ende utgaen, dair op renuncierende ende vertyende tot ewighen daghen toe, behoudelick alsulke vrijheyden van tollen, als onsse vurss. poortren vercreghen hebben ende verworven van onssen heren van Hollant vurss., dyeselve in hore macht blijvende. Ende dairtoe willen wij hem behulpich ende gheredich sijn.
74. Off onsse vurss. poorteren naemaels eynighe brieven van privilegien ende hantvesten voortbrochten, dye en sullen van gheenre werden sijn. Ende en sullen sich nyet voortmeer moeghen behelpen dan myt onssen hantvesten ¹²⁾).
75. Wait saike dat dese selve hantvesten ende brieven van privilegien myt ongeval verbranden off van oirloghe verbrant worden, ghecanceleert worden off eynige rasueren hadden off naemaels cregen, off in wat manyeren sij vercngevalt worden, dat sij tenyet quaemen, soe geloven wij vur onss ende onsse naecoemelinghe, hem ende hoiren naecoemelinghen; nochtan alsulke hantvesten ende privilegien vur goet ^{f)} ende gherechte te houden ender weder te gheven sonder horen cost, bij alsce, dat sijt onss bewijsen connen myt gueden bescheyde ende myt gueder wairheit, dat sij dye hantvesten ende privilegien ghehadt hebben.

Afschr. Universiteitsbibliotheek te Leiden; Cod. Voss., G. G. q., no. 11, fol. 78-95

Ander afschrift: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenbage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 44-50.

Gedrukt: Kemp, Leven der doorluchtige heeren van Arkel ende jaarbeschrijving der stad Gorinchem, blz. 383-357.

Litt.: Inleiding, blz. 38 vlgg., 41, 43 vlgg. en voorts passim..

¹⁾ *De cursief gedrukte woorden zijn aangevuld naar den tekst van deze handvest, gelijk men dien vindt in den bundel Handvesten en privilegiën van Woudrichem en het land van Altena, berustende op het Algemeen rijksarchief*

(no. 141 van den inventaris handvesten), fol. 44-50. Dit handschrift wordt hierna aangeduid als: H.

²⁾ Voor de dateering vergelijk men de Inleiding, blz. 38 -40.

³⁾ Litt.: Inleiding, blz. 45.

⁴⁾ Litt.: Inleiding, blz. 43.

⁵⁾ Litt.: Inleiding, blz. 71, noot 2.

⁶⁾ Litt.: Inleiding, blz. 117.

⁷⁾ Litt.: Inleiding, blz. 104.

⁸⁾ Litt.: Inleiding, blz. 43, 106.

⁹⁾ Litt.: Inleiding, blz. 110-111, 115

¹⁰⁾ Litt.: Inleiding, blz. 110-111, 116, 125.

¹¹⁾ Litt.: Prfschr., blz. 25.

¹²⁾ Litt.: Inleiding, blz. 39.

^{a)} De tekst van het Leidsche handschrift (verder te noemen: L) is hier geheel verminkt.

^{b)} L heeft: sonederlinghe.

^{c)} H heeft: foegen i.p.v. weggen.

^{d)} H heeft: vurss. i.p.v. den vurss.

^{e)} Dit artikel ontbreekt in het Haagsche handschrift.

^{f)} L heeft: Godt i.p.v. goet

301. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN HANDVEST AAN DE STAD WOUDRICHEM.

1452 Februari 24.

In den naeme der glorioeser Drievoudicheit ende onverscheydene Enicheit. Wij Jacop, greve tot Hoerne, here tot Althena, tot Cortershem ende tot Montengys, doen condt enen yeghelijken, die desen brieff sullen sien of geopenbairt woirden, dat wij ghegeven ende gegonnen hebben mit desen onsen brieve, gheven ende gonnen voir ons ende onse naecoemelinghen allen onsen poirteren onser stede van Wouderinchem, hem ende haeren naecoomelinghen ende erven, om sunderlinghe beden wille ende begheerten ende om menighen trouwen dienst wille, die sij onsen voirvaederen, heeren van Hoerne ende van Althena, dickwijle gedaen hebben ende ons ende onsen nacoemelingen, offt God wilt, noch doen sullen, alsulke punten ende rechten, als hiernaes bescreveil staen, elcke te houden sunder verbreeken.

76. In den eersten, soe en sullen wij onse ondersaeten niet schatten, noch beeden, tensij dat wij ridder woirden, off enyge wittachtygen hylick doen, offte een dochter besteyden, off dat wij selvers gevangen woirden - dat God verhueden moet - dan mach men ons eene mceghelijke bede gheven van elken mergen lants ende voirt van allen reden goede dairnae, als men dat vanouts sculdich ende ghewoenlick is te doene ¹).
77. Item soe sullen wij, ende moeghen onse drossaiten van onsenweghen, soe dicke ende soe menichwerff als ons dat ghenitecht, setten ende ontsetten alle ende elke scepenen onser poirten van Wouderichem ²).
78. Item wairt saeke dat iemont onse scepenen verspraeke in onsen gherichte, of hair vennisse, die sij wijsden mit ghemeynen raede hairre scepenen, nae onser stede recht, wederseyde, verbuerde teghens ons thyen U ende teghen elken scepenen een U ³).
79. Item wait iemont, die in onsen gerichte seede voir scepenen dat sij hoirden, dat hoere vonnisse, dat sij gewijst hadden, vals ende quaet wair, offte die dat gherichte stuerde binnen der vyerschaeren, soedat onse richtere gheen recht gedoen en conde, die verboert teghens ons sijn lijf ende guet ⁴).
80. Item alle saeken, die ter scepenen vonnisse ghestaen hebben tot heertoe, dairof sullen onse poirteren voiscr. recht ende vonnisse hebben sunder wederseggen van yemcnt.
81. Item wairt saeke dat enyge van onsen poirteren van Wouderichem vurscr. recht ende vonnisse gheweygert woirde, dairoff sal die poirter voiscr., of sijne vrienden, onse bailjut ende richtere, die in der tijt van onsenwegen sullen wesen, vermaenen voir scepenen, dat men hem recht ende vonnisse doet. Ende wait dat sake dat onse bailjuwe of richter dan den pcirter voiscr, gheen recht en

dede, dat sullen onse poirteren voirscr. ons laten weten in onset teghenwoirdicheyt of mit heeren brieven, soe wair wij sijn. Ende als ons die weet gedaen is ende wort dan dat onrecht niet of gedaen ende onsen poirter gheen recht ende vonnisse en ghescyede, soe sullen wij dan ghebyeden Gnse scepenen aldair, dat sij ons, noch nyemont anders, recht en doen, noch vonnisse en gheschiede noch en wijsden, totter tijt toe dat onse poirter voirscr. recht geschiede, ende alle onrecht bij ons of bij onsen richteren aldair ghedaen woirt.

82. Item offt gheviele, dat onse scepenen om al dustaeniger saerien wille als voirscr. sijn, gheen recht en deden, noch vonnyssen en wijsden, dair om en sullen wij onse scepenen ende poirteren 'veirscr. gheen moeyssel noch hynder doen, noch laeten geschyene, an hayre lijf noch an hair goet, in gheenrewijs ^{a)}).
83. Item wait sake dat onse scepenen van Wouderichem enighe vonnisse, die sij drie ghenachten gedraegen hadden, niet vroet en waren te uuten of te wijsen, die en sullen sij nerghent buten haelen, mair onse scepenen voirscreven sullen eene lterberge besien binnen onset stede voirscr., aldair sij in sollen gaen opten dorden dach nae dien, dat sijs niet vroet en sijn, ende uut dier voirscr. herberge niet te scheyden ten dede nootsaeken van hemselven, offte van brande, off tenwere ^{b)} bij ons richters oirloff. Ende in die voirscr. herberge sullen onse scepenen voirscr. drie dage lanck in liggen opter parthyen cost; ende sijn sijs niet vroet binnen then drie dagen voirscr., soe sullen sij alsoe lange voirt leggen op hair selfs cost totter tijt tee, dat sijs wijs sijn. Ende des soe sullen die partie an beyden sijden der scepenen cost voirscr. verpanden, eer sij in gaen liggen ⁵⁾).
84. Item wait sake dat yemont met scepenenbrieven in erffedat in onsen lande van Althena ghelehen wait, buten nisse quaeme, der vrijheit van onser stede voirscr., mit rechte quaeme, ende dat erve vercoft worde ^{c)} ende sijn drie gheboode hadde openbairlijck op dry Sonnendage, binnen den ban in der kerken, dair dat erve gelegea is, soe sall dieghene, die mitten scepenenbrieve voirscr, int erve ghecomen is, dat erve moeten bestoeren mit onse scaltout ende twe scepenen van onset steden voirscr., of mit meere, voir onse richter ende heemraeders binnen bans, dair dat erve gelegen is, binnen jairs ende sess weeken, alsoeverre als dieghene binnen lants is, die mitten scepenenbrieven voirscr. int erve ghecomen is. Ende wait dat hijt binnen der tijt vairstcr. nyet en bestoerde, soe sullen die scepenenbrieve buyten hoire machte wesen. Ende die buyten lants is, salt dan bestoeren binnen den yersten jaere ende den sess weeken naedien dat hij binnen lants gecomen sall wesen ⁶⁾
85. Item worde eenich erve vercoft, dat sijne drye ghebaoden niet en hadde, dair eyn mit scepenenbrieve in gecomen weer, den coepe ende then ghifte en sal hem -,been onstaede wesen teghen sijn recht ⁶⁾).

86. Item vonnisse eens scepens mit raede ende mit ghevolch sijnder medescepen en sal niemont tenyete maken, wederroepen off weedersegghen moeghen, mar goet ende stantachtich blijven. Ende wat die meeste hoepe van den scepenen wijsen, dair sullen die andere bij blijven ⁷⁾
87. Item willen wij, dat onse scepenen ende gherichte van verdienden loene uutpanden sullen na ouder ghewoenten ende heercoemen, behoudelicke ons onser heerlicheyd.
88. Item totter scepenen raet en sal niemont comen, hij en wort van scepenen geroepen; ende sij sollen tot hoeren raede moegen nemen, die sij meynden dat hem nutste ende oirbairlickste sijn dat beste te raeden ⁵⁾.
89. Item soe en sal gheen scepen van Wouderichem voirscr. tughen moeghen mitten monde buyten brieve, dan een jaere nae den daghe, dat hij ontset woirde ⁸⁾.
90. Item soe en sullen gheen scepenenbrieve onset steden voirscr. van simpelre scult stat of macht houden of hebben, dan thyen jaere lanck nae den dage der betaelinghe der brieve voirscr. ⁸⁾.
91. Item alle voirwairden ende gheloefften, die voir onse scepenen voirscr. gheloeft ende ghemaect sijn, in brieven of buten brieven, sal onse richter mitten scepenen, bij vonnisse der scepenen, overall in onsen lande van Althena buten der vrijheyd voirscr. uut moegen vaeren richten. Ende dair sal onse richtere voirscr. af hebben thycn scillinge ende onse scepenen thyen scillinge; ende dese twyntich scillingen sal ghelden dieghene, dair men aen richt; ende diet recht begheert salt uut liggen, ende mitter richtege sall men vaeren, alst recht is ⁹⁾.
92. Item waert saeke dat yemont quaeme mit volcomen recht in des anders goet mit scepenenbrieven, die hij dairaf hebben mochte, die en sal met meere winnen mogen op die voirscr. goede, dan die helfte meer, als die scepenenbrieve voirscr. inhouden, mitten onraede, die dair mit recht op is ghegaen ¹⁰⁾.
93. Item wie in des anders goet coemt mit allen volcoemelijken recht, dat sollen drie scepenen off meere beseegelen ¹¹⁾.
94. Item soe wie mit scepenenbrieve ende mit volcoemen recht in des anders goet ghecoemen is, die sal dieselve scepenenbrieve brengen ende condygen onsen richtere, scoltout ende scepenen aldair, op enen Manendaghe, alst dinghedach is, binnen jairs nae datum des briefs, of die scepenbrieve voirscr. en sullen dairenteynden van gheenre wairde sijn ¹²⁾.

95. Item of yemont van den ommesaeteren a) enige van onsen poirteren gheewelt dede an sijn goet, dat hij mit recht ende sonder becroene besaet, dat onrecht sal onse richter aldair bij onse scepenen berichten.
96. Item of yemont ruerende guede te pande hadde ende dat onbecroent een jair of langher beseeten hadde., hij sal mit sijnen cede houden wat recht hij dairan heeft, off hem yemont dairan veronrechten woude.
97. Item allen onse voirscr. poirteren erffnisse, buten vrijheyden gelegen, sullen alsulken last ghelden, ghelijke anderen erven dairbij dat leghet dragen moeten.
98. Item een poirter van Wouderichem en sal den anderen lijff noch goet, nerghent buyten haire vrijheyden besetten, noch becommeren mogen, of recht dairop voirderen, het en waere dat sij beloofften ghedaen hadden buyten der vrijheyden, dair sij of betuycht woirden als dair recht is, dat sij die gheloefften deden; enle dairof sullen sij ghenoech doen.
99. Item een wittachtich poirter sal sweeren, dat hij tughet, mar scepen enle gheswoeren sullen tugen moeghen op hoeren eedt. ioo.
100. Item of enich poirter op den anderen sich becroende, of yemont van buten, ende, int gherechte quaem van saken, die met lestich en waeren off en sijn, dan mach sich dieselve poirter, of yemont anders, ontsculdygen terstont mit hande ende mit rronde; mar wilt hij hemselven ontsculdyghen mit oirconde, soe heeft hij twee weeken, voirst hem te beraeden, alsoe dat poirtere over poirtere tuger mach.
101. Item soe en sal men niemont daghen mogen van sculde van ghelde, dan bij onsen richtere off bij den boade voir twe poirteren ghemaent; ende in die maeninge sal men die somme groeten; ende dieghene, die ghedaecht is, en coemt hij met voir op sijnen dach, soe sallen die claegher vervolghen van alsoevoel, als hij ghedaecht is. Ende dieghene, die ghedaecht was, is dairoff onse richtere sculdich drie scillingen enle den claegher twee scillinghe.
102. Item of enige van onsen poirteren anghesproeken woirden van sculde van ghelde, en heeft hij gheene hantplichinghe ghedaen, soe sall hij sich ontsculdigen mit hande ende monde, alsoeveere als hij voir scepenen met gheloeft en hadde.
103. Item of yemont ghedaecht woirde van erffnisse, en quaem hij upten yersten dach met, soe sal men hem daeghen opten anderen dach; enle en coemt hij dan met voert, soe sal men hem daeghen opten dorden dach; enle blijft hij clan achter, soe sal die erffnisse den claegher toeghewijst woirden enle des ghedaechden ane.

Ende dairtoe sal hi, onsen richter ghenoech doen van den twe daegen, van elken dach twe scillingen. Ende wairt saeke dat die claegher eenigen dach versuymede van den dryen daegen, soe verloere hij sijne saeke altemaele.

104. Item soe wie sweeren sal van sculde van ghelde, en sweerti hij nae den woirden niet, die der richter;, hem voirseyt, soe verloere hij sijne saeke; mar sal hij sweeten van erffnisse, soe mach hij sich tweewerf verhaelen; ende sweeret hij ter dorder reysen quaelick, soe verloere hij sine saeke, ende die erffnisse sal men hem ofwijsen ende den claegher toewijsen.
105. Item soe menichwerf als hij staemelt in sijr.en sweeten, soe is hij sculdich twe scillingen.
106. Item binnen onser vrijheit en sal men nyement erven, noch onterven, clan bij onse scepenen encler geswoeren aldaire.
107. Item of enich poirter in sijnen huysen enen dyef grepe, then dief sal hij mogen halden ende overleeveren den dieff mitten orestoelen guede onsen richter, dair onse richtere ende scepenen over richten sullen.
108. Item off enich van onsen poirteren boete verboerde int ghcrichte, besittet hij soevoel goets binnen onser vrijheyden, als die boeten draegen, soe mach hij uut onsen gericht gaen sender borgen. Ende hadde hij soevoel goets met, see moet hij borgen setten.
109. Item wairt dat yemont droncken ghinge in taveerne ende hem die weert wijn brenct, die sal hij hem brenghen mit rechter maeten. Ende als hij ghenoech ghedroncken heeft ende gerekent is, is hij een poirter encler en mach hijs terstont met betaelen, soe sal hij moegen gaw tot des anderen daechs toe encler betaelen clan den weert, voir den middaeghe, van sijnen dranck die hij dair gedroncken sal hcbben. Ende en betaelde hij oeck voir den middaeghe niet, soe wanneer die weert dat onsen richter craenet, salt hem onse richter voirsch. utpanden, ende des sal hij ons dan betaelen drie scillinge.
110. Item wairt sake dat die drencker myssaekede des hem die weert yessche, dat sal die weert moeghen houden mit sijnen eede. Ende dat selve recht sal weesen oick mede van byere ende van allen anderen drancke.
111. Item off vele ghesellen tegaeder droncken in wijn of in bier of in desgelijken, ende die een gheselle gaen wilde eer die ander, ende hij reekende ende den weert genoech dede van sijnen aendeele, die sal vrij gaen, onghecaelengiert, wait hij wil.

112. Item soe wie begrepen woirde mit onghebornder maten, ende mit scepenen dair of verwonnen woirt, die verboert teghens ons drie *l.*
113. Item wair yemont, die gheene wittachtige geboert en hadde ende een wijf naem, die oick gheen wittachtige geboert en hadde, storve een van hembeyden sunder wittachtige geboert achter hem na hoerre doot levende telaeten van hoerre beyder live ghecomen, die levende sal gheereede alleene ruerende goede, die sij beyde besaeten in haeren leeven, sijnen vrijen wille mede doen moegen; mar onruerende goede ende erffnisse, die sij beyde besaeten, weder dat comen is van den levende of van den dooden, of dat sijt tegaeder vercregen hebben, die sal die levende besitten sijn leven lanck Y).
114. 114- Item alle erffnissen, die die levende bracht, ende halff die erffnisse, die sij vercreghen hebben, sal die levende behouden, besitten, versetten, vercoepen moeghen ende sijnen vrijen wille dair mede moeghen doen, mar die ander helft van der vercreghene erffnisse ende alle erffnisse, die van den dooden ghecomen is, en sal die levende niet vercoepen, noch versetten moeghen; mar nae des levende dode sellen die voirscr. erffnisse comen op die gherechte erfghenamen des yersten doode ¹³).
115. Item wair dat saeke dat die levende noot ende ghebreck hadde ende dat bijbrenghen mocht mit sijnen ghebueren, dat wittachtige luyde waeren ende dat sweeren willen, soe sall die levende die erffnisse vercoepen ende versetten moegen, alleynsken sijn nootdorfte of te neemen ende sijn ghebreck mede te verlichten. Mar wair saeke dat deen van den anderen twee personen voirscr. storve ende wittachtige (geboert), van hembeyden gecomen, levende bleve, soe en sal die levende gheen erffnissen versetten of vercoepen moegen, tenwaire in sulker noot, als voirscr. is ¹³).
116. Item wair saike dat die levende enige goede vercreghe in sijn weduwenstoele, het wair erffnisse off reede goet, dair sall hij sijn vrijen wil mede doen moeghen ¹³).
117. 117- Item wair saike dat een wijf enen man naeme, dair sij wittachtige kynder bij creghe, ende die man voirscr, oflivich woirde ende sij dair nae enen anderen man naeme, dair sij oick wittachtige gheboert bij vercrege, ende dat vaivscr. wijf clan storve, soe soude dye gheboert, die sij bij den yersten man hadde, alle hair erffnisse, die sij bij den yersten man hadde of besaet, alleen hebben. Mer die erffnisse, die die ander man aen dat wijf brochte, ende die helft van den goede, dat sij tegaeder vercregen hadden, sal die naegheboerte alleen hebben. Ende die ander helft van der vercreghen guede, dat sij tegaeder vercreghen hadden, sal die eerste gheboert ende nagheboert tegaeder houden ende houdelijc deylen ^a). Eride ditselverrecht sal wesen of een wijf naem den dorden man, den vierden of meere, ende bij elken gheboert creghe. Desghelijcks sal

wesen, waert dat een man sijn wijf storve ende dairnae meer wive naeme ende bij elcke geboert creghe ¹³).

118. IIB. Item waert saike dat een man off een wijf soen off dochteren bestaeden in den heelen bedde, dat wittachtelike huwelick wair, ende hem erffnisse gaven, die soon off die dochter, willen sij deylen mit hoeren broeders ende susteren nac hoirre vaeder ende moeder doot, soe sollen sij die erffnisse inbrengen, die hem in huwelick gegeven was. Willen sij, sij moegen buyten blijven, sonder callengyeringe van yemont ¹³).
119. Item waert sae dat enige vleysschouder een runt, een verken, off een scaep cofte, te slaen tusschen Bamisse ende Corssavont, ende dair een van onsen poirteren bij quaemen, die dat hebben wouden tot sijns selfs oirbaire, die mach dat nae hem neemen ende den vleysschouwer voirscr. gheven van den ritnde acht penninghe, van den vercken vier penningen ende van den scaepe twee penninghen meer dant hem coste, ende voir elken penning betalen enen halven Vlaemschen ¹⁴).
120. Item soe wie in erffnisse of in jairghelde coemt, dair hij een ghyfte aff heeft voir scepen, dat gheen tachtgoet en is, ende jaire ende dach besitte, dats te weten een jair ende ses weeken lanck, onbestoert ende onbecroent van yemont, als recht is, dat erve ende dat jairghelt sal erffelijken ende ewelijken gewaert blijven, sonder enich wederseggen ¹⁵).
121. Item waert saeke dat yemont in erffnisse quaeme ofte in jairghelt, dat tochtgoet waere, ende die tachter dair off ende alle dieghene, die ment in tochten voirhielde op die tijt als hijt afghinge, ende alle dieghene mede affghinghen, die ment tot dier tijt in tochten verhielde ende verghifte voir scepenen, ende dat erve off jairghelt jair ende dach ghewaert woerde, onbestoert ende onbecroent van yemont, als recht is, dat erve ende jairghelt sal erffelijken ende ewelijken ghewaert bliven, sonder enich wederseggen ^f) ¹⁵).
122. Item sal onse richter van Wouderinchem voirscr., mitten daeghelixen heemraeders binnen den ban van Wouderiehem, schouwen moegen die hooftslooten an beyder eynden in den Ouden Broeck int Sleewijcks ghericht tot Wolfersweeteringe al uut ende neffens Bloemenstege al totter Wercken toe, ghelijck dat sij binnen den ban van Wouderinchem schouwen. Ende anse richter van Wouderinchem voirscr. sal die weete doen des Sonnendages dair te voeren in der kercken dair hijt sculdich is te doene, eer hij schouwen sal moegen.
123. Item soe en sullen wij, nech onse nacomelinghe, onse poirteren van Wouderinchem voirscr., noch onse ghemeene lant van Althena, met scatten, noch beede, tot gheenre tijt dan als wij off onse nacomelinghe, ridder woerden, wittelijken huwelick doen, of een

wittachtige dochter bestaeden, of dat wij gevangen woirden, dat God verhoeden moet, dan sullen sij ons gheven ene moeghelijke beede ¹⁶⁾).

124. Item soe sullen alle weten ende inghebieden van rechtsweghen, die vallen voir scepenen, alle denghenen die buyten onsen lande van Althena gheseten sijn, ghedaen woirden bij onsen gheswoeren boede op sijnen eedt. Dairof sal onse boede hebben van elker mijlen twe graet payments, ende dat sellen ghelden dieghene, die die scout sculdich sijn.
125. Item soe en sal men gheenen dijck, weeghe, weeteringhe, sluysen, sijlen, werven, straeten, noch zegededammen (ende) mueren, in ghenen schouwen hagher bestaeden, noch onraet dair op drijven, dan totter heemraedere ende scepenen schyeringhe.
126. Item soe sal men die schouwe opten Hooghendijck schouwen nae den dijckrecht van onsen lande van Althena mit seven heemraeders uut onsen lande van Althena voirsch., die dairtoe gegoet ende geboeren sijn.
127. Item woirde enich man anghesproeken van den dijckgrave of voir den hoogen heemrait, dat hij eerde genomen soude hebben van sijnen dijck, die gheloefft wair binnen coers, dair sal hij sijn onschout voir doene dat hijs niet gedaen en heeft, noch doen doen yement van sijnrewegen dieghene des die dijck is, ende dair sal hij mede quijt wesen van der aenspraeke.
128. Item wairt dat sake dat enich wyl schoerde in enen gheloeffden dijck binnen onsen lande voirsch., ende dieghene dies den dijck wair ⁹⁾ den dijck niet onder en stonde te maken, alssmen vrese schouwede ende hij an ons quaeme, die en sal dair niet meer last noch schaede van hebben dan onse ghemeene lant van Althena voirsch.
129. Item wairt dat enighe wyele schoerden in enygen geloeffden dijcke binnen onsen lande voirsch. eride onse dijckgrave dair gheen vrese op en schouwede, dair en sal dieghene dies den dijck sijn is, gheen last off scaede meer af hebben dan onse ghemeen lant voirsch. Ende tgheemeene lant, dair die dijck in leet, sal dat lengselle gheelijck nemen.
130. Item weer dat sake dat enich dijck, weteringhen, sluysen, sijlen, werven, mueren, straeten ofte seedammen ^{h)} in enigher schouwen an ans quaemen, soewes een dijckgraeve of een schout van Wouderichem voirsch., of anders enighe van onsen schouten voirsch. in onsen lande van Althena voirsch., dairof mit recht utleeden, dat sullen sij weder inboeren aen twyscatten ghelde of an vierscatten panden van desgheenen reeden goede, dair desen onraet opgheset ende gheheert sal weerden. Ende wairt sake dat

desgheenen, die in desen onraet verviele, sijn ghereet goet niet alsoe goet en weer als den onraet beloepen mocht, sce sal ment voirt neemen van alsulken erve, als dair desen omraet op gheheert wairt, alsoeveere alst Pet ghenoech is. Ende en wair dat erve voirscr. met goet ghenoech, soe sal den onraet voirt gaen upten boesem, dair dat erve uitgecomen is, dair desen voirscr, onraet up gheheert is.

131. Item voirt soe geven wij onsen poirteren voirscr., dat niemomt van buten, noch van binnen, ridderen noch poirteren, den poirter off wye hij sij enige poirteren van Wouderinchem voirscr. te camp en sal mceghen eysschen binnen onser stede voirscr., noch nerghent in onser machten, om gheenrehande saeken wil, hoedaenich dat sij sijn.
132. Item soe en sal niemont van buten tugen moegen over enen poirter van saken, die ghevallen binnen der vrijheyte van onser stede voirscr.
133. Item waert saeke dat eenich van onsen poirteren van Wouderinchem voirscr. sijn lijf of sijn ghet verboerde, die en soude sijns wijfs off sijnre kynder off sijnre gherechter erffgenaemen goede niet verboeren moeghen; sij en souderr halff die goede behouden ende sijn wittachtige scult sal voiruut van den heelen gheemeenen goede gaen ¹⁷).
134. Item soe sullen wij ons droissaiten, scolten, buirghermeysteren ende scepenen setten ende ontsetten, alsoe dicke ons dat ghenuecht ¹⁸).
135. Item willen wij ende bevelen, dat alle vroenvissche, die binnen onsen wateren gevangen werden, op onsen mercten ghetcent woirden ende comen sullen ende aldair die vercoepen, off sij connen. Ende en connen sij aldair die niet wail vercoepen haere vissche, soe mogen sij dieselve vissche uute onser stat ende mercte vueren ende alsdan andersswaire die vercoepen, dair hem dat ghenuecht.
136. Item weert saike dat dese selve hantvesten ende privilegyen mit onghevalle van brande of van oirloge verbrant woirden, verouden, ghecanseliert woirden off enighe raesuere hadden of naemaels creghen, off in wat manieren sij veronghevalt woirden, dat sij teniet quamen, soe gheloeven wij voir ons ende onsen naecoemelinghen, hem ende hueren naecoemelinghe, nachtan alsulke hantvesten ende privilegyen voire goet ende gherecht te halden ende ander weder te gheven, buyten hoeren cost, bij alsoe dat sij ons bewijsen conden mit goeden bescheyde ende wairheyte, dat sij die hantvesten van ons ghehadt hehadt hebben ¹).

Item soe hebben wij alle deese privilegyen ende hantvesten, die wij ansen poirteren van Wouderinchem gegeven hebben ende verleent, binnen eenen

brieff niet kunnen begrijpen, noch gescrijven, hebben dairom twee brieff dairvan doen maken, op eenen datum sprekende. Ende want wij willen dat alle dese voirscr. punten ende rechten, ende elck bijsimdere, wittelijck ende wail, vaste ende stede, onverbroeken ghehouden sullen worden ten ewyghen daegen van ons ende onsen naecoemelingen, onsen gueden luyden ende poirteren voirscr, ende hoeren naecoemelingen, soe hebben wij in ghetughenisse der wairheyte desen brieff bezeeghelt mit onsen zeeghel, hier angheslagen.

Ende wij borghermeysters ende raet der poirten van Wouderichem voirscr., want alle punten ende stucken ende alle saeken voirscr. bij onsen ghenadygen heere van Hoerne ende bij der ghemeender poirten voirscr. gheconsentiert ende geschiet sijn, soe hebben wij onser poirten zeeghel bij ons ghenadygen heeren voirscr. zeeghel gheslagen.

Ende ter meerder sekerheyte, vasticheyte ende ewygher stedicheyte, soe hebben ick Jacop, greve tot Hoerne, ende wij buirghermeysters voirscr. tsamenderhant ghebeden ende versocht, ende mit desen brieve Gitmoedelijcke bidden ende versoecken, den hoegheboeren doirluchtyghen voirst, onsen ghenadyghen lieven heere, harthoge van Buirgoingnen ende greve van Hollant etc., als onse overheere ende leenheere, alle ende een yegelijcken punten binnen deesen hantvesten te willen ende gelieven te confirmeeren ende approberen ende sijnre hoegher genaden zeeghel aen desen transfixe brieve, hier doirghesteken, te willen doen hanghen, dat sijnre ghenaden, offt God wilt, gheerne daen sullen.

Ghegheven ende gheschryet upden vierendetwyntichsten dach in Februario int jaere ons Heeren dusent vierhondert twee ende vijftich.

Met de uithangende zegels van Jacob van Horne en de stad Wouderichem in bruine was.

Oorspr. Archie f Altena, no. 14. Met transfix, d.d. 1452 Maart 7.

Afschriften: Universiteitsbibliotheek te Leiden; Cod. Voss., G. G. q., no, 11, fol. 95-110 verso;

Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 50-55.

Gedrukt: Kemp, Leven der doorluchtige heeren van Arkel ende jaarbeschrijving der stad Gorinchem, blz. 389-393

Litt.: Inleiding, blz. 17, 38 vlgg., 55-56 en voorts passim.

¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 43; Prfschr., blz. 31.*

- ²) *Litt.: Inleiding, blz. 77, 82.*
- ³) *Litt.: Inleiding, blz. 75; Prfschr., blz. 36.*
- ⁴) *Litt.: Inleiding, blz. 45.*
- ⁵) *Litt.: Inleiding, blz. 44*
- ⁶) *Litt.: Inleiding, blz. 89, 90, 92.*
- ⁷) *Litt.: Inleiding, blz. 75.*
- ⁸) *Litt.: Inleiding, blz. 45, 103.*
- ⁹) *Litt.: Inleiding, blz. 100.*
- ¹⁰) *Litt.: Welding, blz. 100, 103.*
- ¹¹) *Litt.: Inleiding, blz. 100-101.*
- ¹²) *Litt.: Inleiding, blz. 98, 99 vlgg.*
- ¹³) *Litt.: Inleiding, blz. 110-111. .*
- ¹⁴) *Litt.: Inleiding, blz. 43.*
- ¹⁵) *Litt.: Inleiding, blz. 106, noot 2.*
- ¹⁶) *Litt.: Inleiding, blz. 43; Prfschr., blz. 31.*
- ¹⁷) *Litt.: Inleiding, blz. 43, 114-115.*
- ¹⁸) *Litt.: Inleiding, blz. 77, 82.*

^a) *In de afschriften ontbreekt dit artikel. Het Leidsche handschrift heeft het ingevoegd tusschen de artikelen 120 en 121.*

^b) *Her oorspr. heeft: off ter were.*

^c) *Het oorspr, heeft abusievelijk: ghecoft wait.*

^d) *Zoowel het oorspr., als elk der afschriften, heeft hier ingevoegd: die.*

^e) *Aldus bet oorspr. en de afschriften. Juister schijnt de tekst, gelijk men dien vindt in de handvest van 1356 (art. 42): hoede ende hoede ghelijc deilen.*

f) De tekst van dit artikel in de afschriften is nog meet bedorven, dan hier bet geval schijnt. Wellicht moet men lezen: Item vrairt saeke dat yemont in erffenisse quaeme ofte in jairghelt, dat tochtgoet Waere, ende die tochter dairoff afghinge, ende alle dieghene mede affghingen, die ment, op die tijt als hijt afghinge in tochten verhielde ende verghifte voir scepenen, etc.

g) De tekst heeft hier ingevoegd: ende.

h) Afschriften: zegendammen.

i). Hier eindigen de afschriften.

302. PHILIPS VAN BOURGONDIE CONFIRMEERT DE HANDVEST, DOOR GRAAF JACOB I VAN HORNE OP 23 FEBRUARI 1452 AAN DE INGEZETENEN VAN HET LAND VAN ALTENA GEGEVEN.

1452 Maart 7.

Phillips, bij der gracie Goids hertoge van Borgoengen, van Lothrijck, van Brabant ende van Lymborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Borgoengen palatin, van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, mercgrave des helichen Rijcx, heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechelen, doen cond allen luyden, dat onsen lieven ende geminden neve, Jacob, grave tot Hoirne, heere tot Althema, tot Cortershem ende tot Mantengys, onsen lieven ende getruwen stedehauser-generael, den heere van Lannoy, ende den Raide van Hollant heift doen thoenen zekere privilegen ende hantvesten, die hij ter oitmoediger bede ende begeerte van zijnen gceden luyden ende ondersaten van Althema, himluyden, hueren erven ende nacomelingen gegeven ende gegonnen heift, voir him, zijnen crven ende nacomelingen, mit zijnen brieve, bezegelt mit zijnen zegele, ende oic die voirss. privilegen ende hantvesten, ter begeerte van zijnen voirss. goeden luyden ende Gndersaten des lands van Althema, oln der meerder zekerrheyte ende dat. zij oic die geloeft hebben van wairden te houden voir himluyden ende hueren erven, zonder dairtegen te gaen, noch te doen, bezegelt mitten zegelen van zekere getal van persoenen van zijnen voirss. ondersaten van Althema, dairin genaemt, die dair ter begeerte van den anderen ondersaten van Althema voir geloeft hebben, gelijk die voirn. brieven valcomelic dat uitwijsen ende verclaren. Ende want onsen lieven ende geminden neve voirn., Jacob, grave van Hoirne, heere tot Althema etc., ende zijne voirss. ondersaten aldair ons oitmoedelic gebeden hebben, alsoe wij overheere zijn van voirss. land van Althema, te willen confirmeren ende vestigen de voirss. handvesten en privilegen, bij him gegonnen ende gegeven zijnen voirss. ondersaten van Althema, sae ist dat wij, genegen wesende ter bede ende begeerte van onsen voirn, lieven ende geminden neve, den grave van Hoirne,

heere tot Althena ende zijnen voirn. ondersaten ende goede luyden aldair, ende zonderlinge mede opdat tvairss. lant van Althena voirtaen te bet in rusten, vrede ende welvaart geregiert mach wesen, bij advyse ende goetduncken van onsen voirn, stedehouder ende raidc, die de voirsz. hantvesten ende privilegen int lange gesien, gevisiteirt ende gelesen hebben, dieselve handvesten ende privilegen in der voormen ende gelijc die van woirde te worde in die voirss. besegelde brieven, dair desen onsen brief duergesteken ende getransfixeirt is, gescreven ende verclairt staen, dair off dat twee gelike brieven zijn ende onsen voirss. lieven ende geminden neve ende ondersaten elcx eene off hebben, besegelt als boven, geconfirmeirt ende gevesticht hebben, canfirmeeren ende vestigen mit desen onsen brieve vair ons ende onsen erven ende nacomelingen, graven ende gravinnen van Hollant. Ombieden dair om ende bevelen allen onsen officieren, dieneren ende ondersaten, die nu zijn off namails wesen zullen ende een ygeliken van him dient aengaen mach, dat zij die voirss. pre vilegen ende hantvesten, aldus bij ans geconfirmeirt, achtervolgen, van waerden houden ende doen houden, tot eewigen dagen, zonder des te laten in eeniger wijs, wanttet ons aldus gelieft ende gedaen willen hebben.

In oirconden desen brieve ende ansen zegel hieraen gehangen. Gegeven opten zevensten dach in Mairte, int jair ons Heeren duysent vierhondert een ende vijftich, na den loip van onsen hoive.

Met uithangend zegel van Philips van Bourgondie in roode was (geschonden; bij het tweede exemplaar zegel verloren).

Oorspr. - Archief Altena, no. 14 (twee exemplaren). - Getransfigeerd door den brief van 1452 Februari 23. Op de plica: Bij mijnen heere den hertoge ter relacye van den stedehouder ende rade van Hollant. G. Pijn.

Afschriften: Gemeente-Archief Dordrecht, inventaris 1200-1572, X, no, 16, fol. 295 verso-296 verso;

Algemeer rijksarchie f te 's-Gravenhage, inventaris handschriften, 3e afd., no. 2b (hs, vervolg op van Mieris).

Litt.: Inleiding, blz. 17.

303. PHILIPS VAN BOURGONDIE CONFIRMEERT DE HANDVEST, DOOR GRAAF JACOB I VAN HORNE OP 24 FEBRUARI 1452 AAN DE STAD WOUDRICHEM GEGEVEN.

1452 Maart 7

Phillips, bij der gracies Goids hertoge van Bourgoingnen, van Lothrijck, van Brabant ende van Limborch, grave van Vlaenderen, van Artois, van Baurgoingnen palatijn, van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, maercgrave des heyligen Rijcx, heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechelen, daen cond allen luyden, dat onsen lieven ende geminden neve Jacob, grave tot Hoerne, heere tot Althena, tot Cortershem ende tot Montengys, onsen lieven ende getruwen stedehouder-generael, den heere van Lannay, ende rade, bij ons gestelt ten saken onser voirss, lande van Hollant, Zeelant ende Trieslant, doen thoenen heeft zekere privilegien ende hantvesten, die hij ter oitmoediger beden ende begeerten van zijnen poirteren zijne stede van Woudrichem in zijnen lande van Althena himluyder., hoeren erven ende naecommelyngen, gegeven ende gegonnen heeft voir him, zijnen erven ende naecommelyngen, mit zijnen brieven, bezegelt mit zijnen zegel, ende oic die voirss. privilegien ende hantvesten ter begeerten zijnen voirn. poirteren ende in tuygenisse, dat zij gemeenliken tevreden hebben geweest van der, voirss, privilegien, ende dairom gebeden, bij den burgermeesters der voirss. stede van Woudrichem des voirss. poirten zegel dairaan gehangen, gelijk die voirss. brieven dat geheelijken uuytwijzen ende verclairen. Ende want onse lieve ende geminde neve Jacob, grave tot Hoerne, heere tot Althena, ende zijnen voirss. poirteren van Woudrichem ans oitmoedelicken gebeden hebben, also wij overheere zijn van voirss. land van Althena, te willen confirmeren ende vestigen de voirss. hantvesten ende privilegien, bij him gegonnen ende gegeven zijnen voirss, poirteren van Woudrichem, soe ist dat wij, genegen wesende ter beden ende begeerten van onsen voirn. lieven neve, den grave van Hoerne, heere tot Althena, ende zijnen voirn. poirteren van Woudrichem, zonderlinge mede updat de voirss. stede van Woudrichem voirtaen te bet in rusten, vrede ende welvaart geregiert moge wesen, bij advise ende goetdunken van onsen voirn. stedehouder ende rade van Hahant, die de voirss. hantvesten ende privilegien int lange overgesien, gevisiteert ende gelesen hebben, die voirss. hantvesten ende privilegien in der voormen ende gelijk die van voirde te voirde in de voirss. bezegelde brieven, dair desen onsen brief duergesteken ende getransfixcert is, gescreven ende verclairt staen, dal rof dat vier brieven zijn ende onsen voirss. lieven neve ende zijnen voirn. poirteren van Woudrichem elcs twee of hebben, bezegelt als boven, geconfirmeert ende gevestight hebben, confirmeren ende vestigen mit desen onsen brieve voir ons, onsen erven ende naecommelyngen, graven ende gravinnen van Hollant. Ontbieden dairom ende bevelen allen ansen officieren, dienneren ende ondersaten, die nu zijn of nuzemaels wesen zullen ende eenen ygelijken van himluyden, diet aengaen mach, dat zij die voirss. hantvesten ende privilegien, aldus bij ons geconfirmeert, achtervolgen, van wairden houden ende doen houden, tat eewigen dagen, zonder des te laten in enigerwijs, want dat ons aldus gelieft ende willen gedaen hebben.

In oirconde desen brieve ende onsen zegel hiraen gehangen. Gegeven opten zevensten dach in Mairte, int 'air ons Heeren duysent vierhondert een ende vijftich, nae den laip van onsen hove.

Met uithangend zegel van Philips van Bourgondie in roode was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 14. - Getransfigeerd door den brief van 1452 Februari 24.

Op de plica: Bij mijnen heere den hertoge ter relacye van den stedehouder ende rade van Hollant, G. Pijn.

Litt.: Inleiding, blz. 17.

304. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT HENDRIK JAN MAECHSZ. AAN ROELOF VAN LENT EEN HUIS TE WOUDRICHEM IN EIGENDOM OVER. VERVOLGENS GEEFT ROELOF VAN LENT HET HUIS AAN HENDRIK JAN MAECHSZ. IN RECHTEN ERFTINS.

1453 December 15.

Wij Godevaert van Honswijck ende Gheryt die Vette, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, beseghelt met onsen seghelen, dat Heinric [J]an Maechs sone opdroech Roelof van Lent een huys ende een hostat gheleghen tot Woudrichem in die Molenstraet, dair Jan Maechs erfghenamen huys ende hostat is gheleghen aen die een side oestwaert ende Robbrecht Aertssone huys ende hostat aen die ander side westwaert. Ende Heinric voirseit verteech dair op ende hi verhalmeder nae op tot Ralofs van Lent behoef. Voert quam Heinric voirschr, ende ghelovede Roelof van Lent dat voirghenoemde huys ende hostat te waren jaer ende dach binnen vrijheden ende alle voircommer ende alle vairplicht af te doen die hi metten recht sculdich is af te doen. Doen quam Roelof van Lent ende gaf Heinric Jan Maechs sone dat voirgheruerde huys ende hostat weder uyt tot enen rechten erftijnse om enen Beyerschen gulden sjaers, viertien witte stuver gherekent voir den gulden, te betalen alle jaer op sinte Thomas

Z) of binnen viertien daghen dairnae onbegrepen. En gave hijs hem alle jaer dan met, soe mach hij dat voirschr. huys ende hostat aenvaen ende kerent in sijns selfs oerbaer, sonder yemans wedersegghen. Ghegheven int jaer ons Heren viertienhondert drie ende vijftich, op den vijftienden dach in Decembri.

Met uithangend zegel van Gerrit de Vette in bruine was; dat van Godevaert van Honswijk verloren.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariendonk buiten Heusden, no. 83.

Met transfix d.d. 1473 Mei 28.

305. PHILIPS VAN BOURGONDIE OORKONDT, DAT DE STAD GORINCHEM ZICH ZIJN ONGENADE OP DEN HALS HAD GEHAALD, O.M. DOORDAT ZIJ ZICH NIET HAD GEDRAGEN NAAR DE BESLISSING, DOOR HET HOF VAN HOLLAND (D.D. 1450 SEPTEMBER 1) GEGEVEN IN DE ZAAK TUSSCHEN DEN GRAAF VAN HORNE EENERZIJD, EN DEN DROSSAARD VAN GORINCHEM ANDERZIJD, OVER EENIGE VISSCHERIJEN IN DE MERWEDE. GORINCHEM HAD DAAROP EENIGE GEDEPUTEERDEN GEZONDEN NAAR STADHOUDER EN RADEN VAN HOLLAND, TEN EINDE HET STANDPUNT DER STAD UITEEN TE ZETTEN, TEN AANZIEN VAN DE KLACHT VAN DEN HERTOG, DAT GORINCHEM ZICH NIET ZOU HEBBEN GEDRAGEN NAAR DEN INHOUD VAN BEDOELDE SENTENTIE, HADDEN DE GEDEPUTEERDEN OPGEMERKT, DAT DE STAD ALS ZOODANIG NOOIT IETS HAD GEDAAN HETWELK TEGEN DE SENTENTIE IN GING. WEL HADDEN PARTICULIERE PERSONEN ZULKS GEDAAN, MEDE DOORDAT ZIJ DE GRENZEN VAN DE VERSCHILLENDE VISCHRECHTEN NIET KENDEN, MAAR DE STAD NAM DAARVOOR NIET DE VERANTWOORDELIJKHEID OP ZICH. OM AAN ALLE ONEENIGHEDEN EEN EINDE TE MAKEN WAS ER, DOOR TUSSCHENKOMST VAN SCHEIDSLIEDEN, DOOR PARTIJEN EEN ACCOORD GESLOTEN. MITSDIEN WAREN ZIJ THANS MET ELKAAR VERZOEND. STADHOUDER EN RADEN VAN HOLLAND HEBBEN DAAROM NAMENS DEN HERTOG VERKLAARD, DAT ZIJ, IN VERBAND MET HET SLUITEN DEZER OVEREENKOMST, OP DIT PUNT TEVREDEN GESTELD ZIJN.

DE HERTOG HECHT ZIJN GOEDKEURING AAN HET ACCOORD, DOOR STADHOUDER EN RADEN VAN HOLLAND MET DE STAD GORINCHEM GESLOTEN.

1454 Mei 24.

Gedrukt: Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz, 127-134.

Regest: Bruch, Expeditie tegen Gorcum in 1454, Bijdr. en Meded. Hist. Gen., LIX, blz, 23-26.

306. PHILIPS VAN BOURGONDIE VERKLAART, DAT DE GORCUMERS HET DOOR HEN MET DEN GRAAF VAN HORNE GESLOTEN ACCOORD, WAARBIJ ONDER MEER BEPAALD WAS, DAT COMMISSARISSEN DE GORINCHEMSCHE EN WOUDRICHEMSCHE VISCHWATEREN OP DE MERWEDE ZOULDEN AFPALLEN, NIET HEBBEN NAGELEEFD. IMMERS, TOEN DE COMMISSARISSEN TER PLAATSE WAREN AANGEKOMEN, ZIJN ZIJ DOOR GORINCHEMSCHE VISSCHERS ZOODANIG ERNSTIG BEDREIGD, DAT ZIJ ONVERRICHTER ZAKE MOESTEN TERUGKEEREN. VOORTS HEBBEN IN GORINCHEM ERNSTIGE ONGEREGELDHEDEN PLAATS GEHAD. BIJ ONDERZOEK IS GEBLEKEN, DAT HIER VAN EEN GEORGANISEERD VERZET SPRAKE WAS. OM DIE REDENEN LEGT DE HERTOG DEN GORCUMERS STRAF OP.

1454 December 10.

Gedrukt: Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 136-142.

Regest: Bruch, Expeditie tegen Gorcum in 1454, Bijdr. en Meded. Hist. Gen., LIX, blz, 27-29.

307. PHILIPS VAN BOURGONDIE OORKONDT, DAT GECOMMITTEERDEN UIT DEN RAAD VAN HOLLAND EEN PAALSCHIEDING HEBBEN GEMAAKT TUSSEN DE VISCHRECHTEN VAN DEN HEER VAN ALTENA EN VAN DE STAD GORINCHEM. HIJ GELAST DEN GORCUMERS DE GEMAAKTE PAALSCHIEDING TE EERBIEDIGEN. TE GORINCHEM ZAL IN HET OPENBAAR BEKEND GEMAAKT MOETEN WORDEN, DAT EEN IEDER ZICH ZAL MOETEN ONTHOUDEN VAN HET MAKEN VAN INBREUKEN OP DE RECHTEN VAN DEN HEER VAN ALTENA EN DE POORTERS VAN WOUDRICHEM EN DAT VOORTS DE EERDER TUSSEN DEN HEER VAN ALTENA EN DE STAD GORINCHEM GESLOTEN OVEREENKOMST OP ALLE PUNTEN ZAL MOETEN WORDEN NAGEKOMEN. DE BESTUURDERS VAN GORINCHEM EN VAN WOUDRICHEM ZULLEN EEN KEUR MAKEN, WAARBIJ STRAF GESTELD WORDT OP OVERTREDING VAN DEN INHOUD VAN DE GESLOTEN OVEREENKOMST.

1454 December 20.

Phillips, bij der graciën Goids hertoge van Bourgongnen, van Lothrijck, van Brabant ende van Lymborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Bourgongnen palatin, van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, marcgrave des heyligen Rijcx, heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechelen, doen cond allen luyden hoe dat voortijts bij onsen lieven ende getruwen stedehouder ende rade van Hollant onsen lieven neve den grave van Huerne als heere van Althēna toegewijst zijn twee visscherien ende eenen waert in der Merwede gel;gen, die een genaemt die visscherie van Woudrichem, liggende voir Woudrichem ende streckende tot der Doverlingen toe, den waert gelegen voir onse stede van Gorinchem, beginnende van Gallichwaert ende voirt streckende tot heren Johans waert van den Campe, ende die andere visscherie beginnende van der vcirscr, visscherie voir Woudrichem ende voirt die geheele zuytzijde tot den Woudrichemerdijck toe, van trechte middele van der Merwede af te rekenen nedergaende tot Nieuwenzant toe, gelijk ende in der voegen als die sentencie ende acte van onsen hove, dairup gemaict, ende oick desgelijcx onse opene brieven van verclairinge dairvan nech vorder gegeven ende uuthangende besegelt, dat int lange inhouden ende begrijpen.

Ende want onlancx leden die voirss. onse neve van Huerne ende onse stede van Gorinchem een vruntlicke overdrachte mit malcanderen gemaict hebben, ander andere inhoudende, dat tot sekeren dagen dairtoe beteykent die commissarysen, die van onser wegen doe lest geweest hadden up die paelsceydinge sonderlinge van der voirss. eenre visscherie an die zuytzijde van der Merwede gelegen, dair noch weder trecken soudē ende in tiegenwoirdicheyt van den vritnden onss neven voirss., van den burgermeysteren ende enigen van den gerechte van Woudrichem ende oick desgelijcx van onsen drossait, burgermeysteren ende enige van den gerechte van Gorinchem, van elker zij tot zeven persoonen toe, die pael te steken ende die tonne te leggen, dair zij bevinden soudē dat die van rechts wegen behoirde; ende dat also geschiet wesende, dat dan die visschers onss voirss. neven die voirss. visscherien bevisschen ende die van Gorinchem ende hoir poirteren, inwoonende ende ondersaten, soe wel visschers als andere, hoir handen dairaf trecken ende dat alsoe gedogen sullen. Des sullen die visschers van Gorinchem ende die visschers des graven voirss. elcx den anderen gevoegen ende die vlue the zegen scuwen ende hoiren ganck laten hebben als dat behoirt. Ende oft tot eniger tijt gebuerde, dat die worp te hoge of te lage verschoot up Nieuwenzant, off dair die pael of tonne gesteken off geleyt soude worden, dat men dan sender den voirss. onsen neve van Huerne of zziinen nacomelingen, heeren van Althēna, dairin te vercorten, die verleggen sal, hoger of lager, na oirbair des zegens. Ende dat oick int onderhouden van desen die an Gorinchem over hoir poirteren, inwoonende ende ondersaten, ende desgelijcx die van Woudrichem over hoir poirteren, inwoonende ende ondersaten, elcx in den zijnen, hierup sekere kueren ende

ordinancten maken sullen ende openbairlicken in der kercken up eenen Sonnendach condigen ende verbieden, nyemande hier tiegens te doen, up te verbueren elcx dair dat bij geschiede, die boeten van twee vranrtcae scilde. Ende diegene, die dat mit zijnen toitwe geschiet wair, soude oick desgelijcx verbueren alsoe veel als die principaile bruekige. En de dat die officiers van den voirss. steden, elcx up zijnen poirteren, inv'eonende ende ondersaten, dese voirss. boeten sonder verdrach uutrechten ende innen sullen.

Ende alsoe dan navolgende den punten van der overdrachte, hier boven verhaalt, zekere gecommiteerde uut onsen rade meer dan eens, ende sonderlinge ten laitsten up den elfsten dach van deser tiegenwoirdiger maent van Decembri, geweest hebben omtrent die plaitse der paelsceydinge van der voirss. visscherie, an die zuytzijde van der Merwede gelegen, dair up die gelegentheyte van Nieuwenzant voirss, ende waer ende hoe veer dat upwairts te strecken pleecht bij himluyden gehoirt geweest zijn partijen voirss. van beyden zijden, in alle dat sij dair elcx van hoiren rechte in deser saicken hebben willen seggen ende onderwijsen, hebben oick noch dair en boven up den selven tijt ende plaitse bij cede dair up geexaminert zekere getugen, die zij, sommige tot versoecke van der eenre zijde van partijen ende sommige van der ander zijde, aldair doen comen hadden; ende dat alsoe geschiet, ende oick wel overgewegen wesende die sentencie ende verclairinge der paelsceydinge van den visscherien in onsen voirss. brieven begrepen, mit anders alle dat dair inne vorder dienende ende over te wegen was, dieselve gecommiteerde uut onsen rade hebben, navolgende den bevelen ende machte himluyden in onsen name dairvan gegeven, sonderlinge up die plaitse der paelsceydinge van der voirss. eenre visscherie an die zuytzijde van der Merwede gelegen, ende dair tvoirss. Nieuwenzant upwairts te beginnen pleecht, die tonne deen leggen ende vestigen in der Merwede ende oick upt lant die palen, dairtoe dienende, doen steken, dair ende alsoe zij mit der wairheyte bevenden hebben, dat die van rechts wegen behoiren; soe ist dat wij, die alle tselve dat in der voegen boven verclairt, aldus in deser saicken overdragen ende gedaen is, van eenen ygelicken, wie hij zij, van wairden gehouden ende volcomen willen hebben, dairomme ontbieden ende bevelen, mit ernste, onsen drossait, scout, gerechte, gemeenen poirteren, ingesetenen ende ondersaten van Gorinchem, die nu zijn ende namaels wesen sullen, ende elcx van him bijsender, up die verbuernissen van hoiren lijven ende goeden, dat sij die voirss. tonne ende palen voirtan laten wesem ende blijven ter plaitzen dair ende alsoe die bij den gecommiteerden uut onsen rade, an onser we-en geleyt ende geset zijn, sonder tot eniger tijt die te verleggen, te versetten, wech te doen ofte himluyden anders dairvan yet te onderwinden in enigerwijs.

Oick mede mit desen selven brieve onsen drossait, scout ende gerechte van Gorinchem noch vorder bevelende, up al dat sij tiegens ons verbueren mogen, dat up den naisten toecomenden Sonnendach, nadat him desen onsen brief van nu eerst getheont sal worden, zij openbairlicken in der kercken ende voirt tot allen anderen gewoonlicken plaitzen binnen hciren bedrijve, doen verbieden allen hoiren poirteren, inwoonende ende ondersaten, ende elcx van him, up die boeten van twee gouden vrancrixe scilden, tiegens ons te verbueren soe dicke ende menichwerven als yemande ter contrarie dede, dat

sij him van den visscherien, onsen neve van Huerne voirss. in der voegen als boven toegewijst, met meer en onderwinden, mer den visschers van him ende zijnen nacomelingen, heeren van Althena, die voirtan tot ewigen dagen laten bevisschen ende dairmede bewerden, tot der bepalinge toe beven verclairt, rustelicken ende vredelicken als dat behoirt, dairinne mit dat dairtoe dienende is, van der vlite die zegen te scuwen ende andersins, oick voirt nagaende ende volcomende alle tselve dat tusschen den selven onsen neve van Huerne ende die van Gorinchem voirss. dairvan voirder overdragen is ende hiervoiren int lange verhaelt staet, ende die voirss. boeten mede verbuert te worden, also wel bij dengenen, die mit sijnen touwe contrarie desen onsen verbo-de gevischet worde, als diegene, die dat selver dede, van welken boeten ende verbuernissen voirss. wij oick willen ende gebieden onsen dressait, scout ende gerechte voirss., dat bij himluyden up den brueckigen sonder verdrach valcamen utrechtinge ende inninge gedaen zij, ende oick van desen geboden ende verboden sulke brieven ende ordinancien gemaict, gevesticht ende gecondicht worden, als int onderhouden van denselven dienen ende beheef wesen sullen, want bij die van Woudrichem over hoiren poirteren, inwoonende ende ondersaten oick insgelijcx alsee geschien ende gedaen worden sal. Ende dairomme, updat tot eniger tijt bij den voirss. van Gorinchem hierinne enich gebreck of versitmenisse gebuerde, wij dan dat heerlicken dairan alsoe deen corrigeren ende verhairen sullen, als anderen tot eenen exempel dairtoe behoiren sal, sonder yemande van himluyden des te voordragen off dairinne te verschoonen in enigerwijs.

In oirconde desen brieve ende onsen segel hieran gehangen. Gegeven up den twintichsten dach van Decembri, int jair ans Heeren duysent vierhondert vier ende vijftich.

Met uithangend zegel in roode was. Oorspr. - Archief Altena, no. 87.

Op de plica: Bij mijnen here den hertoge ter relacie van den here van Lannoy, stedehouder-generail ende anders den rade van Hollant, alse her Willem, broeder tot Gelre, heer van Egmonde, Gijsbrecht, broeder tot Brederode, doemproifst ende proifst van Oudemonster tUtrecht, heer Lodewijc van Treslonge, Geryt, heere van Assendelf, meester Henric uut den Hove, meester Lodewijc van der Eyck, meester Anthonis Mychiels, Jan Ruychrock ende Claes die Vriese, oick rait ende rentemeester-generail van Hollant, etc. De Cleve.

Met aangehechten brief d.d. 1455 Januari 6.

308. JAN EVERDEY, DEURWAARDER BIJ BET HOF VAN HOLLAND, GELAST DEN DROSSAARD EN HET GERECHT VAN GORINCHEM UIT NAAM VAN HET HOF, TE VOLDOEN AAN DEN INHOUD VAN DEN BRIEF

VAN 1454 DECEMBER 20. INGEVOLGE DIT BEVEL IS GEMELDE BRIEF OP 1455 JANUARI 6 IN DE PAROCHIEKERK TE GORINCHEM ONDER DE HOOGMIS VOORGELEZEN.

1455 Januari 6.

Jan Everdey, duerwairder van der camere van den rade in Hollant, certifiere bij mijnen eede, hoe dat ic bij bevele van mijnen heere den stedehouder ende den anderen mijnen heren van den rade van Hollant, getogen bin binnen der stede van Gorinchem an den drossait ende gerechte aldair mit eenen openen brieve mijns voirss. genadigen heren, in franchise gescreven ende uuthangende besegelt, roerende ende mencie makende van der paelsceydinge van eenre visscherien an die zuytzijde van der Merwede gelegen, mijnen heere, den grave van Huerne int jair van vijftich lestleden bij den hove van Hollant toegewijst mit dat dair voirdere toe dient, ende gegeven upten twintichsten dach van Decembri int jair XIIIIC vier ende vijftich, an welchen brieve dese mijn relatie gehecht is. Ende hebbe denselven drossait ende gerechte, van mijns voirss. genadigen heren wegen, bevolen, dat sij dat inhouden van then navolgen ende volcomen souden, des zij mij verantwoirden dat also gerne te willen doen ende volcomen, dairna dieselve drossait ende gerechte den voirss. brief upten dach van huyden openbairlicken binnen Gorinchem in der prochiekercke aldair onder die hoomisse laten kondigen, lesen ende oick copie dairaf genomen hebben.

Des te oirconde hebbe ic mijn hanteyken hieronder gescreven, des Manendages up den heyligen Dertienendach, zesse dagen in Januario, int jair ons Heren duysent vierhondert vier ende vijftich, na den loipe des hoifs van Hollant.

Met handteckening van den deurwaarder Jan Everdey.

Oorspr. - Archief Altena, no. 87.

Aangehecht aan den brief van 1454 December 20.

309. BRYEN VAN WEYBORCH, ALS BURGEMEESTER VAN GORINCHEM, EN ZEGER VAN UYTWIJC, UIT NAAM VAN DEN GRAAF VAN HORNE, ONDERWERPEN HUN GESCHIL OVER DE KOSTEN VAN HET PROCES, DAT TUSSCHEN HEN VOOR HET HOF VAN HOLLAND HEEFT GEHANGEN EN TEN GUNSTE VAN DEN GRAAF IS GEWEZEN,

AAN HET OORDEEL VAN SCHEIDSRECHTERS, EN WEL DEN JONKER VAN GAESBEEK EN MR. LODEWIJK VAN DER LYCKE, VANWEGE GORINCHEM, EN DEN DOMPROOST VAN UTRECHT EN MR. ANTHONIS MICHIELS, VANWEGE DEN GRAAF VAN HORNE. KUNNEN DEZE HEEREN NIET TOT OVEREENSTEMMING KOMEN, DAN ZAL DE HEER VAN LANNOY HUN ALS VIJFDE WORDEN TOEGEVOEGD. ZIJ MOETEN VOOR BELOKEN PASCHEN HUN UITSPRAAK DOEN. PARTIJEN BELOVEN BIJ VOORBAAT ZYCH AAN DIE UITSPRAAK TE ZULLEN HOUDEN, WELKE OOK KRACHT VAN EXECUTORIALEN TITEL HEEFT.

1455 Januari 13.

Roerende den grave van Huerne contra der stede van Gorinchem. Opten dach van huyden XIIIe dach van Januario A0. XIIIIG LIII, secundum cursum (curiae), soe submitteerden hunluyden, te weten Bryen van Weyborch, burgmeester der stede van Gorinchem, aen die een zijde, ende Zeger van Uuytwijc, vanwegen ende in die name des graven van Huerne, aen die ander zijde, als roerende van alsulken costen ende interest, als die va,irss. grave van Huerne gehadt ende geleden heeft ende him. toegewijst zijn mit rechte bij den hove na den tijde van sekeren processe, dat hij te hove tegens der voirss. stede van Gorinchem uitstaende ende hangende hadde, roerende sekere visscherijen, van welken processe die sentencie diffinitive tot proffite van den selven grave gewijst wort, int seggen ende ordinancie van mijnen joncheere van Gaesbeke ende meester Lodewijc van der Eycke tot him, van der zijde dier van Gorinchem voirn., ende mijnen heere, den domproest van Utrecht, ende meester Anthonis MI,--hiels mit him, van der zijde des voirss, graven van Huerne, ende in mijnen heere van Lannoy tot eenen overman inthen de voirss. vier personen des met eens en waren, welke costen int lange bij goeder verclaringe terstont te hove overgegeven waeren bij den voirss. Zeger ende zijn geteykent geweest bij den greffier ende voirt overgegeven den vairss. burgmeester van Gorinchem ende denselven dach geset, om zijn diminucyen in die name der voirss. stede dair op te maken ende over te geven te hove upten vierden dacli van Februario naestcomende, gelovende de vairss. parten ende him verbindende ende stellende ter heerlicker executien die uitsprake ende ordinancie van den voirss. vier keersluden of mitten meesten deel van hunluyden mitten voirss. Overman, al bij hunluyden overgesien dat toter saken dienen mach, volcomelic te houden ende nae te volgen, welke submissie de voirss. vier keersluyden ende oic die voirss. overman willichlic aengenomen hebben ende dach genomen, om hore uitsprake dairvan te doen, binnen nu ende beloken Paesschen naestcomende. Ende des zoe sijn voirwaerde, dat, bij alsoe binnen den tijde voirscr. enich van den voirss. vier keersluden of die voirss. overman zieck of onlustich waere - dat God verhoede - of uten lande reysde, dat dan een ander in zijn stede gecoren ende genomen wesen sall bij den anderen keersluden, hier wesende. Voirt zijnt voirwairde, dat, indien de voirss. uitsprake niet en geschiede binnen den tijde voirscr. of dat dieselve tijt voirt bij consente van parten met verlenget en worde, dat dan die voirss. grave van Huerne ende die

van Gorinchem staen sullen up horen goeden xechten, als zij waren voir datum van dese tegewoirdigen compromise.

Aldus gedaen in den Hage, presentibus Lannoy, domproost, Treslongen, Cats, Utenhove, Eycke, Michiels, Ruychrock, rentmeester, dair ic mede bij was.

Afschr. - Archief Hof van Holland, reg. no. 464, no. 3 (fol. 5 en 5 verso).

310. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAGEN DE ERFGENAMEN VAN LAMBRECHT JACOBSZ. EN JACOBS WEDUWE AAN HET KLOOSTER MARIENDONK BUITEN HEUSDEN DEN ERFTINS OVER, GENOEMD IN DEN BRIEF VAN' 1432. APRIL 11.

1460 Mei 5.

Wij Gheryt die Vette ende Robbrecht Willemssoen, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, besegelt met onsen segelen, dat Zweer van Blasenborch ende Jacop Jacopssoen van der Borch als erffgenamen Lambrecht Jacopssoens ende Wilhelma Jacops wijff voirsch. droeghen op ende gaven brueder Dirc van den Boemgaert tot behoeff des cloasters ende convents van sinte Mariendonck buyten Huesden then brieff daer desen brieff doersteken is ende alsulcken erfftijns als in den brieff begrepen staet daer desen hrieff doersteken is, ende alle recht ende toesegeen dat sij daeraen hadden. Ende sij verteghen daerop ende sij verhalmeden daerna op tot des cloosters ende convents behoeff voirschreven.

Ghegeven int jaere ons Heeren dusent vierhondert ende tsestich, op den vijfften dach van Maye.

Met uithangende zegels van Gerrit de Vette en Robbrecht Willemsz. in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariendonk buiten Heusden, no. 82.

Getransfigeerd door den brief d.d. 1432 April 11.

311. PHILIPS VAN BOURGONDIE VERKLAART EEN VERZOEK ONTVANGEN TE HEBBEN VAN JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VAN DEN NAVOLGENDEN INHOUD: TEN TIJDE DAT WILLEM VAN BEIEREN ALTENA IN ZIJN BEZIT HAD, HEEFT HIJ DE STAD DOEN BEMUREN EN VERSTERKEN. OOK LIET HIJ BINNEN DE STAD DEN BOUW BEGINNEN VAN ZEKERE "MUYRAIDEN". BIJ DE TERUGGAVE VAN DE HEERLIJKHEID AAN DE HEEREN VAN HORNE WERD BEDONGEN "DIE MUYRADIEN NIET VORDER NOCH STERCKER" TE MAKEN. NU ZIJN ZIJ ECHTER DOOR HET VOORTDUREND ER LANGS STROOMENDE WATER DERMATE VERVALLEN, DAT HET GEVAAR BESTAAT, DAT ZIJ BINNENKORT GEHEEL INEENSTORTEN, WAARDOOR DE STAD AAN EENE ZIJDE OPEN ZOU KOMEN TE LIGGEN. OM DIE REDEN ZOU DE HEER VAN HORNE GAARNE DE "MUYRAIDEN" WILLEN AFBREKEN EN OP DIE PLAATS WOONHUIZEN BOUWEN. PHILIPS VAN BOURGONDIE STAAT DIT TOE, OP VOORWAARDE, DAT DE STAD TE ALLEN TIJDE VOOR HEM EN ZIJN NAKOMELINGEN OPEN ZAL ZIJN.

1460 October 23.

Met uithangend zegel in roode was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 43. Gevidimeerd d.d. 1465 December 12.

312. DE HEER VAN ALTENA, DE KASTELEIN VAN HEUSDEN, DE STAD DOR-DRECHT EN DE VROUWE VAN EETHEN EN MEEUWEN STELLEN GEZAMENLIJK EEN ORDONNANTIE VAST VOOR EEN NIEUW TE MAKEN DIJKAGE ¹).

1461 z.d.

Die ordinantie van eender nieuwer dijkaedsien, overdraghen ende geraemt bij den hoochgeboren heere, heer Jacop, grave tot Hoorn, heere tot Althena, tot Montengys ende tot Cranendonck, etc., als heere tot Althena, met sijnen ingelanden ²) aldaer, bij den hoochgeboren ende vermogenden grave, jancker Johan, grave tot Nassouwen, tot Vianden ende tot Dietze, heere tot Breda, etc., castelain des lants van Huesden, bij der goeder stede van Dordrecht

ende haeren ingelanden ²⁾ van Suythollandt eens deels aldaer, bij jonffrou Odelie van der Merweden, vrou van Eethen ende van Meuwen, als van eender nieuwer dijckaedsen, die aengaen ende beghinnen sal in dep lande van Althena aen den Woudrichemschen dijck bij den gerichte, vervolgende alsoo voort, gelijk die principale hantvest dat begrijpt ende inhoudt, welcke ordinantie geordineert is in den jaere duysent vierhondert een ende tsestich.

1. Eerst, dat in der dijckaedsen voirss. wesen sullen drie dijckgraven, te weten die een in den lande van Althena, die ander in Suythollandt, die derde int bedrijf van Eethen ende Meuwen, elck in sijns heeren landt, ende int lant van Huesden ghenen, overmits dat sij in der voirss. dijckaedsen, daer sij dijck hebben, met geerft en sijn, en de XIII heemraden tot twee schouwen, die jaerlicx openbaerlijck bij den gemeenen geerfden aldaer, elcx in *den* ³⁾ sijnen, bijsonder gecoren ende gemaect sullen werden bij den meesten stemmen derselver geerfden, ende die gheedt bij den dijckgrave in presentie der voirss. geerfden, om metten seven van den XIII heemraden bedreven ende geregeert te sijn die scouwe der dijckaedsen in den voirss. lande van Althena, ende metten anderen seven heemraden die scouwe der dijckaedsen van Suythollant, des lants van Huesden ende Eethen ende Meuwen, welcke XIII heemraden alle jaer gecoren ende vernieut sullen worden bij den gemeenen geerfden der voirss. nieuwer dijckaedsen des Vrijdachs voer groot Vastellavont. Ende sal yegelijck van den geerfden, die daertoe sijn kuer geven sal, tlant dat hij ten tijde des kiesens in der nieuwer dijckaedsen voirss. hebben sal, gehadt ende gebruyct hebben rustelijck ende vredelijck jaer ende dach, fraude ende argelist utgescheyden, ende emmer dat soe die voirss. kiesinghe vrij sij ende blive.
2. Item sullen die voirss. dijckgraven ende heemraden heffen die voirss. twee scouwen onder eenen kuer op eenen dach ende die altijt beginnen ende aenheffen in die Korn, te weten die dijckgrave slants van Althena ter eender sijden noortwaert al sijnen dijck lancx, tot an den Wouderichemschen dijck toe bij der galgen af te gaen, met seven heemraden, daerof die vier wesen sullen uuten lande van Althena, een van den poorters van Dordrecht, een uuten lande van Huesden ende een van Eethen ende Meuwen; ende die dijckgrave van Suythollant ter ander sijden suytwaerts op al sijnen dijck lancx tot heeren Dirck verlaet toe metten anderen seven heemraden, daerof die vier wesen sullen een uuten lande van Huesden, een van Eethen ende Meuwen, een van Dordrecht ende een woonende in Suythollant binnen der nieuwer dijckaedsen voirss. ende die ander drie uuten lande van Althena.
3. Item oft soe gebeurde dat op die gerechte scouwedaghen yement der voirss. heemraden achter bleve ende bij nootsaken aldaer met comen en mochten, soo sullen dan die voirss. dijckgraven, elcx int sijne, metten heemraders, die tegenwoirdich wesen sullen, in die stede van den gebreckelijcken tot then male, telken tijt alst gebuert, magen kiezen ende setten andere heemraedt of heemraden van daer die absenten sijn, indien sij daer tegenwoordelijcke te krijgen wordden. Ende en sijn

sij daer met te krijghen, soo sullen die dijckgraven ende tegenwoordighe heemraeden voirn, dan moghen kiezen sulcke heemraden, als hem nut duncken sullen, binnen den voirss, nieuwen lande geerft, daer sij dieselve scouwe mede volbrengghen moghen, opdat die scouwe bij gebreke van den heemraden met stille en bleve staende.

4. Item en sal niement, die tot heemraet gecoren wordt, des mogen weygeren, op alsulcke boete als elck dijckgrave int sijn met sijnen heemraden daerop koeren ende ordineren sullen, soe verre hij binnen lants wconachtich is. Ende of hij buyten woonde, soo sal hij dat moghen wesen opdat hij wil; ende of hij met en wil, soo sal hij des moghen ontslaen ende sal men dan eenen anderen kiezen in der manieren als boven.
5. Item sullen die voirss. dijckgraven ende heemraders geerft wesen in der voirss. dijckaedse, te weten elck dijckgrave tot XV merghen ende elck heemraedt tot X merghen, sonder argelist, behoudclijck dat die dijckgrave van Suythollant in der voirss. dijckaedsen in sijnen bedrijve geerft sal ~wesen tot XV mergen lants ende die heemraden aldaer elcx tot X mergen lants toe, als voren verclaert ende bescreven staet.
6. Item sal yegelijck der voirss. dijckgraven scouwen, elcx int sijn, soo langhe tot hij comt aen eens dijckgraven bedrijf, ende sal dan die dijckgrave, daer men aen comt, sijn scouwe aenheffen ende voirt schouwen alst behoort. Ende of in eenighen der voirss. dijckgraven ⁴⁾ gebreck ware aen scouwe optic gesette scaudaghen, soo sal dan die naeste dijckgrave scouwen alsoo langhe tot hij eenen anderen dijckgrave vynt, die hem die schouwe of neemt, behoudelijcken elcken dijckgrave sijns rechts.
7. Item op desen dijck sal elcken kuer wesen eenen halven braspenninck, half elcken dijckgrave in sijn bedrijve ende half den heemraders; ende een gemeenen dijck eenen dobbelen kuere onder eenen dijckgrave. Mer elck persoen en sal met meer verbeuren dan eenen kuer onder eenen dijckgrave, tot hoe vele stede hij dijck heeft.
8. Item sullen alle bruecken die op ponden staen of geset sijn, daerof elck pondt wesen sal thien witte stuyvers.
9. Item men sal ardinieren eenen clerck ende eenen meter onder elcken dijckgrave op des dijckgraven cost, cen yegelijck dijckgrave in sijn bedrieff, behoudelijck dat altijd die clerck ende metter geedt sullen worden in tegenwoordicheyt van den heemraders, opdat denselven heemraeders denselven clerck ende meter hem hiertoe nutte duncket wesen.
10. Item sal elck dijckgrave berechten ende heffen alle broken in sijns heeren landt, in deser ordinancien 6egrepen, behoudelijck dat sij ⁵⁾ den heemraders haere bruecken sullen uutreycken, als voirss. is.

11. Item daer sullen wesen vier scouwedaeghen, die eerste die kuerscouwe, ende sal wesen des Dinxendaechs na sint Geertrudendach, die andere die borchscouwe, ende sal wesen des Dinxendaechs na Meyedach, die derde die bestade scouwe, ende sal wesen des Dinxendaechs na sinte Jansdach baptiste, ende die vierde, inrijdende schouwe sal wesen des Dinxendaechs na sinte Jacopsdach. Ende dan sal men mede schouwen van tuyn, aerde ende ruwer, dats te weten den vollen kuer. Ende alle vreesscouwen sal men scouwen daer dat van noode sal sijn ende van rechts wegen behoren sal. Ende oft gebuerde dat men op eenighen dijck vreesscouwe, daer oftie ghene, die den dijck toebehoerde, met tegenwoordich en waere, nach nyemant van sijnre wegen, dat dan die dijckgrave metten heemraders ende gebueren, daer tegenwoordich, then dijck ter Minster scade bestaden sullen ende doen opmaken opter gheenre cost, die den dijck voirss. toebehoort, behaudelijck dat hij geen scade vorder hebben en sal, hij en heeft eerst een wete gehadt den eersten Sondach onder die hooge misse openbaerlijck, na der schouwe voirss., in die prochikerck, daer onder die erffenis is geleghen, daer den dijck met recht op geslaghen is, ende daertoe in der kercken van Woerichem. Ende indien ⁶⁾ hij ⁷⁾ dan binnen den derden daghe den oncost als van den voirss. dijck met en betaelde, dat dan die dijckgrave sal opten voirss, dijck uutlegghen ende daerop vorderen sijn recht na den dijckrecht.
12. Item op eenen gelaecten dijck, die men bestaden wil, sal men bieden eenwerve, anderwerve, dardewerve ende vierdewerf, of yement then dijck maecken wil om dat minste gelt; ende dat sullen die dijckgraven, elcx in haeren bedrijve, satelijck segghen vierwerf, opdat daer een yegelijck bij comen mach ende sijnen dijck of eens anders dijck aennemen sonder verbeuren, om sijnen scade daermede te scutten. Ende ist dat daer nyemant en is, die den dijck maecken wil om dat minste gelt, daert die heer seker is, so sal dan die heer then dijck maeken ter heemraders schieringhe, welcke schieringhe die heemraders rechtevoort doen sullen, eer sij vorder scouwen. Ende daer die heer eenen penninck utleydet als recht is, daer sal hij twee penningen vaer heffen als recht is, behoudelijck of yement then dijck om min gels maecken woude, dat den heemraders redelick docht, dat sal elcx magen doen als voirss. is ⁸⁾, sonder den heer daeroff *ennich* ⁹⁾ utgeleyde gelt te hebben. Ende soo sal oock die heer ongehouden sijn den man sijn gelt te ghevene. Ende waere yements dijcli bestaedt met recht als voirss. is ende quam binnen vier daeghen na der bestadinghe totten dijckgrave ende woude selver sijnen dijck maeken, soo sal die dijckgrave then man sijnen dijck weder geven, ende dieghene, dies den dijck is, sal verbeurt hebben thien schellingen ende met meer, ende sal betaelen alsulcke costen ende wercken, als tottien daghe daerop geaen sijn.
13. Item waer yement die enighen dijck aenname te maken ende then dijck dan met gemaect en waer ter lesten scouwen, na inhoud des kuers, daer sal die dijckgrave metten heemraders op inrijden in enigher

herberghen binnen then heerlicheyt, ende met uuter herberghen te scheyden, noch voort te scouwen, die dijck sal eerst volmaect sijn, na inhoud des kuers, behoudelijck dat die schouwe met stille en sal blijven ligghen in eens anders heerlicheyt; ende sullen den cost verhalen op dat erve, daer then dijck op geslaghen is, ende waer dat met goet genoch, dat dan voert te verhalen in alle manieren ende metter voirwairden, hie na verclaert. Ende waert saecke dat sij binnen den dorden daghe met uuter herberghen gehaelt en wcrdden, soo sal se dan die heer opten dorden dach uutlossen ende dien dijck doen maecken op dergheenre cost, daer sij op ingheleyt sijn, ende sullen hebben ter heemraders scieringhe, te weten die dijckgraven VII st. des daechs ende elck heemraet drie st., ende voirt te schouwen, als dat recht daerof inhoudt al van der dijckaedsen ende hierna geschreven staet; daertoe sal hij verbeuren drie pont.

14. Item soo en sullen die dijckgraven, noch die heemraeders, gheen kueren legghen opten voirss, dijck, sij en sullent tevoeren eerst ePerbaeren ende doen kundighen in allen kercken, daer die erffenisse onder gelegen sijn, ende alsdan noemen eenen sekeren dach, wanneer die heemraders kueren sullen, welcken kuer altijd opten dijck geschien sal.
15. Item waert saeke dat in deser dijckaedsien eenighe wielen schuerden op gheloofden dijck, soo sal dat ghemeen lant then dlick weder maecken ten halven dijck toe als van der aerden, mergen merghens gelijk, hont honts gelijk, ende dat sullen twee goede mannen gaderen, die men daertoe nemen sal, elcx in sijnen ban, mergen merghensgelijk, hont hontsgelijk; ende is te verstaen, dat voer ghenen wicl gerekent en sal worden dan dat diep is ses voeten *of daerboven; ende wes min dan ses voeten diep is*¹⁰⁾, dat sal tgemeen lant maeken mergen mergensgelijk, soo voirss, is, eenen voet hooger van der aerden dan dat gemeen naeste ackerlant aldaer is. Ende wanneer die dijck alsoe gemaect is, soo sal dieghene dies den dijck taebehoort, alsoo groot ende alsoo cleyn als hijen tevoren had, weder aennemen ende maeckenen dan voert op ende voortaan houden buten slants cost, gelijk hij dan gekeurt sal worden. Ende of daer lengsel gebuerde, dat sal dat ghemeen landt aennemen ende maecken, mergen merghensgelijk, hont hontsgelijk, te weten daerof soo veele als den ouden dijckstal dragende was, oock eenen voet hooger dan dat naeste ackerlandt, twelck dieghene, die den dijckstal toebehoerde, voort opmaecken ende houden sal, gelijk voirss, is. Ende wes dan blijft van leveringhe boven den ouden dijckstall, dat sal dat gemeen lant te vollen opmaecken ende houden, mergen merghensgelijk, hont hontsgelijk, also veirss. staet.
16. Item so en sal nyement gheen erde steken binnen den kueren optic bruecken van een pont. Ende waert sake dat yement met wil dede of soo onredelijck staeck om profijts wille sijns dijcx, dat sal sijn op een boet van drie pont ende tot correctie des dijckgrave ende heemraders. Vorder en sal nyement gheen aerde steken tegens een anders dijck op

een bruecke van drie pont ende nochtans denghenen te beteren diens die aerde toebehoort ter heemraders schieringhe, ende oock dies den dijck sijn is, daer die aerde voort uitgesteken is, also verre als dieghene croent, die den dijck of die aerde sijn is, daer die aerde tegens gesteken is; ende dat sullen ghelden dieghene diens den dijck is, daer die aerde uitgevoert is, tenwaer of hijs hem ofnemen waude met sijnen cede, dat dat geschiet waer buten sijnen wil, weten ende consent, ende daermede sal hij quijt wesen van den bruecken voirss., mer sij sullen beteren die uitgesteken aerde ter heemraders schieringhe. Ende dieghene, die men alsoo bevynt ende die aerde alsoo gesteken heeft, sal men alsoo corrigeeren bij den dijckgraven ende heemraders, dats hem een andere voortaan hoeden ¹¹⁾ mach.

17. Item of yemants dijcke alsoa geleghen waer, datter egheen oirbaer en waer die aerde daervoer uut te (steken) ¹²⁾ of met wel ten oirbaer aerde en conde ghecrijghen tegens sijnen dijck, sijnen dijck daermede te maecken, soo sal dieghene, dies den dijck is, dat te kennen gheven twee van den heemraders of meer ende aen hem versueckende ¹³⁾ aerde gewijst te hebbene. Ende dan sullen die heemraders hem acrde wijsen te steken. Ende al waert oock voor een anders dijck, daer en sal die steker niet aen bruecken, mer hi, sal die aerde betalen, die hij steeckt, als voirss. is, na nutscap slants ¹⁴⁾.
18. Item of in der voirss. dijckaedsien tot eenigher tijt heringhe viele, hetsij van uitgelede gelde of waerof dattet waer, dat sullen die sceuten, elix in sijnen ban, soecken metten heemraderen van binnens bans cnder deser dijckaedsien, daer die erffenis geleghen is, ende dat uutreycken na den dijckrecht. Des en sal men gheen uutlegginghe doen, *dan* ¹⁵⁾ in tegenwoordicheyt van vier van den heemraders of meer ende ¹⁶⁾ bij den gesworen clerck.
19. Item waer yement op desen dijck in der schouwen, die opten dijckgraven, heemraders, clercken of boden ontamelijck of leliden sprack, dat den heemraders kenlijck waer of dat men met kennelijcker waerheyt betuyghen conde, dat waer op een brueck van XXV pont, halff den heer ende halff den heemraders. Ende waer oock die saeken soo leliden of onredelijcken, die soude voort staen tot correctie der dijckgraven ende heemraders, na gelegentheyt der saeken. Ende of yement waer, die op desen dijck in der schouwen vechtelijck had of remoer maecte, dat waer op een bruecke van des dijcx wegghen van vijftich pont, halff den dijckgrave ende halff des heemraders, behoudelijck nochtans den heer ende der stede de bruecken na der stede recht ende na den lantrecht, daer dat onder geschiet. Ende nyement die van den gesworen met en is en sal den raet van den dijckgrave ende heemraders naerder comen dan drie roeden, optic boeten van drie pont, alst van voren openbaer geseyt is of te gaen die van den gesworenen met en is.
20. Item of die heemraders tot eenigher tijt onderlinghe twisten ende met eens en waren, haer vonnissen te wijsen, so sullen sij terstont,

behoudelijcken dat sij haer vonnissen drie genachten draghen moghen, daerof inrijden op haer selffs cost in een herberghe binnen der heerlijkheyt, daer dat onder gebuert, ende uiter herberghen met te scheyden, sij en hebben haere vonnissen gewijst ende geuut als dat behoren sal, behoudelijck dat sij den eersten dach haeren cost hebben sullen ¹⁷⁾ ende met langher.

21. Item alle onraet, die met recht in deser dijckaedsien gevalt, die sal men verhalen aen die erffenis, daer die dijck met recht op geslaghen is, ende desgelijck aen alle ghereede goeden des mans, die de erffenis toebehoort, waer ¹⁸⁾ men dat binnen slants bevynden sal.
22. Item so en sal men gheen sluysen, nach watergangen, onder dese dijckaedsien ghelegghen, bevisschen, noch doen bevisschen, met staende touwen ofte korven, binnen noch buten, in geender manieren, nach oock geenderhande sceepinghe, eleyen noch groot, daerin houden liggende, op te verbeuren deselve sceepen ende touwen ende op die bruecke van thien ponden ¹⁹⁾.
23. Item so wes dat meestedeel van den heemraders wijzen voer recht, na inhoud der ardinancien, dat sal van werden sijn ende blijven sonder yements wedersegghen, bij alsoe dat altijt onder den voirss. meestedeel van den wijseren, in saken der ghemeenre dijckaedsien aengaende, een of twee wesen sullen van den voirss. drie landen van Huesden, Suythollant, Eethen ende Meuwen, bij den heemraders slants van Althena, of tenminsten daer toe geroepen met een kenlijcke wete metten rechte als dat behoort, sander argelist; desgelijcx wederom te wesene een of twee of drie tenminsten daer toe geroepen uutten lande van Althena bij heemraden van der ander sijden, sonder argelist.
24. Item so sullen die heemraeders overal als men sal scauwen ende alle dieghene, die op generael dachvaerden bescreven sullen wordden, eenen dach vaer ende eenen na in desen voirss. lande Althena, Huesden, Suythollant, Eethen ende Meuwen geleyde hebben, sonder argelist, ende diesghelijcx alle dieghene, die totter schouwen ende ter dachvaerden voirss. comen ende te doen sullen hebben, ten waer dat sij vijant of ballinghen waeren ofte dat sij metten recht haer lijff verbeurt hadden.
25. 2 S. Item so sal een yeghelijck heer in den sijnen die onwillighe landen bedijcken ofte doen bedijcken. Ende van den onwillighen lance, dattie heer bedijckt of sal doen bedijcken, en sal nyement toesegghen hebben van erffenis of erfpacht tot ewighen ²⁰⁾ tijden.
26. Item wat die dijckgrave uutleget, dat sal wesen met blikende penningen, als recht is. Ende alsoe haest alst uitgeleyt is, so sal twyscat gelt verschenen wesen, ende dat sal men dan panden cpen dijck aen allen des mans goede, gereede ende erve, gelegghen binnen dier heerlijkheyt, daer die dijckgrave onder dienende is, den dijck met recht toebehoorende. Ende die panden sullen staen XIII daeghen, te

losse met sijnen twiscatten gelde; ende als die panden volstaen sijn, sal men die ghoede op des goets cost sijn drie geboden daen, drie Sonnedaeghen, binnen der kercken van Worichem ende in der kercken, daer die goeden onder geleghen sijn. Ende na den uitganckvan then geboden sullen alle des mans goede, gereede ende erve, van den dijkgrave gebruyct worden, totdat hem sijn twiscatte gelt betaelt is, met allen oncosten twiscatte, met rechte daerop geghaen. Ende of yement die gaeden hierenboven bruyckten sonder consent des dijkgraven of den ²¹⁾ dijkgrave daer comer in maecte, die sal, also ²²⁾ hij des becl'aecht ende betuycht wordt van den dijkgrave, verbuert hebben X ℥, halff den heer ende halff den dijkgrave, die men uut sal panden als des heeren bruecken. Ende van elcken gebode voirss. sal men geven eenen schelling den scout, daer dat gebuert.

27. Item en sal gheen dijkgrave gheen scouwen vorsten, nach uutstellen, dan met consente der heemraders.
28. Item sal een yegelijck buten tegens sijnen dijk toelen ende met rijsen ende met willighen besteken op sulcke maniere ende tijden als dijkgrave ende heemraderen dat ordineeren ende koren sullen.
29. Item soe wie thijnsgoede heeft ende die bedijckt, sal erfelijck halven thijns geven. Ende waert saeke dat dieghene, die den thijns heeft, dat lant halff verdijcte, daer den thijns op leget, ende den dijk hielde ²³⁾ jaer ende dach, souden sij heelen thijns heffen erfelijck van then lande, daer sij den thijns op hadden, ende dan. voirt sullen sij ongehouden sijn van then dijk te maecken ende te houden, erfelijck ²⁴⁾ buten den thijnsheeren cost. Des sal een yegelijck, die thijns op eenich goet heeft, dat in deser dijckaedsien bedijckt sal worden, in nits sijnen thijns openbaeren binnen den eersten jaer van beghinsel van deser dijckaedsien ende achter then tijt gheenen thijns meer ontfanghen ²⁵⁾.
30. Item soe wat thijnsen dat gecoft oft vercoft sijn, na dattet lant ingebroken is, die sullen heelen thijns betalen, so then coop gedaen is, ende die landen verdijcken geheel.
31. Item sal elck:man, die geerft is binnen deser dijckaedsien, sijne erve bedijcken ende XV jaer lanck gheven halff thiende, oftie ghene, die de thiende toebehoort, sullen haer thinden selver bedijcken.
32. Item die tochter ²⁶⁾ sullen hem accorderen, of si moghen. Ende of sij niet en moghen, soo sal dat staen ter ordinantie des dijkgraven ende heemraders.
33. Item soe wie in deser dijckaedsien dijcken sal dat nu metter zee ghemeen leget, die sal sijn hooghe ende lege, sijn goet ende ²⁷⁾ quaet lant, dat een metten anderen dijcken, of goet of quaet tsamen laeten legghen.

34. Item van wat onbedijcte lande op desen tijt eenighen coop of vercoop af geschiet is, van den heylighen Dertiendaghe lestleden in den jaere LX tot desen daege toe ende voort toecomende, dat en sal niet verscheyden wesen. So wes lant, hoghe ende leghe, dat voort aen eenen persoon gehoort heeft, die sal dat quaede ende goede bedijcken, dat hoghe ende leghe, gelijk voirss. staet.
35. Item alle diepen, anlanden, killen ende waeteren sal men maecken ende o-pbrenghen uuten ghemeenen lande als gemeenlijck werck ende alsoo voort houden, totten dijckgrave ende heemraeden goetduncken, ten meester oirbaer ende redelickheyt ²⁸⁾ slants. Ende soo wes killen verdijckt sullen wesen of worden ²⁹⁾, die sullen gebruyct worden bij denghenen, die den click daeroff te houden heeft of houden sal. Mer die met verdijckt en worden sal die heer die visscherije mogen gebruycken, totdat die kille te lande gecomen sijn. Ende die dan te lande gecomen sullen wesen, die sal die voortaan gebruycken, then den dijck daeraf te houden heeft.
36. Item of yemant swege ende sijn lant met aen en brocht ter kennissen in der eerster schouwen ende met en verdijcte, gelijk hier voer ende op velen plaetsen in openen placaten een igelijck daerof gewaret is, daer en sal hij tot gheenre tijt hier namaels toesegeen of recht meer toe hebben, mer die heer salt aen hem slaen. Ende soo wie eenich erve bedijckt na inhoudt deser ordinantie, die salt ewelijck behouden, alsoo dat men denselven daer niet uut en sal moghen winnen met ghenen recht, geestelijck noch waerlijck. Ende daer sal men eenen iegelijcken, die dat begeert, dijckbrieven of gheven, als gewoonlijck is na den dijckrecht, besegelt met seghelen van seven der heemraeden, elcken brief voer eenen boergonschen schilt. Hieraf sullen hebben die dijckgraven vijff st., die heemraders vijff st, ende die ander vier st. den clerck.
37. Item sullen alle landen, hooghe ende leeghe, binnen deser nieuwer dijckaedsien, molenen moghen setten ende sluysen legghen ende houde, daer sij haers water mede quijt mogen worden, sonder malcanderen te bescadighen, ende daerin gelden metten ouden bedijcten lande, mergen mergensgelijck, dat hooge metten leeghe, elcx in sijnen ban. ,
38. Item waert saeke dat eenighe landen onbedijckt bleven, als van den heer ende van denghenen, die dat lant toebehoort, dat sal dat ghemeen lant aen hem slaen, behoudelijck dat lant daer dijck over gaet. Ende waert saecke dat eenich gebreck viel in den lande, daer die dijck over gaet, dat sal staen op ee(n)wissel gelt.
39. Item alle waeteren, die men leyden sal ter see waerts doer ³⁰⁾ den lande van deser nieuwer dijckaedsien, die sal men leyen met beslotenen kayen ³¹⁾, sonder deen den anderen te bescadighen ³²⁾.

40. Item dat gheen geestelijcke vergaderinghe, hetsij cappittel oft clooster, meer en sal mogen verboren dan een enckel man.
41. Item van allen pachten, in deser dijckaedsien leggende, of ander schulden, hoe sij mogen genoemt wrden, die gemaect worden waer (hoe) of dattet sij, uut deser dijckaedsien spruytende, daer en sal niement vrij of wesen, in wat heerlicheyt in deser voirss. dijckaedsien hij wijcket ³³⁾ of metter woonstede hem verandert, te recht te staen in allen schijn *als ter plaetsen, daer die schulden gemaect zijn* ³⁴⁾, als hij uutgeweken is.
42. Item dat men egheen landen, buten dijcx leggende van Werckendam of totter Korn toe, en sal moghen weyen met enigerhande beesten, op die brueck van vier stivers van elck beesten hierof den dijckgrave te ghevene so dicke dat ghebuert, ende nachtans dies de scade gedaen is te beteren nae goetduncken der dijckgrave ende heemraderen.
43. Item dat gheen van den ingelanden ³⁵⁾voirss, en bescadicht en sal wesen van eenighen omgeslagen gelde, daerof en sal hem eerst een kenlijcke weete gedaen sijn, die gescien sal in der kercken, daer die erffenis onder gelegen sijn, daer then omslach op dient, ende in der kerckeri van Woudrichem, des naesten Sonnendaechs daerna dat then cmslach geschiet. Ende soo sal men daerna binnen X daeghen ijts vroch ³⁶⁾ genoch commen om ³⁷⁾ te betaelen met eenscatte gelde.
44. Item dat voortan gheen dijckgrave metten dijckheemraden in geender manieren en sullen mogen overgheven eenighe quijscedinghe van des gemeens lants weghen van lastighe ³⁸⁾ saken, noch oock tselve gemeen lant mogen belasten, verwilkaren, noch becommeren in lastighe saeken, den gemeenen lande aengaende, tensij bij vollen consente van den gemeen ingelanden ³⁵⁾. Mer met generale saeken, niet lastich wesende, sal men den dijckgrave ende heemraden laeten geworden, wanttet moylijck waer in allen saecken, niet lastich sijnde, den ghemeenen ingelanden ³⁵⁾ dagelijcx te versamen, ende oock want die heemra-deren altijd bij den ingelanden ³⁵⁾ gecoren moeten worden ende alle jaer vernieut ³⁹⁾. Ende dat oock gheen waersman ⁴⁰⁾, elcx in sijnre prochie, enich omslach doen en sal, tensij bij wete ende consente dat meestendeel van den geerfden, elcx in sijnre prochie.
45. Item dat alle waersluden van den lande van Althena binnen deser nieuwer dijckaedsien eens des jaers op eenen beteykenden dach hare rekeninghe doen sullen tot Woudrichem, te weten vier daeghen voor den Dinxendach na sinte Geertrudendach, welcke rekeninghe gedaen ende gelooft sijnde, terstont bij den voirss. ingelanden ⁴¹⁾ waerslude te kiesene, die dat toecomende jaer sullen dienen na ⁴²⁾ nutscap des lants, ende dat men alsdan dijckheemraden kiezen sal bij den ghemeenen ingelanden ⁴¹⁾ ende geerfde des lants van Althena in deser dijckaedsien, die daer nutte ende oirbaer toe sullen wesen ende geeft als voirss. staet. Ende of tgene des voirss. opten voirss. dach niet al en

mocht geexpedieert worden, dan dat voort te expedie te stellen ten behoorlijcken daghen.

46. Item dat van noode sij in den leeghen lande geordineert te worden waersluden, die gheen hoge landen en hebben, want anders souden die leeghe landen onvruchtbaer ⁴⁴⁾ blijven.
47. Item dat gheen van den gesworen in deser nieuwer dijckaedsien (*dienen*) ⁴⁵⁾ noch eenich paert hebben en sullen int dijkgraefscap met eenighen dijkgraven, tot gheenre tijt.
48. Item of een man of een wijff buten lants woonde ende huer goet met recht ofgewonnen wordt, tot wat thijden hij of *sij daernae binnenlants qwaemen* ⁴⁶⁾, soo sal die persoon, diet hem afgewonnen heeft of sijnen erve, then man of wijff of horen erve die wete dan doen of doen doen bij twee wittachtighe getuyghen of meer, achtc daeghen voer die naeste vierschaer, daer die goeden gelegen sijn, ende mach die persoon den anderen ghyeden of missaken na den recht van den lande. Ende waer hem dan tsijne ⁴⁷⁾ ofgewonnen tonrecht, dat sal hem die ander bij den schout wederkeeren, sonder scade of oncest daerof te hebbene; ende des soo sal die schout goede borge nemen van den aentaelre, om dieselve gaede weder te keeren, indien hij die tonrecht ofgewonnen hadde, buten scade des verwerders. Ende of yement den anderen moyde met onrecht, die sal hem sijne costen betalen na sijnen staet, ter taxacien van den heer of sijnen schout van dier prochien, welcke schout gehouden wesen sal borghen, daeraff te nemene, eer hij then persoon in rechte ontfanghen sal.
49. Item of enighe pachteren ⁴⁸⁾ binnen den lande van Althena bruycten teghen den heer ende dieselve pachteren ⁴⁹⁾ sijn lantheer lantpacht sculdich waer, soe sal die lantheer eenen vorledenen ⁵⁰⁾ pacht ende eenen toecomenden pacht eerst van des pachtenaers ghuede bueren, eer die heer of yemant vorder daeraen gerecht sullen worden, tenwaer of die heer ouderen wilkoer daerop hadde, eer die verbeurnisse geschiet waer.
50. Item soe ⁵¹⁾ en sal nyemant oesten in ycmar.ts koren, hij sij jonghen ofte out wijff of kynt, dat koren en sij eerst van den velde, dan een yegelijck in sijn selfs koren. Ende of yemant die contrarie dede ende die gecamen waer tot sijnen jaren, die sal verbeurt hebben , eenen ouden schilt, ende die onder horen jaren sijn eenen halven ouden schilt; ende die sal men den ouderen uutpanden of uutten ghenen daer die jongheren woonachtich sijn.
51. Item alle nuttelijcke punten, deser dijckaedsien aengaende, hierboven niet verclaert, sullen altijt staen ter ordinancien der heeren ende vrouwen met dijkgraven ende heemraderen ende den ghemeenen geerfden in ghemeene dachvaerden.

Afschr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 24 verso - 36 recto.

Andere afschriften: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 30 verso - 36 verso;

Archief der abdij van Berne te Heeswijk, in een register met opschrift "den dijck van Zuythollant" (I, 67).

Gedrukt (enkele bepalingen, aangeduid als "verclaeringhe" van de handvest van 31 Mei 1465): A. Elink Sterk Jr., Nadere toelichting van wetenswaardige bijzonderheden en geschilpunten, betreffende de vroegere en latere gesteldheid der heemraadschappen, 1851, blz. 150 vlg.

1) In het hier gevolgde handschrift is boven deze ordonnantie als opschrift geplaatst: Een ander ordinantie opte voirss. dijckaedsen, bij den grave van Hoern geordineert ende gemaect. Dat hier van een ander ordinantie en de voirss. d#ckaedsen sprake is, vindt zijn verklaring in het feit, dat de handvest van 31 Mei 1465 in het handschrift aan deze ordonnantie voorafgaat. In het handschrift is voorts links boven op de bladzijde, waar de ordonnantie aanvangt, met andere hand de volgende aantekening geplaatst: z461. Alzoo dese ordonnantie haer refereert tot die principale hantvest de anno 1461, wordt getwijfelt, dat dese jonger van date moet sijn. Er is geen reden te twifelen aan de juistheid van de mededeeling in den kop van de hier afgedrukte ordonnantie, dat zij van 1461 is. Voor de verwijzing in den kop naar de "principale hantvest" is tweeerlei verklaring mogelijk. In de eerste plaats: i7it het beginprotocol van de oorkonde van 1465 blijkt, dat Philips van Bourgondie reeds in 1461 een handvest voor de dijkage had verleend. Het is deze, door mij niet gevonden, handvest van 1461, waarnaar wordt verwezen. Men kan echter ook veronderstellen, dat de hier afgedrukte kop van de ordonnantie van lateren datum is en met de "principale hantvest" die van 31 Mei 1465 is bedoeld.

De dateering der ordonnantie op 1461 wordt ten overvloede waarschijnlijk gemaakt door den inhoud van artikel 34.

2) Het handschrift berustende op het Algemeen rijksarchief (verder aangeduid als H), heeft: inwoenderen i.p.v, ingelanden.

3) Het cursief gedrukte is aangevuld naar H.

4) Flier is in den tekst het woord bedrijf weggeschrapd.

5) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft hij i.p.v. sij.

6) De eerste lettergreep van dit woord is tusschen de regels bijgeschreven.

- 7) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft sij i.p.v. hij.
- 8) H heeft hier nog ingevoegd: sonder ergelist.
- 9) Het cursief gedrukte woord is aangevuld naar H.
- 10) De cursief gedrukte woorden zijn in margine bijgeschreven.
- 11) H heeft hier nog ingevoegd: ende waeren.
- 12) Dit of een dergelijk woord is hier in den tekst uitgevallen.
- 13) Wellicht moet men lezen: versuecken die i.p.v. versueckende.
- 14) Dit artikel ontbreekt in H.
- 15) Het cursief gedrukte woord is aangevuld naar H.
- 16) Dit woord is tusschen de regels bijgeschreven.
- 17) H heeft hier ingevoegd: van der parten.
- 18) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft want i.p.v. waer.
- 19) H heeft: XXV ƒ i.p.v. thien ponden.
- 20) H heeft: ennigen i.p.v. euwighen.
- 21) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft des i.p.v. den.
- 22) H heeft hier ingevoegd: dick.
- 23) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft hielen i.p.v. hiellde.
- 24) H heeft hier ingevoegd: ende ewelick.
- 25) H heeft: meer te bueren of tontfangen i.p.v, meer ontfanghen.
- 26) De tekst heeft: tochten. Het schijnt echter juister, daarvoor tochter te lezen. H heeft: tuchter.
- 27) Het cursief gedrukte woord is aangevuld naar H.
- 28) De laatste lettergreep van dit woord is aangevuld naar H.
- 29) H heeft off naemaels bedijckt sullen worden i.p.v. of worden.
- 30) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft doen i.p.v. doer.
- 31) Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft koren i.p.v. kayen.

- ³²) *H heeft letten i.p.v. bescadighen.*
- ³³) *De tekst heeft hier ten onrechte ingevoegd: boe.*
- ³⁴) *De cursief gedrukte woorden zijn aangevuld naar h. waarvan de tekst overigens ook corrupt is, doordat de hierna volgende woorden "als hij" weggevallen zijn.*
- ³⁵) *H heeft: inwoenderen i.p.v. ingelanden.*
- ³⁶) *Het cursief gedrukte woord is aangevuld naar H.*
- ³⁷) *Dit woord is tusschen de regels bijgeschreven.*
- ³⁸) *De tekst heeft: lastinghen i.p.v. lastighe.*
- ³⁹) *Ter hoogte van her laatste zinsgedeelte is in den tekst in margine bijgeschreven: Nota, van den lande van Altena.*
- ⁴⁰) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: versamen i.p.v. waersman.*
- ⁴¹) *De tekst heeft hier ten onrechte ingevoegd: ende.*
- ⁴²) *H heeft: tot i.p.v. na.*
- ⁴³) *H heeft: inwoenderen i.p.v. ingelanden.*
- ⁴⁴) *H heeft: ontbruecbaar i.p.v. onvruchtbaar.*
- ⁴⁵) *Waarschijnlijk moet men hier dit woord invoegen. H heeft op deze plaats: deenen.*
- ⁴⁶) *De cursief gedrukte woorden zijn aangevuld naar H.*
- ⁴⁷) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: haer i.p.v. tsijne.*
- ⁴⁸) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: prochien i.p.v. pachteren.*
- ⁴⁹) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: pachten i.p.v. pachteren.*
- ⁵⁰) *De letter r van dit woord is tusschen de regels bijgeschreven.*
- ⁵¹) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: sal i.p.v. soe.*

z. j.e.d.

Dit zijn alsulcke mergentaelen als bedijckt zijn onder den heere van Horn ende na der laester maten, gemeten metter Zuythollantser roede; ende nae deser maten voors. es een iegelick zijn onraet geset, in de leste generaele rekeninge gecort ende betaelt ende een iegelick zijn dijck daernaee geven ende nae dese voors. maten zal een iegelick lande houden, besetten ende onraet betalen.

Item zoo heeft bedijckt in desc vaors. nieuwe dijckagie die heere van Horn, Zuythollant, Meuwen ende tlandt van Heusden.

Item in den eersten zijn bedijckt aen de Wercken IIIcXL mergen, II hont, XVIII r. na der lester maten.

In Sleewijck VcXII mergen, V hont, LXIII r.

In Worcum IIc mergen, een hont, XX r. maten als boven.

In Emmecoven IIIc LXXVIII mergen, V hont, XXXIX r.

Andel IIc XXII mergen, een hont, LXIII r., dies leet in Andelrebroeck LXI mergen, III hont, LXXXII r.

Giessen IIc LXXVI mergen, III hont, XXXVII mergen ¹).

Uuytwijck IIIc LXXXVIII mergen, I hont, XXIX r.

Werthuysen Vc LXXVI mergen, III hont, XXI r.

Rijswijck IIc II mergen, XXXVII r.

Broeck van Althena IIIc III mergen, LI r.

Almkerck VIIc LXI mergen, III hont, X r.

Facit lant van Althena tsamen IIIIn1 IIIc LVIII mergen, III hont, LXXXIX r.

Item Zuythollant tsamen IXc XXIX mergen, V hont, XXXIX r.

Meuwen CXLI mergen, III hont, XII roeyen.

Tlandt van Heusden IIIc VII mergen.

Somma van al datter verdijckt es tsamen Vm IXc XXXVII mergen, een hont, XL roeden.

Afschr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden Altena en de Bommelerwaard, fol. 53 verso-54 recto.

¹⁾ *Men leze: roeden.*

314. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT HET 5SCHOUTAMBT VAN ANDEL, ONDER EENIGE BEPALINGEN, AAN JOHAN VAN GOIR WILLEMSZOOM, VOOR DEN DUUR VAN ZIJN LEVEN.

1462 September 1.

Regest: Verslagen R. O. A., 1897, XX, blz. 122, no. 1.

315. ADRIAAN VAN HERLAER, DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA EN RECHTER TE GIessen, OORKONDT DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEM, IN ZIJN LAATSTVERMELDE HOEDANIGHEID, EN TEN OVERSTAAN VAN HEEMRADEN VAN GIessen, MR. AREND WILLEMSS. AAN HET KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT RUIM TWEE MORGEN LAND IN EIGENDOM OVERDROEG, TOT STICHTING EENER VICARIE.

1465 Maart 22.

Ick heeren Adriaen van Herlaer, ridder, drossaet des lants van Althena ende ghewaert richter in den ghericht van Gyessen, doe cond allen luyden, dat ick daer over gestaen hebbe van rechts wegen als een gewaert richter tot Gyessen voersc. ende met mi Gherit van Assendelff, Bertout Back, Willem van der Brugge Reynerss. ende Willem Hermanss. als heemraders doe ter tijt tot Gyessen voersc., dat voer ans quam meyster Aernt Willems. priester ende doctoir in medicinis ende droech op ende gaff over mit sinen gecoren voecht, die hem metten recht gegeven wart, Gherit van Bueren tot behoeff der kerken van sunte Peters tUtrecht tat eenre fundacien van eenre vicarien, gesticht in dier eeren van sunte Johan baptiste endc gefundiert op sunte Ursulen altaer in

der kerke van sunte Peters to Utrecht, cen vrij ghifte ende eygendom van II mergen landts, gelegeri aen die oestsijde van II campen landts, houdende tesamen soeven mergen, ende alsoe veell meer als die II campen landts meer houden dan soeven mergen als vaersc. is aen die oestsijde aff gemeten, daer die ander V mergen lants aff toebehoeren eenre vicarien in der prochykerke tot Montfaorde int tsthicht van Utrecht ende sijn gelegen in Gyessenrebroeck, daarvan den VII mergen landts voersc. Andelrebroeck is gelegen te naesten aen die oestsijde ende Alaerts dijck tc naesten aen die westzijde, streckende van Bertouts Back ende Claes Jacops soens landt totter Uutgrave toe. Ende hij verteech daer op end, hij verhalmeeder nae op totter kerken van sunte Peters te Utrecht behoeff voersc., hoe vonnisse der heemraders wijssde ende recht is. Ende meister Aernt vaerseyt wart uutten voerg. II mergen lants ende uut der overmaten, dat die voersc. II campen lants meer ` houden dan VII mergen als voersc. is, gebannen ende Gherit van Bueren totter voersc. kerke behoeff dacrin gevrijt, hoe vonnisse der heemraders wijssde ende recht is. Voort soe quam meister Aernt, priester cnde doctoir in medicinis voerg., mit sinen gecoren voecht als voersc. is ende geloeffde den voerseiden Gherit van Bueren tat behoeff der kerken van sunte Peters tot Utrecht voersc. die voersc. II mergen landts ende die overmate van den lande, dat meer is dan VII mergen als voersc. is, te waren jaer ende dach, alssmen eygen erve sculdich is te waren ende alle voercammer ende alle voerplicht aff te doen, die hi) van rechts wegen sculdich is aff te doen na den recht van den lande van Althena.

In kennissen der waerheit soe hebben wij, heemraders voersc., gebeden heeren Adriaen van Herlaer, ridder, drossaet des landts van Althena ende richter tot Gyessen voersc., overmits gebreck wille onser segelen op dese tijt, dat hij desen brieff over ons besegelen wille. Ende ick, her Adriaen van Herlaer, ridder, drossaet des voersc. landts van Althena ende richter tot Gyessen voersc., om beden wille dcr heemraders voerg. ende omdat ick selve daerover gestaen hebbe als een gewaert richter tot Gyessen vaersc., soe heb ick desen brieff besegelt mit minen segell hieraen gehangen. Gegeven int jaer ons Heeren dusent vierhondert vijff ende tsesticll, opten twee ende twylitichsten dach in Meerte.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, inv. St. Pieter, no, 2, fol. 6 verso en 7.*

Litt.: Inleiding, blz. 87.

316. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, SCHENKT EENIGE VOORRECHTEN AAN HET LAND VAN ALTENA.

1465 Mei 10.

Wij Jacop, greve van Hurn, heer tot Althenae etc., doen kundt mit deesen onsen brieve voir ons ende onse erven ende naecomelingen:

1. Alsoe in den voirtijts die aude privilegien ende hantfesten ons landts van Althenae verandert ende verniewt zijn worden, daer onder ander puncten in den iersten een punt ofte artyckel is, dat men alle saicken, hoich ende leech, sal berichten ende bedingen voir den sueven schepenen wij setten sullen, behautelicken den amboschsheeren hoers rechts ende al nae dinhouden van denzelven privilegien ende hantfesten, soe ist dat daer uut alle bannen ons lants van Althenae voirss., daer gheen ambochsheeren en zijn, tot deesen daege toe gheen recht gehantiert en hebben dan met onse schepenen voirss., behoudelicken dat die ambachsheeren een lange tijt met hueren heemraeders ende gebueren recht te hantieren plegen, soe sij voer gewoentlick waeren, dat wij hem daernaes oeck eenen tijt verbonden ^{a)} hadden, meyne(n)de, onse ondersaeten, in huere ambochsheerlickheyde geseten, ten zelve recht voir onsen schepenen voirss, behoeren ende staen zolden, gelijk anderen onsen ondersaeten, die ^{b)} geen ambochsheeren en waeren, waerbij sij eenen langen tijt sonder hantieringe van rechte voir onse schepenen ende desgelijcken oeck van den heemraeders ende gebueren binnen hoeren ambochsheerlickheyden gebleeven waeren. Nietemin hebben deselve ambochsheeren daernaes ons soelange gevolcht ende gebeden, dat wij hem geconsentiert hebben met den gebueren ende heemraeders in hoeren ambochsheerlickheyden recht te hantieren, (soe) sij dat voir gedaen hadden, waeramme nu int leste onse ondersaeten onses voirss. landts van Althenae, daer gheen ambochsheeren en zijn, ons gemeynlick zeer lange ende mennichwerven gevolcht ende gebeden ende aengeroepen hebben omb oeck bij onsen schout in denzelven banne met gebueren ende heemraeders recht te hantieren, gelijk onder den ambochsheeren in voirss. manieren gebuert is, seggende ende aliguerende den gemeynen inwoenders dat meeste gerief ende den minsten qwetse ende coste daeraes gelegen zij. Gemerckt, dat wij den gemeynen orber onser ondersaeten ende geerffden liever dan eenige eygen ende propere propheeten voirt stellen souden, als wij daerop wel geinformeert waeren, soe ist, dat wij alle onse ondersaeten ons lants van Althenae gegonnen ende gegeven hebben, gonnen ende gheven midts deesen onsen brieve, behautelick dat de voirss. nyewe hantfesten daerbij in geenrewijs gebroecken ende geprejudiciert en sullen weezen, dat men in alle bannen ons landts van Althenae bij schouten ende gebueren recht doen sal in manieren als hiernaes beschreeven staet ende soe wij dat den ambachsheeren in voirss. schijne geconsentiert hebben, alsoe dat men met drien heemraeders tenminsten in elcken banne prijsen sall ende richten alle gereede goeden, ende erven met vier heemraeders, daeraes men geven sall den schaltout twee flemsche ende elcken heemraet eenen vlemschen. Denselve cost alsoe met recht geschiet, sal verleggen diegene, die dat recht sueckende is ende weder gepresen nemen ende invueren

eynschot aen have ende erve dat hij prijssen laet. Ende soe wat vorwaerden voir richteren ende heemraederen gaen, daer men brieven aff nempt, sal die schoutet hebben twee flemsche voir zijn zegel ende recht, ende elck heemraet die zegelt eenen flemschen, want geen ernissen ende wilkoeren bezegelt en sullen worden dan bij richter ende twee heemraederen tenminsten. Waer oeck geen zegelinge en gaet, sal die schout hebben eenen flemschen ende die heemraeders, die daerover staen, elck eenen halven vlemsen. Ende sullen oeck alle, die tot haeren oncost geweest worden, hoer onschout moegen doen binnen besloeten tijden, gelijk daerbuyten ¹).

2. Item of yernandt duchte, dat hem bij den gebueren in eenigen bannen yet te nae gewezen worde, dat mach hij beroepen voir onse schepenen slants van Althena, seggende ende noemende die lasten ende gebreckeri, (die) hij in den vonnisse heeft, ende dat met gevuchlicken woorden, als men voir recht schuldich is te spreken, bij alsoe dat hij binnen athmael den rechten ^o) binnenslants, daer dat gebuert, verburgen sal sulcke costen ende bruecken, als hierna beschreeven staen. Ende sal binnen athmael die wederpartij, die dat weren will, oeck borgen setten van gelijken. Ende off die wederpartij des met doen en woude, mach sij dat laeten faeren; ende soe sal sij in der saicken verfallen weesen ende diegheene, diet beroepen heeft, boven blijven. Ende als parthijen beyde vervolcht hebben, soe sal die richter, daer dat onder gebuert, id beroep te kennen gheven onsen drossaet off balyu, die dan onse schepenen ons landts van Althenae sal gedaegen opten naesten dingdach daerna, aldaer den richter ende heemraederen binnen den banne die beroep geschiet waer, die aenspraecke, antwoerde, koste ^o) ende waerheyt voir schepenen in schrift sullen setten ende brengen. Ende wes die schepenen dan dairvan met recht wesen, sal recht wesen nae inhoud der handtfesten. Ende sullen daarvan hebben die schepen hoeren wijn ende onsen amptluyden eenen schildt voir hoeren cost. Ende wie van parthijen nedervellich blijft, sal den cost gelden, ende aen ons verbueren sueventhien pant. Ende indyen dat men bevynt dat vonnis bij schepen anders worde, dan die gebueren geweest hadden, soe sal elcx van den gebueren, die over dat vonnisse gestaen hebben, verbueren eens vijffthalf pont. Voirtaen die goeden te vrijen ende die quaeden te straffen, is bij ons ende bij onsen ondersaeten ende geerffden van buyten ende van binnen op een generael dachvaert overdraegen, dat alle dieghene, die yemanden met gesleepen wapen blaetreysden, verbueren sullen twee franckrijcksche schillden. Ende wie opten anderen eenen pieck schenckt, sal verbueren eenen schilt als voirss.²).
3. Item soe wie na den anderen werpt off slaet, tsij met kannen, steen off dergelijcken, sal verbueren eenen franckrijcksschen schilt. Ende soe bloetreysinge, die int hoeft gevallen van den ogen ende oren opwaertz met sverden metter hant, hoe cleyne sij zijn, hoedanich die swaernisse waer, sal weesen een hooftwonde.

4. Item of ennich man off wijff buytenslandts woende, ende hocr goet met recht afgewonnen wordt, tot wat tijden hi, of sii daernac binnenslandts quaemen, soe sal die persoen, diet hem afgewonnen heeft, of sijn erven, die man oft wijff off hoeren erven die weete dan doen offte doen doene bij twee wittachtige getuygen off meer, acht daege voir die naeste vierschaere, daer die goeden glegen zijn. Ende dan mach die persoen den anderen ghieden off missaecken nae den recht van den lande. Ende waer dat hem tsijn afgewonnen weer tonrecht, dat sal hem die ander bij den schout wederkeeren sonder schaede of oncost daeraff te hebben. Ende des sae sall de schout goede burgen nemen van den aentaelre om deselve geeden weder te keeren indyen hij die tonrecht afgewonnen hadde, buyten schaede des verwerders. Ende off yemandt den anderen moeyden, die sall hem zijnen cost bestellen ^{e)} nae sijnen staet ter taxatien van den heer off sijnen schout van dyer prochyen, welcke schout gehouden weesen sall borge daeraff te nemen, eer hij den persoen in recht ontfangen sall.

Deese voirss. punten geduerende tot onsen off onser naecomelingen wederseggen. In kennisse der waerheyt hebben wij onsen zegel aen deesen brieff doen hangen int jaer ons Heeren duysent vierhondert vijff ende sestich, den thienden dach Mey.

Afschr.-Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 36 verso - 38.

Litt.: Welding, blz. 68 vlgg.

¹⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 68 vlgg., 86, gz.*

²⁾ *Litt.: Inleiding, blz. 75,*

^{a)} *Men zal moeten lezen: verboden.*

^{b)} *Men zal moeten lezen: daer i.p.v. die.*

^{c)} *Men zal moeten lezen: rechter.*

^{d)} *Men zal moeten lezen: konde*

^{e)} *Men leze: betalen.*

317. PHILIPS VAN BOURGONDIE GEEFT TEN BEHOEVE VAN DEN HEER VAN ALTENA EN DE INGELANDEN EN GEERFDEN VAN DE NIEUWE DIJKAGE, EEN AANVULLING OP DE IN 1461 DOOR DEN HERTOG GEGEVEN BEPALINGEN ¹⁾.

1465 Mei 31.

Ick Philips, bij der gratien Godts hertoghe van Bourgoengen, van Lotrijck, van Brabant ende van Limborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Bourgocngen palatijn, van Henegouwen, van Hollant, van Seelandt ende van Namen, merckgrave des heyligen Rijcx, heer van Vriesla'rlt, van Salins ende van Mechelen, doen cont allen luyden, hoe dat'onsen lieven neve Jacop, grave van Hoorne, heer van Althema, etc., in den jaer van een ende tsestich lestleden met onsen drossaert, steede ende ingelanden van Huesden, met een deel van onsen ondersaten in Suythallant ende metten ingelanden van Eethen ende Meuwen, soo verre een ycgelijken dat acngaen mach, om te bedijcken een grot deel lants, dat zeedert den tijt dat Suythollant inbrack tot dier tijt toe onbedijct ende metten watere gelneen gelegen hadde, bij onsen consente een dijckaidze aengeleet ende gemaect hebben, beginnende in den lande van Althema aen den Woldrichemmer ²⁾ dijck bij der galgen aff te gaen over dat gat tot in den ambocht van Sleewijck, van danen voert die Merwede langes tot Werckendamme ende alsoo voert totter Wercken toe ende vairt tot Wielensteyn ende van danen ten Doornschen gate toe ende alsoo voert over die Koorn aen die Dussen ende van danen sluytende aen heere Dircks verlaet van der Merweden. Ende is wet waer, dat wij voer ons ende voir onsen nacomelinghen onsen neve van Hoorne ende den ingelanden ³⁾, voirss, doen gaven ende consenteerden sekere

punten ende articulen, dienende tot ⁴⁾ onderhoudenisse derselver dijckaedsen, nae uitwisinge onser brieven, hemluyden daervan verleent, maer want nu onlancx leden van wegen ons neve ende der ingelände ³⁾ voirss. ⁵⁾ onsen lieven ende getrouwen stedthouder ende rade onser lande van Hollant zekere punten ende gescriften ⁶⁾ overgegeven geweest sijn, die sij te kennen gaven tot versekerheyt van den voirss. dijckaedsen sonderlinge van noode wesende in verbeteringe ende in verclaernissen van onsen vaigaende consente ende brieven voirss., hemluden van ons gegonnet ende geconsentiert te wordene, waerop wij ⁷⁾ ter plaetsen ende aen denghenen, daer dat in deser saken dienende ende behoeff geweest is, ons te vollen hebben doen inrcrmeren, ende nadat ons ende onsen voirss. stedehouder ende rade claerlick gebleken is tot onderhoudenisse ende versekertheyt ⁸⁾ van den voirss. dijckaedsen sonderlinge behoeff ende van noode wesende ende oyck op al gehoert die princepale officiers ende dienaers hier inne geroepen ⁹⁾ sijnde, dewelcke, soe verre hemluden ¹⁰⁾ dat aengaen mach, dat mede aldus behoeff dencket ende versocht hebben, soe ist, dat bij onsen voirss. stedehouder ende raede, alle saken ende gelegentheyt hiervan - met dat soe wet van onsen heerlicheyden ¹¹⁾ ende rechten als ¹²⁾ anders hiertoe dienende

was -, met rijpheyte van rade wet doergesien ende overgewegen, wij voer ons ende voer onsen nacomelingen onsen neve van Hoorne ende den ingelanden ³⁾ ende den geerfden van der dijckaedsen voirss. gegonnen, gegeven ende geconsenteert *hebben, gonnen, geven ende consenteeren* ¹³⁾ met onsen tegenwordighen brieve, als dat, niettegeustaende dat inhouden van sulcken punten ende articulen, als wij int ¹⁴⁾ stuck van deser dijckaedsen hemluden met onsen brieve in den jaer een ende tsestich ¹⁵⁾ voirss. gegeven ende geconsenteert hadden, sij voertaen sullen mogen hebben ende gebruyken die punten ende articulen, gelijk ende in alder manieren als hierna bescreven ende verclaert staen, te weten:

1. Eerst, dat in der dijckaedsen voirss. wesen sullen drie dijcligraven, te weten die een in den lande van Althena, die ander in Suythollant ende die derde int bedrieff van Eethen ende Meuwen, elck in sijns heeren landt, ende int lant van Huesden genen, overmits dat sij in der voirss. dijckaedsen, daer sij dijck hebben, met geerft en sijn, ende vierthien heemraeders tot twee schouwen, die jarlicx openbaerlijck bij den gemeenen geerfden aldaer, elcx in den sijnen, bijsonder gecoren ende gemaect sullen warden bij den meesten stemmen derselfder geerfde, ende die geet bij den dijckgrave in presentie der geerfden der voirss. nieuwer dijckaedsen ¹⁶⁾, om metten seven van den XIII heemraeders bedreven ende geregeert te sijn die schouwe ¹⁷⁾ der dijckaedse in den voirss. lande van Althena ende metten anderen seven heemraders die scouwe der dijckaedsen van Suythollant, des lar_ts van Huesden, Eethen ende Meuwen, welcke XIII heemraderen alre jaer vercoren ende vernyeut sullen worden bij den gemeenen geerfden der voirss. nieuwer dijckaedsen, vier dage voer den Dynxendach na groot Vastellavont ¹⁸⁾. Ende sal yegelijck van den geerfden, die daertoe sijn koren ¹⁹⁾ geven sal, dlant dat hij ten tijden des kiesens in der nyer dijckaedsen voirss. hebben sal, gehadt ende gebruyct ²⁰⁾ hebben rustelijck ende vredelijck jaer ende dach, ende emmer soe dat die voirss. kiesinghe vrij sij ende blijve, fraude ende argelist uutgescheyden ²¹⁾.
2. Item sal ²²⁾ die voirss. dijckgrave ende heemraeden heffen die voirss. twee schouwen onder eene kunre op eenen dach ende die altyt beginnen ende aanheffen in den Korn, te weten die dijckgrave slants van Althena ter eenre slide naortwaert al sijnen dijck langs tot aen den Woudrichemschen dijck tae bij der galgen af te gaen, met seven heemraderen, daerof die vier wesen sullen uuten lande van Althena, eenen van den poorters van Dordrecht, een uuten lande van Huesden ende een van Meuwen ²³⁾; ende die dijckgrave van Suythollant ter ander sijden suytwaerts al sijnen dijck langs tot heer Dircks verlaet toe metten anderen seven heemraderen, daerof die drie wesen sullen uutenlande van Althena, eenen uuten lande van Huesden, een van Eethen ende Meuwen, een van Dordrecht ende een, woonende in Suythollant binnen der nieuwer dijckaedsen voirscreven.
3. Item oft soo gebeurde dat op die rechte scouwedagen yemant der voirss. heemraders achter bleve ende bij nootsaeken aldacr met comen

en mochte, soa sullen dan die voirss. dijckgreven, elck int sijn, metten heemraders, die tegenwardich wesen sullen, in die stede van den gebrekelijcken, tottien malen telker tijt alst gebuert moegen kiesen ende setten ander heemraet of heemraden van daer die absenten sijn, indien sij daer tegenwordelijcken te krijgen wordden. Ende sijn sij daer met te krijgen, soe sullen die dijckgrave ende tegenswordyghe heemraden voirn. dan mogen kiesen sulcke heemraden als hem nutte duncken ²⁴⁾ sullen, binnen der voirss. niewen lande geerft, daer sij dieselve scouwe rmede volbrenghen znogen, opdat die schouwe bij gebreken van den heemraden niet stille en blijve staende.

4. Item en sal niement, die tot heemraet gekoeren wordt, des mogen weygeren, op sulcken boete als elck dijckgrave in tsijn met sijnen heemraden daerop koren ende ordineren sullen, soe verre hij binnen lants woonachtich is. Ende of hij buyten woonde, soo sal hij dat mogen wesen opdat hij wil; ende of hij met en wilde, soo sal hij des mogen ontslaen ende sal men dan eenen anderen kiesen in de r manieren als boven.
5. 5. Item sullen die voirn. dijckgraven ende heemraden geerft wesen ²⁵⁾ in der voirss. dijckaedsen, te weten elck dijckgreve tot vijftien mergen ende elck heemraet tot thien merghen, sonder argelist, behoudelijck dattie dijckgrave van Suythollant ²⁶⁾ in sijnen bedrive geerft sal sijn tot XV mergen lants ende die heemraden aldaer elcx tot thien mergen lants toe als varen.
6. Item sal yegelijcke der voirss. dijckgraven scouwen, elck int sijn, soo langhe dat hij comt in eens anders dijckgraven bedrijff, ende sal dan die dijckgrave daer men ²⁷⁾ aen comt, sijn scouwe aenheffen ende voort scauwen alst behoart. Ende of in eenighen der voirss. dijckgraven gebreck waer aen scouwen op die gesette scoudaghen, so sal dan die naeste dijckgrave scouwen soo langhe tot hij eenen ²⁸⁾ anderen dijckgrave vynt, die hem die schouwe off neemt, behoudelijck elcken dijckgrave sijns rechts. Ende omdat die van den lande van Huesden voorn. ghenen nieuwen click en hebben op haer erven ende hem hairen nieuwen dijck gevallen is bij cavele ²⁹⁾ in den lande van Suythollant, van Eethen ende Meuwen, daer bij sij met en sijn executable bij den dijckgrave ende heemraden aldaer van sulcker boeten als daer sij bij den heemraden in gewijst ende gecondampneert mochten worden of van gelde, dat die dijckgrave bij vonnisse van den heemraden op hemlieden uutleggen ³⁰⁾ soude opten dijck of binnens slants, soo sij in dat bedrijff egeen erve en hebben, soe is in dit stuck onsen wilje, opdat voirn. nieuwe lant bij versumpnissen der voirss. van Huesden met verlore en worde, dattie voirn. dijckgrave, tot allen tijden als yement uuten voirss. lande van Huesden in boeten :gewijst sal worden off dattie dijckgraven op hemlieden yet uitgeleyt sullen hebben, van derselver boete of uitgelede gelt sullen panden opten dijck met dijckrecht opt lant, daerof die gecondampneerde den dijck hadden, daert ³¹⁾ gebreck aen waer, hoewel dat buyten haeren bedrijve gelegen is, gelijk die voirss. dijckgraven souden mogen doen of dat lant in hoeren voirss.

bedrijve geleghen waer, welcke panden staen sullen XIIIII dagen, te lossen met twiscatten gelde; ende die panden volstaen ³²⁾ wesende, soo sullen die voirss. dijkgraven dat voert laeten weten ende beteykenen onsen castelein van Huesden, in der tijt wesende ende hem van dier rechtvorderinghe ende pandinghe bethoen van den heemraden over seynden, dewelcke onse castelein dan gehouden wesen sal die goede op des goets cost sijne drib drie Sonnendaghe geboden te doen binnen der kercken van der prochie, daer onder die guden geleghen sijn. Ende die drie geboden gedaen wesende, soe sal dieselve onsen castelein den clagenden dijkgrave terstont tot sijnen vermanen opleggen ende betaelen sijn principale uitgeleyde gelde met alien oncoste, met recht daerop gecommen wesende, ende daertoe die helft van den tweescatten gelde: Ende voer die ander helft van den tweescatten gelde ende voer die penninghen, bij hem den voirss. dijkgrave aldus betaelt, sullen bi denselven onsen castelein gebruyct worden alle die gecondempneerdes goeden, gereede ende erve, tot hem sijn tweescatte gelt met alien oncosten tweescat, met recht daerap gecomen, betaelt wesen sal, twelcken wij onsen voirss. castelin gebieden aldus te onderhouden. Ende of yement die voirss. goede ³³⁾ hierenboven bruycte sonder consent ons casteleins voirss. of oock ansen castelein daer commer in maecte, die sal, so dicke hij des van onsen castelein beclaecht ende betuycht wordt, verbeurt hebben X pont, halff tot onser behoeff ende halff tot behoeff ons voirss. casteleins, welcke X panden men utpanden sal gelijk onsen bruecken. Mer des soo sullen die voirss. heemraders oock gehouden wesen van alle rechtvorderinghe voirss. te leveren tot vermaninge der voirss, dijkgrave bethoen, besegelt ten minsten met segelen der drie lieemraden, op tegens ons te verbeuren elcx van den heemraden, die hierof in gebrecke waer, so dicke ende menichwerve als dat gebuerde, die boete van thien ponden, om die bij den dijkgrave voirss., elcx int sijn, heerlike geexecuteert ende geeindt te wordene, sender verweren of wederseggen van denselven heemraden. Ende soo wes ordinancie ende kueren die dijkgraven ende heemraden voirss. in deser dijckaedsen ordineren, maeken ende leggen sullen, tot nutscap ende orbaer ons lants ende der gemeender dijckaedsen voirss., hebben wij geloeft ende geloeven vor ons ende voer onsen nacomelinghen van werden te houden tot ewigen daeghen.

7. Item sullen alle die heemraeden ende oyck dieghene, die ter schouwen comen ende daer mede te doen hebben ende gheen vianden noch ballinghen en sijn, vrijgeleye hebben den tijt der voirss. schouwe geduerende ende oock eenen dach daervoer ende eenen dach daerna, ende insgelijcx optie ghemeene dachvaerden, die men om die onderhoudenisse der voirss. dijckaesie ende om welvaert des gemeens lants houden sal.
8. Item soe wie eenich erve bedijckt heeft in der voirss. dijckaedsie, na inhoud der ordinancien, die daerof is, ende die dat rustelijck tat nu toe gebruyckt heeft, die sal dat behouden tot ewigen daegen voer hem ende sijne nacomelinghen, soedat men hem tot geenre tijt daer uut en

sal mogen winnen met eenighe recht, geestelijck noch waerlijck, behoudelijck altoos van waerden gehouden ende achtervolcht te wordene tselve dat van to-chten in der ordinantie van der voirss. dijckaedsen begrepen ende gescreven staet. Ende oft hiernaer gebeurde dat onse landt van Suytholiant weder bedijckt worden, dat dan die ingelanden ') ende geerfden van deser dijckaedsen daerin met vrijer noch vorder ontlast wesen en sullen dan als sij voortijts te wesen plaghen.

Ende omdat wij voer ons ende voer onsen nacomelingen onsen neve van Hoorne ende den ingelanden ende geerfden voirss. alle dese voirss. punten ende elcx bijzonder vast ende onverbroken houden willen ende oock gehouden willen hebben tot ewigen daegen, sonder argelist, behoudelijck ons in alien anderen punten onse hoecheyt ende heerlijkheyt ende een ygelijck sijns rechts, so hebben wij des te orconde onsen segel aen desen brieve doen hanghen. Gegeven opten lesten dach van Meye int jaer ons Heeren XIIIICc vive ende tsestich.

Afschr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 18 verso-24 recto.

Onder het afschrift is aangeteekend: Bij mijnen heer, den hertoghe, ter relacie van den heer van den Gruythusen, sijnen stadthouder generael, ende anderen van den rade van Hollant, alsoe heer van Alcmade, Gerit van Assendel f t, meester Jan van Haelwijn ende meer andere.

Andere afschriften: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten no. 141, fol. 28-30;

Archief der abdij van Berne te Heeswijk, in een register met opschrift "den dijck van Zuythollant" (7, 67).

Gedrukt (enkele gedeelten, naar een register uit het heerlijkheidsarchief van Emmichoven): A. Elink Sterk Jr., Nadere toelichting van wetenswaardige bijzonderheden en geschilpunten, betreffende de vroegere en latere gesteldheid der heemraadschappen, 1851, blz. 148 vlg.;

Begin en slotprotocol: Jan Smits Jz., Verhandeling over de inbraak en overstrooming van den Grooten Zuid-Hollandschen Waard op den 18 November 1421, 1822, blz. 74-75 (ever.eens uit heerlijkheidsarchief Emmichoven); Statistiek tableau der polders in NoordBrabant (opgemaakt door A. de Geus en Jhr. E. C. B. van Rappard, doch zonder vermelding van de namen der auteurs verschenen), 1843, b1z. 235;

Begin: J. H. Hingman, De Maas en de dijken van den Zuid-Hollandschen Waard in 1421, 1885, blz. 13, noot 1 (aldaar bij vergissing op 14 Februari 1467 gesteld).

- 1) *In het hier gevolgde handschrift is boven deze ordonnantie als opschrift geplaatst: Die principale hantveste van den nyeuwen bedijcten lande van Altbena, Suythollant, Eethen ende Meuwen, etc. ende die ordinancie van derseluer di,7ckaid sien, gehck hierna volcht.*
- 2) *De tekst heeft: Woedrichemmer.*
- 3) *H heeft: inwoenderen i.p.v. ingelanden.*
- 4) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: gedurende i.p.v. dienende tot.*
- 5) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: van i.p.v, voirss.*
- 6) *H heeft: int geschrifte i.p.v, ende gescriften.*
- 7) *Dit woord is tusschen de regels bijgeschreven.*
- 8) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: voer sekerheyt i.p.v. versekertheyt.*
- 9) *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: begrepen i.p.v. geroepen.*
- 10) *De volgorde dezer woorden verbeterd naar H. De tekst heeft: hemluden soe verre i.p.v. soe verre hemluden.*
- 11) *De cursief gedrukte letters zijn aangevuld naar H.*
- 12) *De laatste letter is aangevuld naar H. '*
- 13) *De cursief gedrukte woorden zijn aangevuld naar H.*
- 14) *Dit woord is in den tekst nog eens herhaald.*
- 15) *In margine is geschreven: videatur ubique; en met andere hand: is hiernaer volgende, denwelcke hem oock refereert tot eenen andere hantfeste de Ae, 1461.*
- 16) *H heeft: der voirss. geerffden i.p.v. der geeifden der voirss, nieuwer dijckaedsen.*
- 17) *De tekst heeft hier ten onrechte ingevoegd: ende,*
- 18) *H heeft: des Vrijdaegs voir groot Vastellavont i.p.v. vier dage voer den Dynxendach na groot Vastellavont.*
- 19) *H heeft: kuere i.p.v, koren.*
- 20) *De cursief gedrukte letter is aangevuld naar H.*

- ²¹⁾ *In H volgen de woorden fraude ende argelist uitgescheyden onmiddellijk na jaer ende dach. Zulks schijnt juister: zie ook handvest 1461, art. 1, in fine.*
- ²²⁾ *Juister is de lezing van H: sullen i.p.v. sal.*
- ²³⁾ *H heeft: van Ethen ende Meuwen i.p.v. van Meuwen.*
- ²⁴⁾ *De cursief gedrukte letter is aangevuld naar H.*
- ²⁵⁾ *De tekst heeft ten onrechte: wesende i.p.v. wesen.*
- ²⁶⁾ *H heeft bier nog ingevoegd: in der voirss. dijckaetzen.*
- ²⁷⁾ *In den tekst staat: ment i.p.v. men.*
- ²⁸⁾ *Aldus verbeterd naar H. De tekst heeft: ende i.p.v. eenen.*
- ²⁹⁾ *H heeft: kavelingen i.p.v. cavele.*
- ³⁰⁾⁾ *In den tekst is ten onrechte boven uitleggen een afkortingsteeken geplaatst.*
- ³¹⁾ *Aldus verbeterd. De tekst heeft: doert i.p.v. daert.*
- ³²⁾ *Al.dus verbeterd naar H. De tekst heeft: wolstaen i.p.v. volstaen.*
- ³³⁾ *Het cursief gedrukte woord is aangevuld naar H.*

**318. BURGEMEESTERS, SCHEPENEN EN RAAD DER STAD
WOUDRICHEM GEVEN VIDIMUS VAN DE OORKONDE VAN PHILIPS VAN
BOURGONDIE VAN 1460 OCTOBER 23.**

1465 December 12.

Met uithangend zegel der stad in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 43.

Litt.: Inleiding, blz. 80, 81.

319. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BEPAALT, DAT DE OUDSTE ZOON VAN JAN VAN GHOER WILLEMSZOOM, AMBACHTSHEER VAN GIESSEN, NA DEN DOOD ZIJNS VADERS HET SCHOUTAMBT VAN ANDEL. ZAL VERKRIJGEN VOOR ZIJN LEVEN, ONDER DEZELFDE BEPALINGEN ALS HET AAN ZIJN VADER GEGEVEN WERD.

1466 April 4.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 122, no. z.

320. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, STELT IN OVERLEG MET DE INGELANDEN VAN ALTENA EENIGE BEPALINGEN VAST, ALS AANVULLING OP DE ORDONNANTIE VAN DE NIEL'WE DIJKAGE.

1467 Februari 14.

Wij Jacop, greve tho Hurn, heere tot Althenae etc., doen kundt ende bekennen voir ons ende onsen naecoemelingen, dat huyden, datum sbrieffs, voir ons komen zijn de gemeyn geerffden ende inwoenderen slants van Althenae, gedijckslaegt ende geerft binnen dcnzclven onsen landen, in eender gemeynre bescheydenre ende versamender dachfaert, ende hebben ons geproponeert zekere artyckelen, hiernae verclaert, ende die mit ons ende wij met hoer besloeten boven hoer hantfesten, van ons ende van onsen voirsieten overgegeven, in verbeteringe van zekere puncten begrepen in der ordinancien der nyewer dijckaertssen ons landts van Althenae in manieren als hiernae beschreeven volcht, geduerende zolange ons, onse naecomelinge, ende den geerffden ende inwoenderen voirss. dat nut ende orber duncken sall.

1. In den iersten, soe wanneer gebuert, dat een dijckgraeve slants van Althema ennige penninge verhielde op ennige geerffden slants met rechte ende als recht is met blijkende pennongen, die sal hij weder in moeten winnen nae inhoud der yerster ordinancie deeser dijckaertssen, dubbelt aen gelde ende vierschatre panden, hetsij aen erve off haven,

die hij den schuldigen toebehoerende binnen den voirss. lande weer te begaen, beheltelicken off gebuerden dat hij in yemont erve gepresen worde tot eenen minre dele van eenen camp, zoe sall die schulder tot versuecke des dijckgreven voirss. gehauden zijn des dijckgraeven deel van den zijnen te graeven off te heynden buyten sdijckgreven cost, of den dijckgrave geven ende betaelen sijn vierschatte pennongen indyen hijs met affheynden en willede.

2. Item soe en sall die dijckgreve, heere noch ambochsheere, geseten binnen deser dijckaertssen, nyemandt voortaan den geerffden in denzelven lande van Althenae ennige schaede moegen doen met uitgeleyde penningen, hetsij van omslaegen gelde off pennongen, mdyen hijs die op den dijck, kaden ende weeteringen off ander werc= mits erbeyden, rijsen, staecken off ander vercofte reesschap, die aen den dijck gebesicht waeren, het en sij dat die schuldige, daer men die utreyckinge op begerende waer, eerst een weete hadde gehad van den gebreken, dat men hem aenseggende waer, die hem een wairsman eysschende is. Indyen die schuldigen tot Utrecht, Dordrecht, Breda, Gorichem off naerre den lande van Althenae off daerbinnen geseten waeren, bij eenen boed:, daertoe ende tot gelijcken zaecken geeydt, die men drie off vier ordineren sall om gelijcke weeten te doen, bescheydelicken doen sall, of die dijckgreve tot versueck des eysschers van aerbeyde, rijsen, staecken etc. tot koste des schuldiger bij eenen gelijcken boede, ende indyen die schuldige niet op den dijck tegenwoerdich en zij, als men over hem eysschende is. Nae welcker weete elck schuldenaar acht daegen respijt sall hebben eer men hem sall moegen beschaedigen, recht over hem te doen, off ennige penningen over hem utreycken tot sijnen schaede. Ende soe sal die achten dach nae der weeten voirss. zijn eenen dach van rechten den parthijen, te weeten den eysscher ende den schuldigen, indyen daerbinnen den eysscher niet vernuecht en wordt welke recht die dijckgreve, heere off ambochsheer of schout, denzelven parthijen doen zal ter plaetzen binnen den lande voirss., die hij beteyckenen sal alleens oft opten dijck oft werck daert van gebuert waer, sonder daerom ennige schauwe te varsten off neder te leggen. Ende soe sal die schuldige den boede des dijckgreven, heeren, richters off waersmans, lonen, als hij hem die baotschap doet, of die dijckgrave, heere off richter zal dat doen op zijn recht, te verhaelen aen den schuldigen off eysscher voirss. Ende off dan die schuldige binnen acht daegen voirss. den eysscher niet en vernuechde op den rechtdaege off daerbinnen niet voert en qweeme, soe soude die dijckgreve, heere off richter, den eysscher utreyckinge doen op zijn recht als voirss. is.
3. Item en sal men voortaan geen penningen uutsetten noch rekeninghen bestaen of nyewheyt, tsij opten dijck of binnens lants, tensij dat de gemeyn geerffden, die daerin te gellden hebben, daertoe geroepen zijn midts eender kennelicken weeten, die die heere off waersman indertijt hemluyden acht daegen goets tijts tevoeren daarvan doen sal tot gemeynen costen met eenen gezwoeren bode, besant tot Utrecht, Gorichem ende Breda, indyen daer iemandt woenachtich zij, die daerin

te doen heeft. Ende soe sal men die weete laeten aen eenigen der geerffden aldaer woenachtich ter plaetzen, die den anderen geerffden oick daer woenachtich, dat voirt beteycken sal, ten waer dat die rekeninge ofte uutsettinge in dyen daege geschiede, die in der ordinancien begrepen ende bescheyden staet, die sal men moegen doen sonder yemants sonderlinge weete daeraff te laeten mettengheenen, die dan versaemt sullen wesen, mer is alleenlick te verstaen van rekeninghe, nyewicheyden ende uutsettinge, die bij den middelen tijden geschien mochten. Ende soe wanneer ennige gemeyn vergaderinge beteyckent worden ende geboeren, soe sal men altijd des eenen avonts in der herbergen weezen daert gebueren sall, om des anderen beteyckenden daegs to acht uren te beginnen ende te hantieren de saicke, daer men om vergaedert is, dewelcke altijd voir gehandelt zullen worden eer men van anderen enigen saicken spreken sal. Ende off ennige ander saicken gehantiert worden bij dengheenen, die goettijts te daege gecomen waer, hoewel zij in cleyne getale waeren, dat soude stadt houden omberispt van dengheenen die niet goettijts te daege gecomen waeren. Ende zoe wanneer die saicke, daerthoe naemelick die vergaederinge gemaect waer, geslicht is, soe sullen die vergaederden van den anderen saicken, die gemeyne welfaert aengaen, moegen spreken ende sluyten nae hoeren besten befoelen, omberispt van denghenen die daer niet comen en waeren.

4. Item off yemont tegen ende contrarie deser voirss. punten beschaedicht worde off vervolcht, dat en sal van gheenre werden weesen.
5. Item soe en sal men niet gehauden zijn te seynden ennige boden om saiclsen, die voirss. zijn, aen ennige die vorder geseten zijn van Wouderkem, dan die voirgenoimpde plaetsen, mer die sullen moegen laeten ennige binnen den voirss. lande, die men in hoere stadt die wete laeten zal alsboven. Ende off zij daer nyemandt toe en lieten, dan en sal men tot geenre weeten gehauden zijn.
6. Soe sal elck bode, gesandt tot Dordrecht, Utrecht ende Breda, hebben van elcker reysen, die hij doen zall tusschen den iersten dach van Aprill ende den yrsten dach van October vijff stuyffers, ende voert van den iersten dach van October ende den iersten dach van Aprill van elcker reysen ses stuyffers, ende tot Gorchum eenen stuyffer.
7. Item tot wat tijden die warsmannen hoer rekeninghe doen sullen, tsij opten dach in der ordinantien genoempt of bij middelen tijden, zoe sullen zij die schrifte van die rekeninge die sij doen zullen, daerbij presentieren alleens haudende omb die texamineren, derwelcker een geschrift hebben zall die richter, dander die warsmannen te hauden, die dorde de gemeyn inwoenderen ende elck inwoender in hueren ban. Als de rekeninge van eens bans geschiet, ende deese rekeninge als voirss., sal men beghinnen opten voirss. dach off apten daegen bij middelen tijden genoimpt, smorgens tacht uren ende voert verfolgen

ten eynde toe. Ende waert saecke, dat deese rekeninge met en geschiede in manieren ende ten tijden voirss. ende dinwoenderen, die daer te gelden hadden, weder wech togen, soe sullen die warsmannen voirss. die inwoenderen weder ontbieden tot hoeren kosten soelanghe die rekeninge dueren sall.

5. Soe en sullen voirtaen die waersmannen niet gehauden sijn yemanden woenachtich binnen den lande van Althena enige sunderlinge weete te doen van omgeslaegen pennongen op den gemeynen lande off binnenslants, anders dan in der kercken tot Worichum ende in der prochyen daer die ommeslach gebuerden. Ende off dan die inwonende met en betaelde alsulcke omme geslaegen pennongen als hem elck nae den zijnen gebuerlick werdt, soe sal die waersman, sonder voerder weeten daerof te doen, over mogen leveren die dijckgreeffve, huere alnbochsheere ofte richter, diegheene die niet betaelt en hadde sonder ennige weete vorder te doen, tenwaer aft hem op sijnen kost belieffde.

Ende want alle deese voirss. punten bij goetduncken den gemeynen geerffden ende bij onsen consent geschiet ende geordineert sijn, gelijk voirss. is, soe hebben wij des tairconde der waerheyt onse zegel aen deesen brieff doen hangen. Geschiet veerthien daegen in Februario in den jaere ons Heeren duysent vierhondert sueven ende sestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 38-39 verso.

321. TEN OVERSTAAN VAN DROSSAARD EN TWEE LEENMANNEN VAN ALTENA VERMAAKT MELCHIOR VAN GOER, VOOR HET GEVAL HIJ STERFT ZONDER WETTIGE NAKOMELINGEN, AAN ZIJN OUDSTEN BROEDER JAN VAN GOER, OF DIENS WETTIGE ERVEN, EEN HUIS MET ERF, GEHEETEN "DAT SANT", GELEGEN IN HET GERECHT VAN GIESSEN, ZULKS ONDER DEN LAST OM ZIJN SCHULDEN TE VOLDOEN EN ZIJN NALATENSCHAP NIET OP ZIJN GRAF TE VERWERPEN.

1467 Mei 15.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 127, no. 20.

322. KAREL VAN BOURGONDIE STELT, NAAR AANLEIDING VAN EEN TWIST TUSSEN DE INGELANDEN VAN HET LAND VAN ALTENA EN DE INWONERS VAN EETHEN EN MEEUWEN OVER DE NIEUWE BEDIJNING, JAN VAN GOOR VOORLOOPIG AAN ALS DIJKGRAAF IN DE LANDEN VAN MEEUWEN, MET BEVEL, DEN DIJK TE HERSTELLEN VOLGENS DIJKRECHT.

1467 October 20.

Regest: Verslagen R. O. A., 1897, XX, blz. 122, no. 3.

323. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT, TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN VAN ALTENA, BIJ OVERGIFTE EN VERTICHTENIS VAN MELCHIOR VAN GOIR, AAN JOHAN VAN GOIR IN ERFLEEN EEN HUIS TE GIESSEN, GEHEETEN "DAT SAND".

1468 November 27.

Regest: Verslagen R. O. A., 1897, XX, blz. 127, no. 21.

324. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, STELT IN OVERLEG MET DE INGELANDEN VAN ALTENA EENIGE BEPALINGEN VAST, ALS AANVULLING OP DE ORDONNANTIE VAN DE NIEUWE DIJKAGE EN DE HANDVESTEN VAN ALTENA.

1468 December 2.

Wij Jacop, greve tho Hurn, heere tot Althenae, doen kundt ende bekennen voir ons ende onsen naecomelingen, dat huyden, datum sbriefts, voir cns comen sijn de gemeyn geerffden ende ingelanden ons landts van Althenae,

gedijckslaecht ende geerft binnen denzelven onsen landen, in eender gemeynder bescheydenre ende versaemender dachfaert, ende hebben ons voigelacht ende geproponeert z.;kere artyckulen, hiernaer verclairt, ende die met ons ende wij met huer besloeten boven huer hantfesten, van ons ende onse voirsaten voir gegeven, in manieren hiernaer bescreven volcht, geduerende soelangen ons, onsen naecomelingen ende den geerffden ende inwoenderen dat nut ende orber duncken sall.

1. In den iersten. Soe in der erdinantien der dijckaertzen geschreeven staet van kiesinge der dijckheemraederen in twee plaetssen, soe is Du verclaert, dat men die dijckheemraederen slants van Althenaer sat verkiesen ende versetten jaerlicx nae inhouden des yersten artyckels der ordinancien van den voirss. dijckaertssen dat punt beruerende, bij alsoe dat men van den sueven heemraederen slants van Althenaer, die dat voirgaende jaer heemraeders geweest hebben, vier van denzelven bij den geerffden verkiesen, weder insetten ende eyden (zall) met drie nyewe, die men dan kiesen zall ende met dyen dat dijckrecht voeren nae inhoud derselver ordinantien.
2. Item soe sat men van deese tijt vairt die borchschauwe ende die bestaeschauwe van den beginne ten eynde den dijck langs bewanderende doerschauwen bij den dijckgraeven ende heemraederen, ende in elcker schauwe loven alsulcke dijcken als geboeden sullen worden ende den heemraet loifber sullen duncken, sonder daerinne ennich gebreck te laeten vallen. Ende sat elcker (koir) opten Hcgendijck ende opten Nyewendijck weesen eenen stuyffer. Ende off hem ennige rechtsaicken gemuten, zoe wie die waeren, dair sat die dijckgreff van stonden aen ende rechtoert eenen dach noemen ende setten binnen den naesten acht daegen tot cender zeecker plaetsen binnens lants, om alsdan ende alsdaer sulcken recht te doen van allen saecken, gelijk oft in der schiauwen waer, opdat die schauwe hueren voirtganck hebben mach, beheltelick ten voirss. benuempden daege elcken eene weete te doen hebben, als voirtijts overdragen is.
3. Voirt soe en sat men voirtaen beheltelick der vreesschauwen in hoerren machten te blijven, niet tuynen aen den dijck van onser liever Vrouwendage nativitatis. Ende soe zal voirtaen een erffschauwedach weesen van tuynen ende van ruwer alle jaer op sinte Lucasdaeghe, ende soe sat men sonder vertreck die schauwe doer schauwen sonder terugh te rijden. Ende soewes tuynen off ruywer dan gelaecht werden, daeraen sat gebruecktweezen een pont van X st.vs., half f den dijckgreff ende half den heemraederen. Ende sae zall die dijckgreve van stonden aen den tuyn off ruwaer bestaeden, off hij can, nae den dijckrecht, ende en mach hij niet dyen dijck doen sieren bij den heemraet als men van der erfschauwen gewoentlick is, behoutelicken dat elck sijnen tuyn off ruwer aldus aen den dijckgreve komen sal moggen lossen met liliaertz ende metten oncost daerop gedaen van den dijckgreve binnen den yersten vier daegen.

4. Item soe en sall nyemandt, erm noch rijck, yemandts anders dijck off dijckavelinge beroeven noch beschaedigen van haut, van erde, van rijsen, van ruwaeren, van paelen noch van geenrehande saicken, daer den dijck tuede gemaect waer off gemaect mocht wrden, noch geensins sprockelen van grooten noch van cleynten, op de hoichste boete, die men aen den dijckgreve verbueren mach, beheltelick den heere nochthans tsijn nae den lantrecht.
5. Item oft saecke waer dat yemandt van onsen geerffden op den dijck off binnen bans schaede krece van uutgesetten penningen off anders, soe v~ie dat qwaeme, endc zijn huerman off landtpachter daerin gehauden waer overmidts vorwaerden, tusschen hembeyden gemaect ende verdraegen, daeraff sat dieghene, die daeraen gebrecklick waer, den huerman off lantpachter dach doen doen voir dat gericht, daer die pachter woenachtich is, tot eenen daege die den gebreckelicken gelegen zij voir recht te coemen, ende hem dan aenseggen des hl* hem van sulcken voirgenoinpde schaede eysschende is, zijn getuygen, indyen hij cenige heeft, off brieven medebrenghende. Ende wes hem die pachter hem lyende waer, off hij den pachter ovcrtuygen konde, daeraff sat hem die heer svan stonden aen onvertogen recht doen ende dat recht voit utrichten binnen den dorden dagen, gelijck oft met allen recht verwonnen weer. Ende of daer geen getuygen off brieve en waeren, soe sat des groten heeren off des anleggers eydt voir des pachers eydt gaen, soeverre dat den schaede van den dijck off binnen bans aengaet als voirss, is, ende niet vorder.
6. Item see en sullen gheen gemeynen, die van erfstaelen tsamen gedijckslaegt zijn aen der Mazen noch aen den Nyhendijck, meer gelden dan een dubbel kuer, ende van inrijden een dubbelde bruecke met eenfoldige dachgelt, hoeveel persoenen in dyen boeyl geerft zijn. Ende een inrijdende schauwe opten Maesdijck staen gelijck oft den Nyhendijck waer, beheltelick dat die dijckgreeff voir sijnen ende sijns clerckx ende meters cost sdaegs sal hebben X stuyffers.
7. Item soe en sal men met gheenen beesten weyden aen dijcken noch dijckavelingen op de verbuernis aen den dijckgreeff aen elck schaepe een oert stuyffers, van elcken vercken, hoerenvee ende perdt op eenen halven stuyffer, soe dick ende soe mennichwerven die bevonden werden. Soe en sal men gheene beesten, op deselve bruecken te verbueren aen den heere, weyden noch op wegen noch op stegen; die alle man sal muegen schutten tallen plaetsen ende die brengen totter schutkoyen binnen der prochyen daer dat gebuert. Ende off daer geen dijckschuttkoey en waere, soe sal men se brengen in schoutenhuyse, ende soe sall die schout van stonden aen dat halve schutgelt opleggen. Ende off yemandt ennyge dese beesten schutten op zijn erfve bij hem off bij sijnen boede, die sal se moegen drijven tot sijnen huysen binnen derselver prochyen gelegen ende met vorder, bij alsoe dat daer geen dicke schuttkoey en waer of dat de schuttkoey merckelicke vare gelegen waere van den lande, dair de schuttinge geschiede, en dan diegheene die de beesten toebehoeren een weet tot sijnen huysen

laeten, indien hem de meester van den beesten kennelick waer, (binnen den) yersten athmael. Ende dan sal die schuldige gehauden zijn den schout ende den schutter dat schutgelt ende den beschaedichden tot sijnen schaede, die hij richten zall bij den gericht eer de beesten vandaer gaen. Ende nae den athmael sal hij de beesten in de schutkoey off den schout thuys leveren ende sijnen schaede gericht hebben bij den gericht, soe voirss. is, ende sal een scharbeesten geven voir een athmael een lelyplack.

Ende soe dan de vercken een, geheel schaedenis des lants ende der dijckaertzen zijn, soe sal een iegelick die vercken, die hij op sijnen lande off erve vynt, dair sij een off meer, moegen schieten, werpen, smijten, steken ende doot slaen, sonder aen ons yet te bruecken, of dengheenen sulcke vercken eyn off meer toebehoerden yet te richten, behetelick dat sij diegheene dyes dat is, dat nae hem sall moegen nemen ende tot sijnen orber zijn beliefte daarmede dcen. Ende off yemandt den anderen daerom met ongodtlicken woorden overliep, dat waer in schijn van dye dingen off anders dat kenlick waer, die soude gebrueckt hebben aen ons thien pont, behetelick der dreyginge in der hantfesten in hoerren machten te blijven. Ende of diegheene, die deese vercken toebehoerde off yemant van zijrlrewegen den anderen daerom slaende worde, die soude aen den heere bruecken vierwerven sceveel als van anderen saicken waer nae inhoud der hantfesten.

8. Item en sal nyemandt bij hemselven, noch bij sijnen kynderen, noch boede, binnenslants den anderen sijnen tuyn affbreecken, noch ontfueren, noch ontdraegen, op de bruecken van thien ponden, die men hier bij den schepenen affwijssen sall, .indyen dat kennelick waer ende die heer off die beschaedichde dat claegden. Ende off ennige met goets genoch en hadde deese bruecken daeraen te panden off te betaelen, die sal men daervoir setten een ander tot exempel tot Worickum op die kake.
9. Item sal men alle dachfaerden punctelick beschrijven ter plaetssen zae voortijts overdraegen is, acht daegen tevoerens eer deselve dachfaerden gehauden zullen worden.
10. Item off yemandt, buytenslants woenachtich, aengesproecken worde bij besettinge off anders aen zijn persoon off aen zijn goet voir ennyge schulden off toeseggen, ende met recht ontginge, soe sal die eysscher den verwerder sijnen cost gelden elckx daegs, dat hij daerom oniedich waer, twee braspenningen, die men hem van stonden aen voir den gericht, sall utreycken, behetelick den heer ende trecht hoer bruecken ende irechten. Ende off die verwerder met eenen perde waer off mit meer, dat sall staen tot dubbelden gelden, dats te verstaen tot sulcken staet bij ten tijden der besettinge off aenspraecken daervair.
11. Item voort soe sullen geleyde hebben alle diegheene, die van buyten in onsen landt van Althenae comen woenen, alle onse voirss. landt doer, voir alle saicken die sij voir die incomst gedoen of gemaect hebben

moegen, utgenoemen vrouwencrafters, kerckenschinders ende moeders off dyergelijcken, ende die uut ons genedichs heeren tsartougen van Borgongyen lande, greve van Hollandt, geroepen ende verbannen waeren, off die tegen ons gebrueckt hebben of oeck onsen voirss, geerffden ende ingelanden schuldich waeren, ende sullen daerbij gebruycken alle privilegien ende rechten gelijcke ander cnse ingeseten ons voirss. lants sonder erch ende list.

12. Item sae dan veel saecken dan lange gestaen hebben ende opten dach van huyden staen moegen onverclaert, den gemeynen lande aengaende, ende desgelijckx tusschen bannen ende barmen, datsij van wegen, weeteringen, sluysen, muelen, kayen off anders dat den gemeynen aengaet, dats te weeten van al dat binnens lants tusschen man ende manne met en staet, noch daer die dijckgraeve met zijnen heemraet, noch die schepen in onsen lande, noch richter, noch heemraeders binnen bans met gewcentlick en zijn elck int sijne te berichten, soe sullen alle alsulcke saicken ende gebreken dese naehoemende twee jaeren lanck aenbracht, gehandelt ende uutgericht worden voir ons, onse gedeputierden daertoe, ende voir acht goede notabel mannen, die men sal eyden, alle saicken die gemeyn sijn, cerlick ende beheerlick te ordineren ende te beslichten ende voir elcken totten meesten orber ende geriefflickheyt sijns lants te helpen sterken, die des versuockende sullen weessen. Wairop die voirss. acht gehauden sullen zijn bij onse gedeputierden te versaemen tot Wcudrichum deese voirss. jaeren altijt sWoensdaegs nae sinte Geertrudendaeghe, om dan alle voirss. punten toversien ende oeck alle diegheene in voirss. manieren gebrecklick weezen, te verhoeren ende uut te richten, soe dat nae den meesten reden ende gelegentheyt der saicken ende zoe dat behoerlick is ende sal behoeren. Ende sullen hoeren temelick costen gelden sullke bannen ofte partijen, daer men dieselve te wercke stellende is, ende bijsonder die men in saicken vellich vyndt. Ende Rrat hem bij dier reysen met moegelick en waer uut te richten, dat sullen sij tot redelicken anderen tijden moegen uutsteliën, bij alsoe, dat men den voirss. sonder langer vertreck ter udracht sall helpen van hoeren voirss. gebrecklickheyden.
13. Item soe en sal nyemandt lijff noch goet bruecken in eenen onweetende vrede, dat is te verstaen: off ennich vrede ghinge in yemantz absentie, ende hij dan vechtelick worde met yemanden, die hem in den vreden woude trecken, des hij onweetende waer off meyndet te wezen, soe sal hij hem des weetens des vreden moegen ontschuldigen met zijnen eeden, bij alsoe, dat hij aen elcken hant sal nemen eenen goeden man, die met sijnen eedt met hoeren eyde sullen strecken als recht is, tenwaer off de heer sulcke getuygen hadde, als den schepenen ducht dat genoch waer, wairbij deselve getuych boven den voirss. eydt met der tweer goeder mannen eydt gaen sullen; soe soude des heeren getuych van werden weezen, ende men soude den anderen hoer eyden verlaeten. Ende sal dan deselve gebrueckt hebben nae inhaude der hantfesten.

14. Item van alle saicken, daer men getuygen aff hoeren tusschen aenspraeck ende andtwoordt, die sal men hoeren nae inhouden der hantfesten, behoutelick dat die getuygen openbaerlick sullen sweren voir den heer ende gericht, om perthien dieghene te moegen wraecken, the men met recht sal moegen wraecken. Ende wat den lijve aengaet, dacr sullen aff weezen drie off meer getuygen, dit punt geduerende tonser wederseggen.
15. Voirt soe sullen wij off onse amptluyden geleyde moegen gheven voir alle uutlendige nae onsen believen. Ende wes geleydtz wij off die onse geven, sal van machten weesen, utgenomen off zij yemandt van onsen geerffden of inwoenderen schuldich waeren, die sullen dat dan ons ofte onse amptluyden moegen te kennen geven, ende dan sullen onse amptluyden dat geleyde opseggen dengheenen, die dat gegeven waer, beheltelick doch dat sulck geleyde sal staen drie daegen nae den voirss. opseggen.
16. Item off yemandt ducht, in recht staende, met recht boven schepenvonniss bezwaert wesende, die sal dat van stonden aen off binnen ses daegen nae den vannissen voir onsen schoutet ende twee schepenen off mcer moegen appelleren voir ons ende onse ractcamer, ende dan van stonden opleggen sueventhien pondt ende borgen setten vair sulcken behoerlicken kosten, als daerop gaen zullen, daeraff men den appelleerden niet weygeren en zal dat vonnisse in geschrifte te gheven, ende indyen hij des begert op sijnen costen. Ende sullen dan schout ende schepenen aenspraecken, andtwoordt, konden ende waerheyt nae der voirss. appellatie, ende die toe bezegelen om die voort te leveren in ons drossaets handt binnen drie off vier daegen daerna. Ende sal dan onse drossaet ons oft onse nacoomelingen al alsulcke appellacien in onse handen leveren tot vier tijden des jaers, te weeten telcken quateremper, dat ghij dat ecne maent voir denzelven quateremper tot sijnen handen gebrocht is, omb dan bij ons off den onsen daerin gedaen te weezen, soc dat recht weezen behoeren sall. Ende soe wie dan in den onrechten befonden wordt, zal betaelen alle gerechtelicke costen, voir schout ende schepenen daerop gedaen ende voir ander nae oncosten voir dieghene, (die) dat vonnisse termineren sullen, een pcnt groot; ende gebrueckt hebben die appelleren die voirss. sueventhien pondt aen ons ende aen onse schepenen nae inhalt der hantfesten indyen hij ondervellich blijft. Ende indyen hij boven bleeve, soe sat de verwerder de sueventhien pondt gebrueckt hebben ende die den appelleerder weder oprichten. Sonder van saicken off vonnis, die lijff off lith aengaet, en sal men niet appelleren, mer die executie nae vannis onser schepenen.

Ende want alle deese voirss. punten bij goetduncken der gemeynder geerffden ende bij onsen consent geschiet ende geordineert gelijk voirss, is, soe hebben wij des toirconde der waerheyt onsen zegel aen deesen brieff doen hangen. Geschiet twee daegen in

Decembri int jaer ons Heeren duysent vierhondert acht ende sestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 41-44.

325. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT, TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN VAN ALTENA, AAN JOHAN VAN GOIR IN VOLLEN ELGENDOM TWEE EN EEN HALF MORGEN LAND, GEHEETEN "DIE GHEER" EN GELEGEN ONDER GIessen, WELK LAND TOT DUSVER VAN DEN GRAAF IN LEEN VVERD GEHOUDEN.

1468 December 6.

Regest: Verslagen R. O. A., 1897, XX, blz. 128, no. 22. Gevidimeerd d.d. 1473 April 1.

326. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, VERKLAART EN VERNIEUWT EENIGE PUNTEN IN DE HANDVESTEN VAN WOUDRICHEM.

1468 December 8.

Wij Jacop, greve tot Huerne, heere tot Althena, tot Montenghis, tot Cranendonck, etc., doen kondt, dat wij, tot verzueke ende begheeren onsser burgermeesteren ende scepenen onsser stede van Woudrinchem, derselver onsser stede ende poirteren enighe punten, in hoeren hantvesten begrepen, verclaert ende vernyewet hebben, verclaren ende vernyewen met desen onssen brieve voir onss ende onssen erven in manyeren hierna volgende, te weten:

1. Soe wie dat dede een huysstotinghe acllter zonnenschijn bij nacht, sall teghen onss verbueren sijn lijff ende guet, ende desgelijcs soe wie dat dede bij daghe myt opsat, het en waire dat yemant mytten anderen kijfflijck worde ende dye eyn den anderen jaechde in eyn huys ende

alsoe lopende ende vechtende eyn doer opliep bij da-he, dye sall brueken ende verbueren tweewerven seventhien pondt ende bij nacht vierwerven seventhien pondt.

2. Ende sullen alle piecksenckinghe en de wonden, gesteken off geslaghen myt geslepenre wapenen, staen op drie oude schilde, ende eyn messtrecken op eynen ouden scilt.
3. Soe wat bloetreysinge, dye int hooft gevallen van den oeghen ende oeren opwaerts myt geswarder hant, hoe cleyn off hoedanighe dye swaernisse waire, sall wesen eyn hooftwonde.
4. Soe wat ordinancie onlancx gemaect sijn voir nutschap des gemeyn lants, willen wij van onsen poirteren der voirss. onsser stadt ghehouden hebben gelijk anderen onssen ingelanden ende geerffcien. Des soe en sullen onse poirteren, bynnen onsser stede wonachtich, van ghenen saiken te recht gestelt worden dan voir onse scepenen derselver onsser stede, behoudelicken dat onss alle wittachtighe getuyghe van brueken, (dye) sij buyten onser stede brueken, sullen dienen ende tueghen off poirters wairen, ende dat sij van hoeren lande ende erve rechts sullen pleghen ten recht dair dat gelegen ys.
5. Off yemant in sijn huys off op sijn landt eynich guet beset hadde met recht, voir sijn huysuere off lanthuere, ende dye man, then dat goet toebehoerde anderen luyden schuldich wair, soe sall dye besetter datselve hij bewijsen kan off myt sijnen eyde sterckt, als recht ys, dat hem dye huerman schuldich ys, bynnen drien daghen nae der besettinghe affprijzen ende nae hem nemen, om den, anderen aen hoer rechten nyet te verletten, dye dair voirt aen te richten off te prijsen hebben. Ende off zake waere dat dyeghene, dye aldus nae te richten off te prijsen hadde, den heerscap van den huysse off lande opleggen wolde aen enckelen ghelde, dye hij in manieren vurss, bewesen off myt sijnen eyde gesterckt hadde dat sall hij bij zonnenschijn moghen geven ende dan des heerscaps ghelt met den sijnen rechten ende prijsen, soe langhe hij dat samen heeft, alsoe verre als dat goet streckt.
6. Ende oft sake waere dar, yemant docht, dye in recht stonde, dat hij myt vonnisse der scepenen boven recht beswaert worde, dye sall dat van stonden aen off bynnen sess daghen nae den vonnisse voir onse schoutet ende twee scepenen off meer moghen appellieren voir onss off onse raitskamer, ende dan van stonden aen oplegghen seventhien pondt ende borghen setten voir alsulke behoerlijke costen als dair op gaen sullen, dairaff men den appellere nyet weygheren en sall dat vonnisse in scryfft te gheven, indien hij des begheert tot sijne costen. Ende sullen dan schout ende scepenen aensprake, antworde, konde ende wairheit bescriven binnen den yersten drie dagen naer der voorss. appellatien ende die toebesegelen om die voort te leveren in ons drossaets handen binnen drie of vier dagen daerna. Ende sall dan onse drossaet onss off onssen nacoemelinghen alsulke appellacien in onssen handen leveren tot vier tijden des jairs, te weten tot elcker

quateremper, datghene eyn maent voir denselven quateremper tot sijnen handen brocht ys, omme dan bij ons off den onsen dairin gedaen te wesen soe dat van rechsweghen beha-eren sall. Ende soe wie dan in den onrechten ghewesen wort sall betalen alle gherichtelijke oncosten, voir schout ende scepenen dairop gedaen, ende voer ander nae-oncosten voir dyeghene, dye dat vonnisse terminieren sullen, een pondt groot vlemssch; ende gebruect te hebben dye appellere dye voirss. seventhien pondt aen onss ende onse gericht, nae inhouden der hantvesten, indien hij ondervellich blijft; ende indien hij boven bleve, soe sall dye verwerder dye seventhien pondt verbrueckt hebben ende dye dan den appellere weder oplegghen ende verrichten. Sonder van saken ende vonnisse, dye lijff off lith aengaen, en sal men nyet appelleren, mer dye executeren nae vonnisse onsser scepenen ende sonder argelist.

7. Voirt sae hebben wij gheconsenteert ende bevolen, consenteren ende bevelen myt desen onssen brieve, ter begheerten ende guetduncken onser burgermeesteren ende scepenen voirss., dat men sall vercopen alsulken erfftijns ende landt, als onse stede erfflijken heeft, om dye penningen dye dairaff comen sullen, te keren ende te orbaren in die tymmeringhe der nyewer kercken bynnen onsser stede voirss., nu gefundeert.

Orconde onss segels hieraen gehangen, acht daghe in Decembri, int jair onss Heren dusent vierhondert acht ende tsestich.

Afschr. - Universiteitsbibliotheek te Leiden; Cod. Voss., G. G. q., no. 11, fol. 115 verso - 118 verso.

Ander afschrift: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, archief Rekenkamer, no. 749, d. Onder laatstgenoemd afschrift is aangeteekend: Gecollationeert jegens eene brief, geschreven in franchijne, hebbende een uuythangende zegele metter wapene van drie hoernen in rooden wasse, dewelcke met een lacetken van franchijn gespelt was aen een ander duersteecken oude laset, twelck scheen van ouderdom vergaen te wesen, hebbende tvoorschreve zegel in circum ferentie geschreven: Jacobi comi; ende de reste was sulcx gebroocken, dat ment nyet lesen en mochte. Ende de voorss. brief was int XXI, XXII ende XXIII regulen van ouderdom ontrent het midden van den voorschreve regulen in drie offe vier letteren versleten ende gegaet van ouderdom, sulcx nochtans dat wij den zin ende verstant van dyen perfectelijck mochten lesen. Ende is dit geschiet in presentie van Claes van Dam, substituyt van den procureur-generael, daertoe verdachvaert wesende, ende accordeert, bij ons gecollationeert ende onderteekent opten XXIIen in Septembri anno XVc drie ende dertich. Geteyckent: A. Sandelijn ende Barthoutsz.

327. GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, TREFT MET DE GEERF-DEN VAN UITWIJK EEN REGELING MET BETREKKING TOT HET ONDERHOUD VAN EEN STUK MERWEDEDIJK BIJ WOUDRICHEIVI.

1468 December 13.

Wij Jacop, greve tho Hurn, heere tot Althenae etc., doen kundt ende bekennen voir ons ende voir onsen naecoemelingen:

Alzoe wij onlancx geleden weezende buyten onsen lande van Althenae, nu daer gecomen zijnde, vernomen hebbende veele gebreecken te wesen in denzelven onsen landen, ruerende onder ander der dijckaertze desselven ons landts van Althenae, hebben wij daerom te versien, opdat onsen landt voirss. daerbij niet vergancklick en worden alst geschaepen was, eene gemeyne dachfaert van den gemeynen ingelanden ende geerffden ons lants voirscr. ende gehauden in onser stede Woudricum. In welcker dachfaert onder andere gebreken geopent, elck in den zijnen, wij befonden hebben cen stuck dijckx, aengaende rurens aen die Muelenpoert van onse stede voirss., streckende langs der Merwen westwaert, toebehoerende den gemeynen geerffden tot Uutwijk diewelcke boven der kercken van derselver onser steden niet gedijckslaegt en zijn, ombeheert van yemandt, derselve erven toebehoerende, midtsdyen dat men tot noch toe nyet en heeft connen bevynden bij ennyger konden van schriften ofte levendige luyden, wat persoer off bij wat particulier erven diezelve dijcken toe mochten _ hoeren. Ende heeft daerom onse dijckgreve slants van Althenae voirss. dieselve dijcken een deel jaeren lestleden bij vonnissen van den hoegen heemraederen moeten doen maecken tot sijnen cost, zonder daer noch ennige vergeldinge aff te hebben van den geerffden van Uutwijk voirss., mit dat men denzelven dijck van man tot man met gehert en heeft. Ende soe dan onse dijckgreve voirss. niet van staede noch schuldich en is sijn penningen langer tontberen of in toecomenden tijden die dijcken meer te maeken tot sijnen costen, hij en wiste yerst aen wyen hij sijne penningen soude moegen verhaelen als recht is, soe hebben wij met onsen raet ende geerffden van Uutwick daer tegenwoerdich gesloeten denselven dijck te kavelen bij den geerffden van Uutwick voirss. die boven der kerck voirss. geen dijck en hebben, mergen mergensgelijck tot eenen zekeren beqwaemen daege nu voirleden, ende dat doen verkundigen in der kercken tot Uutwick, Woudricum ende anders daer dat behoerde.

Ende soe dan tenzelven daegen seker geerffden persoenen in Uutwick met tegenwoerdich en waeren, die de geerffden aldaer tegenwoerdich gern gehadt hadden, soe hebben wij ter beden van hemluyden denselven dach doen verleggen tot op huyden, datum sbriefs, om dieselve geerffden, die daer niet tegenwoerdich en waeren, een vorder weet hieraff te laeten geschien, omb dieselve bij die cavelinge te comen oft hem belieffden, welcke alsoe geschiet, sijn bij ons gecomen een groot deel der geerffden voirss. in merckelijcken getaele van persoenen ende hebben onder all mit ons ende wij met hem

gesloeten den voirss. dijck te kavelen mergen mergensgelijck als voirss, is, alsoe dat elck sijn loth soude ontfangen voir hemselven, ende wij voir elcken geerffden, die niet comen en waer. Waerom wij befoelen hebben ende midts deesen befelende voir ons, onsen naecomelingen, onse dijckgreve ende hoege heemraderen, ende oeck onse schout ende onse slijckheemraderen tot Uutwick, die nu zijn off naemaels weesen zullen, dat sij van nu voirtaen ten ewigen daegen toe, soe wanneer eenige heringe opten dijck gebueren sal off mochte, denzelven dijck heeren ende wijsen nae der lotinge ende cavelinge, die wij allsoe anderhouden willen hebben in alder manieren, off in der hantfesten van onsen lande gescreven waer, niet verstaende off die voirss. dijcken in auden tijden anders gedijckt off gepartiert geweest zijn mochten, want men dyes van mennigen ondersuecke daerom gedaen tot noch toe tot geenre claernissen heeft connen comen.

Ende off dan den voirgenoimpden geerffden hier tegenwoerdich, off den dijckgrave, heemraderen, hogen oft leeo-hen, overmidts soedanige heringe oft wijsinge als sij tot enniger tijt nae desen op die voirss. lotinge off cavelinge deden, bij enigen geerffden tot Uutwick, met tegenwoerdich, eenige bemoyenisse off betreckenisse in rechte gebuerden, soe geloeven wij voir ons, onsen naecomelingen, heeren tot Althenae, dat denzelven geerffden, thans tegenwoerdich, ende onse dijckgreven, heemraederen, hoegen ende legghen voirss., deselve saicken te helpen verfolgen ende uutraegen van der heerlickheyt weegen, soe waer ende tot plaetsen dat te doen weesen sall om hemluyden daerin te helpen verantwoorden, als een heer bij ons off yemandt van onsenwegen daertoe gesat, tot onsen costen, ende den belastingen totter gemeynde geerffden costen van Uutwijck, uutgenoemen desgheenen, die sich in voirss. manieren tegen die voirschreven heringe off wijsinge opposeerde, sonder erch ende list.

Oirconde ons zegels aen desen brieff gehangen. Geschiet den darthiensten dach Decembris in den jaere ons Heeren duysent vierhondert acht ende sestich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 40-41.

328. RECHTER EN VIER HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA OORKONDEN, DAT TEN OVERSTAAN VAN DEN HEER JAN VAN ZWIJNDRECHT, PRIESTER EN KANUNNIK TE HEUSDEN, MET ZIJN GEKOREN VOOGD AAN MELIS DIRKSZ. EENIGE PERCEELEN LAND TE BABILONIENBROEK IN EIGENDOM OVERDROEG.

1469 April 9.

Met de uithangende zegels van rechter en twee heemraden in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariencroon te Heusden, no. 104.

Met transfix d.d. 1484 November 12 en aangehechten brief d.d. 1488 Juni 13.

329. KAREL VAN BOURGONDIE MAAKT BEKEND, DAT VOOR DE LEENKAMER VAN HOLLAND IS VERSCHENEN GRAAF JACOB (I) VAN HORNE. DEZE HEEFT DE HEERLIJKHEID ALTENA EN DE STAD WOUDRICHEM AAN DEN HERTOG OPGEDRAGEN TEN BEHOEVE VAN ZIJN ZONNEN JACOB, DIE TERSTOND ERMEDE VERLEID IS OP DE TRADITIONEELE VOORWAARDEN.

1469 October 25.

Afschrift. - Archief Altena, no. 45.

Ander afschrift: Leenkamer Holland, no. 118, cap. Heusden, fol. 2.

Af schrift van laatstgemeld afschrift: Hs. vervolg op van Mieris.

330. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM KRIJGT PHILIPS VAN DER MIJE, ONDER BORGTOCHT VAN MR. JAN PONTIAENSS., OP IN DEN BREEDE OMSCHREVEN VOORWAARDEN VAN BET KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT DE GRONDEN IN HUUR WELKE HET KAPITTEL

ONDER WAARDHUIZEN IN EIGENDOM HEEFT EN WEL VOOR DEN TIJD
VAN TIEN JAAR.

1470 April 25.

Wij Dirck Keye Evertss. ende Robbrecht Willems., scepen tot Wauderinchem, orkonden mit desen brieve, besegelt mit onssen seegelen, dat Philips van der Mije Willems. ende meister Jan Ponciaenss. geloveden mit gesamender hant als saecwouden Rembout die Vlieger, tot behoeff der heeren ende capitell van sinte Peter tot Utrecht X jaer lanck van sinte Petersdach ad cathedram nu laetst geleden ingaende daer naest comende sijn dat yerste jaer XXXVI scilde ende die ander IX jaren elcx jaers XXXVII scilde, XIII stuyvers gerekent voir elken scilt off payement in den dage der betalingen dat daer goet voer is, als van die huere van alle alsulken landen als die voirsch. heeren van sinte Peter hebben leggende in den alingen lande van Althenae in den banne van Weerthusen houdende omtrent XXVII mergen, luttel min off meer, alsoe groet ende alsoe cleyne als dat voersch. lant daer gelegen ende die voersch. heeren toebeheerende is, mit alsulker voirwairden, dat Philips ende meister Jan voersch. dese veirg, landen bewaren sellen hoer huerjaren uut van dijcke, van damme, van kaden ende voert van allen onraden gelijk hoer eygen erve, buyten der heeren cost ende onvermindert der somme voirsch., uutgenomen hoeren beeden sluyaen uutten putte, open wyelen, nyewe moelenen, nywe hoeffden, van den gronde nyewe opgemaect. Voirt soe sijnt vorwairden, soe wes Philips voirsch. getymmert heeft op die voirsch. landen, dat sall hij aff trecken mogen. Mer indyen die heeren voirsch. off die huerman, die welke dair op comen sall believet, die sall die voirsch. tymmeringe mogen houden tot taxacie van twee goeden mannen, aen beyden sijden elcx daer toe nemende. O'ick soe sall Philips voirsch. gebruycken alle bepotingen ende besoekinghe sijn tijt voirsch. gedurende, behoudelicken dat hysse dat laetste jaer met houden noch corten en sall. Ende voir elck C poeten, die Philips veersch. op die voersch. landen gesteken off doen steeken heeft ende hij teynden den huerjaren voersch. daer op wassende levert, sellen hem die heeren voerg. corten ende affslaen teynden den voirsch. jaeren I Rijnsche gulden. Mede soe sall Philips veersch. dese voirg. landen begraven als die van outs begraven geweest sijn. Voert soe sall Philips voersch. dese voirsch. landen die twee laetste jaeren weyden ende niet zeyden noch doen zeyden, mer die dryesch opieveren, tenwaer dat 'hij die weder in huerde binnen den IX jaeren voerg. Oeck mede soe ist verwairde waer dat sake dattet van node waer dat men in desen polre, daer dit lant onder gelegen is, behoeffde enige nye watergangen, nye moelenen ende nye boesemen, daertee dienende, dat sellen hem die voersch. heeren eens vrij epleveren, ende dair en teynden soe salt Philips voersch. houden in wesen na der koeren, die men daer op koeren sall. Noch soe ist vorwairde soe wat tijden Philips voerg. opter heeren lant voersch. getymmert heeft alsoe voell als II jaren pachten weerdich sijn, soe sall meister Jan Ponciaenss., Philips barge voirsch., ontslagen wesen ende Philips voersch. en sall genen anderen borge setten dan die voersch. tymmeraeds. Ende te leveren

ende te betalen alle jaer binnen der stadt van Utrecht op Philips ende meister Jans cost voersc. op onsser liever sueter Vrouwen lichtmissedach, daer den yersten dach der betalingen aff wesen sall op onsser liever sueter Vrouwen lichtmissedach nu naestcomende. Ende en leverden en betaelden sijs hem alle jaere opten voirsch. onsser liever sueter Vrouwen lichtmissedach niet binnen der stadt van Utrecht, als voersch. is, soe sellen die heeren voersch. off hoer bode, die desen brief van hemluyden machtich wesen sall, alle dage mogen verteren op Philips ende meister Jans cost voersch. V stuvers tatter tilt toe dan sij dat hoeftgelt mitten onkosten, die welke dair op gegangen wesen sellen, voll ende al betaelt hebben. Ende dair toe soe sall Philips voersch. verboren tegens den heeren voirsch. alle alsulke tymmeraedse, besteeke van poeten, als hi' op die voersch. landen staende sall hebben, ende alsdan die vrij, losse ende ombecommert comen aen den heeren voersch., sonder wederseggen van Philips voersch. off sinen nacomelingen. Ende soe sall die huer voersch. daot, te met ende van geenre weerden sijn, behoudelicken dat sij allen verschenen pachten betalen sellen, ende die voersch. heeren sellen die landen weder van nywes verhueren. Ende waer dat sake dat die voersch. landen meer gouden, dat en sall Philips voersch. niet te baten comen. Ende gouden sij min, dat sellen die voersch. heeren aen Philips voersch. off sinen borge voirsch. mit desen brieve magen verhalen ende mit recht inwynnen. Ende alle fraude, arch ende list hierin uutgesceyden. Ende die houder des briefs is maenre des gelts ende alle der vorwairden ende ghelooften voersch. Ende Philips voersch. gelaeffden meyster Jan voirsch. te houden scadeloes van der geloefden voersch.

Gegeven int jaer ons Heeren MCCCC ende LXX, opten XXVten dach in Aprili.

Sy(mon) Haew notarius scripsit.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, inv. St. Pieter, no, 2*, fol. 12 verso en 13.

331. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN DE WERKEN DRAAGT MARTIJN FONSD'OLIVERA, KASTELEIN TE GORINCHEM, AAN DEN KELLENAAR VAN HET KLOOSTER MARIENDONK BUITEN HEUSDEN EEN WEER LAND TE DE WERKEN IN EIGENDOM OVER, WELKE IN 1461 DOOR GIJSBRECHT QUEKEL WAS BEDIJKT. D'OLIVERA BELOOFT HET KLOOSTER GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJWAREN. VOOR ZOOVER HET OVERGEDRAGEN PERCEEL GROND DIJKPLICHTIG IS IN HET DOORNSCHE GAT, GAAT DIE DIJKPLICHT NIET MEDE OP HET KLOOSTER OVER.

1472 November 28.

Ic Roeloff Heinricsson, ghewaert richter in den gericht van der Wercken, doe condt allen luyden, dat ic daer over ghestaen hebbe van rechts wegen als een ghewaert richter in den gericht van der Wercken voirscreven ende met mij Johannes Smeedts, Adriaen Adriaenssoen, Claes Dircssoen ende Peter Heinricsson als heemraders in den gericht van der Wercken voirnoemt, dat voir ons quam Martijn Fons Dolivera, nu ter tilt casteleyn tot Gorinchem, ende draech op ende gaff over brueder Dirck van den Boeghaert, priester hellenaer int claoster van sinte Mariendonck buyten Huesden tot des gemeyn convents behoef voirscreven, een vrij ghifte ende eygendom van eenen weere lants, gelegen aen die Wercken voirscreven, gheheyten Coppens Nbyssen weere, twelc Ghijsbrecht Quekel bedijct heeft onder den heere van Althena in den jare van een ende tsestich, daer des voirsz. clooster ende convents lant is gelegen te naesten westwaert ende Rutgher Meynsensoens lant te naesten oestwaert, streckende van der Vycen totter dijkavelinge toe bij der Nonnengat, also groot ende also cleyn als dat daer gelegen is. Ende Martijn Fons voirsz. verteech daer op ende hij verhalmeder na op dat des ghemeyn convents behoef voirscreven, hoe vonnisse der heemraders wijsde ende recht is. Ende Martijn Fons, casteleyn tot Gorinchem voirsz., wart uut desen voirseyden weere lants ghebannen ende brueder Dirc dat behoef des gemeyn convents voirnoemt daer in gevrijt, hoe vonnisse der heemraders wijsde ende recht is. Voirt so quam Martijn Fons Dolivera, casteleyn tot Gorinchem voirsz. ende gelovede den voirnoemden brueder Dirc tot des gemeyn convents behoef voirsz. dat voirsproken weere lants te waren jaer ende dach als men vrij eygen erve sculdich is te waren ende alle voircammer ende alle voirplicht aff te doen die hij van rechts wegen is sculdich aff te doen na den recht van den lande van Althena. Des is voirwaerde dat dat voirsz. clooster ende convent gheen lencxsel van dijcken hebben noch bewaren en sall in dat Doorsche gat van deli eelf hont die gelegen sijn in dat voirsz. were lants, die welcke eelf hont lants dat voirsz. convent denselven Martijn Fons voirsz. betaelt heeft met horen gereeden penningen. Mer een yegelijc van hem sal in dat voirsz. gat sijn grootheyt van sijnen dijcken houden daer hij op gelotet ende ghecavelt is ende in dat dijkbaeck staet, behoudeliken dat dat voirsz. convent den dijk van den elf hont lants voirsz, gelegen bij dat Beytelgat in den dijckslach van

der Wercken afnemen sal ter toecomender schouwen van Martijns dijck af gemeten so veele hem behoert te hebben van den eelf hant lants voirsz.

In kennissen der waerheit so hebbe ic Roelof Heinricsson, richter, ende ic Johannes Smeets,, heemraet voirsz., desen brieff besegelt met onsen segelen hier aen gehangen. Ende wij Adriaen Adriaenssoen, Claes Dirckssoen ende Peter Heinricsson, heemraders voirsz., hebben gebeden Martijn Fons vornoemt overmits gebreck wille onser segelen op dese tijt, dat hij desen brieff voir ons besegelen wille. Twelc ic, Martijn Fons voirsz., ter beden vairn. ghern also gedaen ende mijnen segel onder aen desen brieff gehangen hebbe. Ghegeven int jare ons Heeren viertien hondert twee ende tseventich, acht ende twyntich dage in Novembri.

Met de uithangende zegels van Roelof Hendriksz, en Johannes Smeets in groene was; dat van Martijn Fons d'Olivera verloren.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariendonk buiten Heusden, no. 43.

In dorso staat: acht mergen II hont bi der Nonnengat.

Litt.: Inleiding, blz. 87.

332. SCHOUT, BURGEMEESTEREN, SCHEPENEN EN RAAD VAN WOUDRICHEM VIDIMEEREN DE OORKONDE VAN 1468 DECEMBER 6, WAARBIJ GRAAF JACOB I VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, AAN JOHAN VAN GOIR DRIE MORGEN LAND TE GIessen IN VOLLEN EIGENDOM GAF, WELK LAND HIJ TOT DUSVER VAN DEN GRAAF IN LEEN HAD GEHOUDEN.

1473 April 1.

Wij scoutet, barghermeisters, scepenen ende raet der stede van Woudrichem doen kondt ende kenlijck allen luden, dat wij over ghesien ende ghelesen hebben enen brieff, ganss ende gheeff, ongheraseert ende onghecanseleert ende wael bezeghelt mit onss heren zcgchel, grave Jacop van Hoern, heer tot Althenae etc., inhoudende van woerde tot woerden ghelijck hiernaes bescreven staet:

Wij Jacob, grave tot Hoerne, heer tot Althena, tot Mantengys, tot Cortersem ende tot Cranendonck, doen kondt ende bekennen, dat wij cnsen lieven

geminden Johan van Goir, overmits ziner vlijtiger bede, in presencien onser lyenmannen, hyrnae genoemt, geconsenteert ende gegonnen hebben, consentieren ende gonnen, dat hic off zine lijffs erven sullen moghen vercopen ende eygenen erve maken III merghen landts, gheleghen in den gerichtte van Gyssen, geheten die Gheer, liggende neven der Gyssenscher steghe, dat van ons, als heer van Altena, te lyen te gaen plach, vertyende op sulke manschap ende lyenrechten, vair onss ende onse erven, wij dairan hadden, sonder argelist.. Hyr waren aen ende over onse ghetrouwe lycnmannen onser hoffstat van Altena, mit namen heer Johan van Heemaert, heer Ariaen van Herlair, ridders, Ghijsbert Quekel, Johan van Schinvelt, oerkonde onss zeghels hyraen ghehanghen. Ghesciet den VI daghe in Decembri in den jair anss Heren dusent vierhondert ende acht ende tsestich. .

Ende want wij dan, scoutet, borghermeisters, scepenen ende raet der stede van Woudrichem vorscr, desen brieff vorscr. aldus wael docrsien hebben in alre manieren als vorscr. staet, soe hebben wij in ghetughenisse der waerheit onser stede zeghel van Woudrichem vorscr. hieran ghehanghen. Ghesciet in den)air onss Heren dusent vierhondert drie ende tseventich, opten iersten dach van den Aprill.

Zegel verloren.

Oorspr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz, 128, no. 23.

Litt.: Inleiding, blz. 80, 81.

333. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAGEN BARTRUYT JAN MOLEMANS DOCHTER EN JAN EN JACOB, ZONEN VAN PETER SPORCKMANS, AAN DEN PRIOR VAN HET KLOOSTER MARIENDONK BUITEN HEUSDEN DEN ERFTINS OVER, GENOEMD IN DEN BRIEF VAN 1453 DECEMBER 15.

1473 Mei 28.

Wij Gheryt Doedijnssoen, Adriaen Janssoen van den Gheest ende Willem Willem Hermanssoens scen, scep en tot Woudrichem, oreonden met desen brieve besegelt met onsen segelen, dat Bartruyt Jan Molemans dochter met haren gecorenen voecht, die haer metten recht gegeverit wart, Jan ende Jacop Peeter Sporckmans kynderen dregen op ende gaven brueder Heynric van Berck, pricr des cloosters ende convents van sinte Mariendonck buyten Huesden tot behoeff des cloosters ende convents voirscreven then brieff daer desen brieff doersteken is met alsulcken erfftijns als in then brieff begrepen staet daer desen brieff deersteken is, ende met alien recht ende toesegeen als sij daeraen hadden. Ende sij vertegen daer op ende sij verhalmeden daer na op tot behoeff des cloesters ende godshuys voirscre.

Gegeven int 'are ons Heeren dusent vierhondert drie ende tseventich, op den acht ende twintichsten [dach] van Meye.

Met uithangend zegel van Willem Willem Hermansz. in groene was; beide anderen verloren.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariendonk buiten Heusden, no. 83.

Getransfigeerd door den brief d.d. 1453 December 15.

334. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EEN HANDVEST AAN HET LAND VAN ALTENA EN DE STAD WOUDRICHEM.

1476 December 18.

Wij Jacob, greve tot Huerne, heere tot Altena, tot Cortershem, tot Cranendonck etc., doen condt allen luyden: Alsce eenen zekeren tijt van jaeren gheleden in onsen lande van Altena ende stede van Wodrinchem zekere manieren van rechte plaghen ghehantiert te werden, te weten bynnen onser voirss. stede bij zeven scepenen ende bynnen onsen lande voirss. bij den gebuyeren aldaer, elcke prochie int hoere, ende want bij onnoseltheyden ende anders dicwijle versumenisse ende ghebreken ghevielen in die voirsch. justicie, ende om die te remedieren, soe hadde onse lieve heere ende vader in den jaere duysent vierhondert twee ende vijffich, bij confirmacien van wijlen hertoghe Phillips zaligher gedachten, in then tijde greve van Hollant, zekere ordinancien dair op ghemaect, die zedert then tijt loep ghehadt hebben ende nech doen. Nu is waer, dat onse voirschreven lant van Althena nae deser voirsch. nyeuwer ordonnancie breydere off zeer nae all bedijct is worden, daerin dat veel notable uuytlandighe personen hoere pennynghen ende guet besteedt ende mede ghedijckt hebben. Ende alsoe dan dieselve uuytlandighe myt onser voirschrevenre stede ende eick veel andere inwonende, dats te weten dat meeste deel van den gheerffden bynnen onsen voirschreven lande, zcdert der voirsch. dijckaigen zekere ghebreken in der voirsch. rechthantieringhen bevonden hebben, ende oick mede datselve onse lant met boven twee milen lanck ende een mile breet en is, daer men in clker prochien, te weten tot elff plaetsen, die veirschreven manyere van rechte pleicht te hantieren ende vierscare te houden, dat den voirschreven uuytlandighen mit onser voirss. stede ende den ghemeynen geerffden tot groeten moenisse ende vertreckliche van expedicien van rechte bracht, soe hebben ons dyeselve menichwerven nernstelick ende onderdanichlick doen versuecken ende bidden hoem daerin te willen voirsien myt behoerlijcken wegghen, opdat die justicie aldaer volcomentlick loep hebben mochte. Ende hoewell dat wij langhe gheerne daerin voirsien hadden, soe en hebben wij tot noch daertoe nyet konnen verstaen mits zekeren anderen onsen greteten onleden ende bijsondere, oevermits grote diensten, die wij onsen ghenedighen heere, hertoghe Kaerle, nu greve van Hollant, in zijnen oerloghen ende anders ghedaen hebben. Mer hanghende den voirsch. tijt van oerloghe hebben enighe van onsen voirschreven inghelanden eyrie supplicacie te hove oeverghcgeven, alsoe dat zekere commissarisen vanwegghen desselven hertoghe Kaerels ghecomen zijn gheweest in onse voirschreven lant van Altena ende stede van Woudrinchem, welke commissarisen hoem daerup int langhe geïnformeert hebben, bij welker informacien end:, oick bij ondersuecken, oevermits onsselven daarvan ghedaen, wij volcomelicken hebben bevanden, dat ghemeyn urbaer ende van groeten noede is, dat nyeuwe ordinancien opt stuck van denselven onsen justicien ghemaect zij, daerin dat tvoirschreven onse lant ende stede rechtvaerdelick gheregiert werden mogen. Waeramme ende emmer alsoe dat justicie volcomentlick hoeren loep hebbe, wij voir ons ende onse nacomelinghen, heeren off vrouwen van Althena, onser stede ende lande voirss., voir hem ende hcere nacomelinghen, bij consent van derselver onstet stede ende den meesten ende ganscen deel van onsen ingelanden ende geerffden aldaer, geconcipiert ende geordineert hebben voirtan justicie ende recht te hantieren, ghelijck hierna van artikel te artikel ende van punt te punt ghescreven volcht:

1. In den iersten, soe zullen onse guede stede van Woudrichem ende lant van Altena voirss. van ons ende van onsen amptluden in ende mit eenen rechte gehazitiert, geregiert ende bedwongen sijn bij negen gueder., eerbaeren mannen, nae inhouden deser hantvesten ende als recht is, diewelke geswoeren schepenen ende elck van himluyden alciaer gheguedt sullen wesen tot vijffhondert beyersche gulden a) eens, off dairboven, ende desghelijcks die burgerneisters, dye wij dairtoe bij onsen ampluyden off gecommiteerden nu van stonden aen ende voirt alle jair zullen doen zetten ende eeden ende jaerlijcx versetten upten Sondach judica, van welken neghen schepenen voirss. die vive ende desgelijcke die twee voirss. burgermeisters wonachtich sullen wesen byn: en onser voirss. stede, ende die vier bynnen onsen voirss. lande van Altena. Des en sullen vader ende kynt, noch ghebruederen met tsamen scepenen wesen. Ende wij sullen eyne ygelijcken guet recht doen geschien nae inhoud deser hantvesten ende als recht is.
2. Item van desen voirss. negen scepenen zullen dat merre deyll, te weten drie wonachtich bynnen onser voirss. stede ende twee van bynnen lants, off meer, alle weke twee dagen, mit namen Woensdach ende Zaterdag, te rechte zitten, ende dat bynnen onser voirscreven stede, om enen iegelijcken guet recht te doen, die des te doen hebben ende gesynnen sullen, zoe voirss. is. Ende des en sall hem nyemandt mogen weigheren schepen te wesen, die bynnen onser stede off lande voirss. wonachtich is, zoe wanneer hij dairtoe van onsen amptmanne versoecht wordt, up die peyne van handert enghelschen noblen aen ons te verbueren.
3. Item zoe wanneer men van lijve ende guede dinghet, zoe sullen die voirss. negen all tsamen te rechte zitten; bij alsoe, off enighe affhendich waeren, soe sullen onse amptluden anderen van der voirss. waerden weder die tijt in des anderen stadt zetten. Des en sall vader oever kynts lijff, noch kint ceve vaders lijff, noch broeder oever broeders lijff, desgelijcx noch broeder noch zusterkynder nyet te recht zitten, mer dair sal men andere voir in die stadt nyemen, soe voirscreven is.
4. Item soe zullen onse amptmanne die scepenen eeden up den heiligen: rechtvaerdich getuych te draghen, rechtveerdige vonnisse te wijsen, zoe wanneer zij des vermaent zullen sijn, na den inhouden deser hantvesten ende alsoe recht is; die heerlicheit in eeren ende in waerden te houden, stede ende lant in horen rechten, ende mitter stede ende lande goeden gemeynen oirbair te doen ende te raden all nae hoeren besten vijff synnen, ende des nyet laten om gheenrehande zaker wille; ende dat sij om schepen te wesen niet ghebeden noch doen bidden, met gela-efft noch gegeven, ende nyet doen loeven noch doen gheven en hebben bij honselven, noch bij enyghen anderen persenen, heymelijck noch openbaer, zoe honluyden Got helpe ende Zijne heligen.

5. Item soe wat saecken, die in deser hantvesten nyet verclaert en sijn, die sullen scepen wijsen nae gemeynen rechte nae haren besten vijff zinnen. Ende sall dat minste dell van onsen scepenen den meerre deill volghen.
6. Item die burgermeesteren sullen zweeren: die heerlicheyt in eren ende in waerden, ende stede ende lande in hoeren gueden rechten te helpen houden, stijven ende starcken; ende der stede ende lants gueden te regeren tot gemeynen oirbaer ende wittachtighe rekeninghe dairoff te doen, ende dat all bij guetduncken van onsen amptluyden ende den gherechte, zoe hon Got helpe ende Zijne heilghen.
7. Item soe zullen alle onse officieren voir onsen gherechte voirss, ten heilegen zweeren: enen yeghelijcken recht ende vonnisse te iaten wedervaren na den inhouden deser hantvesten ende alse recht is, eer zij enich recht hantieren sullen.
8. Item van daghelijcxschen bezettingen van buytenluyden zal men altijd recht doen bij twee van den voirss. onsen scepenen tat drie pondt groten vlaems; ende zoe wes daeroever waere, daer souden vijff off meer schepenen oever wijsen ende dat draghen ten naesten rechtdage. Ende die besettinghe sall doen een van onsen bceden, des bynnen onser voirss. stede gebuert; ende soe wes bynnen lants ghebuert sall een ygelijck scouttet in zijnen bedrijf doen; ende van dier besettinghe sall die bode off de scouttet hebben enen halven stuver. Ende kan die besette man off wijff borghen gecrighen, die sall die bode off scouttet, daer dat geboirt, nemen; ende off des niet en waer, soe sall die besette in helden gaen ende dair bewairt zijn om des naesten. daghes te recht te komen. Ende soewye men alsoe uuter helden te rechte brenght, daer sall die bode off schouttet, dair dat gebuert, voir zijn attinghe hebben van elker maeltijt eenen stuver, ende voir zijnen arbeyt, dat hij den besetten te rechte brynghet, twee stuyvers. Ende dair sullen zijn gebroickt drie scellinghen, daeraen onse scouttet hebben sal twee scellinghen ende onse scepenen enen scellynck, twelck betalen sal die in den onrechte bevonden woerd. Ende indien dat die besette quijt ghewezen worde, soe sal die besetter den voirss. oncost ende bruecken ende oick den besetten zijnen cost betalen nae zijnen staet, bij guetduncken van onsen gherechte voirscr.
9. Item off enyghen man off wijff zijn guet in zijnre absencien offte affwezen gearresteert worde, then sal men eene weet doen bynnen den naesten vierthien dagen an zijnen mondt off an zijnre laetster woenstadt mit onsen gezwoeren bode, welke bode die wete doen sall, zegghende, dat hi* bynnen den eersten achte daghen te rechte come up die verbuernisse van een pondt aen ons ende up die cost van den aenleggher nae taxacien van scepenen, waer dat hij mercklijke noitsaken hadde, twelke hij salt moeten doen blijcken off bynnen acht dagen riae den voirss. eersten achte daghen up tverlies van sijnen saicken. Ende sall onse bode hebben van elker mile uut ende ingaende eenen halven stuver, welken cost die aenlegger sall verlegghen. Ende

soe haest die verweerder die wete gedaen is, soe voirss. staet, soe sall hij schuldich wesen voir recht te comen, om zijn besette goet te verantwoerden, als voirss. is; ende des salt die aenlegger oick een weet hebben tot zijnen cost, te weten bynnen onser stede een oert stivers ende bynnen lants eenen halven stuver, ende buyten lants van der mile gelijk voirss. is. Ende off die verweerder dan bynnen den voirss, lesten achte daghen niet en quaem, zoe voirss. is, soe sall die aenlegger zijn saicke verwonnen hebben bij alsoe, dat hij zijnen eysch sall stercken mit zijnen cede up den heiligen ende behoudelijcken, dat hij alsdan zijnen eysch sall moghen vermynderen oft hem believe, mer nyet vermeerderen. Ende sullen van dier besettinghe hebben die scouttet zes scellingen ende elck van onsen scepenen twee scellingen, welke oncosten ghelden sall die in den anrechten bevonden woerde. Ende indien die besette gueden duijt ghewesen woerden, soe sall den verweerder zijnen cost betaelt werden, soe int slot van desen voirgaende naeste punt verclaert staet, uutghenomen die voirss. bruecke ende costen van den aenlegger bij den eersten uuytblijven gheschiet, daer en sall die verweerder geene retribucie van hebben. Des soe sall die aenlegger, ten tijden hie die besettingh: doet, caucie setten, zijne besettinghen te achtervolghen omme, off hij buyten bleve, verbuert te hebben ende te betalen om ons drie pondt ende den verweerder zijnen cost nae taexacien als voeren.

10. Item sall een yghelijck bij machte off procuracien generaell off speciaell moeghen recht eysschen ende verantwoerden, welke procuracie off macht sall gheschien voir onsen voirss. gherechte off onder een ander stede off gherechtes zeghelen; bij alsoe, off enich procuratoir tot zijnen cede in state van onschult te wedden ghewijst worde, then eedt soude de principale selve comen doen up eenen gherichtsdaghe, hem bynnen den neesten XIIIII dagen nae den vonnisse best ghelegen.
11. Item soe sullen onse poerteren ende inwonenden bynnen onser stede yghelijck den anderen te rechte staen van scaden ende schulden tot vier tijden van den jair, elken tijt drie dagen lang, te weten den iersten tijt des Woensdaechs, Donredaechs ende Vridaechs voer den heiligen Palmdach; den anderen tijt des Woensdaechs, Donredaechs ende Vridaechs nae des helichs Sacramentsdach; den derden des Woensdachs, Donredachs ende Vridaechs nae sinte Bavendach ende den vierden tijt des Woensdaechs voir sint Thomaesdaghe ende des Donredaechs ende Vridaechs daernaest naest volgende, ende tot anderen tijden niet. Des sullen zij ten setven vier tijden in der kercken gedaecht wesen, soe voortijts tot twee tijden vanouts ghewoenlijck is geweest.
12. Item zoe sullen onse porteren ende ingheseten bynnen onser voirss. stadt onse lantluyde, ende onse lantluyde onse poerteren ende ingheseten voirss., ende elck lantman elck den anderen, ende oick uuytlandigen onsen poerteren ende ingheseten lantluyden van scaden ende schulden te recht moghen doen daghen bij onsen ghezwoeren bode tot enighen van der voirss. rechte dagen, te weten Woensdages off

Saterdages in elker weke, zoe wanneer hem dat gheliefft, zonder enighe voirder manynghe te doen. Ende zall de voi.rss. bode hebben van elken daghinghen bynnen onser voirss. stede een oert van eenen stuver, ende buyten eenen halven stuver, tenwaer off hij yemendt van buyten bevonde bynnen onser stede voirss. ende then aldaer daechde, zoe en zall hij daeroff met meer hebben, dan een oert van eenen stuver, ghelijck van der daghinghe bynnen derselver onser stede, behoudelicken, dat elck onderzaet ende inwoenlinck van eenre prochien ende onder enen schout gheseten den anderen onderzaet ende inwoenlinck derselver prochien ende onder denselven scout gheseten van scaden ende sculden, bedragende van eenre heelre ende onghedeilder saecken ter sommen toe van eenen nobell van vijftich stuyvers current off daironder ende met dairboven, sail moghen batrecken te rechte voer den scout ende heemraet offte ghebueren derselver prochien. Ende soe sail die scout mit zijnen heemraden offte gebuyeren partijen, alsoe voir hem comende, recht wijsen, doen ende utruchten, soe zij des vanoudts costumelick zijn. Ende off hem dan yemant mits vonniss hem overgaende offt anders van denselven saicken ende bij denselven heemraden offte gebueren bezwaert gevuelde off meynde te wezen, die sail dat vonnis mogen beroupen voir die negen scepenen voirscr. in alre manyeren ende tot sulken costen, als men desgelijcx vanouts voir die zeven lantscepenen te beroipen pleicht, sonder argelist, van welker sommen oick, te weten van vijftich stuyvers current off daironder, die een ondersaet ende inwoenlinck eenre prochien den anderen ondersaet off inwoenlynck derselver prochien sal mogen doen voer den scout ende heemraet offte ghebueren derselver prochien goede richters willekuer offte vurwarde ende die doen utruchten in alre manyeren ende tot sulken costen als men in den laetsten tijden voir den datum deser nyeuwer ordinancien van rechte gewoonlijck is geweest te doen.

13. Item soe wye in der manyeren voirss. gedaecht waer an zijn mont off an zijn woenstat, soe sail die gedaechde, indien hij ter daginghe off tuschen dier daghinghen ende zijnen beteikenenden rechtdaighe bij buys off bynnen lans waer, tot zijnen voirss. beteykenden rechtdaghe te rechte comen, up teghen ons te verbueren die boete van eenen ponde ende den cost van den anlegger, off bynnen achte dagen daerna, upt verlies van zijnre saecken.
14. Item alle verwonnen schulden sal men panden soe haest dat vonnisse gewesen is; ende dairvan sail hebben onse scout twee schellingen ende onse bode eenen scellynck. Ende die pandinge sail staen vierthien daghen, ende na den vierthien daghen sal men die pander. uitscatten ende prijsen den derden pennynck beter, ende die uitscatinghe doen mit sulken oncosten, gelijk hierna van den prijsen bescreven volghet; behoudelijck dat die schuldighe zijne panden, alsoe gesciet, sail moghen lossen mit enkelen gelde ende mitten oncoste, dairup gedaen, bynnen den eersten atmaell ende met langher.

15. Item soe wye mit recht van sculden verwonnen worde ende hij met soeveel erffs noch goets en hadde, als die verwonnen sculden droege, soe sail hij schuldich wesen dairvoir in helden te gaen in des boden buys. Ende des sail die winre van dier scult gehouden wesen then gevangen guet water ende broet te lieveren, alsoe langhe hij him in helden sail willen houden. Ende des sal dye verwonnen schuldich wezen den bode elcx daechts, zoe langhe hij daer is in zijne bewaernisse, enen halven stuver, dair die wynre voir instaan sall.
16. Item alle goeden, die een huerman of pachter brenghet of winnet in den huuse off op den erve van zijnen huysheere off lanthere, die sullen een pandt wesen dies huysheren off lantheren om dairan te verhalen hare sculden; ende die sullen gaen voir alle andere sculdenaeren. Des zoe en sullen die huysheren off lantheren nyemant anders moegen beletten an hoeren schulden, mer sullen gehouden wesen altijd mit hoeren cede te verclaeren, hoeveell rechts zij daer in hebben, bynnen drien (daghen na den gesinnen van den anderen eysscheren, die mit recht itpten voirss. huerman off pachter enige sculden hadden gewonnen, uptie boete van twewerven IIII½ ponden, zoe mennichwerpen zij dat weigheren ende dat kenlick waer. Ende sae wanneer die huerman vervaeren wair off sich in hueren verandersaet hadde, soe sail altyts die oudtste scult voir gaen.
17. Item zoe en zullen voirtan gheen rechtters wilkoeren gemaect worden anders dan int twelfste voirgaende artikell ende punt ghescreven staet; mer wat gherichtskonden anders voertan geloeft worden, zullen voir twee off meet schepenen gheschien; ende sail den brieff costen an den schepenen eenen halven stuver ende an den clerck eenen halven stuver. Des soe sail die clerck dat was bij den bescreven brieff leveren, ende sail diegheen, die den brief f hebbcn will, zijnen brieff selve an die scepenen vervolgen te zegelen. Des en sail die clerck gheen brieve langher onder houden dan cen maent na den geloefften, indien hij des versocht worde, uptie verbuernisse van vijff scellinghe, zoe menighen dach hij die langher onder hielde. Ende soe wat brieve yemant boven zes weken onder den clerck laet legghen, die sail die clerckondertrechL legghen, ende dan sail him onse scouttet zijn loen geven up zijn dubbell ghelt ende vierschat panden.
18. Item soe wye myt sijnen schepenenbrieve mit recht spreken will, die sail comen up eenen Woensdach off Saterdach ende bringen zijnen brieff int gherecht ende geven den clerck voer dat lesen eenen gueden duyct. Ende ghclesen zijnde, sal die schoutet terstont den eysscher richten in der staender vierschaeren an die gueden van den schuldighen. Ende dairvan sall dat ghericht hebben vier schellingen, te weten die schoutet twee scellingen ende die scepenen twee schellinghen; ende indien datter meer dan een man in den schcpenenbrieff geloefft heefft, dat zij twee off meet, zoe zullen die voirss. vier scellingen dubbell wesen. Ende dan sail een gezwoeren bode den schuldigen dairvan een weet doen aen zijnre woenstat bynnen dryen daghen indien hij bynnen lants woent, ende buyten lants

bynnen eenen zekeren tijde naer ordinancien van scepenen, ende daervan hebben gelijk voer van den daghinghe gescreven staet. Ende soe sail die sculdighe bynnen vierthien daghen na den voirss. weet den eysscher moghen betalen zijn voirss. schult mit den onrade, soe voirscr, staet, mit enckelen ghelde. Ende indien die schulder des nyet en dede, zoe mach die eysscher van stonden aen na den voirscr. XIII daghen geleden an des voirss. sculders goet prisen, als ghewoenlick ende recht is ende zoe hiernaes gescreven staet. Ende soe wie tonrecht pandt off zijn pande tonrecht weert zall bruecken vijftalff pondt.

19. Item soe wanneer iemant prijsinghe begheert, soe sail hij den schoutet mit drie scepenen buyten Woudrinchem enen wagen off een schip doen hebben, nae gelegentheit der tijt van den jaer ende der plaetsen, daer hij die prijsinghe begheert, ende elcx va, him viere gheven voir haren cost enen ouden braspennynck van dcr prijsinghe van eens mans guet, daer die prisinghe ghevalt. Ende indien dat men meer luyden prijst dan enen, soe sullen schoutet ende schepenen van elken, daer zij prisen, elcx enen braspennynck hebben, soe voirscr. is. Ende sail bynnen Woudrinchem die prijsinghe up halff ghelt staen. Des sullen schoutet ende schepenen enen weet hebben enen dach tevoeren all yemant a) prijzen will, van onsen bode, die dairvan hebben sail enen halven stuver. Ende men sail van schepenenbrieven dubbelt ghelt prisen, soe vanouts gcwoenlijck is.
20. Item alle scepenenbrieven ende rechterswillekoiren, die voir dcse hantvcsten gegeven ende verleent zijn, die sal men voir scepenen lesen ende die panden, richten ende wet daervan doen om na den naesten XIII daghen voert te prisen, als altemaell voirscreven is.
21. Item zoe wie angesproken wordt van schade off van schulde ende met oevertughet en woerde mit schepenenkonden off mit twee off mit meer wittachtighe getughen off mit anderen gueden bewijse van brieven, dat onzen ghericht ghenoech docht, die sal men wijsen him te ontschuldigen moghen mit zijnen eedt up den heiligen, welken eedt onse scoutet hon staven sail; ende twee off meer van onsen scepenen sullen him leren, hoe hi, den eedt zall doen. Ende volbrinct hij den eedt ten eersten staven alsoe recht is, soe sail hij voldaan hebben; ende valt hij dairin ghebreecklijck, soe sail hij bruecken tot twee reisen toe tot elker reisen zes scellingen. Ende en volbrinct hij then eedt nyet ten derdden off dairbynnen, soe sail hij die saicke verloeren hebben ende dairtoe gebroect vier pondt ende van der voirss. zess scellingen quijt wesen, twelke men all stelt in die discreci van den rechtere ende in die qualiteit van den persoen, die den eedt doet.
22. Item men sail alle dinghedaghe alle richtinghe van schulden int register teykenen ende dat register tot allen tween jaeren vernuwen; ende zall die gheswoeren clerck van elken teikenen hebben enen gueden deuyt.
23. Item zoe en zullen gheen andere off zwarere geloefften off excucien gaen van schulden, dan soe voirss. is, uutghenomen dat wij onse

bruecken ende goeden sullen moghen doen utpanden bij onsen gheswoeren bode offte rechter, ende doen prijsen bij onsen gerichte aen dubbelden ghelden, behoudelijck dat hij binnen achte daghen nae der pandinghe sal moegen betalen mit eynckelen ghelde ende mitten oncoste van den boede.

24. Item off yemant zijne pande weren ende mit recht tieghen dye pandinghe zegghen wilde, teghen wie dat dat ware, dat sall hij doen moegen binnen den naesten acht daghen naedat die pandinghe geschiet waer, ende met daerna, ende tenden den acht dagen dairvan te recht comen ten naesten dinghedaghe om hem te verantwoerden als recht is. Ende soe wie dat zijn ghetughe bij hem heeft, die sal se moghen leiden, off up den achten dach daerna ende nyet langher.
25. Item zoe zullen onse schepenen haer drie ghenechten moeghen draghen, offt noet zij, van acht dagen tot acht daghen. Ende offt zij dan des ten derden ghenechte met wijs en waeren, zo zullen zij sich in die herbrighe wijsen, soe vanouts ghewoenlijck is, te weten drie dagen up partie cost, ende nyemen gheen vonnisse wijsen, dat vonnisse daercm zij inlegghen en zij eerst ghewesen; behoudelijck den utlandighen, wechvardighen, den weesen ende onmundighen kinderen recht te doen soe voirss. is. Des en sal tghericht niet meer elcx daghes verteren up partien cost, dan vijff ende twintich stuvers, die sall ghelden die in den onrechten bevonden wordt; utghenomen dat wij off onse dienairs van onsen bruecken gheen costen gheven en zullen. Ende onze scepenen sullen hem altijd moegen beraden mittenghenen, die hitn oirbaerlick dunct. Des en sall niemant tot haeren raide comen, hij en sij eerst gheroepen van hem bij eenen geswoeren boede. Ende soe wie alsoe gheroepen waer ende des weigherde, sall verbueren, zoe dicke hij des weighert; vijff ende viertich scellingen.
26. Item onse rentmeister sall onse tzijnse moeghen utpanden ende dat den naesten Zondach na der pandinghe in der kercken doen segghen bij onsen gheswoeren bode. Ende soe sall die besitter van den tijnsgoeden den thijns moghen betalen bynnen acht daghen na den gebode ende daervan gheven den cost van der pandinghe ende daertoe drie schillinghen, halff onsen schoutet ende halff den bode. Ende indien die betalinghe bynnen acht daghen niet en gheschiede, soe sall onse rentmeister van stonden aen dat thijnsgoet mit onsen scoutet ende drie scepenen moghen aenvanghen, dairvan sij sullen hebben vier scellingen, te weten schoutet ende schepenen elcx een; behoudelijck alle andere thijnsen in hoeren ouden rechten te blijven.
27. Item men sall alle thijnse, excijnse, pachten ende renten van der kercken, Heilighe gheest ende stede van Woudrichem ende oeverall bynnen lants van den onwillighen moeghen panden ende richten an dubbelde ghelde.
28. Item sullen voirtan wesen in elken ban een schoutet ende vijff heemraders, voer denwelken sullen gedaen worden alle erffenissen

ende alle aenvanghen. Sij sullen oick den dijck heren na den inhouden van der ordinancien van der dijckaedgen ende weteringhen, wegen, sloten ende andere ghemeyn wercken bynnen lants kueren ende schouwen, soe hiernaes bescreven volghet ende elcx int zijne van schaden ende van schulden recht doen, ghelijck voirss. is.

29. Item soe wat erffnissen in voirscr, manyeren bynnen den ban van Woudrinchem ghebueren, dat sall wesen voir schoutet ende scepenen; ende soe wat int lant ghebuert, dair sullen over staen een schoutet ende drye heemraders off vier. Ende dairvan sall die schout hebben vier schellinghe ende die heemraders vier schellinghe. Ende sullen tot elken gherichtdaghen voirss. elck scout mit twee heemraders ende elcx int sijne, daer enighe erffnisse in voirss. manyeren gheschiet waeren, scepenen van Woudrinchem aenbrenghen alle voirss. erffnisse voir hem gheschiet, binnen enen atmaell voer denselven gherichtdaghe ende des binnen enen atmael voer den voergaenden naesten gerichtdaghe gheschiet wair, om dairvan scepenenbrieve te maken, soe dat behoert ende voirss. is; van welken brieffe die ghezwoeren clerck sall hebben drie schellingen ende die scepenen, die daerover staen twee scellinghen. Ende sal die schout voir zijn aenbrengen hebben drie scellinghen ende elcx van den tween heemraders, die daer met hem anbrenghen, twee schellinghen.
30. Item alle aenvanghen van erve sullen ghedaen werden bynnen onser stede voir schout ende scepenen ende int lant voir enen schout ende drie heemraders off meer, elcx in zijnen ban, noemende wat ghoet hij aenvanghet ende dat opter vrijer straten. Daervan sal hebben een schout twe schellingen ende die heemraders drie schellingen. Ende soe wanneer then voirscr. aenvanck gheschiet is, soe sall een yghelijck ten ghelijcken voirss. costen daertieghen moeghen aenvanghen, then dat beliefft, up zijn ban ende bruecken, binnen XIII daghen, naedat him een kenlijcke weet ghedaen is tot sulken costen van weten, als in den voirss, artikel van weten te doen, verclaert staet. Ende sae haest alst vanck teghen vanck is, soe sall die schout den partijen voirss. dach zetten voir onse voirss. gherichte te recht te kmen den naestcomenden rechte daghe, ende dat onse amptluden goets tijts condt doen. Ende dair zall die eerste aenvangher wesen aenlegghe van der saicke ende die leste anvangher verweerder. Ende sall tenselven daghe elcx zijn getughe moghen leiden, off upten achsten dach dairnae, daarvan die scepen hoir ghenachten sullen moghen draghen, soe voirss. is in den artikel van ghenachten te draghen. Ende soe wye dan in den onrechte bevonden woerde, die sall alle voirss. gherechtelike onkosten betalen ende gebroeckt hebben zeventien pondt; des sullen onse scepenen hebben zeven pondt ende wij thien pondt, behoudelijck elcken ambachsheren zijne gherechticheit aen die thien pondt. Ende soe wie in der manyeren in enighen erve comt off met scepenenschultbrieven, dat sall hij beseghelt nemen bij drien scepenen off meer. Ende indien dat partijen binnen middelen thijden ovcrdraghen willen mit gevoege, soe sullen sij die voirss, bruecke schuldich wesen

te betalen haiff ende halff, off soe zij dat bij malkanderen in den overdragen sullen bespreken.

31. Item soe sall een ieghelijck int besit van sijnen guede blijven totdat hij mit recht dair utgewonnen is. Met soe wien beliefft in enen sterfhuze off van dalenden beesten off ander twivelinghe off ontwander gueden yet aen te vanghen, die sall dat aenvaen moghen bij den heere ende bij den ghericht. Ende daer sal die gebruycker oeck, bij alsoe dat hij dat wederom mit recht aenvan sall, in der bruuckweer blijven, soe voirss. is. Ende des soe sall dieselve ghebruycker borghen setten nae schieringhe desselven gherichts voir die waerde van den voirsch. aenghevangen gueden, om - soe wanneer dat recht gewesen waer ten profijte van den voirss. iersten aenvanger - hem weten dairan te verhalen; daarvan sall tgherichte hebben, soe voir van den anvanck van erve verclairt is. Ende soe wie in den onrechte bevonden woerdt sall ghebruect hebben vier pondt. Mer van wat goeden nae ghewesen vonnisse executie van recht gedaen is, daer en sal men die executie mit ghenen nyeuwen aenvanghen moghen beletten, met die executie bij haer ghewesen vonnisse laeten. Ende soe wie alsoe dairenboven onrechte ainvangen dede, die soude ghebruect hebben tweewerven vijfftehalff pondt, soe menichwerven hij dat dede.
32. Item soe wanneer dese scouten ende heemraders van wateringhen, wegghen, slcten ende andere ghemeyn wercken, elcx int sijn, schouwen zullen, soe sullen daer wesen twee schoudaghe, te weten een kuerschouwe ende een inridende schouwe. Des en sullen zij gheen kueren legghen, tensij op enen heiligendach onder die hoeghe misse in der kercken ghekundicht, om die gheerfden ter kuerschouwen daerbij te moghen camen. Ende soe wes kueren sij dan bij den gheerffden, dair teghenwoirdich wesende, legghen, die sullen zij mit cender scouwe tot enen benoemden daghe, die zij dan daer ramen zullen, doerschouwen. Ende sall die schout hebben op die kuerschouwe acht schillingen ende sijne heemraders elcx vier schillingen voir haeren cast. Ende desgeliken ter naester volgender doirgainer schouwen, indien dat die kuei-en alle gheloeft werden ende die schouwe sonder lakinghe doirghinghe, soe soude die schoutet oick hebben acht schellingen ende elck heemrader IIII scellingen als voir haren cost; ende dese twee casten sullen betalen die ghemeyn gheerffden binner. sbans. Mer indien clatter lakinghe ghebuerde, soe en souden die voirss. schout ende heemraders van der lester schouwen van die ghemeyne gheerffden ghenen cost hebben, mer sij souden tot enen maell al doir schouwen. Ende soe wie dan sijn werck met volmaect en hadde, soe menich dier waeren, souden elcken broecken an den schout thien schellingen ende an elcx van den heemraders drie schellingen. Ende soe soude die schout dat werck bestaden te maken ten mynsten pynnynghen a); des sall elcx sijns selfs werck mcghen onderstaen ende om denselven bestaden pynnyck doen maken bynnen den eersten atmaell. Ende soe wie sijn werck bynnen den eersten atmaell na der schouwen met en onderstonde te maken, dat soude die schout doen maken op zijn dubbel ghelt ende vierschatte pande. Ende sullen alle

kueren ende schouwen bynnen onser stede staen op hair oude ghewoenten.

33. Item sullen alle erffscheidinghe bynnen onser stede gedaen werden bij onsen schout ende schepenen, ende int lant bij schout ende heemraders, elcx int sijn, die dairtoe roepen sullen twee off drie boven, ende twee off drie beneden den erven, daer die scheidinghe gheboeren zall, ende dan die erffscheidinghe doen, soe dat behoert. Ende dairvan salt tghericht hebben soevoell, off zij over eer, erffnisse stonden; ende dat sullen betalen partien halff ende halff.
34. Item sce sal men alle getugen, die men leiden salt, tenwaer dats hem beide partien sonder zweren ghelaven wilden, openbair eyden ende op den heilgen laten zweren, ttutghenomen onse officieren ende gerichtlude, die sullen tughen op hoeren cede, die zij voir gedaen hebben. Des sal dieghene, die ghetughe leyden will, zijn vermeet openbair voir onse ghericht in presencie van partijen laten luden, ende dan sullen onse schepenen dat ghetuych heymelijck hoeren mit enen gheswoeren clerck, ende elck getuych salt alleyn tughen. Ende soe wes twee guede wittachtighe mannen off meer tughen, dat salt in allen saecken ghetuych van weerden zijn, behoudelijck, soe wes lijff ende guet tsamen angaet, zullen drie guede wittachtighe mannen wezen off meer. Ende wes den lijve off onsen bruecken angaet, ende alle stille wairheden, zullen onse amptman off zijn stedehouder ende onse schout mede maeghen hoeren ende dairvan copie nyemen, mer den getughen en sal men haren eedt nyet verdragen.
35. Item men en salt scepenenbrieve noch schepenenoirkonden nyet moegen tenyet doen, tensij bij scepenenbrieve off scepenenoirkonde. Ende des en sullen schepenenbrieven met langher ducren dan vijff jaer na den dach van betalinghe, tenwaer dat zij doirsteken waeren als recht is. Ende en salt ghecn schepen seghelen noch mit monde tughen als schepen buten brieven, dar. een jair nae then daghe, dat hij af fgegaen off verset is.
36. Item soe wye voir enighe veurwarden off schulde aengesprcken worde, daervan die verweerder die veurwarde off schult bekendc, segghende den aenleggher van den voirss. veurwarden off schult ghenoech ghedaen te hebben, soe salt die verweerder bewijs doen met ghetughen, soe voirss. is, off enighe quytancie toenen, dat den ghericht ghenoech dunct. Ende indien hij des nyet en doet, see salt hij in die veurwarde off schult te voldaan off te betalen ghehouden wesen; ende des salt die eysscher sijnen eysch mit zijnen cede stercken.
37. Item off iemant van onsen ondersaten enighe ghcrichts off scepenenbrieven verloren hadden bij brande off anderen ongevall ende van then briwen guede getughen hadden van twee off drien gueden wittachtighen mannen, die brieven sal men hem vernuwen, om daarmede recht te hantieren, ghelijck mit sijnen iersten brieven.

38. Item soe wes iemant op enen doeden van schulden eysschen will, dair ghene ghetughe van en zijn, soe voirss. is, die schulden salt hij moghen behouden mit zijnen cede, bij alsoe, dat twee ghuede wittachtighe mannen nae hem zweeren sullen ten selven tijden, dat zij zijnen eedt voir oprecht ende voir guet houden. Ende des salt altijd die eysscher zijnen eysch bynnen jairs doen, naedat die voirss. doede ghestorven is; off soe wanncer die doede 'act ende dach doet gheweest waer, soe en sal men op zijn erffghenamen niet moghen wynner., tenzij bij scepenenbrieve of wittachtighe getughen, soe voirss. is in den artikel van ghetugen.
39. Item so war werden off werdinnen borghen van wijn, bier, broct, dranck off teringhe, dat sullen zij moghen utpanden, des sij mit hoeren cede behouden als recht is. Des sullen zij alle haer schulden van quartier jaers tot quartier jaers inmanen, ende en salt haren ecdt niet langher dueren noch gaen, dan des bynnen then enen quartier jaers gheschiet is. Ende desghelijcken sal men van verdienden loen doen.
40. Item ghesellen, die tsamen ghelaech drincken, wanneer iemant van hem begheert op te staen, die salt moghen rekenen ende mit zijnen andeele volstaen.
41. Item soe sal alle man in enen ghevecht den iersten vrede in presencie van twee goede mannen eysschen moeghen eenwerff ende anderwerff, elcx op vijftalff pondt, soe dicke die alsoe gheweigert worde. Ende wanneer then vrede ten derden gheweighert woerde, daerau sal men bruecken zeventhien pondt. Ende dan salt dye eysscher den vechtheden den vrede ghebieden up zijn lijff ende up sijn goet, ende dan salt die man schuldich zijn den vrede te gheven en de oick te houden; ende dede hij daerboven let in erren synnen mittcr hant off dede daen op yemant anders, soe soude hij ghebruct hebben zijn lijff ende zijn goet.
42. Item soe wye in dese voirss. vrede staende mit erren woerden iemant te hoofde spriect, sonder let mitter hant daertoe te doen, die scude broecken thien vranckrijcsche schilde, ende zijnen wederPartien dairvan beteringhe doen bij ons ende bij onzen ghericht. Ende des salt diegheen, die desen voirscreven vrede geeyscht ende gheboden heeft, dat onzen amptluyden off den schout, daer onder dat ghebuert, kondt doen bynnen den eersten atmael up die bruecke van eenen vranckrijcschen schilt.
43. Item desen voirss, vrede sall gaen ten vijfften lede ende nyet voerder, ende oever alle dieghene, die hulper ende sterker van then gevechte zijn; ende sall dueren zes weken ende then dach all .
44. Item off in onser stede off lande voirss. enighen nederslach gebuerde, dairvan soe sullen alle onschuldighe maghen ende vrienden van den doetslager ghevreedt zijn van stcnden ghedurende den tijt van ses

weken; ende soe wye dair oever dede, die soude am ons verbueren sijn lijff ende guet.

45. Item soe wanneer desen eersten vrede uut is ende die saicke noch nyet geslicht en waer, soe zullen onse scouten, elcx int zijn te landwart, ende onse bode bynnen onser stede, tot ghesinnen van enygen partijen, den anderden, ende ten eynde van dyen den derden eyschen ende ghebieden, soe voirss. is. Ende then en sal met voerder gaen dan an die principael vechteren ende aen haer bluet ten vijfften lede; ende dair sall onse schout off bode off hebben zess schellingen.
46. Item sullen die gheechte die bastarden mede bevreden ende die bastarden die gheechte met, tenwaer dat die gheechte den vrede mitten monde hadden gegeven.
47. Item in vrede soe voirss. is staende, sal den vrede uut wesen, soe wanneer dat ghevecht ghesoent is. Ende indien partijen bynnen den derden vrede mit malckanderen hem met en beslichien, soe sullen onse amptlude ende gherichte dat gheschil moghen beslichten tot ghesynnen van enyge partijen; bij alsoe, dat onse scout off bode, elcx int zijn, tot then voirss. ghesinnen der wederparty dach sall setten ten naesten rechte daghe. Ende partijen ghehoert ende beslicht, soe voirss. is, zoe sullen zij sulck schuldich zijn te houden. Ende soe wye des nyet en dede, dies goet sullen onse amptlude nae sich slaen ter tijt toe, dat sij dier slichtinghe ghehoersam zijn; ende dairtoe sal die ongehoersame ghebroect hebben thien vranckrijcsche schilden. Ende soe wye tot thien vranckrijcsche schilden toe met gegoedt en waer ende die beslichtinghe met houden en woude, soe voirss. is, dien sullen onse amptlude gevangen houden te water ende te brode, totdat hij der slichtinghe ghehoersam is ende van den voirss, bruecken voldoen heeft .
48. Item soe en sal niemant zijn lijff ende zijn guet bruecken in enen onwetende vrede; dats te verstaen: off enighe vrede ghinghe in iemants absencie ende hi) dan vechtende worde mit yemant, die hem in den vrede woude trecken, dts hij onwetende waer off meynde te wesen, soe sall hij hem des wetens moghen ontschuldighen myt zijnen eede; bij alsoe, dat hij aen elke hani sal nemen enen goeden wittachtighen man, die zijnen eedt mit horen cede sullen stercken, als recht is; tenwaer off die heer alsulke getugen hadde, als den scepenen docht dat ghenoech waer, waerbij dieselve getughe boven den voirss, eedt mitter tweer gueder mannen eedt gaen soude, soe soude des heren ghetuych van weerden weesen, bij alsoe, dat die getuge ghehoert sullen wesen voir den eydt van den voerss. verweerder; ende dan soude men den ander haere cede verlaten. Ende sal dan dieselve ghebrueckt hebben, soe van vrede breken voirsch. staet.
49. Item soe wat gheleide wij off onse officiere bij monde off bij brieve geven, van wat saecken dattet zij, dat binnen onser kercken van Wodrinchem op enen heilighen dach onder die hoghemisse verkundicht

worde, dat willen wij gehouden hebben tot anser off onser amptluden upsegghen. In welken gheleide onse amptluden sullen uitscheiden alle dieghene, die openbaer vianden zijn, ballinghe off schuldenaers mijns ghenedighen heeren ass greve van Hollant etc. Doch en sall gheen gheleide lan-her staen dan een halff jair; des sullen diegheen, die dat gheleide begheren, den bode voir zijn raepen gheven twee schellinghen ende voir dat teykenghelt drie schellinghen. Ende soe wie alsoe gheleide hebbende enen anderen upliep mit ontamelijckeu woerden off anders, sender mit handaet let te doen, die sal aen ons verboeren thien vranckerijcsche schilden ende sijnen wederpartien daervan beteringhe doen bij ons ende bij ansen ghericht. Mer geboerde in then aploep enich gevecht, ende dieghene, die gheleide had, mit handaet iemant quetste, die sall bruecken zijn lijfñ ende zijn guet. Ende desghelijck weer iemant, die den voirss. gheleide hebbende upliep mit handaet off sonder handaet, soe voirss. is, dye sall oeck braecken ende beteringhe doen nae ghelegentheit der misdaet, zoe voirss. is. Mer soe wes gheleide yemant van schulden hadden ende enighe van onsen ondersaeten off inghelanden schuldich waer, dieselve van onsen ondersaten off inghelanden sal dat anzen amptlu&; moghen verkundighcn. Ende alsoe verkundicht zijnde, zoe sall onse amptman sulke gheleiden, voir schulden gegeven, van stonden aen den anderen upsegghen; ende dan soe en sal dat gheleide niet langher staen dan drie daghen.

50. Item waert sake dat him iemant verantwoerden woude van onwetende gheleide om zijnen broecken tontgaen, des soude hij hem aff moeghen nyemen, soe voer van onwetenen vrede verclaert staet.
51. Item soe en sullen gheen vrouwen, in echtschap sittende, bastart moghen wynnen; tenwaer dat enighe vrouwe van haren man openbairlijck mitter wcnynghen verscheiden waer ende binnen then tijde kynder wonne, daervan die man die kynderen voir zijn nyet houden en woude, ende ghemeyn faem waer, dat die vrouwe mit anderen mannen natuerlijck ende sondelijck plaichge ie hantieren, die kynder, alsoe ghewonnen, souden voir bastaerden geacht wesen ende van haere moedere guet met deylen .
52. Item gheen bastaerden en sullen van yemande erve noch ghoet deylen. Mer soe wat ghueden dat hem van hoeren ouderen off vrienden ende maghen gegeven worden, off wes zij verwerven ende afterlaten, sal up haer echte kinder erven. Ende indien dat bastaerden gheen echte kinder after en lieten, soe sullen alle gegeven goeder gaen an diegheen, die dieselve gueden ghegheven hebben off nae haer doet an die rechte erven daert geet off gecomen is; ende in then gevalle sullen alle vercregen gueden aen ons erven. Des sullen van den vercreghen ghueden alle wittachtighe schulden betaelt wesen. Ende off die schulden meer dan die vercreghen goede waeren, soe mach die heer dat guet laten varen; ende soe sal dat vercregen guet voiran an die schulden gaen, ende dat gebreeck aen die voirss. gegeven goeden

verhaelt weerden penninck pennyncx ghelijcke, soeverre die schulden ende die goeden reyken sullen moeghen.

53. Item soe sullen echte man ende wijff, die een den anderen moghen duwarien, offt hem beliefft, voir onse ghericht. Ende soe wanneer dan bij der doet van den enen dat bedde ghescheiden waer, soe sal die levende bij den ghericht den vrienden ende maghen van den doeden alle goede ende schulden in gheschriefft cvergeven bij goeden vercla~rse, ten cost van den vrienden, om nae zijnre doet te weten, wes sij van zijnen erven sullen moghen eysschen ende bueren. Des sullen alle wittachtige schulden voir uteri ghehelen goede gaen.

Ende soe waer gheen tocht ghemaict en waer, soe voirss. staet, aldaer soe soude die levende bynnen den maenstont alle goeden soe wanneer die schulden so voirss. is afgegaen waeren, halff ende halff mitten vrienden ende maghen van den doeden scheiden ende deylen, welke halve deylinghe dan an beyde zijden van den vrienden ende maghen van den doeden gaen sullen, elcx aen zijn zijde an den naghelnaesten. Des soe sullen vader ende moeder naghelnaest wezen voir suster ende broeder. Ende indien die goeden dan quamen te vallen an suster ende broederkinderen off nichten ende nevenkinder off diergelijcken, ende die zuster off brueder off nichten off neven cnghelijck veell kinder hadden, soe sal elck cloft ende met elck kint ter ghelijcker deylingen gaen.

54. Item soe wanneer dat echte bedde van man ende van wijff geschoert is, soedat haerre een van den leven ter doet compt, ende wittachtige gheboirt hadden, soe sall die leste levende alle die guede besitten ende ghebruken ende die kynder manyerlijck upvoeden, met gheen erffgueden verkoepen buten consent van ens ende der kinderen twee off drie naesten maghen, insoeverre die kinderen onmondich zijn, off anders buten consente van denselven kinderen, indien zij mondich zijn; tenwair bij noede van schulden, alsoe dat tghereide die schult met strecken en mocht. Dat soude staen tot goetduncken van onsen gherichte; des sal men bynnen der maenstont van den doeden alle goeden in gheschrieffte setten, soe boven ghescreven staet.

55. Item of him die voirss. levende dan in hyljcke woude veranderwerven, soe sal hij off zij dan terstont alle gueden, ghereit ende ongereit, mit alle schulden, teghen zijn off heere kinderen off haer voichden ghelijck deilen. Ende soe wes kinder in den naebedde gewonnen woerden, die sullen nae der doet van vader off van moeder tot sulken rechten staen, soe voirss. is. Mer soe wannezr dat man ende wijff beide doet zijn, zo sullen die naekinder den voirss. voerkinder van des vaders off moeders weggen, dat haerre beider vader off moeder is geweest, van allen vercreghenen gueden, bij den naebedde boven schulden ghebleven, halve deilinghe deen ende nyet vcerder. Ende soe wes stockguet wait, dats te weten oude erffguede, soevoel dier dan is, die sullen vallen ende gaen den wech, den zij ghecomen zijn

56. Item onmondighe kinder, die sullen dat bloet vervoechden; ende soe wie dat tnaeste bloet is van der zweertzijde sat der voechdien tnaeste wesen, indien dat hij wil. Mer see wie die voichdien hantieren sall, die sall bij ons ende onsen gherichte van des kints ghereden gued;, pinninghen ende ponden zoevoel, daer men wittachtighe schulden mede betalen moghe, bij dats noet zij ende met meer. Ende die andere gereyd gued, boven die voirss. schult blijvende, off dier let waer, die sat men bij goeduncken van ons ende van onsen ghericht voert vercooper. ende bynnen cnsen lande van Altena belegghen; ende voer denselven alle jaer rekenynghe ende bewijs doen; ende dat kint nae zijnen staet houden off doen houden van zijnen gueden tot zijnen mondighen daghen toe. Ende dat kint tot sijnen mondighen daghen gecomen zijnde, soe sall hem die voecht in zijn gcet zetten los ende vrij tot des kints gesinnen, gelijk dat bij der voirss. rekeninghen, voir ons ende onsen gherichte gedaen, behoerlijck ende betamelijck sall wesen. Ende off die voicht alle jaer die rekeninghe met en dede, soe voirss. is, ende iemant van des kints maeghen dat onsen richter te kynnen gave, ende anse richter des am then voicht ghesinnen dede bij onsen bode, ende die des clan weigherde ende bynnen vijfftien daghen na den iersten ghesinnen zijne behoerlijcke rekeninghe niet en dede, soe sat die voicht altijd tot elken gesinnen verboert hebben zevethien pondt; welck g:innen sat gheschien van drie daghen tot drie daghen. Ende die voicht en sat gheen erve, dat then kinde toebehoert, moghen vercoopen, tenwaer bij manyeren soe voirss. is. Ende des- soe en sall hij gheen voichdie anveerden, hij en sat ierst guede borghen off onderpande setten, dat onsen ghericht ghenoech dunct voir dat gherede guet, dat hij anveert, ende voir die opkamelinghe, die van den erven komen sullen, soeveell des weer, om dat altemael des boven des kints noetrofft compt, te belegghen soe voirss. is.

Ende off enyghe weeskinder ghenen voecht en hadden off dat him nyemant des en onderwonde van zijnen bloede wesende, soe voirss, is, bynnen eender maent nae der ouder doede, soe sullen wij dat kynt vervoichden doen, sae voirss. is.

57. Item waert sake dat iemant van onsen ondersaten mit versumentheiden vallen off drencken off sonder toedoen van anderen menschen daet bleven onnoeselijck, daervan en sall van dies weggen aen ons nyet meer ghebruect zijn dan twewerff vijfftehalff pont, behoudelijck dat men den doeden met graven en sall, men en hebbe ierst onsen amptluden daervan orloff geeyscht. Ende soe wye daerboven dede, die soude staen tot correxien van ons ende van onsen gricht. Ende off iemant himselfen verdede ende van lijve ter doot brochte, die soude verbuert hebben aen ons zijn goet dat hij after liete, soe vanouts costumelijck is gheweest.

58. Item soe wie enighen van onsen ondersaten voirss. bynnen zijne wonynghe bij daghe off bij nachte overvallen wilde mit druckinghen, gevechte off anderen uploepe, die sat verboeren, te wetcn bij daghe thien oude vranckrijcsche schilden ende bij nachte twintich oude

vrancrijcsche schilden; ende dairtoe sullen alle broecken viervoudich wezen. Ende desghelijcx sullen alle diegnene bruecken, die zijne hulperen waeren. Ende indien sulke ondaet bij nachte ghebuerde, zoe en sullen die inwoenende man van der wonynghe ende alle die zijn huysghezin zijn off ander alsdan bij hon wesende werender hant om hen te beschudden ende sonder aerghelist, aen ons noch aen den oevervalres voirss. met verbroecken noch misdoen, behoudelijck dat zij mit haeren eyden stercken zullen alle dinghen gheschiet te wesen ende gedaen te hebben, ghelijck voirss. staet. Ende waert saicke, dat in soedanighen manyeren voirss. die oevervalre voirss. doet gheslaghen worde off iemant van zijnen hulperen, sae en soude daerof aen ons met meet verbuert wezen, dan thien pondt van elken doetslaeghe.

59. Item worde yement van onsen ondersaten enich guet gestolen, dat hij bynnen onser stadt off lande bevonde, dat sat hij moghen toeven sonder verbuernisse ende mitten eersten aenveerden, indien dat hom docht, dat hij van stonden aen ghene bijstant van gherichsluden ghecighen en konde. Ende indien diegheen, die hem dat guet afhendich ghemaict hadde, datselve goet laet volghen, soe sat hij dat goet presenteren onsen amptman ende orloff eysschen ende dan dat goet voir zijn nae hem nemen, bij alsoe, dat hij dat goet zijn sat maken, als recht is. Mer woude diegheen, die dat goet alsoe den anderen aefhendich gemaict off ghestalen hadde, dairteghen segghen, soe sat die aenvaerder dat guet zijn maken, soe voirschreven is.
60. Item waert saicke dat yemant enych ghestolen guet onwetende op onser vrijer marcten cofte, ende dat mit ghetughen soe voirss. is bijbrochte dat guet gecoft te hebben, soe sat dieghene, die dat guet weder eysschet ende zijn maect, zoe voirss. is, den coeper zijn uutgheleide ghelt wederom gheven, ende dan sat hem onse amptman dat goet alsoe wederom doen leveren. Mer see wie alsulck goet buten mercten caft, die sal dat guet laten varen sonder enighe pennynghen daarvan wederom te hebben, bij alsoe, dat die aenveerder dat guet zijn maken sal see voirss, is. Ende see wie boven dese voirss. manieren hem wegherlijck maecte dat voirss. goet wederom te laten valghen, die sal an ons verbueren vier vranckrijcsche schilden, soe dick hij des weighert, ende sal evenwel dat guet laten volghen see voirschreven is.
61. Item sullen jaerlicx wesen bynnen onser stede voirss. nae ouder ghewaenten drie jaermercten: die een den naesten Donredach voir Palmen, die ander op sinte Jacobsavont in Julio, ende die derde op sinte Lucasavont; ende sal elcke merct duren twee daghen vair ende twee daghen nae den merctdaghe. Ende desghelijcx sal die Ghiesensche merct staen op zijnen ghewoenlijcken tijt, oick twee daghe voir ende twee daghe nae. Ende onse tolneren sullen in then mercten een ieghelijcken, die des begheert, antkommeren bynnen sonneschijn, als haer coepmanscap gheschiet is, ende van eiken henxtpeerde nemen zes scellinghen ende van elken merypeerde drie schellinghen.

62. Item sall jaerlicx wesen in elke weke een wekemerct binnen onser voirss, stede, te weten opten Saterdag; ende die sal angaen den Vrijdaghe te middaghe ende utgaen den Sondach te middaghe. Ende alle vurss. merctdagen sal een ieghelijcke gheleide hebben alle onse lande van Althenae doir, uutghenomen vianden ende ballinghen van mijnen ghenedighen heere, ende van onsen broecken, sae voeren verhaelt is, ende desghelijcx van saken, die op merctdaghen gheboeren. Ende zullen alle bruecken bynnen maercten ende bynnen tollen dubbelt wezen. Ende in dit gheleide van desen mercten en sal men met bruecken ghelijck voir van gheleide ghescreven is, mer alleen dobbel broecken gheven, see in desen artikel gheschreven staet.
63. Item soe en sal nyemant gheen goede buten ansen lande van Althena ter merct brenghen, ten sal eerst bynnen onser voirss. stede om te vercoepen eens ter maerct ghebracht wesen, uptie verbuernisse van vijftalff ponden, zoe deck als dat ghebuerde, bij alsoe, dat men mit eynen stael sal moghen volstaen, wanneer des guets mer dan eyn beet is.
64. Item onse ondersaten voirss. en sullen hem mit ghenen butenpoertscapen behelpen teghen ons, noch teghen malcanderen. Ende wie daer en boven dede, die soude staen tot onser correxien bij guetduncken van ons ende onsen ghericht.
65. Item soe en sullen onse voirss. ondersaten malckanderen van saecken off van erve, ander ons gheschiet off ghelegen, nerghent te rechte trecken in der eerster instancien, dan voir onsen voirss. gerichte, uutghenomen datter gheestelicheit ende leen angaet tot zijnen recht te staen. Ende off iemant dair en boven dede, die soude an ons verboeren thien vranckrijcsche schilden, sae menichwerven hij dat dede; ende dengynnen, then hij alsoe moyde ende anderswaer trecken woude sijnen cost betalen tot prisinghe van onsen ghericht.
66. Item see en sal nyemant zijn goet wapenen van gheenrehande saecken noch mit gheenrehande manyeren. Ende off iemant daer en boven dede, die soude staen tot correxien van ons ende van onsen gerichte, ende die wapenye sall van anweerden zijn.
67. Item see wes wapeninghe van goede yemant angeseyt ende nyet betughet en worde als recht is, see sullen coper ende vercoper off die ghebruyckere dier gueden ten bell-hen zweeren, dat daer gheen wapenynghe aen en zij, mer dat die comenscap off ghebruyckinghe rechtvaerdich ende mit goider saicke gheschiet is ende sender behindicheit off argelist, ende die saecken doen blijcken voer den gherichte, alsoe dat onsen ghericht des ghenoech dunct.
68. Item soe zullen alle onze ondersaten ende ingeseten hair koren malen oeverall in onsen lande van Althena om dat XVIe deel, ende gheen koeren buten lants doen malen sander onse consent, uptie verbuernisse van vijftalve ponden, soe deck ende mennichwerven als

zij dat doen; ende hierinne te voirsien, dat in ontfanghen ende in uutgheven alle molenaers onsen ondersaten sulke leveringhe doen zullen bij maten ende bij ghewichte, gelijk men in anderen gueden steden hieromtrent doet, tot oirdele van ons ende van onsen gherichte. Ende daden zij dair en boven, zoe souden zij oeck staen tot correctien van ons ende van onsen gherichte.

69. Item see wat beesten onse vleishouwers tuschen Bamisse ende Kersmisse coepen, ende enich van onsen ondersaten versacht then coep over te hebben voir sijns selffs eten, see soude die vleyshouwer gehouden wesen then caep oever te gheven, ende voir sijnen arbeit hebben van enen rinde acht scellingen, van enen verken vier scellingen ende van een scaep twee scellingen.
70. Item dat alle ponden, die in dese hantvesten benoempt zijn zullen gherekent wesen voir thien lelyde placken, makende vijfftien groten off halve stuvers, ende alle scellingen ende penningen na den avenante.
71. Item soe wanneer dat enighe verbarnde erven ombetimmert ligghen bynnen onser stadt van Wodrinchem vairscreven, die sal men gebuyrlijken beghynnen op te tymmeren bynnen den eersten jaire naerdats se verbrant worden. Ende waert saecke datter meer dan een man off wijff, tuchter off erffgenaem, deel hadden aen denselven verbarnden ombetimmerden erve, zoe sal dieghene, die tmeest deyl dairin heeft, dat erve begynnen up te tymmeren, als voirss. is. Ende indien dieghene, die de mynre deell daerin hebben, die tymmeringhe doen willen, dat zullen zij moghen doen ende becostighen, ygelijck nae zijnen aendeel. Ende indien datter yemant waer van denghenen, die tuchte off een mynre deel hebben int selve erve, die nyet tymmeren en mochte, noch en woude, soe sal die tuchte off dat mynre deel volgen dat deel desghenen, die tymmeren wille, tot scatinghe van ons ende onzen gherichte zonder wedersegghen, tensij dat zis onderlinghe eens worden om die tymmeringhe voirtganck te hebben.
72. Item ende weert saicke datter nyemen tymmeren en woude bynner sjaers van denghenen, die tselve verbrande onbetimmerde erve toebehoerden off die tochte off deel daeran hadden, gelijk voirss, staet, zoe sal onse richter mit onsen gherichte bynnen Woudrinchem voirss. gehouden zijn datselve erve openbairlijcke in der kercken te doen upveylen ende dat te vercoepen denghenen, die daer nicest om gheven wille, ende die penningen daeroff comende te dcen smaldelen enen yghelijcken van denghenen, die tucht off deel dairin hebben sullen, zoe dat behoeren ende den gherechte guetduncken sal. Ende die coper sal dan gehouden wesen datselve erve te beghynnen gebuerlijcken up te tymmeren bynnen den eersten jaire nae der date van zijnen cope voirss. Ende soe wie in der tymmeringhe voirss. met en dede gelijk in desen ende in den naestvcergaenden punten gheschreven staet, die sal teghen ons verbueren thien vranckrijcsche schilden elcx jaers, daerin dat tgebreck gesciede. Ende dan sullen onse rechter mit onsen gherechte voirss, datselve verbaernde

ombetimmerde erve weder gehouden wesen van nyeuwes up te veilen ende te vercopen in der manieren als voirss. staet, alsoe dick als dat ghebueren sal, om ymmer die verbrande erven upghetymmert te wesen.

73. Item voert soe geven wij onse ghetruwer stede van Wodrinchem over onsen poerteren voirss., dat sij hebben ende behouden sullen alle alsulke exsinse van wijn, van bier, van mede ende van allen anderen drancke om haren onraet mede te ghelden ende onse stede mede te vesten, te beteren ende in haren wesen te houden, ghelijckerwijs ende in alre manieren als zij die exsijnse voirss. tot haertoe gebruyct ende gehat hebben.
74. Item wij en sullen noch en willen onse ondersaten met scatten noch beden, tenzij dat wij ridder worden off wittachtighe huwelijck doen off een dochtere bestade, off dat wijselve gevanghen waren - dat God verbiede - dan sal men ons een moghelijcke bede gheven op elken margen, ende van ghereden goeden daernae, als men vanouts schuldich ende ghewoenlic is te doen.
75. Item soe wye onse vierschare schoerde, alsoe dat onse ghericht gheen recht ghedaen en konde, die sal verbueren zijn lijff ende zijn goet.
76. Item soe wye rechts pleghen wil, die sal spreken mit oirlove van onsen richter ende bij zijnen voirsprake; ende soe wye anders spreect, sal ten elken verbueren vijff scellingen. Ende soe wye boven scepenenvonnisse dinght off tegen scepenenbrieff acht, tenware mit scepenenbrieven off mit scepenenoirkonden, als recht is, sullen elcx verbueren zeventhien pondt, soe dicke ende menichwerven als zij dat doen, tenware off yemandt meynde, dat hij mit scepenenvonnisse beswaert waer, dye sal dat vonnisse mit doechdeliken woerden van stonden aen off bynnen den derden daghe na den wijsen in presency van twee scepenen moghen eysschen ende beroepen daer ende alsoet behoert.
77. Item waert saicke dat yement op onse scepenen sprake, dat zij quade off valsche vonnisse ghewesen hadden, off ander leliske off entamelijcke woerden om saike wille, die zij in vorme van rechte gehantiert hadden, als recht is, die sall verbueren, alsaer menichwerff dat gheschiede, tweewerff zeventhien pondt, ende daerenboven staen tot correxien van ons ende van onsen gherichte nae ghelegentheit dat die woerden gheschiet waeren.
78. Item soe wat coep van erve gaet, sal hebben - soe then coep gheschiet is ende die erfenisse off guedinghe daeraff ghedaen waer, als recht is, - zijne drie Sondagesgebode in onser kercken van Woudrinchem ende in der kercken van binnensbans, daer dat erve ghelegen is, ende gheven van elken gebode een scelling in elcker kercken, opdat dbloet off naeste gelande den coep oevernemen moghen ende hebben sullen voer den vrenden. Ende then nacaep sal angaen, wanneer then voirss.

coop off erfnisse geschiet is, ende dueren drye daghen lanck na den lesten kercgeboede naest nae malkanderen volghende. Ende des sal tbloet gaen ten vijfften leede ende niet voerder voer den naesten ghelanden. Ende soe wanneer van tbloets wegghen den nacoep eens gedaen is, soe en sal nyemant den nacoep over moghen hebben, hij en sal naerre van bloede wesen dan die eerste nacoeper. Want hij den nacoep behouden sal voir dieghene, die mit hem in ghelijcke stade staen, oevermits dat hij die ierste gheweest is. Ende sal tnaeste bloet altijts voirss. voerdel hebben, bij alsoe, dat den nacoep sal zijn tot zijnen profijt ende mit zijnen penninghen ende nyemants anders; ende naest hem die naeste geerfde. Ende off den nacoeper vertwivelde, dat in den coop enighe behendicheit gesciet waer den nacoep te beletten, soe sullen coeper ende vercoeper beide ten heylighen behouden, in manyeren dat onse gherichte des ghenuech duncken sal, dat in den coop gheen behendicheit noch arghelist voiregenomen noch gehandelt en is om den vairscreven nacoep willen benyemen.

79. Item soe wye mit scepenenbrieve in enighen erve comt, bynnen onser voirss, stede ende lande ghelegen, ende zijne drie verboden had, soe voerscr. is, daeran sal dat bloet off naeste ghelande den nacoep hebben, soe vairss, is. Ende off him iemant mit ouderen brieven behelpen woude, die sal na den voirss, drie Sonnendaechsgheboden bynnen enen jair ende zes weken mit twee van onsen voirss. scepenen ende mit richter ende mit heemraders bynnen sbants den jongheren brieff maghen bestoren. Ende off des alsoe nyet en ghebuerde, soe soude die oude scepenenbrieff buyten zijne machten wezen, thenwaer, dat diegheen, die sulken ouderen brief f hadde, niet bynnen slants en ware bynnen den vairss. tijden; soe sall hij altijt tijts genoeg comen bynnen den naesten jaer ende ses weken, naedat hij bynnen lants ghecamen sal wezen, om die bestoringhe te doen, soe voerscr. staet.
80. Item soe en sal nyemant van onsen ondersaten den anderen moghen doen besetten van schade noch van schuide, mer daarvan te rechte zetten, soe voirss. is, tenwaer dat iemant den anderen ruymende vonde, off dat daer merckelijke suspicie van ruminghen blicke; die sal men moghen besetten ghelijck enen vreemden, sonder voerder daerin te procederen dan mit recht.
81. Item off enich van onsen voirss, ondersaten enighen dieff greep in off upten zijnen, die hij mit enigher dieften bevonde off meynde hem yet ghestolen te hebben, then sall hij moghen houden ende oeverlieveren onsen amptluden zonder yet te verbueren, om dan voert daermede gedaen te wesen, soe dat behaeren sal.
82. Item off iemant bij onsen ghericht in bruecken ghewesen worde off dat hij mit vechten pennynclijcke bruecken bruecte, daervoir sal hij borghen setten off in helden gaen, tenwaer dat hij goets genoeg hadde binnen onsen voirscr. lande voir zijne bruecken voirss., alsoe dat onse ghericht

des genoeg docht, die sal sender borghen off vanghenisse zijnre veerden moghen gaen.

83. Item off enich man off wijff haer lijff ende haer guet broecten, ende in wittachtighen stede waren, off dat enich van him wittachtighe kinder hadden, daer en sal dan niet meer dan dat halve goet an ons komen ende dander helft an then man off wijff, die niet ghebroect en hadde off an die kinderen. Ende des sullen alle wittachtighe schulden voir van den ghemeynen gueden betaelt wesen.
84. Item waer iemant bynnen onser stede off lande, die den anderen dreigde te misdoen an zijn lijff off an zijn goet, ende onsen amptluden dat bijghebracht worde mit twee off mit meer wittachtighe getugen, soe sullen onse dienres then dreigher antasten, soe haest zij die ghecrighen kunnen, ende then selven gevanghen houden totdat hi' go,ede borghen geset heeft, dat hi* den ghedreichden noch an zijn lijff noch an sijn goet niet en sal misdoen bij hem ofte iemant anders, behoudelijck dat hij mit recht spreken sai moghen. Ende van der dreyghinghe sal hij ans ghebroect hebben ende beterynghe doen bij ons ende bij onsen ghericht nae ghelegentheden der saicken.
85. Item soe en sal nyemant bynnen onser stede off lande voirss. noch van buyten noch van bynnen, den anderen te kamp eysschen om gheenrehande saken wille. Ende soe wie dat dede, dat soude wesen up die verbuernisse van zijnre rechterhand.
86. Item soe wie den anderen aenseghet, dat hem aen zijn lijff off an zijne ere gaet, hetzij wijff off man, mits zeggende, dat hij dat bewijzen off goet doen wil, die sal dat ansegghen gehouden zijn te bewijzen off goet te doen off selve die man wesen ende dat te richten ende dairvan te lijden, dat dieghene soude hebben moeten lijden off ghericht te zijn, then dat aengheseit waer. Ende indien die voirss. woerden ghinghen mit heeticheiden off anders, sonder te segghen van bewijzen off goet te doen, die sal dairan bruecken ende den anderen beterynghe doen bij ons ende bij ansen gherichte nae groetheit ende ghelegentheit der saecken.
87. Item soe sullen onse amptluden, ambachsheren, burghermeesters, schepenen, dijckgraven, hoghe ende leghe heemraders, ghesworen schutten ende bod(fn volghers ende vanghers wezen; ende desghelijcken alle diegheen, die van enighen van den voirss. personen daertoe ghercepen worden over overdadighe luden, om die te brenghen in onser ghevankenis. Ende off hem die dan weren wouden ende die vanghers slaen, off dan die vanghers, om then oeverdadighen te gheweldighen ende hem te weren, denselven oeverdadighen off zijnen toestanderen quetsten off sloegen, daeran en sullen zij an ons met bruecken. Ende soe wie totten voirss. saiken gheboder. worde ende then ghebode onghehoersam waer, sal an ons verbueren vier ouder schilden.

88. Item weert sake dat yemant befaemt ware verbuert te hebben zijn lijff ende zijn goet ende daerboven van enighen van onsen ondersaten gheherbrecht off gehuyst ende gehoefft woerde, ende onse amptman dat betuychde als recht is, die sal ons dat beteren bij ons ende bij onzen ghericht; bij alsoe off hem die weert onschuldighen woude, dat hij van dier famen met en hadde gheweten, des sal hij him moghen ontschuldighen ghelijck voir van den onwetenden gheleide ghespecificeert staet. Ende off yemant van onsen ondersaten yemenden herbrichden, die van zijnen lijve ende guede verwesen ende verwonnen were, die soude an ons verbueren vijff ende twintich vranckrijcsche schilden, soe menichwerven off soe menich nacht hij dat dede.
89. Item waer enich man off wijff binnen onser voirss, stede off lande befaemt van saicken, daer sij off hij haer lijff ende guet off enich lidt an ghebroeckt souden moghen hebben, die sal men antasten ende in die vanghenisse setten ende niet dorven laten verborgen, doch dieselve met besuecken mit pijnighen, zij en waren befaemt mit wittachtighe ghetughen, soe voir gheschreven staet; ende dieselve dan na der voirss. fame ende nae haer belyenisse doen daghen ende voir onse schepenen te recht stellen, soe hiernaer van den hive te recht te setten verclaert staet .
90. Item waer yemandt die er.en quaden eedt zwcer voir onse ghericht off andersins ende daervan betuycht worde mit twee off mit drie wittachtighe ghetughen, die sal teghen ons verbuert hebben zijn twee vingheren, die hij opgericht hadde doen hij den quaden eedt zwoer, ende partijen, die dairbij beschadicht waren, beteringhe doen bij onsen ghericht.
91. Item soe wanneer anse amptluden yemenden van lijff ende van goede te recht stellen willen, die in onser vanghenisse is, dien sullen zij een weet doen als recht is, ende hem dan voir onse scepcnen anspreken over dwarsnacht, indien hij des begheert; ende indien hij des met en begheert, soe sullen hem onse amptluden doen daghen wanneer haen beliefft, ende dan over dwaersnacht aanspreken. Ende indien hij met in onser vanghenisse en waer, soe sal men hem een weet doen an sijnen mont off an zijn leste woenstadt mit onzen ghezwoeren bode in oirkonde van twee off meer schepenen, opten XVten dach nae dier daghinghe te recht te komen mitten klymmen van der sonnen bynnen onser voirss. stede voir onse ghericht, daer dan onse schepenen anspraeck, antwcirde, konde ende waerheit hoeren ende binnen drien daghen haer vonnisse wijsen sullen, als recht is. Ende des sullen dyeselve schepenen den eersten dach, als zij te recht zitten, hebben voir horen kost enen vranckrijcschen schilt; ende off zij langher raet nemen wouden, dat sall wezen op haer selfs cost, behoudelijck dat zij naer vonnisse wijsen sullen bynnen den derden daghe, soe voirss. is. Ende indien de voirsr. ghedaechde ten XVten daghe niet voert en quame mitten klymmen van der sonnen, soe voirss, is, soe sall hij noch een wete hebben

van XV dagen, als vceren; ende indien hij dan te recht niet en quame, soe sal hij in die ansprake vervallen wesen.

92. Item soe en sal oick nyemant, die voir onse ghericht off met recht te doen heeft, op zijne daghe brenghen meer dan vijff off zes mannen, noch int heymelijck noch int openbair, upt verbueren van XVII pondt van elken persoen, die men meer bevonde.
93. Item wair iemant van onsen voirss. ondersaten, die teghen den anderen vochte buyten lants, die verbuerde datselve ende soeveel oft bynnen onsen voirss. stede off lande ghebuert wair.
94. Item off enighe van onsen vairss. ondersaten hantastinghe off verbontenisse mit malckanderen maecten buyten ons off onsen amptluden, ende dat onser heerlicheit scadelijken ende hynderlijck waer, ende men dat betughen mocht, soe voirss. is, die sullen teghen ons verbuert hebben haer lijff ende guet.
95. Item men sal gheen scutterien, noch kovelgheselschap, noch andere versameninghen maken bynnen onser stede off lande, tensij bij consente van ons off van onsen amptluden. Ende soe wie dair boven dede, die sullen elcx an ons verboeren tweewerff zeventhien pondt, soe deck ende menichwerff sij dat doen.
96. Item soe wie den anderen mit vuysten slaet off mit voeten stoet sonder bloetreisen, die sal verbucen twintich scellingen. Des sal van des bynnen onser stede ghevalt onse richter hebben thien scellingen, er.de int lant elcx scout int zijn thien scellingen, ende die andere voirss. thien scellingen onse voirss. scepenen, behoudelijck des voir van vrede off gheleide ghescreven staet in hoeren machten te blijven.
97. Item soe wat kueren onse amptluden mitten ghericht bynnen onser voirss. stede ende lande in kueren legghen voir gemeynen oirbaerc van ons ende van onzer stede ende lande voirss. tot vijff ende viertich scellingen toe, dat sal van weerden wesen. Des sullen van elken XLV s. hebben onse amptman XV s., onse scout XV s., elck int zijne, ende onze scepcnen XV s. Mer soe wat tot X s. toe ende daeronder ghebruect wort, sal onse schout alleen hebben. Ende des sal onse scouten allc kueren (ende) a) schouwen utrichten bij pandingen ende vonnissen van scepenen, soe vairss. is, elcx bynnen horen jair nae dier kueren. Ende off hij des nyet en dede, in soe menighen hij ghebreecklijck weer, soe dick sal hij an ons verbueren twee vranckrijcsche schilden.
98. Item soe wie in erren moede enen pieck upten anderen senckt off eyn messe treckt, die sal verbucen enen vranckrijcschen schilt, soe menichwerven als hij dat doet.

99. Item soe menyghe hoffwonde als yemant den anderen stiect off slaet, die sal an ons verbueren drye oude schilden.
100. Item soe wye den anderen bloetreyset, ende gheen taelwerdige hoeffwonde en waer, sal an ons verbueren enen ouden sclait. Des sullen alle bluetreisen, die van den oren ende oeghen upwaert int hoefft gevallen, gherekent wezen ghelijck den hooftwonden.
101. Item soe wie in erren moede enen boghe upten anderen spant sonder schieten, sal an ons verbueren twee vranckerijcsche schilden. Ende soe wye alsoe schiet sonder raecten, sal verbucren vier vranckerijcsche schilden. Ende indien dat hij raecte, hij sal verbueren acht vranckerijcsche schilden, behoudelijck off die gheraecte doet bleve, soe sal daer ghebruect wesen lijff ende guet.
102. Item soe wie den anderen wonde mit gheslepenen wapenen, dats te weten mit eenre pycken, bijl, bardaxe off dierghelijcken, sal an ons verbueren vier oude schilden.
103. Item soe wye den anderen ontleedt off lam slaet, die sal dat beteren an ons ende zynre wederpartijen bij guetduncken van ons ende onsen gericht nae ghelegentheit der saecken.
104. Item soe en sal gheen man an zyn wijff pennynckbruecken verbueren, tensij bij hooftwonden off andere mercklijcke quetsinghen; en de soe wes dairvan gheboerde, sal hij ons beteren bij guetduncken van ons ende van onsen gherichte.
105. Item soe wie huysstotinghe doet, die sal verbueren zyn lijff ende zyn goet, tenwaer dat iement mitten anderen vechtende worde ende die een den anderen jaechden in een huys ende alsoe lcpende ende vechtende een doir opliep bij daghe, die sal bruecken ende verbueren tweewerff XVII pondt, ende bij nacht vierwaerff XVII pondt.
106. Item soe en sal nyemant van buyten lants bynnen onser stede off lant voirss, langhe messen draghen, noch mit harnasch gewapent Pen, tensij in staede van incomen off uuytreisen, op die verboernisse van langhe messen off wapene, die zij aen haer hebben ende up XLV scellingen. Ende des sal yeghelick waert off weerdynne gehouden zyn hoeren gasten tot hoeren incommen dese vurs. bruecke te verkundighen; ende off sij des niet en daden, soe sullen die weert off die werdinne an ons ghebruect hebben vijfftalve ponden.
107. Item soe en sal men bynnen onser stede ende lant gheenrehande goet off waer leveren, soe wat sij, dat men mit maten off ghewichte schuldich ende ghewoenlick is te leveren, sij en sullen dat leveren mitter maten off mit ghewicht, die bij onsen amptluden ende ghericht ghebrant ende gheteikent sullen wezen. Ende soe wie daer en

boven dede, die sal an ons verbueren, soe deck ende menichwerff hij dat doet, enen vranckerijcschen schilt.

108. Item soe wie mit valschen maten ende ghewicht bevonden woirde, die sal an ons bruecken ende tot correxien staen bij guetduncken van ons ende van onsen gherichte; daervan wij onsen amptluden belasten up hoeren eede sulke visitacie te doen tot elken tijden, waerbij der ghemeynten ghenoch zij.
109. Item soe sullen onse burgemeisters altijd hebben goede ende oprechte maten ende ghewichte ter stede kost, daer men alle maten ende ghewichte mede sal ijken. Ende sullen van then ijken hebben van elken schepel VIII s. ende van elken halven scepel ende daironder III s., ende van elker wijn, bier off olyematen off dierghelijcken maten, daer die tapparts mede uutmeten willen, voir dat menghelen enen scelling ende voir die pynt off daeronder enen halven scelling. Oick en sullen gheen tavenyers ghenen dranck horen drenckers leveren dan in ghelijken maten; met van then te ijken en sal men niet meer gheven dan van den mynghelen enen halven scelling, ende van der pynt ende daironder van den twee enen halven scellynck.
110. Item soe wat uutreikinghe van pennynghen, die van nu voirtan gheboeren sullen van onrade offte ommeslagen pennynghen bynnens bants, dat sullen doen elck scout off ambochtsheer int zijne up zijn recht nae inhoud der ordinancien der nyewer dijckaetsen ende der overdrachten, voirmaels daervan ghemaect, zonder onze amptluyden voerder dairin ghelast off gehouden te zijn. Ende off enighe uutreikinghe ghebuerde van pennynghen, omgheslaghen in enighen polre, daeroff die erven in diverschen prochien, barmen, ambochtsheerlicheiden offte schoutampten ghelegghen waren, soe sal die ambochtsheer offte scout onder welken die meeste merghentael desselven polres ghelegen waer, die uutreikinghe doen van den geheelen polre mit zijnen gherichte, ende die pennynghen weder inwynnen nae inhoud der ordinancien, in alre manieren als die drossaet voirss. lants van Altena in den naem van den heere die costmelick is gheweest in te wynnen in allen polren ende gherichten slands voirschreven.
111. Item soe wie poerter off poertersse worden wille bynnen onser stadt van Woudrinchem voirss., die poerte sal hon open staen, behoudelijck dat hij off zij zweren sal: ons ende onser stadt voirss. gehoudt ende ghetruwe te zijn, den poerteren te helpen strijden ende stercken a) in hoeren rechten, ende al te doen, dat eyn goet poerter schuldich is van doen; ende sal betalen voir zijn incomste onsen gherichte vijfftalff ponden payments vairss. ende onser prochiekercken een pondt was ende onsen richter, die hom den eedt sal staven, zes schellinghen.

112. Item soe wye poerter off poertersse ghewacrden is van onser stadt voirss., die sal dairnae bynnen den eersten zes weken cemen ende wesen mit zijne alinghe woenstadt bynnen derselver onser stede. En de waer saicke dat enich poerter off poertersse mit zijne alin ghe woemtadt uut onser voirss. stadt ghetoghen waer ende daer uut bleve langher dan zes weken aeneen gheduerende, die sal ontpoertert wezen ende der vrijheit van onser stadt voirss. nyet meet ghenyeten up zijn poertrecht voirschreven.
113. Item soe en sal men gheen paerter aennemen noch verantwoorden bynnen onser stede voirss. vrijer dan hij is ten tijden als hij poerter wordt. Ende soe wes die poerter off poertersse te doen sal hebben buyten onser stadt ende lande voirss. van saecken, die gheschiet zijn eer zij poerter worden, binnen den eersten drien jaeren, daerin sal him onse stadt voirstaen ende verantwoord tot zijnen rechte ten coste van den voirss. poerter, ende tijnden den cersten dryen jaeren sal dat gheschien ten coste van onser stadt voirss. Ende alle inwoenres binnen onser voirss. stadt zullen aldaer poertrecht werven ende houden in der manieren voirss., naedat zij een halff jaer aldaer ghewoent sullen hebben, of zij en sullen daernaer die poerterie met ghebruycken.
114. Item sae sal alle froonvisch, die up onse wateren ende vischerien gevanghen woirdt, voirta.n eerst ter maerct ghebracht wrden bynnen onser stadt van Wodrinchem voirss. ende aldaer hocr eersten marcdach houden, eer men enighe andere macrcen daermede versaecken sal, uptie boete van XLV s. alsoe dicke als yemant de contrary dede ende oick behoudelick onser stad~ voirsch. hoeren ghewoenlijcken excijs.
115. Item en sal voertan nyemant beesten weyen in den lande van Althena up steghen, weggen, kaden, zeedijcken, maesdijcken, a) Bedoeld is waarschijnlijk: helpen stijven ende stercken middeldijcken off dijckavelinghen, van wat manieren van veltbeesten die waeren, up een boete van vijfftalve ponden te verbueren an ons, soe dicwijl dat bevonden ende kenlick offte ghetuychlick ghemaect worde; twelke die schout in elken ban tbewint ende toezicht hebben sal, ende die beesten offt hem beliefft uphalen off doen halen bij zijnen bode offte bij den schutter offte anders yemant, die hem believe sall, offte daervan ghetuyghe nemen off doen nemen, zoot hem gheleghen wezen sal, ende dat den heere aenbrenghen bij zijnen eede, die elck schout daerup doen sal aen onser offte onze amptmans handen; van welken toesichte ende aenbringhen dieselve schout hebben sal den derden pennynck van den IIII½ ponden voirss.
116. Item en sal nyemant, wie hij zij, up enighe landen offte stoppelen weyen mit enigherhande beesten offte scapen, mits dat hij hem vermeten mochte, d-at zij hom gheleent offte geoirloofft waren, tenzij dat die landen zijn eyghen zijn offte dat zijse in kenlicken hueren

hebben sonder ferpelye, van welker huyeren elck schout off die heer selve die zoe weyende zijn sal moghen eeden soe dicke hem believe sal. Ende off iemant alsoe ander landen weyde, den hem ais voirss. is toebehoerden offte in hueren hadde, dat bevonden woirde, die sal, soe dicke ende menichwerff dat gheboert, aen ons ghebroect hebben vier ponden, te onderdeylen bij ons ende onsen schout in elken ban daer dat ghebuert, indien hijt bevonde ende aenbrochte ende met anders, als voirss. staet in den naesten voirgaenden punte. Des en sal men gheyne stoppelen weyen daer koern omtrynt is, dair en sal aen elken slide eynen kamp ledich staen, daer koeren op staet.

117. Item soe en sal nyemant voertan up yemants landt off erve visschen, gansen off voeghelen, tensij mit consent ende willen desghenen, then dat erve toebehoerde. Ende off dat yemant dade ende daer eever bevonden worde, zo dicke ende menichwerven dat gheboerde, soe sal die vischere, ganser off voghelaer verbuert hebben zijn tow, visschen ende gansen off voeghelen ende daertoe aen ons IIII½ pondt, welke thou, visschen, ganzen ende voeghelen hem aff sal moghen nemen ende aen hem slaen dieghene, die dat erve toebehoert offte die dat in hueren heeft, off zijn ghewaerde bode. Ende die schout des bants, daer dat gebuerde, offt onse amptman, sal die bruecke vervolgen upten brueckighen tot wat tijden off soe waer hij den in onsen lande van Altenae belenghen sal connen, ende die bruecke enderdeylen, indien die schout dat dede ende niet anders, ghelijcken in den tveen naesten voirgaenden punten voirss. staet.
118. Item ende want na der ordennancie van der lester clijckaigen zekere punten begrepen waren, die onsen lieven heer ende vader in zijnen tijden ende desgelijcx onsen ghemeynen inghelanden ten selver. tijden met oirbarlick en dochten, dairom dat bij denselven dairup anders geordineert is gheweest, soe wij bevinden oevermits brieven bynnen den tijt daerup ghegeven, tselve wij voert voer den meesten oirbair ende ghemeynen wailvaert alsoe onderhouden willen, in der manieren hierna valghende.
119. In den eersten, soe in der ordinancien der dijckaetzen ghescreven staet van kiesinghe der dijcheemraders in tveen plaetsen, soe is nu verclaert, dat men die dijckheemraders tslants van Althenae verkiesen ende versetten sal jaerlicx nae inhouden des eersten punte van der voirscr, ordinancien, inhoudende tselve punt alse dat men van den zeven heemraders slants van Althenae, die dat voer gaende jaer heemraders gheweest zijn, vier van denselven sal bij den geerffder. weder verkiesen ende eeden mit drien nyeuwen, die men dan kiesen sall, ende mit then dat dijcrecht voeren na inhouden derselver ordinancien. Ende des en sal nyemant stemme hebben heemraderen te kiesen, hi* en sal tot zes morghen toe geerfft wezen off daerenboven.

120. Item soe sal men van deser tijt voert die barghscouwe ende die bestade scouwe van beghyn ten eynde den dijck langhes bewandelende doirscouwen bij dijckgrave ende heemraderen, ende in elker scouwe loven alsulke dijcken als gheboden sullen worden ende den heemraders loefber sullen duncken zonder dairin enich ahebreeck te laten vallen. Ende sal elken kair upten Hoghendijck ende upten Nyeuwendijck wezen enen stuver. Ende off enighe rechtsaicken gemueten, te weten dat den dijckrecht aenghinghe, soe wie die waren, daer sal die dijckgrave van stonden aen ende rechtevoert enen dach noemen ende zetten bynnen den naesten acht daghen tot eenre zekere plaetsen bynnen slants omme alsdan ende aldaer sulken recht te doen van allen saecken ghelijck oft in der schouwen waer, updat die scouwe haren vaertganck hebben mach, behoudelijck ten voirscreven, benoemden daghen elken een weet te hebben als voertijts overdraghen is.
121. Item soe en sal nyemant, arm noch rijck, yemants dijck off dijckavelinghe beroeven noch bescadighen van hout, van aerden, van rijsen, van palen noch van gheenrehande saicken daer den dijck mede gemaect waer off ghemaect mocht werden, noch gheensins sprockelen van grooten noch van cleynen, op die hoechte bcet, die men an den dijckgrave verbueren mach, behoudelijck den heere nochtan zijnre boeten nae den alden lantrechte.
122. Item oft saicke waer, dat iemant van onsen ingheerfden cpen dijck off bynnen sbans scade creghe van uutghesette pennynghen off anders, hoe dat quame, ende zijn huerman off lantpachter daerin gehouden waer overmits bespreck off voerwairden tusschen hem beiden gemaict ende verdraghen, daeraff sal diegheen, die daeran ghebreckelic waer den huyerman off lantpachter dach doen bescheiden voir onse, voirss. ghericht tot enen gherichtdaghe, die den ghebreckelijcken ghelegen zij voir trecht te komen ende hem daer ansegghen des hij hem van sulcken voirss. scade daer eisschende is, zijn ghetughe, indien hij enighe heeft, off brieve mede brenghende, off den naesten rechte daghe daerna. Ende soe wes hem dan die pachter lyende waer off hij den pachter overtughen kende, daeraff sal hem die heer van stonden aen onvertoghen recht doen ende dat recht voirt uutrachten bynnen den derden daghe, ghelijck oft mit allen recht verwannen waer. Ende off daer ghe:,n getughen off brieven en waren, soe sal des grontheren off 'des anlegghers eedt voir des pachters eedt gaen, soeverre dat den scade van den click off bynnen sbans angaet ende met vcerder, als voirscreven staet.
123. Item soe en sullen gheen ghemeynte, die van erfalten tsamen ghedijckslaghet zijn an der Maesen noch an den Nyeuwendijck meer ghelden dan enen dubbelden kuer, ende van inriden een dubbelde bruecke mit eenfoldighen dachghelde, hoeveel perscnen in then boyel geerfft zijn. Ende sal een inridende schouwe opten

Maesdijck staen ghelijck offt upten Nyeuwendijck waer, behoudelijck dat die dijcgrave voir zijn ende zijns clercx ende meters cost sdaghes sal hebben thien stuyvers.

124. Item off enighe last off schade ghebuerde aen den dijck cvermitz onweder offte anders tot enighen tijde in der weken, alsoe dat den hoghen heemraderen dochte mits hoeren vonnisse daerup gegaen, dat men - overmits tverbeiden van dier tijt tot enen daghe, die men beteikenen soude in der toecomender weken ende uitroepen in der kercken ten eersten toecomenden Scndaghe, om alsdan te vreeschouwen ende den dijck te doen maken nae iahout eens pvnts der ordinancien der dijckaetzen slands voirss. ghevreest waer tselve landt verloren off inbruckich te moghen weerden, sce sal die dijcgrave van stonden, soe him dat eerst moghelijck sal zijn, den dijck doen maken op zijn dijckrecht ter kueren toe, die die heemraderen dan tot vermanen van den dijcgrave dair op legghen sullen, soo groot dat hemlyuden duncke, aat tlant voir inbreken dieselve weke ende drie daghen daerna besorcht sij, tot scieringhe van den heemraderen, die zij dair terstont doen sullen, tenware dat dieghene, die den dijck toebehoert off yemant van zijnre wegghen dat selver alsoe dede - van twelke hij die naeste sal zijn ende alsoe doende den dijcgrave daeruuyt moghen houden om sijne scade te bescutten, off indien die dijcgrave daerin doende ware off ghedaen hadde na der kueren voirscr. bynnen den derden daghe na der kueren voirss. den dijcgrave van oncosten voldoen off cntlasten moghen ende blijven soe van hom sonder scade. Mer dat alsoe gedaen wesende, soe en sal then dijcgrave op then dijck met meer vreeschouwen, tensij ten tijden beteikent na kercghebode daer op ghedaen, met wederstaende al tgheene dat in den runte van vreeschouwen offte anders in der ordinancien der dijckaetzen slants voirss, ter contrarien van desen begrepen is.
125. Item sce wanneer gebuert, dat een dijcgrave slants van Althenae enighe pennynghen uutgheleit (hadde) up enighe ge,,rden desselven lants mit recht ende als recht is mit blikende penninghen, die sal hij weder in moghen wyngen naer inhoud der eerster ordinancien deser dijckaetzen, ende dat aen dobbelen ghelde ende aen vierscatten panden, hetzij an erve off have, die hij den schuldighen toebehoerende bynnen den voirss. lande weet te begaen; behoudelijck offt gebuerde dat hij in yemonts erve gepresen worde tot eenen mynderen deel van enen camp, soe sal die schulder tot versueck des dijcgrave gehouden zijn des dijckgraven deel van den zijnen te heynden off te graven buyten des dijcgraven cost off den dijcgrave gheven ende betalen zijn vierscatte pennynghen, indien hijs met affheynden en woude. Ende indien hij dat met en dede, soe sal die dijcgrave den geheelen camp ghebruycken ter tijt toe, dat hem heyninghe off betalinghe gheschiet sij, als voirss, is.

126. Item soe en sal voertan bynnen deser dijckaetze nyemant van den geerfden in denselven lande van Altenae enighen scade hebbc-n bij uuytlegghen van pennynghen opten dijcken off anders van weteringhen off ander werck mits arbeide off ander vercoffte reeschap, die an, den dijck off andersins, soe voirscr. staet, ghebesicht waeren, het en sij dat die schuldighe, dair men die uutreikinghe op begherende waer, eerst een weet had ghehadt van den ghebreken dat men hem aensegghende waer the hem die eysscher is, indien die schuldighe tot Utrecht, Dordrecht, Breda, Gornichem off naerre den lande van Althenae off daerbynnen gheseten waren bij enen boode, daertQe ende tot ghelijcken saicken gheedt, die men drie off vier ordineren sal om eyn yeghelijck besceidelijcke weten te doen van des voirss. is, nae welker weet elck schulder acht daghe respijt sal hebben eer men hem sal moghen bescadighen. Ende soe sal die achte dach voirss. na der weet zijn een dach van recht den parthien, te weten den eysscher ende den schuldighen, indien die eysscher daerbynnen met vernuecht en wordt, welck recht die dijcgrave, heer off ambochsheer off schout, denselven partien doen sal ter plaetsen bynnen den lande voirss., then hij beteykenen sal, alleens off opten dijck off werck gheschiede, daert van ghebuert waer, sonder dairom enige scouwe te varsten off neder te legghen. Ende soe sal die schuldighe den bode des dijcgraven, heren, ambochtsheren, richters offte waersmans in der tijt loenen als hij hem die weet offte bootschap doet, off die dijcgrave, heere, schout, daer dat gheboert, sall dat doen op zijn recht, te verhalen an den schuldighen offte eysschers goet voirss. Ende off dan die schuldighe voirss. den eysscher bynnen acht daghen nyet en vernueghden off ten rechtdaghe off daerbynnen nyet voert en quaem, soe soude die dijcgrave, heer cffte richter den eysscher utreykinghe doen op zijn recht als voirss. is. Ende woerde die eysscher in den onrecht bevonden, so sall ende mach der here sijn uuytleggen op hoem verhalen ass recht is.
127. Item ende overmits dieser ordinancien sullen allen vur hantvesten ende ordinancien van recht ende quader ghewoenten doet ende tenyet zijn, uuytghenomen die ordinancie van der grooter dijckaetzen, bij hertoghe Philips seligher ghedachten gegeven, behalven des in deser daervan verandert is, in haere machten te blijven, ende dat anse stede ende lant voirss. sullen bijiven bij hoeren vrijheiden van tollen nae den inhouden van haren brieven, die zij dairvan hebben, ende ghelijck zij dat tot noch gepossideert ende ghebruyct hebben.

Ende want wij begherende zijn ende willen bij den redenen boven verclaert, dat alle dese voirss. punten ende articulen hoere volcomen macht hclden ende van waerden blijven ten ewighen dagen, soe ist dat wij dairomme bevelen allen onsen amptluden, drossaten, baljouwen, schouten, schepenen ende gemeynen ondersaten onser heerlicheit ende lants van Altena mit onser stede van Woudrinchem voirscr. tsamentlijcke ende elken bijsonder ende int hcere, die ms zijn ende hier namaels

koemen sullen, dat zij these voirss. punten ende articulen onderhouden ende volbrengnen, doen onderhouden ende volbringen, want dat ons wille ende beveel is.

Ende amme te mere versekertheit wille hebben wij ende ghebeden ende bidden onsen voirss. genadighen heere, den hertoghe van Bourgoengien, dat hij ass grave van Hollant these voirss. punten ende articlen wille confirmeren, ratiffieren ende approberen mit zijnen brieven, bezeghelt hierdoir ghetransfixeert, alle aerghelist in alle des voirss. is uuytghescheiden.

In kennissen der waerheit soe hebben wij onsen zegheil hieran mit onsen gueden weten ende willen doen hangen. Gegeven ende gedaen int jaer ons Heren duysent vierhondert sess ende tseventich, achtien dagen in Decembri.

Zegel verloren.

Oorspr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch; collectie Cuypers van Velthoven, no. 129. Met aantekening van den griffier van het Hof van Holland, d.d. 1476 December 28, en transfix, d.d. 1477 Maart 2.

Afschriften: Universiteitsbibliotheek te Leiden; Cod. Voss. G. G. q., no. 11, fol. 7-26 verso; Algemeen rijksArchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. z4r, fol. 1-26 verso; Ibidem, Handschriften 3e afd. no. 883, fol. 2-49 verso (Aldaar beginnende met het eerste artikel en als datum: "een duysent vijff hondert ende tnegentich, desen XXIII Februarij"),

Gedrukt: Kemp, Leven der doorluchtige heeren van Arkel ende jaarbeschrijving der stad Gorinchem, blz. 358-375.

Litt.: Inleiding, blz. 37, 40 vlgg., 51, 70 vlgg.

335. VAN DEN GRIFFIER BOULLIN, DAT DE HANDVEST, ALVORENS DE CONFIRMATIE VAN DEN LANDSHEER TE VERKRIJGEN, DOOR HET HOF VAN HOLLAND WERD GECONTROLEERD.

1476 December 28.

Upten XXIIIen dach van Decembri int jair duysent vierhondert zes ende tseventich, soe heeft die geboirtige ende mogende grave var. Heurne onder den Hove van Hollant bij zinen dienren daen leg-en dese tegewoirdige ordonnancie ende hantieringe van recht:n, ten fyne die belieft ende geconfirmeert te hebben vanwegen mijns genadigen heeren. , Ende tat then fyne soe was upten XXVIIIen dach van der voirss. maent dieselve ordonnancie rijpelic, int lange ende van article te article deursien ende gevisiteert bij rneester Jan van Halewin, president in die absencie van mijnen heren den stadhouder, Geryt, here van Assendelft, meester Jacob Ruisch, Geryt van Gronselte ende Lodewijck van der Eycke, raidslyuden van Hollant, als dairtoe geordineert. Dair mede bij was ic, Boullin.

Oorspr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch; collectie Cuypers van Velthoven, no. 129.

Afschrift: Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, Handschriften 3 de a f deeling, no. 883, fol. 49 verso (Aldaar beginnende met: "Opten drientwintichsten dach int jaer ons Heeren duysent vijffhondertnegentich", en overigens ongewijzigd!).

336. LEENMANNEN VAN HOLLAND OORKONDEN, DAT, INGEVOLGE DE HUWELIJSCHEN VOORWAARDEN, OPGEMAAKT VOOR HET HUWELIJK VAN JACOB (II) VAN HORNE MET JOHANNA, EENIGE DOCHTER VAN LODEVVIJK, GRAAF VAN WINCHESTER, HEER VAN DE GRUYTHUYSE, EERSTGENOEMDE 12000 RIJNSCHE GULDENS HEEFT ONTVANGEN, WAARTEGENOVER HIJ JOHANNA EEN RENTE VAN 600 RIJNSCHE GULDENS UIT ZIJN INKOMSTEN UIT HET LAND VAN ALTENA HEEFT TOEGEZEGD, WELKE RENTE MET BOVINGENOEMDE 12000 GULDENS KAN WORDEN GELOST. DAARENBOVEN KENT DE GRAAF VAN HORNE ZIJN VROUW NOG EEN LIJFRENTEN VAN 200 RIJNSCHE GULDENS UIT DE INKOMSTEN UIT BET LAND VAN ALTENA TOE:

1477 Januari 18.

Afschr. - Leenkarnen Holland, no. 118, cap. Heusden, fol. 11,

Afschrift van dit afschrift: Hs, vervolg op van Mieris.

Vidimus. - Archief Altena, no. 49.

337. MARIA VAN BOURGONDIE BEVESTIGT DE HANDVEST, OP 10 DECEMBER 1476 DOOR JACOB, GRAAF VAN HORNE, AAN WOUDRICHEM EN HET LAND VAN ALTENA GESCHONKEN.

1477 Maart 2.

Marie, bij der gracie Goids, hertoginne van Bourgoengen, van Lothrijck, van Brabant, van Lemburch, van Luxemburch ende van Gheldre, gravynne van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoengen palatine, van Henegouwen, van Hollant, van Zeellant, van Namen ende van Zutphen, marcgravynne des helighen Rijcx, vrouwe van Vrieslant, van Salines ende van Mechelen, doen condt allen luyden:

Alsoe onse lieve neve, die grave van Huerne, ons teghenwo-irdelijcke heeft doen thoenen ende te kennen gheven, hoe dat, om die welvaert ende onderhoudenisse van der justicie van zynen lande van Althena ende stede van Wodrinchem, hij bij advise ende goetduncken van der vcirss. stede ende dat meeste deel van die gheerfde van den voirn. lande een zekere ordinancie

geordineert ende gemaect hadde upc stuck van der voirss. justicie ende van den beleede van derselver, teneynde dat die hoeren volcomen loep hebben mach - ende hoewel dat hij uptie selve tijt hadde doen vervolghen ende cetmoedelijck bidden om die voirss, sijne ordinancie geconfermert te hebben van den voirn. onsen lieven heere ende vader, soe en hadde hij daertoe niet moghen gheraken, overmits dat binnen der voirss. tijt dieselve orrse heere ende vader oflivich gheworden was, die voirscreven onse neve van Huerne ons oetmoedelijcke bidderide, dat wij him die voirss, ratificacie ende confirmacie consenteren ende gonnen wouden, waerom wij, als gherechte hoir, erfgenaem, navolchster ende gravynne van den voirss. onsen landen van Hollant, Zeellant ende Vrieslant ,daerup gehadt hebbende dat rapport, advis ende gaetduncken van onse lieve ende ghetruwe den heere van den Gruythuse, grave van Winceester etc., in then tijde stadhouder-generael, ende meester Jan van Halewin, in zijn absencie president der voirss. onser landen van Hallant, Zeelant ende Vrieslant, welke onse stadhouder ende president, mitgaders oick die andere raidsluyden in den voirscr. onsen lande van Hollant in then tijde himluyden daerup rijpelijck hadden doen informeren, die voirscr. ardonnancie ende hantieringhe van rechte, verclaert int coyer daer desen onsen brieff duer ghetransfixeert is, beliefft, gecanfirmeert ende gheratiffiert hebben, believe, confirmeren ende ratiffieren myt desen ansen brieve, om voertan die voirss. ordonnancie ende hantieringhe van rechte tat ewighen daghe onderhouden ende geuseert te wesen bij den voirss. poerteren, geerfde ende inwanende van der voirss. stede van Wodrinchem ende lande van Altena in alre manieren, .als dit voirss. coyer dat int langhe inhoud ende begrijpt.

Ombieden daerom ende bevelen allen onsen justicieren, officieren, dienaeren ende ondersaten in onsen lande van Hollant, ende elken bijsonder in den zijnen, dat zij de vairss. ordonnancie ende hantieringhe van rechte den voirss. (poerteren) van Wodrinchem ende geerfde van den lande van Althena rustelick ende vredelick doen ende laten ghebruycken, sonder him off yemande van himluden daer en teghen te doen of te laten gheschien enighen hinder off moeyenisse ter cantrarie, in wat manyeren dattet zij; want wij dat alsoe ghedaen willen hebben.

In kennissen der waerheit sce hebben wij onzen zeghel hieran doen hanghen. Gegeven in onse stede van Ghendt upten anderden dach van Maerte int jair ons Heren duysent vierhondert zes ende tseventich, na den loep van onsen Have.

Zegel verloren.

Oorspr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch; collectie Cuypers van Velthoven, no. 129. - Losliggend transfix van den brief van 1476 December 18.

Op de plica: Bij mijne joncvrouwe die hertoginne ter relacie van den here van den Gruthuse ende meester Jan van Halewin, onlancx stadhouder-generael

ende president in zijn absencie der landen van Hollant, Zeellant ende Vrieslant. Boullin.

Afschriften: Universiteitsbibliotheek te Leiden; Cod. Voss., G. G. q., no. 11, fol. 62-63 verso;

Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 26 verso - 27 verso; Hs. vervolg op van Mieris; Ibidem, Handschriften 3e afdeeling, no. 883, fol. 50-51 (Aldaar met datum: "duysent vijf fhondert ende tnegentich, nae den stijl van onsen hove", en overigens ongewijzigd!).

338. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT FREDERIK VAN HORNE AAN ZIJN BROEDER, GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ALLE GOEDEREN IN HET LAND VAN ALTENA OVER, WELKE HEM AANBESTORVEN ZIJN DOOR DEN DOOD VAN ZIJN MOEDER EN WELKE HEM NOG ZULLEN AANBESTERVEN BIJ DEN DOOD VAN ZIJN VADER, DIE IN EEN KLOOSTER VERBLIJFT.

1480 Maart 25.

Wij Lambert van Huerne ende Adriaen Aert Colensoen, schepen tot Woudrichem, oirconden met desen brieve, besegelt met onser segelen, dat voir ons quam heeren Frederick, sone tot Huerne, heere tot Montengys etc., ridder, ende draech op ende gaff over onssen genedighen lieven joncheeren, joncheeren Jacop, greve tot Huerne, heere tot Althena, tot Cortersschem ende tot Cranendonck etc., sijnen lieven brueder, alle alsulcke gaeden, ruerende ende onruerende, erven, landen, verpachte goeden ende tijnsen, als die voirscreven heeren Frederick, sone tot Huerne, aengecomen ende aenbestorven moghen wesen bij dode vrouwe Johanna, grevinne tot Huerne, vrcuwe tot Althena etc., sijre liever vrouwe moeder, saliger gedachten, ende hem noch hiernaemaels aencomen ende aenbesterven moghen bij dode sijnen lieven heeren ende vader, nu ter tijt in der religien wesende van den Observanten van sinte Fransciscus orden, ende gelegen sijn endc bevonden mogen worden bynnen der vrijheyt van Woudrichem ende alingen lande van Althena. Ende hij verteech daerop ende hij verhalmeder na op tot onss genedichs lieffs jonchecren, sijns brueders, behoeff voirscreven. Voirt soe quam heeren Frederick, sone tot Huerne, heere tot Montengys etc., ridder voirscreven, ende gelovede onsen genedighen lieven jonchecren, joncheeren Jacop, greve tot Huerne, heere tot Althena etc., sijnen lieven brueder, die voirscreven gueden, ruerende ende onruerende, erven, landen, verpachte gueden ende tijnsen, te waren jare ende dach, als men vrij eyghen erve ende alsulcke gerede goeden, eertijnssen ende verpachte goeden sculdich is te

waren, ende alle voircommer ende alle voirplicht aff te doen, die hij van rechtsweghen is sculdich aff te daen na den recht van der stede van Woudrichem ende den lande van Althena. Gegeven int jare onss Heeren dusent vierhondert ende tachtich, op den vijff ende twyntichsten dach van Merte.

Met de uithangende zegels van Lambert van Horne en Adriaan Aart Colenzoon in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 47.

339. TEN OVERSTAAN VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN SLEEUWIJK, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN KORSTIJN QUEKELS MET HAAR GEKOREN VOOGD AAN HERMAN VAN HAMBROECK, PRIESTER TE BERNE EN PROOST TE HONSWIJK, IN ZIJN LAATSTGENIELDE QUALITEIT ZES MORGEN LAND ONDER SLEEUWIJK EN FEN ONROEREND COED ONDER WOUDRICHEM IN RECHTEN ERFTINS GAF.

1480 December 27.

Zegels verloren.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., I, no. 556 (XII, 1).

Litt.: Inleiding, blz. 89.

340. VOOR HET HOF VAN HOLLAND PROCEDEERT GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ALS EISCHER, TEGEN EENIGE VISSCHERS UIT GORINCHEM, ALS GEDAAGDEN, MET WIE ZICH DE PROCUREUR-GENERAAL HEEFT GEVOEGD. EISCHER STELT, DAT BIJ SENTENTIE VAN HET HOF VAN I SEPTEMBER 1450 DE VISSCHERIJ VAN WOUDRICHEM EN HET VISCHRECHT OP DE ZUIDELIJKE HELFT VAN DE MERWEDE AAN EISCHERS VADER WAREN TOEGEWEEZEN. SEDERT DIEN HADDEN DE HEEREN VAN ALTENA HET RUSTIG, BEZIT VAN BEIDE VISSCHERIJEN GEHAD, TOTDAT, NA DEN DOOD VAN KAREL

DEN STOUTE, EENIGE POORTERS VAN GORINCHEM, ONDER WIE DE GEDAAGDEN, BEGONNEN WAREN EISCHERS VISSCHERIJEN TE BEVISSCHEN. PISCHER VORDERT NU HERSTEL IN ZIJN POSSESSIE MET SCHADEVERGOEDING. DE GEDAAGDEN BEROEPEN ZICH EROP, DAT BEIDE VISSCHERIJEN HUN DOOR DEN RENTMEESTER VAN ARKEL IN PACT WAREN GEGEVEN, HETGEEN NAAR HUN MEENING MEDEBRENKT, DAT EISCHER ZIJN VORDERING NIET TEGEN HEN, MAAR TEGEN MAXIMILIAAN EN MARIA, ALS HEER EN VROUWE VAN ARKEL HAD MOETEN INSTELLEN. DE PROCUREUR-GENERAAL VOEGT DAARAAN TOE, DAT DE SENTENTIE VAN 1450 DE RECHTEN VAN DEN HEER EN DE VROUWE VAN ARKEL NIET AANTAST. HET HOF STELT EISCHER IN HET GELIJK EN HERSTELT HEN IN HET BEZIT VAN BEIDE VISSCHERIJEN.

1481 Mei 16.

Roerende den grave van Heuren contra Adriaen Michielsz. cum socys. Gesien bij den hove van Hollant dat proces, uuytstaende ende hangende tuschen den grave van Heuren, als heere van den lande van Althena, eyscher, an die een zijde, Adriaen Michielsz., Ghijsbrecht Lambrechtszoon, Wynoyck Jacobszoon alias Goedeskock, Vrederijck Bairntsz., Heynrick van Essen, Jan Geryts van Dijk encic Maes Dirck Maesz. ende de procureur-generael van Hollant mit himluyden gevoucht, verweerers an dandere, seggende ende proponerende de voorss. eyscher, hoe dat in den jaere van NICCCC ende vijftich lestleden sekere proces geresen soude geweest hebben tuschen wijlen den grave van Heurn, des voorss. eyschers vader an die een zijde, den joncheere van Gaesbeeke, als doe ter tijt drossaet van Gorinchem, den procureur-generael van Hollant mit himluyden gevoucht ende andere verweerers an dandere, spruytende ter cause van den vischerijen liggende in der Merwede, die eene geheten die vischerije van Werinchem, liggende voor Worinchem ende streckende totter Douvelinge toe, ende die andere vischerije beginnende van der voorss. vischerie van Worinchem ende voort die gehele zuytzijde tot Worinchem ende dijk toe, in welck proces zoeverre geprocedeert hadde geweest, als dat bij den voorss. hove gewijst was, dat de voorss. grave van Heurn, des voorss. eyschers vader, him mit goede redenen van den voorss. joncheere van Gaesbeeke ende andere beclaicht hadde ende dat hij ende zijne nacomelingen, heeren van Altena, in die proprieteyt, volcommen besit ende gebruyck van de voorss. vischerien rustelick ende vredelick wesen ende blijven souden tot ewighen dagen. Ende eenen sekeren tijt hierna, overmits dat die van Gorinchem swaricheyt maeckten in der lengten ende grootheyte van de voorss. vischerien, zoe zoude de voorss. grave van Hoorn, in dier instancien eyscher, ende de voorss. van Gorinchem een vriendelick overdracht ende tractaet gemaect hebben, inhoudende onder andere, dat de commissarissen, die onlancx dair te voeren geweest hadden uptie bepalinghe sonderlinghe van der vischerije, gelegen an die zuytzijde van der Merwede, anderwerf dair coomen ende in jegenwoordicheyt van denselven grave van

Heurn, van de burgermeesteren ende eenighe van den gerichte van Worinchem ende oick desgelijcx van den drossaet, burgermeesteren ende eenighe van den gerechte van Gorinchem, van elcke zijde tot XX personen toe, de paelen van then te steken ende die tonnen te leggen; ende dat gedaen wesende, soe soudē alsdan de vischers van den voorss, eyscher de voorss. vischerije bevisschen ende die van Gorinchem ende hoere porteren, alsoe wel vischers als andere, hoere handen dairvan trecken. Ende navclgende desen zoe waeren die commissarissen, dairtoe geordonneert, gecoomen omtrent der plaetse van den voorss. vischerien, an de zuytzijde van der Merwede gelegen., ende hadden uptē paelschPydinge doen leggen sekere tonnen ende die doen vestegen in der Merwede ende oock upt lant die palen gesteken, welcke sentencien ende overdracht, boven verclairt, wijlen herthoge Philips van Bcurgongne, saliger gedachten, bij zijnre genaden brieven, dairup geexpedieert, soude hebben doen bevelen sijnen drossaet, schout ende gerechte van Gorinchem, dat zijluyden openbairlickē in der kercken ende voort in allen anderen gewoonlickē plaetsen soudē doen verbieden, uptie boete van twee gouden vrancrijxe schilden jegens zijnre genaden te verbeuren, alle die poorteren ende inwonende van Gorinchem ende hoeren ond:rsaten, dat zij him van der vischerije van den voorss. grave, in der manieren boven verclairt, met meer onderhouden en zoudē. Ende zedert dier tijt hadde de voirss. grave van Hoirn voor, ende de voirss. eysscher nae, in rustige ende vredige possessie geweest zijn totten overlijden toe van wijlen hertoge Karel van Bourgongne, zaeleger gedachten, van der voirss. twee visscherien, ende hadden dit verpacht ende verhuyert, omme te bevisschen, dengeenen, die him beliefte. Ende nae doode van denz,~lver. hertoge Karel, soe hadt belieft sommige van den poorteren van Gorinchem ende andere die voirss. visscherie krachtelicken te bevisschen ende onder andere de voirss. verweerers, denzelven eysscher mitsdien spolierende van der possessie van den voerss. visscherien, ende dairbij dat de voirss. eysscher ende sijne pachteren ende vischeren te scade gehadt zoudē hebben die Somme van zeshondert clincquairts, wairomme dat die voorss. eysscher an mijnen genadigen heere ende vrouwe van Oistenrijck ende van Bourgongne clachtich gecommen was, dat te kennen gevende, ende hadde vercregen zekere briPven van commissien, uuyt crachte van denwelken den voirn. verwerers bevolen hadden geweest, naedat den exploiteerer van then uptie voirss. visscherien geweest hadde ende him voort gebleken was van der premissen van der voorss. cemmissie, dat zij of laten ende himluyden geheelicken ende all verdragen zoudē van meet te visschen ofte doen bevischen (die) vischerie, den veirn. eyscher toebehoerende, ende him ende zijnen pachteren dairmede rustelicken ende vr.:delicken doen ende laeten gebruycker. ende denzelven eysscher geven ende betaelen voor sijn scade ende interest voor de voorss, van VI hondert clincquairts, dairtegens dat die voorss, verwerers, himluyden opposeerende tot zekeren dagen overleden ende tot then dage of te andere van then onderhouden, concludeerde de voorss, eysscher ende zeyde, dat bij sentencien diffinitive van den voorss. hove hij schuldich zoude wesen gerestitueert ende geintegreert te zijne in zijne voorss, possessie ende gebruycsamicheyt van sijne voarss. twee visscherien, omme die bij him of van zijne wegen rustelicken ende vredelicken gebruyct te worden ende dat voort de voorss. verwerers gecondempneert soudē wesen voor scade ende interest in die voorss. somme van VIC clincquairts, altijts behouden justē

extimacie, mitsgaders in den costen, die de voorss. eysscher tot desen instancien gedaen hadde.

Wairtegens dat die voorss. verwerers andtworden ende zeyden, hoe dat die rentmeester van den lande van Arckel himluyden in pachte gegeven zoude hebben, omme zekere somme van penningen, de voorss, twee visscherie, dairomme dat questie was, als demeyne ende rente behoerende totten voirn. lande van Arckel, ende hoewel dat nyemende recht noch actie en hadde de voorss, visschers, verwerers, te beclagen noch himluyden als geweldoes an te spreken, gemerct tguent dat voorss. is, zoe haddet nochtans (eysscher) belieft den voirn. vis:chers an te spreken, dat zij him onbruyck in sijne passessie van der voorss. vischerie gedaen zoude hebben, niet ansiende dat deselve vischers, verwerers, met dan dienairs en waeren van mijner. voirss. genadigen heere, die himluyden in gheensins himluyden rechts en vermeten an der proprieteyt (der) voirss, visscherien ende dat himluyden met an en gaet die sentencie, dairvan dat die voorss. eysscher in siji.en eysch mencie makende was ende indien die voorss. eyscher dairvan yet propanerende soude willen, dat hij dat schuldich zoude wesen te doen tegens mijnen voirss. genadigen heere ende vrouwe ende met tegens himluyden.

Ende in fortificacie van then zeyde die voirn. procureur, dat, wes bij negligencie ende bij gebreke van der tytele van mijnen voirn. genadigen heere ende vrouwe, als heere ende vrouwe van den lande van Arckel, tot then vorss. vischerien gedaen was bij tijden van den heere van Lannoy, dat dat dezelve mijnen voorss. genadige heere ende vrouwe niet prejudiceren en zoude, ende concludeerden dairomme die voorss. verwerers ende zeyden, dat a) bij sentencien diffinitive van den voorss. hove zij schuldich sullen wesen geabsolveert te zijn van den eysch ende inpeticie van den voorss. eischer, ende him mitsdien te condempneren in den costen, die zij tot deser instancien gedaen hadden, tegens welke antwoorde dat die voorss. eysscher replicieerde, die contrarie sustinerende mit meer fayten, middelen ende redenen, bij beyden den voorss. partijen in hoere principaile scriftueren voort gestelt ende geproponert, ende dairvan dat dezelve partijen tot hoeren prouven geadmitteert te zijn. Gesien vacrt bij, den voorss. hove alsulcke informacien, enquesten, brieven ende munimenten, als de voorss. partijen ende elcx bijzonder amme die verificacie ende prouwe van hoere fayten ende vermeten produceren, beleyden ende overgeven hebben willen, mitgaders alsulcke reprochen ende salvacien, als zij tegens malcanders tuygen, brieven ende mynumenten doen ende overgeven hebben willen, ende dairop dat de voorss. partijen gerenonchiert hebben van meer te produceren ende geconcludeert in rechte, ende dairvan dat himluyden op huyden dach beteykent is omme recht te hoeren.

Tvoorss. hof, mit rijpe deliberacie van raide overgewegen alle tguent, dat tot dese materie dienende was, in den name ende vanwegen mijns genadigen heeren ende vrouwe van Oistenrijck ende van Bourgoingne, grave ende gravinne van Hollant, Zeelant ende Vrieslant, geseyt ende gewijst heeft, zeyt ende wijst voor (recht), dat mit rechte ende goeden redenen die voirn. eysscher himluyden becroont ende beclaicht heeft ende dat mit onrechte ende quader cause de voorss, verwerers himluyden dairtegens geapposeert ende

geweert hebben, verclairt dairomme, restituerende ende redintegrerende mits desen den voirn. eysscher in die passessie ende gebruyckenisse van den tweek vischerien, liggende in de Marwede, den eenen geheeten die vischerie van Woudrichem, liggende voor Woudrichem ende streckende totter Douvelinge toe ende die ander visscherie, begynnende van der voorss, vischerie van Woudrichem ende voort die geheele zuytzijde tot Woudrichem dijck toe, omme die bij den voirn. eysscher rustelicken ende vredelichen gepossesseert ende gebruyct te worden, condempnerende voort de voorss, vera) De tekst heeft hier ingevoegd: zij werers, dat zij opleggen ende restitueren sullen alsulcke vruchten ende penningen, als zij ter cause van der voorss. vischerien up gebuert ende ontfangen hebben, ende dairtoe in de casten van dese instancie, ende dat al ter tauxacie ende moderacie van den voorss. hove.

Actum XVI dagen in Meye Ae LXXXI, presentibus Ruysch, Werve, Almonde, Berendrecht, Mye, Schoonhaven ende Pieter Jansz. Dairbij was ick G. de Zwichten.

Afschr. - Archief Hof van Holland, reg. no, 476, no. 95 (fol. 120-122),

Litt.: Prfschr., blz. 67.

341. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN WAARDHUIZEN, DAT, TEN OVERSTAAN VAN HEN, GODEVAERT VAN NISPEN AAN HET KAPITTEL VAN ST. PIETER TE UTRECHT NEGEN MORGEN EN VIJF HONT LAND IN EIGENDOM OVERDROEG, MET RELOFTE TOT VRIJWARING GEDURENDE JAAR EN DAG. HIJ KRIJGT VERVOLGENS DAT LAND, ALSMEDE EEN HOEVE, IN RECHTEN ERFTINS.

1481 Juni 5.

Wij Dyrck Keye Everaets soen ende Joest van Weyborch, scepen tot Woudrichem, oirconden met desen brieve, besegelt met onsen segelen, dat voer ans quamen Rycout Willems. als een rechter ende met hem Jan van Wijffvliet, Jacop Dyrck Heermans sone ende Jan Bloem als heemraders tot Werthuysen ende brochten ons aen als aen scepenen, dat voer hem gecamen is Goedevert van Nyspen ende droech op ende gaff over Jan Schot, schout des capittels der heeren van sunte Peters kerck tot Utrecht, ende tot behoeff des capittels der heeren van sunte Peters kerck voirss., negen mergen ende vijf hont lantz, gelegen in den gericht van Werthuysen voirss., daer vier mergen lantz aff gelegen sijn aen Alaerts dijck, daer Rycout Heinricsoens lant

aff gelegen is ten naesten oestwart ende Jan Hermanssoens lant te naesten westwart, streekende van den Broeckgrave tot Sander Fredericsoens erffgenamen lants toe, ende daer drie mergen lantz aff gelegen sijn in den gericht van Werthuysen voernoemt, daer Seger Janssoens lants van Emmechoven is gelegen te naesten eestwart ende Adaems lant van Clve te naesten westwart, streekende van den Broeckgrave tot den voirss. Seger Janss. lant toe van Emmechoven. Ende daarvan den seventhien hont lants Huege Quekels lant is gelegen ten naesten oestwart ende Gherit Dirck Lyonissoens lant te naesten westwart, streekende van Gherits lant van Assendelft tot die voirss. Gherit Dyrck Lyonissoens lant toe, alsoe graet ende alsoe cleyn als die voirss. negen mergen ende vijff hoat lants aldacr geleben sijn met allen horen toebehoeren, ende dat hij daerop verteech ende verhalmeder na op tot des capittels beheeff voirss., ende dat Godevaert van Nyspen voirss. uuten voerseiden negen mergen ende vijff hont lantz gebannen wart ende Jan Schot tot behoeff des capittels dAr heeren voerg. daerin gevrijt, hoe vonnisse der heemraders wijsde ende recht is, ende dat voert quam Godevaert van Nyspen voerg. ende geloeffden die voergenoemde Jan Schot tot behoeff der heeren van de capittel van sinte Peters kerk tot Utrecht voirss. die voirss. negen mergen ende vijff hont lants te waeren 'acre ende dach, als men vrij eygen erve sculdich is te waeren, ende alle voercommer ende voerplicht aff te doen, die hij van rechts wegen is sculdich aff te doen na den recht van den lande van Althana.

Dit gedaen wesende, soe quam die voirss. Jan Schot, schout des voirss. capittels der heeren van sinte Peters kerck tot Utrecht ende vanwege des capittels voirss., alsoe die selve Jan Schot des gemachticht was ender des capittels segell ende brieven van sinte Peters kerck tot Utrecht voirss. ende onder des eerwaardigen notarius zegell van sinte Pouwels tot Utrecht voirss. aen denselven brieff ende bij segell des voirss. capittels der heeren van sinte Peters kerck voernoemt gehangen, welken besegelden machtichtbrieff die richter ende heemraders voirss, ende wij scepenen voernoemdt op die selve tijt gantz ende geve, ongerasiert ende ongecancelliert daarvan gesien ende gelesen hebben. Ende verlyede ende gaff den voirss. Goedevert van Nyspen die voerspreken negen mergen ende vijff hont lants ende daertoe noch een hoeve 'ants, hcdende seven ende twintichstalven mergen, gelegen in den gericht van Werthuysen voirss., daer die gemeyn strate tot Werthuysen is selegen ten naesten oestwart ende Gheryt Claess. lant van der Goude ten naesten westwart, streekende van den Broeckgrave tot Herberen Aertssoens erffgenamen lant toe, tot enen rechten erffthijns, alle jare erffelijken om sess ende twintich Philippus bourgoensche schilden, dertich groet Vleems gerekent voer elken bourgoensche scilt off payment in den dagen der betalingen dat daer goet voer is, te leveren ende te betalen alle jaire erffelijken binnen die maent van Meye binnen der stadt van Utrecht op die voirss. Goedevert van Nyspens cost, anxt ende avontuere, daer den yersten dach der leveringende der betalingen voirss. off wesen sall binnen die maent van Mey nu naistkomende. Ende en leverden ende en betaelden men den capittell voirss. off die ghene, die sij clan des onder haren zegell van haren capittell machtich gemaect sellen hebben, die voirss. sess ende twintich Philippus bourgoensche schilden binnen die maent van Meye binnen der stadt van Utrecht dan met, soe sall dat voirss. capittell off dieghene, die sij dat onder haren capittels

zegell gemachticht sullen hebben, den voirss. haren tijns manen off doen manen metten richter endn twee heemraderen van binnen bans in Godevaert van Nyspens off besitter des erffs tegenwoirdicheyt off opt goet voirss. Ende en betaelden men hem dan den voirss. tijns noch en leverden men hem den voerseiden tijns binnen vierthien dagen na der maningen binnen der star van Utrecht niet als voirss. staet, soe sall dat capittell voirss. off dieghene, die dan des gemachticht wesen sall onder den segell van den capittell voirss., die voirss. negen mergen ende vijff hcnt lants ende daertoe die voerg. hoeve lants, houdende seven (ende) twintichstalven mergen lants aen moegen vangen als sijn vrij eygen erve er.de keren die in des capittels voirss. oerbaer, zonder yemcnts wederseggen.

Gegeven int jair ons Heeren vierthienhondert een ende tachtich, op den vijften dach in Junio.

Afschr. - Rijksarchief te Utrecht, inv. St. Pieter, no, 2, fol. 20 en 20 verso.*

Litt.: Inleiding, blz. 87, 89, 98.

342. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN SLEEUWIJK, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN KORSTIJN QUEKELS MET HAAR GEKOREN VOOGD DEN ERFTINS, GENOEMD IN DEN SCHEPENBRIEF VAN 1480 DECEMBER 27, OVERDROEG AAN HEINRIC VAN SEVENBERGHEN.

1483 December 10.

Zegels verloren,

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., I, no. 556 (XII, 1).

Litt.: Inleiding, blz. 89.

343. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT EENIGE VOORRECHTEN AAN HET LAND VAN ALTENA EN DE STAD WOUDRICHEM.

1484 Januari 12.

Wij Jacob, greve tot Huerne, heere tot Althena, tot CortersschPm ende tot Craenendonck, etc., doen condit, dat wij ter ootmoediger beden ende vriendelijcke begeerten onser gemeynte geerffden, zoowel van buyten als van binnen ons lants van Althena, vergadert ende versament in eynre gemeynte vergaderinghe ende dachvaert, ende desgelijcx onser gemeynte poarteren onser stede van Woudrichem ende onser inwoonder ondersaten ons lants van Althena, gegonnen ende gegeven hebben, gonnen ende geven ten oorbaire, welvaerden ende nuetschappe derselver onser stede van Woudrichem ende lants van Althena de puncten ende articulen, hierna beschreven, te weeten:

1. In den eersten, dat van huyden, datum des brieffs, voortaan wij ende alle onse officieren, hoedanich die genoempt zijn, uyemonden, wie hij zij, in onser helden off gevanckenisse setten noch doen setten en sellen voor eenige civile saicken off penningen bruecken, die zij tegens ons gebrueckt mochten hebben, indien ende alzo verre als diegheene, die tegens ons gebrueckt hadden, alsoo veel:: goets hadde off geerft waeren in onsen lande van Althena als haere bruecken, (die) zij

gebrueckt mochten hebben, bedragen mochten, off dat zij goede geerffde borgen hadden te setten, die in onsen lande van Althena voorschreven geerft waeren tot alsoo veele als die bruecke bedragen mochten. Des zoo sellen wij off onse officieren ende dieners dieselve yerst betichtigen ende den borgen, yerstwerpen seggen wat wij off onse dienaren den gevangen aentydende ende aenseggende zijn ende then gevangen op der vrijer straeten bij cede te laten verborgen.

2. Item zoo sal onse dijkgreve; die nu ter tijt is off noch bier namaels wesen sal, alle bruecken, die wij hueden, datum deses brieffs, gebrueckt mogen wesen off noch bier namaels in toecomenden tijden gemaect worden, verschijnen elide vervallen sellen, binnen denselven jaere daer die bruecken in gebrueckt, vervallen ende verschenen sellen wesen, dieselve bruecke binnen denselven jaere met recht inwinnen off tenminsten in den rechte brengen, off theynden then jaere geen recht te hebben de voorss. bruecken met recht in te moghen winnen.
3. Oick zoo geven ende gonnen wij denselven onsen geerffden ehde onsen poorteren onser stede van Woudrichem ende onse inwoonende ondersaten ons lants van Althena voorschreven, dat zij van haeren onnutten landen, daer geen off weynich vruchten ende vromen off comen, nyet vorder aen ons verbonden noch gehouden en sellen wesen eenighe beede off schattinge daarvan te geven off te betaelen, hooger noch meerre dan acht notable mannen, die halff geerft sellen wesen in den hoogen lande van Althena ende halff in den leeghen ende onnutten landen, die wij elide die geerffden daertoe ordineren ende deputeren sellen, daarvan cardelen sellen wat zij moegelijcken ende redelijcken daarvan sellen schuldich wesen te geven.
4. Voort zoo hebben wij denselven onsen geerffden voorschreven geloofft elide geloven mits desen: waer dat yemant des anders landen gebruyckten met haere veltvaerende goeden sonder huere off consente jegens der lantheeren danck, dat dan dieselve lantheeren dieselve beesten op scllen mogen doen haelen ende brengen die in onsen dienaren handen, om te vernemen wie dat die beesten wesen mogen, ende dat wij off onse officieren dan dat alsoo uuytrichten ende den lantheeren zijne schade sullen doen verrichten met alsulcker castinge ende verleeringe als dat van steden ende rechts wegen eysschen sal; want wij dat doch in geenreley wijse gehengen noch hebben en willen.

Ende want wij alle dese voorschreven poincten ende artyckelen onverbreeckelijcken onderhouden willen hebben ten eeuwigen daegen, soo hebben wij des te oirconden desen brieff doen besegelen met onsen placcaet zegele hieraen doen hangen.

Gegeven int jaer ons Heeren duysent vierhondert vier ende tachtich, op den twaelfsten dach in Januario, nae costume van schrijven des hooffs van Utrecht.

Afschr. - Algemeen rijksarchief 's-Gravenhage, archief Rekenkamer, no. 749, d.

Onder het afschrift is aangeteekend: Gecollationeert jegens den originalen brief, geschreven in francijn, hebbende eenen rooden uuythangenden zegel mette waepene van drie hoornen, dewelckc twee climmende leeuwen houdende waeren; ende was tselve zegel gans ende gaeve, uuytgesondert dat boven helmet een cleyn stucxken aff gebroocken was, ende int circumferentie mocht men lesen: Jacobi comitis de Hoorn, van te Althenae, te Corterschem ende Cranendonck. E'nde es tselve gedaen in presentie van Claes van Damme, substituyt van den procureur-generael, daertoe gedachvaert zijnde, op den XXIIIen in Septembri anno XVc drie en dertich, ende accordeert. By ons geteyckent: A. Sandelijjn ende Berthoutsz. Litt.: Welding, blz. 18.

344. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT ZIJN DIENAAR CLAES VAN CRONENBORCH, DIE EEN VORDERING OP HEM HEEFT UIT HOOFDE VAN BORGTOCHT, VERSCHEIDENE VOORRECHTEN, EN WEL: TIENDEN BEDEVRIJDOM VAN DE DOOR CLAES VAN ZIJN VADER GEERFDE GOEDEREN, HET RECHT OM ZIJN GOEDEREN TE VERKOOPEN, HET RECHT DAT HIJ NIET IN ARREST ZAL KUNNEN WORDEN GENOMEN VOOR BOETEN TOT VIJF GULDEN, DOCH DAARVOOR BORGEN ZAL MOGEN STELLEN -IN WELK GEVAL DE ZAAK BINNEN EEN ETMAAL BEHANDELD ZAL MOETEN WORDEN -, ALSMEDE DEN ACCIJS OP BIER TE UITWIJK. CLAES ZAL 'S GRAVEN LIVREI MOETEN DRAGEN, WANNEER DE GRAAF DIT VERLANGT. CLAES ZAL DEZE VOORRECHTEN GENIETEN TOT TIEN JAAR NA DE TERUGBETALING VAN HET HEM VERSCHULDIGDE.

1484 Augustus 25.

Wij Jacop, grave tzo Hornes, heer tzo Altenae, tzo Corterssem ende tzo Cranendonck, etc. doen condit, dat wij mits desen onsen brieve oln sonderlinghe vrientschappen ende dienst (ende) bijstant willen die ons Claes van Cronenborch, onsen getruwen dienre ende ondersaet, dickwill ghedaen heeft ende noch bij den willen Goids doen sall, denselven Claes gegonnen ende gegeven hebben, gonnen oock ende gheven alsulck mergentael als hem van wijlen heeren Henrick van Cronenborch, ridder, zijnen vader zaliger gedachten, aengecomen ende verstorven moeghen wesen, te weten tot vijffenvijftich mergen tae, hij die te gebruycken thiendtvrij, beedevrij ende schatvrij. Ende noch zoe gonnen wij hem alle zijn ghoeden ende haven tot zijnen schoonsten te vercoopen, daer hem dat believen zall. Ende noch

gheloven wij hem, denselven Claes, dat wij hem gheenreley vanghenisse doen en sullen van gheenreley zaecken, wij en sullen hem, denselven Claes, eerst byeden te verborghen voer drie ofte vierd van zijnen naesten maghen ofte zwagheren totter somme toe van vijff gulden ende nyet hogher. Noch gonnen wij denzelven Claes ende gheven ansen exchijns die wij tot Uuytwijck op elck vat byers hebben tot exchijnsen. Des zall denzelven Claes, onsen dienre, gehouden zijn onse leverey clederen te draghen als wij des op hem begheeren, etc. Ende off men hem van desen voersz. vijff gulden off daeronder te recht stellen woude, off waer off tsij, dat sal men slijten als die broeck off minder penninbruc gevallen is binnen dat yerste atmaell alst geschiet is, off quyt ende vrij te wesen van alt gheen des men op hem tottien daghen toe te seggen hebben mach, nyet uuytgescheyden. Ende bevelen allen officieren off wie zij zijn in der tijt wesende, dat zij denselven Claes, onsen dienre ende ondersaet, dese voersz. privilegien rustelicken ende vredelicken laten gebruycken totter tijt toe dat wij denzelven Claes gequeten hebben van Lambrecht Millinck ende meer anderen daer wij denselven Claes voer ons te borch gestelt hebben, want wij ons met gheenen recht hiertegen behelpen en willen, gheestelick noch weerlick. Ende indien enigen van ons ofte ons officieren hierin contrarie dede, soe gonnen wij denzelven Claes, dat hij den sall moeghen slaen met zijnen vrienden off wederstaen, sonder dat zij aen ons offte onsen officieren broeckachtich sellen moegen werden ofte wesen in eniger manyeren, hoe men dat versieren oft overlegghen mach, totter tijt toe, dat wij denselven Claes wel vernuecht ende well betaelt zullen hebben van alle penningen ende borchtochten als hij aen ons ofte ons nacomelingen ten afteren nu off hyer namaels wesen mach, behoudelick oeck dat wijt in thien jaeren nae der betalinghen hem nyet wedersegghen en willen.

In kennissen der waerheyt soe hebben wij Jacop, grave tzoë Hoernes, als heere tzo Althenae, etc. voer ons ende onse erven ende naecomelingen desen brieff met ons hantgeschrift ondergeteykent ende onsen zcghel met onsen ghoeden willen weten hier onder doen hanghen. Gedaen int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende vier ende tachtich, den vijffentwyntichsten dach in Augusto. Onder stont geschreven aldus: J. de Hornes.

Afschr. - Papier; Archief Altena, no. 48.

Onder den inhoud der oorkonde is aangeteekend:

Naer collationem gedaen jegens zijnen originalen, geschreven int franchijne, bezeghelt met eenen zeghel in roden wassche, uuythangende in dobbelen steerten, daerinne gefigureert een volcomen wapen met drie hoernen, ende daarmede bevonden van woort tot woort accorderende, bij mij, Splinter van Voern, openbaer notarys bij den hove van Hollandt geadmitteert. (Get.) Splinter van Voern, notarius, scripsit.

345. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN BET LAND VAN ALTENA, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN MELIS DIRKSZ. AAN ROBBRECHT FAVE EENIGE PERCEELEN LAND ONDER BABILONIENBROEK IN EIGENDOM OVERDROEG EN DAT NIELIS DIRKSZ. BELOOFDE ROBBRECHT FAVE GEDURENDE JAAR EN DAG TE VRIJ WAREN.

1484 November 12.

Wij Lyonys Jan Piersijnsone ende Aert van Emmechoven, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, besegelt met onsen segelen, dat voir ons quamen Adriaen van der Weteringe als een richter ende met hem Stees Aertssone, Dirc Stephenssone ende Reyner Huegemanssone, als heemraders in Babilonienbroeck in den lande van Althena ende brochten ons aen als aen scepenen, dat voir hem gecomen is Melis Dircssone ende droech op ende gaff over Robbrecht Fave then brieff daer desen brieff doersteken is met alsulke lander als in then brieff begrepen staen daer desen brieff doersteken is, uutgenomen vier merghen lants ghelegen in Robbenhoeve tuesschen heeren Adriaens lant van Herlaer, ridder, Jan Gherytsseens lant ende Peter Annocks lant die een teynden den anderen oestwaert ende die voirsch. Peter Annocks lant westwaert, streckende van der Broeckscher straeten tot die Uudtgrave toe, ende oick uutgenomen drie hont lants gelegen in den Aftersten Boemgaert tuesschen Jans Mombaren erve oestwaert ende O'tten van Gellecum ende Claes Ghenten kynderen erve westwaert, streckende van den dwerssloot tot die Uudtgrave toe, ende dat hij daerop verteech ende verhalmede daerna op tot Robbrechts Fave behoeff voirschreven, ende dat Melis Dircssone voirsch. uutten voirsch. brieve ende uutten voirnoemden landen die in denselven brieff begrepen staen daer desen brieff doersteken is, ghebannen wart ende Robbrecht Fave voirschreven daer in ghevrijt, hoe vonnisse der heemraders wijsde ende recht is, ende dat voit quam Melis Dircssone voirnoemt ende ghelovede den voirseyden Robbrecht Fave die voirseyde landen die in den brieff begrepen staen daer desen brieff doersteken- is, uutgenomen die vier merghen ende drie hont lants hiervoor gescreven ende bepaelt ende oick mede in then brieff begrepen staen daer desen brieff doersteken is, als voir geruert is, te waren jare ende dach, als men vrij eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voircommer ende alle voirplicht aff te doen die hij van rechts we-hen is sculdich aff te doen nae den recht van den lande van Althenae.

Ghegheven int jare ons Heeren dusent vierhondert vier ende tachtich, op den twaelften dach in Novembri.

Met de uithangende zegels van Lyonys Jan Piersijnsz. en Aart van Emmichoven in bruine was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariencroan te Heusden, no. 104.

Getransfigeerd door den brief van 1469 April 9. Litt.: Inleiding, blz. 87, 89.

346. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT JOOST VAN WIJK DEN MOLEN TE GIESSEN, MET DE IN DEN BRIEF VAN 17 AUGUSTUS 1412 VERMELDE RECHTEN, OVER AAN JOOST VAN WEYBORCH, TEN BEHOEVE VAN DE VROUWE VAN ALTENA.

1485 April 12.

Wij Aert van Emmechoven ende Dirck van Dockenbeeck, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, besegelt met onsen segelen, dat Joest van Wijck droech op ende gaff over Josten van Weyborch, tot behoeff mijnre ghenedigher liever vrouwen, vrouwe Janna van den Gruyethuyse, grevinne tot Huerne, vrouwe tot Althenae etc., then brieff, daer desen brieff doersteken is, met alsulcker wyndmolen, rechten, voirwaerden, conditien ende bespreken, als in then brieff begrepen staen, daer desen brieff doersteken is. Ende hij verteech daerop ende hij verhalmede daerna op tot mijnre genedigher vrouwen behoeff voirghenoemt. Voirt so quam Joest van Wijck voirscr. ende ghelovede den voirseyden Joesten van Weyborch, tot behoeff mijnre ghenedigher liever vrouwen voirnoemt, die voirgenoemde wyndmolen met allen rechten, voirwaerden, condicien ende bespreken, die in then brieff begrepen staen, daer desert brieff doersteken is, te waren jare ende dach, als men alsulcke goeden ende erve sculdich is te waren, ende alle voircommer ende alle voirplicht aff te doen, die hij van rechts weggen is sculdich aff te doen nae den recht van den lande van Althenae. Ghegheven int jare ons Heeren dusent vierhondert vive ende tachtich, op den twaelften dach in Aprili.

Met de uithangende zegels van Aart van Emmichoven en Dirk van Dockenbeeck in groene, resp. bruine was (het eerste geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 81.

Getransfigeerd door den brief van 1412 Augustus 17.

Litt.: Welding, blz. 91-92, 98.

347. MAXIMILIAAN EN PHILIPS VAN OOSTENRIJK OORKONDEN, DAT VOOR DEN STADHOUDER-GENERAAL EN LEENMANNEN VAN HOLLAND VERSCHEEN JACOB (II), GRAAF VAN HORNE, DIE VERKLAARDE, MEDE DOOR DE SCHULDEN, DIE HIJ OP ZICH HAD MOETEN NEMEN TENGEVOLGE VAN DE HULP, DOOR HEM IN DEN OORLOG VERLEEND AAN ZIJN BROEDER, DEN BISSCHOP VAN LUIC, AAN DE KRACHTENS HUWELIJKSCHE VOORWAARDEN OP HEM RUSTENDE VERPLICHTINGEN JEGENS ZIJN ECHTGENOOTE, JOHANNA VAN DE GRUYTHUYSE, NIET MEER TE KUNNEN VOLDOEN. OM DEZE REDEN WENSCHTE HIJ TEN BEHOEVE VAN ZIJN ECHTGENOOTE AFSTAND TE DOEN VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA.

DIT GOEDGEKEURD ZIJNDE, DRAAGT JACOB VAN HORNE DE HEERLIJKHEID AAN DEN LANDSHEER OP "MIT HALM, HANDE ENDE MIT MONDE, SOEDAT HIJ NIET MEER DAIRVAN BEHIELT", TEN BEHOEVE VAN ZIJN VROUW, DIE ERMEDE VERLEID WORDT. DE HEERLIJKHEID WORDT OP DE VANOUDS BEKENDE VOORWAARDEN IN LEEN GEGEVEN, "SONDER MITS DEZEN DIE NATURE VAN TVOIRSS. LEENGOET IN PREJUDICIE VAN ONSSSEN GRAEFFLICHEIT VAN HOLLANT VOIRSS. YET TE VERANDEREN". DE GRAAF VAN HORNE WORDT ONTSLAGEN VAN DE DOOR HEM GEDANE HULDE EN MANSCHAP. HIJ DOET VERVOLGENS ALS "GEECHTE MAN ENDE KERCFOOCHT" VOOR ZIJN VROUW WEDEROM HULDE, EED EN MANSCHAP.

1486 Februari 17.

Met uithangend zegel in roode was. Oorspr. - Archief Altena, no. 50.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 120, cap. Heusden, fol 10 verso- 11 verso.

348. MAXIMILIAAN EN PHILIPS VAN OOSTENRIJK OORKONDEN, DAT VOOR DEN STADHOUDER-GENERAAL EN LEENMANNEN VAN HOLLAND VERSCHEEN JOHANNA VAN DE GRUYTHUYSE. ZIJ BELOOFT, DAT, WANNEER ZIJ VOOR HAAR ECHTGENOOT, GRAAF JACOB II VAN HORNE, MOCHT KOMEN TE OVERLIJDEN, ALTENA ZAL VERERVEN OP HAAR ECHTGENOOT OF OP HUN BEIDE KINDEREN, OF ANDERS OP ZIJN RECHTEN LEENVOLGER. DE LEENKAMER HECHT HIERAAN HAAR GOEDKEURING, BEHOUDENS HET RECHT VAN DEN HEER EN ZONDER

DEN AARD VAN HET LEEN TER PREJUDITIE VAN DEN heer EENIGSZINS
TE VERANDEREN.

1486 Februari 18.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 120, cap. Heusden, fol. 12.

349. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, GEEFT, TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN, AAN JOHAN VAN GOER WILLEMSZON IN ERFLEEN DE HELFT VAN HET GOED, GEHEETEN "DEN WENAERT, TER HALVER ALMEN TOE", MET AL ZIJN TOEBEHOOREN EN MET ZIJN HEERLIJKHEID, WELK GOED JOHAN WAS AANGEKOMEN BIJ DOODE VAN ZIJN JONGEREN BROEDER MELCHIOR.

1487 Januari 24.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 126, no. 16.

350. SCHEIDSLIEDEN DOEN UITSPRAAK IN HET GESCHIL TUSSEN DEN HEER VAN ALTENA EN DEN HEER VAN POEDEROYEN OVER DE VISSCHERIJ OP DE MAAS TUSSEN DEN ZWARTENDAM EN DE GIESSENSCHE VEERSTOEP. HET VISCHRECHT VAN DEN ZWARTENDAM TOT DE GRENS VAN HET GERECHT VAN ANDEL ZAL DE HEER VAN POEDEROYEN IN LEEN HOUDEN VAN DEN HEER VAN ALTENA, GELIJK VANOUDES. VAN DE GRENS VAN ANDEL TOT DE GIESSENSCHE VEERSTOEP ZULLEN DE PROFIJTEN AAN DEN HEER VAN ALTENA EN DEN HEER VAN POEDEROYEN GEZAMENLIJK TOEKOMEN. ALLE VROONVISCH DAAR GEVANGEN, ZAL ECHTER TE WOUDRICHEM VERKOCHT MOETEN WORDEN.

1487 December 16.

Also seker ghebliff tusschen onsen heere, den grave ende gravinne van Huerne ter eenre sijde, ende Peter van Hemert, heere tot Poederoyen, ende joncfrau Janna van Herlaer, zijn huysfrouwe ter andere zijde, ghebleven is aen den drossaet tsants van Althenae, Medaert van Maerle, Jan van Ghoor, Jacop Spierinc Diericxsoon ende Jannes van Schijnvelt, Willem Willems., Jan van Rijswijck, Jan van Clootwijn Diericxs. ende Claes Spierinc van Aelborch, aengaende der visscherien in der Masen, beghinnende aen den Zwartendamme ende der Ghiessenre veerstephe toe, soe is up den dach van huden, datum van desen, bij den voorscreven personen ende bij Claes van Haefden, als een overman in der voorss, saecke eendrachtelijck daertoe ghenomen, ghepronunchiert ende verclaert tusschen den voorss. partijen tguent dat hiernac volcht, te weeten:

dat alinghe die visscherie ghelegghen in der Masen, beghinnende aen den Zwartten damme, voort nederwaerts so varre tgherichte van Andel street, die voorss. Peter van Hemert, heere tot Poederoeden ende mijn joncfrau van Herlaer, zijn huysfrouw:, ende hueren erffgenamen rustelijken ende vredelijcken possesseeren ende ghebruycken sullen, tot sulken rechten als zij ende haere voirvaders die beseeten ende gehouden hebben the leene van den huse van Althenae.

Ende van Andell voort nederwaerts totter Ghiessenre veersteghe toe, soe is uuytghesproken bij den voorss. segsluden ende overman eendrachtelijck, dat zo wes profijten binnen derselver visscherie ghevallen, die een helft toebehooren zullen mijnen voorss. ghenadigen heere ende vrouwe van Huerne ende hueren nacomelinghen ende dander helft den voorss. Peter van Hemert ende mijnen joncfrau van Herlaer, zijn huysfrouwe, ende hueren nacomelinghen, behoudelijken dat alle vroomvisch, die van beiden zijden voorss. binnen derselver visscheriew aldus ghevanghen worden, zullen tot Woudrichem ten affsclach ghebrocht worden. Des so sullen zij dese visscherie ghesamentlijk moghen verpachten off doen bevisschen offte elcx sijn jaer te bevisschen ende alleen die ghebruycwaer daeraff the nemen, soe hem dat belieft. Ende off sij die bruycwaer van der visscherijen samentlijk hebben ende behouden willen, so sullen sij samentlijk halff ende halff ghelden ende betalen twaelff Rijnsche gulden tot veertich grootten Vlaemsch tstuck. Ende indieen sij die visscherie verscheiden willen ghebruycken, elcx sijn jaer alleen, so sal die ghebruycker van den eersten)are ghelden end;, betalen acht Rijnsche gulden ten prijse voorss. ende die tnaeste jaer daernae ghebruycken sall, sal betalen vier Rijns gulden, ooc ten prijse als boven. Ende hieraff sullen mijn heere ende vrouwe van Huerne die vuerkuere hebben omme teerste jare the ghebruycken, oft hem gheliefft. Ende off hier enighe meer verclaringhe off duysternisse inne ghebuerden, daeraff houden die voorss, keersluden met den ooverman huerre verclaernisse, ugdat alle twisten mits desen hiermede nedergheleit sullen bliven, ende dit up een peync the onderhouden des voorss. staet bij den voorscreven partijen, up diegheleene die daer ghebrecklick inne viele, the verbueren zijn eysch daer zaecken voirscreven.

Ende in orkonde der waerheit, dat dit aldus gheschiet is, so hebben wij Medaert van Maerle, Jan van Goor, Jacop Spierinc Diericxss. ende Jannes van Schijnvelt, Willem Willems., Jan van Rijswijc, Jan van Clootwijk Diericxs. ende Claes Spierinc, segsluden voorss., ende ic, Claes van Haef ten, als een overman voirs., onse seghelen hieraen ghehangheri in den jaere ons Heeren dusent vierhondert zeven ende tachtentich, den sesthienden dach in Decembri.

Met de uithangende zegels van Medaert van Maerle, Jan van Goor, Jacob Spierinc, Jannes van Schijnvelt, Willem Willemszoon, Jan van Rijswijck, Claes Spierinc en Claes van Haef ten in groene was, dat van eerstgenoemde geschonden (zegel van Jan van Klotwijk verloren).

Oorspr. - Archief Altena, no. 86.

351. STADHOUDER VAN DE LEENEN EN LEENMANNEN VAN ALTENA OORKONDEN, DAT ROBBRECHT FAVE AAN DEN STADHOUDER, TEN BEHOEVE VAN JOHANNA VAN DE GRUYTHUYSE, VROUWE VAN ALTENA, OPDROEG EEN HUIS MET ERF, GELEGEN VOOR DE STAD WOUDRICHEM, HETWELK HIJ VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA IN LEEN HIELD, ALSMEDE DE BIJBEHOORENDE ZWAANDRIFFT EN DE MANSCHAP VAN JACOB SASSENLAND..

1488 Juni 7.

Wij Medaert van Maerle, tot deser tijt drossaet ende stedehouder van den leenen van die heerlicheit ende lande van Althenae, ende Jaeop Spierinc Diericxsz. ende Johan van Schijnvelt, leenmannen van derselver heerlicheit, doen kondt ende tughen met kennisse der waerheit, dat huden datum voir ons, als stedehouder ende leenmannen, ghecomen is in propren persone Robbrecht Fave, ende heeft opghedraghen ende overghegheven in handen mijns stedehouders, in presencye onser leenmannen voorss., een buys met eenen ghesaete, ghelegghen voir die stede van Woudrichem, tusschen der poorten ende den Cruyssbroeder clooster, met eender brugghen ende ommegraven, daer oostwaert ghelegghen is eenen bogaert, den voorss. Robbrecht toebehoorende ende westwaert ooc des voorss. Robbrechts erve met allen sijnen toebehooren, ghelijck dat so voorss. ghelegen, bepaelt ende men tselve van der heerlicheit van Althenae the leen houdende is, ende desghelijcken die swaendrift, daer toe ghegheven, ende oock die manschap van Jacop Sassenlande, daeraen ghelegghen, tot behouff ende tot prouffijt van die waelgheboren ende eedele vrouwe, vrouwe Johanna van den Gruythuse, gravinne tot Huerne, vrouwe tot Althena, etc., onser ghenedigher, liever vrouwen, ende hueren erven ende nacomelinghen, daerup verthyende ende den halm werpende, so dat nae leenrecht sculdich is the gheschien, begherlijck biddende, wij, stedehouder ende leenmannen voorss., dit oover hem souden willen tughen mets onsen seghelen ende brieven. Ende also wij, Medaert, stedehouder, Jacop ende Johan, leenmannen voorss., oover ende aen des voorss. staet gheweest ende ghestaen ende dat also ghesien ende ghehoort hebben, so hebben wij des, ter beeden van Robbrecht voorss., onse seghelen, in orkonde der waerheit, aen desen brieff gheharighen.

Ende tot meerder sekerheit ende belyenisse van des voorss. is, so hebbe ic, Robbrecht Fave, mijnen seghel mede bij segelen van den stedehouder ende leenmannen voorss. aen desen brieff ghehanghen. Ghedaen ende gheschiet in den jare ons Heeren dusent vierhondert acht ende tachtentich, op den sevenden dach in Junio.

Met de uithangende zegels van Medaert van Maerle en Robbert Fave in roode was (dat van eerstgenoemde geschonden) en van Johan van Schinfelt in groene was. Vierde zegel verloren.

Oorspr. - Archief Altena, no. 78.

352. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN RECHTER EN TWEE HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA, DAT TEN OVERSTAAN VAN HEN ROBBRECHT FAVE AAN RICOUT HEINRICSZ., PRIESTER, EENIGE PERCEELEN LAND TE BABILONIENBROEK IN EIGENDOM OVERDROEG.

1488 Juni 13.

Met twee uithangende zegels (geschonden).

Oorspr. - Archief van het klooster Mariencroon te Heusden, no. 104.

Vastgehecht aan den brief van 1469 April 9.

Litt.: Inleiding, blz. 89.

353. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, MACHTIGT WOLFAERT VAN GOIR, DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA, EN CLAES VAN CRONENBERGE, OM DE BEDEN TE HEFFEN, WELKE HEM DOOR DE GEERFDEN VAN HET LAND VAN ALTENA ZIJN TOEGESTAAN, TE WETEN 3½ CURRENT OP ELK MORGEN, EN IN GEVAL VAN ONWIL TE PANDEN.

1492 November 6.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 123, no. 4..

Litt.: Pfschr., blz. 31.

354. EVERARD VAN DER MARCK, HEER VAN AREMBERG, VAN MIRWAR EN VAN NIEUWENBERG, ERFV00GD VAN HASPENGOUW EN VAN ST. HUBRECHT IN DE ARDENNEN, EN ZIJN ZONEN EVERARD EN ROBRECHT, BELOVEN, NAAR AANLEIDING VAN HET VOORGENOMEN HUWELIJK VAN EVERARD JR. MET MARGRIET VAN HORNE, JOHANNA VAN DE GRUYTHUYSE, DIE UIT ALTENA VERJAAGD IS, NADAT HAAR MAN BEINVLOED WAS DOOR HAAR SLECHT GEZINDE ELEMENTEN, IN HAAR RECHTMATIG BEZIT TE HERSTELLEN EN HAAR VIJANDEN TE STRAFFEN. DIT ALLES ZAL GESCHIEDEN VOOR DE HUWELIJKSVOLTREKING EN VOORDAT EVERARD JR. IETS ZAL MOGEN OPEISCHEN VAN HETGEEN MARGRIET TEN HUWELIJK AANBRENGT.

1494 November 14.

Met de uithangende zegels van de beide heeren Everard van der Marck in roode was (dat van den jongste zwaar geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 51.

355. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ONTSLAAT WOLFAERT VAN GOIR, OP ZIJN VERZOEK, ALS DROSSAARD VAN BET LAND VAN ALTENA EN STADHOUDER VAN DE LEENEN EN GEEFT HEM VOLLEDIGE DECHARGE.

1496 Mei 4.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 123, no. 5.

356. GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ONTLAST LIJF, HAVE EN GOED VAN ZIJN DIENAAR JOHAN VAN GOIR, TER ZAKE VAN EEN "ONGELUCK MET QUADER AVENTUREN", HETWELK DEZEN OP 15 SEPTEMBER TEVOREN IN HET HUIS VAN EEN TIMMERMAN VOOR DE STAD WOULDRIEM WAS OVERKOMEN EN WAARBIJ DE DOCHTER VAN DEN BEWONER VAN HET HUIS WAS DOOD GEBLEVEN EN EEN POORTER DOODELIJK WERD GEWOND. DE GRAAF SCHELDT JOHAN

VAN GOIR DEZEN DOODSLAG EN MISHANDELING KWIJT, OMDAT HIJ NIET MET BOOS OPZET GEHANDELD HEEFT EN SLECHTS DOOR EEN ONGELUKKIGEN SAMENLOOP VAN OMSTANDIGHEDEN TOT ZIJN DAAD GEKOMEN IS.

1498 September 28.

Regest: Verslagen R.O.A., 1897, XX, blz. 124, no. 8.

357. VOOR RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK DRAAGT GRAAF JACOB II VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, AAN MR. FRANCOIS COBEL 38 MORGEN LAND, GELEGEN ONDER BABILONIENBROEK, IN EIGENDOM OVER. DE HEER VAN ALTENA ZAL DIT LAND ALTIJD MOGEN LOSSEN TEGEN BETALING VAN 336 RIJNSCHE GULDENS EN ZESTIEN STUIVERS.

1499 Maart 7.

Ic Adriaen van der Weteringe, ghewaert richter ende met mij, wij Heinric Pauwelssone, Jan Anthonys sone, Jacob Aerts sone ende Aert Adriaens sone, als heemraeders in Babilonienbroeck in den lande van Althenae, doen condt dat wij daer over ghestanden hebben van rechts wegghen daer voir ons gecomen is onse genedige lieve heeren, heeren Jacob, greve tot Huerne, heer tot Althenae, tot Corterschem ende tot Cranendonck etc., ende droech op ende gaff over meister Franscisco Cobel een vrij ghifte ende eyghendom van acht ende dertich merghen lants, gelegen in Babilonienbraeck in den lande van Althenae voirscr., daarvan vier merghen lants Heinric Pauwels soens lant, heemraedt voirscreven, aff is gelegen te naesten oestwaert ende enen Katherijn Pauwels Huegemanssoens wedue lant te naesten westwaert, streckende van Zuydhollandt aff tatter Weteringen toe, dairvan eenen merghen lants (etc.; avordt de ligging der verschillende stukken opgegeven), also. groet ende also cleyn als die voirscreven acht ende dertich merghen lants aldaer gelegen sijn, met allen hoeren toebehoren. Ende mijn genedige lieve heere voirscreven verteech daer op ende hij verhalmede daerna op tot meyster Franciscus behoeff voirscreven. Ende mijn genedige lieve heere voirgenoeemt wart uut de voirseide acht ende dertich merghen lants ghebannen ende meyster Franciscus voirseidt daerin hovrijt hoe vonnisse der heemraeders wijsde ende recht is. Voirt so quam die voirgenoeemde mijn

genedige lieve heer ende ghelovede den voirseyden meyster Francisco Cobel die voirsproken acht ende dertich merghen lants te waren)are ende dach, als men vrij eyghen erve sculdich is te waren, ende alle voircommer ende alle voirplicht aff te doen, die hij van rechts wegen is sculdich aff te doen, nae den recht van den lande van Althenae, met alsulcker ondersproken, dat mijn genedige lieve heere voirscreven, sijnre genaden erffgenamen eride nacomelingen d[ie] voirscreven acht ende dertich merghen lants altijd sellen moghen lossen ende quyten mitz driehondert s[es] ende dertich Rijnsche guldens ende sestien stuvers payment, als op huden, datum des brieffs, gangebaer is nae der valuatie, die laetstwerpen ghevalueert is gheweest, behoudeliken dat men den jare pacht off die)are reynthen, daer dese voirnoemde landen om verpacht ende uitghegheven sijn, jaerlijcs betaelen sall met lopenden ghelde.

In kennissen der waerheyt so hebben wij Adriaen van de Weteringe, richter voirscreven ende Heinric Pauwels sone, heemraedt in Babilonienbroeck vairscreven desen brieff besegelt met onsen segelen hiervoor aen desen brieff ghehangen. Ende ic Jacob Aerts sone heemraedt voirscreven hebb ghebeden Claes Aerts sone mijnen brueder, overmits ghebreck mijns segels op dese tijt, dat hij desen brieff voir mij besegelen wille. Twelck ic Claes Aerts sone, ter beden Jacob Aerts soens, mijns brueders, ghern also ghedaen ende mijnen seghel mede aen desen brieff ghehangen hebbe.

Ghegeven int jare ons Heeren dusent vierhondert neghen ende tneghentich, op den sevenden dach van Merte.

Met de uithangende zegels van Adriaan van de Weteringe, Hendrik Paulusz. en Nicolaas Aartsz. in groerte was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 75.

Met transfixen d.d. 1507 Juni 6, 1512 Juli 21 en 1519 September 13.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 90.

358. AREND SPIERINCK VAN WELL, DOOR DEN HEER VAN ALTENA GEMACHTIGD REMISSIE TE GEVEN TER ZAKE VAN EEN TE ANDEL GEPLEEGDEN DOODSLAG, BELOOFT HIERVAN GEEN GEBRUIK TE MAKEN DAN MET TOESTEMMING VAN DEN HEER.

1500 Februari 10.

Kont ende kenlick sij allen dengenen die desen letteren sullen syn of horen lesen, alsoe minen ghened(ig)en heere den gref van Hoern, heere tot Altena etc., mij gheconfereert ende macht geven heeft om remisse te moghen geven Jan Woutersoen ende joest Peters Willemsoen van alsulke doetslach als sij luden gedaen hebben tot Andel aen HPinrick Stesensoens soen, aldus beloef ick, dat ick die voersz. personen ghen remisse geven en sat ten sat vesen bij consent ende wille mins lieven heere voersz, ofte sinder genaden gecommeterden, etc.

In kennissen der warheyt soe heb ick, Aernt Spirinck van Wel desen letteren gescreven met mins selfs hant, int jaer dusen Vc, den tinden dach in Sul.

(get.) Aernt Spirinck van Wel.

Oorspr. - Papier; Archief Altena, no. 17.

359. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA DRAAGT DE PRIOR VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN AAN GIJSBERT ANTHONISZ. ZEVENTIEN HONT LAND IN EIGENDOM OVER, ONDER BEPALING DAT HET KLOOSTER BELAST ZAL BLIJVEN MET DEN ONDERHOUDSPlicht VAN HET STUK DIJK, WELKE OP HET LAND RUST. DE PRIOR BELOOFT DEN NIEUWEN EPGENAAR TE VRIJWAREN.

1501 September 24.

Ick Jacob Aertsz. als een ghewaert richter in Babilonienbroeck binnen den lande van Althena opten Hit ende mit mi als heemraders Jan Anthonisz., Claes Aertsz., Willem Ariaensz., Aert Ariaenssoen, orconden, dat voir ons gecomen is broeder Lambrecht, prior des cloesters van sente Mariencroon binnen Huesden van sijn convents wegen ende droech op ende gaf over mit eender vrijer ghiften ende eyghendom Ghijsbert Anthonisz. soventien hont lants, (also) groet ende also cleyn als sij aldaer ghelegen sijn mit alter tgheen datter van rechts wegen toe behorende is, uutgenomen dat broeder Lambrecht houden sat den dijck van sijn soventien hont buten Ghijsbert Anthoniszoens costen, daer ten naesten oestwert af ghearft is Cornelis Jan Buysz. ende westwert Jan van der Merwen, bastaert, streckende van Ghijsbert Anthonisz. erve totter Uutgraven toe. ti oert so wairt broeder Lambrecht, prior voirsch., ghebannen uut dit voirsch. erve ende Ghijsbert Anthonisz. wederom in ghevrijt, hoe vonnisse der heemrad:ren wijsden ende recht is. Voert verteech broeder Lambrecht prior op dit vairsch. erve, hem gheens rechts daer meer aen te behouden, nu noch tot ghenen daghen, tot

behoef Ghijsbert Anthonisz. Voirt so gheloefden broeder Lambrecht voirc. dit voirsz. erve te waren endc te vrijen na den rechte van den lande voirc. ende gheloefden alle voircommer ende voerplicht af te doen die hij van rechts wegen sculdich is af te doen na den rechte van den lande van Althena voirsz.

In kennisse der wairheit so heb ick Jacob Aertsz. als een richter, Jan Anthonisz., Claes Aertsz., Willem Ariaenz., Aert Ariaenz., als heemraderen in denselven banne voirc., onse seghclen eendrachteliken onder aen dcsen brieve gehangen, int jaer ons Heeren vijftienhondert ende een, opten vier endc twyntichsten dach in Septembri.

Met de uithangende zegels van Jacob Aartsz., Jan Anthonisz, en Claes Aartsz. in bruine was.

Oorspr. - Archief van bet klooster Mariencroon te Heusden, no. 51.

Met aangehechten brief van denzelfden datum.

Litt.: Inleiding, blz. 51, noot 1; 87; 90.

360. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA DRAAGT ARIAEN ANTHONISZ. AAN DEN PRIOR VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN ZESTIEN HONT LAND IN EIGENDOM OVER, ONDER BEPALING DAT DE OUDE EIGENAAR BELAST ZAL BLIJVEN MET DEN ONDERHOUDSPlicht VAN HET STUK DIJK, WELKE OP HET LAND RUST. ARIAEN ANTHONISZ. BELOOFT HET KLOOSTER TE VRIJWAREN¹⁾

1501 September 24.

Met de uithangende zegels van den rechter Jacob Aartsz. en van de heemraden Jan Anthonisz. en Claes Aartsz, in bruine was.

Oorspr. - Archief van bet klooster Mariencroon te Heusden, no. 51.

Gehecht aan den brief van denzelfden datum onder hetzelfde inventarisnummer.

Met aangehecht stukje perkament, waarop vermeld, dat de in beide brieven vermelde stukken land door het klooster en Ariaen Anthonisz., uit naam van zijn broeder, geruild werden, omdat het aan Gijsbert Anthonisz. behorende perceel grensde aan land dat reeds aan het klooster toebehoorde.

Litt.: Inleiding, blz. 87, 90.

¹⁾ *Deze oorkonde is mutatis mutandis woordelijk gelijkloidend aan den aangehechten brief van denzelfden datum onder hetzelfde inventarisnummer.*

361. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA DRAAGT JAN ANTHONIS DOYDENSZ. AAN DEN PRIOR VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN VIJF HONT LAND IN EIGENDOM OVER. JAN ANTHONIS DOYDENSZ. BELOOFT HET KLOOSTER TE VRIJWAREN.

1501 September 24..

Ick Jacob Aertsz., als een ghewaert richter in Babilonienbraeck binnen den lande van Altena opten Hil, ende met mi als heemraders Jan Anthonisz., Ariaen Jansz. van der Weteringen, Reynder Huymansz. ende Roelof Reyndersz. orconden, dat voir ons gecomen is Jan Anthonis Doydensz, ende droech op ende gaf over met eender vrijer ghiften ende eyghendom broeder Lambrecht, pricr des cloesters van sente Mariencroen binnen Huesden vijff hont lants, alsoe groet ende alsoe cleyn alsij aldaer gelegen sijn opten Hil als tot convents behoef voersc. met allen hetgheen datter van rechts weggen toe behorende is, daer ten naesten oestwaert af gheerft is Jan van der Merwen, bastaert, ende westwaert des claesters erve voersc., streckende van Wiskens werf totter duder Weteringe toe. Voert so, waert Jan Anthonisz. vaersz, ghebannen uut dit voersc. erve ende broeder Lambrecht, prior voersc., tot des cloesters behoef voersc. wederom in ghevrijt, hoe vonnisse der heemraderen wijsden ende recht is. Vaert verteech Jan Anthonisz. voirsch. op dit voersc. erve hem gheens rechts meer daer aen te behouden, nu noch tot ghenen daghen, tot behoef broeder Lambrecht, prior des cloesters tot convents behoef binnen Huesden voersc, voert so gheloefden Jan voirsch. dit voersc. erve te waren ende te vrijden na den rechte van den lande voersc. ende gheloefden allen voercommer ende voerplicht af to doen die hier van rechts wegen sculdich is af te doen na den rechte van den lande van Althena voersc.

In kennisse der waerheit so hebben wij, Jacob Aertsz, als een richter, Jan Anthonisz. ende Adriaen Jansz. als heemraders in denselven banne ende lande voersc. eendrachteliken onse seghelen onder aen desen brieff ghehangen int jaer ons Heren d[u]s[ent] vijfhondert ende een, opten vier ende twyntichsten dach in Septembri.

Met de uithangende zegels van Jacob Aartsz. en Adriaan Jansz. in bruine was; dat van Jan Anthonisz. verloren.

Oerspr. - Archief van het klooster Mariencroon te Heusden, no, 11.

Litt.: Inleiding, blz. 51, noot 1; 87; 90.

362. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENBROEK IN HET LAND VAN ALTENA DRAAGT GIJSBERT ANTHONISZ. AAN DEN KELWEERDER VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN ZEVEN EN EEN HALF MORGEN LAND MET DAAROP STAAND GETIMMERTE IN EPGENDOM OVER. HIJ BELOOFT HET KLOOSTER TE VRIJWAREN.

1503 Juni 7.

Ick Jacop Aertsz., als een ghewaert richter in Babilonienbroeck in den lande van Althena opten Hill, ende met mij als heemraders Jan Anthonisz., Claes Aertsz., Reynder Huymansz, ende Willem Ariaensz. orconden, dat voer ons gecomen is Ghijsbert Anthonisz. (ende) heeft opgedragen ende overghegeven met eender vrijer ghyften ende eyghendom brueder Jan van Bammel, kelweerder des cloesters van sinte Mariencroen binnen Hoesden tot des convents behoef van den cloester voirsz. achtalven mergen lants metter tymmeringhe daer op staende, alsoe groet ende alsoe cleyn alst aldaer gelegen is in denselven banne voirsz., daer te naesten oestwaert aff ghelegen ende gheerft is mijn heere Gherit van Gheynt ende Cornelis Jan Buysenz[oens]z., die een teynden den anderen, ende weestwaert Jan Dielisz. van der Zijdewij ende Jan van der Nlerwen, bastaert, die een teynden den anderen, streckende van den lande van Meuwen aff tot ten banne van Weerthuysen toe. Voert soe wart Ghijsbert Anthonisz. voirsz. ghebannen uut dese voirsz. achtalven mergen lants metter tymmeringhe daer op staende ende brueder Jan van Bommel voirsz. tot des cloesters voirsz. behaeff wederom in ghevrijt, hoe vonnisse der heemraderen daeraff wijsden ende recht is. Voert soe vertheech Ghijsbert voirsz, op dese voirsz. erffnisse ende tymmeringhe voirsz. tot brueder Jans voirsz. behoef, hem gheens rechts meer daer aen te behouden, nu noch tot ghenen daghen, ende gheloeffden oeck voer hemselven ende allen sijn naecomelinghen. Voert soe gheloveden Ghijsbert voirsz.: hadde hij enighe commer gemaect op dit voirsz. goet met hande off met monde, dat hij dieen commer ende allen vaerplicht aff sel doen die hij van rechts wegghen sculdich is aff te doen, ende gheloeffden oeck dit voirsz. eerff alsoet aldaer gelegen is met allen het tgheen datter van rechts wegghen toe behorende is, te waeren ende te vrijen rift ende ten ewygen dagen, als men een vrij eygen eerff sculdich is te waeren ende te vrijen na den recht van den lande van Althena voirsz.

In kennissen der waerheyt dat dit aldus gesciet is, alsoe hebben wij, Jacop Aertsz. als een gewaert richter, Jan Anthonisz. ende Claes Aertsz., als heemraders in denselven banne ende lande voirsz. eendrachelicken ansen zeggellen onder aen desen brieff gehangen. Ghegeven int jaer ons Heren dusent vijfhondert ende drie, den soevensten dach in Junyo.

Met de uithangende zegels van Jacob Aartsz. en Claes Aartsz. in groene was, dat van Jan Anthonisz. verloren.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariencroon te Heusden, no. 12.

In dorso staat: Littera VII jugerum cum medio apten Hill quondam Ghisberti Anthonii.

Renuntiatio Ghisberti Anthonii Doyenz. de septem jugeribus cum dimidio opten Hill.

Litt.: Inleiding, blz. 51, noot 1, 87; 90.

363. PHILIPS DE SCHOONE BELEENT, TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN VAN HOLLAND, GRAAF JACOB II VAN HORNE MET DE HEERLIJKHEID ALTENA, HEM AANGEKOMEN DOOR DEN DOOD VAN ZIJN ECHTGENOOTE, JOHANNA VAN DE GRUYTHUYSE. JACOB VAN HORNE IS DOOR ZIEKTE NIET IN STAAT ZELF HULDE, EED EN MANSCHAP TE DOEN. IN ZIJN PLAATS DOET DIT NU AERNT SPIERINCK VAN WELLE.

1504 Mei 2.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 122, cap. Heusden, fol. 1o verso-11.

364. LEENMANNEN VAN HOLLAND OORKONDEN, DAT VOOR AARTSHERTOG PHILIPS IS VERSCHENEN JACOB II, GRAAF VAN HORNE, DIE, INGEVOLGE OVEREENKOMST, DEN EERSTEN SEPTEMBER 1504 GESLOTEN TUSSEN ZIJN ZOON JACOB EN EVERARD VAN DER MARCK, HEER VAN AREMBERG, DE HEERLIJKHEID ALTENA AAN DEN LANDSHEER HEEFT OPGEDRAGEN TEN BEHOEVE VAN ZIJN VOORNOEMDEN ZOON, DIE VERVOLGENS ERMEDE VERLEID IS.

1504 September 19.

Met handteekening van M. Haneton.

Oorspr. - Archief Altena, no. 51.

365. SCHOUT, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN EN RAAD VAN WOUDRICHEM CERTIFICEEREN DE VERKLARING VAN EENIGE PERSONEN, BETREFFENDE DE HANDELINGEN EN BEDREIGINGEN VAN EENIGE GORINCHEMSCHE POORTERS TER ZAKE VAN BET STAPELRECHT VAN DE STAD DORDRECHT.

1505 October 29.

Regest: J. L. v. Dalen, Regestenlijst behorende bij den inventaris van het archief der gemeente Dordrecht, 1200-1572, no. 557

Litt.: Inleiding, blz. 82.

366. TEN OVERSTAAN VAN RECHTER EN HEEMRADEN VAN BABILONIENDROEK IN BET LAND VAN ALTENA DRAAGT JAN YPELAER AAN DEN KELWEERDER VAN HET KLOOSTER MARIENCROON TE HEUSDEN ZEVEN HONT LAND MET BIJBEHOORENDEN DIJK, KADE EN WETERING IN EIGENDOM OVER.

1505 December 2.

Ick Willem Adriaensz. als een ghewaert richter in Babilonienbroeck in den lande van Althena opten [Hil], ende met mij als heemraders Jan Anthonisz., Claes Aertsz., Jan Adriaensz. ende Jan Spyrinck Janssoen orconden, dat voer ons ghecomen is Jan Ypelleer tot Hoesden ende heeft opghedragen ende overghegeven met eender vrijer ghyften ende eyghendom heere Jan van Bommel, kelweerder van sinte Mariencroen bynnen Huesden tot des convents behoef soeven hont lants alsoe groot ende soe cleyn assij aldaer ghelegen sijn, ten naesten oestwaert aff gelegen is Adriaen Anthonisz. ende weestwaert den voersz. Adriaen, streckende van der Ouder Weteringhe tot des cloesters erve toe van sinte Mariencroen binnen Huesden vornt., met dijck, dam, kaa, weteringhe ende alle datter van rechts wegghen to behorende is. Voert soe wart Jan voirsz. ghebannen uut dese voirsz. soeven hont lants ende heere Jan vornt. wedercm in ghevrijt, hoe vonnisse der heemraderen daeraff wijsden en(de) recht is. Voert verteech Jan Ypelleer voirsz. op dese voersz. soeven hont lants tot heer Jans behoeff voirsz., hem gheens rechts meer daer aen te behouden, ende geloefden voer hem ende voer allen sijn naecomelinghen. Ende gheloefden oeck: hadde hij enighe commer ghemaect op dit voirsz. erve met hande of met monde, dat hij dieen commer ende allen voirplicht aff sel doen die hyer van rechts wegghen sculdich is aff te doen nae den recht van den lande van Althena.

In kennisse der waerheit soe hebben wij Willem, scoutet voersz., Jan Anthonisz. ende Claes Aertsz. als heemraders in denselven banne ende lande voersz. eendrachtelicken desen brief besegelt ende oeck mede om beden wil van onsen medeheimraders voirsz. onsen zegelen onder aen desen brief

gehangen int jaer ons Heren dusent vijffhondert ende vijf, den anderen dach van Decembry.

Met de uithangende zegels van Willem Adriaansz., Jan Anthonisz., en Claas Aartsz. in groene was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariencroen te Heusden, no. 13.

In dorso staat: seven hont lants opten Hil van weggen Arien Anthonis Doysensz. dair Jan Ypelair op verteghen heeft tot scoesters behoef Mariencroen.

Litt.: Inleiding, blz. 51, noot 1; 87, 90.

367. PHILIPS DE SCHOONE STAAT JACOB III, GRAAF VAN HORNE, TOE DE MISDADIGERS DIE IN DE HEERLIJKHEDEN WOUDRICHEM, ALTENA EN HORNE GEVANGEN GENOMEN WORDEN, DOOR HET HERTOGELIJK GEBIED TE VOEREN NAAR ANDERE, DEN GRAAF TOEBEHOORENDE HEERLIJKHEDEN, WAAR ZICH - ANDERS DAN IN DE GENOEMDE HEERLIJKHEDEN - WEL BEHOORLIJKE GEVANGENISSEN BEVINDEN, ZULKS OP VOORWAARDE, DAT DEZE MISDADIGERS BERECHT ZULLEN WORDEN VOLGENS HET RECHT VAN DE PLAATS, WAAR ZIJ GEVANGEN GENOMEN ZIJN.

1506 Mei 10.

Philips, bij der gracien Gods coninck van Castillien, van Leon, van Grenade etc., ertshertoge van Oistrijk, prince van Arragon etc., hertoge van Bourgoingnen, van Lothrijck, van Brabant, van Styer, van Karente, van Crain, van Limborc'rl, van Lucemborch, grave van Vlaenderen, van Habsbourg, van Tirol, van Artois, van Bourgoingnen paelsgrave ende van Henegouwe, lantgrave van Elsatten, mercgrave van Burgauw ende des heilicx Rijcx, van Hollant, van Zeellant, van Ferrette, van Kiburg, van Namen ende van Zuytphen grave, heere van Vrieslant, opter Windismarck, van Poortenaau, van Salins ende van Mechelen, allen dengheenen, die desen onsen briefven sullen sien, saluyt!

Wij hebben ontfangen die oetmoedige suplicacie van onsen llarde lieve ende getrouwe neve, den grave Jacop van Hoorne de jonghe, inhoudende hoe in sijne heerlicheyden van Wornichem, Althenae, Hoerne ende anderen, die

gelegen sijn up den palen ende frontieren onsen lant van Ghelre, converseren dagelijcx vele quaetdoenders ende criminelen, als brantstekers, vrouwecracters ende anderen, over den welcken hij gheeren justicie doen soude. Mair overmits dat hij in denselven heerlicheyden egheen stercke plaetse en heeft, om die quaetdoenders, als die gevangen sijn, in zekerheyde te houden ende te bewaeren, soe is sommels ende noch onlancx gebuerr_, dat someghen criminelen, aldair gevangen sijnde, uuyt gevanknisse gecomen sijn, ende is dairbij de justicie zeer verachtet gewest. Ende hoewel denselve supliant in anderen sijnen heerlicheyden aldair omtrent goede stercke gevanknisse heeft, in denwelcken die quaetdoenders gevangen wel bewaert sijn souden, hi* en soude nochtans deselve quaetdoenders tot den anderen sijnen heerlicheyden nyet moegen doen vueren, zij en souden moeten lijden ende passeren up zekere onse heerlicheyden; ende beducht hem, dat onsen officieren in denselven die quaetdoenders, gevangen aldair lijdende ende passerende, souden willen houden ende van denselven kennisse hebben ende over then correctie doen, hem supliant en waer dairop versien, waeraff hij ons oetmoedelick gebeden heeft.

Doen te weten, dat wij, des voirss. is gemerct, denselve onse neve, grave van Hoerne, supliant, geneghe wesende sijnre voirss. suplicacie ende tot vorderinghe van justicie, hebben in den gevalle als boven, uuyt sunderlinge gracie geottroyeert, geconsenteert ende gewillckuert, ottroyeren, consenteren ende willekueren bij desen onsen brieven, dat hij van nu voirtaen ende sijne erfgenamen ende nacamelingen oft hueren officieren in de voirss. heerlicheyden van Wornichem, Althenae ende Hoerne, in dewelcke egheen stercke gevanknisse en sijn, alle die quaetdoenders, die zij aldair vanghen sullen, sullen moegen vueren oft doen vueren ende leyden up anderen hueren heerlicheyden, in denwelcken sterke ende zekere gevanknisse sijn, ende dairom duere onse landen ende heerlicheyden mit den voirss. gevangen lijden ende passeren, sonder dat onse officieren hemlieden dairinne enige letsel oft hinder doen sullen in eniger manieren, behoudelic dat de voirss. supliant ende sijnen erfgenamen ende nacamelingen oft hueren afficieren denselven gevangen tracteren ende te rechte stellen sullen naer de statuyten, usancien, costuyme ende banckerechte van den pleciien, aldair zij dien sullen geaprehendeert ende gevangen hebben.

Ontbicden dairomme ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, die stadhouder ende luyden van onsen rade in Hollant, allen anderen onsen richteren, justicieren ende officieren, client aengaen mach, dat zij den voirss, supliant, sijnen erfgenamen ende nacamelingen, van dese onse gratie, ottroy ende consent in der manieren voerscreven doen laeten ende gedoigen rustelick, vredelic ende volcomelic genyeten ende gebruycken, sonder hemlieden te doen ofte laeten geschien cenich hinder, letsel off moyennisse ter contrarien. Want ons alsoe gelieft. Durende dese yegewoirdige tot onsen wederroepen.

Des torconden hebben wij onsen seghel hieraen doen hangen: Gegeven in onser stadt van Mechelen, op den Kim dach van Meye int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende zesse, ende van onsen rijcke tweeste.

Met de resten van het uithangende zegel in roode was, Oorspr. - Archief Altena, no. 8.

Op de plica: Bij den conninck mijnnen here, Willem van Croy, heere van Chievres, stadhouder-generaal, ghij ende anderen yegewordich. Dublioul.

368. VOOR HET HOF VAN HOLLAND VERKLAART DIRCK VAN RIJSWIJCK, DEN VERKOOPPRIJS VAN 3½ MORGEN LAND ONDER BABILONIENBROEK, VERMELD IN DEN HEEMRAADSBRIEF VAN 7 MAART 1499, ONTVANGEN TE HEBBEN. HIJ NEEMT EEN EEUWIGDURENDEN VRIJWARINGSPLICHT OP ZICH EN VERLEENT AAN DEN KOOPER, MR. FRANCOIS COBEL, TOT ZEKERHEID VOOR DE NAKOMING VAN DIE VERPLICHTING, EEN GENERALE HYPOTHEEK OP AL ZIJN ONROERENDE GOEDEREN, TER'WIJL HIJ TEVENS ZIJN ROERENDE GOEDEREN EN ZIJN PERSOON VERBINDT. HET HOF DECERNEERT DAAROP DE WILLIGE CONDEMNATIE.

1507 Juni 6.

Opten dach van huyden soe compareerde voer den hove van Hollant Dirck van Rijswijck, ende sijde vercoft te hebben ende vercochte mits desen voer hem, zijnen erven ende nacomelingen, meester Francoys Cobel, zijnen erven ende nacomelingen acht ende dertich mergen lants, gelegen in Babilonienbrouck in den lande van Altenae, in den belende, begrepen in eenen heemraets brief van Babilonienbrouck, inhoudende denselven brief, dat heere Jacob, grave van Hoerne, de voorss. acht ende dertich margin lants vercoept den voorss, mr. Francoys, deselve brief in date duysent vierhondert negen ende tnegentich, upten zevenden dach van Maerte, doer welcken brief dese acte getransfixeert is, ende weert tvoorss. lant nu gebruyct bij meester Arent Boeckelaer, ende bekende den voorss. Dirck him van den penningen van de voorss. coep, te weten van driehondert ses ende dertich ponden, zestien scellingen van XL gr. vlaems tpont, waermede de vaorss. grave van Hoirne off zijn erven tvoorss. lant mede lossen mogen, duechdelicken in gereeden penningen ende getelden gelde voldaan ende betaelt te zijne, den laetsten penning mitten eersten, ende beloefde voerts den voorss. mr. Francoys, zijnen erven ofte nacomelingen tvoorss, lant te vrijen ende te waeren tot eewigen daege ende was daer onder stellende alle zijne goeden, roerende ende onroerende, waer die gelegen zijn, ende zijns persoen, tot heerlicke ende reaele executie van den voorss. hove ende versochte dair inne gecondempneert te zijne.

Gehoert welck versouck ende confessie, tvoorss. Hoff heeft den voorss. Dirck van Rijswijck in tgunt dat voorss. is gecondempneert ende condempneert mits desen.

Aldus gedaen in den Hage onder tsignet hier angehangen upten Vlde_1 dach in Junio anno XVc ende zeven, bij heere Philips van Spangen, ridder, ende meester Geryt van der Mijde, raedsluyden van Hollant, mij jegenwoerdich: (get) de Waetselaer.

Met uithangend zegel in roode was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no. 75.

Getransfigeerd door den brief van 1499 Maart 7.

369. KEIZER KAREL V OORKONDT, DAT GRAAF JACOB III VAN HORNE, RIDDER VAN HET GULDEN VLIES, NA DE OORKONDE VAN 1504 SEPTEMBER 19, WAARBIJ ZIJN VADER DE HEERLIJKHEID ALTENA TE ZIJNEN BEHOEVE AAN PHILIPS DEN SCOOONE OPDROEG, GEDURENDE JAAR EN DAG VERZUIMDE HET LEEN TE VERHEFFEN EN DE VERSCHULDIGDE RECHTEN TE BETALEN. DE KEIZER HEEFT DEN GRAAF VAN HORNE DAARVAN BRIEVEN VAN RELIEVEMENT GEGEVEN. DERHALVE GEEFT DE KEIZER THANS AAN GRAAF JACOB III DE HEERLIJKHEID ALTENA IN LEEN.

1509 Mei 20.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 123, cap. Amstelland, fol. 2 verso.

370. VOOR HET HOF VAN HOLLAND VERKLAART MR. FRANCOIS COBEL ¹⁾ 38 MORGEN LAND ONDER BABILONIENBROEK, VERMELD IN DEN HEEMRAADSBRIEF VAN 7 MAART 1499, VERKOCHT TE HEBBEN AAN MR. AERNT BUECKELAER EN DEN VERKOOPPRIJS ONTVANGEN TE HEBBEN. HIJ NEEMT EEN EEUWIGDURENDE VRIJWARINGSPLICHT OP ZICH EN VERLEENT AAN MR. AERNT BUECKELAER, TOT ZEKERHEID VAN DE NAKOMING VAN DIE VERPLICHTING, EEN GENERALE HYPOTHEEK OP AL ZIJN ONROERENDE GOEDEREN, TERWIJL HIJ TEVENS ZIJN ROERENDE GOEDEREN EN ZIJN PERSOON VERBINDT. HET HOF DECERNEERT DAAROP DE WILLIGE CONDEMNATIE.

1512 Juli 21.

Opten dach van huyden soe compareerde voor den Hove van Hollant meester Frans Cobel ende transporteerde ende droech up meester Aernt Bueckelaer, zijnen erven ende nacomelingen, acht ende dertich margen landts, gelegen in Babilonienbrouc in den lande van Altenae, in die belendinge, in die heemraetsbrieff van Babilonienbrouc in date duysent vierhondert negen ende tnegentich begrepen, mit alle recht, actie ende toeseggen, dat hij an dieselve landen mitsgaders aen den voorss. heemraetsbrieff ende dacte van desen hove, doir dewelcke dese acte duergesteecken ende getransfigeert es, (heeft), ende behende die voorss. meester Frans van den voorss. lande wel ende duechdelic betaelt te weesen mit eender acte vaft condempnacie, bij

denselven meester Aernt up huyden gepasseert, van een jairlicxe rente van een ende twintich Rinsgulden ende seven stuvers sjaers, ter losse mit driehondert XXXVI Rinsgulden zeventhien stuvers, ende belaeft die voorss. meester Frans die voarss. landen te vrijen ende te waren tot eewygen dagen ende was daer onder stellende zijn persoen ende alle zijne goeden, roerende ende onroerende, wair die gelegen zijn, tot heerlicke ende reale executie van den voorss. hove, ende versochte daer inne gecondempneert te zijne.

Gehoort welck versoeck tvoorss. Hoff heeft den voorss. meester Frans in tgunndt dat voorss. es gecondempneert ende condempneert mits desen.

Aldus gedaen in den Hage, onder tsignet hier an gehangen, den XXlen dach van Julio int jair duysent vijfhondert ende twaelff, bij mijnen heere den Presidentt, meesters Jan van Duvorde, Abel van Calster, Jacop Boudijnszoen ende Jasper Lievenszaen, raedesluyden van Hollant, mij jegenwoirdich: (get.) Chlaes.

Met uithangend zegel in roode was (geschonden).

Oorspr. - Archief Altena, no, 75.

Getransfigeerd door den brief van 1499 Maart 7

¹⁾ Mr. Francois Cobel komt voor onder de raden van bet Hof van Holland van Februari 1514 tot October 1515. Wellicht bekleedde hij ook tevoren reeds een functie bij dat college? (De Blecourt en Meyers, Memorialen van het Hof van Holland van den Secretaris Jan Rosa, I, blz. XLVI).

371. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM DRAAGT MR. AART BOEKELAAR 38 MORGEN LAND TE BABILONIENBROEK, NADER OMSCHREVEN IN DEN HEEMRAADSBRIEF VAN 1499 MAART 7, IN EIGENDOM OVER AAN MR. EVERARD DE VEER EN WILLEM GOUDT. DE OUDE EIGENDOMSBEWIJZEN WORDEN MEDE OVERGEGEVEN.

1519 September 13.

Wij Adriaen Dirckss. van Dockenbeeck ende Heynrick Godtconincx, scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, bezegelt met onssen zegelen,

dat meister Aert Bueckeler voer hem selven ende zynen erven droech up ende gaff over meyster Everaedt die Veer end:. Willem Goudt die brieven, dair desen brieff doersteken is, met alsulcke acht ende dertich mergen lants, gelegen in Babilonienbroeck in den lande van Althenae, in die belendinge, als in der heemraedts brieff van Babilonienbroeck gespecificeert ende breder verclaert staet ende desen brieff doersteken is. Ende meister Aert Bueckeler, voer hem ende zynen erven, verteech daerup ende verhalmede daernaep, tot mr. Everaerds die Veer ende Willem Goudts behoeff voerss. Ende mr. Aert voorn. gelovede die voerss. twee persoenen, dat voorn. landt the waeren jaer ende dach, nae den recht van der stede van Woudrichem.

Ghegheven int jaer ons Heeren vijffthienhondert ende neghentien, op den derthienden dach in Septembry.

Met de uithangende zegels van Adriaan van Dockenbeeck en Hendrik Godtconincx in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 75.

Getransfigeerd door den brief van 1499 Maart 7.

Litt.: Inleiding, blz. 92, 98.

372. TEN OVERSTAAN VAN DEN STADHOUDER VAN DE LEENEN EN LEENMANNEN VAN ALTENA DRAAGT GEERTRUI VAN AMERONGEN VAN WIELESTEYN, WEDUWE VAN ANTHONIS VAN WIJFFLIET, AAN DEN HEER VAN ALTENA DEN BLOOTEIGENDOM OVER VAN EEN LEENGOED IN UITHOVEN ONDER ALMKERK.

436 1520 Juli 26.

Ick Gieles Schellaertz., stadthelder van de leenen des huys ende heerlicheyt van Althenae, ende wij Aert van Weyborch ende meester Adriaen, als leenmannen des selven huys ende heerlicheyt van Althenae, oirconden, dat vuer ons gecomen es Joncfr. Geertruyt van Amerongen van Wielesteyn, wedue van Anthonis van Wijfliet, ende heeft vuer ons, stadthelder ende leenmannen vuerscr. overgedragen ende gestelt in handen van mijnen genedigen heere, die greve van Huerne als heere tot Althenae, alsulcken leen als Tijs van Muylwijcli zaliger van hair the leen ontfangen plach, the wethen een huys ende gezete met acht hont lants, gelegen in Uuythoven in den

gericht van Almkerck, dair Mathijs van Muylwijcks erven aff zijn gelegen then naesten oestwert ende Brien Jansz. then naesten westwairt, streckende van der straten totten vuerscr. Mathijs van Muylwij(ck)s erven lant toe, also groot ende also cleyn als dat vuerscr. huys ende gesete metten vuerscr. acht hont lants aldair gelegen es, dwelck men nu voertaen then ewighen daghen van den greve van Huerne als heere tot Althenae verhergewaden ende the leen ontfangen sall van den huysende heerlicheyt van Althenae, so dat behoren sal.

In oirconde der ') wairheyt hebben wij, Aert van Weyborch ende meester Adriaen, leenmannen vuerscr., desen brieff bezegelt met onsen zegulen, hier aen gehangen, op den ses ende twentichsten dach der maen van Julia anno XV hondert ende twentich.

Met de uithangende zegels van Aert van Weyborch en mr. Adriaan in bruine, resp. grcene was.

Oorspr.- Archief Altena, no. 74.

373. HERTOOG KAREL VAN GELRE BERICHT DEN AMBTMAN IN DE BOMMELER- EN TIELERWAARDEN, TE HEBBEN GOED GEVONDEN, DAT DE PACHTERS VAN DEN GRAAF VAN HORNE OP MONNIKENLAND HUN KOREN TE WOUDRICHEM TER MARKT BRENGEN. DERHALVE MOETEN DE DESWEGE DOOR DEN AMBTMAN GEVANGEN GENOMEN LIEDEN VRIJGELATEN WORDEN. IN DE TOEKOMST ZULLEN DE PACHTERS DEN AMBTMAN ONDER BORGSTELLING MOETEN BELOVEN, DAT HET DOOR HEN TE WOUDRICHEM GEBRACHTE KOREN NIET BUITEN HET LAND VAN ALTENA ZAL WORDEN GEBRACHT.

1522 December 8.

Gedrukt: Nijhoff, Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland, VI, no. 1161.

374. TEN OVERSTAAN VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM BELOVEN WOUTER CORNELISZ., HENDRIK CORNELISZ. EN CORNELIS

CORNELISZ. AAN DE ABDIJ VAN BERNE GEDURENDE TWAALF JAREN JAARLIJKS VEERTIG RIJNSCHE GULDENS TE BETALEN WEGENS HUUR VAN DE GOEDEREN DER ABDIJ IN DE BANNEN VAN RIJSWIJK EN WOUDRICHEM. ALLE DIJK- EN POLDERLASTEN ZULLEN VOOR REKENING VAN DE HUURDERS KOMEN. BIJ HET EINDE VAN DE HUUR ZULLEN DE HUURDERS VOOR ELKEN DOOR HEN GEPLANTEN BOOM EEN VERGOEDING ONTVANGEN VAN EEN HALVEN BRASPENNING. DE HUURDERS ZULLEN NIET VERPLICHT ZIJN TE DRAGEN IN DE KOSTEN VAN EEN EVENTUEELE NIEUWE BEDIJKING. HENDRIK EN CORNELIS BELOVEN HUN BROEDER WOUTER SCHADELOOS TE HOUDEN.

1526 Februari 27.

Wij Aert van Weyborch ende Florys Hermansz., scepen tot Woudrichem, orconden met desen brieve, bezegelt met onsen zegelen, dat Wouter Cornelisz., Heynrick Cornelisz. ende Cornelis Cornelisz. gebrueders, gelovede, gesamender hand ende een voer a[1 he]er Gielis van Nulant, abt tot Bern, tot behoeff des godtshuyses voern., twaelff jaren lanck geduerende van sinte Pete[rs]dach in Zulle ae. XVc ende XXVI ingaende daer naestcomende zijn, alle jare viertich Rijnsche guldens vrijs gelts, twyntich stuver gerekent voer elcken Rijnschen gulden, als van die huer van alle alsulcke landen ende erven als dat voersz. godtshuys ende cloaster leggende heeft in den ban van Rijswijck ende den ban van Woudrichem, met voerwaarden ondersproken, dat die voersz. persoenen tot desen landen houden zullen alle dijcken als zij vanoudts gehouden hebben ende daertoe gedijcktslaecht zijn als van erden, palen, anckeren, rijs ende ruwren ende die schauwe daerover te leveren sonder cost van den godtshuys voersz. Noch soe zullen zij alle jare betaelen aen handen des reyndtmeisters van den greve van Hoern thien Rijnsche guldens nae der ouder gewoenten ende betaelen zullen oeck alle jare den gemeynen onraedt binnen bans als zij dat vanoudts gewoenlick zijn te betaelen buyten cost des godtshuys voersz. Oeck soe zijn affgerekent ende betaelt alle alsulcke potingen als die voergenoemde persaeuen gepoet ende betuelt mogen hebben tot desen daghe toe die welcke bevonden zijn in getalle van der ouder poetinge, te weten vierhondert poeten. Ende soe wes potinge dat die voorn. persoenen nu voertaen setten ende poeten boven die vierhondert poten, daeraff zullen zij hebben van elcke wassende poet int laeste jaer eenen halven braspenning. Ende oft gebuerde dat daer eenige nyeuw.; dijckinge binnen dese voersz. huerjaeren up quamen, daer zullen zij aff ongehouden wesen; te betaelen alle Pre up sinte' Petersdach in Zulle daer den yersten dach der betaelingen aff wesen sal up sinte 1'etersdach in Zulle nu naest comende ae. XVc ende XXVII ende alsoe voert van jare tot jare die voersz. twaelff jaeren lanck geduerende.

Ghegheven int jaer ons Heren vijffthienhondert ende XXVI, op den XXVIIn dach in Februario. Ende Heynrick Cornelisz. ende Cornelis Cornelisz: gelovede Wouter Cornelisz, te houden schadeloes van der gheloef te voersz.

Zegels verloren.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk. XV, 15

375. TEN OVERSTAAN VAN SCHEPENEN VAN GORINCHEM LEGGEN ZES PERSONEN GETUIGENVERKLARINGEN AF MET BETREKKING TOT EEN GESCHIL UIT HET JAAR 1525 TUSSCHEN DEN KELWEERDER VAN HET KLOOSTER MARIENDONK BUITEN HEUSDEN EN REYNER CLAESZ., SCHUUT VAN DE WERKEN. LAATSTGENOEMDE BEWEERDE, DAT HIJ VIJFTIEN MORGEN LAND TE DE WERKEN VOOR DEN TIJD VAN TIEN JAREN GEHUURD HAD VAN DEN KELWEERDER, HETGEEN DEZE ONTKENDE. HIEROVER WAS GEPROCEDEERD VOOR SCHOUT EN GEZWORENEN TE DE WERKEN EN VERVOLGENS IN HOOGER BEROEP IN HET HOFGEDING TE WOUDRICHEM. VAN HET ALDAAR GEWEZEN VONNIS WAS DE KELWEERDER IN APPEL GEKOMEN BIJ HET HOF VAN HOLLAND. NADAT VERVOLGENS EENIGE VERGEEFSCHE POGINGEN WAREN GEDAAN PARTIJEN TOT EEN SCHIKKING TE BRENGEN, HADDEN DEZE VERKLAARD ZICH, OP STRAFFE VAN HET VERBEUREN EENER BOETE, TE ZULLEN ONDERWERPEN AAN DE SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAAK VAN MR. GIJSBERT ZAS EN DIRK JANSZ. VAN DER AMEYDE. SCHEIDSLIEDEN HADDEN UITSPRAAK GEDAAN, DOCH REYNER CLAESZ. HAD VERKLAARD DIE UITSPRAAK NIET TE ZULLEN EERBIEDIGEN. TEN SLOTTE HAD REYNER CLAESZ. ZICH TOCH BIJ DE UITSPRAAK NEERGELEGD.

1527 Januari 16.

Wij Jan van Strijen Jansz. ende Steven Volkier Cornelisz., scepenen der stede van Gorinchem, doen condt ende certificeeren eenen yegelicken voir die gerechtige wairheyte, hoe. dat up huyden, datum van desen, voir ons gecompareert sijn selve in personen meester Ghijsbert Zas, priester etc., oudt omtrent vijff ende vijftich jaeren, heer Reyver van Clootwijck priester ende pastoir up Herdichvelt, oudt omtrent vier ende dertich jaeren, Cornelis Quekell, oudt omtrent vijff ende tsestich jaeren, Claes Cornelisz. van Herdichvelt, oudt amtrent acht ende twyntich jaeren, Ffolpert Mathijsz., secretarys tot Gorinchem, oudt omtrent veertich jaeren, ende Fflorys NVillemsz. van Herdichvelt, oudt omtrent twee ende veertich jaeren, ende hebben aldair voir ons eerst meester Ghijsbert Zas ende heer Reyver van Clootwijck voirn. gehouden bij hair conscienty ende priesterscap, leggende hoir handen up hoir borste, ende die andere voirn. persanen hebben mit upgerechten vingeren

volstaeffs eedts lijfflicken aen den heyligen geswoeren ende elcx bij denselven hoeren cede, rechtelijcken dairtoe vermaent wesende, geseet, gedeposeert ende getuycht elcx int sijne alsoe hiernae volcht.

Ende eerst meister Ghijsbert Zas voirn., hoe dat hem deposant noch well kenlijcken is, dat in der Meye off dair omtrent in den jaere XVc vijff ende twyntich broeder Gherit van Beeck, kelderweerder van den convente der Bernadyten upte Donck buyten Huesden, questy gehad heeft tegens Reyner Claesz., schout aen de Wercken, ter cause van vijffthien mergen lants mede gelegen aen de Wercken, die denselven Reyner seyde gehuert te hebben van den voirn, kelweerder een tijt van thien jaeren ende dat die kelweerder sustineerde contrarie, dat Reyner nummermeer bewijsen en sovde van de huer etc. Uuyt sake van den welcken die voirn. Reyner mit recht geprocedeert heeft upte goeden van den voirn. convente gelegen aen de Wercken ende dat voir schout ende geswaeren aldair, welcke sake dairnae gecomen is int hoffgedinge tot Woudricllem ende naeciat dair vonnisse gewesen was tot voirdeelle van den voirn. Reyner Claesz. ende tot achterdeelle van den convente veirscr., zoe heeft die voirn. kelweerder hem dairvan geconstitucert appellant aen den hove van Hollant. Ende dat nae the interposicie van de voirn. appellacie geboert is, dat beyde die voirn. partijen mit Bruysten Jacopsz. ende Jan Robijnsz., woenende tot Slewijck in den lande van Althenac, gecomen sijn binnen der stede van Gorinchem omme to besien off sij bij tusschenspreken van ennigen souden moegen geaccordeert worden ende dat sij alsoe gecomen sijn ten huysse van hem deposant ende dat hij hemluyden geerne geaccordeert hadde, hemluyden voir haudende dat, hoewell die voirn, hoeff lants van vijffthien mergen voir vijffthien mergen groot int schotboek staen mochte, dat men bij avontueren bevynden soude mitter wairheyte, dat dieselve hoeff lants achthiendalven mergen off dair omtrent groot wesen soude, ende dat hij, deposant, geerne gesien hadde omme die appellatie aff to wesen, dat Reyner Claesz. voirsz. tevreden geweest had dat die hucre die tvoirn. convent gemaect hadde van de voirn. vijffthien mergen lants mit Lau Heynricxzoen cum socijs, woenende tot Werckendam, thien jaeren geduerende, dat Reyner voirn, dairinne consenteeren soude. Dies soe soude hij deposant den kelweerder vervangen hebben, dat Reyner voirsz. hebben soude in hueren die voirn. thien jaeren geduerende dat overschot van de voirn. hoeff lants, to weten tgeene dat sij meerder is dan die vijffthien mergen en& dat naer advenant off voir gelijcke prijse dat dieselve vijffthien mergen gegouden hadden, dairtoe dat den voirn, kelweerder ende Reyner Claesz. voirsz, nyet verstaen en wilden. Ende dat dieselve partijen do-en uuyt des deposants huys gescheyden sijn ende sijn gegaen ten huysse van Ffolpert Mathijsz. voirn. in sint Jorys binnen Gorinchem, dair hij deposant tot hoirluyden versoucke ende begeeren mede gegaen is, mit Bruysten Jacopsz. ende Jan Robijnsz. ende dat dair oick mede bij gecomen sijn Dirck Jansz, van der Ameyde, heer Reyver van Clootwijck, Cornelis Quekell, Claes Cornelisz., Fflorys Willemsz. ende andere etc. Ende dat sij aldair bij malckanderen hebben sitten teeren, dair sij veelle woirden onderlinge gehad hebben omme die voirsz. partijen to vereenighen ende dat ennige geerne gehad hadden dattet overschot van de voirsz. hoeff lants boven die vijffthien mergen, dat Reyner Claesz. die in hueren genomen hadde den voirsz. tijdt van thien jaeren naer advenant als die ander vijffthien mergen bij den voirn. convente verhuert

waeren als voirsz, staet, achtervolgende tconcept dat hij deposant tevoeren tot sijnen huysse begrepen hadde, ende dat ennige van de personen voirn. dairup seyden, dat indien dair gheen overschot en waere, wat Reyner Claesz. dan hebben soude, te weten dat hij dan nyet hebben on soude, seggende voirt dattet beter waer dat Reyner voirn. eenen properen penninck hadde ende alle dinck doot ende to nyet tusschen tconvent ende hem. Ende dat Reyner Claesz. voirsz. doen aldair geeyscht heeft voir sijn acty die hij pretendeerde upt convent van sijn huer die hij seyde to hebben, veertich Rijnss gulden current -eens, tot welcken eysche dat den kelweerder gheenssins verstaen en wilde. Dan ten laetsten doir onderwijs van hem deposant, dat den kelderweerder hem presenteerd con schenck to doen van een pont groot Vlaems sonder meer ende dat den voirn. Reyner Claesz. dair nyet mede tevreden en was. Voirt dat die goede mannen vcirgen., dair jegenwoirdich wesende, alsoe veelle gedaen hebben dat beyde die voirn. partijen hem gesubmitteert hebben als in vriendelijcke dedincxluuden aen twee personen, to w,-ten aen hem deposant ende aen Dirck Jansz. van der Ameyde voirsz, ende hebben oick verpeynt hoir uuytsprake to onderhouden up die verbuernisse van vijftich gouden Philippus gulden, die twee deellen van derselver peynen to employeeren tot behoeff der keyserlijcke majesteyt ende den grave van Hoerne ende tdordendeell dair die keersluuden voirsz, dat keeren souden. Ende dat hij deposant mit Dirck Jansz. van der Ameyde als arbiters ende dedincxluuden voirsz, mit die partijen doen apaert gecommuniceert hebben omme hemluuden to beter mit vrientschappen te vereenigen ende dat sij nae lange comrnunicatien die sij dair up hadden hoir uuytsprake gedaen hebben in der manieren als hiernae volcht:

Alsdan den kelderweerder voirsz. gheven soude den voirn. Reyner Claesz. twee pont -root Vlaems in de hant ende dat hij dairtoe betalen soude tgelach dat dairup verdroncken was. Dies soude dairmede die questy ende querelen van Reyner Claesz, voirsz., ruerende die huere van de voirn. hoeff lants doot eride to nyet wesen ende dat all up die voirn. peynen van vijftich gouden Philippus gulden to verbueren als voeren.

Welcke voirsz. uuytsprake gedaen wesende, dat Reyner voirn. dair nyet mede tevreden on was, noch nyet volgen en woude, ende dat die voirn. Bruysten Jacopsz. ende Jan Robijnsz. geerne gehadt hadden dat die voirn. twee pont groot Vlaems zeventhien off achthien Rijnss gulden geweest hadden ende alle dinck tusschen deselve partijen doot. Ende dat den kelderweerder doen vandaen gegaen is ende is thuys gereyst ende dat hij deposant doen oick thuys gegaen is, latende Reyner Claesz, mit dandere goede mannen voirsz. dair in de herberch blijven. Voirt dat hiernae gebuert is dat Reyner Claesz. voirn., verduchtende dattet convent hoir mandement in cas van appell ter executie leggen soude off dat hij bij avontueren in den peynen van der submissy vervallen mocht wesen, dat hij manieren gesocht heeft doir den voirn. Dirck Jansz: van der Ameyde ende anderen, omme wederomme een nyeu bijcomen te ramen van de vairn. partijen, alleer tmandement ter executie geleet worde, twelck hem deposant oick well geraden dochte. Ende dat dairnae geboert is dat den kelderweerder weder gecomen is binnen Gorinchem omme sijn mandement ter executie te doen stellen, wairvan den voirn. Reyner die kennisse hebbende wederomme gecomen is tot Gorinchem

bij den kelderweerder ten huysse van den voirn. Ffolpert Mathijsz, in sint Jorys. Ende naedat die voirn. partijen mitten goeden mannen daer bij wesende pet chiere gemaect hadden, dat Reyner voirsz, doen ten laetsten mit der voirn. uuytsprake tevreden geweest is ende dieselve uuytsprake emoligerende, mits ontfangende van den kelderweerder die somme van twee pont groot Vlaems in de uuytsprake begrepen, well verstaende dat den kelderweerder doen tnaegelach mit den voirgelach tsamen betalen soude.

Item heer Reyver van Cloodwijck, pastoir up Herdichvelt, Cornelis Quekell ende Claes Cornelisz. voirsz. seyden ende deposeerden oick bij den voirsz. hoeren cede, dat sij depositanten dairbij aen ende over geweest sijn ten huysse van Ffolpert Mathijsz. in sint Jorys omtrent den Meye in den jaere XVc vijff ende twyntich, aldair den kelderweerder van den Donck vaersz, mit Reyner Claesz. voirn. vergadert waeren mit meester Gijsbert Zas, Dirck Jansz. van der Ameyde, Bruysten Jacopsz., Jan Robijnsz. ende Fflorys Willemsz. ende dat omme den voirn. kelderweerder mit Reyner Claesz. te vereenigen van den geschillen die sij onderlinge hadden ter cause van de huer van de voirn, hoeff lants, ende nae veelle redenen ende middelen die aldair verhaelt worden, dat Reyner Claesz. voirsz. ter eenre sijde ende den voirn, kelderweerder ter andere hembeyden in submissie gestelt hebben, te weten in de uuytsprake van meester Ghijsbert Zas ende Dirck Jansz. van der Ameyde ende dat dieselve partijen verpeynden hoir uuytsprake te achtervolgen up die verbuernisse van vijftich gouden Phil ippus gulden te verbueren in der manieren als meester Gijsbert Zas voeren gedeposeert heeft. Ende naedat meester Gijsbert Zas mit Dirck Jansz. van der Ameyde dair veelle handelinge ende communicatien omme gehadt hebben mit die voirn. partijen, dat sij doen aldair een uuytsprake gedaen hebben in al der manieren als meester Gijsbert Zas voirsz. hier voer gedepa-seert ende getuycht heeft. Ende dat Reyner voirn., nyetjegenstaende dat hij verpeynt hadde hoir uuytsprake te voldoen, heeft nochtans dieselve uuytspraeck nyet willen achtervalgen, alsoe dat die partijen voirsz. see van malckanderen gescheyden sijn. Item Ffolpert Mathijsz. seyde ende deposeerde oick bij den voirsz, sijnen eede, dat hem noch well voirstaet, dat den voirsz. kelderweerder achtervolgende die voirn: uuytsprake ende mede achtervolgende die laetste handelingc die de voirn. partijen tot sijnen huysse gehadt hebben betaelt heeft alle die costen die dair Uij de voirn. personen verteert sijn geweest, te weten alsoe well van tvo[ir]gelach als van tnaegelach, achtervolgende die depositicy ende getuychnisse van meester Gijsbert Zas voirn. ende, dat den kelderweerder oick achtervalgende die voirn. uuytsprake betaelt heeft den voirn. Reyner Claesz. twee pont groot Vlaems, ende noch soe veell meer dat hem depositant oick well gedenckt dat heer Reyver van Cloodwijck, Claes Cornelisz. ende Fflorys Willemsz. voirn. bij teerste gelach waeren, doen die uuytsprake gedaen wort. Ende alsoe Reyner Claesz. voirsz. dieselve uuytsprake nyet achtervolgen en woude, dat dieselve drie personen doen elcx hoir gelach betaelden, ende naedat die voirn. partijen die leste reyse weder tot sijnen huysse vergadert waeren ende dat die uuytsprake voirss. hoeren voirtganck had ende geachtervolcht worde, dat hi* depositant doen wederomme gerestitueert heeft in handen van Reyner Claesz. die penningen die de voirn. heer Reyver, Claes Cornelisz. ende Fflorys Willemsz. hem depositant betaelt hadden van hoir gelach.

Item Fflorys Willemsz. van Herdichvelt zeyde ende deposeerde oick bij den voirn, sijnen cede, dat hem noch well gedenckt dat hij depositant dair bij geweest is die eerste reysse ten huysse van Ffolpert Mathijsz., aldair den kelderweerder ende Reyner Claesz. mit een deell goede mannen vergadert waren omme hemluyden te vereenigen van den geschillen die sij onderlinge hadden, ende dat dair een uuytsprake gedaen wort die gheenen voirtganck en hadde, mer dat hem depositant gheenssins voir en staet hoe ende in wat manieren dieselve uuytsprake gedaen is geweest.

Ende want die voirn. personen dit aldus elcx int sijne bij hoeren cede bekent ende getuycht hebben ende van rechts ende redenen wegen schuldich sijn alle warachtige saken te vercondigen ende der wairheyte getuychnisse te gheven, zonderlinge als men dairtoe versocht wort, zoe ist dat wij, scepenen voirn., des versocht wesende, hebben in kennisse der wairheyte van tgeene des vaersz. is, elcx onss zegell hier onder aen desen brieffe gehangen. Gedaen upten sestienden dach in Januario int jair ons Heeren XVc zeven ende twyntich, secundum cursum curie Trajectensis.

Met de zegels van Jan van Strijen en Steven Volkier in bruine was.

Oorspr. - Archief van het klooster Mariendonk buiten Heusden, no. 44.

Litt.: Inleiding, blz. 71, 73, 76.

376. PRIOR, SUBPRIOR, KELWEERDER, CANTOR EN CONVENTUALEN VAN HET KLOOSTER MARIENDONK BUITEN HEUSDEN BELOVEN DEN GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, JAARLIJKS TE BETALEN EEN GOEDEN GOUDEN RIJNSCHEN GULDEN OF ACHT EN TWINTIG STUIVERS IN ANDER PAYMENT ALS CONTRAPRAESTATIE WEGENS HET FEIT, DAT ZEVENTIEN MORGEN LAND AAN DE WERKEN BUITENDIJKS DOOR DEN GRAAF BEVRIJD WERDEN VAN ALLE AAN HEM VERSCHULDIGDE LASTEN.

1529 October 31.

Met uithangend zegel van bet klooster in donkere was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 79.

377. TEN OVERSTAAN VAN SCHOUT, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN EN RAAD DER STAD WOUDRICHEM VERKLAREN DE STADHOUDER, TWEE LEENMANNEN EN DE BODE VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA OP HUN AMBTSEED, DAT JR. LIEBRECHT TORCK, HEER VAN HEMERT, "AANVANG" DEED AAN EEN UITERWAARD BIJ HET HUIS (NEDER-)HEMERT; DAT VAN DEZEN "AANVANG" ONMIDDELIJK MEDEDEELING IS GEDAAN AAN IWAN HACKEN, EN DAT ER GEEN "CONTRE-AANVANG" GEDAAN IS.

1531 Juli 4.

Wij, schout, burgermeesteren, scepenen ende raedt der stede van Woudrichem doen kondt eenen yegelijcken ende certificeeren met kennisse der waerheyt, dat up huyden, datum deser certificacie, voer ons gecomen zijn in hairen properen persaenen, te weten ick, Gielis Schelaert, als stadthouder van den leenen des huys ende heerlicheyt van Althenae, ende wij, Willem van Riebeeck ende Aert van Weyborch, als leenmannen der heerlicheyt voerss., ende Aert Janss., als gezwoeren boede van den leenc voorn., getuygen ende certificeeren bij haren cede, die zij den heer van den lande van Althenae gedaen hebben, soe als recht is, dat joncheer Liebrecht Torck, heer tot Heemmert etc. eenen aenvanck gedaen heeft aen eenen uuterwerdt, gelegen ontrent den huys van Heemmert, welcken aenvanck terstont die wete gedaen is bij den voorn. gezwoeren boede ende bij die voerss. twee leenmannen ten

huysse van Yewen Hacken in zijnre presencie, nae stijll van leenrecht. Ende des voorn. stedehouder, leenmannen ende gezwoeren bcode weten well, dat daer ghenen contraenvanck tegens gedaen is. Ende want dese voerss. persoenen dyt aldus voer cns, schout, burgermeisteren, scepenen ende raedt der stede van Woudrichem getuycht ende gecertificert hebben, als voerss. staet, ende recht eysschet ende redenen begeren, dat men der waerheyt sculdich is orconde te gheven, soe hebben wij dese certificacie bezegclt met cnsser stede zegel, hieraen gehangen.

Ghedaen ende gegeven int jaer ons Heeren XVc ende XXXI, op den vierden dach in Julio.

Met uithangend zegel van de stad Woudrichenz in groene was.

Oorspr. - Rijksarchief te Arnhem; archief Neder-Hemert, inv. no. 273.

Litt.: Inleiding, blz. 82.

378. VOOR HET HOF VAN HOLLAND PROCEDEERT DE PROCUREUR-GENERAAL, IMPETRANT VAN COMPLAINTE, TEGEN DEN GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, ALS GEDAAGDE. DE PROCUREUR-GENERAAL VORDERT, DAT HIJ, ALS VERTEGENWOORDIGENDE DEN KEIZER, ALS GRAAF VAN HOLLAND EN HEER VAN ARKEL, GEHANDHAafd ZAL WORDEN IN HET BEZIT VAN DE VISSCHERIJ OP DE MERWEDE VOOR GORINCHEM, VAN DE DOVELINGE TOT SCHELLUINERSLOOT. DE GEDAAGDE VORDERT ZIJNERZIJDS, DAT HIJ GEHANDHAafd ZAL WORDEN IN DE BEIDE VISSCHERIJEN, WELKE HEM BIJ 'S HOF'S SENTENTIE VAN 1450 SEPTEMBER I WERDEN TOEGEWEEZEN, TE WETEN DE VISSCHERIJ VAN WOULDRIChem, WELKE ZICH UITSTREKT VAN "LOERKENS ZIVEN" TOT DE DOVELINGE, EN HET VISCHRECHT OP DE ZUIDELIJKE HELFT VAN DE RIVIER DE MERWEDE VAN DE DOVELINGE TOT SCHELLUINERSLOOT. ELK VAN BEIDE PARTIJEN VORDERT TEVENS, DAT DE BETWISTE VISSCHERIJ HAAR BIJ RECREdENTIE ZAL WORDEN TOEGEWEEZEN. HET HOF WEIGERT BEIDEN PARTIJEN DE GEVRAAGDE RECREdENTIE, HANDHAaft DE DOOR COMMISSARISSEN BEVOLEN SEQUESTRA Tie EN GELAST PARTIJEN DE ZAAK TE BESCHRIJVEN EN VOORT TE PROCEDEEREN ALS NAAR STIJLE.

1535 November 3.

Gedrukt: Korteweg, De heerlijkheid Altena, enz., blz. 135-137.

Litt.: Aldaar, blz. 68.

379. JOHAN VAN HORNE VORDERT VOOR HET LEENHOF VAN HOLLAND, DAT HIJ MET DE HEERLLJKHEID ALTENA BELEEND ZAL WORDEN, WELKE VORDERING DOOR DEN PROCUREUR-GENERAAL WORDT TEGENGESPROKEN. DE EISCHER BETOOGT, DAT CLEEFSCH LEENRECHT MOET WORDEN TOEGEPAST, OMDAT ALTENA VOOR 1332 VAN CLEVE TE LEEN GEHOUDEN WERD EN DE BELEENING VAN DEN HEER VAN HORNE DOOR DEN GRAAF VAN HOLLAND, NADAT DEZE DE MANSCHAP GEKOCHT HAD, GESCHIED WAS, IN ALLE DIER MANIEREN ENDE RECHTE ALZSE HAER WILHELM, HEER VAN HOORNE ENDE VAN ALTHENA VOORSZ. HELT VAN DEN GRAVE VAN CLEVE". DIT KON OOK WEL NIET ANDERS, WANT DE OUDE LEENHEER, DE GRAAF VAN CLEVE, KON BIJ DE OVERDRACHT VAN ZIJN RECHT DEN AARD VAN HET LEEN NIET VERANDEREN, ANDERS ZOU HIJ MEER RECHT OVERGEDRAGEN HEBBEN DAN HEM COMPETEERDE. UIT EEN DOOR EISCHER OVERGELEGDE VERKLARING VAN DEN HERTOG VAN CLEVE BLIJKT, DAT DE CLEEFSCH LEENEN VERERVEN OP ALLE MANNELIJKE AFSTAMMELINGEN IN DE MANNELIJKE LIJNEN VAN DEN EERST BELEENDE. EISCHER HEEFT DERHALVE RECHT, OM MET ALTENA BELEEND TE WORDEN.

DE PROCUREUR-GENERAAL STELT DAARTEGENOVER, DAT IN HOLLAND ALLE LEENEN RECHTE LEENEN ZIJN (OOK KWADE OF VERSTERFELIJKE LEENEN GENOEMD). OOK VROUWEN MOGEN DAARIN NIET OPVOLGEN. IN LEENQUAESTIES IS UITSLUITEND HET RECHT VAN HET LAND, WAARIN HET GOED LIGT, VAN TOEPASSING. VAN WIEN HET GOED IN LEEN GEHOUDEN WORDT IS ZONDER BELANG. OOK OP LEENEN, DIE VROEGER WERDEN GEHOUDEN VAN AMSTEL, CUYK, PUTTEN OF STRIJEN, WORDT HOLLANDSCH LEENRECHT TOEGEPAST. IN 1306 WAS DAN OOK HET LEEN AAN DEN GRAAF VAN CLEVE TERUGGEVALLEN NAAR HOLLANDSCH LEENRECHT. GERARD VAN HORNE HAD HET TOEN SLECHTS TERUG ONTVANGEN ALS GUNST, DOOR HULP VAN VRIENDEN EN MET BIJZONDERE LASTEN BEZWAARD. TER STAVING HIERVAN LEGT DE PROCUREUR-GENERAAL EEN VIDIMUS VAN DE DESBETREFFENDE OORKONDE. VAN GERARD VAN HORNE OVER. ALTENA HEEFT ALTIJD TOT HOLLAND BEHOORD. SINDS MENSCHENHEUGENIS HAD MEN IN ALTENA APPEL OP HET HOF VAN HOLLAND GEHAD. HET LAND WAS IN DE OORLOGEN VAN HOLLAND GEBRANDSCHAT, GELIJK DE ANDERE GRENSGEBIEDEN. HOLLAND STREKT TOT AAN GELDERLAND. TOEN EISCHERS VOORZATEN EEN RIVIERTOL VOOR WOUDRICHEM HADDEN INGESTELD, KRACHTENS EEN PRIVILEGEBRIEF VAN DEN KEIZER, HADDEN ZIJ DEZEN OP GRAFELIJK BEVEL WEER MOETEN OPHEFFEN.

DE GRAAF VAN HOLLAND ZOU BIJ DEN KOOP IN 1332 NIET ZOOVEEL VOOR HET LEEN GEGEVEN HEBBEN, WANNEER DIT NIET EEN KWAAD LEEN WAS GEWEEST.

EISCHER ZEGT, DAT HET DOOR DEN VERWEERDER GEPRODUCEERDE VIDIMUS VAN DE OORKONDE VAN GERARD VAN HORNE NIET AUTHENTIEK IS EN DUS BEWIJSKRACHT MIST. DE DAARIN VERVATTE BEPALINGEN ZIJN BOVENDIEN IN DE PRACTIJK NOOIT TOEGEPAST. AL WARE DE OORKONDE AUTHENTIEK, DAN ZOU ZE TOCH RECHTSKRACHT MISSEN, AANGEZIEN DE OORKONDER TEN TIJDE VAN DE BEZEGELING IN GEVANGENSCHAP WAS EN HIJ BOVENDIEN IN DWALING VERKEERDE. AL ZOU DIT ALLES ANDERS ZIJN, DAN ZOU MEN NOG MOETEN AANNEMEN, DAT HETGEEN DE OORKONDE INHIELD, WAS KWIJT GESCHOLDEN, AANGEZIEN DE VERLEIBRIEF VAN 1334 VERWIJST NAAR HET EERSTE VERLEI DOOR DEN GRAAF VAN CLEVE. HET KAN DEN EISCHER NIET TOT NADEEL STREICKEN, DAT DE OUDE VERLEIBRIEVEN NIET INHOUDEN, DAT ALTENA EEN ONVERSTERFELIJK LEEN IS. DIT HEEFT EISCHER OOK NIET BETOOGD, WANT IN DAT GEVAL ZOU ALTENA OOK VERERVEN OP VROUWEN EN AFSTAMMELINGEN IN DE VROUWELIJKE LIJNEN EN DIE STELLING HEEFT HIJ NIET VERDEDIGD. HET BEROEP VAN DEN PROCUREUR-GENERAAL OP HET FEIT, DAT HOLLANDSCH LEENRECHT WORDT TOEGEPAST OP LEENEN, DIE VROEGER VAN AMSTEL, CUYK, PUTTEN OF STRIJEN WERDEN GEHOUDEN, FAALT, DAAR DIE GEBIEDEN, ANDERS DAN ALTENA, UIT DE GRAFELIJKHEID VAN HOLLAND WAREN VOORTGEKOMEN. VOOR DE OVERDRACHT VAN DE LEENHOOGHEID AAN DE GRAVEN VAN HOLLAND WAREN EISCHERS VOORVADEREN OP GEEN ENKELE WIJZE AAN DIE GRAVEN ONDERGESCHIKT.

DE PROCUREUR-GENERAAL BETWIST DE BEWERINGEN VAN GEDAAGDE, ALS ZOU HET DOOR HEM GEPRODUCEERDE VIDIMUS VAN DE OORKONDE VAN 1306 BEWIJS- EN RECHTSKRACHT MISSEN. ER WAS GEEN SPRAKE VAN DWANG OF DWALING BIJ HET BEZEGELEN DER OORKONDE. BOVENDIEN WAS DE DAARIN VERVATTE OVEREENKOMST HERHAALDELIJK DOOR DE LATERE HEEREN VAN ALTENA ERKEND. VAN EEN KWIJTSCHELDING BLIJKT NIETS.

NA HET WISSELEN DER CONCLUSIES DIENT EISCHER EEN REQUEST CIVIEL IN, ERTOE STREKKENDE, GERELEVEERD TE WORDEN VAN ZIJN STELLING, DAT ALTENA ZOU ZIJN EEN MANLEEN VAN CLEVE EN DERHALVE ZOU VERERVEN OP ALLE MANNELIJKE AFSTAMMELINGEN IN DE MANNELIJKE LIJNEN VAN DEN EERSTEN LEENMAN, WAARUIT MEN WELLICHT IN DE TOEKOMST ZOU AFLEIDEN; DAT HET NIET ZOU VERERVEN OP VROUWEN OF COGNATEN. TEN ONRECHTE EVENWEL, DAAR VELE CLEEFSCHE LEENEN TEN ZUTPHENSCHEN RECHTE ZIJN UITGEGEVEN EN ALS ZOODANIG OP VROUWEN EN COGNATEN VERERVEN, HETGEEN OOK MET ALTENA HET GEVAL IS. IMMERS, DANK ZIJ NAARSTIG ZOEKEN IS DEN EISCHER, HANGENDE DE PROCEDURE, GEBLEKEN, DAT ALTENA OOK OP VROUWEN VERERFD

IS. DERHALVE VERZOEKT HIJ NIEUWE FEITEN TE MOGEN STELLEN. DE PROCUREUR-GENERAAL BETWIST HET VERZOEK.

HET LEENHOF REJECTEERT HET REQUEST CIVIEL EN VEROORDEELT VERWEERDER JOHAN VAN HORNE HET VERLEI TE GEVEN VAN DE HEERLIJKHEID ALTENA.

1537 October 13.

Met uithangend zegel van het leenhof van Holland in roode was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 58.

Litt.: Inleiding, blz. 76; Prfschr. blz. 25-z9, 36.

380. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHENI VERKLAREN EENIGE SCHOUTEN UIT HET LAND VAN ALTENA, DAT DE INGELANDEN AAN DEN GRAAF VAN HORNE, ALS HEER VAN ALTENA, OP ZEKERE VOORWAARDEN EEN BEDE TOEGESTAAN HEBBEN VAN VIER STUIVERS 'S JAARS OP ELK MORGEN LAND, VOOR DEN TIJD VAN ACHT JAREN.

1538 Augustus 16.

Wij Adriaen Damessoen ende Jasper Adriaensz., scepenen der stede van Woudrichem, doen condit ende certificeeren eenen yegelijcken voir die gerechte wairheyte, dat op huyden, datum van desen, voir ons gecompareert sijn in properen personen Huybert Herberensz. van Haulingen, schout tot Almkerck, Huybert Woutersz., schout tot Andel, Wouter van Emmechoven, ambochsheer tot Emmechoven, Jan van Goor, schout tot Giecen, ende Jan van Emmechoven, schout tot Weerthusen, ende hebben aldair voir ons ter iusten(lijcke?) ende rechterlijcke verzueck van Jan Schellaert, als drossae't in den naem van den heere, gezeet, gedepozeert ende bij den eede, die zij deposanten gedaen hebben in aennemen van hairluden officien getuycht, dat die gemeyne geerffden, binnen den lande van Althena geerfft, poorters, uutheemschen ende inwonenden, die d[air] doen ter tijt tegenwoordich

waeren, onsen genadigen heere, die graeffve van Hoorn, als heer tot Althena, be[]oo[ft], gegonnen ende geconsenteert hebben op den achtenden dach in Augusto anno XVc ende seven ende dertich laestleden, van sinte Martijnsdach anno XXXVII ingaende, acht jaren lanck geduerende, op elcke mergen land[s], alle jair, vier stuvers tsjairs, dair den yersten termijn aff verschijnen sal op sinte Martijnsdach nu naestcomende ende zoe voort van jair tot jair, die voirss. acht jairen lanck geduerende, ende dat op vorwaerden als in den beedebrief, bezegelt met der stede zegel van Woudrichem, dairvan zijnde, breder gespecificeert staen. Ende want men dan schuldich is getugenisse der wairheyte te geven ende bijzonder als men des verzocht wordt, zoe ist dat wij scepenen voirss., dairtoe versocht wesende als recht is, hebben in kennisse der wairheyte van tgeen dat voirss. is, elcx onsen zegel hier beneden aen gehangen. Gedaen int jair ons Heeren XVc ende acht ende dertich, den sestienden dach in Augusto.

Met de uithangende zegels van Adriaan Dammesz, en Jasper Adriaansz. in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 20.

Litt.: Prfschr., blz. 31.

381. VOOR HET HOF VAN HOLLAND PROCEDEERT JAN SCHELLAERT, MEDE NAMENS DE OVERIGE ERFGENAMEN VAN ELIZABETH JANSDOCHTER, WEDUWE VAN GIELIS SCHELLAERT, IN LEVEN RENTMEESTER VAN DEN HEER VAN ALTENA, IN REFORMATIE TEGEN JAN POWWELSZ. HOUTKOOPER TE DORDRECHT. EISCHER STELT, DAT DEN GRAAF VAN HORNE HET RECHT OP DEN STRANDVOND IN HET LAND VAN ALTENA TOEKWAM. ENKELE JAREN GELEDEN WAREN ENKELE BALKEN TE SLEEUWIJK AANGESPOELD. DE SCHOUT HAD ER BESLAG OP GELEGD EN BIJ DRIE ZONDAGSCHE GEBODEN DE GERECHTIGDEN OPGEROEPEN. TOEN DAAROP NIEMAND VERSCHENEN WAS, WAREN DE BALKEN AAN DEN GRAAF VERVALLEN EN VERKOCHT. GEDAAGDE, DE EIGENAAR DER BALKEN, HAD DAAROP TE DORDRECHT BESLAG DOEN LEGGEN OP EEN HOEVEELHEID WIJN, AAN GIELIS SCHELLAERT TOEBEHOORENDE. SCHEPENEN VAN DORDRECHT HADDEN SCHELLAERT VEROORDEELD, DE GESCHATTE WAARDE VAN DE BALKEN TERUG TE GEVEN. IMPETRANT CONCLUDEERT NU TOT VERNIETIGING VAN DIT VONNIS. GEDAAGDE STELT, DAT EEN HEM TOEBEHOORENDE BALK, WELKE IN DEN GROOTEN STORM VAN 1532 WAS WEGGEDREVEN, DOOR DEN RENTMEESTER VAN ALTENA, GIELIS SCHELLAERT, IN BEZIT GENOMEN WAS. DEZE HAD HET HOUT NIET WILLEN TERUGGEVEN, HOEWEL HEM HET HEM TOEKOMENDE BERGLOON WAS AANGEBODEN. BOVENDIEN HAD SCHELLAERT HET HOUT TEN EIGEN BATE GEBRUIKT. DAAROM HAD GEDAAGDE EEN HOEVEELHEID TE DORDRECHT OPGESLAGEN WIJN, WELKE AAN SCHELLAERT TOEBEHOORDE, IN BESLAG GENOMEN. GEDAAGDE CONCLUDEERT TOT BEVESTIGING VAN HET VONNIS VAN SCHEPENEN. HET HOF BEVESTIGT HET GEWEZEN VONNIS EN VEROORDEELT IMPETRANT IN DE KOSTEN VAN HET GEDING.

1540 April 26.

In der saicken hangende voer den hove van Hollandt tusschen Jan Schellaert voer hemselfen ende vervangende zijn susters ende broeders, erfgenamen van wijlen Elizabeth Jansdochter, weduwe van Gielis Schellaert, huerlieder moeder, ende annemende bij desen darnementen van den processe, twelck Cornelis Boon in de name van de voorss. Elizabeth voer desen hove geinstitueert heeft, als impetrant in reformatie ter eenre, ende Jan Pouwelsz. houtcooper tot Dordrecht, gedaichde, ter andere zijden, allegerende dimpetrant, dat den heere van Hoerne toebehoerde hoge, lage ende middelle jurisdictie ende die ruyminge in de riviere van der Merwede, streckende voor Worchum veorbij Gorinchem tot Pietershouck toe, ende sulcx hadde van ouden hercoemen altijts gehadt den zeevanck ende zeedrift van alle tgunt dat upne selve riviere ende stroomen bevonden werde onbeheert ende bedcrven. Nu was soe, dat geleden sekere jaren bevonden waeren drie oft vier Weselsche balcken in de riviere van de Merwede ende waeren gedreven up des voorss.

heere van Hoerns gront omtrent Sleeuwijck Y). Ende want dieselve balcken bevonden waeren ongeheert, soe hadde die scout van Sleeuwijck die voorss. Weselsche balcken angevaert tot behouf van dengeenen, die bevonden soudon worden daer inne gerechticht te wesen, ende daernaer doen drie Sonnedaeche geboden an den anderen, ten eynde dat diegeene die recht pretendeerden an oft up die balcken, dat zij huer recht soudon comen verclaren. Ende want daer niemant en quam, 9,0e waeren i) De tekst heeft hier en in het vervol; abusievelijk: Sleeswijck. die voorss. balcken als ombeheert gecommen an den grave van Hoern ende den meestbiedende vercoft. Ende hoewel die gedaechde nyet schuldich en was sekere wijnen, den impetrant toebehoerende, binnen Dordrecht te doen arresteren, omme bij middel van dien te comen tot restitucie van de voorss. balcken, gemerct dat die scout van Sleeuwijck die voorss. balcken geanvaert hadde, soe haddet nochtans den gedaechde gelieft alsulcke wijnen als dimpetrant gecocht hadde, te doen arresteren binnen der stede van Dordrecht ende was aldaer soe verre geprocedeert, dat dimpetrant gecondempneert was te restitueren destimacie van de voorss. balcken, bij welck vonnisse hij hem bevoelde zeer beswaert, hadde hem daervan geconstitueert reformant aen desen hove ende den gedaechde daen dachvaerden, concluderende ten dage dienende tot nullite oft correctie van den vonnisse, in questie zijnde, ende doende dat rechters ter eerster instancie sculdich waren geweest te doen, die gedaechde in der qualiteit, soe hij procedeert, hadde verclaert soude worden niet ontfanckelick tot zijnen eysch ende conclusie aldaer upten impetrant genoemen, ende bij oirdine, dat hij daeroff geabsolveert soude zijn ende dimpetrant gecondempneert tarrest costeloes ende scadeloes oft te dcen, maickende eysch van costen oft tot anderen fynen ende conclusien, den impetrant oerbaerlicxste wesende.

Waerjegens die gedaechde dede antwoerden ende seggen, dat in den grooten storm anno XXXII den gedaechde, die poerter tot Dordrecht was, onder andere ontdreven was een groot stuck Wesels houdt oft balck tot in den lande van Altenae, aldaer die voorss. Gielis Scellaert, rentmeester van den grave van Hoern, tselve houdt geanvaert hadde sonder tselve te willen restitueren, nyetjegenstaende hem zijn berchloen gepresenteert worde bij eenen geswoeren leveraer van Weselschen houte, die de gedaechde daeromme aen hem gesonden hadde, ende dat arger was, hadde tvoorss. houdt in zijn selfs affairen verbesicht ende geoirbert. Ende alsoe zedert den gedaechde tot kennesse gecoemen was dat die voorss. Gielis Scellaert sekere wijnen liggende hadde binnen der voorss. stede, soe hadde hij dieselve aldaer doer. arresteren, omme daeran destimacie van den voorss. houte te verhaelen, mits oftreckende huer berchloen, welke arrest up cautie af gedaen was ende hadde dimpetrant voorts soe verre geprocedeert, dat scepenen den gedaechde zijne conclusie toegewesen hadde ende mitsdien, ontkennende de feyten van den impetrant hem prejudicerende, concludeerde die gedaechde ten fyne van niet ontfanckelick ende bij oirdine tot approbacie van den vonnisse in qaestie zijnde, maickende eysch van costen aft tot anderen fynen ende conclusien, den gedaechde oirbaerlicxste wesende.

Tegens welke antwoerde is bij den impetrant, ontkennende die feyten van den gedaechde hem prejudicerende, gerepliceert geweest ende bij den

gedaechde geduplicateert mit meer redenen ende middelen, bij elcs van den voorss. pertijen geallegeert, waervan zij geordonneert zijn geweest acten te maicken ende upt feyt oft feyten, daerinne begrepen, productie te doen. Dien navelgende hebben die voorss. pertyen hinc inde sekere encqueste, diverssche munimenten geproduceert, gerenunchiert van meer te produceren, dimpetrant heeft gedient van reprochen ende geemployeert salvacien van recht. ende die gedaechde heeft geemployeert reprochen ende salvacien van recht, hebben voorts hinc inde geconcluedeert in recht ende rechts begeert.

Tvoorscreven hoff, mit rijpe deliberacie van rade deurgesien ende overgewegen hebbende alle tgunt dat ter materie dienende is, bevindt, dat men tproces termineren mach sonder encqueste te doen uptie feyten, begrepen in de reprochen ende salvacien, ende doende recht upt selfde proces in den naem ende vanwegen des lieysers van den Romeynen, Coninck van Germanien, van Castillen etc., grave van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, verclaert den voorss. impetrant bij tvonnisse van Dordrecht, in questie zijnde, nyet beswaert, ende condempneert hem in de costen van desen processe ter tauxacie ende moderacie van den voorss. hove').

Ghedaen, in den Hage bij heeren Gerryt van Assendelft, riddere, eerste raidt, presiderende, Jan van Duvendoerde, heer tot Warmont, Abel van Colster, oick ridders, meesters Jaspar van Hogelande, Willem Pynss., Cornelis van Mierop, deken Cornelis Suys ende Willem Willems., raedslyuden van Hollandt, ende gepronunchiert den XXVIen Aprilis anno XVc ende veertich. Teerconde tsegel van justicie hier an gehangen. In kennisse van mij: (op de plica) De Jonge.

Met uithangend zegel in roode was.

Oorspr. - Gemeente-archief Dordrecht, inventaris no. 594.

Afschrift: - Archief Hof van Holland, inv. no. 1044; en inv. no, 512, no. 26,

382. PHILIPS VAN UITWIJK TESTEERT EN BEPAALT DAARBIJ, DAT ZIJN OUDSTE ZOON GERARD ALS VOORDEEL ZAL ONTVANGEN: DE AMBACHTSHEERLIJKHEERLIJKHEID UITWIJK MET ALLE DEPENDENTIEN, ALS PATRONAATSRECHT, KOSTERIJ, DEN DERDEN PENNING, " 'T MANBOUCKE", SMALTIENDEN, SCHOUTEN KLERKAMBACHT, DEN WINDMOLEN EN DE HOFSTEDE VAN UITWIJK.

z.j.e.d. (tusschen 1540 November 6 - 1569 Maart 10).

In uittreksel gedrukt: J. P. de Man, Van Uytwyck, De Nederlandsche Leeuw, LXI, 1943, kolom 117.

Litt.: Inleiding, blz. 69.

383. ANNA VAN EGMOND EN PHILIPS VAN MONTMORENCY, VROUWE EN HEER VAN ALTENA, GEVEN EEN GILDEBRIEF AAN HET SCHIPPERSGILDE TE WOUDRICHEM.

z.j.e.d. (1541-1568 Juni 5).

Gedrukt: Taxandria, 1903, X, blz. 181 e.v.

Litt.: Prfschr., blz. 84.

384. KEIZER KAREL V GELAST DEN EERSTEN DEURWAARDER DEN PROCUREUR-GENERAAL BIJ HET HOF VAN HOLLAND, TEN VERZOEKE VAN ANNA VAN EGMOND, VROUWE VAN ALTENA, TE DAGVAARDEN VOOR DEN GROOTEN RAAD TE MECHELEN, NAAR AANLEIDING VAN HET DOOR ANNA VAN EGMOND INGESTELDE HOOGER BEROEP TEGEN DEN SENTENTIE VAN HET HOF, WAARBIJ WERD BEKRACHTIGD EEN APPOINTEMENT, WAARBIJ AAN DEN PROCUREUR-GENERAAL MANDAMENT POENAAL WERD VERLEEND, UIT KRACHTE WAARVAN HAAR WERD BEVOLEN HAAR HANDEN AF TE TREKKEN VAN ZEKERE GRONDEN BIJ DE CORNSERSLUIJ MET DE AANWASSEN EN VOGELARIJ.

1542 Augustus 17.

Kaerle, bij der gracie Gods roomsch Keyser, altijts. vermeerder srijcx, coninck van Germanie, van Castille, van Leon, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Secille, van Majorke, van Sardyne, van den eylanden van Indien ende vasten lande der zeeocceane, eertshertoge van Oistenrijck, hertoghe van Bourgoingnen, van Lothrijck, van Brabant, van Lembaurch, van Luxembourg ende van Geldre, grave van Vlandren, van Arthois, van Bourgoingne palsgrave, ende van Henegauwe, van Hollant, van Zeelant, van Ferette, van Haguenault, van Namen ende van Zuytphen, prince van Zwave, marcgrave des heylichs rijcx, heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van den stadt, steden ende landen van Utrecht, O'verijssel ende van Gruninghe, ende dominateur in Azie ende in Affricque, den eersten onsen deurwaerder oft sergant van wapenen, hierop versocht, salut!

Vanwegen vrouwe Anna van Egmond, gravinne ende douagiere van Horne, zoo in dier qualiteyt ende zoe verde het haer aengaet als over ende in den name van jonckheere Philippes van Montmemorency, grave van Horne, haeren zone, es ons verdoent geweest hoe dat hemlieden elcx in zijn qualiteyt toebehoert, onder ander huerlieder goeden, het lant van Altena met allen zijnen toebehoerten, zoe buyten als binnen sdijcks, aenwassen, visscherije, vogelrije, met allen hueren aencleven, daarvan zijlieden ende huere voersaten altijts in vredige ende duechdsamige possessie gewest zijn, van zoo ouden ende langen tijden, dat gheen memorie ter contrarie en es, streckende buyten dijckx van die Cornsersluys int weste, lancx then ouden clam totten uuytersten van Baeckerstuwe ten noortwesten ende van daer rayerende op Wrycxerwal ende alzoelancx den zeedijck totten voerss. Cornsersluys, hebbende aldaer alle jurisdictie, hooge, middele ende laege, ende den proffijtelijcken eygendom van vele ende diverssche parcelen van landen ende visscherien, als onder andere van den Karne, gelegen aen de voorste Kornsersluys, doende die verpachten bij hueren officiers, die pachten daarvan te lichten ende prouffiteren ende voerts daermede doende gelijk met hueren propre ende eygen goede. Ende hoewel mitsdien nyemanden geoerloeft en es der supplianten enich hinder, letsel, moeyten ofte turbatie te daene int gebruyck van den voirs. lande, binnen den voers. limiten gelegen, in deel noch in geheel, het heeft nochtans belieft onsen procureur general van onsen raede in Hollant, qualijck geïnformeert zijnde, op zijn te kennen geven te verworven in onsen voers. raede van Hallant zeker provisie in vorme van mandement penale, doende uuyt crachte van then bevel doen der remonstrante off hueren officier, huer handen te trecken van tgebruyck van de voirn. Korne ende daermede te laten bewerden onse gepretendeerde pachters, mitsgaders van den aenwassen ende vogelrije daeromtrent gelegen, hoewel zij remonstrante met en weet, noch noyt geweten en heeft, dat die voers. Korne met zijnen aencleven van yemandt anders verpacht, beseten ofte gebruyckt es gheweest dan van hueren wegen, die bevelen op peyne stadthoudende ter tijt toe, partien gehoirt, anders geappointeert soude werden, dachvaerdende die suppliante oft hueren officier ter cantrarien tot zekeren overliden daghe voer die voern, van onsen raede in Hollant. Maer alzoel die remonstrante haer bevondt bij der impetracie, concessie ende executie derselver grootelijcken bezwaert, es haer daarvan gedragen ais appellante aen die van ansen hoeve van Hollant voerss. Ende hoewel bij den griefven, van haren twegen aldaer overgeleyt, genoch bleke van de voerss. bezwaernisse, hebben nochtans

verclaert: curia non defert. Daervan die remonstrante haer bevindende zoo lancx zoe meer gegraveert, adhererende haeren voirn, appel, haer wederomme gedragen es als appellante, zoo zij doet mits desen, aen ons ende die van onsen Grooten Raede, residerende tot Mechelen, de griefven van haerder appellacien breeder te verclaren in tijden ende wijlen, alzoo zij zeet, ons daeromme oitmoedelijck versueckende om onse behcerlijcke provisie.

Wac-romme wij, die zaken voerss. overgemerct, U ontbieden ende bevelen, daertoe committerende mits desen, dat ghij ten versoucke van de voirss. remonstrante dachvaert den voirss, onsen pratureur general ons hoofs van Hollant ende allen anderen wederpaertien van de voirss, remonstrante, indien daer eenighe zijn, te comen ende te compareren teenen zekeren ende tamelijcken daghe voer unsen lieven ende getrouwen, die president ende luyden van onsen Grooten Raide, residerende tot Mechelen, omme te sustineren, mainteren ende bescermen huerlyder voerss. vonnisse ende sententie, met diesser uuytgespruyt ende naer gevolcht mach zijn, al teselve te zien ende hooren verclaren negeen ende van onweerden, indient zoo behoort, oft ten minsten corrigeren ende beteren naer rechte, daertegens te seggen indient hemliden goet dunct, ende voirts te procederen ende sien ordonneren alzoot behoeren sal, inthimerende den voirss. dach die voerss. van onsen raide in Hollant, ten eynde dat zij ten selven daghe mede comen ende compareren, opdat hemliden goet dunct ende de zake hen eenichsins aengaet, overscrivende ten voirss. daghe die voirss. van onsen Grooten Raide wes ghij hierinne gedaen selt hebben, denwelcken wij bevelen ende committeren, dat zij, partien gzhooort, do-en cort rechte ende expedie van justicie, ende op alsulcke versouck als de voirss. remonstrante voer hemliden sal willen doen ten daghe dienende, ten eynde dat zij voirzien worde van den clausulen van inhibitien ende deffencien ende dat die hueren effect sorteren mogen, vcersien deselve remonstrante, partien daerup gehoert, alzoet van rechtswegen behoiren sal, want ons alsoe belieft, nyetjegenstaende eenighe brieven, onduechdelijck vercregen oft te vercrigene ter contrarien.

Ghegeven in onset stede van Mechelen, den XVIIe dach van Auguste int 'act ons Heeren duyst vijfhcndert twe ende ve;rtich, van onsen Keyserijcks tXXIle ende van onsen rijcken van Spaegnen, van de Secilien ende anderen tXXVIe.

Met uithangend zegel in roode was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 89.

Onder den eigenlijken inhoud der oorkonde staat: Bij den Keyser ter relatie van den raide. De Heda.

Met aangehechten brief d.d. 1542 September 28.

385. TEN OVERSTAAN VAN SCHOUT, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN EN RAAD DER STAD WOUDRICHEM LEGGEN EENIGE PERSONEN VERKLARINGEN AF WELKE VAN BELANG ZIJN VOOR HET BEPALEN VAN DE GRENS TUSSCHEN ZUID-HOLLAND EN HET LAND VAN ALTENA.

1542 Augustus 26.

Met resten van het stadszegel in bruine was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 6.

Litt.: Inleiding, blz. 82.

386. GODSCHALK VAN OUDHEUSDEN ERKENT AAN DE VROUWE VAN ALTENA VERKOCHT TE HEBBEN DE HOFSTEDE COUWENHOVEN TE EMMICHOVEN, WELKE HOFSTEDE LEENROERIG IS AAN ZEVENBERGEN. MOCHT BLIJKEN, DAT GODSCHALK EN ZIJN RECHTSVOORGANGERS, UIT HOOFDE VAN DEZE LEENVERHOUDING, NOG HEERGEWADEN SCHULDIG ZIJN AAN DEN BISSCHOP VAN LUIK, ALS HEER VAN ZEVENBERGEN, DAN ZAL HIJ, GODSCHALK, DEZE ALSNOG VOLDOEN.

1542 September 23.

Ick Gootschalck van Outhuesden, voor mijn zelven ende vervangende mijnen broeders kinderen als momber ende voocht van dien, bekenne ende lijde mit dezen mijnder hantschriften, dat ick vercocht hebbe die eedele, welgeboren vrouwe, Anna van Egmond, greffinne tot Hoorn, vrouwe tot Althenae, etc., die heffstadt van Cauwenhoven, mit XXXVI mergen landts in Emmechoven buyten tsdijcxen gelegen, twelck es een leen van den huysen ende heerlicheyt van Zevenbergen. Ende zoe daer eenige van mijnen predecresseuren zijn, als mijn vader ende ick oock zelve, die voorn. Cauwenhoven niet verheven en hebben gehadt van den voorn. huysen, ter cause van zekere onverstant, dat tusschen beyden wesen mecht of es, zoe belove ick, Gootschalck van authuesden, in den naem als boven, mijnre ghen. vrouwen voorn.: oft mijnen geduchtigen heere, den bisschop van Ludick, als heere tot Zevenbergen, niet

en wilde mijnre voorn. vrouwe quyt laten van den hergewaden ende geschille, dat tusschen denzelven 'heere van Zevenbergen ende mij es, zoe belcve ick denzelven heere van Zevenbergen te betalen tot zijnen believen ende mijnre voorn. vrouwen dairaff te ontlasten. In aerkonde der wairheyt zoe heb ick, Gootschalck van Outhuesden, dit mit mijns zelfs handt onderhantteyckent, op huyden, den XXIIIen dach van September anno XVc ende twee ende veertich.

Met handteekening van Godschalk van Oudheusden.

Oorspr. - Papier; archief Altena, no. 76.

387. FLORIS JACOBSZ., DEURWAARDER BIJ DEN GROOTEN RAAD TE MECHELEN, RELATEERT, DAT HIJ, UIT KRACHTE VAN DEN BRIEF VAN 1542 AUGUSTUS 17, DEN PROCUREUR-GENERAAL BIJ HET HOF VAN HOLLAND TEGEN DEN EERSTEN RECHTDAG NA 1 NOVEMBER VOOR DEN GROOTEN RAAD HEEFT GEDAGVAARD.

1542 September 28.

Harde hooghe, eedele, wijse, discrete, grootmoegende heeren, mijnen heeren den president ende andere heeren van den Grooten Rade der k. Mat., residerende tot Mechelen, eere, dienst ende waerdicheyt, mit alder onderdanicheyt. Gelieven te wetene, dat ick, Florys Jacobsz., uwen onderdanighen dienaer, duerwaardere der k. Mat., uuyt crachte van zekere openen brieven derzelve k. Mat., bier aengehecht, van date den XXVIIen Augusti lestleden, ten versoucke van Cornelis van Haeften, als procureur van vrouwe Anna van Egmond, gravinne ende douagiere van Horne, zoe in dier qualiteyt ende zoeverre bet haer angaet als over ende in den name van jonckheere Philippes van Mantmorancy, grave van Horne, haeren zone, mij gevonden hebbe alhier in den Hage, opten XXVIIIen Septembris anno XVc ende tweeveertich, aen mijnen heere, den proclzreur generael shoefs van Hollandt, ende hebbe hem van wegen der k. Mat. gedachvaert ende dach beteyckent te commen ende te compareren upten eersten rechtdaeye post omnium sanctorum, nu eerstcommende, guet tijts voor de noene, voor grootmoegende, eedele heeren, mijnen voorn. heeren den president ende Graoten Rade tot Mechelen voorss., omme te sustineren, maintineren ende beschermen tvonnisse ende sententie in den narre van den voorss, mandemente verclaert, met diesser uuytgespruyt ende naer gevolcht mach wesen, al tzelve te zien ende hoeren verclaeren negheen ende van onwaerden, indient zoe behoert, oft ten minsten corrigeren ende beteren nae rechte, daertegens te zeggen, indient hem goet dunct ende voorts te pracederen ende zien ordonneren alsoe dat behoeren "sal, waerup den voorn. procureur generael van Hollandt mij antwoerde, dat hij zijnen voorss. dach van rechte waer doen nemen zoude, accepterende texploict voor mijnen heeren

van den rade in Hollandt angaende dinthimacie, mits hem leverende copie van den voorss. mandemente mitsgaders texploict van desen, omme tselve mijnen heeren van den rade in Hallant te verthoenen, welcke copie ick terstont nae date van desen mijnen exploicte geleverd hebbe in handen van den voorn. procureur generael van Hollandt. Harde hooge, eedele, wijse, discrete heeren, mijnen voorn. heeren, den president ende andere heeren van den Graoten Rade tot Mechelen voorss., tgundt dat voorss. es certiffiere ick warachtich alsoe bij mij geschiet ende gedaen te wesen. Des toerconde mijn hantgeschrift hieronder gestelt, upten XXVIIIen Septembris voorss. Met handteekening van den deurwaarder F. Jacobsz.

Oorspr. - Archief Altena, no. 89.

Aangehecht aan den brief van 1512 Augustus 17.

388. JAN VAN GOER, HEER VAN GIESSEN, VERKLAART VAN DEKEN EN KAPITTEL VAN OUDMUNSTER TE UTRECHT VOOR DEN TIJD VAN TIEN JAREN, INGAANDE 22 FEBRUARI 1543, IN PACT TE HEBBEN ONTVANGEN ALLE TIENDEN, GROF EN SMAL, EN DE BEESTTIENDEN VAN HET GOED "IN DEN ENSCHYET, TER HALVER ALMEN TOE", IN HET LAND VAN ALTENA, ZULKS TEGEN BETALING VAN EEN PACT VAN ACHT BRABANTSCHEN SCHILDEN 'S JAARS.

1542 December 17.

Regest: Verslagen R.d.A., 1897, XX, blz. 126, no. 17.

389. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM GEEFT GODSCHALK VAN OUDHEUSDEN AAN ANNA VAN EGMOND, VROUWE VAN ALTENA, DRIE LEENBRIEVEN OVER, BETREKKING HEBBENDE OP EEN LAND, GENAAMD COUWENHOVEN, GELEGEN TE EMMICHOVEN, WELK LAND HIJ AAN DE VROUWE VAN ALTENA VERKOCHT HEEFT. HIJ BELOOFT DE VROUWE VAN ALTENA TE VRIJWAREN TEGEN ALLE AANSPRAKEN, WELKE DE HEER VAN ZEVENBERGEN TER ZAKE VAN DIT LAND TEGEN HAAR ZOU MOGEN TRACHTEN GELDEND TE MAKEN. EVENTUEELE PROCESSEN ZAL HIJ VOOR HAAR VOEREN. MOCHT HIJ GENOODZAAKT ZIJN EEN PROCES TE VOEREN, DAN ZAL DE VROUWE VAN ALTENA HEM DE LEENBRIEVEN WEDEROM TER HAND STELLEN.

1544 Juli 13.

Wij Cornelis Robijnsz. ende Thonis Jansz., schepenen der stede van Woudrichem, oerconden mit desen briefve, bezegelt met onssen zegelen, dat voor ons gecomen is Goetschalck van Authuesden, ende heeft voor ons, schepenen voorss., overgegeven ende geleverd die eedele, welgeboeren, vermogende vrouwe, Anna van Egmond, greeffinne tot Hoorn, vrouwe van den lande van Althenae; etc., alle zijn criginael leenbrieffven, tot drien thae, waer aff dat dell yersten aldus lvydende ende beginnende es: Wij, Aerdt, heere tot Zovenbergen, tot Nordeloes ende tot Nijcop, eyndende: in tjaer ons Heeren daysent vierhondert negen ende t zestich, drie dagen in Julio, met eenen roden uuythangende zegel met die waper. van Zovenbergen; den anderen brieff was eenen transfixsbrieff van greeff Jacop van Hoorn, heere tot Althenae, tot Corthersom ende tot Cranendonck, etc., ende eyndende: den zestienden dach van October in den jaere ons Heeren duysent vierhondert vijff ende tzoventich, ende was mit eenen zegel getransfigeert doer den voorgaenden brieff; ende noch :en hanteycken ende belyebrieff, in pappier geschreven, daer Maximiliaen van Bergen in bekent die van Authuesden tot alre tijt behoerlicke brieffven te doen van Cauwenhoven, beginnende: 1Vlaximiliaen van Bergen, eyndende: aerconden mijnen naem hierop geset, den Vlen in Januarij anno etc. XIII, stylo van Brabant, onderteyckent Maximiliaen van Bergen, van zeker landt, hij mijn ghe. vrouwe vercocht heeft, geheyten Cauwenhoven, gelegen in Emmechoven buyten dijcx, groet zijnde ontrent zes ende dartich mergen lants. Voorts soe kennen wij, schepenen voorss., dat Goetschalck van Authuesden gelocffden mijn ghe. vrouwe te vrijen ende te quyten van alle questye oeffte toeseggen, die mijn heere van Zovenbergen tot die zes ende dartich mergen lants soude mogen hebben, hetzij van hergewaeyt ofte anders van processe. Ende oft geboerde dat mijn ghe. vrouwe daer doer ennige processen tegens mijnen heere van Zovenbergen aennemen most, dat geloeft Anthuesden voorss. mijn ghe. vrouwe aff te daen ende voor te staen. Des geloeft mijn ghe. vrouwe Authuesden off zijn erffgenamen wederomme te leveren die brieffven, die hier voor bij partes tot drien toe verclaert staen end:, te restitueren, orn hem in zijnen goeden recht tegens den heere van Zovenbergen te behelpen, ende noch hem te doen hebben alsulcke confirmatie brieffven van hueren zoen, als zijnen rente brieff breder vermelt. Noch bekent denselven Authuesden, dat hij geen originael brieffven meer en hePft, dan hij mijn ghe. vrouwe geleverd heeft, van den grondt van Cauwenhoven.

Gedaen, geschiet ende gegeven in tjaer ons Heeren duysent vijffhondert vier ende veertich, den darthienden dach Julio.

Met de uithangende zegels van Cornelis Robbensz. en Thonis Jansz. in bruine was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 76.

390. DE STATEN VAN HOLLAND HADDEN OP 21 MAART 1543 EEN BEDE TOEGESTAAN, BESTAANDE UIT DE HEFFING VAN EEN TIENDEN PENNING VAN DE INKOMSTEN UIT ONROERENDE GOEDEREN EN VAN EEN TIENDEN PENNING VAN DE INKOMSTEN VAN KOOPLIEDEN. EEN PLAKKAAT, REGELENDE DE INNING VAN DIE TIENDEN, WAS OVERAL IN HOLLAND, EN OOK IN HET LAND VAN ALTENA, GEPUBLICEERD. VOLGENS DIT PLAKKAAT HADDEN DE SCHOUTEN BIJ JOOST VAN RIJSWIJK, ALS GEORDONNEERD ONTVANGER, DE KOHIEREN VAN DEZE BEDEN MOETEN INLEVEREN. DE SCHOUTEN VAN GIESSEN, WAARDHUIZEN EN DEN HIL WAREN IN GEBREKE GEBLEVEN ZULKS TE DOEN. DERHALVE WORDT DOOR JOOST VAN RIJSWIJK, MET WIEN DE PROCUREURGENERAAL ZICH HEEFT GEVOEGD, TEGEN HEN IN GIJZELING GEPROCEDEERD VOOR HET HOF VAN HOLLAND. NA DRIE DEFFAULTEN LEGT JOOST VAN RIJSWIJK ZIJN INTENDIT OVER. OOK WORDT, NAMENS DE VROUWE VAN ALTENA, AAN HET HOF EEN "ADVERTISSEMENT" MET EENIGE PRODUCTIES OVERGELEGD. HET HOF VERLEENT VERVOLGENS HET VIERDE DEFFAULT EN VEROORDEELT DE GEDAAGDEN, IEDER VOOR ZOOVER ZIJN AMBTSGEBIED. BETREFT, TOT BETALING VAN DE SCHADE, DOOR DEN LANDSHEER DOOR HET NIET INLEVEREN DER KOHIEREN GELEDEN, ALSMEDE IN DE KOSTEN VAN HET GEDING EN EEN BOETE VAN VEERTIG CAROLUSGULDENS.

1545 Juni 2.

Ghesien bij den hove van Hollandt het intendit, denzelfden hove overgegeven bij Joost van Rijswijck, ontfangen particulier van den twee thienden, de k.Mt, geconsenteert over tquartier van Arckel, Althena, Gorichum ende den annexen van dien, impetrant in mazerie van ghijselinge, ende die procureur generael van den voirsz. hove met hem gevoecht, op ende jegens Jan van Goer, schout van de Ghysen, Jan Adriaensz., schout van Waerthuysen, ende Aert Wolfsz., schout van de Hil, gegijselden ende deffailanten, mitsgaders het advertissement mette munimenten, den voirsz. hove overgegeven ende gevoecht bijt voirsz, intendit vanwege vrouwe Anna van Egmond, gravinne van Hoirne ende douwagiere van den lande van Althena, zoe zij procedeert, proponerende die vaorsz. impetrant ende gevouchde, dat die Staten van Hollandt in den jaire XVc tweenveertich, den XXlen in Maerte, geconsenteert hadden tot defensie van den lande van Hollant, daironder dese deffailanten begrepen ende oick als ondersaten van deselve landen beschermt zijn geweest, twee thienden, als van den incompten van alle onroerlicke goeden ende ten thienste vant gewin van die coopmanscapen, naer luyder der acten, daervan zijnde, mit expresse conditien dat nyemant, wye hij oick ware, van de

voirsz. twee thienden vrij souden zijn, om egaliteyt te houden ende dissentie onder dondersaten van Hollant te schouwen. Volgende welck consent ende acte es bij den selfden hove geexpediert geweest zeeckere placcaet, daernaer alle dondersaten van desselvs landen hen souden reguleren omme te comen tot inninghe van de voirsz. twee thienden, welck placcaet over alle die landen van Hollandt ende oick int landt van Althena ter gewoonlijcker plaetsen gepubliceert es geweest. Ende hoewel die voirsz. deffailanten wel behoort hadden in huer regard, volgende tvoirsz. consent ende placcaet gereguleert ende metten anderen ondersaten van Hellant, als off iciers van der plecken, in handen van Jooste van Rijswijck, als geordonneert ontfangher particulier over die landen van Altenae, geleverd gehadt te hebben tquoyer oft verclaringhe van alle alsulcke goeden, renten ende anders, gheen uuytgesondert, navolgende die dispositie van tvoirsz. placcat, sijn zijluyden ende elcx van hen, overmits zij des te doene langhe in gebreecke gebleven zijn, nae behoorlicke sommatie uuyt crachte van zeeckere executerie, bij de Mt. van de coninginne gedaen expedieren, gegijselt ende te gijsele geleet in zeeckere herberghe alhier in den Haighe opten XXIIIen Septembris anno XLVIII. Maer alsoe die voirscreven gegijselden ten voirsz. daighe in ghijselinghe nyet en quamen, maer zij aldair gesocht waren, es jehens hemluyden gegeven geweest deffault ende den impetrant verleent een ander gijselinghe op meerder peyne mit die clausuie van inthimatie, ende em hemluyden te sien condempneren in die voirgaende peyne; dat die voirsz. deffailanten, andermael gegijselt zijnde, hadden - dieselve gijselinghe versmadende - hen contumacelicken geabsenteert, wairdeur tegens henluyden gegeven es geweest tweede deffault, uuyt crachte van twelck eenen duerwaerder van den voirsz. hove geautoriseert es geweest die voirsz. deffailanten tapprenderen ende versekert te brenghen alhier op die voorpoerte van den selfden hove, omme aldair te blijven ter tijt ende wijlen toe zijluyden voldaen souden hebben daervoren zijluyden gegijselt waeren, ende es den impetrant geconsenteert een derde gijselinghe in dieselve voor poorte, behoudelick dat zijluyden tvoirsz. deffault souden mogen purgeren binnen seeckeren tijt; dat die voirsz. deffailanten, derdemaal gegijselt sijnde ende alsnoch nyet comparerende, es tegens henluyden gegeven geweest het derde deffault ende is den impetrant alhier toegelaten geweest sijn intendit over te leggen ende geconsenteert een vierde gijselinghe; ende nyemant van henluyden alsnoch comparerende es jehens henluyden gegeven geweest het vierde deffault, omme dairvan acte gernaict ende gevoucht te worden bij dintendit van den voirsz. impetrant. Van welck intendit die voirsz. impetrant mit alsulcke brieven ende munimenten, alst hem gelieft heeft onder den hove texhiberen, gedient ende rechts begeert heeft.

Tvoirscreven hoff, met rijpe deliberatie van raide doergesien ende geconsidereert hebbende al tgundt dat in dese te considereren stant, in den name ende van wegen des keysers van de Romeynen, coninck van Germanien, van Castillien etc., als grave van Hollant, Zeelant ende Vrieslant, den voirsz. deffailanten ende elck van hen, voirt profijt ende uuyt machte van de voirsz. defaulten versteken ende versteect hen tzelfde hoff mets desen van allen exceptien, declinatoire, dilatoire, peremptoire, defensien ende weeren, die zij ende elcx van hen in dese saicke hadden mogen doen ende proponeren, condempneert elcx van de voirsz. deffailanten te betalen in

handen van den rentmeester, dient behoiren sal, het interest, bij der k.Mt. geleden zedert date van den eersten exploicte in desen gedaen bij faulte vant leveren ende opbrengen van de quoeyieren ende penningen, elcx over zijn bedrijve ende jurisdictie, ende noch bij de h.Mt. voirsz. te lijden totter effectueelder levering van de voirsz. quoeyieren, metsgaders in de costen van desen processe, al tot tauxatie ende mederatie van den voirsz. hove; ende modererende de peynen van de verseten ghijselinge, condempneert elcxs van de voirsz. deffaillanten te betalen tot profijte van de k.Mt. voirsz., in handen van den rentmeester van de exploicten van desen hove, de somme van veertich carolusguldens.

Gedaen in den Hage, bij heeren Gerard, hecre van Assendelft, eerste raidt, presiderende, Abel van Coulster, ridderen, meesters Jaspas van Hogelande, Arnoult Sasbout, Johan van Rapenburch ende Cornelis Henricxz. van Weldam, raidtsluyden van Hollant, ende gepronunchieert den Ilen Junij anno XVc vijffendeveertich.

Van welcke sentencie Cornelis van Haeften, procureur van de voirsz, vrouwe Anna van Egmond, hem illico geconstitueert heeft ende constitueert mits desen appellant an de key. Mat. ende sijnre Mat, grotten raide, residerende tot Mechelen, protesterende zijne grieven te proponeren in tijden ende wijlen des noodt wesende.

In kennisse van mij, J. Dam.

Met uithangend zegel in roode was (geschonden).

Ocrspr. - Archief Altena, no. 9.

Litt.: Prfschr., blz. 30-31, 36.

391. SCHEIDSLIEDEN DOEN UITSPRAAK IN DE GESCHILLEN TUSSEN ANDEL EN GIessen EENERZIJD EN GENDEREN ANDERZIJD, MET BETREKking TOT DE KRIBBEN, WELKE IN DE RIVIER DE MAAS LIGGEN VOOR HET GEDEELTE VAN DEN DIJK, DAT DOOR ANDEL, GIessen EN GENDEREN ONDERHOUDEN WORDT. ZIJ BEPALEN, DAT EEN VIJFDE GEDEELTE VAN DE KOSTEN VAN DIE KRIBBEN DOOR DE GEERFDEN VAN GENDEREN ZAL WORDEN GEDRAGEN.

1545 Juli 22.

Alsoo seeckere differentie ende geschillen gereesen waeren tusschen die geerffden van beyde die Andelen ende Giessen ter eenre ende die geerffden van Genderen ter anderen sijden, welcke geschille opgecomen zijn ter cause van seeckere hoofden, gelegen tot Andel an den Maesdijck in den dijckslach van beyde die Andelen ende Giessen ende Genderen ende dat op seecker inhoud van een ordonnantie, gemaect hyer voortijts, beginnende "Wij Ghijsbert heer tot Heemert" van date den XXIXen Aprillis anno duysent vyerhondert vyer ende veertich, ende welcke geschille van beyde parthijen voorss. consent gebleven zijn aen vyer arbyters arbitratuers, als Aert van der Voort, stadthouder des drossaerts van den lande van Althena ende Mr. Gerryt Ketelaer, licentiaet in den rechten, van den zijden van die voorn. van Andel ende Giessen, ende Claes Buys, borgemeester tot Huesden ende Reymbout Godertsz., schepen indertijt tot Huesden, van der slide der vorss. van Genderen, ende beloeft hebben te onderhouden opte peynen van etc. ende de te gaen nae peynen rechten, indien Andel ende Giessen peynbrueckech waeren Van den heer van Althena, ende indien Genderen peynbrueckich waeren aen die heer van Huesden oock op peynen rechten, te weeten voor die van Andel ende Giessen in den eersten Thuenis Jansz. Kuysten als bruycwaert ¹⁾, als groote waersman van beyde die Andelen ende Giessen, Jan Schellaert, rentmeester, Willem van Riebeeck, Hubert Woutersz., Brien Aertsz. ende Ariaen Gowertsz, als wel van dc meeste geerffden van Andel ende Giessen ende hem sterck makende ende vervangende die ander nabueren end~ geerffden van Andel ende Giessen, in bijweesen van Gerryt van Malsem, drossaert der stede van Woudrichem, ende voor die van Genderen den eerwcerdigen heer ende prelaet, heer Kocnraet van Malsem, abt tot Bcern, Goidschalck Boeckelaer, heer tot Herpt, Anthcnis Doedijnsz., geerffden, elcx voor hemselven, Herman Jansz. Pieck, Michiel Joostensz., Claes Willemsz. den Coninck, mede geerffden, voor hem selven ende hem sterck maeckende off vervangende die gemeen naebuere ende geerffden tot Genderen, int bijweesen Geryt Spierinck van Wel, castelleyn tot Huesden; ende welcke voorss. arbiters, nadien sij gehoort eride overwegen hadden allet tgeen des bij de voorn. beyde partijen geallegeert ende bijgebracht was ende nae communicatie, dair op onderlinge gehouden, uuytgesproecken ende gelaudeert hebben als hyernaevolcht, te weeten angaende tpunct van den hoofden an den Maesdijck in den Andelsche ende Giessensche slach gelegen ende in der ordonnantie voirgercert begrepen, dat men om vruntschap ende goede naebuerschap te houden van nu voortaan die van Genderen daeraen contribueeren ende gelden sullen den vijffden penninck in sulcke drye hoofden, als nu tegenwoordich liggen, ende in geval cenigen van die voorn. hoofden bij strcoms natuer elide gewelt verlopen, zulcx dat van noode waer deselven te verleggen ofte meer te leggen, hyerop eerst die van Genderen geroupen, tot oirbaer ende prouffijt van des lants ende mergentalen, in den Andelsche slach gelegen, sullen altijt alsdan de vijffden penninck daerinne gehouden weesen als voor te gelden; bcsproicken expresselick, dat Willem van Riebeeck, r.u ter tijt dijckgraeff des lants van Althena, mit desen uuytspraeck hem nyet behelpen, noch argument daer uuyt nemen en zal op alle voorn. questien, dic hij nu tcr tijt heeft, van denselven hoofden off dijckagic aengaende, voor den hove van Hollandt ofte dye hij noch saude mogen

aenleggen jegens de van Genderen. Ende aengaende die penningen, bij den waersman voorn. gceyscht ende die hem resteeeren souden als bij hem verliet als waersman int maecken van deselven hoofden voor die porcie van die van Genderen tot desen daege toe, is der voorss. arbiters uuytspraeck bij moderatie, dat die van Genderen voorss. betalen sullen voor haer porcie ende vijfter.deel de somme van hondert Caralus gulde.ns, te betalen tusschen huden ende halff oostmaent tecomme ende acht daernae, onbegrepen. Ende mits desen sullen die voorn. parthijen vereffent sijn van huere voorgaende geschille ende van nu voortan ga:de naebuerschap mitten an&ren anderhouden, naevolgende dese ende die ordonnantie boven begrepen, daerop dit verclaert ende gevolcht is; hierbij bevat, dat, 'indien eenigen anverstant ofte donckerheyte viel in de voorgaende uuytspraeck ofte ordonnantie - des, off God wil, nyet weesen en zal -, dat deselven verclaert zal worden binnen jaers op partijen cost ongelijck hebbende bij de voorn. arbiters ofte anderen in de plaets van die overleden mochie sijn, daertoe bij parthijen te nemen, alle dinck sonder alle argelist. In welcker oirconde dit ontworpen is opten XXIIen July anna XVc XLV, ende tot goeder vestichheit onderteyckent bij de voorn. partijen ende keersluyden, behelteiick dat men dit voorn. ontwerp gestelt zal worden int gros ende elcx een ofte meer sal mogen haelen met conditien ondersproecken, dat die van Andel ende Giessen sullen verwerven aen tgros des heeren oft stadts zegel der stede van Woudrickhem ende die van Genderen tzegele der stede van Huesden, elcx tot zijne kosten. Ende aengaende de casten, gedaen opten dach voorn. in de ris tot AndPI, sullen betaelen die van Andel ende Giessen die cen helft ende die van Genderen die ander helft. Ende vaort aengaende alle voorgaende costen, bij eenigen van den partijen voorn, gedaen, die sullen gedragen worden bij dengene, die se gedaen heeft.

Actum ten jaere ende daege als boven. Ende was onderteyckent Aert van der Voort, Gerryt Ketelaer, Claes Buys, Reymbout Godertsz.

Af sehr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beckman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 136 verso-139 recto.

¹⁾, *In den tekst staat vrij duidelijk: bruynbaert i.p.v. bruycwaert, bruycwaerre of bruycwaerder.*

392. GECOMMITTEERDEN VAN DE INGELANDEN VAN ALTENA STAAN, MET GOEDVINDEN VAN HUN COMMITTENTEN, AAN DE GRAVIN VAN HORNE, VROUWE VAN ALTENA, EEN BEDE TOE VOOR DEN TIJD VAN TWAALF JAREN, EN WEL VOOR DE EERSTE TWEE JAREN VAN DRIE STUIVERS EN VOOR DE OVERIGE TIEN JAREN VAN VIER STUIVERS 'S JAARS OP ELK MORGEN LAND, OP VOORWAARDE (O.A.), DAT DE VROUWE VAN ALTENA DE GEERFDEN ZAL BEVRIJDEN VAN DEN TIENDEN PENNING EN ANDERE IMPOSTEN, DIE DE KONING VAN HEN HEEFT GEVORDERD.

1546 September 6.

Op huyden, den sesten September anno XVc zes ende veertich zijn ter beschrijvinge van de eedele welgeboeren vrouwe, vrouwe Anna van Egmond, graeffinne tot Hoern, vrouwe ende douwagiere van den lande van Althenae, etc., binnen der stede van Woudrichem gecompareert geweest tmeerdeel van den ingelanden ende geerffden desselfs lants, soewel van dengeener_, die wonende zijn buyten deselve landen als daerbinnen, bij namen: heer Koenraet van Malsen, abt tot Beern, den prioer van Emsteyn, den prioer van de Sanctroyssen tot sincte Geertruydenberge, den prioer van Hoesden, Gaetschalck, he-re tot Authoesden, Philips van Uuytwijck, Jan van Hedel, Philips die Bye, Joachim van Giessen, Adriaen van Herlaer, Ghijsbert Valck, Gerit Evertssen, Jan de Wit, Jan Adriaenssen Kemp, Ryckhoert, b(astaert) van Hoern, Willem van Riebeeck, Jan Sche1lert, Mathijs van Loesen, L[ev]ynis van Weyborch, Gielis Schellert, Huybert Wouters., Wouter Zegerss. van Emechoven, Philips van Weyborch, Jan van Emechoven, Jan van Clotwijck, Brien Aertsz., ende voorts meer andere geerffden. Ende naer sekere petitie, bij mijn voorn. vrouwe denselfde geerffden gedaen van ses stuvcs apten morgen, gelegen in den voorn. lande van Althenae, vaer den tijt van acht jacren geduerende, sijn van wegen die buytengeerffden gedeputeert ende gecommiteert Goetschalck, hecre van Authuesden, mitten ambochsheer van Uuytwijck, ende van wegen die binnengeerffden Philips van Weyborch, Jan van Goer ende Huybert Wouters., schout van Andel, om elcx mitten zijnen te spreken ende daernaer mijnen voorn. vrouwe een guetlick andtwoerdte te geven apte voorn. huere ghen. peticie, welcke voorn. gecommitteerden nae communicatie opte voorn. peticie gehadt, hebben, bij medegeven ende consent van de voorn. geerffden, mijn voorss. vrouwe geconsenteert ende geaccordeert te heffen ende opboeren op elcke onvrije mergen van hoeren landen, gelegen in den voorn. landen van Althenae, voer den tijt van twaelf jaeren lanck achtereenvolgende soevecl penningen als hiernaer volcht, te weten voer de twee erste twelf jaeren elcx jaer drie stivers ende voer dander thien naevolgende jaeren elcx jaer vier stivers, verschijnende kerssmisse anno zoven ende veertich, ende dat onder naevolgende conditien, exspresselicken ondersproken, alsdat mijn voorn. vrouwe die voorn. geerffden bevrijen sal van den thienden penninck ende andere imposten, die de key. Mat. op dese tijt over de voorn. landen van

Althenae ende den inwoenders van dyen geyscht heeft; dat oeck haer g. daervoer instaan sall ende wesen een warandt, dat mijn g. heere van Hoern ende van den lande van Althenae, hoeren soen, den voorn. geerffden mit geen voorder peticie belasten en sal; dat oick degeenen, die de twee stuyvers, hoer ghen, bij sommige inwoenders van de lande geconsenteert, betaelt hebben, dieselve twe;, stuyvers soudent corten aen de twee eerste termijnen, elcke bij egale portie; dat oick de rentmr. van den lande van Althenae gehouden sal wesen dengeenen, diet verzucken, te geven quitancie van de betalinge, die zij in zijnen handen voertaen zullen doen van penningen van der bede. Welcke voorss. consent mijn voorn. vrouwe geaccepteert heeft in naevolgende manieren, dats te weten: erst nopende de bevrijng van den thienden penninck ende den imposten, dat hoer h. den last van dyen dragen sal ende de voorn. geerffden daeraff bevrijden, sulcx ende in manieren als zij to-t noch toe gedaen heeft, te weten van tguntdat voor date van desen over tlant van Althenae geyscht es geweest, ende offt geboerde, dat hoer g. tselffde nyet gedoen en conste, dat alsdan tvoorn. consent aff, doot ende tenyet sal zijn ende de voorn. geerffden ongehouden uuyt saick van desen yet te betalen; daer van gelycke hoer g. cossere ') sal uuyt saick van dit jegenwoirdige consent yet vorder te eysschen, sceverre de voorn. gezrffden mijnen voorn. heere van Hoern, hueren soon, binnen de voorn. jaeren, yet meer zouden moeten geven; ende als van de voorn. twee stuyvers, die betaelt zijn, dattet selve geen cortinge en zoude wesen; belastende hoeren rentmr. voirtaen quitancie te geven. Mit welke acceptatie, in der manieren voerss., die voorn. geerffden tevreden zijn geweest. Des toerconden hebben wij, gecommiteerden, onse gewoentlicker hanteycken hieronder gestelt, ten dage ende jaer alsboven.

Outhuesden. Uuytwijck. Philips van Weyborch.

Huybrecht Wouters. Ongezegeld. Paper.

Oorspr. - Archief Altena, no. 20.

Litt.: Prfschr., blz. 33.

393. BIJ SENTENTIE VAN HET HOF VAN HOLLAND WORDT HET VISCHRECHT OP DE ZUIDELIJKE HELFT VAN DE RIVIER DE MERWEDE, VAN DE DOVELINGE TOT SCHELLUINERSLOOT, TOEGEWENZEN AAN DEN PROCUREUR-GENERAAL, ALS VERTEGENWOORDIGENDE. DEN KEIZER, IN DIENS HOEDANIGHEID VAN GRAAF VAN HOLLAND EN HEER VAN ARKEL.

1547 October 11.

Litt.: Prfschr., blz. 70, 115.

394. BIECHTVADER, PRIORES, SUBPRIORES, PROCURATRIX EN CONVENTUALINNEN VAN HET NONNENKLOOSTER VOLGENS DEN REGEL VAN ST. DOMINICUS TE WOUDRICHEM VERKLAREN, DAT ZIJ AAN GERRIT JONCKERS VAN BALEN, TEN BEHOEVE VAN DEN ABT VAN BERNE, EEN HONT LAND IN DEN BAN VAN RIJSWIJK VERKOCHT EN DEN KOOPPRIJS ONTVANGEN HEBBEN. ZIJ VERKLAREN DEN KOOPER GEDURENDE JAAR EN DAG TE ZULLEN VRIJWAREN EN VOOR DE NAKOMING HARER VERPLICHTINGEN AL HAAR ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN TE VERBINDEN.

1548 Januari 30.

Wij brueder Dirck van Bueren, confessoer van sunte Dominicus orden binnen der stede van Woudrichem, suster Deliaen Haghens, priorinne, suster Anna Jans, suppriorinne, suster Neeslien van Antwerpen, procuratrix ende voorts allen onssen anderen conventualinnen ons convents voorsz. orconden mits dezen onsen briefve, bezegelt mit ons convents zegel, hoe dat wij mit goeden rijpen rade ende deliberatie ons provinciaels ende overst ende tractaet daerop gehauden hebben mitten ghemeynen conventualinnen ons convents voorsz. ende bevonden hebben geen goet ans zoe proffitelick aff te staen om onsen grooten ende lastigen schade, commer ende last te vervallen van den brande die wij gehadt ende geleden hebben in tjaer van twee ende veertich lestleden aen ons vrouwehuys, daerom vercocht hebben heer Geerit Jonckers van Balen, proest tot Honswijck tot behoeff heer Koenraet van Malsen zijnen prelaet, een hont iants gelegen in den ban van Rijswijck in des voorsz. prelaets landt daer nortoestwaert naest gelegen is Mr. Ariaen van Rijswijck, zuydt oerwaert ende zuydt weestwaert den prelaet van Beern voorsz. ende weestwaert die susteren voorsz. van welcken hondt lants voorsz. wij conventualinnen bekennen ontfangen te hebben uyt handen van den voorn. proest die somme van veertich ende twintich Carclusgulden inne gefalueerde penningen, twintich stuver Brabants voor den gulden gerekent, ende bedancken ons daeroff wel ende duechdelicken vernitecht ende betaelt te zijne, gelovende voorts voer ons ende onsen nacomelingen conventuelinnen den proest voorsz. in den naem van zijnen prelaet off zijnen successoren dit bout lants voorsz. te waren ende te vrijen jaer ende dach nae der recht van der stede van Woudrichem ende den lande van Althenae ende altijt tot vermanen van den prelaet, proest off haeren gemechtichden alsulckene bewaernisse ende vesticheyt te doen, mit consent ende ratificatie van haren

oversten, als hem in desen behoerlick ende van ncode wes:n zall, daer onder verbyndende, verobligrende ende ypoteeckerende allen ons convents goeden, ruerende ende onruerende, tot wat plaetsen die gelegen ende bevcnden mogen worden. Allet sender fraude, arch ofte liste.

Des toerconde soe hebben. wij ons convents seghel hier beneden aen deen hangen apten XXXen dach der maent January anno XVc ende acht ende veertich nacr gemeyn scrijven sbisdoms van Uuytrecht. Met uithangend zegel van het convent in roode avas.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., II, no. 113 (XII, 2).

395. PHILIPS VAN MONTMORENCY, GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EN AART DE JEUDE, HEER VAN HARDINXVELD, GAAN EEN DADING AAN; TER BEEINDIGING VAN HUN GESCHILLEN OVER DE VISSCHERIJ IN DE NOORDELIJKE HELFT VAN DE MERWEDE, BINNEN DE GRENZEN VAN DE HEERLIJKHEID HARDINXVELD, WAAROVER EEN PROCES HANGENDE IS VOOR DEN GROOTEN RAAD TE MECHELEN. INGEVOLGE DEZE DADING GEEFT DE HEER VAN ALTENA DE HELFT VAN HET VROON, KOMENDE VAN DE VISSCHEN, WELKE GEVANGEN WORDEN MET EEN SOORT NETTEN, "STANDAARDS" GENAAMD, AAN DEN HEER VAN HARDINXVELD IN ERFLEEN, TE VERHEERGEWADEN MET EEN ZALM. DE ANDERE HELFT VAN DIT VROON ZAL DE HEER VAN ALTENA BEHOUDEN.

1548 April 16.

Op huyden den sestienden Aprilis anno XVc acht ende veertich zoe sijn veraccordeert den eedelen, welgeboeren heeren, heeren Philips van Montmoranty, graeffve tot Heern, heer: van den lande van Althena ter eenre, ende den erentvesten. und frome Aerdt dic Jcede, heere tot Hardixvelt ter andere in der manieren hiernaer volgende, te weeten dat alsulcke proces als tusschen wijlen hogher memcryen greeff Jacop, greeffve tot Hoern, heere van den lande van Althenae etc. ter eenre, ende den erentvesten und vromen Jan die Joede saliger, in zijnder tijt heere tot Hardixvelt ter andere, ende dat beroerende die visscllerije aen de ncertzijde van de Merwede binnen die limite der hcrlicheyt van Hardixvelt, welcke proces alsnoch es hangende ongedecideert voer mijn heeren, die president ende heeren van den Grooten Rade der Key. Mat., residerende tot Mechelen, ende dat doer middel van accordt, gmaect tusschen den voorn. graeff van Hcern ende den heere van

Hardixvelt voorn. Ende is tselve accordt inhoudende onder ander, als dat die vroer.en, ccmende van der visschen, die mitten rietten genaempt "standers" gevangen mogen worden, halff ende halff die proffijten daeraff zullen genieten, alijts tot beyde parthijen kenlick wederseggen, soe ist dat wij Philips van Montmoranty voorn. om alle proces ende questie, ter cause van desen, geheel aff, doet ende tenyet te doen, ende omme vrientdschap te onderhouden, gegont hebben ende gonnen mits desen, voor ons ende voor onsse nacomelingen, alsdat den veorn. heer van Hardixvelt van nu voertaen ontfangen sal alsulcke actie, recht ende toeseggen, als wij hebben in der voorss. visscherie. tot een onversterfflick erfleen, mits ons ende onsse erfven te laten volgen die helft van de vronen, comende van der standaerts. Ende die ander helft hebben wij hem te leene uuytgegeven, die hij ende zijn erfven van ons ende onssen erfven schuldich sal wesen te ontfanghen, nu ende ten ewigen daegen, ende te verhergewaden, alijts alst verschijnt, mit eenen salm.

In oerkonde der waerheyt dat dit aldus geschyct is, soe hebben wij Philips van Montmoranty, greeffve tot Hoern ende heere van den lande van Althenae etc. een cedulle van desen onderteyckent tot behoef van den heere van Hardixvelt voorss.

Ende den voorss. heere van Hardixvelt die heeft een cedulle onderteyckent tot behoef van mijnen ghen. heere voorss., ten dage ende jaer alsboven.

Met de handteekeningen van P. de Montmorency en A. de Juede.

Oorspr. - Papier; archief Altena, no. 88.

396. PHILIPS VAN MONTMORENCY, GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, RICHT ZICH TOT MARIA VAN HONGARIJE, LANDVOOGDES DER NEDERLANDEN, MET EEN VERZOEKSCRIFT, DAARTOE STREKKENDE, DAT HET LAND VAN ALTENA EN ZIJN BEWONERS, ALS VANOUDES, NIET ZULLEN BEHOEVEN BIJ TE DRAGEN IN DE BEDEN, DOOR DE STATEN VAN HOLLAND AAN DEN LANDSHEER TOEGESTAAN.

z.j.e.d. (1553)

A la royne

Expose suppliant, en deue humilite et reverence votre obeyessant et leal vassal et serviteur, le conte de Hornes etc., comme ii a entre aultres a luy appartenant la seigneurie d'Althena, jadis droicteuree et tenue en foy et hommaige des ducz de Cleves, et duquel droict d'hommaige et fidelite lesdits de Cleves ant depuys fait cession et transport aux contes d'Hollande, voz nobles predecesseurs, sans touteffois avoir aultrement changes et alterez la nature, estat et qualite de ladite seignarie, en laissant et prometant ausdits seigneurs d'Althena tous droictures, privileges et exemptions, comme paravant ledit transport et cession, apparant dc cc plus amplement par les lettres de transport d'hommaige, ensamble de l'investiture, ,ur cc expedies, et combien que lesdits d'Althena, comme estans demoures separez et distinctz dudit Hollande, ne soient comprins, ny soumis aux charges, aydes et subventions, par eulx accordez a votredit Ma.t', si est cc que depuis certain tempz enra, les estatz dudit Hollande ont escript et envoye aux drossart, burgmaistres et gouverneurs des pays et terre d'Althena, certaines lettres closes, leur ordonnant et commandant par icelles, et soubz les peines de voz lettres dedict et placcart, de asseoir le dixieme denier, ensuyvant vosdits placcars, comme si lesdits d'Althena fussent membre de votredit conte d'Hollande, les pensans et vcullans ainsi priver de leursdits droictz d'exemptions et liberte, les uniant audit Hallande, soubz ombre et pretext seullement dudit hommaig:., le tout a leur tres grant regret et insupportable interest, cc considere mesmes que du temps immemorial l:sdits d'Althena ont continuellement et paisiblement use de ladite exemption et liberte, au sceu et veu desdits estatz, et ne ant oncques donne aydes, que a leurs seigneurs, qui est la meilleure rente de la terre. Et a ceste cause ledit suppliant prie bien humblement qu'il plaise a votre Ma.t6 reginale de luy accarder lettres closes, addressans ausdits estatz d'Hollande, leur ordonnant et commandant bien expressement - - s'il appart des premises - - qu'ilz se deportent de desarmais vexer, molester et inquieter lesdits d'Althena, ses subjectz, au regard desdits impostz du dixieme denier et aultres semblables, en se gardant de plus faire le semblable, s'ilz n'ont cause raisonnable au contraire, dont ilz auront a advertir votre<lite Ma.te reginale, en tenant neantmoins toutes ulterieures procedures rigoureuses en surceance et estat, jusques, leur respance veue, au ltrement en soit ordonne. Quoy faisant, feres euvre de vraye princesse.

In margine staat: Lettres closes a ceulx du conseil et de la chambre des comptes en Hollande, pour advertir sa Ma.t6, comment l'on a use es dernieres guerres et semblables aydes, a l'endrcict des habitans de la seigneurie d'Althena, avec leur advis, sur cc que le suppliant requiert. Fait a Bruxelles, le 16 d'Aoust 1553.

Afschr. - Algemeen rijksarchief, handschriften, 3e afd., no. 384.

397. PHILIPS II, BESCHIKKENDE OP EEN VERZOEKSCHRIFT VAN PHILIPS VAN MONTMORENCY, GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BEPAALT, DAT HET LAND VAN ALTENA EN ZIJN BEWONERS, ALS VANOUDS, NIET ZULLEN BEHOEVEN BIJ TE DRAGEN IN DE BEDEN, DOOR DE STATEN VAN HOLLAND AAN DEN LANDSHEER TOEGESTAAN, EN IN DE IMPOSTEN, DOOR HEN GEHEVEN, BEHOUDENS DE BEVOEGDHEID DER STATEN EEN RECHTERLIJKE BESLISSING UIT TE LOKKEN OVER DE VRAAG, OF HET LAND VAN ALTENA ALS EEN DEEL VAN HOLLAND MOET WORDEN BESCHOUWD.

1556 Augustus 20.

Philippe etc. A tous ceulx qui ces presentes verront, salut. Comme notre tres chier et feal cousin, chevalier dP notre ordre et gouverneur de noz pays et duce de Geldres et conte de Zutphen, mess.t- Philippe de Montmorency, conte de Hornes, nous ait remonstre que a luy compete et appartient la terre et seigneurie d'Aithena en tous drciz, privileges et exemptions de contribution aux aydes et impostz qui se font et accordent a nous par les estatz de notre pays et conte de Hollande, comme separee et distincte dudit Hollande, et dont il a joy, tant luy que ses predicesseurs, paisiblement et sans aucun contredict par tout le tems passe et jusques a certain temps enca que lesdits estatz de Hollande, en vertu de certains octrayz et mandemens en fcrne d'execution precise, ont constraint, par ghijselinge, emprisonnemens et aultres voyes d'execution rigoreuse, les drossaet, bourgmaistres, officiers et subgetz dudit pays, terre et seigneurie d'Althena au payement et namptissement reel du dixiesme denier et aultres impostz et subsides, depuis accordees par lesdits estatz a l'empereur, mon seigneur et pere, et cc pour telle part et portion que bon leur a samble, nonobstant routes remonstrances, par luy iaictes an centraire et sans estre ouy, le privant de ses droiz possesscires d'exemption et liberte, et nanobstant aussi que tousjours il se son: soumis de promptement justiffier sesdits droiz d'exemption et que ladite terre et seigneurie d'Althena n'ait riens de commun en cc avecq lesdits estatz de Hollande et qu'il ne se trouvera que jamais ladite seigneurie soit este impasable, ny contribuable, avecq iceulx estatz, camme n'estant du fond ou membre dudit pays, mais, au contraire, apperra que cc a este fief de Cleves, que a este cede et transporte par ci-devant a noz predicesseurs, contes dudit Hollande, en nous requerant par tant ledit remonstrant que, y ayant regard, il nous pleust de notre certaine science, auctorite et puissance absolute, mectre a neant et abolir toutes et chacunes les dites executions, ~aictes sur et allencontre de luy et sesdits officiers et subgetz d'Althena, pour et a raison dudit Xe denier et aultres impositions susdites, et aussi les procedures en ensuyvies, tant en notre grand conseil que ai1_leurs, et le laisser doresnavant paisiblement joyr de sesdits droiz d'exemption, liberte et privileges, en le remettant, ensemble sadite terre et seigneurie, officiers et subgetz d'Althena en tout tel estat qu'ilz estoient auparavant lesdites executions et procedures, et a ceste fin ordonner bien express' ment que tout cc que en vertu desdites executions sera trouve

estre prins et leve, tant de luy que de sesdits officiers et subjectz d'Althena, leur soit promptement et effectuellement rendu et restitue avecq les despens et dommaiges, par eulx y frayez et soustenuz, et en outre interdire) et deffendre bien a certes ausdits estatz de Hallande, leurs receveur et aultres officiers, de plus faire le semblable, ny proceder par voye d'execution, pour et a raison de cc que dessus ou d'autre faict semblable, contre luy, ne sadite terre et seigneurie d'Althena, ny au'ssi les officiers et subjectz en icelle, peurveu touteffois que si bon leur semble et ilz entendissent y estre fondez de droict par voye de simple action, a intenter contre ceulx et ou il appertiendra, ilz pourront contendre et faire declarer par juge competent, que la terre et seigneurie susdite seit leur provinciale, comme fond et membre de notredit pays et conte de Hollande en faict d'ayde et de contribution ordinaire ou extra-ordinaire, demeurans luy, ensemble sesdits officiers et subjectz, en leur entier, de deffendre et soustenir au ccntraire, sans aultrement deroguer ou prejudicier au droict de l'une ou de l'autre des partyes, et sur le tout luy faire despescher noz lettres patentes en tel cas pertinentes;

s~avoir faisons que neus, les choses dessusdites considerees et desirans gratifier a notredit cousin, le ccnte de Hornes exposant, meismes en contemplation des bans et leaulx services que luy et ses ancestres ont faict aux notres et a nous, comme esperons il fera encoires, et pour autres bennes considerations, a cc nous mouvans, avons notredit cousin, le conte de Hornes, rernis, restitue et reintegre et de grace et faveur especialle remettons, restituona et reintegrans par cesdites presentes en sadite possession, telle qu'il estoit auparavant les troubles, executions, procedures et aultres empeschemens, cydessus alleguez, pour desormais joyr et user plainement et paisiblement de sesdits droiz d'exemption, liberte et privileges, abolissant toutes et quelzconques executions faictes, ensemble toutes les procedures contre luy, sadite terre et seigneurie, ensemble sesdits officiers et subjectz d'Althena, intentees pour et a cause desdites executions, soit par noz receveurs d: Holland;, afficiers fiscaulx, ou par lesdits des estatz de Hollande ou aultres, quelz qu'ilz soyent, tant en notredit grand conseil que ailleurs, contre et au prejudi(c)e de sadite possession;

veullant ct ordonnant que les deniers levez et receuz en vertu desdites executions, tant de notredit cousin, le conte de Hornes, que de sesdits officiers et subjectz d'Althena, par lesdits estatz et recvcurs des aydes de Hollande ou autres,. leur soyent remboursez en certains termes, selon que par ceulx de noz finances sera advise, saulff touttefois et reserve ausdits des estatz d:. Hollande et iceulx demeurans en leur entier de povoir proceder et contendre par devant noz amez et feaulx, les president et gens de notredit grand conseil, affin qu'il soit declare que ladite terre et seigneurie d'Althena soit leur provinciale ccomme fond et membre dudit pays de Hollande en faict d'ayde et de contribution ordinaire ou extraordinaire, au ledit exposant et ses hoirs ou ayans-cause, ensemble sesdits officiers et subjectz, seront tenuz de respondre;

ordonnons en mandement a noz amez et feaulx, les chief presidents et gens de noz prive et grand consaulx, chiefz, tresorier general et commis de nosdites finances, gouvcrneur, premier et aultres de notre conseil et de noz

comptes en Hollande, et a tous aultres noz justiciers et officiers cuy ce regardera, leurs lieutenants et chacun d'eux, si comme a luy appartiendra, que de notre presente grace, reintegration et restitution et de tout le contenu en cesdites presentes, par la forme et maniere que dict est cy-dessus, ilz facent, seuffrent et laissent notredit cousin, le conte de Hornes, ensemble ses hoirs, seigneurs et dames dudit Althena, plainement, entierement et paisiblement joyr et user, interdisant et deffendant aussi bien expressement et a certes, tant a nosdits consaulx, que a tous aultres noz officiers, quelz qu'ilz soyent, qu'ilz ne s'avancent et ne se ingerent de molester ou donner aucun empeschement aux officiers et subgetz de ladite terre d'Althena, a cause desdites aydes, tant accordez que a accorder par lesdits estatz et subgetz de notredit pays et conte de Hollande en fa~on que ce soit, et que nulles lettres executaires soyent de notre part plus accordees, ne exe'cut'es, cantre ne sur eulx a raison desdites aydes; mandons en oultre ausdits chiefz, tresorier general et commis dc noz finances, que les deniers, receuz et levez par les receveurs ces aydes ou du commun pays de Hollande, dudit conte de Hornes, sesdits officiers ou subgetz d'Althena, leur facent faire restitution et remboursement a certains gratieulx termes, touteffoiz selon que par lesdits de noz finances sera ordonne, comme dict est. Car ainsi nous plaist il. En tesmoing Y) de ce avons fait mettre notre seel a ces presentes. Donne en notre ville de Gand le XXc jour d'Aoust, Pan de grace mil cincq cens cinquante six, de noz reynes asscavoir des Espaignes, Sicille etc. le premier et d'Angleterre, France et Napels le troiziesme.

Afschr. - Algemeen rijksarchief, handschriften, 3de afdeeling, no. 384.

Ander afschr.: Leenkarrcer Holland, no. 132, cap. Asperen, fol. 4-5.

Het laatste Afschr heeft onder den eigenlijken tekst nog: Ledit seel de sa

Litt.: Welding, blz. 127; Prfschr., blz. 33-34.

398. VOOR HET HOF VAN HOLLAND PROCEDEERT MATHIJS CORNELISZ. HAVELAER, APPELLANT VAN EEN VONNIS VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM, TEGEN DE NAGELATEN KINDEREN EN ERFGENAMEN VAN WIJLEN ADRIAEN CORNELISZ. HAVELAER. APPELLANT STELT, DAT ZIJN VADER, CORNELIS HAVELAER, DE GROOTVADER VAN GEDAAGDEN, WAS OVERLEDEN. DE VADER VAN GEDAAGDEN, ADRIAEN HAVELAER, WAS VOOR ZIJN VADER CORNELIS OVERLEDEN, ZOODAT GEDAAGDEN, OVEREENKOMSTIG HET IN HET LAND VAN

ALTENA GELDENDE RECHT, UITGESLOTEN WAREN VAN DE NALATENSCHAP VAN HUN GROOTVADER. HOEWEL ZIJ DUS OP DIE

NALATENSCHAP GEEN ENKEL RECHT HADDEN, HADDEN ZIJ BIJ "AANVANG" GEPROCEDEERD OP EEN STUK LAND, HETWELK APPELLANT VAN ZIJN VADER WAS AANGEKOMEN. APPELLANT HAD "CONTRE-AANVANG" GEDAAN. SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM HADDEN, BUITEN CONCLUSIE VAN PARTIJEN, APPELLANT VEROORDEELD, OM RENTEBRIEVEN TE PASSEEREN, EN ELK VAN BEIDE PARTIJEN (WEGENS DEN "ONRECHTEN AANVAAG") VEROORDEELD TOT BETALING VAN EEN BREUKE VAN TWEE MAAL 17 POND. APPELLANT, ZICH DOOR DIT VONNIS BEZWAARD GEVOELENDE, IS NU IN HOOGER BEROEP GEKOMEN BIJ HET HOF EN CONCLUDEERT TOT Vernietiging van het vonnis van Schepenen. Gedaagden merken op, dat Cornelis Havelaer, na het overlijden van zijn zoon Adriaen, hen bij testament tot zijn nalatenschap had geroepen in plaats van hun vader. Niettemin had hun oom Mathijs de gehele nalatenschap van Cornelis Havelaer tot zich genomen. Daarop was in 1541 tusschen Mathijs Havelaer en familieleden van de gedaagden een accord gesloten, waarbij was overeengekomen, dat Mathijs hun, voor hun aandeel in de nalatenschap van hun grootvader, 228 schilden zou geven in den vorm van een rentebrief en dat hij, Mathijs, de goederen van zijn vader Cornelis zou behouden. Mathijs had wel gedurende eenige jaren, de rente betaald, maar de rentebrieven waren nimmer gepasseerd. Derhalve hadden de gedaagden, elk voor hun aandeel, aanvang gedaan aan een stuk land van Mathijs. Schepenen van Woudrichem hadden hierop bovengemeld vonnis gewezen. Gedaagden concludeeren tot bevestiging van dit vonnis.

Het Hof van Holland vernietigt het vonnis, door Schepenen van Woudrichem gewezen, en veroordeelt gedaagden, om den appellant schadeloos te houden van de boete van twee maal zeventien pond. Den gedaagden blijft het recht voorbehouden, om een actie voor het Hof in te stellen.

1556 November 4.

Gedrukt: Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, XI, blz. 483-486. Litt.: Inleiding, blz. 116, 122-123

399. JAN SCHELLAERT, DIJKGRAAF VAN HET LAND VAN ALTENA, SOMMEERT DEN SCHOUT VAN GENDEREN EN ZEGER VAN

KLOOTWIJK, OM DE GELDEN, DOOR HET DORP GENDEREN
VERSCHULDIGD KRACHTENS DE SCHOUW TE ANDEL, TE VOLDOEN EN
MELDT HUN, DAT ER IN DEN DOOR GENDEREN TE ONDERHOUDEN
DIJK EEN GAT GEBROKEN IS.

1558 Februari 27.

Heer schoudt ende zwager van Clootwijck, naer alle behoorlicke
recommandatien zij u mijnen willigen dienst ende vrundtschap te voeren
bereyt. Ick houde u luyden noch wel frisch in gehoecnisse geleden XIII
daegen angeveerlich, dat u L(uyden) beyde bij mij waert van weegen uwen
dorpe van Genderen, mij aengevende ende op in')' begeerende, dat ick doch
soude willen supercedeeren van vorder executien te willen doen als van der
schouwen tot Andel, in der hoofdingen gevallen, als oock van de
uuytleggingen, die Herman Jansz. op u luyden heeft doen doen an mij op u
luyden dorp vaorn. Ende alsoa den tijt vast verstrijckt ende yck mijne
penningen noodich te doen hebbe ende wist ick, dat ick mijn penningen mit
onlost ende onrost soude maeten haelen -- alsoo ick hoepe neen - -, zoo,
wilde ick oock clan eens bestaen te dencken om mijn keuren mede te
uuytteren ende mijn voorsaten kueren, oock die in lange tijden nyet gegeven
en sijn, ende mede staet er een proces van outs, men mocht decxsel eens
aenschuyven ende besien, wat in potten teeten waere. Eerstgancx weet ick
wel, dat wij nyet veel verliesen en') connen, zoo wij eysschers sijn, aldus de
saecken intricaet loopende hoo langer hoo meer ende latent daer vast bij goet
blijffven ende loeyerijnen zoo vast. Voorts ick mercke wel, tot wat fyne tzelve
tendeert ende oock zulcx certeyn nyet en behoort toegelaten te zijne, u luyden
da:rom mits desen versueck') dese materie ende saecke den eenen aft den
anderen wech te willen helpen uuytvuyren, doch tot der vrundtschappen, ist
mogelicken, ten eynde dat een yeder eens weeten mach, waertoe hij hem
reguleeren hebben zal, tzclve doende zult mij vrundtschap doen, die ick an u
luyden wederom tot alder tijt wit t) Het hs, heeft: ende, helpen verschulden, dat
ken den Almogende, then ick bid, dat Hij u L(uyden) wil sparen in frisscher
gesontheyt.

Geschreven mit haest tot Woudrickhem, opten XXVIIen dach van Februario
anno 1558 stilo Trajectensi. Onder stont geschreven: Uwer 1(uyden) gans
goetwillige frundt, Jan Schellaert. Noch onder geschreven: Ick avysere ende
waerschouwe u mede rechtelijck mits desen, hoo dat tot Andel in uwen dijk
gisteren een groa,t gat geschoten is, zoodat ick daer vreesse overmorgen
inleggen sal, bij maniere van manninge, indien ghij Manendach goets tijts
zelffs mit volck daer nyet in en zijt. Verhuet uwen schade ende en segt nyet
(nyet) gewaerschout te weesen, bet(aelt) desen bode iii) St.

De superscriptic: Aen de eersame, discrete mannen, den schouth van
Genderen, etc., ende Zeger van Clootwijck, mijnen swager, nabuer oeck tot
Genderen, mijn gonstige, goede vrienden tot Genderen.

Afschr. - Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, fol. 139 recto - 140 recto.

400. INGELANDEN VAN HET LAND VAN ALTENA STAAN DEN GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, EEN BEDE TOE VAN 4½ STUIVER 'S JAARS OP ELK MORGEN VOOR DEN TIJD VAN TWAALF JAREN, OP VOORWAARDE (O.A.), DAT DE GRAAF DE GEERFDEN BEVRIJDEN ZAL VAN ALLE IMPOSTEN DIE DE KONING VAN HEN ZAL MOGEN VORDEREN, GELIJK HIJ TOT DUSVERRE GEDAAN HEEFT.

1560 Februari 8.

Gevidimeerd d.d. 1560 Februari 13.

401. EEN DOOR DEN HEER, TEZAMEN MET DE INGELANDEN EN GEERFDEN VAN HET LAND VAN ALTENA, BENOEMDE COMMISSIE STELT EENIGE BEPALINGEN VAST, ALS AANVULLING OP DE ORDONNANTIE VAN DE NIEUWE DIJKAGE, WAARNAAR DIJKGRAAF, HEEMRADEN, HVGELANDEN EN GEERFDEN ZICH ZULLEN GEDRAGEN.

1560 Februari 13.

Ampliatie ende adjunctie van de ordonnantien van de dijckayge des lants van Athenae, geconcieert ende gemaect bij Aernt die Juede, heere tot Hardinxveld, Adriaen Dirckzoen, burgermeester tot Gorcum, Jan dImmer, advocaet shoofs van Hollant, Jan van Asperen Volpertss., Jan Pieck ende Willem Willems. als daertoe genommeert ende geelieert bij mijnen heere, die greve van Hoorn, als heere van Athenae, ende die gemeen (in)gelanden ehde geerffden desselfs lants, daernae dijckgreff, heemraden ende die gemeen ingelanden ende geerffden hem mede sullen reguleren, soewel opte Maes als op die Zeedijcken.

1. In den eersten, dat men mit alder diligentie maicken sal een nyeu dijkboick, ende dat men yegelicken ban ofte polder designeren sal bij teyckeninge van paelen, beslaegen met ijsen, den aenganck ende affganck van den dijk, ende dat tot tgemeen lants coste, bij zeeckere personen, die bij den heer ende gemeen ingeerffden, dies verstant hebbende, daertoe genomcert sullen worden, ende dat tselve volmaect ende volbracht sal sijn voor den uuytgaende Mey eerstcomende.
2. Item dat die eerste paelen geslaegen sullen worden daer den voetdijk van Sleuwijck eerst aengaet, gereserveert den heere zijne gerechticheyt ende jurisdictie, daerenteynden zuytwaers op.
3. Item dat dijkgraeff, heemraeden ende ingeerffden noepende dinrijdende schouwe hem reguleren sullen naevolgende tXIIIe articule van de ordonnantie van de zeedijckaige daerop gemaict, hiernaes geinsereert: Item, waer yemant die eenigen dijk aenname te maicken, ende then dijk dan nyet gemaict en waere ter lester schouwen nae inhoud des keurs, daer sal die dijkgraeffve metten heemraders op inrijden in eeniger herbergen binnen dier heerlicheyt ende nyet uuyter herberge te scheyden, noch vaort te schouwen, die dijk en sal eerst volnaect sijn nae inhoudt des keurs, behoudelicken dat die schouwe nyet stille en sal blijven liggen in eens anders heerlicheyt; ende zullen den cost verhaelen op dat erve daer then dijk op geslaegen es. Ende waer dat nyet goet genoch, dat dan voort te verhalen in alle manieren ende mitten voorwaerden, hiernaes verclaert. Ende waert saicke dat zij binnen den darden dagen nyet uuyter herbergen gehaelt en worden, soe sal se dan die heer opten dorden dach uuyt lossen ende dyen dijk doen maicken op dergeenre cost, daer zij op ingeleet sijn. Ende zullen hebben ter heemraders scieringe, te weten die dijkgrave VII stuyvers ende elck heemraet III stuyvers, ende voort te schouwen als dat recht dacraff inhoudt al van der dijckaetsien ende hiernaes gescreven staet; daertoe sal hij verbeuren drie pcnt, uuytgesondert dat dijkgraeff ende heemraeden op een inrijdende schouwe nyet meet verteren zttllen tot laste van partije dan vier karolusguldens onder nacht ende dach, sonder meet. Ende indien daer min verteert wordt, tselve sal wesen tot voordeele van denghenen tot wyens last.- die inrijdinge gedaen es. Ende twerck volmaict zijnde, sal den dijkgraeff ende heemraders tot versauck van partijen gehouden 'zijn voort te schouwen.
4. Item sal die dijkgraeffve gheen dubbel gelt van teringe off anders moegen nemen dan als den heere nae den darden dach die schouwe lost, in welcken gevallen hij dubbel gelt hebben sal van zijne verschoten penningen, mer sullen altijs die boeten enckel betaelt worden boven die dachgelden ende verteerdP costen indien die bij partije binnen den darden dach betaelt warden. Indien nyet, sal die dijkgraeff daarvan mede hebben zyn dubbel gelt, ende van cloosters, goetshuysen, gemeenlants wercken, hoeffden, sluysen, gemeen erffgenamen, geschuerde boelen, hoeveel die sijn, een dubbele boete sonder meet.

5. Item sullen die boeten van een inrijdende schauwe opten Zeedijck wesen drie schilden van XIII stuver tstück, ende opten Maesdijck zes schilden, ende van collegien ende anders alsvooren dubbel.
6. Item en sal die dijkgraeff geen schouwen vorsten off upsetten dan bij consent van tmerendeel van den heemraet volgende tXXVIIe articule van de ordonnantie van de dijckgraven, hierna volgende: Item en zal gheen dijkgrave gheen schauwe vorsten, noch uuytstellen, dan mit consent der heemradcrs.
7. Item sal oick den dijkgreeff zijn schouwe vueren mit tmeestendeel van den heemraders, daertoe verdaecht zijnde, volgende tderde a.rticule van de ordonnantie, hierna volgende: Item oft zoe gebuerde dat op die gerechte schauwedaegen yemant der voorss. heemraders after bleve ende bij nootsaecten aldaer nyet comen en mochten, soe sullen dan die voorss. dijkgraven, elx int zijn, metten heemraders, die tegenwoerdich wesen zullen, in die stede van den gebrekelijcken tot then. maele, telcken tijt alst gebuert, moegen kyesenende zetten andere heemraet off heemraden, van daer die absenten zijn, indyen zij tegenwoerdich te gecrijgen worden. Ende en zijn zij daer nyet te krijgen, soe sullen die dijkgraven ende tegenwoerdigen heemraden vaorn. dan moegen kyesen alsulcke heemraden, als hem nutte duncken sal, binnen den voorss. nieuwen lande geerft, daer zij diezelve schouwe mede volbrengen maegen, opdat die schauwe bij gebreecke van de heemraden nyet stille en blijve staen.
8. Item aengaende teeligeren ende kiesen van den heemraden sullen dijkgraeff ende die gemeen ingeerffden hem reguleren volgende het honderste negentienste articule van de hantvesten, bier mede **nap-volgende**: Item, in den eersten, soe in der ordonnantie der dijckgraven gescreven staet van kiesingen der dijkheemraders in tveen plaetsen, soe es mede verclaert, dat men die dijkheemraders tants van Althenae verkiesen ende versetten sal jaerlixs nae inhouden des eersten puncts van den voorss. ordonnantie, inhoudende tselve punt, alsdat men van denzelven') heemraders tants van Althenae, die dat voorgaende jaer heemraders tants geweest zijn, vier van denzelven sal bij den geerffden weder verkiesen ende eeden mit dryen nieuwe, die men dan kiesen sal, ende mit then dat dijkrecht voeren nae inhouden derselver ordonnantie. Ende des en sal nyemants stemme hebben heemraders te kiesen, hij en sal tot zes mergens toe geerft wesen off daerenboven.
9. Item die keurschauwe opter Maesen sal wesen den eersten Apriles.
10. Item dat men van nu voortan dijkgraeff ende heemraden die loeffschauwe van aert ende rijs opter Maesen schouwen sullen den XIIIen .Juny ter vollen keure.
11. Item dinrijdende schouwe opter Maese van rijsen ende aerde sal wesen veerthien daegen nae Bamisse.

12. Item dat van nu voortaan geen water ingelaten sal, werden dan bij consent van dijkgraeff ende tmeestendeel van den heemraden. Ende sal die dijkgraeff van elck consent hebben twaelf stuver, welke consent dijkgraeff ende heemraden oick nyet sal moegen weygeren als tselve bij den meerdeel van de gesworens ende waersman versocht wordt. Ende twater in den boesem wesende, sullen die schouten ende heemraeden mitten waersman binnen sbans tselve moegen inlaten tot haeren airUair doer die boesemcaeden, zonder gemeen wegen off straten te rueren.

Alle welke voorscreven articulen geconcipteert ende gesloten bij forme van ordonnantie, es mede verclaert, teneynde nyemant daarvan ignorantie soude moegen pretenderen, dat men diezelve in allcn kercken ende prochien in den landen van Althenae op eenen Sonnendach onder die misse sal vercundigen, teneynde een yegelick hem daernaech mach reguleren upten breucken ende peynen daerinne begrepen.

Des toirconde hebben wij, zes voorn. personen elcx onse naem ofte hanteycken hieronder gestelt, den XIIIen Februarij XVc negen ende vijftich, nae tscrijven van den have.

Onderteyckent A. de Juede; orcont van mijn Adriaen Dirckss., J. d'Immer, Jan Pieck, J. Folperts, Willem Wiliemss.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 58-60 verso. Gecollationeerd door H. van Zevender.

402. SCHOUT, BURGEMEESTEREN EN SCHEPENEN VAN WOUDRICIEM VIDIMEEREN EEN BRIEF, WAARUIT BLIJKT, DAT DE INGELANDEN VAN HET LAND VAN ALTENA DEN GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, OP 11 FEBRUARI 1560 EEN BEDE TOEGESTAAN HEBBEN VAN 4½ STUIVER 'S JAARS OP ELK MORGEN, VOOR DEN TIJD VAN TWAALF JAREN, OP VOORWAARDE (O.A.), DAT DE GRAAF DE GEERFDEN BEVRIJDEN ZAL VAN ALLE IMPOSTEN DIE DE KONING VAN HEN ZAL MOGEN VORDEREN, GELIJK HIJ TOT DUSVERRE HEEFT GEDAAN.

1560 Februari 13.

Wij schoudt, burgermeesteren ende schepen der stede van Woudrichem doen condt eenen yegelicken, dat wij op huyden, datum van (de.sen), hebben gesien, gelesen ende in onssen handen hebben gehad zeeckere consent ende accordt van vier stuver ende eenen halven, die onsse genaedige heer, den greeffve van Hoorn, als heere van de lande van Althenae, bij tmeestendeel van de gemeen geerffden des voorscreven lants van Althenae, buyten ende binnen geseten, eenen tijt van twaelf jaeren aeneen geduerende, op elcken mergen, voor een bede jaerlicks geconsenteert es, twelck ons kennelicken es alsoe geschiet te zijn, luydende van woerde tot woerde als hiernae volcht: Op huyden, den VIIIe Februarij anno XVc LIX, nae tscrijven tshooffs van Hollant, sijn ter beschrijvinge, gedaen vanwegen mijn heere, die grave van Hoorn als heere van de lande van Althenae, gecompareert gewecst binnen der stede van Worcum tmeerendeel van de ingelanden ende geerffden dess; lants, soewel die woenachtich zijn buyten als daerbinnen. Ende nae zeeckere drie diversche propositien, bij mijn g. heer voorn. an hemluyden gedaen; eerst, omme thebben zcs stuver op elcken merger., gelegen in denzelven landen van Althenae, ende dat voor den tijt van twaelf jaeren aeneen geduerende; ten tweeden, omme thebben rembursement ende recompentie van twaelfduysent Carolusgul., die zijn g. seyde te coste gehad thebben omme den innegeerffden voorn. te vrijen van allen subventien ende beden, bij de Staten van Hollant ende die keyserlicke ende ca. Mat. gedaen desen XVII off XVIII jaeren llarvJaerts; ten darden, omme te hebben een gratuiteyt tot reparatie ende makinge van zijnen g. huysse binnen Woudrichem, welcke propositien ende petitie respectie bij den voorn. ingeerffden gehoort zijnde, is bij hemluyden versocht tijt van deliberatie tot opten IIIen dach daeran volgende, mits dat zijluyden middelentijden mede zouden mocgen owrleveren zeeckere articulen van doliantie, beruerende dabusen ende ongeregeltheyden, zoe van dcr dijckagie als anders, die zij seyden aldaer te wesen, teneynde zijnen g. daerinne soude willen remedieren naer behoeren, welcke versouck hemluyden then naevolgende bij zijne g. geaccordeert is geweest. Dat then naevolgende die voorn. ingeerffden wederommc comparerende bij zijn g. ten geprefigeerden daege, als opten Xlen Februarij daeraen volgende, hebben zijne g. ten zelvcn tijde noepende deerste petitie van VI stuyvers opte mergen geconsenteert ende geaccordeert na diversche communicatien, bij hemluyden daerop gehouden thebben, vier stuver ende eenen halve op elcke mergen, in den voorn. lande gelegen, ende dat voor eenen tijt van twaelf eorstcomende jaeren, daarvan teerste jaer verschijnen sal halff Maerte cerstcomende, mits dat nochtans die rentmr. indertijt wesende, been overleveringe sal moegen doen dan Bamisse daeraen volgende, mer die tijt averstreken zijnde, sal die rentmr. diezelve penningen moegen innen bij overleveringe aen den <imbochsheeren offte schouten binnen slants, ende dat opten derden penning, mits dat nochtans hij gehouden wordt, voor eenige overleveringe, te doen behoorlicke kerckgebodt in alle prochien deszelffs lant, mits conditien cock, dat zijne g. den gemeen g:erffden bevrijen sal van alle contributien, thienden penningen, imposten ende van alle vorder ander beswaernissen, die bij de co. Mat. ofte die Staten van Hollant in eenigerwijs op tvoorn. lant geset zoude moegen warden, zulk ende in der manieren als zijne g. tot noch toe gedaen heeft; dat oick dit tegenwoordige consent geen effect scrteren en sat voor ende alear opte doliantie, bij hemluyden overgegeven, effectueelicken gedisponeert sat

wesen, ende ingevalle dat Godt verhoeden moet dat zijne g. loopendc dese jegenwoerdige bedde quame te overliden, dat in then gevalle die vorder loopende jaeren doat ende tenycte sullen wesen. Ende aengaende die tweede ende derde propositien hebben zijluyden zijne g. voor antwoert gegeven, dat hemluyden althans nyet moegelick en is, overmits die jegenwoerdige lasten ende armoeyde van den landen, yet daerinne te consenteren, mer dat tselve gcstelt ende gereserveert sat staen tot in toecomenden tijt, als die voorn. landen tot beter fortuyne ende. minder lasten - dat Godt geve nyet - gecomen zullen zijn, dat zijluyden alsdan zijne g., een gratuiteyt daervoerer. zullen doen naer redelicheyte ende exigentie van der saicke, welcke voorn. consent ende presentacien mitte voorn, reservatien zijne g., in manieren als voorsz. es, geaccepteert heeft gehat, mit welcke acceptacien die gemeen ingeerffden oick tevreden zijn geweest.

Es mede tenzelven tijde bij den voorn. ingPlanden geaccordeert, dat die rentmr. die restanten van de voorgaende bedde van vier stuyvers op elcke mergen, noch onbetaelt zijnde, van gelijcke sat moegen innen Bamise eerstcomende bij overleveringe alsvooren, wel verstaende nochtans, dat hij middelentijde diezelve zal moegen innen bij rechte ofte andirs zulx hij tot nochtogedaen heeft, ende dat die procedueren, bij hem ter cause gedaen, effect sorteren sullen; alle dinck zonder arch ofte list. Des toerconde hebbe wij ons hanteicken hierender gestelt ten daege ende 'acre als boven. In oircondt van desen hebben arij onse stede zegel ten saicken voorn. aen desen doen hangen. Gedaen er.de geschiet den XIIIen Februarij anno XVc ende tsestich stilo co(mmun)i, ende was onderteyckent: de Montmorency.

Met uithangend zegel van de stad in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 20.

Litt.: Inleiding, blz. 18, 63; Prfschr., blz. 33

403. VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM STAAN DE INGELANDEN VAN EEN POLDER TE DE WERKEN DEN GRAAF VAN HORNE, ALS HEER VAN ALTENA, EEN BEDE TOE VAN 2½ STUIVER 'S JAARS OP ELK MORGEN, VOOR DEN TIJD VAN TWAALF JAREN, OP VOORWAARDE (O.A.), DAT DE GRAAF DE GEERFDEN ZAL BEVRIJDEN VAN ALLE IMPOSTEN, DIE DE KONING VAN HEN ZAL MOGEN VORDEREN, GELIJK HIJ TOT DUSVERRE HEEFT GEDAAN.

1560 Februari 14.

Wij Jan Spiegel ende Heynricli van Loosen, schepen der stede van Woudrichem, tuygen onder onse zeegelen, dat voor ons gecompareert zijn tmerendeel van den geerffden ende pechtenaeren van den bedijckten polre mitte landen daerbij gelegen, al gelegen buyten dijcks aen de Wercken ende daerontrent, bij naemen: Jan Schellaert, Adriaen Dircksz. van den Hoewel, die huysfrouwe van Gerit van Malsen, Philips van Weyburch, Cornelis van Rijswijck, Thonis Michgielsz., Adriaen Adriaenssen, Jan Adriaensz., Gerit Pauwelsz., Gerit den Bi'sschop, Adriaen Claessen; Jan die Hoer, Alaerdt Dircksz, ende meer andere. Ende hebben ons genadige heer, den greeffve van Hoorn, als heere van de lande van Althenae etc., op zijn g. versouck geconsenteert ende geaccordeert voor een bede, den tijt van twaelff eerstcomende jaeren op elcken mergen lants voorsz. twe stuver ende eenen halve, waeraff teerste jaer verschijnen sat halff Meerte eerstcomende, mits dat nochtans den rentmr., in der tijt wesende, gheen overlevcringe sat moegen doen dan Bamisse daeraen volgende. Ende die tijt overstreken zijnde, sat de rentmr. diezelve penningen moegen innen aen den schouten, daeronder diezelve gelegen zijn, opten derden penninck meer, mits nochtans, dat hij gheen overleveringe doen en sat, hij en heeft eerst doen doen behoorlick kerckgebot in der kercker. off pro-chie, daeronder die voorsz. mergentalen sorterende zijn, mits dat zijn g. den gemeen geerffden voorn. bevrijen sat van alle contributien, thienden penningen, imposten ende van alle beswaernissen, die bij de co. Mat. offte die Staten van Hollant in eeniger manieren op tvoorn. lant gestelt zoude moegen worden, zulxs ende in der manieren als zijn g. tot noch toe gpdaen heeft. Ende ingevalle - dat Godt verhueden wil - zijn g. loopende dese bede quame te overlijden, dat in then geval de vorder loepende jaeren doet ende tenyet zullen wesen; alle dinck zonder bedroch, arch offte list. Gedaen ende geschiet den XIIIlen

Februarij anno XVc ende tsestich stile, co(mmuni). H. Zevender.

Met de uithangende zegels van Jan Spiegel en Hendrik van Loosen in groene was.

Oorspr. - Archief Altena, no. 20.

Litt.: Inleiding, blz. 18.

404. VOOK HET HOF VAN HOLLAND PROCEDEEREN DE BESTUURDERS VAN DE DORPEN EMMICHOVEN EN WAARDHUIZEN, SLEEUWIJK, RIJSWIJK, GIessen EN OP- EN NEER-ANDEL, ALS EISCHERS, TEGEN SCHOUT, SCHEPENEN EN WETHOUDERS VAN WOUDRICHEM, ALS GEDAAGDEN. EISCHERS STELLEN, DAT ALLE

CIVIELE ZAKEN, WELKE ZICH VOORDOEN IN HUN DORPEN, BEHOOREN TOT DE COMPETENTIE VAN SCHOUT EN HEEMRADEN VAN HET BETROKKEN DORP. VAN HUN VONNISSEN KAN MEN IN HOOGER BEROEP KOMEN BIJ STADHOUDER EN LANDSCHEPENEN VAN HET LAND VAN ALTENA EN BIJ HET HOF VAN HOLLAND. SINDS MENSCHENHEUGENIS ZIJN DE DORPEN NIET ONDERWORPEN AAN DE RECHTSPRAAK VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM. NIETTEMIN IS HET IN DEN LAATSTEN TIJD GEBEURD, DAT DORPSBEWONERS VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM WERDEN GEDAGVAARD. EISCHERS HEBBEN NU EEN MANDAMENT POENAAL VERKREGEN EN UIT KRACHTE DAARVAN DE GEDAAGDEN DOEN DAGVAARDEN VOOR HET HOF. DE GEDAAGDEN DOEN EEN BEROEP OP DE HANDVEST VAN 1476, WAARBIJ BEPAALD IS, DAT SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM IN EERSTE INSTANTIE ZULLEN KENNIS NEMEN VAN ALLE ZAKEN VAN BET PLATTELAND, IN HET BIJZONDER WANNEER HET PACTZAKEN BETREFT. DE PRACTIJK IS DAARMEDE IN OVEREENSTEMMING GEWEEST. HET HOF STELT EISCHERS IN HET GELIJK, DECRETEERT HET BEVEL POENAAL EN GELAST MITSDIEN DE GEDAAGDEN, OM DE BEWONERS VAN HET PLATTELAND VAN ALTENA IN CIVIELE ZAKEN VOORTAAN NIET MEER TE DAGVAARDEN OF TE DOEN DAGVAARDEN VOOR SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM.

1560 December 23.

Tusschen Wouter van Emmichoven Zeegerss., cum socijs, soe hij procedeert, contra schout, burgermeesters ende regierders van Woudichem.

In der saecke, hangende voor den hove van Hollandt, tusschen Wouter van Emmichoven Zeegerss., ambochtsheer aldaer, Joast Adriaenss., Adriaen Jan Zegerss., Claes Thoniss. ende Adriaen Wouterss., heemraders in den voorn. dorpe ende oick tot Waerthuysen, Jan van der Stael, ambochtsheer tot Sleewijck, Herman Meliss. Schoir, Helmich Pieterss., Adriaen Heynricxss. ende Adriaen Diercxss., heemraders in den voorn. dorpe, Cornelis van Rijswijck Zweerss., ambochtsheere tot Rijswijck, Gerit Anthoniss., Gerit Janss., Henrick Henricxss., Herman Jacobss., Pieter Diercxss. ende Claes Diercxss., heemraders aldaer, Jan Pyck, schout tot Gyssen, Jan van Goer, als gemachticht schout; Balthen Janss, van Goer, Aert Bruynss, ende Pons Heestenss., naebuyeren tot Ghysen, Huybrecht Wouterss., schout tot Opandel ende Neerlandel, Cornelis Engebrechtss., Stees Aertss., Harman Janss., Aert Willems., Cornelis Rijckess., heemraders aldaer, Dierck Steess., Willem Pieterss., Willem Janss ende Jan Geritss., al naebuyeren der voerss. dorpen, ter eenre sijde, ende schout, burgermeesters, schepenen ende wethouders van Woudrichem, gedaechdens, ter andere.

Proponerende die voerss. impetranten, hoe dat schout ende heemraden voerss. respectivelijck kennisse, jurisdictie ende berecht hebbende van alle

civile saecken, reele, personeele ende mixte, die opstaen ende rijzen in de voerss. plaetsen. Ende wat vonnissen ende sententien, bij hemluyden respectivelijck gewesen, betrocken worden bij appel ofte anderssins, die resorteren immediatelicken voor den stadthouder ende lantscepenen des lants van Althlena ende voor den raidt in Hollandt, sender dat die voerss. impetranten eenichsins subject sijn ofte resorteren onder die stede van Woudrichem ofte die wet aldaer. Ende dat meer es, hebben die voerss. impetranten over die hondert jaren brieven van separatie ofte exemptie van den heere van Althenae, daerbij henluyden verleent ende gegundt es, dat sij nyet subject sijn en souden d--r voerss. stede ende weth van Woudrichem voerss., welcke privilegien ende hantvesten, brieven van separatie ende exemptien voerss. alle heeren van den lande van Althenae voerss. int aenvaerder. ende huldinge van den voerss. lande bij cede geconfirmeert, gelaudeert ende geaprobeert sijn geweest, tot op den dach van huyden. Ende sijn dimpe, tranten sttlcx gew2sen in goede ende duechdelijcke possessie vel quasi van de voerss. separatie, van over die X, XX, XXX, XL jaren ende van sae langen tijt, dat egheene memorie van menschen ter contrarie en es. Ende soe wanneer die voerss. van Woudrichem hun hebben willen vervoorderen eenige perticuliere personen van de voerss. dorpen vaor henluyden te betrecken, soe heeft men daer jegens altijt geproponeert gehadt exceptie declinatoire, sulcx dat sij altijt gebleven sijn in heurluyder voerss. possessie van separatie. Ende hoewel nu nyemant en behoort hem te vervoorderen contrarie ende in prejudicie van de voerss. privilegie ende der impetranten in memorate pcssessie yet te attenteren ofte innoveren, end'. alsulcx te min geoirloft es den wethouders van Woudrichem ofte heere poorters, dondersaeten, buyerluyden ende inwoonders van den voorn. dorpen voor henluyden te doen daegen ende evoceren) in actie personeele, reele ofte mixte, in de eerste instantie, noch oick in de tweede instantie, dan voor den stadthouder ende lantscepenen tslants van Althenae voerss., maer indien sijluyden ofte yemandt anders dimpetranten ofte yemanden van henluyden yet willen eysschen, tselve gehouden waren te dcen voor die van de voerss. weth ende gerechte, deesen nochtans nyet jegenstaende, soe heeft het dic van Woudrichem voerss. belieft ') gehadt nu onlanxleeden ende soe dagelijcx soe meer die buyerluyden ende inwoonders van den voerss. dorpen te roupen ende evoceren in civile saecken voor henluyden directelijcken, contrarie bescreven rechten ende daertoe des impetranten speciale privilegie, separatie ende exemptie, al twelck dimpetranten K. Mt. te kennen gegeven hebben ende geobtineert mandement penael mitte clause op sulck versouck, als dimpetranten ten dage dienende souden willen doen ende neemen, omme die voerss. beveelen penael bij prcvisie, hangende tproces, henluyden gedecreteert te worden, doende uuyt crachte van then die voerss. gedaechdens dachvaerden voor deesen hove, concluderende daeromme bij deesen ende meer andre middelen, dat die voerss. bevelen penael als wel ende terechte gedaen, verclaert souden worden stadthouder ende volcoemen effect te sorteren, ende dat then naevolgende de gedaechdens bij sententie van desen hove gecondemneert sullen worden te cesserem, op te houden ende henluy:ien te verdragen van nu voortaan meer te onderwinden die jurisdictie van de impetranten ofte henluyden daerinne te ingereeren ende meyen ende judicature diesaengaende te neemen, ofte oick die buyrluyden, ondersaeten ende inwoonders van de voerss. dorpen te dachvaerden,

evoceeren, doen dachvaerden ofte evoceeren in civile saecken, personeele, reele ofte mixte, voor die voerss, stede ofte heurluyder wethouders, mer³) dat sij dimpetranten ofte elcx van hen ofte heur schouten daarmede laeten bewaerden in sulcker vougen ende alsulcx sij dit gepleegen ende gehandelt hebben tot opten dach van huyden, achtervolgende heurluyder privilegie ende hantvesten; ende indien sijluyden ofte yemant anders dimpetranten ofte yemanden van henluyden yet willen eysschen, dat sijluyden tselve sculdich sullen wesen te doen ende te vervolgen voor denghe nen van den voerss. gerechte, condempnerende dieselve gedaechden in alle die costen van deesen processe, gelcden ende noch te lijden ten uuyteynde van deeser saecke, ofte tot anderen alsulcken fynen ende conclusien, als tvoerss. hoff bevinden soude den voorn. impetranten oirbacrljck te wesen.

Waertegens vanwege der voerss. gedaechdens onder andere voor antwoerde geallegeert es geweest, dat tande.en tijden in den jare dusent vierhandert ende LII die landen van Althena zeeckere privilegien ende hantvesten verleent sijn geweest, maer sijn dieselve in den jare LXXVI daer aen volgende weder verandert ende gemuteert geweest, bij welcke veranderinge verclaert es, dat die wethouders van Woudrichem, in der tijt wesende, kennisse neemen souden over alle die platten landen van tlandt van Althenae in de eerste instantie, bijzonder sce wanneer tselve pachten van landen aengaen soude, ende es voorts bij de voerss. laeste mutacie verclaert, dat die voerss. wethouders van Woudrichem kennisse soude moegen neemen ende voorts judicature doen 1), welke privilegien ende hantvesten daernae in den jare duysent vierhondert LXXVII gecconfirmeert sijn geweest, ende sijn die voerss. gedaechdens, soe sij procederen, zedert den voerss. tijt altijd in possessie geweest, kennisse ende judicature te doen over die ingesetene des voerss. lants van Althenae, soe wanneer die voor hen betrocken sijn geweest. Tis wel waer, dat noch bynnen tsjaers eenige van de voerss. dorpen geexcipieert hebben gehad, contenderende tot renvoy, mer sijn alle die voerss. exceptien bij deesen hove gerejecteert geweest, soedat die gedaechdens, soe sij procederen, heurluyder possessie altois gecontinueert hebben gehad. Es mede warachtich, dat enige van den inwoonders van den landen van Althenae geciteert waren ter instantie van heuriuyder partijen voor den wethouders van Woudrichem, clachtich gecommen sijn voor deesen hove ende hebben vercregen subrepticelijcken mandement, omme sulcke procedueren affgedaen te werden, doende sulcx heurluyder partijen roupen veor deesen hove. Mer dieselven in justicie gehoort sijnde, was tvoerss. mandement bij deesen hove verclaert subreptys ende sijluyden veorts gecundemneert in alle die costen van dien, sulcx dat die selfde voorts hebben moeten deren voor die van de weth van Woudrichem voerss, ende nae die voerss. partijen in sulcken ende gelijcken saecken voor desen hove tot meer tijden geprcedeeert hadden gehad, sijn dieselve partijen bij denselven hove gerenvoyeert geweest voor de weth van Woudrichem voerss., soedat die gedaechdens altaes heurluyder oude possessie gecontinueert hebben gehad, sonder dat die oyt geinterrumpeert es geweest. Concludeerden daerom die voerss. gedaechdens bij deesen ende meer andere middelen, dat het voerss. mandement verclaert soude werden subreptys ende obreptys, nul, negeen ende van onwaerden ende voor sulcx die bevelen, die gedaechdens gedaen uuyt crachte van de voerss. mandemente off ende tenyete gedaen, die selfde

impetranten verclaerdt worden nyet ontfanckelijck tot haeren eysch ende conclusie, op henluyden gedaen uuyt machte van dien, immers in sulckere vougen ende in alle alsulcke poincten, ais sijluyden die op henluyden, gedaechdens, alsoe sij procederen, gedaen ende genamen hebben. Ende indien dimpetranten, alsoe sij procederen, eenichsins ontfanckelijck bevonden mochten worden, des neen, dat henluyden alsdan heurluyder eysch ende conclusie, soe als sij die gedaen ende genomen hebben, ontseyt sal sijn, condempnerende altoes dimpetranten, soe sij prcced.-ren, in alle die costen, ter cause van desen processe bij de gedaechdens, soe sij procederen, gehadt ende geleden, mitsgaders die sijluyden noch hebben ende lijden sullen moeten, ten uuyteynde toe van deselffde saecke, ofte tot anderen alsulcken fynen ende conclusien, als tvaerss. hoff bevinden soude den voorn. gedaechdens oirbaerlijck te wesen.

In weicke saecke die voerss, pertijen geappointeert sijn geweest te scrijven bij feyten contrarie ende geadmitteert tot prouve van dien, volgende welcke hadden sijluyden die materie aen wedersijden volscreven ende was vanwege die voerss. impetranten gedaen dcen zeeckere ordinariis enqueste ende aen wedersijden geproduceert diversche munimenten, gerenuncieert van meer te produceren, gereprocheert, gesalveert, in rechte geconcludeert ende rechts begeert.

Tvoerscreven hoff, mit rijpe deliberatie van raide deurgesien ende overgewegen hebbende alle tgundt ter materie dienende es, bevindt, dat men tproces termineren mach sonder enqueste te daen opte feyten, begrepen in de voerss. reprochen ende salvatien, ende doende recht in den naem ende vanwege des conincx van Spaengnen, van beyden Cecillien, etc., als grave van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, verclaert, dat die bevelen penael, die voerss, gedaechdens gedaen, als wel ende terechte gedaen, stadt houden ende haer volcomen effect serteren sullen. Ende then naevolgende condempneert die voerss. gedaechdens hen te verdragen van nu voortaan meer tonderwinden die jurisdictie van den voerss. impetranten, ofte henluyden daerinne te ingereren ofte oick den inwoonders van de voerss. dorpen te dachvaerden ofte doen dachvaerden in civile saecken, personeele, reele ofte mixte, voor de voerss, stede ofte heurluyder wethouders; mer sullen den impetranten ofte elcx van hen bijzondere, ofte heuren schouten, daarmede laeten bewerden in sulcker vougen, als dieselve impetranten tselve gepleecht hebben tot desen dage toe ende dat al naer uuytwijzen der voerss, impctranten privilegien ende hantvesten. Condempneert voorts den voerss. gedaechdens in de costen van desen processe ter tauxatie ende moderatie van den voerss. hove.

Actum bij president Wassenhoven, Naerden, Sasbout, Weytsen, Nicolay, Nyenburg, Houff, Angeli, ende gepronunchieert den XXIIlen Decembris XVc LX.

Ander afschrift: gemeente-archief Almkerk, Resolutieboek 1560-1795, no, 1.

Litt.: Inleiding, blz. 64, 71 vlgg., 85

405. SCHEPENEN VAN Woudrichem WIJZEN VONNIS IN DE ZAAK TUSSEN JAN DE FEYTER, ALS GEMACHTIGDE VAN HET KLOOSTER DER KARTHUIZERS BIJ GEERTRUIDENBERG, EN DEN DROSSAARD VAN HET LAND VAN ALTENA, OPTREDENDE NAMENS DE VROUWE VAN ALTENA, WAARBIJ BIJ "AANVANG" EN "CONTRE-AANVANG" OP EEN ONROEREND GOED TE EMMICHOVEN GEPROCEDURED IS. HET GERECHT BESLIST, DAT JAN DE FEYTER DEN "AANVANG" TERECHT, EN DE DROSSAARD DEN "CONTRE-AANVANG" TEN ONRECHTE GEDAAN HEEFT. DE KOSTEN WORDEN GECOMPENSEERD.

1561 Mei 21.

Gesien bij schepen van Woudrichem tproces voor den zelven gerechte beleyt tusschen Jan de Feyter Brienensz. den cuden, als gemechtich van den canvente van de Chartroyssen bij sint Geertruydenberch, eysschere bij aenvanck, gedaen aen zeeckere landt, gelegen in Emmichoven buyten dijcks, ter eenre, ende den drossaet Slants van Althenae, uuyten naeme van onse ge. vrouwe, de greeffinne van Hoorn, als vrouwe van de lande van Althenae, etc., conter aenvanger ende verweerder ter andere zijde.

Tvoorss. gerecht heeft verclaert ende verclaert midt desen, dat Jan de Feyter Brienensz., als gemechtich van de voorss. Chartroyssen, den aenvanck aen tvoorss. lant in questie wel gedaen heeft ende den affslach offte conter aenvanck daer tegens bij den officier, in der qualiteyt als boven, qualicken ende tonrecht gedaen, laetende daer mede beweerden de voorn. Chartroyssen voer zoe veel als zijluyden lant van alden tijden aldaer gepcsideert hebben. Ende compenseren die costen, aen weder sijden in deser saicken gedaen, om redenen.

Actum bij schepen van Woudrichem ende gewesen den XXlen Mey, anno XVc ende een ende tsestich. In kcnnisse van mij, H. Zevender.

Grosse (?) - Papier; archief Altena, no. 90. Litt.: Inleiding, blz. 73.

406. DE PRINS VAN ORANJE, STADHOUDER VAN HOLLAND, DRAAGT DEN EERSTEN DEURWAARDER BIJ HET HOF VAN HOLLAND OP, DE GRAVIN VAN HORNE, VROUWE VAN ALTENA, TE GELASTEN, HAAR HANDEN AF TE TREKKEN VAN HET LAND TE EMMICHOVEN, DAT BIJ VONNIS VAN SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VAN 1561 MEI 21 AAN HET KARTHUIZERKLOOSTER BIJ GEERTRUIDENBERG WERD TOEGEWEZEN, EN, IN GEVAL VAN TEGENSPRAAK, DE GRAVIN TE DAGVAARDEN VOOR HET HOF, OM DE EXECUTIE VAN DIT VONNIS TE ZIEN DECERNEEREN.

1561 October 29.

Die prinche van Orangnen, grave van, Nassouwen, Catzenelleboege, Vianden, Dietz, etc., heere tot Breda, Diest, etc., stadthoudergenerael, president ende raiden des cenincx van Spangnen ovcr Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt den eersten geswoeren exploitier van der camere van den Raden in Hollant hierup versocht, zaluyt!

Alzoe den prior ende procuratoer van de Cathuysers buyten sinte Geertruydenberch, over ende uuyt de naem van die gemeene conventuaelen aldaer, ons te kennen gegeven hebben, hoe dat zij suppltn., als eyschers, ter cause van zeeckere landt, gelegen in Emmickhoven in Spijck buyten dijcxs, questie gehadt hebben voer die gerechte van Woudrichem op ende tegens den drossert slandts van Althenae, uuyt de name van die gravinne van Hoorn, als vrouwe van dc landen van Althenae, verweester, in welke zaike zoeverre geprocedeert es geweest, dat up den XXlen May lestleden vonnisse geweest es tot voerdele van de suppltn., daerbij verclaert es geweest den anvanck, bij den suppltn. gedaen, wel ende terechte gecian te zijn, breder blijkende bij de vonnisse, daarvan zijnde; ende haewel volgende desen die voorss, gerechte wel behuerde heurluyder vonnisse te executeren, zijn nochtans van dies te doene quaetwillich ende in gebreecke, ende boven desen, die suppltn, versoekende up den XXVIIIen Augusti lestleden executie up tvoorss. vonnisse, hadde zijluy den verclaert gehadt, dat tzelve daer nyet geuseert en worde, ende boven desen zoe hadden die suppltn. al tzelve desen hove te kennen gegeven ende geobtineert missive van den hove, bij denwelcken den voorss, gerechte geordonneert es gewecst, tvonnisse voorss. ter executie te leggen ofte te doen leggen, sender van des in gebreecke te blijven, welke missive op den XIXen Octobris den voorss. drossaert ende gerechte geleverd es geweest bij een geswoeren boede van desen hove, ende hadde diezelve gerechte voer antwoerde geseyt, dat gheen costume en waere, eenige executie te doen, zulcx dat mitsdyen mede opentlick genuech blijkt, dat die voorss. gerechte denegeren die executie van tvoorss. vonnisse te doen, waerdeur die voorss, sentencie zoude blijven illusoer, zoe zij seggen, versouckende onsse provisie,

soe eest dat wij U committeren mits desen, dat ghij treckt an den persooene ofte ter woonstede van die voorss, gravinne van Hoorn, als vrouwe van die landen van Althenae, ende allen anderen des naot zijnde, ende haerluyden vanweghen der co. Mat, gebiet ende beveelt, dat zij volcomen tinhouden van den voorss. vonnisse ende dyen nacvolgende heur handen te trecken van tlandt in questye, betaelende oick die costen hieromme gedaen. Ende in cas van appositie dachvaert den opposanten te compareren ofte gemachticht te zeynden, teenen bequaemen daege, voor ons, alhyer in den Haege, omme te verclaeren die redenen van dien, mitsgaders bij den voorss. have executie te sien decernereren up tvoorss, vonnisse, die contrarien te sustineren ende voorts te procederen nae rechte, met inthimatie haerluyden beteyckenende, indien zij compareren ofte gemachticht zeynden dan nyet, dat wij nochtans vcerts procederen zullen, als dat nae rechte beha-eren zal. Ende zoeverre ghij de voorss. gedaechden binnen de jurisdictie van desen hove nyet gevinden en candt, zoe doet U exploict aen heur facteurs, procureurs ofte onderwinders van haere goeden, indien zij eenig~ hebben binnen den voorss. bedrijve; indien nyet, bij oopenbaer edictie up te uuyterste paelen, naestgelegen der plecke haerder residencie, insinuerende haer tzelffde bij uwen beslceten missive met copie van desen, alst behoert, updat zij daarvan gheen ignorantie en moegen pretenderen, welck expleicht, bij U alzoe gedaen zijn[de], houden ende auctoriseren dat van alzulcker waerden, alsoft an heurs persoons gedaen waere geweest, ons certiffierende U wedervaeren.

Gegeven in den Haege onder tzegeel van justicie, hieraen gehangen, den XXIXen Octobris anno XVc LXI.

Onder stontd gescreven: bij mijnen heeren den stadthouder-generael, president ende raiden over Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt. Ondergeteyckent: J. de Dam.

Afschr. - Papier archief Altena, no. 90. Onder het afschr is aangeteekend: Gecol-lationeert jegens sijn principael ende is bevonden accordeerende, bij mijn, als duerwaerder. Bij mijn, Corn. Jansz. van Almkerck.

407. MARGARETHA VAN PARMA, LANDVOOGDES DER NEDERLANDEN, BEPAALT, NA LANGDURIGE ONDERHANDELINGEN, DAT DE GRENS TUSSCHEN HET LAND VAN ALTENA EN HOLLAND ZAL LOOPEN "VAN DE ZUYDTERSCHEN NOTEBOOM (STAENDE ZUYDTWAERTS BUYTTEN TDORP VAN WERCKENDAM) LINIERECHT BOVEN ALMSTEYN VOORSS. ENDE VANDAER, COMPREHENDERENDE ALMSTEYN, LINIERECHT DEUR DE COORENSCHE GANTEL OP DE COORENSCHE SLUYSE." AL HETGEEN BINNEN DEZE LIMIET LIGT, ZAL DEN GRAAF VAN HORNE TOEBEHOOREN. DE GALGWAARD IN DE MERWEDE WORDT GEHEEL AAN DEN GRAAF VAN HORNE

TOEGEKEND, BEHOUDENS DE UITOEFENING VAN DE JUSTITIE VANWEGE DEN KONING EN DE STAD GORINCHEM ALDAAR. DE GRAAF ZAL AFSTAND MOETEN DOEN VAN ZIJN AANSPRAKEN OP SCHADEVERGOEDING, TER ZAKE VAN HET FEIT, DAT DORDRECHT DEN "HOOFFDIJK" OP ZIJN GROND HEEFT GELEGD ZONDER ZIJN TOESTEMMING.

1566 April 12 ¹⁾

Afschr. - Rijksarchief te's-Hertogenbosch, archief Oud land van Altena, inv. no. 33, fol. 85-88.

Ander Afschr: Archief Oud land van Altena, berustende bij den secretaris van bet waterschap te Werkendam.

¹⁾ Het eerstgenoemde afschrift geeft als datum: 1575, 12 April, voor Paschen. Dit jaartal kan niet juist zijn, daar Margaretha in 1567 werd vervangen door Alva, terwijl de graaf van Horne in 1568 werd onthoofd. Men moet lezen 1565, gelijk het in de tweede plaats genoemde afschrift, heeft.

408. SCHEPENEN VAN WOUDRICHEM VERKLAREN, DAT BINNEN WOUDRICHEM HET NAVOLGENDE GEBRUIK BESTAAT: TER ZAKE VAN VORDERINGEN, VOOR WELKE GEEN GOEDEREN VERBONDEN ZIJN, DOCH DIE VASTSTAAN DOOR EEN VONNIS OF WILLIGE CONDEMNATIE, KAN PANDING GESCHIEDEN OP DE ROERENDE OF ONROERENDE GOEDEREN VAN DEN SCHULDENAAR, NAAR DE KEUZE VAN LAATSTGENOEMDE. DE IN BESLAG GENOMEN GOEDEREN WORDEN DAN VERKOCHT. TEN AANZIEN VAN ONROEREND GOED WORDT DE PANDING BIJ DRIE ZONDAGSCHE KERCKGEBODEN BEKEND GEMAAKT. OP DEN DERDEN ZONDAG WORDT DE DAG VAN DEN VERKOOP MEDEGEDEELD. DIE VERKOOP HEEFT PLAATS OP EEN ZATERDAG, WANNEER HET 'WEEKMARKT IS.

1567 Mei 30.

Wij Frans Caell, Heymerick de Roomer, Meerten Janss., Jan die Wolff Diercx., Adriaen van Rijswijck, Wouter Ghijsbertss. Botterman ende Hendrick Goodtsconinck Mathijss., schepen der steede van Woudrichem, attereren midts deesen ten rechtelijck verzouck van Dierck Roeder, rentmeester tslands van Althenae, warachtich te weesen, dat binnen der steede van Woudrichem een coustuyme ende usancie is, dat een yeglijck sijn achterweesen als van schuldt, nyet gestipuleert sijnde op eenich goet, ende daeraff condemnatie was oft willige condemnatie van gepasseert es, dat men diezelve schuldt mach panden ende Cock daernaer richten aen den gecondampneerden sijn erffgoederen oft Cock aen sijn gereede goederen, sce den debituer d--s gelieven zall. Verclaren voorts, dat soe wye hem oock willichlijcken voor schepen overgeeft voor eenige schuldt sijn goet gepandt ende gericht te weesen, dat dengheenen, tot wyens behatff zulcx gepasseert is, alsdan van de gereede goederen voorts mach procederen tot leverantie ende vercoopinge van dyen. Ende van de erffgoederen es men alsdan voorts gewoonlijck te procederen tat drie sonnendaechse kerckgebooden ende int leste kerckgeboth verclaren, wanneer den vercoopdach geschien zall, als weesende coustymelijck te moeten geschieden op Saterdach, weekemerct weesende.

In kennisse der waerheyt hebben wij deese onsse attestatie bezegelt, elcx met onssen segell, beneden opt spacium van deesen gedruet. Gedaen ende geschiet den XXXen Mey, anno XVc ende tsestich seven. Ende was onderteykent: H. Zevender.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. IV, fol. b.

Onder het Afschrift is aangeteekend: Gecollationeert tegens sijnen originalen, hebbende seven opgedrukte zegels van groenen wassche, is daermeede accorderende. In kennisse van mij get.) J. Bammelroy, 1579

409. DE INGELANDEN VAN HET LAND VAN ALTENA HECHTEN HUN GOEDKEURING AAN HET CONCEPT VAN EEN NIEUWE ORDONNANTIE OP DE DIJKAGE. DE GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, BEKRACHTIGT DEZE MET ZIJN HANDTEEKENING.

1567 Juni 12.

Concept van een nieuwe ordonnantie, dienende omme te maicken goede ordre ende policie op tstück van der dijckaigL binnen den lande van Althenae, bij den ingeerffden gecancieert ende mijnen ghenedighe heer, den ghreeve van Hoorn, als heere van den lande van Althenae, overgeven, den twelfften Junij anno vijffthieghondert zovenentsestich tot Woudrichem.

1. Eerst zal van noode zijn, omme tvoorss, landt wel te versekeren, den geheelen dijck, soowel responderende opte Mase als opte zee, voor eens alomme te verhooghen ende te beswaren met zijn binnen ende buiten barrem al op een peyl hooch, tleechste nae den hoochsten, waer naer ellicke plaetse op den slach van den water leyt, altijts den indercant van denzelven dijck deurgaens een voet ende niet meer hoogher maeckende dan den uuytercant van den dijck, druypens drie roeden tonnerondt in zijn lijff ter plaetse daer loopdijck is ende daer pack offte schoordijck is den dijck te blijven vierentwyntich voeten aerde op zijn cruyn ende darenteynden beneden een halff roede barens, tselve wel ghevolt met goede rijs ende blatriet, wel ghepaelt ende ghelanckvest met cruycen, met min dan zes voeten in den dijck schitende, ende daer cribdijck is naer advenandt, tat desen eynde denselven dijck rontsomme waterpassende, ende dat to coste van een yegelick daer hij ghehouffslacht es.
2. Dat men om de schoordijcken, opte Mase gelcgen, te beschermen, voor teerste zal legghen boven Rijswijck een hoeft opten uuterweert tsij met vloghelen, palen afte anders zulcks bevonden sal worden tselve de meeste vruchte te doen, dienende om den stroom te diverteren ende alle neeren te schouwen.
3. Dat men tgundt voorss. es voor eens in tgemeen zal doen maicken ende onderhouden den tijt van drie jaren lanck naer tselve ghemaickt sal zijn tot gemeenen coste van tgeheele landt, merghen

merghensghelijck daerinne contribuerende alle denghenen die in den voorss. lande van Althenae landen hebben leggende ende dengenen die eenichsins daerbij geproffiteert zullen ZIP. Ende indien bevonden wordt tvoirss. hoeft praffijt te doen, sal tselve naer de vairss. drie jaeren voirts ten eeuwigen daghe worden onderhouden, sulcx alst heml(uyden) alsdan geleverd sal worden, tot keure van den dijckgraeff ende heemraeden, tot coste van die van Emmichoven ende Uuytwijck, die met hemluiden sullen moghen doen contribueren denghenen, die boven ende beneden totten hoeck van teerste huysken, staende opten dijck, legghen ende daerbij aock sullen zijn geproffiteert, indien sulcks bevonden wordt te behoiren ende behotdden(s) heuriuider defer.tie ter contrarie, ende dit oick voor dese reise ende omme goede consideratien ende sGnder tselve te trecken in consequentie in eenighe toecomende tijden.

4. Dat men an den Zeedijck, ter plaetsen daert bevonden sal worden profijtelick te sijn, sal ordonneren ende doen steecken ende maicken crebbens cffte thuyninghen, omme voor den dijck slijck te winnen, ende alsoo denzelven dijck te ontlasten van den slach van den watere, steeckende oick aldaer ende op anderen plaetsen voor de voorss. dijckaegien pooten end-, rijs, omme daarmede den dijck te mogen repareren.
5. Die cribbingen sullen gemaickt worden bij de ghemeen cuipe, ende zullen onderhouden worden bij den particulerer, personen die daerinne gedijckslaecht legghen, een yegelick in sijnen ban.
6. Ende teneynde een yeghelick zijnen houfslach perfectelick zal moghen weten, ende omme alle confusie ende duisterheyte daerinne to verhueden, sal men met goede paelen, beslaghen met ijser, die houffslaghen van allen den barmen designeren, distinguerende alzo claerlick den anghanck ende offganck van eenen yeghelicken ban, ende dat men dairvan zal maecken een perfect dijckhoufslachboeck, daerinne oick alle de particuliere hcufslagen, sorterende onder elcken ban, bij ordre zullen worden ghestelt, ende allen zeven jaeren vernyeut. Ende sal tselve boeck rust-on ondcr den heemraeden, ende dat men dairvan ofte dairuuyt eenen yeghelicken zal geven copie ofte extract tzijnen redelicken coste tallen tijden, des versocht zijnde.
7. Dat mijn ghenadige heere, als heere van Althenae, eenen dijckgraeff aldair zal stellen, hem dijcx verstaende ende binnen den5elven lande gegoedt zijnde tot vijftien margen tenminsten toe, volgende dordonnantie, die oick bij zijnder G. ondcr andere speciaelick zal worden geedt, dat hij alle de ordonnantien ende dampliatie van den dijckage strickelick ende zonder eenighe dissimulatie zal onderhouden er.de dcen onderhouden. Ende dat de heemraeden, elcx tot thien marghen gegoet, alle jaers zullen worden geset, vernyeut ofte gecontinueert bij den gemeenen ingeerffden ten gewoenlicken dage, te weten den eersten Vrijdach in de Vasten. Ende zullen alle dezelve,

emmers die present zijn, terstondt worden geedt bij den vaorss. dijckgraeff.

8. Sullen oeck de vaorss. dijckgraeff ende heemraeden alle gelijckelick ten behoirlicken tijden daen heurluyder keuren ende schouwen, die oick in persoene zullen moeten compareren, uuytgesondert alleenlick noode, in welcken gevalle de oudtste heemraet in officie sal mcgen occuperen de plaetse van den dijckgraeff; ende de heemraeden sullen altijts moeten zijn in competenten getaele, to weten tmeerendeel van heurluyden.
9. Dat op de inrijdende scouwe die teringe ende oncosten tot laste van dengenen, die in gebreecke zijn geweest heurluyder dijck te maecken, nyet meer en zullen wesen dan tot vier guldens eens, behalven den boeten van zeven schellinghen opten Zeedijck ende XIII sch. opten Maesdijck, nair breeder vermelden van dcr ampliatioe, sender dat den dijckgraeff denselven voir ende uuyt saecke van eenighe voirdere oncosten ofte vocation') yet meer zal mogen afnemen op arbitraele peyne. Ende indien binnen den XXIII uuyren twerck nyet en wordt volmaect zal terstondt worden besteedt, ende de penningen worden uuytgeleyt op dijcxrecht, tenware den defaillant zelve betaelde ofte contenteerde den annemers, in welcken gevalle den dijckgraeff tevreden sal zijn mitte voirss. boeten. Ende sal tselve werck opgenomen ende daerto; tijt gestelt worden tot discretie ende ordonnantie van den heemraeden.
10. Dat den voirss. dijckgraeff ende de heemraeden, geseten binnen slandts, ghehouden zullen zijn in tijden van stormen oft tempeesten hemluiden to vinden opten dijck ende denzelven berijden ende besichtigen, ende dairt van noode zal zijn hulpe ende manninge te doen ende stellen, seyndende terstondt een gewaerden boode int dorp wiens houfslach noodt lijdt an den officier aldair, teneynde hij de clocke doet slaen ende alsoe allen den ingesetenen van denzelven dorpe spoedelick doet gaen op heuren dijck mit behoirlicke instrumer. ten, ende dit op de hoochste boeten, omme alle periculen to voirconnen. Tot welcken behoefte zullen de voirss. heemraeden magen anvaerden allen materialen van horden, rijssen, riet, stro, staecken ende andere, ter dijckage dienende, tot redelicke taxatie ende schieringe van hemluyden.
11. Dat de schoudt ende heemraeden binnen slandts alle jaers tweemael zullen doen reuyten of schoeven ende laeycken allen binnen toochten, watergangen ende gantelen, streckende ter sluysen ofte ter muelenswaert, omme twatere van binnen zonder belet ter sluyswaert to leyden, ende oick die buytengantelen zoo wijt ende diepe to houden, dat twatere van binnen ter zee ofte int diepe mach comen.
12. Dat de voirss. schoudt ende binnenheemraeden goeden toesichte zullen hebben, dat de binnenmuelens altijts vaerdich worden gehouden ende twatere uuytmaelen ende de muelenaers daerop worden gheedt,

dat zij tot allen tijden die muelens zullen houden gaende, ende alle de zeylen van denzelven muelens, tot acht voir elcke muelen, bij hemluyden sullen behouden zonder dezelve uuyt te leenen omme daerop to dorschen ofte andersins, all op peyne van arbitraele correctie. Ende dat de waersluyden elck int zijne ghehouden zullen zijn die toesichte van then te hebben ende van den faulten den heemraeden adverteren.

13. Dat deselve schoudt ende binnenheemraeden van gelijke zullen hebben scharpe toesichte op den binnencaeden ende toeleggens, hoacht ende breede van dien, ende dat deselve caeden bij nyemande deurgesteken en worden. Ende indien tselve bij yemande gedaen wort, sullen tselve den drossaet van Woudrichem angheven omme jegens denselven geprocedeert te worden tot behorelicke straffinge ende criminele correctie.
14. Dat die waersluiden elck int zijne telcken jaere zullen doen behoirlicke rekeninge, bewijs ende reliqua van alle heurluyder administratie binnen denzelven jaere gehadt, ende dit in handen van den drossaert, dijkgraeff, heemraeden ende ingelanden tsamen, ende tot eenen zeeckeren dach, te weten den eersten Vrijdach in de Vasten.
15. Dat deselve waersluyden nyet en zullen moghen yemande overgeven ofte jegens yemande uuyt doen legghen noch executie hebben op dijcxrecht, dan van tgund binnen tsjaers gevallen zal zijn. Ende zullen ghehouden zijn te geven quittance van heurluiden ontfanck van den ommeslagen allen dengenen diet zal begheeren, zoe oick de rentmeesters van den beden gehouden zullen zijn te doene.
16. Dat zij oeck alle wercken ende reparatien gehouden zullen zijn te doen bij kennisse ende ordonnancie van den heemraeden, ende de oude materialen te vercoopen bij kerckgeboden den meeste daerom biedende ende de penningen dairvan commende te brengen in rekeninge alst behoirdt.
17. Dat voirts alle de articulen van der ouder ordonnancie mitszaders van de amliatie van then sullen worden strictelicken gheobserveert ende onderhouden in alle tgundt desen nyet bevonden zal worden te contrarieren.
18. Ende omme oick te stellen goede geregeltteyt op tf aickt van der justicie in saecken ende schulden, vallende, ten plattenlande ofte binnen deser stede, dat van allen pachten ende schulden, dairvan schepenenbrieven, rechterswillek~ur, huyrcedulle ofte obligatien zijn, die schuldenaers ghedapcht Vzijnde zes daghen tevoiren, ende ten daghe dienende promptelick nyet docerende van betalinge, zal worden gecondempneert te namptiseren eer hij voirder zal worden gehoirdt ofte den heysch zal moghen nemen bij gescrifte.

19. Ende dat alsulcke provisionaele condempnatie oick zullen worden geexecuteert, nyetjegenstaende oppositie ofte appellatie ende zonder belet daerjgens te moghen doen, tzij van pantkcringe, richtkeringe ofte anders. Mer zal dies nyetjegenstaende tot real namptissement worden geprocedert, twelck den anelegger zal moghen lichten onder cautie suffisant van restitutie, indien ter diffinitive zulcx bevonden wordt. Ende indien de voirss. schuldenaer ten dage dienende bekendt de schulde ende zulcx wordt gecondempneert te betaelen, zal hem bij schepenen gegundt moghen worden redelick termijn van een, twee cfte drie maenden ten hooehsten, naer gelegenttiyt van der saecke, mits stellende suffisante cautie binnen drie daghen. Ende zal zoolange die executie van then worden gesurcheert, wel verstaende, dat mijns voirss. gheneedighe heere domeinen ende incompsten zullen ingevoirdert worden naervalgende den oude stijl van procederen ende manieren van doene, totnochtoe gheobserveert, oft andersins bij dese voorss. dese nyeuwe ordenantien, zulcx als zijnen goeden raet gedragen zal.
20. Dat oick die schouten ten plattenlande ende die booden, respectivelick doende de voirss. executien, gehouden zullen zijn die te voirderen zonder eenich vertreck ende oick in absentie van partije, dresserende dezelve executien an den ghoeden van den gecondempneerden, ofte bij faulte van then an zijn persoon, daertoe nemende alsulcke assistentie alst van noode zal zijn. Ende dit all tot coste van denselven gecondempneerden, daerop den drossaert van denselven lande van Althenae goede toesichte zal nemen.

Ende opdat die voorschreven articulen te beter mogen worden onderhouden ende oick mach worden verstaen die vruchte ende succes van dien, zal mijn gheneedighe heere ende alle die ingeerffden, zoewel van buyten als van binnen, hem laten vynden tsjaers eens, te weten den twelfften Juny, alhier tot Woudrichem om op dexecutie van tgundt voorss. es, mitsgaders allen saiczen den lande beruerende, te mogen letten ende voirder daerinne doen naer bevonden zal worden te behoiren.

Alle welcke voorscreven articulen zijn opten voorss. twelfften junij openbaerlick gelesen ende vercondicht den ghemeenen ingelanden ende geerffden, die daerinne eendrachtelicken hebben gheconsenteert in presentie van mijn gheneedighe heere, die tot versterckinge van dyen dit teghenwordighe accordt heeft onderteeckent, P. de Montmorency.

Oorspr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141. fol. 63-67 verso.

Gedrukt: Reglement, ordre en instructie voor dijckgraeff, heemraden, penninghmeester, boeckhouder, klerck ende bode van den "ande van Althena, mitsgaders op 't beleydt van de regeringe ende administratie van den selven lande, met 't geen daer aen dependeert (inhoudende het reglement van 14

April 1665, een aantal eedsformulieren en de hier bedoelde ordonnantie van 1567), gedrukt bij Hendrick Jansz. van Sticht te Gorinchem, 1678, herdrukt bij Henrik Haansberg, te Gorinchem, 1714, en bij Teunis Horneer te Gorinchem, 1759

410. DOOR WERKZAAMHEDEN IN DE RIVIER DE MERWEDE, OP LAST VAN DE STAD GORINCHEM UITGEVOERD, IS VOLGENS DEN GRAAF VAN HORNE, HEER VAN ALTENA, DE RIVIER VAN LOOP VERANDERD, HETGEEN BESCHADIGING VAN DE GRONDEN VAN DEN GRAAF TEN GEVOLGE GEHAD ZOU HEBBEN. DE GRAAF MAAKT UIT DIEN HOOFDE AANSPRAAK OP SCHADEVERGOEDING, WELKE DE STAD WEIGERT TE BETALEN. TWEE LEDEN VAN HET HOF VAN HOLLAND BESLISSEN, ALS SCHEIDSLIEDEN, DAT GORINCHEM AAN DEN GRAAF VAN HORNE ALS SCHADEVERGOEDING ZAL MOETEN GEVEN EEN VERGULD ZILVEREN KOP MET HONDERD GOUDEN MUNTEN EN BOVENDIEN, WANNEER DE GRAAF ZIJN HUIS BINNEN WOUDRICHEM ZAL WILLEN HERBOUWEN, 100.000 GOEDE STEENEN OF 100 HOED KALK.

1567 Augustus 15.

Gedrukt: Bruch, Middeleeuwsche rechtsbronnen van Gorinchem, blz. 181-182.

Litt., Inleiding, blz. 63.

411. HENDRIK BENTINCK, DROSSAARD EN DIJKGRAAF VAN HET LAND VAN ALTENA, BRENGT IN DE VERGADERING VAN GEERFDEN, WAARBIJ OOK EEN LID VAN DE REKENKAMER VAN HOLLAND TEGENWOORDIG IS, EENIGE PUNTEN TER SPRAKE EN DOET ALDAAR EENIGE VOORSTELLEN. DE VERGADERING BESLUIT, GELIJK TELKENS BIJ IEDER PUNT IS VERMELD.

1571 April 25.

Hiernaer volgen sommige art:culen, g:proponeert ende voorgehouden bij jonckheer Hendrick Bentinck, drossaert ende dijkgraeff t:slants van Althenae, tot preservatie ende welvaren van den lande voirss. den eedelen ende achtbaren Willem Schouten, rekenmeester in des co. Ma:is rekencamer in de graeffelickheyt van Hollandt, in de plaetse ende name van zijne Mat., ende alle andere zeer vromen ende discreeten geerffden desselfs lants, buyten ende binnen denzelven lande woonachtich, op huyden den vijff ende twintichsten Aprilis anno XVc LXXI, een aemptlijcken beschreven.

1. Ierst ende alvoiren - - alzoe t:principael movement van deser generale beschrijvinge oft dachvaert geordonneert ende geschiet is geweest door t:zeer subtelijck wechzincken ende instorten van een zeker notabel stuck dijcx boven der steede Woudrichem in den Uuytwijcxschen ende Emmickhovenschen slagen, weesende genouchssaem een preparatoir demonstratyff van ze:n meerder toecomende inconvenient van inundatie, tenzij daerinne ripelijcken verzier. weerde - - staet te considereren ende te disputeren met wat middelen, dat men tzelve gesoncken stuck dijcx ende oock andere dijcken aldaer op zeer diep schoor liggende zeer periculoes, zoude bequamelijcken preserveren, inidts oock oft men denzelven dijk wedcrom directelijcken ter plaetzen zall maken, daer den gesoncken dijk gelegen heeft oft noch jegenswoordich leet, oft dattet orbaerlijcker ware, den auden dijk verlatende, eenen nieuwen dijk te maken van het middelt van d!--r placken beginnende, loopende rerecht naer die Lantpaort toe oft aen een ander plaetse, daert bequaemste weesen ende bcvonden zall worden.

Opt ierste point is bij mijn heeren, die hoage dijkheemraden t:slants van Althenae, in presentie ende met advys van mijnen heere, den commissaris voirss., eyntelijcken gerezolveert, voir dit jaer bij provisie den dijk te maken daer hij al te hants ieet naer zulcker cueren ende ordonnantien als mijnen heeren die hoage dijkheemraders tot preservatie van den lande zullen ordonneren, wel verstaende zoeverre in den lopenden jaere becvonden wordt den voirss. gemaecten dijk egheen stadt te houden ende te ontgronden, dat alsdan hiemraden procederen zullen met makinge bij een inlage oft andere r:middelen als zij alsdan bevinden zullen orbaerlijcx,sten te weesen ende te behoiren.

Ende hoewel orbaerlijck bevanden worden het hoofd, bij Rijswijck liggende, te verlengen ende eenen vanger, omme den stroom te vangen, aldaer te leggen, is nochtans tselve voir dit jaer in sorceancie gestelt overmidts die excessive costen opten lande van Althenae gevallen ende groote armoede van de ingelanden, aengecomen door dic menichfuldige ende frequente inundatien opter zee ende opter Mazen gevallen.

2. Ten tweeden. Alzoe bi den hoogen dijkheemraet tsants van Althenae zeer sware cueren van hoochten ende breyten geleet zijn, ist ommoglijcken volgende den tenueur van der hantvesten ofte ordcnnantie der dijkagien die inridende schauwe over die dijkagie te brengen, tenzij zake dat daerinne, als tanderen tijden oock gedaen is, versien wordde. Waer daeromme zeer orbaerlijcken, dat men die inridende schauwe op drie plaetsen cft ten alderminsten op twee plaetsen opten Zeedijck ende IVlaesdijck, heffende die dagelijcx, voort dreeff, daertoe hebbende cctroy van co. Ma.t ende consent van de gemeene geerffden. Is geaccordeert opten Zeedijck die inridende schauwe tot twee plaetsen te heffen, opter Koornen dierste ende die andere aen die Sleewijcksche sluyse, die tweede veertien dagen naer die ierste schauwe te heffen ende dan die schauwen overbrengen volgende dordonnantie, tanderen tiden daerop bij de hooge dijkheemraden gemaect. Ende opter Mazen van gelijcken, dierste schauwe opten bevan den Maesdijck ende die tweede aen het Uuytwijcx dijkxken in den Emmickhovenschen slach boven der stadt Woudrichem.
3. Ten dorden. Alzoet hier in den lande tot noch toe zeer abuselijcken geobserveert is geweest, dat men opten Zeedijck ende Maesdijck, immers besondere opten Maesdijck, altijts i:rst begint te dijcken als den dach van der inridende schauwe aenstaende is, diewelcke is den veertiensten dach naer Bamisse, van aerde endc rijssen, ende zoe alsdan die dagen ofte tijt geinclineert zijn tot veele stormen ende regen, coempt daerdoor somwijlen - als eock tanderen tiden alhier bevonden is -, dat men egheenen raet en weet om die dijcken te volmaken duer gebreck van eerde, waert zeer orbaerlijcken, altijts onder correctie, dat men den dach van der inridende schauwe opter Masen belangende bet opbrengen van der eerden, vroeger ordcnneerden tot alzulcke daghen als daertoe alsdan zullen bequaem bevonden worden, blijvende, zeeveele die bardinghe ende rijssen aentreffen mach, den dach van der schauwen zoo dordonnantie daarvan dicteert, Dit point is vo:;r decse reyse affgeslaegen, overmidts datter geaccordeert is die schauwe zoo opten Zeedijck als Maesdijck tot twee plaetsen te heffen, ende overzulcx vertrouwen die inndende schauwe wel over die dijkagie te brengen.
4. Ten vierden. Alzoe alie pachtenaers, immers van de geerffden buyten tsants wonende, ten tide dat men in perykel van water die clock slact, den dijk verlaeten ende schicken hen naer haer huysingen, prcserverende haer beesten ende mobele goederen, ende andere

inwoonders, diezelve desertie ende verlatinge insiende, van gelijcken doen, waerdoor dattet toecoempt ten tide van noode, dat den dijkgraeff ende heemraders verlaten worden ende door dyen als gefrustreert weesende van hulp die inundatie somwijlen gevailen, waert wel orbaer - - dwelck oock in redenen, altijs onder correctie, wel gefundeert is - - dat alle geerffden, buyten tsants haer domicilium houdende, immers in allen gevalle die tien oft twaclff mergen in den rinck hebben, dat zij - - die clock ten tide van ncode geslaegen oft getrocken weesende - - elcx eenen stercken weerbaren man op hueren coste den clockengeslach sullen hebben volgende, arbeydende met zijne instrumenten, daer dat den dijkgraeff ende heemraders sullen ordonneren. Is geordonneert endc verdragen, datter op yeder hondert mergens, totten vollen nomre van de geheele mergentalen van den lande van Althenae, aengenomen zullen worden twee perzoonen, weerachtich niet geerfft weesende, noch eenich opsicht op haer goet nemende dan alleenlijcken clockengeslach te volgen, diewelcke bij cen yeder scholtet in zijnen banne aengenomen zullen worden naer groote van de mergentalen van zijnen bedrijve. Van welcke perzoonen yeder scholtet gehouden zall zijn naer datum van desen binnen ve:rtien dagen een cedulle te leveren bij namen ende toenaemen, omme die perzoonen te eeden op zekere articule tot dyen eynde dienende. Ende is yeder ,perzoon, alzo aengenomen, toegeleet alle dagen, als zij in tiden van noode arbeyden zullen, vijff stuyvers op haeren cost, midts dat zij den iersten dage als die clock geslaegen wrdt zullen moeten volgen op die helft van haere gaigie. Ende niettemin sullen alle geerffden inwoonderen, vuer, heert ende licht houdende binnen den lande van Aithenae, het clockengeslach moeten vclgen op pene zoewie in desen gebreckelijck geveile, zoo dick ende menichwerven tzelve gebuerden ende bij wyen die faulte gebuerden gebruect te hebben twintich brabantse stuyvers, deen helft tot proffijte van den aenbrenger van de defailianten ende dander helft tat proffijte van den dijkgraeff. Ende oft gebuerden, dat eenige van alzulcke aengenomen perzoonen gebrekelijck waeren in haer comparitie ten tide dat die clock geslaegen zall weezen, sal den dijkgraeff in de plaetse van de gebreckelijcken andere perzoonen mogen aennemen ende surrogeren op dubbelt gelt tot coste ende laste van de defailianten, ende niettemin staen tot arbitrale correctie, zulcx heemraders insiende die qualitee van haer misdaet zullen bevinden te behoiren.

5. Ten vijffden. Alzo den co. Ma.t uuyt oorzaak van de voerss. trouwen heer van den lande van Althenae ende een groot geerffden desselfs lants bij confiscatie geworden es, ende zijne pachtenaers oft iandtbruyckers dagelijcx gebrekelijck geweest hebben ende noch zijn, cc. Mats landen van der dijkagien ende oncosten van dyen er.de andere binnenbansche onraden te bevrijen, waerdoor - - bij aldyen tzelve langer in zoodanigen staet zoude blijven - - tlandt geschapen waere rebel van der dijkagien ende ridende te blijven, ist zeer notelijcken, dat daerinne int alderspoedichsten versien wordde, zoo den co. Ma.t tot diversche plaetsen gedijckslaecht leet, die bij nyemanden aengeveerd en worden.

Die gemeyne geerffden hebben tzelve mijnen heere den commissaris aengegeven, teneynde dat mijnen heere den commissaris believe tzelve co. Ma.ts rekenamer aen te gheven, opdat hierinne zoeverre doenlijck int aldergeringsten versien mach wordden.

6. Ten sesten. Alzoe tlant van Althenae een lant is proper van natueren, egheer, gemeenschap hebbende in zijnen natucre mette graeffelickheyte van Hollandt, zulcx dat naer alle equiteyttzelve lant als singulier behoorden gehouden ende gepcsideert te -wordden, then niettegenstaende ende sonder respect te nemen cpte zeer lange, sware ende periculose dijckagien opte Zee ende aen der Mazen, waermeede tvoirss. lant meer dan te veel gepresseert zijnde, seven oft meer successive waterschueringen oft inundatien gepatieert ende geleeden heeft, alle frequente doortochten van ruyter ende knechten, diversche swaere ende cnverwinnelijke costen, uuyt oorzake van zijnen Ma.tS fortresse Loevesteyn, der steede Woudrichem ende lande voirss. overcomen; dat oock in consideratie van de lasten voirss. tvoirss. lant bij huere heeren geprivilegieert is geweest vrij ende ontlast te laeten van alle beeden ende schattingen, in wat manieren oft bij wat titele oock these genommeert, gescreven oft gPpraetizeert mochten wordden, blijkende bij der hantvesten ende andere brieven van privilegien, waerinne die heeren tslants voirss. tot confirmatie van desen oock haere goederen geobstringeert ende verbenden hebben, dat oock tvoirss. lant onder behoerlijcken protestatic co. Ma.t den hond'ersten penninck betaelt hecft, die van Hellandt hem vauteren, tvoirss. landt vel quasi depossesserende van huere privilegien in haere gemeene ende quotidiane ccontributie te trecken, zonder consid.:ratie dat andere landen, eens geinundeert weesende gratie van quytscheldinge oft sorceancie verleent wordden, staet te disputeren - - aengesien tzelve lant volgende die veergaende privily gien vrij is van allen exactien ende overmidts die groote armoede des lants voirss. tlandt ommogelijck is eenige schattinge cite beeden, hoe men dan die noemen mach voirder op te brengen - - met wat middelen oft wacrbij dat men tvoirss. lant daerjegens verzien zall. Dit moste bij requeste verzocht wordden aen den Exe. van hertoge van Alva; ende tot dyen eynde is gecommiteert Hendrick Bentinck, drossaert ende dijckgraeff tslants van Althenae, tot coste van den gemeenen lande tsollicitament daervan te doen.
7. Dunct oock den dijckgraeff, altijts onder carrectie, tot nutschap ende proffijte van den ghemeenen lande van Althenae te we.:zen, datter generaelijck een dijckstal waere sonder eenige distinctie van bannen aft polders, zcoveel als der dijckagien aengaet, waerbij, indien zulcx waere, alle inconvenienten bequamelijck verzien zoude wordden ende getolleert alle partialiteyt, ende alle die dijckagien beter ende stercker zouden volmaect wordden. Dit ponct en hebben die geerffden voer deser tijt nyet begheeren te accepteren, om redenen die haer daertee moveerden.

8. Waer oock zeer orbaerlijcken, dat allen oncosten, binnen den lande van Althenae vallende, tzij dan van dijckagie ofte binnenbansche onraden, op geringer ende cortter dagen geordonneert wordden te betalen, dan zij tot deesen dage toe beta(at zijn geweest, gemerct lange omslaegen met hen imparteren ende voortbrengen groote interessen ende becommernissen. Is geresolveert: remediatur cum ceteris in futurum.
9. Waer meede wel tot proffijte ende eendracht van den gemeenen lande, dat alle eygenaers oft grontheeren haer landen verhuyrden om jaerlixen gelden, bi de pachtenaers te betalen, aen hem zelve houdende, eide reserverende alle ongeden op haere erffgronden vallende. Overmits absentie van veele geerffden en is daeroff bequamelijck voer deeser tijt niet te doen geweest.
10. Item alzo in den lande van Althenae binnens bans ten grooten achterdeele van den geerffden op een schauwe, gevallen oft vallende in steegen, weegen, slooten oft gantelen oft andere zaken, dwelck bij heemraders binnens bans geschout wordden, verteert wordden sestien karolusguldens ende meer, ende bij die schouten acht oft negen karolusguldens voer de boeten affgenomen wordden dengheenen, die de schauwe te laste valt, daer die boeten nochtans ende oncosten van den schauwen opten Hoogendijck vallende niet excederen, simpelijcke schauwe weesende; die somme van seven karolusguldens, waer zeer orbaerlijck daerinne versien. Isser geordoneert, dat die schouten binnens bans van elcke schauwe, enckel schauwe weesende, hebben zullen vijff blancken sonder meet ende van een dubbelde schauwe tien blancken sonder meer, ende die heemraders sullen voer haer keringen hebben tusschen dach ende nacht twee karolusguldens sonder meer. Ende en zullen heemraders met hacre schouten met langer mogen insitten op eenige schauwe dan vier ende twintich uteri. Ende wat die schouten gerechtelijcken uytleggen, dat zall weesen dubbelt gelt.
11. Item alzo dagelijcx clachte comen van die van Almkerck, Emmickhoven ende Werthuysen van de oppressie van de wateren, seggende tzelve oorzake te wezen van het overmalen van den bovengelanden eensdeels, ende e-oock dat die affgangen off buytendijcxsche gantelen met genouch geruympt en wordden ofte met genouch bevonden en werdden diep te zijn, is voer dese reyse geordonneert ende verdragen, dat men alle gantelen ierstdaechs diepen enderuymen zall, dat se bequaem waterlesinge te ontfangen ende bosondere het verlaet ende den affganck van dyen. Ende zoc bevonden werdde, dat den affganck van den Almen ende andere gantelen met diep genouch en zijn ofte met buytenslijck verho;icht, sal men diezelve een spit anderhalff oft meer de facto oft zonder vertceven uuytnemen, die eerde daeruuyt comende ruymen vier voeten van den kandt, leggen rijssbosschen daerveer, palen daerdoor, om zulcx te precaveren dat die geruympte aerde haer met weeder en begheve in de diepte van de gantelen. Ende tzelve is voer deese reyse eendrachtelijcken verdragen geschout te wordden bij den dijckgraeff

ende hooge dijkkheemraders, die rapport doen zullen omme, indient niet en profiteert, voordr gedisponeert te worden naer behoiren, ende alles onvermindert ende sonder prejudicie in toecomenden tide van yemarits goets rechts. Tzelve zal bi den hoogen dijkkheemrader geschout worden op een Saterdag ierstcomende binnen veertien dagen, namentlijcken opten XlIen May a.0 XVc LXXI.

12. Item alzoe den Nieuwen ban ende Honswijck clachtich zijn, dat die van den O'uden banne gebreckelijcken zijn haer kaeden te maken, waerdoor die van den Nieuwen barmen sustineerden grootelijcx beschadicht te worden, isser geordonneert ende verdragen, dat bi den schout ende slijckkheemraders van den O'uden banne daerinne versien zal worden, ende haer gebreck ende faulte repareren tusschen dit ende een Maendach ierstcomende. Oft bij ffaulte ende gebreck van dyen zal daerinne bij den dijkgraeff ende hooge dijkkheemraders verzien worden, gecuert ende geschout worden voer dit jaer en alle andere jaeren, zoo dickwils alsser gebreck viele. Van gelijcken zal oock gedaen worden opte doleantie op gelijcke stuck gedaen bi den Nieuwen banne voirss. jegens die van Sleewick, zooverre ende menichreysen ffaulte daerinne geveile; ende zullen gecuert, geschout ende opgenomen worden bij dijkgraeff ende hooge dijkkheemraders tot coste ende laste van denghenen, die in deffaulte ende gebreke bevonden worden.

Hiernaevolgen bij namen ende toenaemen die geerffden ende andere perzoonen opten stadthuysen binnen der stad van Woudrichem gecompareert zijn opten XXVeT, Aprilis ao 1571 (caeteris omissis).

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. 70-75 verso.

Litt.: Inleiding, blz. 51, 77

412. DROSSAARD, SCHOUT, BURGEMEESTERS EN GERECHT DER STAD WoudRICHEM STELLEN EEN INSTRUCTIE OP VOOR DE BODEN (FRAGMENT).

1571 October 24.

.. .. .
.. .. .

gelevert hebben, tselve .goet..te brengen tot Woudrichem omme aldaer vercoft te worden, al twelck die boden oock gehouden sullen wesen te doen zoowell in absentie van partijen als in de presentie, scnder des te mogen weygeren. Waeraff die booden hebben sullen van peert off beesten tot vijffve toe off minder int getal vier stuver ende ingevalle daer meer goets es zes stuver. Ende alle gereeschap daertoe dienende sullen die booden daertoe altoos veerdich hebben soe wanneer sij uuytgesonden sullen worden omme tgunt voorss. es te volcomen.

Item van die kerckgeboden te doen sullen die booden sich reguleeren in der manieren hiernaevolgende, te weten dat sij sullen dienen int jaer elcks vier maenden ende sullen sich daerinne verdraegen wie deerste, die tweede ende derde sal wesen omme tselve aen te veerden; ende sullen hebben van drie kerckgeboden te doen van erff erlde goet anderhalven stuver; ende insgelijcken van de kerckgeboden te doen als tgericht goet vercoft es anderhalven stuver.

Van een weet te doen van eenen brieff, die in rechte gelesen es, eenen halven stuver.

Item dat oock die booden sich niet en sullen vervorderen eenich goet te vercoopen, tenzij saecke dat voor schepen eerst alsvaoren blijktt, tsij dan bij vonnisse, schepenbrieven off ander geloofften, wettelick gepasseert, mette richtinge daerop gevolcht ende attestatie van den boode, dat sulcke goet sijn drie sondaechse kerckgeboden heeft gehadt; ende daerop gegaen zijnde, sal tselve tsamen gelevert worden bij de schepen, die daerover gestaen hebben, in handen van den secretaris, omme ten register gebracht te worden naer behooren.

Die boden sullen oock elcx dienen ende hauwen haeren rechtdach, ende in de weeck soo wanneer den drossaert, schoudt, burgemeesteren ende schepen vergaderen opt stadthuys off elders, ende sal dengenen, diet sijn weeck es, sich opt stadthuys off daer se vergaedert zijn, laeten vynden, omme dieselven gesonden te worden daert van noode wesen zall.

Dat oock die booden gehouwen sullen wesen alle dagementen, weten van richtingen, weten van schepenbrieffven in rechte gelesen, weten van pandinge ende diergelijcken, selfs te doen op haeren eedt sonder yemants anders daertae te mogen constitueren cmme uuyt haeren naeme gedaen te worden, ende daeraff notatie te houwen den dach, maent ende jaer wanneer sulcks geschiet es, omme sulcks ten versuecke ende tot cost van partijen acte te verlenen naer behooren.

Dat oock die booden gehouwen sullen wesen alle weeck, elcks alst sijn weeck es, dat stadthuys schoon te maecken binnen in de camer ende voor op die zaell.

Dat oock die booden gehouwen sullen wesen [a]lle weringen van pandingen, richtingen, aenvangen ende kerckegeboden, daerinne gerc.epen es, aen te brengen op haeren eedt, soo geringe sij de kennisse hebben.

Actum bij den drossaert, schoudt, burgemeesteren ende gerecht der stede van Woudrichem den XXIIIen Octobris anno vijffthondert ende eenentsoeventich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no, 141 fol. 88-89verso.

Litt.: Inleiding, blz. 77, noot 4.

413. PHILIPS II (DE STATEN VAN HOLLAND) BELEENT (BELEENEN) HERMAN, GRAAF VAN NIEUWENAAR EN MEURS, MET HET LAND VAN ALTENA, HEM AANGEKOMEN DOOR DEN DOOD VAN ZIJN ZWAGER PHILIPS VAN MONTMORENCY.

1577 Februari 18. ¹⁾

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 133, fol.110 verso - 112 verso.

¹⁾ *Dit verlei is door de leenkamer te Delft gegeven. Niet opgenomen zijn de beleeningen uit dezen tijd, welke practisch geen effect gehad hebben, n.l. die van George (Joris) van Horne, graaf van Houtkercken, d.d. 24 December 1576, en van Eleonora van Montmorency, douairiere van Hoogstraten, d.d. 29 December 1576, Leenkamer Holland, no. 133, fol. 96 verso - 98 en 98-99 verso.*

In dienzelfden tijd werd door de Spaanschgezinde leenkamer, welke te Utrecht resideerde, de beleening met Altena geweigerd aan Herman, graaf van Nieuwenaar (d.d. t t Dec.1575 en 15 Dec. 1576) en aan Eleonora van Montmorency (d.d. z Jan. ts77). Zie Leenkamer Holland, no. igz, cap. Asperen, fol i-4.

414. PHILIPS II (DE STATEN VAN HOLLAND) BELEENT (BELEENEN) WALBURG; GRAVIN VAN NIEUWENAAR EN MEURS, MET "HET LANT VAN ALTENAE METTE STAT WORKUM ENDE ALLE ZIJNE TOEBEHOOREN, TE HOUDEN VOOR HAER ENDE HAEREN ERVEN, VAN ONS, ONSEN ERVEN ENDE NACOMELINGHEN, GRAVEN ENDE GRAEFFINNEN VAN HOLLANT, TOT EEN ONVERSTERFFELIJK ERFFLEEN."

1578 December 15.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 134, fol. 249-249 verso.

415. ADOLF, GRAAF VAN NIEUWENAAR EN MEURS, HEER VAN ALTENA, WIJZIGT HET ERFRECHT, ZOOALS DAT TOT DUSVER TE WOUDRICHEM EN IN HET LAND VAN ALTENA GOLD, IN DIER VOEGE, DAT ER VOORTAAN IN DE RECHTE LIJN REPRESENTATIE ZAL ZIJN TOT IN HET ONEINDIGE EN IN DE ZIJLIJNEN TEN BEHOEVE VAN BROEDERS- EN ZUSTERSKINDEREN.

1579 Augustus 25.

Wij Adolff, graeve tot Nuwenaer, Moers ende Lymporch, erffvoocht tot Coelen, heere tot Bedbur, Alpen, Aitenae, etc., doen condt ende betuygen midts deesen, dat wij op rePdelijcke verzoucken van onsse poorters ende ingesetenen onsser steede van Woudrichem ende landts van Althenae gestatueert ende haer voor recht gegeven hebben, dat in successie, die men int Latijn noempt "linea recta", dat is van ouderlijcke goederen, die vallen van den vaeder op die naergelaeten kynderen, daeronder alle vcrdere ascendenten ende descendenten verstaen wordden, indyen daer eenige van ongelijcke graede bevonden wordden, dat diegeenige, welckP in verderen graede staen, daeromme van de successie nyet en sullen geexcluedeert oft uuytgesloten werden, mer die den persoonen van huere ouderen presenteren, sij sijn dan een oft meer kynderen, ende alzulcke poortie oft deell genieten, als haere ouders souden geerfft ende genooten hebben, indyen bij haerc leven die cas van successie waere gevallen. Maer in linea transversa ende zijdtvallen zall alzulcke representatie nyet verder plaets hebben dan in broeders ende susteren kynderen, die met haere levenden comen oft moyen in haeren overleeden oomen oft moyen goederen erven ende succederen

zullen in alsulcken poortie, als haeren vaeder oft moeder zoude gecompeteert hebben, indyen sij den vall geleeft hadden. O'ock indyen daer alleen broeders ende susters kynderen sijn, die in gelijcke graede staen, sullen diezelve in capita ende hoofd voor hoofd ende nyet in stirpes succederen. Sulcx wij allen onssen officieren, justicieren ende oock gemeyne borgers ende ingesetenen ansser voern. steede van Woud,richem ende landts van Althenae beveelen van nu voortaan in allen toecomenden zaken cnverbrckelijck te houden ende te volgen, nyettegenstaende eenige statuyten oft gewoonheyden ter contrarien, die wij hiermeede willen geabrogeert ende geannuleert hebben.

Gegeven onder onssen secreet zegell, den vijff ende twintichsten Augusti anno vijffthendert negen ende tseventich.

Afschr. - Algemeen rijksarchief te 's-Gravenhage, inventaris handvesten, no. 141, fol. b verso.

Onder het Afschriftis aangeteekend: Gecollationeert tegens sijnen originalen, gescreven int percamment, hebbende uuythangende eenen groeten zegell van rooden wassche, is bevonden daermeede accorderende. In kennisse van (get.) J. Bammelroy, ao. 1579.

Litt.: Inleiding, blz. 116-117.

416. ADOLF, GRAAF VAN NIEUWENAAR, HEER VAN ALTENA, GEEFT DEN SCHOUTEN IN HET LAND VAN ALTENA DE BEVOEGDHEID IN STRAFZAKEN HANDELEND OP TE TREDEN. VOORTAAN ZAL BEHOORLIJK AANTEEKENING GEHOUDEN WORDEN VAN HETGEEN OP DE RECHTZITTINGEN VAN DIJKGRAAF EN HEEMRADEN VOORVALT. WIE EEN PROCES BEGINT VOOR DEN DIJKGRAAF, MOET HET AAN DEZEN TOEKOMENDE BIJ VOORUITBETALING VOLDOEN.

1581 Maart 23.

Wij Adolff, graeff tot Nuenar, Moerss ende Limborch, heer tot Bedbur, Alpen, Weerdt, Altena, etc., doen kondt ende betuygen allen luyden, nadien wij bevynden, dat in dese troublen die boosheyt die overhant neemt, alsoe dat die oevericheyt behoort aen allen plaetsen des te scherper regard ende toesicht te hebben, daermede alle goede luyden, insonderheyt die ten platten landen woonen, van alle oultrage ende overlust moechten beschermt ende bevrijdt werden, ende. wij vernemen, dat in onssen lande van Altena veele delicten gecomitteert werden o.ock desten stoutelicker geschien, overmits dat die apprehensie ende prosecutie der delinquanten alleen onssen drossaerden, - - welke met in allen dorpen kan teghenwoordich sijn - - competeert ende die scholtissen alleen tot civile saecken gheauthorizeert sijn, soe hebben wij, tot

meerder versekerheynt onssen ondersaeten aldaer, gestatueert ende geordonneert, statueren er. de ordonneren mits desen, dat een yegelick scholtis in zijn dorp ende territoir, hij zij van ons ofte die ambochtsheeren daergestelt, macht ende autoriteit hebben zal allen moetwillighen quaetdoenders ofte delinquanten te denu.ncieren ofte selffs aen te tasten ende te apprehenderen, oeck dieselvighe voorts binnen vier ende twyntich uren, ofte soe haest sulcks bequaemelick geschieden kan, in handen van onssen drossaert afte zijnen stadthouder te lev;ren, daermede dieselvighe tot behoorlicke straff moegen gebrocht worden; daerteghens wij alle scholtissen vergonnen, dat zij genieten ende proufficteren sullen een rechte vierendeel van alsulcke amende ofte breucke, als die delinquanten, welcke zijluyden denuncieren ofte apprehenderen sullen, gheven mocghen; bevelende alle onsse ondersaten dat zijluyden, op vermaenen der scholtissen, met haere wapene bereyt zijn ende dieselvighe alle moegelicke assistentien doen nae behooren ende dit alles tot dat hierin anders sall worden gheordonneert.

Ten tweeden, nadien wij bevinden, dat die proceduren, welcke voer onssen dijkgraeff ende heemeraeden aldaer in materie van dijckgaige geschieden, cenfuselick tot noch toe gedacn geweest zijn, - welcks meer dan noodich is te redresseren -, soc is, dat wij mits desen ordonneren ende bevelen, dat voortaan alsulcke gerichtzdaeghen met goeder ordonnantien op een bequaeme plaets gehouden sullen worden ende van alle datghene, dat daer gerichtelick voergedraghen ofte overgegeven wordt, beoorlicke ende gelooffweerdighe protocol, als in anderen gerichtten gwoonlick, sal gemaect ende ghecontinueert werden, daeruuyt een yegelicli copie teghen behoorlick sallaris nae zijnen noodruft ofte goetbeduncken zall begheeren ende nemen moeghen.

Ten derden, nadien van de ve-orgaende ende oock onssen teghenwoordighen dijkgraeff tot verscheyden tijden geklaecht is, dat zijluyden met groote onkosten die heemeraden defreyeren ende die verteerde kosten zekerlick betalen moeten ende daerteghens niet alleen bij collusie ofte fraudatoire transactie der partien van haere gherechticheyt ende competerende penninghen gefrustreert worden, mer oeck doer refus ofte dilay van justicie desen ende andere verschoten ghelden met wederom recoupereren kunnen, daerdoer zijluyden niet alleen grootelick geledeert mer oeck veroorsaect werden in gemeynen nooden ghecne penningen meer te verschieten, daeruuyt dat cansequentelick den onderganck des gansschen lants soude vclgen moeten, soe hebben wij, om zulcke inconvenienten te verhoeden, verder geordonneert ende ordcnneren mits desen, dat alle diejenighe, welcke voor den dijkgraeven iemant aenspreken ofte bealaegen willen, duyrende den proces op elcken termijn onssen dijkgraeff zijne behoorlicke ende gewoonlicke gerechticheyt in gereeden gelde zullen namptiseren, voerbehouden dieselvighe penninghen aen die partie adverse indien die in onrecht moechten bevonden werden ten eynde des proces te verhaelen; daerbeneven, dat alle die jenighe, welcke voer desen onssen teghenwoordighen dijkgraeff proces begonnen ofte hanghende hebben, in qualiteit als eyssciZers, desgelijcken oeck van alle gehouden termijnen denselvighen, zonder eenighe tergiversatie ofte dilay, in gereeden ghelde contenterea ofte ten weynichsten genoeghsaeme cautie stellen sullen, om

zulcks in zekere korte daegen ende payen te betaelen, eer dat zij in rechten toegelaeten ofte gehoort worden. Laetstelick dat cock soewel die voergaende als onssen teghenwoordighen dijckgraeven in alles, dat zij ter cause van haer efficie van weghen uuytgeleyde penningen ofte anders uuytstaende hebben, goede ende korte justicie gheadministrezrt ende expeditie gedaen worde, daermede zij gheen oorsaeck en hebben ons zulcks vorder te klaeghen. Ghegeven in onsse stadt Mocrss, oirkondt cnses onderscreven naemens ende opgedruckten secret segels, den drie ende twyntichsten Marty a.(-) XVc een ende tachtich.

(get.) Adolff, graff zu Neuwenar.

Opgedrukt zegel verloren.

Oorspr. - Paper; Bibliotheek Prov, Gen. v, K. en W. in N.-Brabant, inv. no. 305a.

Gedrukt: Taxandria, 1896, blz. 251.

417. ADOLF, GRAAF VAN NIEUWENAAR, HEER VAN ALTENA, STELT BEPALINGEN VAST, IN HOOFDZAAK DAARTOE STREKKENDE, DAT ZIJ, DIE TEN GEMEENEN NUTTE GELDEN VOORSCHIETEN, DE ZEKERHEID ERLANGEN DEZE GELDEN TERUG TE KRIJGEN.

1581 December 31 (of 21).

Verdere ordonnantien bij de welgeboorren heere, heere Adolff, grave tot Nuwenaer, Moers ende Limburch, heere tot Bedbur, Alpen, Weert, Althena, etc., bij advys van de gemeene, seo buyten ende binnen woonende geerffden, mitsgaders bij meerdere a) verclaringe over twee voorgaende ordonnantien, anno seven ende tseventich ende negen, telcken jaere op den 24en Juny geaccordeert, geraemt, gemaect ende gesloten binnen Gorinchem, op den 6en, 7den ende meet naest volgende dagen der maent December anno 1581.

1. Eersten, tot meerder verseeckerthijt ende assurantie van den dijckgraven, ambachtsheeren, schouten, die in gemeynen noode oft tot gemeyn proffijt haere penningen verschieten mceten, is gereselveert, wanneer dat den dijckgrave, ambachtsheer ofte schout eenige uytlegginge gedaen hadde op iemants goederen, die welcke haer luyden ongelegen waeren oft niet en begeerden selvcr te gebruycken,

soo sal die geenige welcke de uytlegginge gedaen sal hebben, in des;, maniere mogen procederen, te weeten: sal terstondt naer dat die pandinge gedaen sal sijn, veertien dagen volstaen, ende drye Sonnendaechsche gebooden daer naer gedaen, sullen die voorss. dijkgraeff, ambachtsheer ende schout, elcx int sijnen, mogen verhueren ende dat met gereeden gelden, het lant daer die uytlegginge op gevallen sal wesen, tsij een, twee, drye efte meet jaeren, ende daer off nemen haer dubbelt gelt met alle de kosten in dubbelden gelden.

2. Ende oft sulcke overgeleverde goederen met soo veel gelden en mochten, als het dubbelt gelt met de ccsten in dubbelden gelde, soo voorn, is, bedragen, sco sal, die alsoo duytlegginge gedaen sal hebben, verhueren eenio-e meer ofte alle des mans andere goederen, gelegen in den geheelen lande van Althena, soo wel buyten als binnen dijcx, soo lange tot dat dengeene, die duytlejging gedaen sal hebben, gecomen sal wesen aen sijn uytgcleyt gelt dubbelt met alle die kosten in dubbelden gelde. Ende sullen des mans goederen verhuert werden, dat sij den huerman, geduerende sijne huere, van dijk ende ongelden vrijen sal. Ende wat tselve lant ofte goet meer in huere gelt als het dubbelt uytgeleyt gelt ende alle costen dubbelt bedraecht, dat sal comen tot proffijt van dengeenige, wiens goederen alsoo verhuert sijn. Ende dengeene, die alsulcke goederen uyt saecke voorss. gehuert sal hebben, die sal die goederen alsoo gebruycken sander iemants tegenseggen.
3. Ende off daer over a) iemant, die alsoo verhuerde goederen gebruyckte sonder consent van dengeene, die duytlegginge gedaen hadde ofte sonder consent van de geenige, die tselve landt int ophangen van den dijkgraeff, ambachtsheer, ofte schout alsoo gehuert hadde, die sal verbeuren soo dick ende menichmael tselve bevonden sal worden, ende hij des beklaecht ende betuycht wort van den dijkgraeff, ambachtsheer, schout ofte die tselve van haer gehuert sal hebben, seventien ponden dijkrechts, tot tien stuyvers yder pont, halff den heer ende halff den dijkgrave, ambachtsheer, schout ofte denQeene, die alsulcke goederen in het ophangen van haer gehuert sal hebben, welcke men uyt sal panden als des heeren breucken.
4. Ende oft geviel dat sulcke goederen op welcke die uytlegginge geschiet waer, met alle andre goederen die alsulcke man int lant van Althena hadde, soo veel int verhueren niet gelde en mochten, als het uytgeleyt gelt dubbelt mette costen in dubbelden gelde bedragende waeren, soo sal die geenige, die de uytlegginge heeft u:edaen, terstondt moegen boesemen on des genigens goederen, waer die gelegen sijn in den lande van Althena, daer alsulcke goederen affgecomen sijn geweest, daer duytlegginge op gevallen is geweest. Ende oft alsulcke mans goederen niet gevonden worden ofte niet goet zench en waeren, soo sal men voorts boesemen ende verhueren son lange, totdat die (d)uytle2ginu gedaen sal hebben, gecomen sal wesen aen sijn dubbelt zelt ende alle costen dubbelt.

5. Ende oft geviel dat men niet verder en wiste te boesemen ende dat diegeene, die duytlekkinge gedaen hadde, tlandt ofte goet, daer duytlekkinge op gevallen waere, voor het dubbelt gelt, mette costen dubbelt, met en begeerden te houden, soo sal die gemeene cuype des landts van Althema dan alsulcken goet ofte landt aen haer nemen ende betalen den geenigen sijn dubbelt gelt met alle die casten dub: belt, welcke de uytlegginge gedaen sat hebben.
6. Dat oock niemant aen alsulcken landt ende goederen als uyt saecke van overleveringe gepandt sat sijn, huyre behouden sat, al waert oock dat den huyerman datselve landt ofte goet, aleer dat gepant, betaelt ende gevreyt hadde van allen ongelden, dan sat den selven huyerman den geenigen die de uytlegginge gedaen sat hebben, betalen then ongelden van het lant, daer die overleveringe op gevallen sat sijn, in dubbelden gelden met die kosten dubbelt, indien hij sijne huyre behouden sat willen. Ende alsulcx betaelt hebbende, soo sat den huyerman in sulcken gevallen sijn gehuert lant, twelck bij den dijckgrave, ambachtsheer ofte schoudt alsoo gepandt is geweest, gebruycken sonder huyere te betalen; met oock dat landt dat daer overgelevert was, waervoor sijn gehuyert landt gepandt was, soo lange ende ter tijdt toe sijnen landtheer hem allen kosten ende sijn verschoote penningen wederom betaelt ende gegeven sat hebben.
7. Dat oock dengeenen, die sijn landt overgelevert is, ofte naermaels overgelevert sat werden, met en sat mogen betrecken, hetsij voor den Hove van Hollant ofte elders, dengeene die de overleveringe gedaen heeft uyt saecke dat hij sijn landt gepandt ofte verhuert heeft, maer sat, naedat hij in dubbelden gelden betaelt sat hebbende, den waersman van then polder daer voor mogen daen roepen, indien hij eenige actie moveert ofte pretendert, ende dat alleen Jut landt van Althema voor sijnen competentenrechter ende met verder.
8. Dat oock, indien eenige landen alsoo aen de gemeene cuype overgelevert waeren, ende drye jaeren daernaer met gevrijdt ofte gelost en worden, soo sat die gemeene cuype tselve landt mogen vercoopen ofte anders daarvan disponeeren, als men oirbaerlick bevinden sat.
9. Ende omme alle waersluyden bij ordonnantien bequamelijck te versien, dat se aen haer deuchdelick achterwesen mochte geraecken, nietjegenstaende eenige verjaerthijt bij desen traubelen gevallen, waerover anno seven ende negen ende tseventich, opten 24en Junij is gedisponeert, maer niet soo volcomentlick als twel behoorden, overmidts in deselve niet en is uytdruckelijck verclaert, waeraen die waersluyden saude panden ofte richten, soo is in dit stuck sijnre Ge. expresselijck bevel ende ordonnantie, dat voortaan alsulcken klagende waersluyden, nietjegenstaende eenige verjaerthijt ofte laps van tijt, sullen mogen tot bevorderinge van haer deuchdelijck gejustificeert achterwesen procederen bij pandinge ende richtinge aen den eygenaer ofte huyerman, sulcx den waersman dat gelieven sat, haere

gereeste goederen ofte landen, daeraen den waersman ten achteren is, scnder dat door eenige andere oppositie, hoe die mocht gepractiseert werden sal die executie ofte distractie gesuspendeert of te verhyndert wrden a); dan sullen den grontheer ofte huyerman ten believe van de waersluyden, als voorss. is, promptelijck gehouden sijn des waersmans achterwesen te namptiseeren, cer sij in rechten gehcort ofte ontfangen sullen mcgen werden, welcke alsoo genamptiseerde penningen die waersluyden sullen mogen lichten onder cautie suffisant de restituendo indien ter diffinitive sulcx bevonden sat warden te behooren, sullende oock dese saecke met verder dan voor den competenten rechter in den lande van Althena betrocken werden.

10. Ende indien die waersman, mits distraheerende die gereede goederen ende landen, tot sijne volle betalinge met en mochte comen, sat hij alsdan oock boesemen mogen ende bij gebreecke van verdere boesem van den gemeenen ban verseeckert ende betaelt worden als hier bevoorens van den dijckgrave geseyt is van den gemeene cuype.
11. Vorder, dewijle bij voorss. articulen dijckgraeff, ambaclasseeren ende schouten van haer uytlegginge verseeckert sijn, ende noodich is jegens die selve bequamelijck te versien, dat die waersluyden ende particuliere gemeente bij onwillichijt der voorss. officieren om uytlegginge te doen, met worden verkort, heeft sijn G. gestatueert ende geordonneert, statueert ende ordonneert bij desen, dat, soo wanneer waersluyden haere reeckeninge gedaen sullen hebben, soo op tstück van den dijckagien binnen bans als andersints, sat naer luyt seeckere ordonnantie, bij dijckheemraden gemaect, den derden dach Junij anno twee ende tseventich - - die in desen bij sijn G. wert geapprobeert - - den dijckgraeff, ambachtsheeren ende schouten, elcx int sijne - - wel observerende de natityre van de schulden - - gehouden ende verbonden wesen die clagende waersluyden, gadermeesters ofte particuliere personen, die aen de dijcken ofte binnenwercken ofte gelijcke saecke ten achteren sijn, met overleveringe haerder clae cedulle binnen drye weecken precise, daer naer dat sij respective sulcx gereqmreert sijn, uytlegginge te doen, op pene, telcke rijse d.e m gebreecke viele, te verbeuren alle dagen twintich stuyvers, haiff tot prortijc van den heer ende halff tot proffijit van den cuype ofte ban, nae natuyre van de uytlegginge. Ende sal in sulcken gevalle den drost sulcke der voorn, officieren faulten ende gebreecken, indien die langhe vallen mochten, op proffijit van dubbelden gelde bij uytlegginge voldoen a) mogen, procederende met te min tegens die gebreekelicke bij executie van de pene vcorss., welcke oock niet sal bij eenige provocatie ofte andere middaen mogen gesuspendeert ofte verhyndert worden.
12. Alle citatien oft dagementen, soo int crimineel, civiel als voor dijckrecht, sullen moeten behoorlicker gedaen worden binnen landts drye.- dagen ende buyten landts ses dagen te vooren, tenwaere die distantie ende veerte van de plaetse daer den geene, d::, geciteert

soude worden, woonden, anderen tijdt behouffden, waerinne die justicieren, elcx int haer, bequamen tijdt sullen hebben te ordonneren, welcke alsoo aengestelde rechtdagen met en sullen uytgesteld mogen worden, tenwaere den uyttersten noodt sulcx vereyste, in welcken gevallen het vorich gedaen dagement ende citatic nochtans meer gcen plaetse grijpe en sal, maer sullen alsulcken dagement ofte citatien moeten vernieut worden.

13. Belangende des dijkgraeffs gericht Tagen sullen voortaan partijen gesamentlijck, soo den aenleggere als verweerder, trecht, van outs daer toe staende, tot een en dertich stuyvers, namptiseeren telcken gerechtdage, te weeten voor trecht der tegenwoordiger heemraden ende secretaris elcx drye stuyvers ende die reste voor den dijkgrave.
14. Wel verstaende, dat naer die oude ordonnantie alle processen in vyer termeynen sullen moeten getermineert worden, sonder nicer, dan andere vorder sullen die heemraden moeten doen tot haeren costen.
15. Voorts meer sullen des dijkgraven keuren, te weeten Maesdijck hebbende jaerlicx vyer stuyvers, Seedijck twee stuyvers, naer ouder gewoonte, ende yder geerffden, naedat bij openbaere publicatie maninge gedaen sal sijn, promptelick moeten betaelt worden ten lancxsten binnen veertien dagen, tot executie van welcke den dijkgrave gebruycken sal pandinge ende richte in maten a) en de vougen als den waersluyden hyervooren verleent is, sulcx dat door egeene oppositie van pantkeeringe off richtweeringe, appellatie, reformatie ofte andersints in eenige manieren die executie ofte distractie met sal mogen gesuspendeert ofte verhindert wesen.
16. Voorts, aengemerckt in voorleden jaeren groote ende vele processen geresen sijn uyt seeckere clausulen der dijkboecken, beginnende Mr. Johan Pontiaens erven, etc., mitsgaders een marginale annotatie in een van de voorss. dijkboecken, aldus luydende: Nota, noch 28 roeden onvermindert het dijkstal, ende apparentelijck alle jaer meer soude reyse, alsoo daer geene heeringe te recht en kan geschieden, soo lange den inhout ofte tenvur & dijkboecken gecontreverteert wert, soo heeft sijn G. volgende het advys van vyer onpartijdige advocaeten, postulerende voor den hove van Uytrecht, naementlijck Mr. H. van Medemblick, A. Buyser, J. van Bergen ende C. van Cuyck, welcke de dijkboecken in handen sijn gestelt geweest, geordonneert ende gestatueert, ordonneren ende statueren mits desen, dat van nu voortaan in alle heeringe ofte desighnatie van dijckslagen, volgende den claren tecxt der dijkboecken, maar eenmael acht ende twintich roeden tussen die Pontiaens erven sullen affgemeten worden, sonder te letten op die marginale annotatie, die in een van de joncxste boecken bevonden wort, als met konnende violeren den klaren tecxt van de voorn. boecken, daer op alleen, naer de redenen ende oock het advys van de voorss. advocaeten, in consideratie genomen moet werden, edoch sonder hyer mede ::enichsints te prejudicieeren die processen, hyer bevaorens geresen, noch ongedecideert hangende,

telcke partijen prosequeren ende justificieeren mogen alsoo sij te raden bevinden sullen.

1. Ende omme desgelijcken alle duysternissen, misverstanden ende processen te verhoeden, die rijse mochten uyt eenige allegatien van ccstuymen locael, gewesen vonnissen, advys van heemraden ofte stijle van procedeeren, geschreven ofte ongeschreveu, die handvesten ofte statuyten met conform, welcke doch van sijn G. voorsaten, heeren van Althena, expresselijck gederogeert ende geanuleert sijn, soo hebben sijn h. nochmaels dieselve teenemael gederogeert, gecasseert, doot ende te niette gedaen, als sijn G. oock doet bij desen, blijvende alleen die handvesten, statuten ende ordonnantien, bij de heer van Althena gemaect, gegeven ofte ten wijnichsten klaerlijck ende expresselijck geaprobeert, dese niet contrarierende, in haeren geheel ende effecte, bevelende de selve, als oock dese sijn G. vorder ordonnantien, sa'o voorss., van alle officieren, justicieren ende ondersaten strictelijck ende scherpeelijck achtervalcht ende onderhouden te worden.

Gegeven tot Vyanen onder sijn G. segel, in placcate hyer op gedrukt, den een ende dertichsten Decembris anno vijftienhondert een ende tachtich, ende was onderteyckent: Adolff, Graeff in Nuwenaer.

Afschr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch, archief Oud land van Altena, inv. no. 33, fol. 110 verso-117.

Onder het Afschrift is aangeteekend: Onder stont geschreven: gecollationeert jegens sijn originaelen, hebbende eenen grooten segel opgedrukt van rooden wasse, wesende gefigureert mette wapenen van sijn G., mij ondergeschr, bekendt, is dese bevonden daermede accorderende. In kennisse van mij, ende was ontteyckent: J. Bammelroy. Onder stont: gecollationeert dese copia copie tegens sijne autentycke copie, is bevonden accorderende, bij mij, was geteyckent: J. Bammelroy. Lager stont: nae gedaene collatie met de geautentiseerde copia is dese daermede van woorde tot wocorde bevondera te accordeeren, desen elf fden Augusti XVIc ses ende tsestich, bij mijn, hooffs van Hollant geadmitteert binnen Gorinchem residerende notaris, was geteyckent: Aert Kemp, nots. publ.

Naer collatie jegens sijne geautentiseerde copia copie is d'ese daermede accorderende bevonden, bij mij secretaris van de dijckagie van den lande van Althena, op den dertienden Oct.obris XVIc een ende tseventich, (get.) Jacob Leeuwevelt, 1671.

Ander Afschrift: Bibliotheek Dr. A. A. Beekman te 's-Gravenhage, handvestenbundel betr. Heusden, Altena en de Bommelerwaard, 101. 47 recto-52 verso, onder welk Afschriftaangeteekend is: Ende was besegelt met een groot cpgedrukt cachet zegel in roden wasse, bedect met een viercant pampierken.

Litt.: Inleiding, blz. 129-130, 133.

418. TEN OVERSTAAN VAN SCHOUT EN DRIE HEEMRADEN VAN RIJSWIJK LEGGEN VIER HEEMRADEN (VAN WIE TWEE TOT DE OORKONDERS BEHOOREN), TEN VERZOEKE VAN DEN GEMACHTIGDE VAN DEN ABT VAN BERNE, OP HUN AMBTSEED EEN VERKLARING AF OMTRENT DE LIGGING VAN STUKKEN LAND IN DEN BAN VAN RIJSWIJK, TEZAMEN 43 MORGEN GROOT, DIE VAN OUDSHER GESTAAN HEBBEN TEN NAME VAN DEN ABT VAN BERNE OF VAN DE PROOSDIJ VAN HONSWIJK.

1582 Januari 19.

Met de uithangende zegels van den schout Dirk van zevender en den heemraad Hendrik Hendriksz, in groene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., II, no. 172 (XII, 2).

419. TEN OVERSTAAN VAN JAN TUELING GIJSBRECHTSZ., GEMACHTIGD SCHOUT DER STAD WOUDRICHEM, EN TWEE SLIJKHEEMRADEN LEGGEN DRIE SLIJKHEEMRADEN (ONDER WIE JAN TUELING), TEN VERZOEKE VAN DEN GEMACHTIGDE VAN DEN ABT VAN BERNE, OP HUN AMBTSEED EEN VERKLARING AF OMTRENT DE LIGGING VAN VIER EN TWINTIG MORGEN EN EEN MORGEN LAND IN DEN OUDEN BAN VAN WOUDRICHEM, EN VAN ZES MORGEN EN EEN HALF MORGEN LAND IN DEN BAN VAN HONSWIJK, AL WELK LAND VAN OUDSHER IN HET DIJKBOEK, GESTAAN HEEFT TEN NAME VAN DE PROOSDIJ VAN HONSWIJK.

1583 Maart 13.

Met de uithangende zegels van Jan Tueling, Jan Schellaert en Jan van Balen in groene was.

Oorspr. - Archief der abdij van Berne te Heeswijk, Cart., II, no. 162 (XII, 2).

420. TEN OVERSTAAN VAN LEENMANNEN DER GRAFELIJKHEID VAN HOLLAND, DRAAGT DAVID VAN GOORLE, ALS GEMACHTIGDE VAN WALBURG, GRAVIN VAN NIEUWENAAR EN MEURS, AAN DE STATEN VAN HOLLAND IN EIGENDOM OVER: "DE HEERLICHEYT ENDE THUYS VAN ALTHENAE, EENSAMENTLICK DE STEDE VAN WOUDRICHEM, METTEN DORPEN, LUYDEN, LANDEN, THOLLEN, ACCIJSEN, GEMAEEL, THYENDEN, VISSCHERIEN, VOGELERIEN, CHIJNSEN, MIDDELWAERDEN, UUYTERWAERDEN, VASALLAGIEN, AENWASSEN ENDE ANDERE HOOCHHEYDEN ENDE GERECHTICHEYDEN, MET ALLEN APPENDENTIEN ENDE DEPENDENTIEN DER VOORSS. HEERLICHEYT, ZULCX DIE DEN HEEREN ENDE VROUWEN VAN ALTENAE HEEFT GECOMPETEERT ENDE ZIJ BEZETEN HEBBEN ENDE VAN OUDTS VAN DE GRAEFFELICHEYT VAN HOLLANDT TE LEEN GEHOUDEN HEBBEN", ZULKS TER VOLDOENING AAN DE GESLOTEN OVEREENKOMST VAN 13, JULI 1590.

1590 October 2.

Oorspr. - Rijksarchief te 's-Hertogenbosch, inv. aanw, 1906, no. 13.

Afschr. - Leenkamer Holland, no. 135, fol. 48; verso - 485 verso. Zie ook: Resolutien Holland, 8 Oct. 1590, blz. 412.

Litt.: Inleiding, blz. I; Prfschr., blz. 10, 37, 82, 111, 124.